I. 34. 16

NOVUM
JESU CHRISTI
TESTAMENTUM

A

SEBASTIANO CASTALIONE

Latinè Redditum.

In Usum SCHOLARUM.

Editio noviſſima, prioribus longè emaculatior.

BIBL. CANT. ACAD.

LONDINI,

Ex Typographeîo *M. Clark*, proſtant apud *J. Nicolſon* & *T. Newborough*, Bibliopolas. MDCXCVI.

1716:08

De Auctore hujus Versionis Judicia & Testimonia doctorum aliquot Virorum.

SEBASTIANUS CASTALIO, sive, ut alii vocant, CASTELLIO, natione Sabaudus, Basileæ per 18 annos Græcas literas è Cathedrâ docuit; ZUINGERO ibidem Ecclesiastæ necnon in Reformatione Evangelicâ principi viro probè notus & ob summam eruditionem vitæque innocentiam magnopere probatus: in quâ urbe etiam supremum diem obiit, Anno salutis MDLXIII. ætatis XLVIII. die 29. Decembris. Vir apprime doctus, pius, humilis & integer; atque adeò cenè instructus ad Bibliorum interpretationem, quam Genevæ, aggressus A. D. 1542. perfecit A. D. 1550. id est, novem annis, magnâ animi alacritate in iis vertendis & prosperâ valetudine semper usus; quod ipse ait in Præfatione ad EDOARDUM VI. Anglorum Regem. Quinimo sæpe, à Deo ex sui diffidentiâ, ut virum pium utut eruditum decuit, locorum obscuriorum intelligentiam vehementibus precibus efflagitavit; ex quâ ejus Translatione id commodi Lector percipiet, quòd & SS. Scripturas facilè intelliget, & linguam Latinam unâ eâdemque operâ addiscet. Nam id erat illi institutum, id consilium, ut detersâ omni barbarie, quâ pleræque Versiones scatebant, & evitatis Hebraicis & Hellenisticis loquendi modis, qui in utroque quâ Vetere quâ Novo Instrumento utramque paginam conficiunt, Romani sermonis proprietatem ac puritatem sectaretur. Est igitur, ut paucis expediam, hæc Versio isthoc nomine commendatissima. Quod nè gratis nos affirmare suspiceris, en tibi judicia & testimonia, quæ polliciti sumus, Doctorum Virorum. Ad

hos Doctos & Egregios Viros provocamus: partim extraneos, Melanchthonum & Bucerum; *partim nostrates*, Johannem Checum *Equitem*, & Laurentium Humfredum *Divæ* MARGARETÆ *olim, ni fallor, apud* Oxonienses *Professorem: quamquam nec* Bucerum *est quod in Albo nostratium non reponam, utpote qui* Cantabrigiæ *Professorio munere functus sit. Habes itaque*, mi Lector, *utriusque Academiæ suffragia de hoc Homine; de hoc Opere. Tu vale & fave iis, qui de studiosâ juventute, & sacris & bonis literis imbuendâ, bene mereri student.*

ANDREAS HYPERIUS *Libro* II.

De Ratione studii Theologici.

LAudantur etiam quod magnâ curâ, nec minori religione interpretati sint Biblia, Theologi Tigurini, & Sebastianus Castalio.

PHILIPPUS MELANCHTHON

Sebastiano Castalioni *S. D.*

ETsi hactenus ad te nihil scripsi: nam in hac & varietate & barbarie negotiorum parum mihi superest temporis, ad illud genus literarum dulcius, quo magis delector; sæpe etiam languefecit me intuentem horribiles confusiones inter eos, qui sapientiæ & veritatis studiosi videri volunt, ingens mœstitia: tamen conspecta formâ orationis tuæ, semper te magnifeci: est enim, ut scis, ingenii, prudentiæ, judicii & veræ etiam virtutis index recta & elegans oratio. Scis autem illud Musarum canticum, ἔστι καλὸν φίλον ἐσθλόν. quare cùm illa tua ornamenta considerarem, ne fieri quidem potuit, quin te diligerem, etiamsi familiaritas nulla fuit: suntque multi testes meorum sermonum, quos de te honorificos sæpe inter amicos habeo, &c.

Ex

Ex Literis CHRISTOPHORI CARLEILI Angli ad Castalionem: An. 1562. iii Kal. Maii datis.

IN altero, qui in te invehitur, tum majorem in judicando æquitatem, tum in reprehendendo modestiam desiderassem. Convicia dedecent Christianum, & immanitas hominem. Legi quidem tua omnia studiosè, & quotidie lego, unde uberrimum & salutarem percipio fructum. JOHANNEM CRECUM Latinè, Græcè & Hebraicè perbenè scientem, equestris ordinis virum, nonnunquam sum adortus, & reperi semper tua legentem Biblia: percontabar de tuâ in interpretando fide & eloquentiâ: tum ille ridendo, ut erat affabilis, *Mehercule*, inquit, *majorem percipio fructum in legendo* Castalionem, *quàm in evolvendis omnium scriptorum commentariis: oratio facilis est, explicata, dilucida, suavis, concinna & diserta: verba pura & Latina, & quæ propiùs naturam rationemque Græcæ Hebraicæque locutionis attingunt*: MARTINUM BUCERUM *audivi explanantem* Psalmum 119. *& cùm omnia exposuisset, quæ Græci, Latini & Hebræi doctores, de ea quam tractavit sententia præclarè scripsissent, monuit audiendum* Castalionem, *qui*, inquit, *ut est tum pius tum eruditus, ita de Hebræis tum gravius, tum diserte convertit in hunc modum*: atque hoc fecit me præsente in Academiâ *Cantabrigiensi*, &c.

LAURENTIUS HUMFREDUS Anglus, lib. 1. De Ratione convertendi Authores.

NEC sua laude fraudandus est *Sebastianus Castalio*, vir in linguis doctissimus, qui omnes opes Latinæ linguæ ad Dei verbum omni instrumento oratorio exornandum deprompsit. Si quid erravit, errarunt & alii: nec verum semper dicunt qui ad carpendum alios sunt promptissimi: nec statim melius dicit, qui reprehendit acriùs. Errores humani sunt, & sanè Biblia, sacrosancta Dei oracula & mysteria, sine omni errore in aliam linguam posse transferre, humani in-

genii & eloquentiæ non eſt. Quis enim hominum Dei linguam, ut eſt, propria ſua & germana ſpecie exprimere poterit? Nec Græcorum quiſquam hoc feciſſe legitur, nec, quod ſciam, Latinorum. Quare hominem, debemus in errores hominum non ſævire: Nec ideo erravit quiſquis erravit, quòd Latinè & eleganter ſtuduerit ſacros libros traducere; errorum aliæ ſunt cauſæ: eloquentiam nullo modo accuſandam cenſeo. Cur enim alibi compti, hic incompti, alibi politi, hic polluti: alibi *Ciceones*, hic *Scoti* & Barbari erimus? Cur cæteræ artes humanæ & profanæ niteſcere, ſola vero ſcriptura horrere debet? Si rem recte exiſtimare velimus; hic finis omnium eſt, Dei gloria, quæ illuſtratur, ſi illuſtrior ejus reddatur oratio: huc Rhetorum expoſitiones; huc linguarum cognitio, huc quicquid eſt diſciplinarum omnium & doctrinarum, tanquam ad ſcopum unicum & ultimum referuntur, &c. Item in eodem libro. *Caſtalio* multos annos domi ſuam verſionem, ut audio, ſuppreſſit, trutinavit, expendit, elimavit: Hebraicas phraſes cum Latinis diligentiſſimè, & Græciſmos item cum probatiſſimis autoribus linguæ Romanæ conjungendo, ut quàm appoſitiſſimè idiotiſmum redderet, & Hebraiſmos explicaret.

ORDO LIBRORUM *Novi fœderis.*

EVangelium authore Matthæo.
Evangelium authore Marco.
Evangelium authore Luca.
Evangelium authore Johanne.
Acta Apoſtolorum.

EPISTOLÆ.

Pauli ad Romanos una.
Ad Corinthios duæ.
Ad Galatas una.
Ad Epheſios una.
Ad Philippenſes una.
Ad Coloſſenſes una.
Ad Theſſalonicenſes duæ.
Ad Timotheum duæ.
Ad Titum una.
Ad Philemonem una.
Jacobi Epiſtola una.
Petri duæ.
Johannis tres.
Judæ una.
Epiſtola ad Hebræos una.
Apocalypſis.

EPiſtolam *ad HEBRÆOS*, quòd non ſatis liquido conſtet eam a D. Paulo eſſe conſcriptam, ob eam puto cauſam, Vir Doctus ad calcem Epiſtolarum rejecit.

EVAN-

EVANGELIUM AUTHORE MATTHÆO.

CAPUT I.

Christi genealogia, & conceptus, Josephi suspicio, & confirmatio de virgine. Jesu nomen.

ENumeratio generis Jesu Christi, prognati Davide, prognati Abrahamo.

2 Abrahamus genuit Isaacum. Isaacus Jacobum. Jacobus Judam, & ejus fratres.

3 Judas Pharem & Zaram, ex Thamare. Phares Esromum. Esromus Aramum.

4 Aramus Aminadabum. Aminadabus Naassonem. Naasson Salmonem.

5 Salmon Boozum ex Rachaba. Boozus Obedem ex Rutha. Obed Jessæum.

6 Jessæus Davidem regem. David rex Solomonem, ex ea quæ fuerat Uriæ.

7 Solomo Roboamum. Roboamus Abiam. Abias Asam.

8 Asa Josaphatum. Josaphatus Joramum. Joramus Oziam.

9 Ozias Joathamum. Joathamus Achazum. Achazus Ezeciam.

10 Ezecias Manassem. Manasses Amonem. Amon Josiam.

11 Josias Joacimum. Joacimus Jechoniam, & ejus fratres, in exilio Babylonico.

12 Post exilium Babylonicum, Jechonias genuit Salathielem. Salathiel Zorobabelem.

13 Zorobabel Abiudem. Abiud Eliacimum. Eliacimus Azorem.

14 Azor Sadocum. Sadocus Achimum. Achimus Eliudem

15 Eliud Eleazarum. Eleazarus Matthanem. Matthan Jacobum.

16 Jacobus Josephum Mariæ virum, ex qua natus est Jesus nomine Christus.

17 Igitur in universum ab Abrahamo ad Davidem genera sunt quatuordecim. A Davide item ad exilium Babylonicum quatuordecim. Ab exilio Babylonico ad Christum, quatuordecim.

18 Jesu Christi autem nativitas sic se habet: Cùm esset desponsa mater ejus Maria Josepho, priusquam convenissent, comperta est uterum ferre ex spiritu sancto.

19 Josephus verò vir ejus, qui justus esset, nec in eam vellet exemplum edere, statuit eam clàm repudiare.

20 Hæc cùm haberet in animo, ecce Domini angelus insomnis apparuit ei, & ita locutus est: Josephe Davide prognate, ne metue asciscere Mariam uxorem tuam: nam quod in ea genitum est, ex sancto spiritu est.

21 Pariet autem filium, quem Jesum nomine vocabis: is enim suos ab ipsorum peccatis vindicabit.

22 Hoc autem totum factum est, ut confieret quod à Domino dictum fuerat per vatem ita dicentem:

23 Virgo ventrem latura est, & editura filium, qui nominabitur Emmanuel: quod perinde est ac si dicas, Nobiscum Deus.

24 Igitur experrectus à somno Josephus, fecit ut ei præceperat Domini angelus, ascivitque suam conjugem:

25 Nec eam cognovit, donec ea peperit filium suum primogenitum, quem Jesum nomine vocavit.

CAPUT II.

Christi ortus. Per Magos Herodis furor: eorundem adoratio, & munera. Josephi fuga. Infantium cædes. Josephi reditus. Nazarei cognomen.

JEsu autem Bethlehemæ in Judæa nato, tempore regis Herodis, venerunt ab Oriente Magi Hierosolymam,

2 & ubinam esset Judæorum natus rex quæsiverunt. Sese enim ejus vidisse stellam in Oriente, itaque eum adoratum venisse.

3 Quibus auditis turbatus una cum tota Hierosolyma rex,

4 convocatis omnibus pontificibus, & scribis populi, scisciatus est ab eis, ubinam Christus nasciturus esset.

5 Cui illi respondérunt: Bethlehemæ Judææ: sic enim à vate scriptum esse:

6 Et tu Bethlehema Judææ terra, nequaquam minima es præfecturarum Judææ: ex te enim mihi prodibit dux, qui meum reget Israeliticum populum.

7 Tunc Herodes clàm vocatis Magis, perquisivit ab eis tempus quo stella apparuisset.

8 Eosque Bethlehemam dimisit, ita dicens: Ite, & de puero diligenter inquirite: ac cùm inveneritis, certiorem me facitote, ut ego quoque ad eum adorandum proficiscar.

9 Igitur illi, audito rege, profecti sunt: ac tum stella, quam in Oriente viderant, eos antecessit, donec veniit steitque supra locum ubi puer erat.

10 Illi visa stella, maximo gaudio lætati sunt:

11 & domum ingressi, puerumque cum ejus matre Maria nacti, prociderunt, eumque adorarunt: & apertis suis capsis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12 Deinde oraculo moniti in somnis, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam se recepérunt in patriam.

13 Digressis illis, Domini angelus Josepho in somnis apparet: Surge, inquit, & assumpto puero ejusque matre, fuge in Ægyptum, & illic esto, donec ego te moneam. Quæsiturus est enim puerum Herodes, ad necem.

14 Igitur ille surgit, & unà cum puero, ejusque matre, noctu concessit in Ægyptum,

15 ibique fuit usque ad Herodis obitum: ut confieret quod fuerat à Domino dictum per vatem ita dicentem: Ex Ægypto evocavi filium meum.

16 Tunc Herodes, videns se à Magis illusum esse, adeò iratus est, ut miserit interfectum pueros, quotquot Bethlehemæ, & in toto ejus territorio erant, infra bimatum, pro tempore quod à magis perquisierat.

17 Tunc accidit id, quod à Jeremia vate ita dictum fuerat:

18 Auditur apud Ramam vox, lamentatio, comploratioque, & multus questus. Rachel est, suos natos deplorans insolabiliter, quia perierunt.

19 Defuncto autem Herode, Domini angelus Josepho in somnis apparet in Ægypto, & eum sic alloquitur:

20 Surge,

20 Surge, & unà cum puero, ejusque matre, proficiscere in Israeliticam terram: mortui sunt enim, qui pueri vitam petebant.

21 Ita ille surgit, & assumpto puero, ejusque matre, contendit in terram Israeliticam.

22 Sed audiens Archelaum in Judæa Herodi patri suo in regnum successisse, timuit illò ire: & oraculo secundum quietem admonitus, contulit se in agrum Galilæum:

23 ivitque commoratum in oppidum quoddam Nazaretha dictum: ut id fieret quod à vatibus prædictum erat, Nazaræum vocatum iri.

CAPUT III.

Sedes, victus, doctrina Johannis: cum eo Christi colloquium, & baptismus. Vox cœlestis.

QUodam autem tempore venit Johannes Baptista, qui in Judææ solitudine prædicaret,

2 ac diceret: Corrigite vos: instat enim cœleste regnum.

3 Is est enim qui dictus est ab Esaia vate, dicente: Vox clamantis in solitudine: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4 Habebat autem Johannes ex camelinis pilis indumentum, lateribus pelliceo cingulo circundatis. Cibus ejus erant locustæ, & mel sylvestre.

5 Tunc ad eum proficiscebatur Hierosolyma, omnisque Judæa, & Jordanis ora,

6 ab eoque baptizabantur in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Cum vidisset autem multos Pharisæorum & Saducæorum ad suum baptisma venientes, dixit eis: Progenies viperina, quis vos summonuit futuram iram fugere?

8 Edite ergo fructus emendata vita dignos:

9 néve animum inducite sic apud vos dicere, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis posse Deum ex his saxis suscitare natos Abrahamo.

10 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque arbor omnis fructum bonum non edens, excidenda est, & in ignem injicienda.

11 Ego quidem baptizo vos aqua, ad vitæ emendationem: sed post me venit, qui quidem adeò me præstantior est, ut ego non sim dignus qui ejus calceamenta portem. Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.

12 Is in manu sua habens ventilabrum, aream suam expurgabit, frumentumque suum comportabit in horreum: paleam autem igni cremabit inextincto.

13 Tunc adiit ex Galilæa Johannem Jesus ad Jordanem, ut ab eo baptizaretur.

14 Sed eum prohibebat Johannes, dicens: Mihi ut à te baptizer opus est, & tu venis ad me?

15 Cui respondens Jesus: Sine modò, inquit: sic enim decet nos omni justitia perfungi. Tunc ille eum finit,

16 & Jesus simulac baptizatus est, ascendit ab aqua: Et ecce apertis ei cœlis, vidit Johannes Dei spiritum descendentem, quasi columbam, & in eum venientem.

17 Et ecce vox ex cœlis, dicens: Hic est meus charissimus filius, qui mihi acceptus est.

CAPUT IV.

Jejunium, tentatio, victoria Christi de Satana. Angeli ad Christum: ejusdem recessus, concio, delectus Petri, Andreæ, Jacobi, Johannis. Miracula.

TUM Jesus à spiritu subductus est in solitudinem, ut tentaretur à Diabolo.

2 Cumque quadragiota dies, & totidem noctes jejunasset, tandem esuriit.

3 Igitur aggreditur eum tentator: Si Dei filius es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.

4 Cui ita respondit ille: Scriptum est, Non solo pane vivit homo, sed omni verbo per os Dei prodeunte.

5 Tunc adducit eum diabolus in sanctam urbem, & in templi pinnis constitutum, sic alloquitur,

6 Si Dei filius es, jace te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis de te mandabit, ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides offendas.

7 At Jesus: Rursum scriptum est (inquit illi) ne tentato Dominum Deum tuum.

8 Rursus adducit eum Diabolus in præaltum montem, eique omnia regna mundi, & eorum gloriam ostendit:

9 &, hæc omnia tibi dabo, inquit, si procubueris, & me adoraveris.

10 Hic Jesus: Abi à conspectu meo, Satana, inquit ei. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorato, eumque solum colito.

11 Tunc omittit eum Diabolus: Et ecce advenerunt angeli, qui ei ministrarent.

12 Audiens autem Jesus captum esse Johannem, petiit Galilæam:

13 Et relicta Nazaretha, Capharnaum profectus, ibi commoratus est (ea est maritima, in finibus Zabuloniis & Nephthalensibus.)

14 Ut fieret quod erat ab Esaia vate dictum in hunc modum:

15 Zabulonia Nephthalensisque terra, mare versus, trans Jordanem, Galilæa extraneorum,

16 populus in tenebris degens, vidit lucem magnam, & manentibus in tetræ noctis regione lux orta est.

17 Ex eo cœpit Jesus prædicare, & dicere: Corrigite vos: instat enim cœleste regnum.

18 Ambulans autem Jesus apud lacum Galilææ, cùm vidisset fratres duos, Simonem cognomine Petrum, & Andream ejus germanum, rete jacientes in lacum (erant enim piscatores,)

19 Dixit eis: Sequimini me, & faciam vos hominum piscatores.

20 Atque illi continuò, relictis retibus, eum secuti sunt.

21 Inde progressus vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, in navi cum suo patre Zebedæo sarcientes sua retia, eosque vocavit:

22 Atque illi protinus relicta navi, patreque suo, secuti sunt eum.

23 Obibat autem totam Galilæam Jesus, docens in eorum collegiis, & regium publicans Evangelium, omnesque morbos & languores vulgo sanans.

24 Itaque ranta ejus fama totam Syriam pervasit, ut afferentur ei quicunque malè affecti diversis morbis & cruciatibus tenebantur, furiosi, lunatici, membris capti, quos ille sanabat:

25 Eumque secuta est ingens hominum turba à Galilæa, & Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa, & ora transjordanina.

CAPUT V.

Viventis pii beatitates. Apost. dignitas: munus: culpæ: de lege Christi partes: ejusdem falsi doctores, ac boni. Antiquorum

& Christi collatus: de homicidio, ira, reconciliatione, adulterio, repudio: de juramento, patientia, lite, benignitate, studioque in hostes: perfectio nostra.

VIdens autem tantam hominum multitudinem, conscendit in montem. Cumque sedisset, adierunt eum ejus discipuli,

2 & ille eos hujusmodi oratione docere aggressus est.

3 Beati pauperes animo: nam eorum est cœleste regnum.

4 Beati qui lugent: nam ii consolandi sunt.

5 Beati mites: nam ii terram possidebunt.

6 Beati qui esuriunt sitiuntque justitiam: nam ii saturabuntur.

7 Beati misericordes: nam eis tribuetur misericordia.

8 Beati mente puri: nam ii Deum videbunt.

9 Beati pacifici: nam ii Dei filii vocabuntur.

10 Beati qui justitiæ causa infestantur: nam eorum est cœleste regnum.

11 Beati estis, quandocunque vobis conviciabuntur homines, & vos insectabuntur, & in vos omnia maledicta conjicient, mentientes propter me.

12 Gaudete & lætamini: nam multa vobis in cœlo merces est: sic enim insectati sunt vates majores vestros.

13 Vos estis sal terræ. Quod si sal infatuatum fuerit, quo salietur? ad nullam rem jam idoneum est, nisi ut foràs projiciatur, & ab hominibus conculcetur.

14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs latère in monte sita:

15 Nec accenditur lucerna ut sub modio, sed ut in candelabro ponatur: atque ita omnibus qui domi sunt illuceat.

16 Sic luceat vestra lux apud homines, ut vestra rectè facta videntes, collaudent vestrum patrem, qui est in cœlis.

17 Ne putate venisse me, ut legem aut vates abrogem. Non ut abrogem veni, sed ut perficiam.

18 Hoc enim vobis confirmo, citius periturum cœlum atque terram, quàm ut unum iota aut unus apex pereat ex lege, quin fiant omnia.

19 Igitur qui contra vel minimum horum præceptorum fecerit, licet ita doceat homines, tamen minimus numerabitur in regno cœlesti. Qui verò & præstiterit & docuerit, is magnus numerabitur in regno cœlesti.

20 Hoc enim vobis dico, nisi justitia Scribis & Pharisæis excelleritis, non estis in cœleste regnum ingressuri.

21 Audivistis antiquis esse dictum: ne occidito: quòd qui occiderit, eum teneri judicio.

22 Ego verò dico vobis: Quisquis immeritò fratri suo irascitur, tenebitur judicio: & qui fratrem suum balatronem vocaverit, tenebitur consessu: & qui fatuum vocaverit, tenebitur ignis gehenna.

23 Itaque si oblaturus tuum munus ad aram, ibi recordatus fueris tuum fratrem habere quod de te queratur,

24 relinque illic tuum munus ad aram, & prius i, reconciliare tuo fratri, atque ita demum i oblatum munus tuum.

25 Compone cum adversario tuo maturè, dum es in via cum eo, ne te tradat adversarius judici, & judex ministro, atque ita in custodiam deris,

26 Profectò

26 Profectò (inquam ego tibi) non exibis inde, quin ultimum solveris quadrantem.

27 Audivistis antiquis esse dictum: Ne adulterato.

28 Ego verò vobis dico, quisquis fœminam sic aspicit, ut eam concupiscat, jam eam animo adulteravit.

29 Quod si tibi vel oculus tuus dexter officit, erue eum, & abjice. Præstat enim tibi, unum membrorum tuorum perdi, quàm totum corpus tuum in gehennam dejici.

30 Et si tibi vel dextera tua manus officit, amputa eam, & abjice. Præstat enim tibi unum membrorum tuorum perdi, quam totum corpus tuum in gehennam dejici.

31 Dictum est item: Qui uxorem suam repudiabit, det ei instrumentum divortii.

32 Ego verò vobis dico: qui uxorem suam repudiat (excepta stupri causa) in causa est ut ea adulteretur: & qui repudiatam ducit, adulteratur.

33 Rursus audivistis dictum veteribus: Ne pejerato, sed Domino quæ juraveris reddito.

34 At ego vobis dico, omninò non esse jurandum: neque per cœlum, quoniam Dei solium est:

35 neque per terram, quia est pedum subsellium est: neque per Hierosolyma, quoniam urbs magni regis est:

36 neque per tuum caput juraveris, quoniam non possis vel unum crinem album nigrumve facere.

37 sed esto sermo vester, etiam, etiam: non, non. Quod præterea fit, id a Malo est.

38 Audivistis ut dictum sit: Oculum pro oculo, & dentem pro dente:

39 ego verò vobis dico, non esse resistendum injuriæ: quin si quis tibi colaphum in dexteram malam impegerit, obverte ei etiam alteram:

40 Et si quis tecum litigare & tunicam tuam velit auferre concede ei etiam togam:

41 Et si quis te cogere velit ad unum milliare, comitare eum vel duo.

42 A te petenti dato: Et si quis velit à te mutuari, ne recusato.

43 Audivistis dictum: Proximum tuum amato, & inimicum tuum oderis.

44 At ego vobis dico: Amate inimicos vestros: bene precamini iis qui vobis imprecantur: benefacite vestris malevolis, & orate pro lædentibus & infectantibus vos,

45 ut filii sitis vestri patris qui in cœlis est, qui solem suum oriri faciat in malos juxtà ac bonos, & justos injustosque compluat.

46 Nam si eos demum amatis qui vos amant, quam mercedem habituri estis? annon vel publicani idem faciunt?

47 Et si vestros duntaxat fratres salutatis, quid egregium facitis? nonne vel publicani similiter faciunt?

48 Eritis igitur perfecti vos, quemadmodum pater vester qui in cœlis est, perfectus est.

CAPUT VI.

Eleemosyna, oratio, quibus ignoscetur, jejunium, thesaurus adversi Domini, cura, qua mala, qua bona.

CAvete, ne benignitatem in hominum conspectu exerceatis, per ostentationem: alioquin præmium non estis habituri apud patrem vestrum, qui in cœlis est.

2 Igitur

2 Igitur quandocunque benignè facis, noli præ te tuba clangere, ut simulatores faciunt in collegiis atque vicis, ut collaudentur ab hominibus. Hoc vobis confirmo, eos jam habere suum mercedem.

3 At te benignè faciente, ne sciat tua sinistra quid faciat dextera,

4 ut sit tua liberalitas in occulto: & tuus pater, qui occulta videt, tibi palàm reddet.

5 Item cùm supplicas, ne esto simulatorum similis, qui cùm supplicant, amant in collegiis esse, & platearum angiportis, ut sint hominibus conspicui. Hoc vobis confirmo, eos habere suam mercedem.

6 At tu supplicaturus ingredere conclave tuum, & clausa janua tua, supplica tuo patri in occulto: & pater tuus, qui occulta videt, tibi palàm reddet.

7 Supplicantes autem ne garrite, ut extranei, qui se purant ob loquacitatem suam exaudiendos.

8 Ne este igitur eorum similes: scit enim pater vester, quibus egeatis, antequam eum rogetis.

9 Sic igitur supplicate vos. Pater noster qui es in cœlis, sancte colatur Nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cœlo, sic & in terra.

11 Victum nostrum alimentarium da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, ut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Neve nos in tentationem inducito, sed à malo tuere: quoniam tuum est regnum & potentia, & gloria, in sempiternum. *Amen.*

14 Si enim remiseritis aliis hominibus sua delicta, remittet & vobis pater vester cœlestis.

15 Sin minus remiseritis aliis sua delicta, ne pater quidem vester remittet vestra delicta.

16 Cùm autem jejunatis, ne este tetrici, quales simulatores, qui vultus suos deformant, ut aliis appareat eos jejunare. Hoc vobis confirmo, eos suum abstulisse præmium.

17 At tu jejunans, ungito tibi caput, & vultum lavato,

18 ne perspicuum sit aliis hominibus jejunare te, sed patri tuo, qui occultus est, & pater tuus, qui occulta cernit, tibi palàm reddet.

19 Ne congerite vobis opes in terris, ubi & corrumpit tinea ærugoque, & fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed vobis opes in cœlo congerite, ubi nec ærugo aut tinea corrumpit, nec fures perfodiunt aut furantur.

21 Nam ubi vestræ erunt opes, ibidem erit & vester animus.

22 Lucerna corporis est oculus. Quòd si erit oculus tuus simplex, totum corpus tuum erit lucidum:

23 sin erit oculus tuus nequam, totum tuum corpus erit tenebrosum. Si igitur quod in te lumen est, tenebræ sunt, quantæ erunt ipsæ tenebræ?

24 Nemo potest duobus servire dominis, aut enim hunc oderit, illum amabit: aut hunc tuebitur, illum contemnet. Non potestis Deo servire & opibus.

25 Hanc ob rem (inquam ego vobis) ne este de vita vestra soliciti, quid esuri, bibiturive: neque de corpore, quid vestituri sitis. Quasi verò non & vita plus

pluris ſit, quàm alimonia, & corpus, quàm veſtitus.

26 Aſpicite volucres aereas, ut neque ſerant, neque metant, nec in cellas congerant: tamen veſter cœleſtis pater eas alit. Quaſi verò non vos multò ſitis eis præſtantiores?

27 Quis autem veſtrûm ſua ſolicitudine poteſt unum cubitum addere ſuæ ſtaturæ?

28 Item de veſtitu quid ſolicitamini? Diſcite ut terreſtria creſcant lilia, neque laborando, neque nendo.

29 Atqui hoc vobis dico, ne Solomonem quidem cum omni ſplendore ſuo ita veſtitum fuiſſe, ut horum quodlibet.

30 Quòd ſi terreſtrem herbam (quæ hodie eſt, & cras in clibanum conjicitur) Deus ſic veſtit, nonne multò magis vos, ô parum fidentes?

31 Ne eſte igitur ſoliciti, dicentes: Quid edemus? aut quid bibemus, aut quid induemus?

32 Iſta enim omnia requirunt extranei. Scit enim veſter cœleſtis pater, vos iſtis omnibus egere.

33 Sed quærite primùm regnum, juſtitiamque Dei, & iſta omnia vobis addentur.

34 Ne eſte igitur in craſtinum ſoliciti: nam craſtinus dies ſua curabit: ſatis eſt ſuum cuique diei malum.

CAPUT VII.

Temerarius judex. Rei ſanctæ pretium. Conſolatio. Legis caput. Vita lætbique janua. Falſi vatis nota. Arbor diverſa. Ficta pietas: hujus pœna. Legis cultor ac derriſor. Chriſti authoritas.

NE judicate, & non judicabimini:

2 Nam quo judicio judicabitis, eodem judicabimini: & qua menſura menſi fueritis, eadem vobis remetietur.

3 Quid autem feſtucam cernis in oculo tui fratris, & trabem in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut audebis dicere tuo fratri: Sine eximam ex oculo tuo feſtucam, cùm ſit in oculo tuo traba.

5 Simulator, exime prius ex oculo tuo trabem: & ita demum cernes ad eximendam ex tui fratris oculo feſtucam.

6 Ne date rem ſacram canibus, neve margaritas veſtros porcis apponite: ne hi eos pedibus conculcent, illi verſi lacerent vos.

7 Petite & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & vobis aperietur.

8 Quiſquis enim petit, obtinet: & quiſquis quærit invenit: & pulſanti aperitur.

9 Jam quis eſt veſtrûm homo, qui petenti filio ſuo panem, det lapidem?

10 Aut piſcem petenti, anguem det?

11 Quòd ſi vos, qui mali eſtis, tamen ſcitis bona dona dare veſtris liberis: quantò magis pater veſter, qui in cœlis eſt, dabit bona poſcentibus ſe?

12 Quicquid igitur vultis ut vobis faciant alii, idem vos quoque eis facite: nam ea lex eſt atque vates.

13 Intrate per anguſtam portam: nam lata eſt porta, & ampla via quæ ducit ad interitum, multique ſunt qui per eam ingrediuntur:

14 Sed anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, paucique ſunt, qui eam inveniant.

15 Cavete

15 Cavete autem falsos vates, qui quidem veniunt ad vos in vestimentis ovium, cùm intus sint rapaces lupi.

16 Eos ex suis fructibus cognoscetis. Scilicet colligitur ex spinis uva? aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fructus bonos edit: tetra autem arbor fructus malos edit.

18 Non potest arbor bona fructus ferre malos: nec arbor tetra fructus ferre bonos.

19 Omnis arbor bonum fructum non ferens, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Igitur ex suis illos fructibus cognoscetis.

21 Non quisquis mihi dicet, Domine, Domine, intrabit in cœleste regnum: sed qui fecerit quod vult pater meus, qui est in cœlis.

22 Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne tuo nomine vaticinati sumus? Et, tuo nomine dæmonia expulimus? Et, tuo nomine multa prodigiosè fecimus?

23 Quibus ego tum apertè dicam. Nunquam cognovi vos: Facessite à me malefici.

24 Igitur quisquis hæc mea dicta & audit & exequitur, eum ego cum viro prudenti comparo, qui suam domum in rupem construit:

25 quæ domus delapso imbre, venientibus fluviis, spirantibus ventis, & in eam irruentibus, non tamen cadit, quippe fundata in rupe.

26 Quisquis verò hæc mea dicta audit, nec exequitur, similiter facit, ac si quis stultus homo suam domum in arena construat:

27 quæ domus, delapsa pluvia, venientibus fluviis, spirantibusque ventis, & in eam impingentibus, corruat, & ingentem ruinam det.

28 Postquam hanc orationem finivit Jesus, stupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam,

29 quippe cùm doceret eos, ut potestate præditus, non ut scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosi sanitas, & instructio. Centurio pro puero: fideles & infideles ignorati. Patri socrus, miracula. Christi tenuitas. Vana solicitudo. Christus in tempestates. Dæmones in sues. Dimissus Jesus.

DEgressum autem eum de monte, secuta est ingens hominum turba.

2 Tum venit leprosus, qui eum veneratus dixit: Domine, si vis, potes me mundare.

3 Et Jesus illum porrecta manu tetigit, dicens: Volo, mundus esto. Ac statim mundata est illius lepra.

4 Et Jesus: vide, inquit, ne cui dicas: sed i ostensum te sacerdoti, & munus offer, quod præcepit Moses, ut esset eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capharnaum, convenit Centurio quidam, & hujusmodi verbis oravit.

6 Domine, puer meus jacet domi sideratus, graviterque cruciatur.

7 Cui Jesus: Ego eum sanatum ibo, inquit.

8 At centurio respondens: Domine, non sum dignus, inquit, cujus tu tectum subeas: sed tantum jube verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam ego quoque qui sub alterius sum potestate, si quem eorum quibus præsum militum ire jubeo

jubeo: it: ſi alium venire, venit: ſi ſervum meum aliquid facere, facit.

10 Hoc audito, miratus Jeſus, ita dixit ſequentibus: Hoc vobis confirmo, me ne in Iſraelitis quidem tantam inveniſſe fidem.

11 Et ſane ſic habetote, multos ab oriente & occidente venturos, qui cum Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo accumbant in regno cœleſti:

12 cùm interea regii in imas ejicientur tenebras, ubi fletus ſtridorque dentium futurus eſt.

13 Tum centurionem alloquens Jeſus: Abi, inquit, & ut confidiſti, ſic tibi accidat. Itaque ſanatus eſt illius puer eadem illa hora: reverſuſque domum ſuam centurio eadem illa hora, puerum offendit valentem.

14 Ingreſſus autem Jeſus domum Petri: videns ejus ſocrum jacentem, ac febricitantem,

15 ejus manum tetigit, atque eam reliquit febris: illa verò ſurgere, & eis miniſtrare.

16 Ubi autem adveſperavit, adducti ſunt ei furioſi multi: iſque verbo ſpiritus ejecit, & omnes male affectos ſanavit:

17 Ut fieret quod fuerat ab Eſaia vate dictum his verbis: Is noſtras infirmitates, morboſque ſuſcepit atque tulit.

18 Videns autem Jeſus ingentem circum ſeſe turbam hominum, juſſit *L.* diſcipulos *G.* trajicere.

19 Et aggreſſus eum quidam Scriba, inquit ei: Magiſter, ſequar te quocunque ibis.

20 Cui Jeſus: Vulpes latebras habent, & aereæ volucres nidos: at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius item ejus diſcipulorum dixit ei: Domine, permitte mihi prius ire ſepultum patrem meum.

22 At Jeſus: Sequere me (inquit ei) & mortuos ſine ſuos ſepelire mortuos.

23 Ingreſſum autem eum in navem, ſecuti ſunt ejus diſcipuli:

24 & ecce tanta tempeſtas extitit in lacu, ut fluctibus obrueretur navis, Ipſe autem dormiebat.

25 Igitur eum aggreſſi ejus diſcipuli excitant: Domine, inquiunt, ſerva nos, perimus.

26 At ille: Cur timidi eſtis? (inquit eis) & parum fidentes. Deinde ſurrexit, & ventos ac lacum increpuit: unde tanta tranquillitas extitit ut admirati homines ita dicerent:

27 Qualis eſt hic vir, ut ei venti & lacus obediant?

28 Deinde ubi in Gergeſenorum agrum trajecit, occurrerunt ei duo furioſi ex monimentis prodeuntes, adeò feri, ut illac tranſire nemo poſſet.

29 Atque ii ſic tum clamarunt: Quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Dei fili? Huccine veniſti ante tempus vexatum nos?

30 Cùm eſſet autem procul ab eis numeroſus porcorum grex paſcentium,

31 dæmones eum ita rogant: Si nos ejicis, permitte nobis in porcorum gregem immigrare.

32 Quibus ille: Ite, inquit. Atque illi egreſſi, in porcorum gregem immigrarunt: Et ecce ruit univerſus porcorum grex per præceps in lacum, ſuntque in aqua mortui.

33 Paſtores autem fugerunt: Et in oppidum profecti, cùm alia omnia, tum de furioſis nunciarunt.

34 Tum

34 Tùm tota civitas exiit obviam Jesu, eoque viso rogarunt ut à suis finibus discederet.

CAPUT IX.

Paralyticus. Christus in noxas. Matthæus electus; publicani Jesu convivæ. Medicus cui: miseratio quanta, ad Johannis discipulos responsio, profluvium mulierbre, puella rediviva. Caci duo, mutus dæmone vexatus, messorum inopia.

1 GItur navem ingressus trajecit & in oppidum suum venit.

2 Tum ei allatus est jacens in lecto sideratus. Et Jesus, videns illorum fidem, dixit sideratо: Confide nate, remittuntur tibi peccata tua.

3 Hic Scribarum quidam secum cogitare, eum impiè loqui.

4 Quorum cogitationes videns Jesus, ita dixit: Cur vos pravè cogitatis cum vestris animis?

5 Utrum enim facilius est dicere: Remittuntur tibi peccata: an dicere: Surge & ambula?

6 Atque ut sciatis potestatem habere filium hominis in terris peccata condonandi: Surge (inquit tum sideratо) tolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Atque ille surrexit, domumque suam discessit.

8 Id quod videns hominum turba mirata, Deum collaudavit, qui tantam hominibus potestatem dedisset.

9 Illinc digrediens Jesus, conspicatus hominem ad publicanorum mensam sedentem Matthæum nomine, dicit ei: Sequere me: Atque ille surrexit, & eum est secutus.

10 Eo autem domi accumbente, cum frequentes publicani, & improbi venissent, & cum Jesu ejusque discipulis discumberent,

11 Pharisæi id videntes, quæsierunt ex ejus discipulis, cur eum publicanis, & improbis cibum caperet eorum magister.

12 Quo audito Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed malè affecti.

13 Ite nunc, & discite quid sit: Pietatem malo quàm sacrificium. Non enim veni vocatum insontes, sed sontes ad bonam frugem.

14 Tunc Johannis discipuli eum hujusmodi verbis aggressi sunt: Cur cùm nos & Pharisæi multum jejunemus, discipuli tui non jejunant?

15 Quibus Jesus: Possuntne mœrere qui celebrant nuptias, quamdiu cùm eis sponsus adest? Sed veniet tempus, cùm eis sponsus auferetur: tum demum jejunabunt.

16 Neque verò quisquam adhibet rudis panni pittacium veteri vestimento: auferret enim id supplementum partem vestis, atque ita deterior ruptura fieret.

17 Neque recondi solet vinum novum in veteres utres: alioquin rumperentur utres, & vinum effunderetur, & utres perirent: Sed vinum novum in recentibus conditur utribus, atque ita ambo conservantur.

18 Hæc eo illis loquente, venit quidam de magistratu, qui ei honore præstito ita dixit. Filia mea modo obiit: sed veni ei impositum manum tuam, & reviviscet.

19 Tum Jesus surrexit, & eum secutus est unà cum suis discipulis.

20 Hic quædam mulier, quæ sanguinis profluvio duodecimum annum laborabat, eum aggressa, à tergo, ejus togæ oram tetigit.

21 Sic

21 Sic enim ſecum ipſa cogitabat: Si vel ejus togam tetigero, ſalva ſum.

22 Jeſus autem converſus, ea viſa dixit: Confide filia, tua te fiducia ſervavit. Itaque ſanata eſt mulier eadem illa hora.

23 Ut venit autem Jeſus in ædes illius qui magiſtratum gerebat, viditque tibicines, & turbam tumultuantem,

24 Dixit eis: Diſcedite, non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Illi verò eum deridere.

25 Deinde ejecta turba, prehendit puellæ manum, atque illa ſurrexit,

26 emanavitque ejus rei fama in totam illam regionem.

27 Inde digredientem Jeſum, ſecuti ſunt duo cæci, clamantes in hunc modum: Miſerere noſtri Davidide.

28 Deinde ingreſſum in ædes adiêre cæci. Et Jeſus: Creditis, inquit eis, poſſe me iſtud facere? Etiam Domine, inquiunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens: Ut veſtra eſt fiducia, ita vobis accidat.

30 Itaque aperti ſunt eorum oculi. Comminatus eſt autem eis Jeſus in hunc modum: Videte ne qui hoc reſciſcat.

31 At illi digreſſi, eum per totam illam regionem divulgarunt.

32 Illis autem digredientibus, allatus eſt ei mutus homo, furioſus.

33 Unde ejecto dæmonio locutus eſt mutus: id quod homines vulgò mirati ſunt, negantes unquam talia apud Iſraelitas fuiſſe viſa.

34 At Phariſæi dicebant, eum per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

35 Obibat autem Jeſus urbes omnes, atque vicos, docens in eorum conventibus, & regium evangelium publicans, omnemque morbum & languorem ſanans vulgò.

36 Viſa autem hominum multitudine, miſertus eſt eorum, quòd palantes errarent tanquam paſtore carentes oves.

37 Tum ſuos diſcipulos ſic alloquitur: Meſſis quidem multa eſt, ſed operarii pauci.

38 Orate igitur meſſis Dominum, ut operarios emittat in meſſem ſuam.

CAPUT X.

Apoſtolorum poteſtas, numerus, legatio, nuditas, mandata, diſcrimina, prudentia, probitas, æruma, conſolatio, orbis diſſidia, beati, piorum fuga, & præſidium. Chriſtus quid præſtet: munificentia pondus.

ITaque advocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis contra ſpiritus impuros poteſtatem, ut eos expellerent, & omnes morbos, omneſque languores ſanarent.

2 Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon cognomine Petrus, & Andreas ejus frater. Jacobus Zebedæi filius, & Johannes ejus frater.

3 Philippus & Bartholomæus. Thomas & Matthæus publicanus. Jacobus Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananita, & Judas Iſcariota, is qui eum prodidit.

5 Hos duodecim dimiſit Jeſus, eis ita præcipiens: Ad exteras gentes iter ne habueritis, neve in ullam Samaritanorum urbem intraveritis:

6 Sed ite potius ad perditas Iſraeliticæ domus oves.

7 Euntes

7 Euntes autem prædicate, dicentes instare cœleste regnum.

8 Ægros curate: leprosos purgate: mortuos suscitate: dæmonia ejicite: gratis accepistis, gratis date.

9 Ne habete aurum, nec argentum, nec æs in crumenis vestris:

10 Nève peram ad iter, néve binas tunicas, néve calceos, néve baculum. Dignus est enim operarius alimento suo.

11 In quamcunque autem urbem aut vicum intraveritis, exquirite ecquis sit in eo dignitate præditus: atque illic manete, donec discedatis.

12 Intrantes autem domum, salutate eam, dicentes: Salveat hæc domus,

13 & siquidem erit digna domus, eveniat ei vestra salus. Si non erit digna, revertatur ad vos vestra salus.

14 Quòd si quis vos non admiserit, neque vestra dicta audiverit, vos exeuntes ex ea domo, aut urbe, excutite pedum vestrorum pulverem.

15 Hoc à me certò habete, tolerabilius actum iri cum Sodomitanorum Gomorranorumque gente, in die judicii, quàm cum illa urbe.

16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lupos. Estote ergo, & astuti, ut serpentes, & sinceri, ut columbæ.

17 Cavete autem homines: sistent enim vos in concilia, inque suis collegiis verberabunt.

18 Quin ad principes quoque regesque ducemini propter me, ut eis exterisque gentibus sitis testimonio.

19 Cum autem sistent vos, nolite curare quomodo aut quid loquamini: suggeretur enim vobis eadem hora, quid loquamini.

20 Non enim vos eritis qui loquemini, sed patris vestri spiritus in vobis loquens.

21 Tradet autem frater fratrem frater in mortem, & pater filium, consurgentque nati in parentes, & eos occident:

22 eritisque omnibus invisi, propter nomen meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is servabitur.

23 Cùm autem vos insectabuntur in aliqua urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo, non vos antè perlustraveritis urbes Israeliticas, quàm veniat filius hominis.

24 Non est discipulus supra magistrum, neque servus supra dominum suum.

25 Bene agitur cum discipulo, si eadem conditione est, qua ejus magister: & cum servo, si eâdem qua dominus. Si patrem-familias Beelzebulem vocarunt, quantò magis ejus domesticos?

26 Ne igitur eos timueritis. Nihil enim tam tectum est, quod non sit detegendum: aut tam occultum, quod non sit cognoscendum.

27 Quod vobis in tenebris dico, dicite in luce: Et quod in aurem auditis, prædicate in tectis:

28 & ne formidate eos, qui corpus interficiunt, sed animam interficere nequeunt. Quin magis eum formidate, qui potest & animam & corpus in gehennam perdere.

29 Cùm duo passerculi asse veneant, tamen nullus eorum cadit humi sine pater vestro.

30 At vestrûm etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne

31 Ne formidaveritis igitur: longè paſſeribus antecellitis vos.

32 Quiſquis ergo me agnoverit apud homines, ego eum quoque agnoſcam apud patrem meum, qui in cœlis eſt.

33 Qui verò me negaverit apud homines, ego eum quoque negabo apud patrem meum, qui in cœlis eſt.

34 Nolite arbitrari, me veniſſe conciliatum pacem in terris: non veni conciliatum pacem, ſed bellum.

35 Veni enim ad diſſociandum filium à patre ſuo, & filiam à matre, & nurum à ſocru,

36 ita ut homines inimicos habituri ſint ſuos domeſticos.

37 Qui patrem aut matrem amat ſupra me, non eſt me dignus: Et qui filium aut filiam amat ſupra me, me non eſt dignus:

38 & qui non ſumit ſuam crucem, & me ſequitur, non eſt me dignus.

39 Animam ſuam qui invenerit, perdet: Et qui animam ſuam mea cauſa perdiderit, inveniet.

40 Qui vos accipit, me accipit: Et qui me accipit, eum accipit qui me miſit.

41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mercedem accipiet: Et qui juſtum juſti nomine accipit, juſti mercedem accipiet:

42 Et qui horum minimo vel poculum frigidæ bibendum dederit nomine diſcipuli, ſcitote eum non fruſtratum iri mercede ſua.

CAPUT XI.

Ad Johannem Chriſti reſponſum, Baptiſta laus, iſto quis prior. Increpati Judæi, omnia dira in oppida. Chriſti ad patrem precei, afflictorum ſolamen. Chriſti jugum.

POſtquam deſiit Jeſus ſuis præcipere duodecim diſcipulis, digreſſus eſt illinc, ut in illorum urbibus doceret ac concionaretur.

2 Johannes autem, cùm audiviſſet in vinculis opera Chriſti, miſit ſuorum diſcipulorum duos, qui ei ita dicerent:

3 Tùne is es qui venturus eſt? an alius nobis eſt expectandus?

4 Quibus reſpondit Jeſus in hunc modum: Ite renunciatum Johanni quæ auditis & videtis.

5 Cæci vident, & claudi ambulant: Leproſi purgantur, & ſurdi audiunt: Mortui reſurgunt, & pauperes Evangelium docentur:

6 & felix eſt qui in me non offenderit.

7 Eis autem abeuntibus, cœpit Jeſus hominum turbæ ſic de Johanne dicere: Ad quid ſpectandum egreſſi eſtis in ſolitudinem? Arundinem vento agitatam?

8 Veruntamen ad quid videndum exiiſtis? Hominem mollibus indutum veſtibus? At qui molles geſtant ſunt in regum domibus.

9 Sed ad quem tandem videndum exiiſtis? Vatem? Etiam (inquam vobis) & pluſquam vatem.

10 Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ego tibi meum nuncium præmiſſurus ſum, qui tibi viam præparet.

11 Scitote enim nullum in fœminarum natis majorem extitiſſe Johanne Baptiſta; & tamen qui eſt in regno cœleſti minimus, major eſt eo.

12 A tempore autem Johannis Baptiſtæ, hactenus, cœleſte regnum expugnatur, idque rapiunt violenti.

13 Omnes enim vates atque lex ad Johannem uſque vaticinati ſunt:

14 & ſi cum vultis accipere, is eſt Elias ille venturus.

15 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

16 Cui verò comparabo hanc nationem? Perinde eſt, ac cùm verſantes in foro pueri clamant ad æquales ſuos in hunc modum:

17 Fiſtulavimus vobis, neque ſaltaſtis: Ejulavimus vobis, neque planxiſtis.

18 Venit enim Johannes, qui neque comedit neque bibit; & eum dicunt eſſe furioſum.

19 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit; & eum dicunt hominem eſſe voracem, vinoſum, publicanorum, & improborum amicum: Eſtque ſuis aliena ſapientia.

20 Deinde cœpit in civitates invehi, quæ cùm in eis tot fuiſſent edita miracula, tamen non rediiſſent ad frugem.

21 Væ tibi Chorazim, væ tibi Bethſaidan: Nam ſi Tyri & Sidone edita forent, quæ in vobis edita ſunt miracula, jam pridem in cenonibus, & pulvere vitam correxiſſent.

22 Itaque ſic habetote, cum Tyro & Sidone mitius actum iri in die judicii, quàm vobiſcum.

23 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſque elata es, ad inferos deprimêris. Nam ſi Sodomis eadem, quæ in te, edita fuiſſent miracula, manſiſſent ad hodiernum diem.

24 Itaque ſcitote tolerabiliorem fore Sodomitanæ nationis conditionem in die judicii, quàm tuam.

25 Aliquando Jeſus locutus in hunc modum eſt: Ago tibi gratias pater, cœli terræque Domine qui hæc ſapientes, peritóſque celaveris, & infantibus patefeceris:

26 Idque ô pater, quoniam ſic tibi placitum eſt.

27 Omnia mihi tradita ſunt à patre meo, neque quiſquam filium cognoſcit, niſi pater: neque patrem quiſquam cognoſcit, niſi filius, & cui voluerit filius patefacere.

28 Venite ad me omnes laborantes & onuſti, & ego recreabo vos:

29 ſubite jugum meum, & à me diſcite, qui mitis ſum, & animo ſummiſſus: Et invenietis animis veſtris requiem.

30 Meum enim & jugum commodum, & onus leve eſt.

CAPUT XII.

Cauſa de ſpicis pro diſcipulis in Judæos, miſeratio. Jeſu majeſtas. Judæi confutati, contracta manus. In Chriſtum conjuratio. Vaticinium de Chriſti ingenio. In Jeſum calumnia diluta. Peccatum inexpiabile. Phariſæi increpati. Judicii ſeveritas. Qui petant ſigna. Spiritus oberrans. Jeſu conſanguinei.

QUodam tempore ibat Jeſus Sabbatis per ſata: ejus autem diſcipuli cum eſurirent, cœperunt ſpicas vellere atque veſci.

2 Quo viſo, Phariſæi dixerunt ei: En faciunt tui diſcipuli, quod in Sabbato facere non licet.

3 Quibus ille: Non legiſtis, inquit, quid fecerit David cùm aliquando eſuriret ipſe & ejus comites?

4 Ut ingreſſus ſit Dei domum, & appoſititios panes comedérit,

rit, quibus nec ei licebat, nec ejus comitibus veſci, ſed ſolis ſacerdotibus?

5 An non legiſtis in lege, Sabbatis in fano ſacerdotes Sabbatum profanare? & tamen inſontes ſunt.

6 Atqui ſcitote, hic majorem eſſe fano.

7 Quòd ſi ſciretis quid ſit, Pietatem malo, quàm ſacrificium: non damnaretis inſontes.

8 Eſt enim Sabbati quoque dominus filius hominis.

9 Inde profectus venit in eorum collegium,

10 ubi cùm homo eſſet manum habens tabidam, illi ex eo, an Sabbatis ſanare licet, quæſiverunt, ut eum criminarentur.

11 Quibus ille: Quis homo veſtrûm eſt, inquit, qui ſi vel unam ovem habeat, quæ Sabbatis in foveam deciderit, non eam prehendat, & attollat?

12 Quantum autem ovi præſtat homo? Ergo licet Sabbatis benefacere.

13 Deinde dicit homini: Porrige manum tuam: atque ille porrexit: eaque tam ſana reddita eſt, quàm erat altera.

14 Phariſæi verò egreſſi, conſilium de eo perimendo ceperunt.

15 Quo cognito, Jeſus illinc diſceſſit, ſequente eum ingenti hominum multitudine: quos omnes ſanavit,

16 eiſque interminatus eſt, ne ſe palàm facerent,

17 ut fieret illud ab Eſaia vate dictum his verbis,

18 Ecce meus ſervus, quem elegi: dilectus meus, animo meo chariſſimus. Eum ſpiritu meo donabo, iſque jus dicet gentibus.

19 Non rixabitur, nec clamabit, nec ejus vocem quiſquam per plateas audiet:

20 quaſſatam arundinem non perfringet, neque fumigans linum extinguet, eouſque ut jus perducat ad victoriam,

21 atque in ejus nomine ſpem gentes habebunt.

22 Tunc allatus eſt ei furioſus cæcus & mutus quem ille ſanavit, ita ut cæcus & mutus loqueretur, ac videret.

23 Qua re attonitum omne hominum vulgus ſic dictitare: Num hic eſt Davidides?

24 Et Phariſæi eis auditis, dicere, eum non niſi per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

25 Quorum cogitationes intelligens Jeſus, dixit eis: Omne regnum ab ſeſe diſſidens, deſolatur, & omnis civitas aut familia ſecum ipſa diſſidens, non ſtat.

26 Quòd ſi Satanas Satanam expellit, ipſe ſibi adverſatur. Qui fieri poteſt igitur, ut ſtet ejus regnum?

27 Quòd ſi ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, veſtri generis homines per quem ejiciunt? Itaque ii veſtri erunt judices.

28 Sin ego per Dei ſpiritum ejicio dæmonia, ſequitur, vobis adveniſſe divinum regnum.

29 Qui poſſet enim quis in alicujus potentis ingredi domum, ejuſque ſupellectilem diripere, niſi prius potentem illum vinciat, ut tum demum ejus diripiat domum?

30 Qui à me non eſt, contra me eſt: & qui mecum non congerit, diſſipat.

31 Itaque ſic habetote: omne peccatum ac maledictum ignoſcetur hominibus; at maledictum

dictum adverſus ſpiritum non ignoſcetur.

32 Et ſi quis quid dixerit contra filium hominis, ignoſcetur ei: at ſi quis contra ſanctum ſpiritum dixerit, non ignoſcetur ei nec in hoc ſeculo, nec in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & ejus fructum bonum: aut facite arborem tetram, & ejus fructum tetrum: ex fructu enim arbor cognoſcitur.

34 Viperina proles, quomodo poſſetis bene loqui, cùm ſitis mali? Nam ex animi redundantia loquitur os.

35 Bonus homo ex bono animi promptuario bona depromit: item malus homo ex malo promptuario mala depromit.

36 Scitote autem quodcunque malum verbum locuti fuerint homines, reddituros eſſe ejus rationem in die judicii.

37 Ex tuis enim dictis abſolvêris, & ex tuis dictis damnaberis.

38 Tum Scribarum & Phariſæorum quidam ſic locuti ſunt: Magiſter vellemus à te ſignum videre.

39 Quibus ille reſpondens: Prava adulterinaque natio ſignum quærit, & ſignum ei non dabitur, niſi ſignum Jonæ vatis.

40 Ut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies, & totidem noctes: ſic erit filius hominis in terræ meditullio tres dies & totidem noctes.

41 Homines Ninivitæ ſurgent in judicio cum hac natione, eamque condemnabunt, quòd ad Jonæ præconium redierint ad frugem, cùm hic ſit plus quiddam quàm Jonas.

42 Regina Auſtri ſurget in judicio cum hac natione, eamque condemnabit, quod ab ultimis uſque terris venerit ad audiendum Solomonis ſapientiam, cùm hic ſit quiddam Solomone præſtantius.

43 Cum autem ſpiritus impurus ex homine migravit, peragrat ſiticuloſa loco, requietem quærens: quam ubi non invenit,

44 ſtatuit domum ſuam, unde migraverat, repetere. Poſtquam eo venit, ubi eam vacantem, verſam, ornatamque nanciſcitur,

45 vadit aſcitum ſibi ſeptem alios ſpiritus pejores ſe, eoque ingreſſi ibi degunt, fitque poſterior illius hominis conditio priore deterior. Sicut erit & malæ huic nationi.

46 Adhuc eo vulgus alloquente, aderant foris ejus mater & fratres, eum volentes alloqui.

47 Et quidam ei ita dixit: Adſunt foris tua mater & fratres, te volentes alloqui.

48 At ille ei, qui id ſibi dixerat, ita reſpondit: Quæ eſt mea mater? & qui ſunt mei fratres?

49 Tum porrecta ad diſcipulos ſuos manu, Ecce mea mater, inquit fratreſque mei.

50 Quiſquis enim voluntatem exequitur mei patris, qui eſt in cœlis, is meus frater, & ſoror, & mater eſt.

CAPUT XIII.

Parabola ſati ſeminis, Zizaniorum, ſinapis, fermenti, theſauri, mercatoris. Chriſti populares.

QUodam autem die egreſſus domo Jeſus ſedit apud lacum:

2 tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut ipſe conſcenſa navi ſederet, & aſtante

ad

ad littus omni multitudine,

3 eos multis per ſimilitudines alloqueretur in hunc modum: Aliquando profectus eſt quidam ſator ad ſerendum:

4 atque eo ſerente alia ceciderunt ad viam, ſed venerunt volucres, quæ ea comederunt.

5 Alia ceciderunt in ſaxetum: ubi cùm non multum terræ haberent, celeriter exorta ſunt, quòd profunda terra carerent.

6 Deinde orto Sole, æſtuantia, defectu radicis aruerunt.

7 Alia ceciderunt in ſpinas, eaque creſcentibus ſpinis ſuffocata ſunt.

8 Alia in bonam delapſa terram, fructum extulerunt partim cum centeſimo, partim cum ſexageſimo, partim cum trigeſimo.

9 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

10 Tum eum his verbis convenerunt ejus diſcipuli: Cur eos per ſimilitudines alloqueris?

11 Quibus ille reſpondit ita: Quoniam vobis, regni cœleſtis arcana noſſe datum eſt: at illis non datum eſt.

12 Qui enim habet, huic dabitur, iſque abundabit: qui verò non habet, huic etiam quod habet, auferetur.

13 Propterea per ſimilitudines eos alloquor, quoniam videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 In eiſque comprobatur illud Eſaiæ oraculum, quod ſic habet: Audietis quidem, ſed non intelligetis: & ita videbitis, ut non perſpiciatis.

15 Obtorpuit enim animus hujus populi, & auribus obtuſè audiunt, & claudunt oculos, ne & oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, redeantque ad frugem, atque ita ego eis medear.

16 Veſtri verò beati ſunt oculi, qui videant: & aures quæ audiant.

17 Scitote enim, multos vates & juſtos cupiiſſe videre quæ cernitis vos, neque tamen vidiſſe: & audire quæ auditis vos, nec tamen audiviſſe.

18 Vos igitur audite de ſatore ſimilitudinem.

19 Cùm quis regium ſermonem audit, nec intelligit, ſupervenit Malus, qui ſatum in ejus animo rapit. Hic eſt qui ſecundum viam ſatus eſt.

20 Qui autem in ſaxetum ſatus eſt, is eſt qui ſermonem audiens, protinus accipit cum lætitia:

21 ſed radicem in ſeſe non habet, eſtque temporarius: ac exorta propter ſermonem calamitate ac vexatione ſtatim deſciſcit.

22 Qui autem in ſpinas ſatus eſt, is eſt qui ſermonem audit, quem ſermonem hujus vitæ ſollicitudo, & divitiarum fraus ita ſuffocat, ut ſit infructuoſus.

23 Qui verò in terram bonam ſatus eſt, is eſt qui ſermonem, & audit & intelligit, qui ſanè fructum fert: redditque alius centuplum, alius ſexagecuplum, alius trigecuplum.

24 Aliam ſimilitudinem eis propoſuit his verbis: Similiter accidit in cœleſti regno, ut in homine qui bonum ſemen ſevit in fundo ſuo;

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus ſatum malas herbas inter frumentum ac diſceſſit.

26 Deinde ubi germinavit herba, ediditque fructum, tunc apparuerunt

apparuerunt etiam malæ herbæ.

27 Igitur ſervi patrem familias ſic convenerunt: Here, nónne bonum ſemen in fundo tuo ſeminaſti? Unde igitur habet malas herbas?

28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, inquit. Et ſervi: Vis igitur ut eas lectum eamus?

29 Non (inquit ille) ne fortè legentes malas herbas, frumentum unà cum eis eradicetis.

30 Sinite ambo creſcere uſq; ad meſſem. Miſſis tempore mandabo meſſoribus, ut primùm malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas: frumentum autem in meum comportent horreum.

31 Aliam ſimilitudinem illis propoſuit his verbis: Simile eſt cœleſte regnum grano ſinapis, quod capit homo, & in fundo ſuo ſerit:

32 quod, cùm vel minimum ſit omnium ſeminum, ubi adolevit, eſt olerum maximum, arboreſcitque ita, ut in ejus ramis nidificatum veniant aereæ volucres.

33 Aliam ſimilitudinem locutus eſt eis: Simile eſt cœleſte regnum fermento, quod capit mulier & in farinæ ſata tria abdit, donec tota fermententur.

34 Hæc omnia plebi elocutus eſt Jeſus per ſimilitudines, nec eos ſine ſimilitudine alloquebatur,

35 ut fieret quod ab Eſaia vate prædictum fuerat his verbis: Aperiam in ſimilitudines os meum, effabor, quæ ab orbe condito abdita ſunt.

36 Deinde relicta hominum multitudine, venit domum Jeſus, quem ſui diſcipuli convenerunt hujuſmodi verbis: Ediſſere nobis ſimilitudinem de fundi malis herbis.

37 Quibus ille reſpondit in hunc modum: Qui bonum ſemen ſerit, filius hominis eſt.

38 Fundus eſt mundus. Bonum ſemen, regii ſunt. Malæ herbæ ſunt Mali filii.

39 Inimicus, earum ſator, eſt Diabolus. Meſſis eſt finis ævi: meſſores angeli ſunt.

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, & igni cremantur, ſic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet filius homines ſuos angelos, qui ex ejus regno omnia detrimenta maleficoſque colligent,

42 & in ignis fornacem conjicient, ubi ploratus erit, dentiumque ſtridor.

43 Tunc juſti Solis ritu relucebunt in regno ſui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item ſimile eſt cœleſte regnum abdito theſauro in agro, quem nactus aliquis homo occulit, & præ lætitia it venditum ſuas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde eſt cœleſte regnum, ac ſi quis mercator homo bonos quærat uniones,

46 & unum nactus precioſum unionem, ear venditum ſuas omnes facultates, eumque comparet.

47 Item ſimile eſt cœleſte regnum, jacto in mare everriculo, & cujuſque modi res colligenti.

48 Quod repletum ſubducunt in littus, & ſedentes quæ bona ſunt congerunt in vaſa, mala autem foràs jaciunt.

49 Sic erit in ævi fine. Prodibunt angeli, qui malos ſeparabunt à juſtis,

50 & in ignis fornacem conjicient, ubi ploratus erit ſtridorque dentium.

51 Intelligitis hæc omnia? inquit eis Jeſus. Etiam Domine, inquiunt illi.

52 Et ille: itaque (inquit eis) omnis eruditus, regni cœleſtis res edoctus, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui ex promptuario ſuo & recentia depromit & vetera.

53 Poſtquam finem fecit Jeſus his ſimilitudinibus, diſceſſit illinc,

54 & in ſuam patriam profectus, docebat conterraneos ſuos in eorum collegio, ita ut attoniti ſic dicerent: Unde huic ea ſapientia atque vires?

55 Nonne hic eſt fabri filius? nonne ejus mater ea eſt quæ Maria vocatur? ejuſque fratres Jacobus, & Joſes, & Simon, & Judas,

56 & ejus ſorores nonne ſunt omnes apud nos? Unde igitur huic hæc omnia?

57 Itaque in eo offendebantur. At Jeſus: Non eſt (inquit illis) vates inglorius, niſi in ſua patria atque domo.

58 Itaque non multa illic edidit miracula, propter eorum incredulitatem.

CAPUT XIV.

Baptiſta obtruncatio, ac ſepultura. Jeſu receſſus, panes quinque, duoque piſces. Per undas Jeſus. Petri diſcrimen. Chriſtus in fluctus, ac morbos.

PER id tempus audiens Herodes, quartæ partis rex, quæ de Jeſu dicebantur,

2 dixit ſuis, eum eſſe Johannem Baptiſtam, qui revixiſſet, ideoque eam miraculorum efficaciam haberet.

3 Ceperat enim Johannem Herodes, & vinctum dederat in cuſtodiam, propter Herodiadem Philippi ſui fratris uxorem,

4 quod Herodi dixiſſet Johannes, ei non licere eam habere.

5 Cumque vellet eum occidere, metuebat vulgus, quòd illum pro vate habebant.

6 Celebrandis autem Herodis natalibus, ſaltavit Herodiadis filia in medio: adeoque placuit Herodi,

7 ut ei cum jurejurando promiſerit, daturum eſſe, quicquid ea poſtulaſſet.

8 Illa verò ſubornata à matre ſua, dixit: Da mihi hic in patina caput Johannis Baptiſtæ.

9 Doluit rex: ſed propter juſjurandum & convivas, juſſit ei dari:

10 miſitque decollatum Johannem in carcere,

11 allatumque eſt ejus caput in patina, & puellæ traditum, quæ id matri ſuæ tulit.

12 Ejus autem diſcipuli ejus corpus ſublatum iverunt, ac ſepeliverunt, & rem Jeſu nunciatum iverunt.

13 Eo audito Jeſus diſceſſit illinc, in navi, in deſertum locum, ſeorſum: quo audito, ſecutum eſt eum pedibus vulgus hominum ex urbibus.

14 Et egreſſus Jeſus animadvertens tantam hominum multitudinem, miſertus eſt eorum, ſanavitque ægrotos eorum.

15 Sub veſperam autem aggreſſi ſunt eum ejus diſcipuli hujuſmodi verbis: Deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: dimitte hanc hominum turbam, ut in vicos eant emptum ſibi cibaria.

16 Quibus

16 Quibus Jesus: Non est opus, ut abeant, inquit: præbete vos eis quod comedant.

17 At illi: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Et ille: Afferte huc, inquit, eos mihi.

19 Deinde jussa hominum multitudine per gramina discumbere, sumptis quinque panibus duobusque piscibus, in cœlum intuens, laudes egit: fractosque panes tradidit discipulis, discipuli porrò multitudini:

20 Atque illi comederunt omnes ad satietatem, sublataque sunt reliquiarum fragmentorum duodecim canistra plena.

21 Qui comederunt autem, erant virorum circiter quinque millia, præter fœminas & parvulos.

22 Deinde statim coegit Jesus suos discipulos navim conscendere, & ante se trajicere, dum ipse hominum multitudinem dimittit.

23 Multitudine dimissa, montem conscendit seorsum precandi gratia. Vespere autem cùm solus illic esset,

24 jam navis erat in medio lacu, & fluctibus vexabatur: quippe contrario vento.

25 Quarta autem noctis vigilia, venit ad eos Jesus, per lacum ambulans.

26 Quem in lacu ambulantem conspicati ejus discipuli, turbati sunt, spectrum esse dicentes, & præ timore exclamarunt.

27 Hic protinus eos alloquens Jesus: Bono este animo, inquit, ego sum, ne metuite.

28 Et Petrus respondens: Domine, inquit, si tu es, jube me ad te venire per aquam.

29 Et ille: Veni. Tum degressus de navi Petrus, ingreditur per aquam, ut Jesum adiret.

30 Sed ventum cernens vehementem timuit: & summergi incipiens, sic exclamavit: Domine serva me.

31 Tum Jesus continuò porrecta manu eum prehendit, &, O parum fidens, inquit ei, cur dubitasti?

32 Deinde eis navem ingressis, placatus est ventus.

33 Qui verò erant in navi, ei honorem præbitum venerunt, dicentes: Verè Dei filius es.

34 Ita trajecto lacu venerunt in Gennezarethanum agrum.

35 Eo cognito: incolæ significarunt per omnem finitimam regionem, ut ei adducerentur quibuscunque malè erat,

36 eumque orabant ut vel ejus togæ laciniam tangerent: ac quotquot tetigerunt, sanati sunt.

CAPUT XV.

Pro suis Christus, de lotione manuum obiurgantur iniqui. Quæ vitient. Chananæa repulsa: favor. Miracula multa. Septem panes, pisciculique.

TUM Hierosolymitani Scribæ & Pharisæi Jesum his verbis conveniunt:

2 Cur faciunt tui discipuli contra veterum institutum? quippe qui non lavent manus, cùm cibum capiunt.

3 Quibus ille respondit in hunc modum: Cur & vos instituto vestro contra Dei præceptum facitis?

4 Deus enim ſic præcepit: Honora patrem atque matrem: & qui patri matíve maledixerit, morte plectatur:

5 At vos dicitis, ſi quis ſuo patri matrive dixerit, ſua donaria illi profutura,

6 nihil opus eſſe ut patrem matrémve honoret. Atque ita veſtro inſtituto Dei præceptum reſcidiſtis.

7 Simulatores: rectè vaticinatus eſt de vobis Eſaias, dicens:

8 Hic populus me & ore accedit, & labiis honorat, ſed eorum animus procul abeſt à me.

9 Fruſtra autem me venerantur, humanorum præceptorum doctrinam docentes.

10 Deinde advocata hominum multitudine: Audite (inquit eis) & intelligite.

11 Non quod in os intrat, coinquinat hominem, ſed quod ex ore prodit, id coinquinat hominem.

12 Tunc eum aggreſſi ejus diſcipuli, dixerunt ei: Ecquid ſcis Phariſæos, audito iſto dicto, eſſe offenſos?

13 At ille reſpondens: Omnis planta, inquit, quam meus pater cœleſtis non plantavit, extirpabitur.

14 Sinite eos: duces ſunt cæci cæcorum. Cæcus autem cæcum ſi ducat, ambo in foveam cadent.

15 Hic Petrus eum allocutus eſt in hunc modum: Explica nobis hanc ſimilitudinem.

16 Et Jeſus: Adeone etiam vos tardi eſtis? inquit:

17 An nondum intelligitis, quicquid in os intrat, id in ventrem ferri, & in latrinam ejici?

18 At quæ ex ore egrediuntur, ex animo prodeunt, atque ea polluunt hominem.

19 Ex animo enim prodeunt malæ cogitationes, cædes, adulteria, ſtupra, furta, falſa teſtimonia, maledicta:

20 Hæc ſunt quæ polluunt hominem. Sed illotis manibus cibum capere, non pollujt hominem.

21 Inde profectus Jeſus, contulit ſe in Tyrios Sidonioſque tractus.

22 Et ecce mulier Chananæa, ab illis profecta finibus, clamabat ad eum his verbis: Miſerere mei Domine Davidide: filia mea malè furiata eſt.

23 Sed cùm ille nihil ei reſpondiſſet, aggreſſi eum ejus diſcipuli ſic rogare: Abſolve eam, clamat enim ponè nos.

24 At ille reſpondens: Non ſum miſſus, inquit, niſi ad oves perditas Iſraeliticæ domus.

25 Cumque illa veniſſet, & ei præbens honorem diceret: Domine, ſuccurre mihi:

26 ille ſic reſpondit: Non convenit ſumere liberorum panem, & objicere catellis.

27 Et illa: Ita eſt, Domine, & tamen catelli quoque comedunt de micis, quæ decidunt de menſa dominorum ſuorum.

28 Tum Jeſus reſpondens: O mulier, inquit ei, magna eſt tua fiducia: obtineto quod vis. Ita ſanata eſt ejus filia, eadem illa hora.

29 Illinc digreſſus Jeſus venit ad lacum Galilææ, & conſcenſo monte conſedit ibi,

30 ad eumque venit ingens hominum multitudo, qui ſecum habebant claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, quos ad Jeſu pedes abjecerunt: atque ille eos ſanavit,

31 ita

31 ita ut vulgò, videntes mutos loquentes, mutilos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes, mirarentur, Israelitarumque Deum collaudarent.

32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit: Miseret me hujus hominum multitudinis, qui jam triduum apud me hærentes, non habent, quod comedant: & eos dimittere jejunos nolo, ne defethiscantur in via.

33 Cui discipuli: Unde nobis in solitudine tot panes, inquiunt, ut satietur tanta multitudo?

34 Et Jesus: Quot panes habetis? inquit eis. Septem, inquiunt: & paucos piscículos.

35 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere:

36 sumptosque septem panes, & pisces, actis laudibus, fregit, suisque discipulis tradidit, & discipuli multitudini,

37 omnesque comederunt ad satietatem, suntque sublatæ fruſtorum reliquiæ plenis septem sportis.

38 Qui comederunt autem, erant virorum quatuor millia, præter fœminas & pueros.

39 Deinde dimissa hominum multitudine, conscensa navi, venit in fines Magdalanos.

CAPUT XVI.

Pharisæorum quæstiones, objurgatio, fermentum. Apostolorum infirmitas. Quis Christi naturam doceat. Ecclesia fundamentum, robur, claves. Imperatum de Christo silentium. Prædicta mors. Petri temeritas. Crux fidelium. Quanti beatitudo.

TUM eum aggressi Pharisæi & Sadducæi, tentandi gratia rogant, ut sibi signum de cœlo ostendat.

2 Quibus ille respondens: Sub vesperum, inquit, dicitis: Serenum erit, rubet enim cœlum.

3 Et manè: Hodie tempestas erit, nam triste rubet cœlum. Simulatores, cœli faciem scitis dignoscere: temporum signa non potestis?

4 Prava adulterinaque natio signum quærit, nec ullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis. Deinde relictis illis discessit.

5 Cùm trajecissent autem ejus discipuli, obliti fuerant panes sumere.

6 Et Jesus dixit eis: Videte ut Pharisæorum Sadducæorumque fermentum caveatis.

7 Illi verò secum ipsi cogitabant, illud eò pertinere, quòd non sumpsissent panes.

8 Id quod intelligens Jesus, dixit eis: Quid apud vos cogitatis, parum fidentes: non sumpsisse panes?

9 An nondum intelligitis, neque meministis quinque panes illorum quinque millium, & quot canistra receperitis?

10 Neque septem panes quatuor millium, & quot receperitis sportas?

11 Qui fit ut non intelligatis, non me vobis de pane dixisse, cavendum esse fermentum Pharisæorum, ac Sadducæorum?

12 Tunc illi intellexerunt, non eum hoc dixisse, cavendum esse panis fermentum, sed Pharisæorum, Sadducæorumque doctrinam.

13 Cùm venisset autem Jesus in tractum Cæsareæ Philippi, interrogavit suos discipulos his verbis: Quem me dicunt homines esse, me filium hominis?

14 Cui illi: Hi Johannem Baptiſtam, illi Eliam, alii Jeremiam, aut vatum aliquem.

15 Et ille: Vos verò (inquit eis) quem me eſſe dicitis?

16 Cui Simon Petrus ita reſpondit: Tu es Chriſtus Dei viventis filius.

17 Et Jeſus ei reſpondens: Beatus es, inquit, Simon Jonaide, quoniam non patefecit iſtud tibi caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt.

18 Ego quoque tibi dico: Tu es Petrus, & in hac petra conſtruam meam eccleſiam, quam Orci portæ non ſuperabunt:

19 tibique cœleſtis regni claves dabo, ac quicquid in terra ligaveris, erit ligatum in cœlis: & quicquid in terra ſolveris, erit ſolutum in cœlis.

20 Tunc præcepit ſuis diſcipulis, ut nemini dicerent ſe eſſe Jeſum Chriſtum.

21 Deinceps cœpit Jeſus demonſtrare ſuis diſcipulis, ſibi eundum eſſe Hieroſolymam, & multa à ſenatoribus & pontificibus ſcribiſque patienda, ſeque occidendum, & tertio die reviſturum.

22 Hic Petrus eum prehenſum cœpit objurgare, dicens: Parce tibi, Domine, non accidet iſtud tibi.

23 At ille verſus: Abi ponè me, Satana, inquit Petro: impedimento mihi es: quippe qui non divina, ſed humana ſapias.

24 Deinde dixit Jeſus diſcipulis ſuis: Si quis me vult ſequi, renunciet ipſe ſibi, tollatque crucem ſuam, & me ſequatur.

25 Nam qui animam ſuam ſervare voluerit, eam perdet: qui verò animam ſuam mea cauſa perdiderit, eam inveniet.

26 Quid enim proderit homini, ſi vel totum mundum lucretur, & animæ ſuæ jacturam faciat? aut quid dabit homo, quo animam ſuam æquiparet?

27 Eſt enim venturus filius hominis in ſui patris gloria, cum ſuis angelis: ac tum pro ſuis quemque factis remunerabitur.

28 Hoc vobis certò dico, eſt quoſdam eorum qui hîc adſunt, qui non prius morte guſtabunt, quàm videant filium hominis venientem in regno ſuo.

CAPUT XVII.

Chriſti transformatio. Moſes, & Elias. Petri futilitas. Vox cœleſtis. Joannes, Elias. Lunaticus. Apoſtolorum diffidentia. Fidei, precum, & jejunii virtus. Supplicium prædictum. Chriſti tributum, & Petri.

POſt ſex autem dies adhibet Jeſus Petrum, & Jacobum, ejuſque fratrem Johannem, & in arduum montem ſeducit,

2 ac coram eis transfiguratus eſt, ejuſque & facies ſolis modo reſplenduit, & veſtimenta tam candida facta ſunt, quàm est lux.

3 Et ecce conſpecti ſunt ei Moſes, & Elias cum eo colloquentes.

4 Tum Petrus Jeſum allocutus: Domine, inquit, bonum eſt hîc eſſe nos, Si vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi unum, Moſi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce lucida nubes illos obumbravit, & ex nube vox extitit, ita dicens: Hic eſt meus chariſſimus filius, qui mihi acceptus eſt, hunc audite.

6 Hoc audito, magnopere territi discipuli, cecidêre proni.

7 At Jesus eos aggressus, tetigit. Surgite, inquit, néve metuite.

8 Tum illi sublatis oculis neminem viderunt, nisi solum Jesum.

9 Descendentibus autem eis de monte, præcepit eis Jesus, ne cui visum illud dicerent, donec filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 Tunc discipuli sic eum interrogant: Quid ergo dicunt Scribæ, Eliam oportere venire prius?

11 Quibus respondens Jesus: Venturus est quidem prius Elias, & instauraturus omnia.

12 Sed scitote Eliam jam venisse, quem illi non agnoverunt, sed ei quæ voluêre fecerunt. Sic & filius hominis ab eis passurus est.

13 Tunc intellexerunt discipuli, eum id sibi de Johanne Baptista dixisse.

14 Ut autem pervenerunt ad hominum multitudinem, aggressus eum quidam homo, congenulans:

15 sic dixit: Domine miserere mei filii, qui lunaticus est, & malè habet. Nam sæpe in ignem, sæpe cadit in aquam.

16 Et quidem eum tuis discipulis adduxi: sed eum non potuerunt sanare.

17 Et Jesus respondens: O incredula, inquit, praváque natio: quousque vobiscum ero? quousque vos feram? Adducite huc eum mihi.

18 Deinde illum increpuit Jesus, exiitque ex eo dæmonium, & sanatus est puer eadem illa hora.

19 Tum aggressi Jesum discipuli seorsum, quæsiverunt, cur ipsi non potuissent illud expellere.

20 Propter incredulitatem vestram, inquit eis. Hoc enim vobis confirmo, si tantum fidei habueritis, quantum est granum sinapis, si dixeritis huic monti, Migra istinc illuc, migrabit: nihilque non poteritis.

21 Cæterùm hoc genus non exit, nisi per preces & jejunium.

22 Versantibus autem eis in Galilæa, dixit eis Jesus: Tradendus est filius hominis in hominum manus,

23 qui eum interficient, isque tertio die resurget. Id illis valde doluit.

24 Cùm venissent autem Capharnaum, hujusmodi verbis adorti sunt Petrum, qui didrachma exigebant. Non pendit magister vester didrachma?

25 Etiam, inquit ille. Deinde ubi domum ingressus est, prævenit eum Jesus his verbis: Quid tibi videtur, Simon? reges orbis à quibus tributa aut censum exigunt? à suisne, an ab alienis?

26 Ab alienis, inquit ei Petrus. Et Jesus: Ergo sui sunt liberi, inquit ei.

27 Sed ne eos offendamus, i ad lacum, & hamum jacito: & qui primus extrahetur piscis, eum tollito, & aperto ejus ore staterem invenies: eum capito, & illis pro me teque dato.

CAPUT XVIII.

Mansuetudo quanta, offensi humiles. Scandala. Christi munus. Pastoris comparatio. Ladentium castigatio. Discipulorum autoritas. Concordia. Christus ubi. Condonata injuria. Rex rationes reposcens. Inclementum pœna.

ILla hora diſcipuli Jeſum convenerunt, quærentes quis futurus eſſet in regno cœleſti maximus.

2 Et Jeſus advocatum puerum collocavit inter eos, &: Hoc vobis, inquit, confirmo, niſi mutati fueritis,

3 & pueris ſimiles redditi, non introibitis in cœleſte regnum.

4 Quiſquis ergo ſeipſum ſummiſerit, ut eſt hic puer, is erit in regno cœleſti maximus.

5 Et quiſquis hujuſmodi puerum meo nomine accipit, me accipit.

6 Quiſquis verò vel minimum horum mihi fidem habentium offenderit, præſtaret, ei ſuſpenſa de ejus collo aſinaria mola, in maris æquor demergi.

7 Sunt quidem calamitoſæ mundo offenſiones, tametſi offenſiones accidere neceſſe eſt: ſed væ homini per quem accidit offenſio.

8 Quòd ſi te tua manus aut pes offendit, abſcinde eum, & abjice. Satius eſt tibi claudum aut mancum in vitam ingredi, quàm duas manus aut pedes habentem in ſempiternum ignem conjici.

9 Et ſi te tuus oculus offendit, erue eum, & abjice: ſatius eſt tibi unoculum in vitam ingredi, quàm duos oculos habentem, in ignis gehennam conjici.

10 Videte ne vel minimum horum contemnatis. Scitote enim eorum angelos in cœlis ſemper aſpicere faciem patris mei, qui in cœlis eſt.

11 Venit enim filius hominis ſervatum perdita.

12 Quid vobis videtur? Si cui homini centum ſint oves, & earum una deerraverit, nónne relictis nonaginta novem in montibus, it quæſitum erratem?

13 & ſi eam invenire contigerit, hoc vobis pro certo dico eum illa magis gaudere, quàm nonaginta novem non palatis.

14 Sic voluntas non eſt voſtri patris, qui eſt in cœlis, ut pereat vel minimus horum.

15 Quod ſi in te peccaverit frater tuus, i reprehenſum eum ita ut tecum ipſe ſolus adſi. Si te audiverit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin minus audiverit, adhibe unà tecum inſuper unum aut alterum, ut ex ore duorum triumve teſtium de re omni ſtatuatur.

17 Quòd ſi eos non audierit, dicito eccleſiæ. Quòd ſine eccleſiam quidem audierit, eſto tibi perinde ac extraneus & publicanus.

18 Sic certò habetote, quæcunque in terra ligaveritis, ligata fore in cœlo: & quæcunque in terra ſolveritis, in cœlo ſoluta fore.

19 Item certò ſcitote, ſi duo veſtrûm in terra conſenſerint quamcunque rem petierint, impetraturos à patre meo, qui in cœlis eſt.

20 Ubi ſunt enim duo treſve meo nomine congregati, illic ego ſum inter eos.

21 Tunc aggreſſus eum Petrus Domine, inquit, quoties peccanti in me fratri meo ignoſcere debeo? ad ſeptiéſne?

22 Cui Jeſus: Non dicam tibi ad ſepties, ſed ad ſeptuagieſepties.

23 Itaque ſimiliter accidit in regno cœleſti, ac in homine re-

ge

ge, qui voluit rationes conferre cum ſuis ſervis.

24 Cùm cœpiſſet autem conferre, adductus eſt ei quidam decies mille talentorum debitor,

25 qui cum ſolvendo non eſſet, juſſit eum dominus ejus, uxoremque & liberos, & omnes ejus facultates vendi, atque ita ſolvi.

26 Sed ſervus procubuit, & ei præbens honorem dixit: Domine, expecta me diutius, & omnia tibi ſolvam.

27 Ita illius ſervi miſertus dominus, eum dimiſit, eique debitum condonavit.

28 At ſervus ille egreſſus, quendam nactus conſervorum ſuorum, qui debebat ei centum denarios, comprehendit, & ei collum obtorquet: Solve mihi, inquit, quod debes.

29 Cumque ejus conſervus procubuiſſet, & eum oraret, ut ſe diutius expectaret, ſeſe ei omnia ſoluturum,

30 noluit, ſed eum in cuſtodiam datum ivit, donec ſolviſſet debitum.

31 Quam rem videntes ejus conſervi, ægerrimè tulerunt, dominoque ſuo rem omnem declaratum iverunt.

32 Tunc eum dominus ejus accerſitum ſic alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum nomen illud, rogatus à te, condonavi:

33 nónne debebas tu viciſſim tui conſervi miſereri, ut & ego tui miſertus eram?

34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum tortoribus donec ſolviſſet quicquid ſibi debebatur.

35 Sic meus quoque cœleſtis pater vobis faciet, niſi alii aliis ex animo delicta condonaveritis.

CAPUT XIX.

Conjugium, repudium, adulterium. Duplex eunuchus. Quorum ſit cœlum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum præmia. In eccleſia anceps eventus.

POſtquam hanc orationem finivit Jeſus, ex Galilæa profectus venit in Judææ fines trans Jordanem,

2 eumque ſecuta eſt ingens hominum multitudo, quos illic ſanavit.

3 Phariſæi verò eum, tentandi gratia, convenerunt quærentes an liceret viro uxorem ſuam qualibet de cauſa repudiares.

4 Quibus ille reſpondit in hunc modum: Non legiſtis, qui principio fecit *L.* hominem, *G.* eos marem & fœminam feciſſe,

5 atque ita pronunciatum eſſe? Propterea relinquet vir patrem atque matrem, & adhærebit uxori ſuæ, fietque ex duobus una caro.

6 Itaque non jam ſunt duo, ſed una caro. Proinde quod Deus conjunxit, homo ne diſjungat.

7 Et illi: Cur ergo præcepit Moſes divortii tabulam dari, uxoremque repudiari?

8 Quibus ille: Moſes utique propter veſtram pervicaciam vobis uxores veſtras repudiare permiſit: verùm principio non fuerat ita factitatum.

9 Atque hoc ſcitote, quiſquis uxorem ſuam repudiaverit (niſi ob ſtuprum) & aliam duxerit, eum adulterare: & qui repudiatam duxerit, eum adulterare.

10 Huic diſcipuli: Si ea eſt (inquiunt ei) viri cum uxore conditio,

conditio, non expedit connubia conjungere.

11 Quibus ille: Non omnes hanc rem præſtare poſſunt: ſed quibus datum eſt.

12 Sunt enim quidam caſtrati, qui ſic ab utero matris nati ſunt. Sunt & caſtrati, qui ab hominibus caſtrati ſunt: item ſunt caſtrati, qui ſeipſos, propter regnum cœleſte caſtrarunt. Qui præſtare poteſt, præſtato.

13 Tunc adducti ſunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & oraret. Ac diſcipulis illos objurgantibus,

14 Jeſus ita dixit: Sinite pueros, nec eos ad me venire prohibete. Nam talium eſt cœleſte regnum.

15 Deinde cum illis manus impoſuiſſet, digreſſus eſt illinc.

16 Tunc quidam eum convenit his verbis: Magiſter bone, quid boni faciam, ut vitam adipiſcar æternam?

17 Cui ille: Quid me dicis bonum? Nullus eſt bonus, niſi unus Deus. Quòd ſi vis in vitam ingredi, exequere præcepta.

18 Quænam? inquit ille. Et Jeſus: Illa inquit: Ne occidito: Ne adulterato: Ne furator: Falſum teſtimonium ne dicito:

19 Honora patrem atque matrem: &, Alterum ut teipſum diligito.

20 Et adoleſcens: Omnia iſta (inquit ei) executus ſum à pueritia. Quid mihi reſtat?

21 Et Jeſus: Si vis eſſe perfectus (inquit ei) i venditum facultates tuas, inque pauperes erogato, habiturus in cœlo theſaurum: deinde adeſto, & me ſequere.

22 His verbis auditis adoleſcens abiit, dolens: quippe qui multas facultates haberet.

23 At Jeſus ſuos diſcipulos a loquens: Hoc vobis, inquit, cor firmo, divitem difficulter in co leſte regnum ingredi.

24 Iterumque hoc vobis dico facilius eſſe rudentem per for men acus trajici, quàm divite in Dei regnum intrare.

25 Hoc audito, admodum ſtu pefacti ejus diſcipuli, dicere Quis ergo ſervari poteſt?

26 Quos intuitus Jeſus, dixi eis: Ab hominibus hoc fieri no poteſt: at à Deo fieri poſſu omnia.

27 Tum Petrus ita loquitur En nos reliquimus omnia, tequ ſecuti ſumus: quid ergo hin aſſequemur?

28 Et Jeſus: Hoc vobis cor firmo (inquit eis) vos qui m ſecuti eſtis, in renovata vita cùm ſedebit filius hominis ſuo glorioſo tribunali, ſeſſur eſſe vos quoque in duodeci tribunalibus, judicantes duod cim tribus Iſraelitarum.

29 Et quiſquis domos, a fratres, aut ſorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut beros, aut agros mei nominis ca ſa reliquerit, is centuplum ac piſcetur, & vitam obtinebit ſem piternam.

30 Sed multi primi erunt u timi, & ultimi primi.

CAPUT XX.

In vinea operariorum præm Mors Chriſti prædicta, & re tus in vitam. Quis Chriſto p mus, quis poſtremus. Qu ſum Chriſtus. Caci duo.

PErinde enim accidit in c leſti regno, ac in hon ne patrefamilias, qui xiit primo mane ad conduce dos operarios in vineam ſuam

2 I

2 pactuſque operariis ſingulos denarios in diem, dimiſit eos in vineam ſuam.

3 Deinde circa tertiam horam egreſſus, vidit alios in foro ſtantes ocioſos,

4 &, Ite (inquit eis) vos quoque in vineam meam: & quod æquum erit, dabo vobis.

5 Atque illi iverunt. Item circa ſeptimam & nonam horam egreſſus, fecit ſimiliter.

6 Circa undecimam autem horam egreſſus, offendit alios ſtantes ocioſos: &, Quid hîc ſtatis (inquit eis) totum diem ocioſi?

7 Cui illi: Quia nemo nos conduxit, inquiunt. Et ille: Ite & vos (inquit) in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis.

8 Sub veſperam autem jubet vineæ dominus procuratori ſuo, ut vocet operarios, eiſque ab ultimis exorſus ad primos, mercedem ſolvat.

9 Ita cùm veniſſent qui circa undecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios.

10 Item primi cùm veniſſent, arbitrati ſe plus accepturos, acceperunt & ipſi ſingulos denarios:

11 quibus acceptis, fremebant contra patremfamilias.

12 dicentes: Hi poſtremi unam horam operati ſunt, & tu eos nobis pares feciſti, qui diei onus ardoremque pertulimus.

13 At ille reſpondens dixit eorum uni: Amice non facio tibi injuriam. Nónne mecum denario conveniſti?

14 Auferr tuum, & abi. Volo autem huic ultimo tantum dare, quantum tibi.

15 An mihi non licet meis uti meo arbitratu? An tuus oculus malus eſt, quoniam ego bonus ſum?

16 Ita erunt & ultimi primi, & primi ultimi. Multi enim ſunt vocati, ſed pauci electi.

17 Aſcendens autem Jeſus Hieroſolyma, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſeorſum in via, eiſque dixit,

18 En aſcendimus Hieroſolyma, & filius hominis Pontificibus Scribiſque tradetur, qui eum capite damnatum,

19 tradent externis illudendum, & verberandum & crucifigendum, iſque die tertio reſurget.

20 Tunc eam aggreſſa mater filiorum Zebedæi cum ſuis filiis, honore præbito, petebat aliquid ab eo.

21 Cui ille: Quid vis? inquit. Et illa: Jube (inquit ei) ut hi duo mei filii tibi alter dexter, alter ſiniſter aſſideant in regno tuo.

22 At Jeſus reſpondens: Neſcitis quid petatis. Poteſtis ibidem bibere poculum, quod ego bibiturus ſum? & eodem baptiſmate, quo ego baptizandus ſum, baptizari? Poſſumus, inquiunt illi.

23 Et ille: Meum quidem poculum bibetis, inquit, meoque baptiſmate baptizabimini. Sed ut mihi dextra lævaque aſſideatur, non eſt meum dare, niſi quibus id paratum eſt à patre meo.

24 Hoc audito, reliqui decem indignati ſunt ob duos fratres.

25 At Jeſus advocatis eis dixit: Scitis, gentium principes in eas dominari, & magnos viros in eas poteſtatem obtinere.

26 Inter vos non ſic agetur:

quin

quin qui volet in vobis maximus fieri, ſit veſter famulus:
27 & qui volet in vobis eſſe primus, eſto veſtrus veſter:
28 ſicut filius hominis non venit ut ſibi miniſtretur, ſed ut miniſtret ipſe, animamque ſuam in multorum liberationem impendat.
29 Eis autem Hierichunte diſcedentibus, cùm eum ſequeretur frequens hominum multitudo,
30 cæci duo ſecundùm viam ſedentes, ubi audiverunt præterire Jeſum ſic exclamarunt: Miſerere noſtri, Domine Davidide.
31 Cumque vulgò objurgarentur, ut tacerent, eò clamabant altius, dicentes: Miſerere noſtri, Domine Davidide.
32 Tum Jeſus reſtitit, & eos vocavit: Quid vultis, inquit, ut vobis faciam?
33 Cui illi: Domine, inquiunt, ut noſtri aperiantur oculi.
34 Jeſus verò miſericordia motus, eorum tetigit oculos, ſtatimque illi oculis viderunt, & eum ſecuti ſunt.

CAPUT XXI.

Chriſtus ovans aſina. Profanatum templum. Ficus arida. Fidei vis, ac precum. Seniorum confutatio. Gemini fratres ad vineam. Vineæ parabola ſecunda. Repudiatus lapis. Gentium gratia: in Chriſtum inſidiæ.

POſtquam autem Hieroſolymis propinquarunt, & Bethphage ad olivarum montem venerunt, miſit Jeſus duos diſcipulos,
2 dicens eis: Ite in vicum qui contra vos eſt, & protinus invenietis aſinam ligatam, & pullum cum ea; ſolvitote, & mihi adducitote.
3 Quòd ſi quis vobis aliqu dixerit, dicetis, Dominum egere, & ſtatim dimittet eos
4 Hoc autem totum fact eſt, ut id accideret quod à te dictum fuerat his verbis.
5 Dicite puellæ Sioni: E rex tuus tibi venit manſuet inſidens aſinæ, & aſello jume ti pullo.
6 Igitur profecti diſcipul fecerunt ſicut mandaverat Jeſus,
7 aſinamque & pullum duxerunt, & eis veſtimenta impoſuerunt, & eum ſuper collocarunt.
8 Maxima autem hominu multitudo ſuis veſtimentis vi conſternere: alii abſciſſos arboribus ramos per viam ſt nere.
9 Vulgus autem partim pr cedens, partim ſubſequens, acclamare: Hoſanna Davidid bene ſit ei qui venit in nomi Domini. Hoſanna in ſuprem
10 Eo autem ingreſſo H roſolyma, commota eſt tota vitas, dicens: Quis eſt hic?
11 Vulgus autem diceba Hic eſt Jeſus vates, à Nazar tha Galilææ.
12 Et Jeſus in Dei templu ingreſſus, ejecit omnes in te plo vendentes & ementes, numulariorum menſas ſellaſq vendentium columbas evertit.
13 Scriptum eſt, inquit ei Domus mea domus ſupplicati nis vocabitur: at vos ex feciſtis ſpeluncam latronum.
14 Cumque eum cæci & cla di in templo adiiſſent, ſanav eos.
15 Pontifices & Scribæ v dentes quàm mira feciſſet, pueros in fano Hoſanna Davidid

acclamantes, indignati dixerunt ei:

16 Audis quid hi dicant? Etiam, inquit eis Jesus. Nunquámne legistis? Per os infantium ac lactentium laudem condis.

17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe est Bethaniam, ibique diversatus.

18 Manè autem urbem repetens esuriit:

19 & animadversa quadam apud viam ficu, venit ad eam: cumque nihil in ea, nisi folia duntaxat, invenisset, dixit ei: Ne posthac ex te fructus oriatur unquam: statimque ficus aruit.

20 Quo viso, admirati discipuli dicere: Ut subitò aruit ficus?

21 Quibus respondit Jesus: Hoc vobis confirmo, si fiduciam habebitis, neque dubitabitis, non solùm hoc de ficu facietis, verùm etiam si huic monti jusseritis ut amoveatur, & in mare projiciatur, fiet:

22 ac quicquid precibus fidenter petieritis, obtinebitis.

23 Cùm venisset autem in fanum, pontifices & populi senatores eum docentem convenerunt his verbis: Qua potestate ista facis: & quis tibi potestatem istam dedit?

24 Quibus respondens Jesus. Rogabo vos ego vicissim quiddam, quod si mihi dixeritis, ego quoque vobis dicam qua potestate hæc faciam.

25 Baptisma Johannis unde erat? à cœlóne, an ab hominibus? At illi sic apud sese ratiocinati: Si dixerimus à cœlo, dicet nobis, Cur ergo ei non credidistis?

26 Sin dixerimus ab hominibus, vulgus metuimus: omnes enim Johannem pro vate habent.

27 Itaque Jesu sic responderunt: Nescimus. Et ille: Nec ego vobis dico, inquit, qua hæc potestate faciam.

28 Quid vobis autem videtur? Habebat homo quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis: Nate abi ad faciendum opus hodie in vinea mea.

29 Cui ille respondens: Nolo, inquit: pòst tamen mutata sententia ivit.

30 Alterum item iisdem verbis aggressus est. Atque ille Faciam, domine, inquit respondens: neque tamen ivit.

31 Uter paruit voluntati patris? Prior, inquiunt ei. Et Jesus: Credite mihi, publicani & meretrices antecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes justitiæ via, cui vos tamen non credidistis, cùm publicani & meretrices crediderint: quod vos cùm videretis, non mutastis tandem sententiam, ut ei crederetis.

33 Aliud exemplum audite. Fuit quidam paterfamilias, qui vineam consevit, & septo circumdedit, in eaque torcular defixit, & turrim extruxit, eamque agricolis elocavit, deinde peregrè profectus est.

34 Postea instante tempore fructuum, misit servos suos ad agricolas ad ejus fructus percipiendos.

35 At agricolæ comprehensos ejus servos partim pulsarunt, partim interfecerunt, partim lapidaverunt.

36 Ille rursus alios plures prioribus misit, sed illi eis idem fecerunt.

37 Postre-

37 Postremò misit ad eos filium suum, ita cogitans: Reverebuntur filium meum.

38 Agricolæ verò, viso filio, sic inter sese dicere: Hic est hæres: agite, interficiamus eum, & ejus hæreditatem occupemus.

39 Itaque eum ceperunt, & ejectum extra vineam peremerunt.

40 Cùm ergo venerit vineæ dominus, quid faciet illis agricolis?

41 Cui illi: Malos malè perdet, inquiunt, & vineam aliis elocabit agricolis, qui ei fructus pendent suis temporibus.

42 Et Jesus: Nunquámne legistis (inquit eis) in literis? Quem lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput anguli: id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

43 Quamobrem scitote, auferendum à vobis Dei regnum, & genti dandum fructus edituræ.

44 Ac qui in eum lapidem ceciderit, confringetur: & in quem lapis inciderit, eum conteret.

45 Igitur Pontifices & Pharisæi, auditis ejus exemplis, intellexerunt eum de ipsis dicere:

46 sed eum volentes comprehendere, timuere vulgus, quòd eum pro vate habebat.

CAPUT XXII.

Regia nuptia. Sordidus conviva. Electi. Judæorum insidiæ, captiones. Tributa. Saducæorum rejectio. Præceptorum summa. Pharisæorum ignorantia.

AT Jesus eos iterum his verbis per similitudines allocutus est.

2 In regno cœlesti similiter accidit, atque in rege quodam qui filii sui nuptias facturus,

3 dimisit servos suos, qui invitatos ad nuptias vocarent. Sed illi noluerunt venire.

4 Itaque alios item servos misit, dicens: Dicite invitatis, me meum paratum prandium: meos juvencos & altilia esse mactata, & omnia parata, veniant ad nuptias.

5 At illi neglexerunt, & discesserunt, alius in suum prædium alius ad mercaturam suam.

6 Cæteri comprehensos ejus servos, cum ignominia peremerunt.

7 Quo audito iratus rex, missis eò suis copiis, homicidas illos perdidit, eorumque urbem cremavit.

8 Deinde suis servis ita dixit: Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed invitati non erant digni.

9 Quamobrem abite in trivia, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Ita profecti in vias illi servi, congregarunt quotquot invenerunt, tum malos, tum bonos, ita ut complerentur nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ad convivas spectandos, animadvertit ibi quendam non nuptiali vestitu indutum,

12 & Amice, inquit ei, quî fit ut huc intraveris sine vestimento nuptiali? Cumque ille obmutuisset,

13 jussit rex famulis, ut eum pedibus manibusque constrictum, in penitissimas tenebras compingerent, ubi futurus esset ploratus stridorque dentium.

14 Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

15 Tunc Pharisæi consilium captum

captum iverunt, de eo in verbis illaqueando,

16 eique discipulos suos cum Herodianis miserunt, qui dicerent: Magister, scimus te verácem esse, divinamque vitæ viam verè docere, neque quenquam curare, quippe qui non spectes hominum personam.

17 Dic ergo nobis quid censeas, liceátne pendere tributum Cæsari, nécne?

18 At Jesus cognita eorum malitia, dixit: Quid me tentatis? simulatores:

19 ostendite mihi nummum tributarium. Illi ei denarium attulerunt.

20 Et ille: Cujus est imago hæc, inquit eis, & inscriptio?

21 Cui illi, Cæsaris, inquiunt. Tunc ille, Solvite igitur (inquit eis) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo.

22 Hoc audito admirati illi, eo relicto discesserunt.

23 Illo die convenerunt eum Sadducæi, qui negant esse resurrectionem, eumque in hunc modum interrogarunt:

24 Magister, jussit Moses, ut si quis mortuus fuerit sine liberis, ducat ejus frater uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

25 Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus uxore ducta obiit, & prole carens reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Itidem & alter, & tertius, usque ad septem.

27 Postremò omnium mortua est etiam mulier.

28 Igitur in resurrectione cujus ex septem erit uxor, cùm omnes eam habuerint?

29 At Jesus respondens illis: Erratis, inquit, non intelligentes literas, neque Dei potestatem.

30 Siquidem in resurrectione nec viri ducunt uxores, nec fœminæ nubunt: sed divinorum angelorum similes sunt in cœlo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod vobis à Deo his verbis dictum est?

32 Ego sum Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Non est Deus, mortuorum Deus, sed viventium.

33 Hoc audito, stupebant vulgò ejus doctrinam.

34 Pharisæi verò, audientes ab eo confutatos Sadducæos, coiverunt eodem:

35 eumque quidam eorum, legisperitus, tentandi gratia sic interrogavit:

36 Magister quódnam præceptum est in lege maximum? Cui Jesus:

37 Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente amato:

38 hoc est primum & maximum præceptum. Alterum autem est huic simile:

39 Alterum ut teipsum amato.

40 Ab his duobus præceptis tota lex vatesque pendent.

41 Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus in hunc modum:

42 Quid censetis de Christo? cujus prognatum fore? Davidis, inquiunt ei.

43 Et ille: Quî fit ergo (inquit eis) ut eum David afflatu divino Dominum vocet, ita dicens?

44 Ait Dominus Domino meo, sede ad meam dextram, donec tuos hostes effecero scabellum pedum tuorum.

45 Quòd si eum David Dominum

minum vocat, quî fit ut ſit ejus prognatus?

46 Itaque nemo ei quicquam reſpondere potuit, nec eum ab illo die quiſquam deinceps interrogare auſus eſt.

CAPUT XXIII.

Verus doctor, ſceleratus. Phariſæi in præceptis, fimbriis, menſis, conſilio, foro, titulis. Magiſter qui. Studium mutuum. Pater quis, ac doctor. Elatio: Humilitas. Hypocrita increpati. Hieroſol. Pertinax.

TUnc Jeſus plebem diſcipuloſque ſuos ſic allocutus eſt:

2 In Moſis ſede ſedent Scribæ & Phariſæi.

3 Quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini & facite; ſed eorum facta nolite imitari. Dicunt enim, nec faciunt:

4 quippe qui colligent onera gravia & portatu difficilia, aliorumque humeris imponant, cùm ea ipſi ne digito quidem movere velint.

5 Omnia autem opera ſua faciunt, ut ſpectentur ab hominibus: utuntur autem latis cuſtoditoriis magniſque veſtimentorum limbis atque laciniis,

6 amantque primas in cœnis accubationes, & primas in collegiis ſeſſiones,

7 & in foris ſalutationes, & ab hominibus vocitari Rabbi.

8 At vos nolite vocari Rabbi: unus eſt enim rector veſter Chriſtus, vos verò omnes eſtis fratres.

9 Néve patrem vobis in terris vocate: unus eſt enim veſter pater qui eſt in cœlis.

10 Néve rectores vocemini: unus eſt enim veſter rector Chriſtus.

11 quin veſtrûm maximus veſter ſit famulus.

12 Quiſquis verò ſeipſum extulerit, deprimetur: & quiſquis ſeipſum depreſſerit, extolletur.

13 Væ vobis autem Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui cœleſte regnum aliis præcluditis; utpote qui nec intretis ipſi, nec intrare conantes ſinatis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui viduarum domos comeditis, idque longarum precum prætextu: itaque eo graviores dabitis pœnas.

15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui & mare & terram peragratis, ut unum aſciſcatis adventitium: quod ubi factum eſt, efficitis eum duplo gehenna digniorem, quàm eſtis vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, ſi quis per templum juret, nihil eſſe; ſin quis per templi aurum juret, eum teneri.

17 O ſtulti & cæci: utrum enim majus eſt, aurum, an templum quod aurum conſecrat?

18 Item ſi quis per aram juraverit, id nihil eſſe: at ſi quis per donarium, quod in ea eſt, juraverit, eum teneri.

19 O ſtulti & cæci, utrum enim majus eſt? donarium? an ara quæ donarium conſecrat?

20 Itaque qui per aram jurat, is & per eam jurat, & per quicquid eſt ſupra ea.

21 Et qui per templum jurat, is & per id jurat & per ejus incolam.

22 Et qui per cœlum jurat, is & per Dei ſolium jurat, & per eum qui ſedet in eo.

23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi

fæi simulatores, qui mentam, & anethum, & cuminum decumatis, omissis quæ sunt in lege graviora, scilicet jure, & pietate, atque fide. Oportebat & hæc facere, & illa non omittere.

24 O duces cæci, qui culicem percolatis, & camelum deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui poculi scutellæque partem exteriorem purgatis, cùm ea intus rapina intemperantiaque referta sint,

26 O Pharisæe cæce, purga prius interiora poculi, & scutellæ, ut eorum exteriora quoque pura sint.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui similes estis incrustatis sepulchris, quæ foris quidem pulchra videntur, sed intus ossibus mortuorum, & omni fœditate plena sunt.

28 Sic & vos foris quidem aliis justi esse videmini, sed intus simulationis estis, sceleriſque pleni.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui vatum sepulcra extruitis, & justorum monimenta ornatis,

30 dicitisque: Si majorum nostrorum temporibus fuissemus, non fuissemus eorum in vatum sanguine socii.

31 Itaque ipsi de vobis testamini, vos eorum esse posteros, qui vates interfecerunt.

32 Et vos majorum vestrorum mensuram complete.

33 Serpentes, viperina progenies, poteritisne gehennæ supplicium effugere?

34 Itaque ego ad vos mittam prophetas, & sapientes, & literatos, quos partim interficietis, ac in crucem tolletis, partim verberabitis in vestris collegiis, ac ex alia in aliam urbem persequemini,

35 ut in vos expetat omnis innocens sanguis in terris effusus, ab Abelis justi sanguine, usque ad Zachariæ sanguinem, Barachiæ filii, quem vos inter ædem & aram necastis.

36 Itaque certò scitote horum omnium pœnas daturam esse nationem hanc.

37 Hierosolyma, Hierosolyma, quæ vates occidis, & ad te missos lapidas, quoties volui congregare tuos natos, quomodo gallina suos pullos sub alas congregat, & noluistis.

38 Scitote vestram domum vobis desertam relictum iri.

39 Sic enim habetote, vos non esse me visuros deinceps, donec dicatis, Bene sit venienti in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Templi solo æquatio. Cades. Fidelium angustiæ. Pseudo-vates. Consilium afflictis. Orbis judicium. Christi reditus. Veritatis firmitas. Cui nota judicii momenta. Servus diligens ac nequam.

CUM autem egressus Jesus discederet ex fano, venerunt ejus discipuli ostensum ei templi structuram.

2 At Jesus: Videtisne hæc omnia? inquit eis: hoc vobis confirmo, fore ut hîc nullus lapis super lapidem relinquatur, quin diruatur.

3 Sedentem autem eum in monte olivarum, aggressi sunt discipuli seorsum his verbis: Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum sit adventus tui, interituſque mundi.

4 Quibus Jesus ita respondit: Videte ne quis vos fallat.

5 Multi enim venient in meo nomine

nomine, qui ſe Chriſtos eſſe dicent, multoſque decipient.

6 Futurum eſt autem ut bella bellorumquè rumores audiatis: videte ne perturbemini: oportet enim omnia fieri, ſed nondum finis erit.

7 Conſurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum, eruntque fames & peſtes, & terræ motus certis locis:

8 quæ omnia principium erunt dolorum.

9 Tunc in calamitatem trademini, & occidemini, eritiſque cunctis gentibus inviſi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent, atque oderint:

11 exiſtentque multi falſi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt ſcelera, refrigeſcet multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perſeveraverit, is ſervabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quod ſit cunctis gentibus teſtimonio, ac tum veniet finis.

15 Cùm autem calamitoſum nefas (quod à Daniele vate prædictum eſt) ſtare videritis in loco ſacro, qui legit intelligat:

16 tunc qui erunt in Judæa, fugiant in montes:

17 qui erit in tecto, ne deſcendat ad auferendum aliquid ex domo ſua:

18 & qui erit ruri, ne retrò revertatur ad tollenda ſua veſtimenta.

19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat veſtra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hactenus ab orbe condito fuit, nec futura eſt.

22 quod niſi decurtaretur illud tempus, nemo prorſus evaderet: ſed propter electos decurtabitur illud tempus.

23 Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, aut hîc, ne creditote,

24 exiſtent enim falſi Chriſti, falſique vates, qui tanta portenta ac prodigia edent, ut decipiantur (ſi fieri poſſet) etiam electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dicetur in ſylvis adeſſe, ne exitote: ſi in penetralibus, ne creditote.

27 Ut enim fulgur ab Oriente profectum apparet ad Occidentem, ſic erit adventus filii hominis.

28 Nam ubicunque erit cadaver, eo congregabuntur aquilæ.

29 Protinus autem poſt illius temporis calamitatem, ſol obſcurabitur, neque luna ſuum ſplendorem emittet, & ſtellæ de cœlo cadent, cœlique poteſtates concutientur,

30 ac tum apparebit in cœlo ſignum filii hominis. Tum verò plangent omnes terrarum nationes, videbuntque filium hominis venientem in cœleſtibus nubibus, cum multa potentia atque gloria,

31 qui ſuos nuncios mittet cum vocaliſſima tuba, qui ejus electos à quatuor ventis, ab extremo cœli ad alterum extremum congregabunt.

32 A ficu autem diſcite ſimilitudinem. Cùm jam ejus rami tenereſcunt, & enaſcuntur folia, cognoſcitis inſtare æſtatem.

33 Sic vos quoque cùm hæc omnia videbitis, ſcitote inſtare pro foribus.

34 Hoc

34 Hoc vobis confirmo, non prius hanc ætatem præterituram esse, quàm fiant hæc omnia,

35 Etiam si cœlum & terra intereant, mea dicta non interibunt.

36 Cæterùm illam diem atque horam nullus scit, ne cœlestes quidem angeli, sed meus pater solus.

37 Ut autem accidit tempore Noe, sic etiam erit adventus filii hominis.

38 Ut enim tempore, quod fuit ante diluvium, comedebatur, potabatur, contrahebantur invicem matrimonia, usque ad diem quo Noe in arcam ingressus est,

39 nec antè cognitum est quàm venit diluvium, quod omnes sustulit: sic erit etiam adventus filii hominis.

40 Tunc ex duobus, qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur:

41 ex duabus in pistrino molentibus, altera assumetur, altera relinquetur.

42 Vigilate igitur, quandoquidem nescitis qua hora vester herus venturus sit.

43 Illud autem scitis, si sciret paterfamilias qua vigilia fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum:

44 Quapropter vos quoque estote parati: nam qua hora non arbitramini, venturus est filius hominis,

45 Quòd si quis est fidelis servus, atque prudens, quem herus præfecerit suæ familiæ, ut ei alimoniam suo tempore præbeat:

46 beatus est ille servus quem cùm venerit ejus herus, offenderit suum officium facientem:

47 profectò (inquam vobis) eum suis omnibus præponet facultatibus:

48 Quòd si malus ille servus cum suo animo cogitans, herum suum diu adventum differre,

49 cœperit pulsare conservos, epularique & potare cum vinolentis:

50 veniet illius servi dominus inexpectato ei die, ignotaque hora,

51 & eum dissecabit, ac ad simulatorum conditionem rediget, ubi ploratus erit stridorque dentium.

CAPUT XXV.

Virgines obviæ sponso. Vigilantia. Attributa talenta. Urbis judicium. Beati, miserique.

TUnc similiter accidet in regno cœlesti atque in decem virginibus, quæ sumptis suis lucernis profectæ sunt obviam sponso.

2 Erant autem earum quinque stultæ, & totidem prudentes:

3 quæ quidem stultæ, sumptis suis lucernis, non sumpsere secum oleum:

4 at prudentes, oleum cum lucernis sumpserunt in suis vasis.

5 Tardante autem sponso, dormitarunt omnes, dormierunt-que.

6 Deinde media nocte clamor extitit: Adventat sponsus, prodite ei obviam.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, suasque lucernas adornarunt.

8 At fatuæ prudentibus dixerunt: Impertite nobis de oleo vestro, nam lucernæ nostræ extinguuntur.

9 Sed prudentes eis ita responderunt: Quid si non satis sit nobis & vobis? quin ite potius

tius ad venditores & vobis emite.

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit ſponſus cum quo quæ paratæ erant, ingreſſæ ſunt ad nuptias clauſæque ſunt fores.

11 Poſtea veniunt & reliquæ virgines: & Domine Domine, inquiunt, aperi nobis.

12 At ille, Profectò non novi vos, inquit reſpondens.

13 Quamobrem vigilate, quandoquidem diem aut horam neſcitis, qua ſit venturus filius hominis.

14 Quemadmodum homo quidam peregrè profecturus, vocavit ſervos ſuos, eiſque facultates ſuas tradidit:

15 & uni quinque talenta dedit, alteri duo, alteri unum, pro ſua cuique facultate: deinde continuò peregrè profectus eſt.

16 Igitur qui quinque talenta acceperat, ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta peperit.

17 Similiter & qui duo, lucratus eſt ipſe quoque altera duo.

18 Qui verò unum acceperat, ivit cavatum terram, dominique ſui pecuniam abdidit.

19 Multo pòſt tempore venit ſervorum illorum dominus, & cum eis rationes confert.

20 Igitur qui quinque talenta acceperat, acceſſit, & altera quinque obtulit, dicens: Domine, tu mihi quinque talenta tradidiſti: en ego altera quinque per ea lucratus ſum.

21 Et Dominus: Rectè (inquit ei) ſerve bone & fidelis: ego te, qui in paucis fidelis fueris, multis præficiam: ingredere in Domini tui voluptatem.

22 Item qui duo talenta acceperat, acceſſit: &, Domine, quit, tu mihi duo talenta tra diſti: per quæ ego altera d lucratus ſum.

23 Et Dominus: Rectè (quit ei) ſerve bone & fidel quoniam tu in paucis fidus f ſti, ego te multis præficiam: gredere in Domini tui volup tem.

24 Qui verò unum talentu acceperat, acceſſit & ipſe: Domine, inquit, ſciebam te h minem eſſe ſeverum, qui & m tas ubi non ſeminaſti, & in colligas ubi non impendiſti.

25 Id veritus, ivi obrutum h mi tuum talentum: en hab tuum.

26 At Dominus ei reſpo dens: Nequam, inquit, & igna ſerve, cùm ſcires me & mete ubi non ſeminavi, & inde col gere ubi non impendi,

27 debuiſti meam pecunia committere menſariis: ita eg cùm veniſſem, meum cum fœno recepiſſem.

28 Quamobrem auferte ei t lentum, & ei date qui habet t lenta decem.

29 Nam omni habenti dab tur, ita ut abundet: ab eo ve qui non habet, etiam quod hab auferetur.

30 Inutilem verò ſervum co jicite in imas tenebras, ubi ſit pl ratus ſtridorque dentium.

31 Cùm autem venerit fili hominis cum ſua gloria, necno omnes ſancti angeli cum e tum ſedebit in ſuo glorioſo t bunali,

32 coramque eo congregabu tur gentes omnes, iſque eos ali ab aliis ſeparabit, quemadm dum ſeparat paſtor oves ab ho dis,

33 ſtatuetque oves ad dext ra

am ſuam, hœdos autem ad læ-
vam.
34 Deinde dicet rex eis qui
erunt ad ejus dexteram: Ad-
ſte beati patris mei, poſſidete
paratum vobis regnum ab orbe
condito.
35 Nam cùm eſurirem, dedi-
ſtis mihi comedere: cùm ſitirem,
bere: me cùm hoſpes eſſem,
accepiſtis:
36 cùm nudus, veſtiviſtis:
cùm ger, viſitaſtis: cùm in cu-
todia viſti.
37 Tum j ſti ſic ei reſponde-
bunt: Domine, quando te vidi-
mus eſurientem, ut paverimus?
aut ſitientem, ut potum dederi-
mus?
38 quando autem te vidimus
hoſpitem, ut acceperimus? aut
nudum, ut veſtierimus?
39 quando autem te vidimus
ægrum aut vinctum, ut inviſeri-
mus?
40 Quibus reſpondebit rex:
Certò ſcitote, quatenus vel mini-
mo horum meorum fratrum fe-
ciſtis, vos mihi feciſſe.
41 Deinde dicet ſiniſtris: Fa-
ceſſite à me, execrabiles, in ignem
ſempiternum, Diabolo ejuſque an-
gelis paratum:
42 qui mihi nec eſurienti ci-
bum, nec ſitienti potionem de-
deritis,
43 nec hoſpitem acceperitis,
nec nudum veſtieritis, nec ægrum
& vinctum viſitaveritis.
44 Tum illi quoque ſic ei re-
ſpondebunt: Domine quando te
vidimus eſurientem, aut ſitien-
tem, aut hoſpitem, aut nudum,
aut ægrum, aut vinctum, neque
ſubvenimus?
45 Quibus ille ſic reſponde-
bit: Profectò (inquam vobis)
quatenus vel minimo horum non
feciſtis, mihi non feciſtis.
46 Ita abibunt hi in pœnam
ſempiternam: juſti verò in vitam
ſempiternam.

CAPUT XXVI.

In Jeſum concilium. Apud Simonem unguentum, Judas proditor. Paſcha, Cœna Chriſti. Petrus audax. Jeſus orans. Diſcipulorum ſopor. Petrus vulnerat. Vulnerantis pœna. Diſcipulorum fuga. Jeſus tractus ad Caiaphan. Petri abnegatio, perjurium, pœnitentia.

POſteaquam hanc omnem orationem abſolvit Jeſus, ſic allocutus eſt ſuos diſcipulos.
2 Scitis poſt biduum actum iri Paſcha, cùm quidem filius hominis tradetur ad crucifigendum.
3 Tunc coiverunt Pontifices, & Scribæ, & ſenatores populi, in atrium Pontificis, qui dicebatur Caiaphas,
4 & conſultarunt de Jeſu fraudulenter capiendo, ac interficiendo.
5 Sed id feſto die faciendum eſſe negabant, ne tumultus fieret in populo.
6 Cùm eſſet autem Jeſus Bethaniæ in ædibus Simonis Leproſi,
7 acceſſit ad eum mulier, alabaſtrum habens unguenti precioſi, quo ejus accumbentis caput perfudit.
8 Quo viſo, ejus diſcipuli indignati dicere: Quorſum iſta profuſio?
9 cùm poſſet unguentum hoc vænire multo, & in pauperes erogari:
10 id quod animadvertens Jeſus dixit eis? Quid negotium faceſſitis mulieri? cum opere bono functa ſit erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, at me non ſemper habebitis.

12 Nam quod hæc unguentum hoc in corpus meum contulit, id ad me ſepeliendum fecit.

13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque publicabitur evangelium hoc per totum orbem, dicatur id quoque, quod ea fecit, ad ejus memoriam.

14 Deinde unus ex duodecim, nomine Judas Iſcariota, Pontifices aggreſſus, quæſiit ex eis,

15 ecquid ſibi dare vellent, ut eum illis proderet. Cui illi triginta pacti ſunt nummos argenteos.

16 Itaque deinceps quærebat opportunitatem eum prodendi.

17 Primo autem Azymalium die, diſcipuli Jeſum convenerunt, quærentes ubinam vellet ut ei Paſcha epulandum parārent.

18 Quibus ille præcepit, ut in urbem irent ad quendam, eique ſic dicerent: Magiſter dicit ſuum inſtare tempus, quo ſit apud te acturus Paſcha cum ſuis diſcipulis.

19 Igitur fecerunt diſcipuli ut eis mandaverat Jeſus, & Paſcha præpararunt.

20 Veſpere autem cùm accumberet cum duodecim,

21 epulantibus eis dixit: Certò ſcitote, fore ut unus veſtrûm me prodat.

22 Hic illi vehementer dolentes, cœperunt ei ſinguli dicere: Egone is ſum, Domine?

23 Et ille reſpondens: Qui mecum manum, inquit, in catino intinxerit, is me prodet.

24 Abit quidem filius hominis, quomodo de eo ſcriptum eſt. Sed væ homini illi, per quem filius hominis prodendus eſt. Satius fuiſſet homini illi non naſci.

25 Et Judas, ejus proditor, ſi eſt locutus! Iſne ego ſum, Rabbi? Cui ille: Tu dixiſti.

26 Epulantibus autem eis, Jeſus panem cepit, actiſque laudibus, fregit, deditque diſcipulis & Accipite, inquit, comedite: hoc eſt corpus meum.

27 Deinde capto poculo, actiſque laudibus, dedit eis, dicens: Bibite ex eo omnes:

28 hic eſt enim ſanguis meus, novi fœderis, pro multis effundendus ad veniam peccatorum.

29 Sic autem habetote, non me dehinc bibiturum eſſe de hoc fructu viteo, uſque ad illam diem, qua eum bibam vobiſcum novum in regno patris mei.

30 Deinde dictis laudibus profecti ſunt ad montem olivarum.

31 Tum Jeſus: Vos omnes, inquit eis, me deſeretis hac nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem & diſpergentur oves gregis.

32 Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

33 At Petrus ei reſpondens: Etiamſi te deſeruerint omnes, ego tamen nunquam deſeram.

34 Et Jeſus: Hoc tibi confirmo, inquit ei, fore ut hac ipſa nocte, priuſquam gallus cantet, ter me neges.

35 At Petrus: Etiamſi mihi tecum moriendum ſit, non te negabo. Similiterque etiam omnes diſcipuli dixerunt.

36 Tunc venit cum eis Jeſus in locum nomine Gethſemane, & diſcipulos ſic alloquitur: Sedete hic, dum ego illuc ad precandum eo.

37 Tum

37 Tum assumpto Petro, & duobus Zebedæi filiis, dolere cœpit atque angi.

38 Deinde dicit eis Jesus: In tanto sum animi dolore, ut emoriar. Manete hîc, & vigilate mecum.

39 Deinde paululum progressus, pronus procidit, & hunc in modum supplicat: Mi pater, si fieri potest, fac ut effugiam hoc poculum: quanquam non ut ego volo, sed ut tu.

40 Deinde venit ad discipulos, quos nactus dormientes, dicit Petro: Adeone non potuistis unam horam vigilare mecum?

41 vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

42 Rursus iteratò supplicatum ivit his verbis: Mi pater, si non potest hoc à me declinari poculum, quo minus id bibam, fiat quod tu vis.

43 Deinde ubi venit, offendit eos rursum dormientes: erant enim eorum oculi gravati.

44 Igitur relictis eis, rursus ivit oratum tertiò iisdem verbis.

45 Deinde venit ad suos discipulos, &, Dormite dehinc, inquit eis, ac requiescite. En adest hora, qua filius hominis tradatur in manus improborum.

46 Surgite, eamus: en adest meus proditor.

47 Adhuc eo loquente, ecce aderat Judas, unus ex duodecim, & unà cum eo ingens multitudo, cum gladiis, & fustibus, à pontificibus senatoribusque populi.

48 Qui eum autem prodidit, dederat eis signum, dicens, Quem osculatus fuero, is est, eum comprehendite.

49 Igitur Jesum protinus aggressus, dixit: Ave Rabbi, eumque deosculatus est.

50 Et Jesus: Amice (inquit ei) quorsum ades?

51 Tum illi Jesum aggressi, manus in eum injecerunt, eumque comprehenderunt. Ecce autem unus comitum Jesu gladium suum admota manu strinxit, & Pontificis servum percussit eique auriculam amputavit.

52 Tum Jesus: Refer, inquit ei, gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui gladio utuntur, gladio peribunt.

53 An existimas non posse me jam exorare patrem meum, ut mihi plusquam duodecim angelorum legiones præbeat?

54 Sed quo pacto confierent, quæ fieri oportere proditum est literis?

55 Ea hora dixit Jesus illi multitudini: Vos quasi ad latronem profecti estis cum gladiis & fustibus ad me capiendum. Quotidie apud vos degebam, docens in fano, neque comprehendistis.

56 Hoc verò totum factum est, ut vatum scripta comprobarentur. Tunc discipuli omnes, eo relicto, fugerunt.

57 Illi autem comprehensum Jesum abduxerunt ad Caiapham Pontificem, quò Scribæ Senatoresque convenerant.

58 Petrus verò eum procul secutus est usque ad Pontificis atrium, & introgressus resedit cum ministris, ut exitum videret.

59 Pontifices autem & senatores totusque consessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum occiderent,

60 nec inveniebant: cumque multi accessissent falsi testes, tamen

tamen non inveniebant. Tandem acceſſerunt duo falſi teſtes,

61 qui dixerunt eum dixiſſe, poſſe ſe Dei templum diruere, & triduo inſtaurare.

62 Tum Pontifex ſurrexit, & ei dixit: Nihilne reſpondes? quid teſtantur hi contra te?

63 Cumque ſileret Jeſus, Pontifex eum his verbis affatus eſt: Obteſtor te per Deum viventem, ut nobis dicas an tu ſis Chriſtus Dei filius.

64 Cui Jeſus: Eſt ut dixiſti, inquit: ac ſcitote futurum eſſe, ut filium hominis videatis ſedentem ad dexteram poteſtatis, & in nubibus venientem cœleſtibus.

65 Tum Pontifex veſtimenta ſua lacerare, eum impiè locutum eſſe dicens: Quid jam nobis opus eſt teſtibus? en nunc audiviſtis ejus impiam vocem.

66 Quid cenſetis? Illi verò morte dignum eſſe, reſpondere. Tum ei faciem conſpuere, & colaphos impingere. Alii alapis ferire,

67 dicentes: Divina nobis, Chriſte, quis ſit qui te percuſſit.

68 Interea Petrum foris in atrio ſedentem, aggreſſa eſt his verbis ancilla quædam:

69 Tu quoque eras cum Jeſu Galilæo.

70 At ille coram omnibus negavit ſcire ſe quid illa diceret.

71 Deinde egreſſum eum in veſtibulum conſpicata alia, dixit eis qui illic erant: Hic quoque erat cum Jeſu Nazareno.

72 Ille verò rurſum jurejurando negavit, ſe noviſſe hominem.

73 Paulo pòſt qui aderant aggrediuntur Petrum: Profectò, inquiunt, tu quoque ex eis es; nam tua te locutio manifeſtum reddit.

74 Tum ille ſe diris agere & jurare cœpit, ſe non noviſſe hominem: ſtatimque gallus cantavit,

75 & Petrus Jeſu dictum recordatus, qui ſibi dixiſſet, fore ut priuſquam gallus cantaret, ter eum negaret: foràs egreſſus eſt, & acerbè flevit.

CAPUT XXVII.

Judæ mors. Ager emptus. Chriſti ſilentium. Barrabas. Mulieris inſomnium. Pilati lotio. Judæorum in ſemet dira. Jeſu cruciatus. Cruci ſuffixus, potatus. Veſtes Chriſti, titulus, Latrones, probra, Tenebræ. Jeſus ad Patrem, ejus mors. Portenta, Milites. Humatio Jeſu, ſepulchrum obſignatum, cuſtoditum.

MAnè autem conſilium inierunt omnes Pontifices & ſenatores populi contra Jeſum, de eo interficiendo,

2 eumque vinctum abduxerunt, & Pontio Pilato prætori tradiderunt.

3 Tum Judas ejus proditor, videns eum eſſe damnatum, pœnitens reddidit triginta nummos argenteos Pontificibus & ſenatoribus,

4 ſeſe peccaviſſe dicens, qui ſanguinem prodidiſſet innocentem. At illi: Quid ad nos? inquiunt: tu videris.

5 Ille verò, abjectis in templo nummis, diſceſſit, & ſe laqueo præfocatum ivit.

6 Pontifices autem, ſumptis nummis, dixerunt eos non licere in templi fiſcum referre, quippe cùm precium eſſet ſanguinis.

7 Itaque

7 Itaque capto consilio, emerunt eis agrum figuli, ad peregrinorum sepulturam.

8 Ideoque vocatus est ager ille, ager sanguinis, ad hunc diem.

9 Tunc accidit quòd à Jeremia vate dictum fuerat his verbis: Itaque sumpserunt triginta argenteos, precium æstimati, quem licitati emerunt ab Israelitis,

10 eosque impenderunt in agrum figuli, quemadmodum mihi præcepit Dominus.

11 Jesus autem stetit ante prætorem, eumque sic prætor interrogavit: Esne tu rex Judæorum? Cui Jesus: Est ut dicis, inquit.

12 Cumque à Pontificibus & senatoribus accusaretur, nihil respondit.

13 Tum Pilatus dixit ei: Non audis quæ contra te testentur?

14 At ille ei ad nullum prorsus verbum respondit, adeo ut valdè miraretur prætor.

15 Per festum autem solebat prætor unum vinctum plebi remittere quem vellent.

16 Habebant tum quendam vinctum illustrem, nomine Barrabam.

17 Igitur cùm convenissent, dixit eis Pilatus: Utrum vultis vobis remittam? Barrabam, an Jesùm, cognomento Christum?

18 Sciebat enim eum per invidiam ab eis esse traditum.

19 Sedente autem eo pro tribunali, sic ei significandum curavit ejus uxor: nihil tibi rei sit cum innocente isto: multa enim hodie secundum quietem passa sum propter eum.

20 Pontifices verò & senatores plebi persuaserunt, ut Barrabam peterent, Jesumque perderent.

21 Itaque cùm prætor ex eis quæsiviſſet, utrum duorum vellent ut eis remitteret, dixerunt Barrabam.

22 Et Pilatus: Quid ergo, inquit eis, faciam de Jesu nomine Christo? Cui omnes, crucifigatur, inquiunt.

23 Et Prætor: Quid enim mali fecit? At illi vehementius clamare: Crucifigatur.

24 Igitur videns Pilatus se non solum nihil proficere, sed etiam majorem tumultum fieri, sumpta aqua manus coram plebe lavit, dicens: Ego insons hujus innocentis sanguinis sum, vos videritis.

25 Et universus populus sic respondit: ejus sanguinem luamus nos nostrique nati.

26 Tunc ille Barrabam remisit eis. Jesum autem verberavit, & crucifigendum tradidit.

27 Tum prætoriani milites Jesum in prætorium ducunt, & ad eum totam cohortem congregant,

28 eumque spoliatum induunt chlamyde coccina,

29 & contextam ex spinis coronam imponunt ejus capiti, & arundinem in ejus dexteram, atque ita ante eum congenulantes, illudunt ei dicentes: Salve rex Judæorum:

30 eumque conspuunt, & sumpta arundine ei caput contundunt.

31 Deinde postquam ei illuserunt, spoliant eum chlamyde, ipsiusque vestibus induunt, & in crucem tollendum abducunt.

32 Exeuntes autem nacti ſunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, quem coegerunt Jeſu ferre crucem.

33 Deinde ubi venerunt in locum nomine Golgotha, qui Calvariæ locus appellatur,

34 dederunt ei bibere acetum cum felle mixtum: quod ille cùm guſtaſſet, noluit bibere.

35 Eo autem crucifixo, ejus veſtimenta ſorte jacta diſpertiverunt, ut comprobaretur dictum illud vatis: Mea inter ſeſe veſtimenta partiti, ſuper veſte mea ſortem jecerunt.

36 Igitur ſedentes eum illic obſervabant.

37 Poſuerant autem ſupra caput ejus, ſcriptam ejus cauſam: Hic eſt Jeſus rex Judæorum.

38 Tum crucifiguntur cum eo latrones duo, alter ad dexteram, alter ad ſiniſtram.

39 Qui præteribant autem, ei maledicebant, motantes ſua capita,

40 & dicentes: Qui templum deſtruis, & triduo inſtauras, ſerva teipſum. Si Dei filius es, deſcende de cruce.

41 Similiter & Pontifices cum Scribis & Senatoribus illudentes dicebant,

42 Alios ſervavit, ſeipſum ſervare non poteſt. Si Iſraelitarum rex eſt, deſcendat nunc de cruce & ei credemus.

43 Deo confidit, liberet nunc eum, ſi ei favet: quandoquidem dixit eſſe ſe Dei filium.

44 Atque idem ei etiam latrones cum eo crucifixi exprobrabant.

45 A ſexta autem hora extiterunt per univerſam terram tenebræ, uſque ad horam nonam.

46 Circa nonam horam exclamavit Jeſus magna voce, dicens: Eli eli lamaſabachthani: hoc eſt, Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquiſti?

47 Quo audito quidam eorum, qui illic aderant, dicebant eum vocare Eliam.

48 Ac ſtatim cucurrit eorum unus, ſumptaque ſpongia, & aceto repleta, affixaque arundini, dabat ei bibere.

49 At reliqui dicere: Sine, videamus an veniat Elias ſervatum eum.

50 Jeſus autem, cùm rurſum ingenti voce clamaſſet, emiſit ſpiritum.

51 Et ecce templi velum in duas partes à ſummo ad imum fiſſum eſt, & terra commota eſt, & ſaxa fiſſa,

52 & monimenta aperta, multaque corpora ſanctorum, qui obdormiverant ſurrexerunt,

53 qui ex monimentis egreſſi poſt ejus reſurrectionem, ingreſſi ſunt in ſanctam urbem, & multis apparuerunt.

54 Centurio verò, & ejus comites, Jeſum cuſtodientes, viſa terræ motu, & iis quæ acciderant, vehementer territi, confeſſi ſunt eum verè Dei filium fuiſſe.

55 Erant autem illic multæ mulieres, procul ſpectante quæ Jeſum ex Galilæa ſecutæ fuerant, ei miniſtrantes,

56 in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi & Joſe mater, & mater filiorum Zebedæi.

57 Sub veſperum autem venit dives homo ab Arimathæa nomine Joſephus, qui & ipſe fuerat à Jeſu diſciplina.

58 Is Pilatum aggreſſus, petiit Jeſu corpus. Tum Pilatus juſſit tradi corpus.

59 E

59 Et Joſephus ſumptum corpus involvit mundo linteo,

60 & in ſuo novo monimento poſuit, quod in ſaxo exciderat, advolutoque ingenti lapide ad oſtium monimenti diſceſſit,

61 cùm quidem illic eſſet Maria Magdalena, & altera Maria, è regione ſepulchri ſedentes.

61 Poſtero die, qui eſt poſt præparationem, coiverunt Pontifices & Phariſæi ad Pilatum,

63 & eum ſic allocuti ſunt: Domine, meminimus deceptorem illum dicere, cùm adhuc viveret, ſeſe intra tres dies eſſe reſurrecturum.

64 Quare jube muniri ſepulchrum uſque ad diem tertium, ne fortè ejus diſcipuli eum ſurreptum eant, dicantque populo, eum ex mortuis ſurrexiſſe, atque ita novus oriatur error priore deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis cuſtodiam, inquit: ite id munitum veſtro modo.

66 Ita illi ſepulchrum munitum iverunt: & lapidem præter adhibitam cuſtodiam, ſigillarunt.

CAPUT XXVIII.

Angelus ad ſepulchrum. Cuſtodum pavor. Angelus ad mulieres, iiſdem Jeſus obvius. Obarati cuſtodes. Jeſus in Galilæa: doctrina ad ſuos & Baptiſmus.

EA autem nocte ſeptidui, quæ in primam à Sabbato diem illuceſcit, venit Maria Magdalena, & altera Maria, ſpectatum ſepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræ motus. Angelus enim Domini de cœlo degreſſus, venerat avolutum lapidem ab oſtio, & ſuper eo ſedebat.

3 Erat autem ejus ſpecies fulguris ſimilis, & indumentum tam album quàm eſt nix.

4 Atque ejus metu perculſi cuſtodes, penè exanimati ſunt.

5 Is angelus ſic eſt mulieres allocutus: Ne metuite, vos: Scio vos Jeſum quærere crucifixum.

6 Non eſt hîc: ſurrexit enim, quemadmodum prædixerat. Adeſte, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 ac protinus ite nunciatum diſcipulis, eum à mortuis ſurrexiſſe, & vos in Galilæam antecedere: illic eum viſuros eſſe. Hoc ego vobis dico.

8 Igitur illæ confeſtim ex monimento cum metu & ingenti lætitia egreſſæ, id ejus diſcipulis renunciatum cucurrerunt.

9 Ut autem id diſcipulis renunciatum ibant, ecce Jeſus occurrit eis. Salvete, inquit. Atque illæ acceſſerunt, ejuſque pedes prehenderunt, & eum veneratæ ſunt.

10 Tum Jeſus: Ne metuite, inquit eis: ite nunciatum meis fratribus, ut abeant in Galilæam, & ibi me videbunt.

11 Euntibus autem illis, quidam cuſtodum venerunt in urbem, & Pontificibus rem omnem nunciarunt.

12 Atque illi cum ſenatoribus coiverunt: & capto conſilio ſatis grandem pecuniam militibus dederunt,

13 atque ita dixerunt: Dicite, ejus diſcipulos veniſſe noctu, & eum vobis dormientibus ſurripuiſſe.

14 Quòd ſi hoc apud prætorem fuerit auditum, nos id ei perſuadebimus, ſecuroſque reddemus vos.

15 Igitur illi, accepta pecunia, fecerunt ut erant edocti: eſtque res illa divulgata apud Judæos ad hunc diem.

16 Undecim autem diſcipuli in Galilæam profecti ſunt, in montem, quò eis Jeſus præceperat.

17 eumque viſum adorarunt: nonnulli dubitarunt.

18 Et Jeſus aggreſſus eos, fi eſt locutus: Mihi data eſt o mnis poteſtas in cœlo & i terra.

19 Vadite igitur doctum o mnes gentes, eoſque baptiza in nomen patris, & filii, & ſpi ritus ſancti,

20 docentes eos exequi qua cunque vobis præcepi. Ego vo bis adfuturus ſum perpetuò, u que ad finem ſeculi.

EVAN

EVANGELIUM AUTHORE MARCO.

CAPUT I.

De Johanne vaticinium: ejuſdem locus, actio, concio, veſtis, cibus. Chriſti Baptiſmus, & Johannis. Baptizatus Jeſus. Vox cum columba. Chriſti tentatio: ad hunc angeli: ejus doctrina. Simonis, Andreæ, Jacobi, Johannis vocatio. Spiritus impurus. Petri ſocrus. Ad ſacerdotem leproſus.

INitium Evangelii Jeſu Chriſti Dei filii,

2 ut ſcriptum eſt in vatibus: Ego tibi meum præmittam nuncium, qui tibi viam præparet.

3 Vox clamantis in ſolitudine: Parate viam Domini: dirigite ſemitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in ſolitudine & emendationis vitæ baptiſma publicabat ad peccatorum veniam:

5 ad eumque proficiſcebatur tota Judæa regio, ac Hieroſolymitani, & ab eo baptizabantur omnes in Jordane fluvio, confitentes peccata ſua.

6 Erat autem Johannes indutus camelinis pilis, lateribus pelliceo cingulo cinctis, veſcebaturque locuſtis & melle ſylveſtri,

7 atque hujuſmodi verbis publicè docebat: Venit quidam poſt me, adeò me præſtantior, ut ego non ſim dignus qui ejus calceorum corrigiam pronus ſolvam.

8 Ego quidem vos aqua baptizavi: at is vos ſancto ſpiritu baptizabit.

9 Accidit autem ut per eos dies veniret Jeſus à Nazaretha Galilææ, iſque à Johanne baptizatus eſt in Jordane:

10 qui Johannes ſimulac ex aqua egreſſus eſt, vidit cœlum findi, & ſpiritum quaſi columbam deſcendere in eum,

11 extititque vox ex cœlo: Tu es meus chraiſſimus filius, qui mihi acceptus es.

12 Statimque ſpiritus eum egit in ſolitudinem,

13 ibique fuit in ſolitudine dies quadraginta, tentatuſque eſt à Satana, eratque cum feris, & ei miniſtrabant angeli.

14 Poſtquam autem captus eſt Johannes, venit Jeſus in Galilæam, divinique regni evangelium publicavit,

15 dicens, completum eſſe tempus, & inſtare Dei regnum, corrigerent ſe, & evangelio crederent.

16 Ambulans autem apud Galilææ lacum, vidit Simonem & Andream ejus fratrem, jacientes in lacum retia: erant enim piſcatores.

17 Et Jeſus dixit eis: Venite poſt me & efficiam ut ſitis hominum piſcatores.

18 Atque illi confeſtim, relictis ſuis retibus, eum ſecuti ſunt.

19 Inde paululum progreſſus vidit Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, qui & ipſi in navi reficiebant fundas,

20 eoſque protinus vocavit,

atque illi patre ſuo Zebedæo in navi cum mercenariis relicto, eum ſubſecuti ſunt.

21 Profecti ſunt autem Capharnaum, atque ille continuo ingreſſus Sabbatis in collegium docet,

22 illis ad ejus doctrinam attonitis: quippe qui eos doceret ut poteſtate præditus, non ut Scribæ.

23 Erat autem in eorum collegio homo impurum habens ſpiritum, qui ſic exclamavit:

24 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Nazarene? veniſti perditum nos? Scio te quis ſis, Sanctus Dei.

25 At Jeſus eum increpuit, dicens: Obmutesce, & ex iſto migra.

26 Tum illum ſpiritus impuus laceravit, & ingenti cum clamore exiit ex eo.

27 Id quod admirati ſunt omnes, ita ut inter ſeſe diſceptarent, quidnam id eſſet? quænam ea foret nova doctrina? quòd per poteſtatem etiam impuris ſpiritibus imperaret, iique ei parerent.

28 Itaque dimanavit celeriter ejus fama in omnia Galilææ finitima.

29 Simulac autem ex collegio egreſſi ſunt, venerunt in ædes Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis jacebat febricitans, id quod illi ei ſtatim dixerunt:

31 atque ipſe eam aggreſſus, ejus manu prehenſa allevavit, eaque protinus liberata febre, cœpit eis miniſtrare.

32 Sub veſperum autem, occidente ſole, adferebantur ad eum omnes malè affecti, ac furioſi,

33 totaque civitas convenerat ad fores,

34 atque ille multos, qui variis morbis vexabantur, ſanavit, & multa dæmonia ejecit, neque ſinebat dicere dæmonia, ſe ſcire eum eſſe Chriſtum.

35 Manè autem, multa adhuc nocte, ſurrexit exiitque Jeſus, & abiit in deſertum locum, atque illic orabat.

36 Quem conſecuti Simon & ejus comites,

37 eumque nacti, dicunt ei eum ab omnibus conquiri.

38 Quibus ille: Eamus, inquit, in finitima oppidula, ut illic quoque prædicem. Hac enim de cauſa profectus ſum.

39 Itaque publicè docebat in eorum collegiis per totam Galilæam, & dæmonia ejiciebat.

40 Aggreſſus autem eum leproſus, congenulans hujuſmodi verbis rogavit: Si vis, potes me purgare.

41 Et Jeſus miſertus, illum porrecta manu tetigit: Volo, inquit ei, purgator.

42 Et ſimul eo locuto, diſceſſit ab illo lepra, iſque purgatus eſt,

43 Ei autem interminatus, eum protinus ejecit,

44 &, Vide, inquit, ne cui quid dicas: ſed i oſtenſum te ſacerdoti, & offer ob tui purgationem quæ præcepit Moſes, ut eis eſſent teſtimonio.

45 At ille egreſſus cœpit multa prædicare, & rem ita divulgare, ut Jeſus non jam poſſet palàm in urbes ingredi, ſed foris deſertis in locis eſſet, cùm quidem ad eum veniretur undique.

CAPUT II.

Paralyticus. In peccata Jeſus. Levi. Cum Chriſto peccatores. Cui Chriſtus. Pro diſcipulis de jejunio, ac ſpicis.

CUM autem rurſus poſt aliquot dies ingreſſus eſſet Capharnaum,

2 ubi auditum eſt eum eſſe domi, protinus tam multi convenerunt, ut eos ne veſtibulum quidem caperet.

3 Ad

3 Ad quos cùm verba faceret, veniunt ad eum quidam membris captum ferentes, qui à quatuor portabatur.

4 Qui cùm ad eum accedere propter hominum turbam non possent, detexerunt tectum ubi erat ille, factoque foramine, demisere grabatum in quo jacebat fideratus.

5 Eorum visa fiducia Jesus, dicit fiderato: Nate, ignoscuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem Scribarum quidam illic sedentes, qui cum suis animis sic cogitabant:

7 Qui fit, ut hic ita loquatur impiè? Quis potest ignoscere peccata, nisi unus Deus?

8 Tum Jesus, cùm protinus animo suo eos sic secum cogitare cognovisset, dixit eis: Quid ista cogitatis cum vestris animis?

9 Utrum facilius est dicere fiderato: Ignoscuntur tibi peccata? an dicere: Surge, & tolle grabatum tuum & ambula?

10 Atque ut sciatis potestatem habere filium hominis ignoscendi in terris peccata,

11 tibi dico (inquit fiderato) surge, & sublato grabato tuo, abi domum tuam.

12 Atque ille protinus surrexit, sublatoque grabato exiit coram omnibus, adeò ut omnes attoniti Deum collaudarent, sese nihil unquam tale vidisse confitentes.

13 Profectus est autem rursus ad lacum, & ad eum omnes vulgò veniebant, isque eos docebat.

14 Præteriens autem Jesus, conspicatus Levim Alphæi filium, ad publicanorum mensam sedentem, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, eumque secutus est.

15 Accidit autem ut Jesu in illius ædibus convivante, cùm multi publicani & improbi cum eo, ejusque discipulis accumberent (erant enim multi qui eum secuti fuerant.)

16 Scribæ & Pharisæi, eo viso cum publicanis & improbis cibum capiente, quærerent ex ejus discipulis, quî fieret ut cum publicanis & improbis cibum potionemque sumeret?

17 Quo audito, Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed malè affecti. Non veni vocatum insontes, sed sontes ad frugem.

18 Cùm solerent autem Johannis & Pharisæorum discipuli jejunare, eum hujusmodi verbis convenerunt: Quî fit ut Johannis & Pharisæorum discipuli jejunent? tui discipuli non jejunent?

19 Quibus Jesus: possuntne qui nuptias celebrant, inquit, dum eis sponsus adest, jejunare? Quandiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Sed veniet tempus, cùm eis sponsus auferetur: quo quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quisquam panni rudis pittacium assuit veteri vestimento. Alioquin novum illud ejus supplementum auferret veteris partem, atque ita deterior fieret fissura.

22 Neque quisquam vinum novum in veteres utres recondit: alioquin rumperet utres vinum novum, & vinum effunderetur, & utres perderentur: sed est vinum novum in novos utres condendum.

23 Accidit autem ut eo per sata transeunte, cùm Sabbati dies esset, ejus discipuli iter facientes spicas vellerent,

24 Itaque Phariſæi dixerunt ei: En, cur faciunt Sabbatis, quod non licet?

25 Quibus ille: Nunquam ne legiſtis, inquit, quid fecerit David, cùm aliquando egeret, & eſuriret, ipſe ejuſque comites?

26 ut Dei domum ingreſſus, Abiathare Pontifice, appoſititios panes (quibus non niſi ſacerdotibus veſci fas eſt) comederit, & ſuis etiam comitibus impertiverit?

27 Sabbatum (inquit eis) propter hominem factum eſt, non homo propter Sabbatum.

28 Itaque Dominus filius eſt hominis, etiam Sabbati.

CAPUT III.

Arida manus. Concilium in Jeſum. Diſcipulorum numerus, legatio, virtutes. Calumnia in Chriſtum de Beelzebul. Peccatum inexpiabile. Quis Chriſto cognatus.

INgreſſus eſt autem rurſus in collegium, ubi cùm homo eſſet aridam habens manum,

2 illi eum obſervabant, an Sabbato eum ſanaret, ut eum incuſarent,

3 Igitur ille homini ſiccam habenti manum dixit: Surge in medium.

4 Tùm illos alloquens: Licetne Sabbatis benefacere, an malefacere? vitam ſervare, an interficere?

5 Cumque illi tacerent, ille eos iratè circum intuitus, eorum animi callum dolens, dicit homini: Extende manum tuam. Atque ille extendit, eaque tam ſana reddita eſt, quàm erat altera.

6 Phariſæi verò egreſſi, protinus cum Herodianis conſilium de eo perimendo ceperunt.

7 At Jeſus ſeſe cum ſuis diſcipulis recepit ad lacum, eumque ingens hominum multitudo à Galilæa ſecuta eſt, & à Judæa,

8 & à Hieroſolymis, & ab Idumæa, & ab agro Transjordanino, Tyroque & Sidoni finitimi, cùm audiviſſent quæ faceret, ad eum ingenti multitudine venerunt,

9 Itaque ille ſuis diſcipulis mandavit, ut ſibi præſtò eſſet navicula, propter turbam, ne ab illis premeretur:

10 multos enim ſanaverat: itaque ruebant in eum, ut eum tangerent, quotquot erant in aliquo cruciatu.

11 Item ſpiritus impuri, cùm eum aſpexerant, accidebant ei, & ita clamabant: Tu es Dei filius.

12 Quos ille multum obſurgabat, ne ſe manifeſtum facerent.

13 Aſcendit autem in montem, & advocavit quos voluit, atque ubi illi ad eum venerunt,

14 conſtituit duodecim, qui ſe comitarentur, & quos ad publicè docendum dimitteret,

15 quique poteſtatem haberent curandi morbos, & dæmonia ejiciendi.

16 Impoſuit autem Simoni nomen Petrum:

17 itemque Jacobum Zebedæi filium, & Johannem Jacobi fratrem, quibus nomina impoſuit Boanerges, hoc eſt tonitrui filii:

18 & Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi filium, & Thaddæum, & Simonem Cananitam,

19 & Judam Iſcariotam, eum à quo proditus eſt.

20 Dein-

20 Deinde ubi domum venerunt, convenit rursum multitudo, adeò, ut ne cibum quidem capere possent.

21 Quo audito, sui ad eum capiendum profecti sunt: dicebant enim, eum esse insanum.

22 Scribæ autem, qui à Hierosolymis descenderant, dicebant eum habere Beelzebulem, & per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

23 At ille eos advocatos sic est per similitudines allocutus: Potestne Satanas Satanam ejicere?

24 Quòd si quod regnum ab sese dissidet, id regnum stare non potest.

25 Aut siqua domus secum ipsa dissidet, ea domus stare non non potest:

26 Quòd si Satanas secum ipse pugnat, ac dissidet, stare nequit, sed finem habebit.

27 Non potest quisquam alicujus potentis supellectilem, in ejus ædes ingressus, diripere, nisi prius potentem illum vinciat, atque ita demum ejus ædes diripiat.

28 Certò scitote, omnium hominum generi peccata, & quæcunque maledicta dixerint, ea esse ignoscenda.

29 Sed qui sancto spiritui maledixerit, nunquam affecuturus est veniam, sed obnoxius est supplicio sempiterno:

30 Quoniam dicebant, eum immundum habere spiritum.

31 Venerunt autem ejus mater & fratres, forisque manentes curarunt eum accersendum,

32 cùm quidem eum circumsideret hominum multitudo. Cùm igitur illi ei dixissent, adesse foris ejus matrem, & fratres qui eum quærerent,

33 ille sic eis respondit: Quæ est mea mater: meique fratres?

34 Tum circumspectis discipulis, qui se circumsidebant: Ecce mea mater, inquit, meique fratres.

35 Quisquis enim Dei voluntati paret, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT IV.

Semen jacientis parabola. Cur quibusdam per parabolas Christus. Obscuri declaratio. Lucernæ locus, usus. An quid verè latens. Relatio par. Seminator ac messor. Sinapis semen. Jesus in tempestates.

RUrsus autem cœpit ad lacum docere, tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut navem ingressus sederet in lacu, & omnem multitudinem, quæ apud lacum in terra erat,

2 multa per similitudines doceret, & inter docendum sic eis diceret:

3 Audite. Profectus est aliquando quidam sator ad serendum:

4 atque inter serendum accidit ut aliud caderet apud viam, id quod comederunt aereæ volucres, quæ supervenerunt.

5 Aliud cecidit in saxetum, ubi non multam habebat humum, idque statim exortum est quod profundam terram non haberet:

6 deinde orto Sole, æstuavit, & quoniam radicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in spinas, quæ spinæ creverunt, idque suffocarunt, ita ut fructum non ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram, ediditque fructum, qui tanto incremento auctus est,

ut extulerit partim cum trigesimo, partim cum sexagesimo, partim cum centesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum (inquit eis) audiat.

10 Cùm autem seorsum esset, interrogarunt eum sui, cum duodecim, de ea similitudine.

11 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, regni Dei arcanum nosse: at cum illis exteris omnia per similitudines aguntur,

12 ut aspiciant, neque videant: & audiant, nec intelligant, ne ad frugem redeant, atque ita eis ignoscantur peccata.

13 An nescitis hanc similitudinem? inquit eis: quo pacto verò similitudines omnes cognoscetis?

14 Sator sermonem serit.

15 Secundum viam autem ubi seritur sermo, ii sunt qui simulac audiverunt, venit Satanas, tollitque satum in eorum animis sermonem.

16 Similiter qui in saxetum seruntur, ii sunt, qui cùm sermonem audiunt, eum protinus accipiunt cum lætitia:

17 verùm non habent in sese radicem, sed temporarii sunt: deinde orta propter sermonem calamitate, aut insectatione, citò dimoventur.

18 Qui autem in spinas seruntur, ii sunt qui sermonem audiunt,

19 sed superveniunt hujus vitæ curæ, & divitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupiditates, quæ sermonem ita suffocant, ut sit infructuosus.

20 At in bonam terram sati, ii sunt qui sermonem, & audiunt & admittunt, & fructum ferunt partim trigecuplum, partim sexagecuplum, partim centuplum.

21 Item hoc dixit eis: Nu[m] quid accenditur lucerna, ut su[b] modio ponatur, aut sub le[c]to? Nonne ut in candelabr[o] ponatur?

22 Nihil enim est tam occul[tum] tum quod non sit patefacien[dum]: neque quicquam tam a[b] canè fit, quod non palàm fu[tu]rum sit.

23 Si quis aures ad audiendu[m] habet, audiat.

24 Videte quid audiatis, in[quit] quit eis, qua mensura metiemin[i] metiendum vobis est, & vob[is] addetur audientibus.

25 Nam qui habet, ei dab[i]tur, qui verò non habet, etia[m] quod habet eripietur ei.

26 Deinde dicebat: perind[e] est cœleste regnum, ac si qu[is] jaciat humi semen,

27 deinde dormiat, atqu[e] surgat noctes & dies, seménqu[e] germinet, & grandescat, eo n[e]scíente.

28 Nam terra, sponte sua p[ro]rit, primùm herbam: deind[e] spicam, deinde plenum in spi[ca] frumentum.

29 Simulac autem fructus [se] dolevit, ille falcem immitti[t] quoniam messis adest.

30 Item dicebat: Cui assim[i]labimus regnum Dei? aut qua i[n] comparatione comparabimus?

31 Perinde est ac granum s[i]napi, quod cùm in terra satu[m] est, est quidem omnium ter[ra]strium seminum vel minimum:

32 sed cùm est satum, cr[e]scit, fitque omnium maximu[s] olerum: tantosque ramos pr[o]creat, ut possint sub ejus umb[ra] aereæ volucres nidulari.

33 Hujusmodi similitudinib[us] multis ad illos verba facieb[at] prout audire poterant;

34 nec eos absque similitud[e]

ne alloquebatur, ſed ſeorſum diſcipulis ſuis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis illo die ſub veſperam: Trajiciamus.

36 Itaque illi, omiſſa hominum multitudine, eum admiſerunt, ut erat in navi, cùm quidem aliæ quoque naviculæ eſſent unà cum eo.

37 Extitit autem tanta venti procella, ut fluctus adeò navem invaderent, ut ea jam repleretur,

38 cùm eſſet ipſe in puppi, ſuper cervicali dormiens. Igitur illi eum excitant, &: Magiſter, inquiunt, nihilne hoc curas, quòd perimus?

39 At ille expergefactus, ventum objurgavit, & lacui dixit: Tace, obmuteſce. Itaque ſedato vento, magna tranquillitas extitit.

40 Et ille: Adeóne timidi eſtis, inquit eis: qui fit ut fiduciam non habeatis?

41 Illi verò ingenti metu perculſi, dicere inter ſeſe: Et quis eſt hic, ut ei ventus & lacus obediant?

CAPUT V.

Dæmoniacus à legione. Demerſi ſues. Jeſus dimiſſus. Perſanati officium grati. Filia reſuſcitata. Profluvium vetus.

VEnerunt autem trans lacum in agrum Gadarenorum,

2 eique ſimulac ex navi egreſſus eſt, occurrit ex monimentis homo impurum habens ſpiritum,

3 in monimentis degere ſolitus, quem ne catenis quidem poterat vincire quiſquam:

4 quippe à quo ſæpe compedibus cateniſque vincto, diſcerptæ fuerant catenæ, & compedes comminutæ: nec eum quiſquam domare potuerat.

5 Semper autem noctes dieſque in montibus & ſepulchretis agens, clamabat, & ſeipſum lapidibus contundebat.

6 Is viſo procul Jeſu accurrit, eique honorem præbuit,

7 & ingenti voce clamans, inquit: Quid tibi mecum rei eſt, Jeſu ſupremi Dei fili? Obteſtor te per Deum, ne me torqueas.

8 Ille enim ei dicebat: Exi impure ſpiritus ex homine,

9 eumque interrogabat quod ei nomen eſſet. Cui ille reſpondit: Legio mihi nomen eſt, quoniam multi ſumus:

10 eumque multum orabat, ne eos extra eam regionem mitteret.

11 Erat autem illic apud montes porcorum grex ingens qui paſcebat.

12 Igitur eum rogarunt dæmones omnes, ut ſe in porcos mitteret, ut in eos ingrederentur.

13 Id quod ſimulac eis permiſit Jeſus, egreſſi ſpiritus impuri, ingreſſi ſunt in porcos: atque grex per præceps in lacum decurrit (erant autem circiter duo millia) inque lacu ſuffocati ſunt.

14 Subulci autem fugerunt, idque & in urbe, & per rura nunciarunt. Itaque profecti homines ad videndum quid acciderat,

15 veniunt ad Jeſum, ſpectantque furioſum illum ſedentem, veſtitumque, & ſanæ mentis, qui legionem habuerat, timueruntque.

16 Cumque eis narraſſent, qui viderant, quid accidiſſet furioſo, itemque de porcis,

17 cœperunt eum orare, ut ex ſuis finibus diſcederet.

18 Eum autem in navem ingreſſum,

greſſum, rogabat qui furioſus fuerat, ut eſſet ei comes.

19 Verùm Jeſus non permiſit ei, ſed dixit: Abi domum tuam, ad tuos: eiſque nunciato quæ tibi Dominus, tui miſertus fecerit.

20 Ita ille diſceſſit, cœpitque per Decapolim prædicare, quæ ſibi feciſſet Jeſus: id quod mirabantur omnes.

21 Jeſu autem rurſus in navi trajecto, convenit ad eum frequens hominum multitudo:

22 cumque eſſet apud lacum, venit quidam magiſtrorum collegii, nomine Jairus, qui eo viſo, ei ad pedes accidit:

23 eumque multum oravit, dicens, filiolam ſuam in extremo eſſe periculo: veniret, eique manus imponeret ut ſervaretur, ac revaleſceret.

24 Ita ille cum eo abiit, tanta eum ſequente hominum multitudine, ut eum premerent.

25 Quædam autem mulier, quæ ſanguinis profluvio duodecim jam annos laborabat,

26 & multa à multis paſſa medicis, omni ſua re conſumpta, non ſolùm nihil profecerat, ſed in deterius venerat,

27 cùm de Jeſu audiviſſet, venit à tergo inter turbam, ejuſque veſtimentum tetigit:

28 Cogitabat enim, ſi vel ejus veſtes attingerer, ſe ſalvam fore:

29 & protinus aruit ejus fons ſanguinis, ſenſitque ſe corpore eſſe ab ea miſeria ſanatam.

30 Et Jeſus ſtatim apud ſeſe vim à ſe profectam cognoſcens, converſus in turba dixit: Quis mea veſtimenta tetigit?

31 Cui ejus diſcipuli: Vides te à turba premi, & quæris quis te tetigerit?

32 Sed cùm ille circumſpiceret, ut eam videret, quæ id fecerat,

33 territa mulier, & tremebunda, ſciens quid ſibi accidiſſet, venit, & ei accidit, remque omnem, ut ſeſe habebat, dixit.

34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fiducia ſervavit: abi ſalva, & eſto à tuo malo ſana.

35 Adhuc eo loquente, veniunt à magiſtro collegii, qui ei dicunt: Tua filia mortua eſt, quid jam moleſtus es magiſtro?

36 At Jeſus, ſimulac quid diceretur audivit, dixit magiſtro collegii: Ne metue, tantùm crede.

37 Non ſivit autem quenquam ſe ſubſequi, præter Petrum, & Jacobum, & Johannem Jacobi fratrem.

38 Deinde ubi venit in ædes magiſtri collegii, videt tumultum, & plorantes, multumque ejulantes,

39 ingreſſuſque dicit eis: Quid tumultuamini, & plorastis? Puella non eſt mortua, ſed dormit.

40 At illi eum deridere. Ipſe, ejectis omnibus, aſſumpto puellæ patre atque matre, & ſuis comitibus, ingreditur eò ubi jacebat puella:

41 ejuſque manu prehenſa, dicit ei: Talitha cumi: quæ verba ſic ſonant: Puella (inquam tibi) ſurge:

42 ſtatimque ſurrexit puella, & ambulare cœpit (erat autem annorum duodecim) unde illi vehementer attoniti ſunt.

43 Præcepit autem eis Jeſus magnopere, ne quis id reſciſceret, eique cibum dari juſſit.

CAP.

CAPUT VI.

In patria propheta. Apoſtolorum miſſio, virtutes, habitus, geſtus, mandata, opera. De Jeſu ſententia. Joannis vincula, mors, humatio. Panes quinque, ac duo piſces, malacia, alia.

1 Illinc deinde profectus, venit in ſuam patriam, ſequentibus eum ejus diſcipuli.

2 Atque ubi advenit Sabbatum, cœpit in collegio docere, ita ut multi audientes, attoniti dicerent: Unde ei hæc? & quæ eſt quæ ei data eſt ſapientia, & quæ fiunt ejus manibus miracula?

3 Annon is eſt faber, Mariæ filius, Jacobi, & Joſis, & Judæ, & Simonis frater? & nonne ſunt hic apud nos ejus ſorores? Itaque in eo offendebantur.

4 Et Jeſus dicebat eis, non eſſe vatem inhonoratum, niſi in ſua patria, & apud conſanguineos, domique ſuæ.

5 Itaque non potuit illic ullum facere miraculum, niſi quòd paucos ægrotos, impoſitis manibus ſanavit,

6 admiratus eorum infidentiam. Obibat autem vicos undique finitimos, docens:

7 vocatoſque duodecim, cœpit binos dimittere, eiſque in ſpiritus impuros poteſtatem dedit:

8 præcepitque ne quid ad iter circumferrent, niſi baculum tantùm, non peram, non panem, non æs in crumena,

9 ſed ſandaliis calcearentur, neque binas induerent tunicas.

10 Item eis dixit: Ubicunque domum ingreſſi fueritis, illic manetote, donec inde migretis.

11 Et quicunque vos non admiſerint, nec audiverint, vos illinc proficiſcentes, excutite pulverem, qui ſuberit veſtris pedibus, quod ſit eis teſtimonio. Hoc vobis confirmo, mitius actum iri cum Sodomis & Gomorris in die judicii, quàm cum illa civitate.

12 Igitur illi profecti, mores corrigere publicè docebant,

13 multaque dæmonia ejiciebant, & multos ægrotos oleo ungebant, ac ſanabant.

14 Id cùm audiviſſet rex Herodes (nam celebre factum erat ejus nomen) dicebat, Johannem, qui baptizare ſolitus fuerat, ex mortuis ſurrexiſſe, ideoque eum tam eſſe factis potentem.

15 Alii dicebant Eliam eſſe, alii vatem eſſe, aut ut aliquem vatum.

16 Quo audito Herodes dicebat, quem ipſe decollaſſet Johannem, eum eſſe: ex mortuis ſurrexiſſe.

17 Nam ipſe Herodes Johannem capiendum curaverat, & in cuſtodia vinciendum, propter Herodiadem Philippi ſui fratris uxorem, quam ipſe duxerat in matrimonium.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, non licere ei uxorem habere ſui fratris.

19 Herodias autem imminebat Johanni, eumque interficere volebat: ſed non poterat,

20 propterea quòd Herodes, Johannem verebatur, ſciens virum eſſe juſtum, atque ſanctum, eumque obſervabat, eique multis in rebus auſcultabat, & eum libenter audiebat.

21 Accidit

21 Accidit autem opportuna dies, qua Herodes optimatibus tribunisque & primatibus Galilææ natalitia dabat:

22 & ingressa ipsius Herodiadis filia saltavit, Herodique & convivis ita placuit, ut dixerit rex puellæ: Posce me quicquid voles, tibi dabo:

23 eique sic juravit: Quicquid à me petieris, id tibi dabo, etiam si sit regni mei dimidium.

24 At illa egressa, consuluit suam matrem, ecquid peteret? Et mater jussit, ut Johannis Baptistæ caput.

25 Itaque illa statim festinanter ad regem ingressa, petiit his verbis: Volo ut mihi des protinus in catino, caput Johannis Baptistæ.

26 Id quod dolens rex, tamen propter jusjurandum & convivas noluit ei denegare:

27 misitque confestim rex speculatorem, & ei, ut illius caput afferret, imperavit: ille eum in carcere decollatum ivit,

28 & ejus caput in catino attulit, ac puellæ tradidit: quod puella porrò suæ matri dedit.

29 Hoc audito, Johannis discipuli venerunt sublatum ejus corpus, idque in monimento posuerunt.

30 Convenerunt autem ad Jesum apostoli, eique omnia quæque fecerant, quæque docuerant, renunciaverunt.

31 Et Jesus jussit eis, ut adessent ipsi seorsum in desertum locum, paululumque requiescerent. Erant enim qui veniebant, & qui abibant, tam multi, ut eis ne cibi quidem capiendi otium suppeteret.

32 Itaque discessit in desertum locum, in navi, seorsum:

33 quos cùm vulgus abire videret, agnoverunt eum multi, & illuc pedestres ex omnibus urbibus concurrerunt, eosque aggressi, ad eum convenerunt.

34 Itaque egressus Jesus, tantam conspicatus multitudinem, misertus est eorum, quod erant perinde ac pastorem non habentes oves, eosque multa docere aggressus est.

35 Postquam autem jam sera venit hora, ejus discipuli eum hujusmodi verbis sunt aggressi: Desertus est hic locus, & jam sera hora:

36 dimitte eos, ut in finitimos pagos vicosque profecti panes sibi comparent: nam quod comedant, non habent.

37 Et Jesus eis respondens: Præbete vos eis cibum, inquit. Cui illi: Eamus emptum ducentis denariis panes, quibus eos pascamus.

38 Et ille: Quot panes habetis? inquit eis: Ite visum. Quo cognito, cùm quinque, & duos pisces dixissent,

39 Jussit illos omnes discumbere catervatim in viridi gramine.

40 Ac postquam in classes distributi centeni & quinquageni discubuerunt,

41 ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus, cœlum suspiciens, laudes egit, fregitque panes, & suis discipulis tradidit ut illis apponerent, duosque pisces distribuit omnibus,

42 comederuntque cuncti & satietatem,

43 & sublata sunt fragmentorum duodecim canistra plena, non ex piscibus:

44 & erant qui comederant, virorum circiter quinque millia.

45 Deinde confeſtim coegit diſcipulos ſuos navim conſcendere, & antè trajicere ad Bethſaidam, dum ipſe turbam illam admitteret.

46 Poſtquam illis valedixit, diſceſſit in montem orandi gratia.

47 Sub veſperam cùm eſſet navis in medio lacu, & ipſe ſolus in terra,

48 vidit eos in remigando vexari: quippe cùm ventus eſſet eis contrarius. Deinde circa quartam noctis vigiliam venit ad eos, per lacum ingrediens, eoſque volebat præterire.

49 At illi eum lacu ambulantem conſpicati, & ſpectrum eſſe rati, exclamare:

50 omnes enim eum viderunt, turbatique ſunt. Tum ille continuò eos allocutus: Bono eſte animo, inquit: ego ſum, ne timete:

51 ad eoſque aſcendit in navem, & ventus poſuit: id quod illi ſupra modum attoniti, apud ſeſe mirari.

52 Non enim conſiderabant illos panes, utpote qui torpentibus eſſent animis.

53 Poſtquam trajecerunt, venerunt in agrum Genezarethanum:

54 ac ſimulac appulſi, ex navi egreſſi ſunt, incolæ eo cognito,

55 totam illam finitimam regionem percurrerunt, cœperuntque in grabatis malè affectos eò afferre, ubi eum eſſe audiebant.

56 Ac quocunque intrabat in vicos, in urbes aut pagos, proponebant per fora ægrotantes, eumque rogabant, ut vel ejus togæ limbum trangerent: ac quicunque eum tangebant, ſanabantur.

CAPUT VII.

Pro diſcipulis illotis. Phariſæorum increpatio. Nos fœdantia, Syrophœniſſa nata, fides, gratia.

COnvenerunt autem ad eum Phariſæi, & quidam Scribarum, qui Hieroſolymis venerant:

2 qui cùm vidiſſent quoſdam ejus diſcipulorum profanis, hoc eſt, illotis manibus cibum capere, reprehenderunt.

3 Nam Phariſæi, Judæique omnes non niſi ſæpe lotis manibus epulantur, tenentes veterum inſtitutum.

4 Item à foro non niſi loti epulantur, aliaque multa ſunt, quæ tenenda acceperunt, poculorum lotiones, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde ſic eum interrogant Phariſæi, & Scribæ: Cur non agunt tui diſcipuli, ut veterum poſtulat inſtitutio, ſed illotis manibus cibum capiunt?

6 Quibus ille ſic reſpondit: Rectè de vobis ſimulatoribus vaticinatus eſt Eſaias, ut ſcriptum eſt: Hic populus me labiis honorat, cùm eorum cor abſit à mè procul.

7 Verum fruſtrà me venerantur, docentes doctrinas, quæ ſunt hominum præcepta.

8 Nam relicto Dei præcepto, tenetis hominum inſtitutum, urceorum, poculorumque lotiones: & alia his conſimilia multa facitis.

9 Probè, inquit eis: Dei præceptum antiquatis, ut veſtram conſervetis inſtitutionem.

10 Moſes enim dixit: Honora tuum patrem atque matrem:

trem: &, Qui patri, matrive maledixerit, morte plectatur.

11 At vos dicitis: Si quis patri matrive dixerit: Corban, hoc est, donarium, quod à me proficiscetur, id tibi proderit.

12 Ita non finitis eum jam quicquam suo patri matrive præstare,

13 Dei dictum ista, quam tradidistis, institutione rescindentes. Atque hujuscemodi multa facitis.

14 Tum advocata omni multitudine, dixit eis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem, quod in eum intret, quod eum possit inquinare: sed quæ ex eo prodeunt, ea sunt quæ hominem polluunt.

16 Si quis aures habet ad audiendum, audiat.

17 Ubi autem à turba domum ingressus est, interrogarunt eum ejus discipuli de illa similitudine.

18 Quibus ille: Adeone vos quoque tardi estis? An nondum intelligitis, nihil quod extrinsecus in hominem intrat, posse eum coinquinare?

19 utpote cùm non in ejus cor, sed in ventrem & in latrinam feratur, expurgans omnes cibos.

20 Sed quod ex homine exit, inquit, polluit hominem.

21 Internè enim ex hominum corde prodeunt pravæ cogitationes, adulteria, stupra, cædes,

22 furta, avaritiæ, malitiæ, fraus, libido, malus oculus, maledicta, superbia, dementia.

23 Hæc omnia mala intrinsecus prodeunt, & hominem polluunt.

24 Illinc profectus, discessit in Tyri Sidoniſque confinia, ingressusque domum, nolebat id scire quenquam: sed non potuit latere.

25 Nam cùm de eo audivisset quædam mulier, cujus filia spiritum habebat impurum, venit, & ad pedes accidit.

26 Erat autem mulier Græca genere Syrophœnissa. Ea rogabat eum, ut dæmonium expelleret ex sua filia.

27 At Jesus dixit ei: Sine primus satiari natos. Non enim convenit sumere natorum panem, & catellis objicere.

28 Et illa: Etsi ita est, Domine (inquit ei respondens) tamen catelli sub mensa comedunt de puerorum micis.

29 Tum ille: propter istud dictum, inquit ei, abi: migravit dæmonium ex tua filia.

30 Itaque illa domum suam profecta, invenit egressum dæmonium, & jacentem in lecto filiam.

31 Rursùm profectus ex Tyriis, Sidoniisque finibus venit ad Galilææ lacum, per medios fines Decapolis,

32 eique adductus est surdus tardiloquus, cui ut manum imponeret, rogatus est.

33 Atque ille eo seorsùm extra turbam seducto, immisit suos digitos in ejus aures, spuitque, & ejus linguam tetigit,

34 & in cœlum intuens, ingemuit, eique dixit, *Ephata*: hoc est, aperitor:

35 ac protinus illius, & aures apertæ, & solutum est linguæ vinculum, ita ut rectè loqueretur.

36 Præcepit

36 Præcepit autem eis, ut id nemini dicerent. Sed quò magis eis præcipiebat, eò magis prædicabant,

37 & majorem in modum obstupescebant, dicentes eum omnia rectè fecisse, & ut surdi audirent, & ut muti loquerentur, efficere.

CAPUT VIII.

Septem panes. Ostentorum cupidi. Fermentum Pharisæorum. Cæcus. Petrus de Christo. Jesu mors prædicta. Petrus Satanas, piorum crux.

IN eos dies erat permagna hominum multitudo, nec habebant quod comessent, & Jesus advocatis suis discipulis, inquit:

2 Miseret me hujus multitudinis: siquidem jam tres dies me comitantur, nec habent quod comedant.

3 Quòd si nos domum jejunos dimisero, defethiscentur in via: nam eorum nonnulli procul venerunt.

4 Et discipuli ejus sic ei responderunt: Unde possit eos quisquam panibus hic in solitudine satiare?

5 At ille eos interrogavit: Quot habetis panes? Septem, inquiunt.

6 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere: sumptosque septem panes, actis gratiis, fregit, suisque tradidit discipulis, ut apponerent: quos illi apposuerunt multitudini.

7 Cumque paucos haberent pisciculos, ille actis laudibus, jussit eos quoque apponi.

8 Illi verò epulati sunt ad satietatem, suntque sublatæ reliquorum fragmentorum sportæ septem.

9 Erant autem qui comederunt, circiter quatuor millia: quibus ille dimissis, confestim conscensa navi cum suis discipulis, venit in tractus Dalmanuthanos.

11 Eò profecti Pharisæi, cœperunt cum eo contendere, postulantes ab eo signum de cœlo, ejus tentandi gratia.

12 At ille animo ingemuit, & dixit: Quid signum, quærit hæc natio? pro certo habetote, nullum huic nationi signum datum iri.

13 Deinde relictis eis, rursum conscensa navi trajecit.

14 Obliti autem erant panes sumere, nec nisi unum panem secum habebant in navi.

15 Itaque cùm ille eis præciperet, viderent ut Pharisæorum Herodisque fermentum caverent,

16 illi inter sese cogitabant ac dicebant, id eò pertinere, quòd non haberent panes.

17 Quo cognito Jesus, eis inquit: Quid cogitatis? vos non habere panes? At nondum animadvertitis, nec intelligitis? adhuc torpentia habetis corda?

18 oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? neque meministis,

19 cùm illos quinque panes ad hominum quinque millia fregi, quot canistra plena fragmentorum sustuleritis? Duodecim inquiunt ei.

20 Quid cùm septem ad quatuor millia? quot plenas fragmentorum sportas sustulistis? Septem, inquiunt.

21 Et ille: Qui fit, inquit eis, ut non animadvertatis?

22 Deinde ubi Bethsaidam venit, allatus est ei cæcus, quem ut tangeret, rogatus est.

23 Et

23 Et ille prehensa cæci manu, eum eduxit ex vico, & ejus oculos conspuit, eique manus imposuit, & eum interrogavit, ecquid videret.

24 Et ille intuitus, dixit: Video homines: nam arborum ritu video ambulantes.

25 Deinde rursus ille ejus oculis manus imposuit, effecitque ut videret, ita ut restitutus, omnes perspicuè discerneret.

26 Atque ille eum domum dimisit, vetans ne vel in vicum ingrederetur, vel id cuiquam in vico diceret.

27 Profectus est autem Jesus, ejusque discipuli, in vicos Cæsareæ Philippi, atque in via suos discipulos hujusmodi verbis interrogavit: Quem me dicunt homines esse?

28 Cui illi responderunt, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem.

29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem dicitis me esse? Cui Petrus ita respondit: Tu es Christus.

30 At ille eis interdixit, ne cui se indicarent:

31 eosque docere cœpit, oportere filium hominis pati multa, & à Senatoribus & Pontificibus, & Scribis improbari, ac interfici, & triduo pòst resurgere.

32 Dum ita apertè verba facit, prehendit eum Petrus, & objurgare cœpit.

33 At ille conversus, discipulosque suos intuitus, Petrum his verbis objurgavit: Abi post me Satana: quandoquidem non divina, sed humana sapis.

34 Tum advocato vulgo cum suis discipulis, dixit eis: Qui me ponè vult sequi, renunciet sibimetipsi suamque crucem tollat, & me sequatur.

35 Nam qui volet animam suam servare, eam perdet: qui verò animam suam mea & Evangelii causa perdiderit, eam servabit.

36 Quid verò proderit homini si vel totum mundum lucratus fuerit, & animæ suæ jacturam faciat?

37 aut quam dabit homo animæ suæ compensationem?

38 Nam quem mei meorumque dictorum in hac adulterina improbatque natione puduerit, ejus vicissim pudebit filium hominis, cum in patris sui gloria venerit unà cum sanctis angelis.

39 Tum eis dicit: Hoc certò scitote, esse quosdam eorum qui hìc adsunt, qui non antè mortem sensuri sint, quàm Dei regnum videant veniisse cum potentia.

CAPUT IX.

Christus transfiguratur, cœlitus celebratur. Precum, ac jejunii contra spiritus virtus. Prædicta mors, & exscusatio. Priorum dominatus. Puerorum beatitas. Quis cum Jesu. Offensarum pœna. Salis, ac pacis momentum.

DEinde sexto post die assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Johannem, eisque in arduum montem solis seorsum ductis, transfiguratus est coram eis,

2 ejusque vestimenta facta sunt fulgentia, tam alba, quàm est nix, quomodo nullus in orbe fullo dealbare possit:

3 eisque conspectus est Elias cum Mose, qui cum Jesu colloquebantur.

4 Tum

4 Tum Petrus ſic Jeſum allocutus eſt: Rabbi, bonum eſt nos hîc eſſe: itaque faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moſi unum, & Eliæ unum.

5 Neſciebat autem quid diceret, quippe cùm eſſent territi.

6 Extitit autem nubes, quæ illos inumbravit, venitque vox ex nube, dicens: Hic eſt meus chariſſimus filius, hunc audite.

7 Et ſubitò circumſpicientes, nullum jam viderunt niſi Jeſum ſolum cum ipſis.

8 Deſcendentibus autem eis de monte, præcepit eis, ne cui, quæ viderant, narrarent, niſi poſtquam filius hominis ex mortuis reſurrexiſſet.

9 Illi verò apud ſeſe id dictum retinuerunt, quærentes quid eſſet, ex mortuis reſurgere.

10 Itaque eum interrogarunt de eo quod dicerent Scribæ, Eliam oportere venire prius.

11 Et ille reſpondens eis: Elias quidem prius venturus, & omnia inſtauraturus eſt, idque quemadmodum de filio hominis ſcriptum eſt, multa paſſurum, & contemnendum eſſe.

12 Sed ſcitote Eliam veniſſe, & illos ei, quæ voluerint, feciſſe, quemadmodum de eo ſcriptum eſt.

13 Deinde ubi venit ad diſcipulos, vidit circa eos ingentem hominum multitudinem, & cum eis contendentes Scribas:

14 ac vulgo ſimulac eum viderunt admirati, eum ſalutatum accurrunt.

15 Ipſe Scribas interrogavit, quid cum illis contenderent.

16 Cui unus ex turba reſpondit in hunc modum: Magiſter, adduxi tibi meum filium, qui mutum habet ſpiritum:

17 qui ubi eum corripuit, ita lacerat, ut ſpumet, & dentibus ſtrideat ac tabeſcat. Eum ut ejicerent, petii à tuis diſcipulis, ſed nequiverunt.

18 Tum ille ei reſpondens: O diffidens natio, inquit, quouſque tandem apud vos ero? quouſque tandem vos feram? Adducite eum ad me.

19 Atque ille ad eum adducitur, & ſimulac ille eum vidit, convulſit eum ſpiritus, ita ut collapſus humi, volutaretur ſpumans.

20 Ille ex ejus patre ſciſcitatus eſt, quamdiu eſſet cùm id ei accidiſſet? Et pater reſpondit: Jam à pueris:

21 ac ſæpe eum & in ignem jecit, & in aquam, ut eum perderet. Sed ſi quid potes ſuccurre nobis, noſtri miſertus.

22 Et Jeſus: Siquidem potes (inquit ei) fidere, omnia fieri poſſunt fidenti.

23 Hic protinus exclamans pueri pater, cum lachrymis: Fido, inquit, Domine, ſuccurre meæ diffidentiæ.

24 Videns autem Jeſus vulgus accurrere, increpuit impurum ſpiritum, dicens ei: Spiritus mute & ſurde, ego tibi impero, ut ex eo emigres, nec amplius in eum intres.

25 Tum ille exclamando, eumque vehementer laniando exiit. Atque is perinde fuit ac mortuus, ita ut multi mortuum eſſe dicerent.

26 At Jeſus eum manu prehenſum allevavit, atque ille ſurrexit.

27 Eum autem domum ingreſſum, diſcipuli ſeorſum interrogarunt, cur ipſi eum expellere nequiviſſent?

28 Quibus ille: Hoc genus, in-

inquit, nulla re ejici poteſt, niſi precibus & jejuniis.

29 Illinc profecti iter faciebant per Galilæam, nec ille volebat, ut id ſciret quiſquam.

30 Docebat enim diſcipulos ſuos, eiſque dicebat, filium hominis tradendum eſſe in hominum manus, qui eum interficerent, iſque interfectus, tertio die reſurgeret.

31 At illi eam rem ignorabant, & eum interrogare verebantur.

32 Venit autem Capharnaum: atque ubi domum venit, quæfivit ex eis quid in via inter ſeſe diſceptaſſent?

33 Cumque illi ſilerent (nam inter ſeſe diſputaverant in via, quis eſſet maximus)

34 ille conſedit, & vocatis duodecim dixit: Si quis primus eſſe vult, erit omnium ultimus, omniúmque famulus.

35 Tum puerum ſumpſit, & in eorum medio ſtatuit, eumque complexus ulnis, inquit eis:

36 Qui aliquem talium puerorum accipit meo nomine, me accipit: & qui me accipit, non me accipit, ſed eum qui me miſit.

37 Tum Johannes ſic eum eſt allocutus: Magiſter, vidimus quendam in tuo nomine ejicientem dæmonia, qui non ſequitur nos: itaque eum prohibuimus, quoniam non ſequitur nos.

38 At Jeſus: Ne prohibete eum, inquit. Nemo enim eſt qui meo nomine miraculum faciat, qui citò poſſit mihi maledicere.

39 Nam qui contra nos non eſt, à nobis eſt.

40 Etenim qui vobis vel aquæ poculum meo nomine bibendum dederit, quòd Chriſti fitis, certò ſcitote, eum non perditurum operam.

41 Et qui vel minimum eorum, qui mihi fidem habent, laeſerit, ſatius eſſet ei, ejus collo molarem lapidem circumponi eumque in mare dejici.

42 Quòd ſi tibi tua manus officit, abſcinde eam. Satius enim eſt tibi mancum in vitam ingredi, quàm duas habentem manus abire in gehennam, ignem inextinctum,

43 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

44 Et ſi tibi pes tuus officit, abſcinde eum: ſatius eſt te in vitam claudum ingredi, quàm duos habentem pedes in gehennam conjici, in ignem inextinctum,

45 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

46 Et ſi tibi unus oculus officit, erue eum: ſatius eſt tibi unoculum in Dei regnum ingredi: quàm duos habentem oculos in ignis gehennam conjici,

47 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

48 Nam & omnes igne ſaliendi, & omne ſacrificium ſale ſaliendum eſt.

49 Bonum eſt ſal: ſed ſi ſal inſulſum fiat, quo condietur ipſum? Habete in vobis ſalem, & pacem inter vos gerite.

CAPUT X.

Moſis repudium. Chriſti conjugium, repudium. Puerorum ſalus ac fauſtitas. Bonus quis. Fortunarum diſcrimen. Dei omnipotentia. Piorum remuneratio. Inſtans lethum Chriſti. A quo piis dignitas. Chriſtus ad quid. Cæcus Bartimæus.

ILlinc profectus venit in fines Judææ, per transjordaninum agrum: eumque rurſum conve-

convenit vulgus hominum, quos ille rursum, ut solitus erat, docet.

2 Aggressi autem eum Pharisæi interrogarunt, licerétne viro uxorem repudiare? tentantes eum.

3 Quibus ille sic respondit: Quid vobis præcipit Moses?

4 Et illi: Moses permisit scripto divortii instrumento repudiare.

5 At Jesus respondens: Propter vestram (inquit eis) pervicaciam scripsit ille vobis illud præceptum.

6 Sed à creationis primordio marem, & fœminam fecit eos Deus.

7 Hujus causa homo, relicto suo patre atque matre, hærebit uxori suæ,

8 fierque ex duobus una caro: itaque non jam sunt duo sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne disjungat.

10 Itemque domi rursus eum eadem de re interrogarunt ejus discipuli.

11 Quibus ille: Quisquis uxorem suam repudiat, aliamque ducit, adulterat in eam.

12 Et si uxor, repudiato viro suo, nupserit alteri, adulterat.

13 Adducebantur autem ei pueri, ut eos tangeret: discipuli verò eos à quibus adducebantur, objurgabant:

14 quo viso, indignatus Jesus, dixit eis: Sinite pueros ad me venire, neve eos prohibete: talium enim est Dei regnum.

15 Hoc pro certo habetote, qui Dei regnum non acceperit ut puer, non esse in id ingressurum.

16 Deinde eos complexus ulnis, & manibus eis impositis, eis bene precatus est.

17 Eo autem iter faciente, accurrit quidam qui eum flexis ad eum genibus, sic interrogavit: Magister bone, quid faciam, ut vitam adipiscar æternam?

18 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

19 Præcepta nosti: Ne adulterato: ne occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicito: ne fraudato: honorato tuum patrem atque matrem.

20 Et ille respondens: Magister, inquit, hæc omnia à pueris servavi.

21 Hic Jesus eum intuitus, amavit, eique dixit: Unum tibi deest. I venditum quicquid habes, & in pauperes erogato, habiturus in cœlo thesaurum: deinde me, crucem ferens, secutum venito.

22 At ille eo dicto mœstus abiit, dolens: quippe qui multis præditus esset opibus.

23 Et Jesus circùm intuitus, dicit discipulis suis: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in Dei regnum ingredientur?

24 Hîc cùm discipuli ejus dicta demirarentur, Jesus rursum sic eos alloquitur: O nati, quàm difficile est, fretos pecuniis in Dei regnum ingredi?

25 facilius est rudentem per foramen acus trajici, quàm divitem in Dei regnum intrare.

26 Cumque illi vehementius stuperent, sic secum ipsi cogitantes: Quis ergo servari potest?

27 intuitus eos Jesus, dixit: Ab hominibus fieri non potest, at à Deo potest: omnia enim à Deo possunt fieri.

28 Tum Petrus sic dicit ei: Nos quidem, relictis omnibus, te secuti sumus.

29 Et

29 Et Jesus: Hoc vobis confirmo, inquit respondens, nullum esse, qui domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mea & Evangelii causa reliquerit,

30 quin sit & nunc, hoc tempore centuplum, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros inter adversa, & in futuro ævo sempiternam vitam consecuturus.

31 Sed multi & primi erunt ultimi, & ultimi primi.

32 Cùm autem Hierosolyma ascenderent, & eos antecederet Jesus, pavebant, & inter sequendum formidabant. Et Jesus assumptis rursum duodecim, cœpit eis eventura sibi prædicere.

33 Nos quidem ascendimus Hierosolyma, inquit, & filius hominis tradetur Pontificibus atque Scribis, qui eum morte damnabunt, exterisque tradent,

34 Illudendum, verberandum, conspuendum, & interficiendum, & tertia die resurrecturum. Convenerunt autem eum Jacobus & Johannes,

35 Zebedæi filii, in hæc verba: Magister, velimus, ut quod à te postulabimus, id nobis præstes.

36 Quibus ille: Quid vultis ut vobis præstem?

37 Et illi. Da nobis (inquiunt ei) ut tibi alter ad dexteram, alter ad sinistram assideamus in tua gloria.

38 At Jesus dixit eis, Nescitis quid postuletis. Potestis poculum potare, quod ego potaturus sum? & eodem mecum baptismate baptizari?

39 Possumus, inquiunt. Et Jesus: Poculum quidem quod ego potaturus sum, potabitis, & eodemque mecum baptismate baptizabimini.

40 Sed ut mihi dextra, [illegible] vaque assideatur, non est [illegible] um dare, nisi quibus id pa[illegible] tum est.

41 Hoc audito, decem cœp[illegible] runt de Jacobo & Johanne i[illegible] dignari.

42 At Jesus advocatis eis [illegible] xit: Scitis eos, quos videm[illegible] imperare extraneis, in eos d[illegible] minari, & eorum maximos qu[illegible] que, in eos maximè potestate[illegible] obtinere.

43 At in vobis non sic fie[illegible] sed qui vestrûm volet fieri in[illegible] vos maximus, erit vester famulu[illegible]

44 & qui volet fieri vestrû[illegible] primus, erit omnium servus.

45 Nam filius hominis n[illegible] venit, ut ipsi ministretur, s[illegible] ut ministret ipse, animamq[illegible] suam in multorum redempti[illegible] nem impendat.

46 Venerunt autem Hie[illegible] chuntem: eoque & ejus disc[illegible] pulis ab Hierichunte cum fr[illegible] quenti multitudine discedentibu[illegible] Timæi filius Bartimæus, c[illegible] cus, qui apud viam sedens me[illegible] dicabat,

47 ut audivit Jesum e[illegible] Nazarenum, cœpit ita clam[illegible] re: Davidide Jesu, misere[illegible] mei.

48 Ac multis eum ut tac[illegible] ret objurgantibus, multò mag[illegible] clamabat: Davidide, misere[illegible] mei.

49 Tum Jesus restitit, eu[illegible] que jussit accersi. Cumque [illegible] li eum accerserent, &c., Bo[illegible] es animo, dicerent, surge, a[illegible] cersit te:

50 ille abjecta veste sua s[illegible] rexit, & ad Jesum venit.

51 Et Jesus sic eum alloquitu[illegible]

Qu

quid tibi vis faciam? Cui cæcus: Magister, inquit ei, ut diviciam.

52 Et Jesus dixit ei: Abi, fides te fiducia servavit. Atque ille protinus dispexit, & Jesum in via secutus est.

CAPUT XI.

Christus ovans in urbem. In ficum dira. Purgatum templum. Conjuratio in Jesum. Fidei virtus ac precationis. In invidos clementia. Sacerdotum confutatio.

CUm autem Hierosolymæ propinquarent ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem olivarum, mittit suorum discipulorum duos:

2 Ite, inquit, in vicum qui est è regione vestri, & protinus in eum intrantes, invenietis vinctum asellum, quem nullus hominum insedit: eum solvitote, & mihi adducitote.

3 Quòd si quis ex vobis quæsierit, cur id faciatis? dicitote, Dominum eo egere: & statim eum huc dimittet.

4 Ita illi profecti, & asellum foris ad portam vinctum in bivio nacti solvunt.

5 Et eorum quidam qui illic aderant, ex eis quæsiverunt, quid facerent, qui asellum solverent?

6 Quibus illi dixerunt quemadmodum mandaverat Jesus:

7 atque ita permittentibus illis, adduxerunt asellum ad Jesum, eique sua vestimenta superinjecerunt, atque ille superinsedit.

8 Frequentes autem suis vestimentis viam insternebant: alii abscissas ex arboribus frondes per viam sternere:

9 quique antecedebant, quique subsequebantur, sic clamare: Hosanna, bene sit venienti in nomine Domini:

10 felix veniens regnum in nomine Domini patris nostri Davidis: Hosanna in supremis.

11 Ingressus est autem Hierosolyma Dominus, & in templum: omnibusque circumspectis, cùm jam sera esset hora, profectus est Bethaniam cum duodecim.

12 Postridie eis Bethania egressis esuriit,

13 ficumque procul foliosam conspicatus accessit, si quid in ea fortè inveniret. Sed ut ad eam venit, nihil invenit nisi folia: nec enim tempus erat ficuum.

14 Itaque sic eam allocutus est Jesus: Nunquam deinceps quisquam ex te fructum comedat. Audiebant autem ejus discipuli.

15 Deinde veniunt Hierosolymam, & ingressus in fanum Jesus, cœpit ejicere vendentes & ementes in fano, & numulariorum mensas, & sellas vendentium columbas evertit,

16 neque sinebat quenquam per fanum ferre vasa,

17 atque his verbis eos alloquens docebat: Nonne est scriptum, Domus mea domus supplicationis vocabitur cunctis gentibus: & vos ex ea latronum speluncam feciſtis.

18 Hoc audito, Scribæ, & Pontifices eum perdere studebant. Metuebant enim eum: quippe cujus doctrinam stupere omne vulgus.

19 Sub vesperam autem egressus est ex urbe.

20 Manè prætereuntes, vident ficcatam à radicibus ficum:

21 id quod recordatus Petrus, dicit ei: Rabbi, ecce ficus,

cus, quam tu execratus es, aruit.

22 Et Jesus respondens, inquit eis: Habete fidem Deo:

23 hoc vobis confirmo, si quis jusserit huic monti, ut amoveatur, & in mare jaciatur, nec animo dubitaverit, sed quæ dicet crediderit eventura, continget ei quicquid dixerit:

24 Itaque sic vobis dico: quicquid orantes postulatis, credite vos assecuturos, & vobis continget.

25 Oraturi autem ignoscite, si quid habetis, quod de quopiam expostuletis: ut vester quoque pater, qui in cœlis est, vestra delicta vobis ignoscat.

26 Quod nisi ignoscetis, ne pater quidem vester, qui in cœlis est, vobis delicta vestra ignoscet.

27 Deinde rursum veniunt Hierosolymam, eumque in fano ambulantem Pontifices, Scribæque & Senatores conveniunt his verbis:

28 Qua potestate ista facis? & quis istam tibi ista faciendi potestatem dedit?

29 Quibus respondens Jesus: Interrogabo ego quoque vos quiddam, inquit: quod si mihi responderitis, dicam vobis qua potestate hæc faciam.

30 Johannis baptisma à cœlo ne erat, an ab hominibus? respondete mihi.

31 At illi sic secum cogitare: Si à cœlo dixerimus, dicet: Cur ergo ei non credidistis?

32 sin ab hominibus dixissent, metuebant populum: omnes enim Johannem verè vatem esse ducebant.

33 Itaque Jesu respondent, nescire se. Et Jesus eis sic respondit: Nec ego vobis dico, qua hæc potestate

ciam.

CAPUT XII.

Vinea bene instructa, servi, res. Cultorum punitio, & nea locatio. Lapis offend Deo Cæsarique danda. ducatorum confutatio. quorum sit. Præcepta Quæstio Christi de Da Scribarum ambitio, avar viduæ munusculum.

TUm per similitudines alloqui orsus est. Vin consevit quidam, & sepe cundedit, & torcular defi turrimque construxit, & locavit agricolis, deinde p grè profectus est.

2 Post suo tempore misit agricolas servum, ut ab eis vineæ fructu perciperet.

3 At illi eum ceperunt, beraruntque, & inanem dim runt.

4 Cumque rursus ad eos fisset alium servum, illi ei que caput lapidibus cont runt, eumque contumeliosè miserunt.

5 Rursus alium misit, q etiam interfecerunt, alio multos partim verberarunt, tim necarunt.

6 Igitur cùm adhuc unum beret filium sibi charissimum, fit eum quoque ad illos ultim cogitans fore, ut suum fi revererentur.

7 At illi agricolæ sic i sese dicere: Hic est hæres, te, interficiamus eum, & n erit hæreditas.

8 Itaque ceperunt eum, caruntque, & ex vinea ejecer

9 Quid ergo faciet vineæ minus? Veniet, agricolasque det, & aliis vineam dabit.

10 Anne illud quidem

10 Anne illud quidem ſcriptum legiſtis? Quem lapidem improbaverant ſtructores, is adhibitus eſt ad caput anguli:

11 id quod à Domino profectum eſt, & nobis mirum videtur.

12 At illi eum capere conari, quippe qui eum ſimilitudinem illam contra ipſos dixiſſe intelligerent, ſed meruerunt plebem. Igitur eo relicto digreſſi,

13 mittunt ad eum Phariſæorum & Herodianorum quoſdam, qui eum verbis irretirent.

14 Hi eum hujuſmodi oratione aggreſſi ſunt: Magiſter, ſcimus veracem eſſe te, neque quenquam curare, quippe qui ad hominum perſonam non ſpectes, ſed verè divinam vitæ viam doceas. Licetne cenſum Cæſari pendere, an non? pendamus, an non pendamus?

15 At ille eorum ſimulationem intelligens: Quid me tentatis? inquit eis: afferte mihi denarium, ut videam.

16 Cumque illi attuliſſent: Cujus eſt, inquit eis, imago hæc & inſcriptio? Cæſaris inquiunt.

17 Et Jeſus reſpondens eis: Solvite igitur, inquit, Cæſariana Cæſari, & divina Deo. Illi verò eum admirati.

18 Tum eum convenerunt Sadducæi, qui quidem reſurrectionem eſſe negant, & ſic interrogarunt:

19 Magiſter, ſcripſit nobis Moſes, ſi cujus frater moriatur uxore ſuperſtite, nec liberos relinquat, ut ducat ejus frater, ejus uxorem, frattique ſuo prolem ſuſcitet.

20 Septem fratres fuerunt, quorum primus ducta uxore mortuus eſt, nulla prole ſuperſtite.

21 Itemque ſecundus eadem ducta mortuus eſt, nec ipſe prolem reliquit. Similiterque tertius:

22 denique ſeptem illi eam duxerunt, neque progeniem reliquerunt. Poſtrema omnium mortua eſt etiam fœmina.

23 Igitur in reſurrectione, cùm reſurrectum fuerit, cujus eorum erit uxor? cùm ſeptem eam habuerint in matrimonio?

24 Et Jeſus reſpondens: Nimirum ideo erratis, inquit eis, quòd ſcripta non intelligitis, neque Dei potentiam.

25 Cùm enim à morte reſurrectum fuerit, nulla conjungentur connubia, ſed erunt angelorum ſimiles, qui ſunt in cœlis.

26 De mortuis autem, quòd reſurgant, non legiſtis in Moſis libro, in rubo, ut eum ſic allocutus ſit Deus? Ego Deus Abrahami, & Iſaaci, & Jacobi.

27 Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium Deus. Itaque vos multum erratis.

28 Tum Scribarum quidam, auditis eis diſceptantibus, videns eum illis rectè reſpondiſſe, acceſſit, & ex eo quæſivit, quodnam eſſet omnium præceptorum primum?

29 Cui Jeſus ſic reſpondit: Primum omnium præceptorum eſt: Audi Iſraelita: Dominus Deus veſter, Dominus unus eſt;

30 itaque Dominum Deum tuum, toto corde, toto animo, tota mente, totiſque viribus amato. Hoc primum eſt præceptum.

31 Huic ſimile eſt alterum: Alterum ut teipſum amato. His majus aliud præceptum nullum eſt.

32 Et Scriba: Rectè magister, profectò, dixisti. Nam unus est Deus, præterea nullus:

33 quem toto corde, omni studio, toto animo, summaque ope amare, necnon alios ut seipsum amare, plus est quàm omnes victimæ & sacrificia.

34 Hîc Jesus eum cordatè respondisse videns, dixit ei: Non procul abes à regno Dei. Ac deinceps eum interrogare audebat nemo.

35 Et Jesus in fano docens, sic verba fecit: Qui fit ut dicant Scribæ, fore ut Christus genus ducat à Davide?

36 cùm ipse David sancti spiritus instinctu dixerit: Ait Dominus Domino meo, sede ad meam dexteram donec efficiam ex hostibus tuis suorum pedum subsellium?

37 Cùm igitur eum dicat ipse David Dominum, unde fit ut sit ejus prognatus. Cumque frequens hominum multitudo eum libenter audiret,

38 sic eis inter docendum dicebat: Cavete à Scribis qui stolati incedere amant, & in foris salutationes,

39 & in collegiis primas sessiones, & in cœnis prima accubandi loca:

40 qui viduarum domos devorant, & per ostentationem prolixè orant. Hi graviores pœnas dabunt.

41 Sedens autem Jesus è regione fisci, spectabat, ut multitudo conferret æs in fiscum. Ac multis divitibus multa conferentibus,

42 venit quædam vidua pauper, quæ duos teruncios contulit. Est autem teruncius idem quod quadrans.

43 Tum ille advocatis suis discipulis: Certò scitote, inquit ei, hanc pauperem viduam plus omnium omnium contulisse, qui contulerunt in fiscum.

44 Omnes enim ex eo quod ipsis supererat, contulerunt: hæc sua penuria, quicquid habebat, totum victum suum contulit.

CAPUT XIII.

Templi ruina. Pseudochristi. Orbis calamitates. Piorum arumna, consolatio. Familiæ discidia, beati. Cœli prodigia, electi pii. Christi veritas perpetua. Judicii hora cui nota. Vigilantia.

EXeunti autem ex fano, quidam ejus discipulorum dixit: Magister, vide quanti lapides, & structuræ.

2 Cui respondens Jesus: Vides, inquit, has ingentes structuras? ita dissolventur, ut nullus lapidi lapis impositus relinquatur.

3 Deinde sedentem eum monte olivarum, è regione fani interrogarunt seorsum Petrus, Jacobus & Johannes, & Andreas his verbis:

4 Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum significabit hæc, perficienda omnia?

5 Et Jesus eis respondens, loquitur: Videte ne quis vos fallat.

6 Venient enim multi in meo nomine: dicentes se eum esse, multosque fallent.

7 Cùm autem bella, belli rumores audietis, nolite turbari: oportet enim ea fieri, sed nondum erit finis.

8 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, erunt que terræ motus certis locis, & fames & turbæ. Ea erunt dolorum principia.

9 Sed prospicitote vos vobis-
ipsis: sistemini enim in consess-
sus, & collegia: vapulabitis, &
ad magistratus, regesque duce-
mini mea causa, quod sit eis te-
stimonio,

10 ac per omnes gentes opor-
tet prius Evangelium publicari:

11 Cùm autem ducemini, ac
sistemini, nolite prius cogitare
aut præmeditari dicenda, sed
quod vobis eadem hora suggere-
tur, id dicitote. Non enim vos
eritis qui loquemini, sed spiritus
sanctus.

12 Tradet autem fratrem fra-
ter ad mortem, & pater filium,
consurgentque in parentes nati,
& eos necabunt,

13 eritisque omnibus invisi
propter nomen meum: sed qui
ad finem pertulerit, is servabitur.

14 Cùm autem calamitosum
nefas à Daniele vate prædictum,
stare videbitis ubi non debet,
qui legit animadvertat: tum
qui erunt in Judæa, fugiant in
montes;

15 & qui erit in tecto, ne
descendat in ædes, nec ingredia-
tur ad auferendum aliquid ex
suis ædibus:

16 & qui ruri erit, ne gradum
referat, suæ vestis auferendæ
gratia.

17 Hei uterum ferentibus, &
lactantibus illo tempore.

18 Optate verò, ne accidat
hyeme vestra fuga.

19 Erit enim temporis illius
calamitas, quanta nec à rerum,
quas Deus creavit, creatione fuit
adhuc, nec postea futura est.

20 Quòd nisi Dominus tempus
illud decurtaret, nullus mortalium
evaderet: sed propter electos,
quos delegit, decurtabit id tem-
pus.

21 Tùm si quis vobis dixerit,
hic aut illic adesse Christum, ne
creditote.

22 Existent enim falsi Christi,
falsique vates, qui prodigiosa &
portentosa designabunt, ad de-
cipiendos, si fieri posset, etiam
electos.

23 Vos verò prospicite: en
prædixi vobis omnia.

24 Sed illo tempore, post
calamitatem illam, sol obscurabi-
tur, & luna suum splendorem
non emittet,

25 & cœli stellæ decident,
cœlestesque potestates commove-
buntur.

26 Deinde cernetur filius ho-
minis veniens in nubibus cum
magna potentia atque gloria,

27 ac tum suis dimissis nun-
ciis congregabit electos suos à
quatuor ventis, ab ultimis terris ad
extremum cœli.

28 A ficu autem discite ex-
emplum: Cùm jam ejus rami te-
neri sunt, eaque folia procreat,
intelligitis instare æstatem.

29 Sic & vos cùm hæc fieri
videbitis, scitote propè adesse
pro foribus.

30 Hoc vobis confirmo, non
ante præteriturum esse hoc sæcu-
lum, quàm fiant hæc omnia.

31 Cœlum licet & terra in-
tereant, mea dicta non interi-
bunt.

32 Cæterùm diem illam, &
horam, nullus scit, ne angeli
quidem cœlestes, neque filius, sed
tantùm pater.

33 Videte ut vigiletis, & o-
retis: nescitis enim quando
tempus futurum sit:

34 quemadmodum peregri-
nans homo, qui suam domum
reliquit, suisque servis potesta-
tem, & suum cuique munus as-
signavit, & janitori ut vigilaret,
mandavit,

35 Vigilate igitur: neſcitis enim quando domus dominus venturus ſit, ſerò, an media nocte, an gallicinio, an manè:

36 ne ſi de improviſo venerit, offendat vos dormientes.

37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

CAPUT XIV.

In Chriſtum inſidiæ. Unguentum apud Simonem: defenſa mulier. Judas proditor. Paſcha. Cœna dominica. Petri temeritas. Jeſu angor, precatio terna, diſcipulorum ſopor. Captus Jeſus, ſuorum fuga. Falſi teſtes. Jeſus de ſeipſo, ſpretus, ictus. Petrus deficiens, perjurus, lugens.

CUM autem futurum eſſet Paſcha, & Azymalia poſt biduum, ſtudebant Pontifices & Scribæ eum fraudulenter captum interficere:

2 ſed id die feſto faciendum negabant, ne quis fieret populi tumultus.

3 Et dum erat Bethaniæ in domo Simonis leproſi, eo accubante, venit mulier, habens alabaſtrum unguenti ſpicatæ nardi, precioſi, quæ confracto alabaſtro perfudit ejus caput.

4 Erant autem quidam qui apud ſeſe indignabantur, atque ita dicebant: Quorſum hæc unguenti jactura facta eſt?

5 poterat hoc pluſquam trecentis denariis vendi, & in pauperes erogari. Dum illi ſic adverſus eam fremunt,

6 Jeſus dixit: Sinite eam: quid negotium ei faceſſitis? bono opere functa eſt erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, quibus quandocunque voletis, benefacere poſſitis: at me non ſemper habebitis.

8 Quod potuit hæc, fec anticipavit meum corpus ad pulturam ungere.

9 Hoc vobis confirmo, u cunque toto orbe publicabi hoc evangelium, etiam quid fecerit, dicetur, ad ejus me riam.

10 Judas autem Iſcariota, u ex duodecim, Pontifices adiit, eum illis traderet.

11 Quo illi audito læt promiſerunt ei pecuniam ſe turos. Itaque quærebat, pacto eum poſſet opportunè dere.

12 Primo autem azymali die, cum Paſcha immolandum ret, ſic ei dicunt ejus diſcipu Ubi vis ut tibi epulandum P cha præparatum eamus?

13 Tum ille diſcipulorum rum duos dimittit, eiſque di Ite in urbem: occurret vobis dam aquæ fictile portans: e ſequimini,

14 & quò intraverit, ſic citote patrifamiliâs: Quærit giſter ubi ſit manſio, ubi cha cum diſcipulis ſuis po ceat?

15 Ipſe verò vobis ing cœnaculum oſtendet, inſtra ac paratum, illic nobis pr ratote.

16 Ita profecti ejus diſcip venerunt in urbem: & n quæ ille eis dixerat, Paſcha paraverunt.

17 Deinde ſub veſperum ve Jeſus cum duodecim,

18 ac diſcumbentibus & e lantibus eis, dixit: Certò ſci fore, ut unus ex vobis me pro qui mecum epulatur.

19 Illi verò dolere cœ runt, eique ſinguli dicere: ego ſum? Et alius: Iſne ſum?

20 Qui

20 Quibus ille respondens: Unus est ex duodecim, inquit, qui mecum intingit in catinum.

21 Filius quidem hominis abit quemadmodum de eo scriptum est. Sed væ homini illi, per quem filius hominis prodendus est. Præstaret homini illi nunquam esse natum.

22 Epulantibus autem eis, Jesus sumptum panem, actis laudibus, fregit, eisque dedit, & dixit: Accipite, comedite, hoc est corpus meum.

23 Deinde sumptum poculum, gratiis actis, dedit eis: biberuntque ex eo omnes:

24 atque ille eis dixit: Hic est sanguis meus novi fœderis, pro multis effundendus.

25 Hoc vobis certo dico, non me amplius bibiturum ex fœtu viteo, usque ad illam diem, cùm eum bibam novum in regno Dei.

26 Deinde laudibus dictis, profecti sunt in montem olivarum,

27 eisque sic dicit Jesus: Vos omnes hac nocte deseretis: siquidem scriptum est: Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 At Petrus dixit ei: Etiamsi omnes deserant, at ego non item.

30 Cui Jesus: Hoc tibi confirmo, inquit, fore ut hodie in hac nocte, priusquam bis gallus cantet, tu me ter abneges.

31 At ille multò magis dicere: Imò etiamsi me unà tecum mori oporteat, non abnegabo te: itidemque etiam omnes alii dicebant.

32 Deinde ubi venerunt in locum, cui nomen est Gethsemani, dixit suis discipulis: Sedete hic dum ego oratum eo:

33 assumptisque unà secum Petro, & Jacobo, & Johanne, cœpit turbari atque angi,

34 eisque dixit: Præ animi dolore emorior. Manete hìc, & vigilate.

35 Tum paululum progressus, procidit humi, oravitque ut si fieri posset, horam illam declinaret:

36 &: Abba pater, inquit, omnia tu potes: averte hoc à me poculum. Verùm non quod ego volo, sed quod tu.

37 Deinde venit, & eos dormientes nactus, dicit Petro: Simon dormis? non potuisti unam horam vigilare?

38 vigilate, & orate, ne veniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

39 Deinde rursus oratum ivit, eademque verba dixit:

40 ac reversus, eos rursum dormientes offendit: eorum oculis ita gravatis, ut nescirent quid ei responderent.

41 Deinde tertiò venit, &: Dormite jam, inquit, & requiescite. Satis est, venit hora, ecce traditur filius hominis in manus improborum.

42 Surgite, eamus. En, qui me prodit, adventat.

43 Et protinus adhuc eo loquente, advenit Judas, qui unus erat ex duodecim, comitante frequenti multitudine cum gladiis & fustibus, à Pontificibus & Scribis, ac Senatoribus.

44 Dederat autem illis ejus proditor signum, dicens: Quem osculatus fuero, is est: eum capite, & turò abducite.

45 Igitur simulac venit, eum adit, & ei dicit: Magister, magister: eumque deosculatus est.

46 Illi verò in eum manus injecerunt, eumque ceperunt.

47 Quidam autem eorum qui aderant, ſtricto enſe percuſſit Pontificis ſervum, eique abſtulit auriculam.

48 Et Jeſus illos ſic eſt allocutus: Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus, ad me comprehendendum:

49 quotidie eram apud vos in fano docens, neque me cepiſtis: ſed ea fieri oportet, quæ ſcripta ſunt.

50 Tum omnes eo relicto fugerunt.

51 Cúmque adoleſcens quidam eum ſequeretur, linteo nudum corpus indutus, adoleſcentes eum ceperunt.

52 Ille vero relicto linteo, nudus eos effugit.

53 Abduxerunt autem Jeſum ad Pontificem, ad eumque convenerunt omnes Pontifices, & ſenatores atque Scribæ.

54 Eum procul ſecutus Petrus uſque in Pontificis atrium, una cùm famulis reſidet, ſeque ad ignem calefacit.

55 Pontifices verò, totuſque conſeſſus, quærebant contra Jeſum teſtimonium, ut eum necarent, nec inveniebant.

56 Nam multi quidam adverſus eum falſa teſtificabantur, ſed conſentanea non erant teſtimonia.

57 Et quidam extiterunt, qui contrà eum falſa teſtabantur, ita dicentes.

58 Nos eum audivimus dicentem, ſe templum hoc manufactum eſſe diſſoluturum, & triduo aliud non manufactum extructurum.

59 Sed ne ſic quidem conſentanea erant eorum teſtimonia.

60 Tum Pontifex in medium ſurrexit, & Jeſum ſic interrogavit: Nihilne reſpondes? quid eſt, quòd hi contra te teſtantur?

61 At Jeſus filebat, nihilque reſpondebat. Rurſum Pontifex eum hujuſmodi verbis interrogavit: Tune es Chriſtus celebrandi Dei filius?

62 Et Jeſus: Sum, inquit: & videbitis hominis filium ſedentem ad dexteram potentiæ, & cum cœleſtibus venientem nubibus.

63 Tum Pontifex lacerare ſuas veſtes: Quid adhuc nobis opus eſt teſtibus? inquit:

64 audiviſtis impiam vocem: quid vobis videtur? Illi vero eum omnes ut morte dignum damnarunt:

65 cœperuntque eum quidam conſpuere, eique faciem obvelare & colaphos impingere, ac dicere Divina: eique alapas impingebant miniſtri.

66 Cùm eſſet autem Petrus infrà in atrio, venit quædam ancillarum Pontificis,

67 & viſo Petro ſeſe calefaciente, intuita eum, dicit: Tu quoque cum Nazareno Jeſu eras.

68 At ille negavit, ita dicens: netcio, nec intelligo quid dicas. Deinde foràs in veſtibulum egreſſus eſt, & gallus cecinit.

69 Et ancilla eo viſo rurſum cœpit dicere eis qui aderant, eum ex illis eſſe.

70 At ille rurſum negavit. Paulo pòſt rurſum qui aderant dicunt Petro: Profectò tu ex illis es: nam Galilæus es, & loquutio tua congruit.

71 At ille cœpit deteſtari, & jurare, ſeſe non noviſſe hominem illum, quem illi dicerent:

72 &

72 & iterum gallus cecinit, Tum Petrus recordatus ejus, quod ei dixerat Jesus, fore ut priusquam bis caneret gallus, ter eum negaret, cœpit flere.

CAPUT XV.

Christus ad Pilatum. Judæorum rex. Barrabas absolutus. Jesu supplicium, titulus, dicteria, tenebræ. Christi gemitus, potatio, mors. Veli scissura, militum professio. Christi monimentum.

MAnè protinus inito consilio, Pontifices unà cum Senatoribus, & Scribis, totusque consessus, Jesum colligant, abductumque Pilato tradunt.

2 Eum Pilatus interrogavit, esseme Judæorum rex? Cui ille respondens: Ut tu dicis inquit.

3 Cumque eum vehementer accusarent Pontifices,

4 Pilatus eum rursus his verbis interrogavit: Nihilne respondes? vide quanta contra te testificentur.

5 At Jesus nihil amplius respondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6 Solebat autem in illis festis eis laxare unum vinctum, quemcunque postulassent.

7 Erat quidam nomine Barrabas cum seditiosis vinctus, qui in seditione cædem fecerant.

8 Itaque cœperunt vulgò clamantes id exigere, quod ille semper eis erat facere solitus.

9 Et Pilatus sic eis respondit: Vultis ut vobis Judæorum regem solvam?

10 sciebat enim, eum per invidiam à Pontificibus esse traditum.

11 Pontifices verò plebem instigarunt, ut sibi Barrabam potius ab illo laxari postularet.

12 Et Pilatus rursus eos alloquens: Quid ergo vultis, inquit, ut de eo faciam, quem Judæorum regem dicitis?

13 At illi denuò clamabant: Crucifige eum.

14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inquit eis. At illi eò acrius clamare: Crucifige eum.

15 Igitur Pilatus volens plebi satisfacere, laxavit eis Barrabam, Jesumque verberavit, & eis crucifigendum tradidit.

16 Et milites eo extra atrium, hoc est prætorium, educto, totam cohortem convocant,

17 eumque purpura induunt, & ei implexam spineam coronam imponunt,

18 eumque sic salutare incipiunt: Salve rex Judæorum:

19 ejusque caput arundine tundunt, & eum conspuunt, ac positis genibus venerantur.

20 Deinde postquam ei illuserunt, spoliant eum purpura, ipsiusque vestimentis induunt: tum crucifigendum educunt:

21 & prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum rure venientem, Alexandri Rufique patrem, cogunt ejus ferre crucem:

22 eumque ad locum Golgotha ducunt, quod Calvariæ locum significat:

23 & ei myrrhinum vinum bibere dant, id quod ille non accepit.

24 Eo autem crucifixo, partiti sunt ejus vestimenta, jacta super eis sorte, quid quisque auferret.

25 Erat hora tertia cùm eum crucifixerunt,

26 inscripto hoc ejus criminis titulo: REX JUDÆORUM.

27 Et cum eo latrones duos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

28 Ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Et inter scelcratos habitus est.

29 Prætereuntes autem ei maledicebant, capita quassantes, & dicentes: Vah qui templum dissolvis, & triduo instauras,

30 serva teipsum, & de cruce descende.

31 Similiter & Pontifices inter sese illudentes, cum Scribis dicebant: Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille Israelitarum rex, descendat nunc de cruce, ut eo viso credamus. Item qui cum eo erant crucifixi, convicium ei faciebant.

33 Hora sexta autem extitesunt per totam terram tenebræ, usque ad horam nonam.

34 Ac hora nona exclamavit Jesus magna voce, dicens: Eloi, eloi lamasabachthani: quorum verborum hæc notio est: Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti?

35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, dicebant eum Eliam vocare.

36 Quidam autem accurrit, & impleta aceto spongia, arundinique affixa, ei bibere dat, dicens: Sinite videamus an eum ereptum veniat Elias.

37 Et Jesus, emissa magna voce expiravit,

38 & templi velum à summo ad imum in duas partes fissum est.

39 Ac videns Centurio, qui ei ex adverso astabat, eum ita clamantem expirasse, dixit: Profecto hic homo filius erat Dei.

40 Erant etiam mulieres procul spectantes, in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi minoris, Josisque mater, & Salome.

41 quæ etiam dum ille erat Galilæa, eum sequi, eique ministrare consueverant: itemque liæ multæ, quæ cum eo Hierolymam ascenderant.

42 Postquam jam advesperavit, cùm esset Præparatio, hoc Anteſabbatum,

43 venit Josephus ab Arimathæa honestus senator, qui & ipse Dei regnum expectabat: & ausus ingredi, petiit Jesu Pilatum corpus.

44 Pilatus miratus si jam mortuus esset, accersito Centurione sciscitatus est ex eo, quàm dudum esset mortuus?

45 quo à Centurione cognito donavit Josepho corpus.

46 Et ille empto linteo eum demisit, & involutum linteo posuit in monimento, quod ex petra excisum erat: & ad monimenti ostium ingens saxum advolvit,

47 spectantibus Maria Magdalena, & Maria Josis matre, ubi ponneretur.

CAPUT XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Jesus in Galilæam. Idem tribus visus. Discipulorum incredulitas. Missio Evangelii, & Baptismi mandata. Nota credentium. In cælum Jesus. Apostolorum officium.

EXacto Sabbato, Maria Magdalena, & Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aromatibus ut eum unctum irent,

2 valde manè prima post Sabbatum die veniunt ad monimentum, orto jam Sole.

3 Ac dum inter sese quærunt quis sibi saxum avolveret ab ostio monimenti,

4 intuitæ vident avolutum esse saxum, quod erat permagnum:

5 ac monimentum ingreſſæ, viderunt adoleſcentem ad dexteram ſedentem, alba ſtola veſtitum, & expaverunt.

6 Et ille: Ne expaveſcite, inquit eis. Jeſum quæritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non eſt hic: en locus ubi poſitus fuit.

7 Sed ite nunciatum ejus diſcipulis, & Petro, eum præire vos in Galilæam: illic eum eſſe viſuros, ut eis prædixit.

8 Igitur illæ egreſſæ celeriter ex monimento, fugerunt, idque tremore correptæ, atque attonitæ: neque cuiquam quicquam dixerunt, utpote quæ metuerent.

9 Reſurrexit autem manè, primo poſt Sabbatum die, & apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex qua ſeptem ejecerat dæmonia,

10 id quod illa nunciatum ivit eis, qui cum eo fuerant, lugentibus atque plorantibus.

11 At illi audientes eum vivere, & ab ea viſum eſſe, non crediderunt.

12 Poſtea duobus eorum ambulantibus apparuit alia forma, eis euntibus,

13 id quod illi cæteris nunciatum iverunt: ſed ne illis quidem crediderunt.

14 Tandem diſcumbentibus illis undecim apparuit, & eis incredulitatem ac pervicaciam exprobravit, quòd eis qui ſe reſurrexiſſe viderant, non credidiſſent:

15 eiſque dixit: Ite in totum orbem, prædicate Evangelium omni creaturæ:

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſervabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & ſi quid mortiferum biberint, non eis nocebit: cum ægrotis manus imponent, illi bene habebunt.

19 Igitur Dominus poſtquam eos allocutus eſt, ſublatus eſt in cœlum, & ad Dei dexteram ſedit.

20 Illi verò digreſſi ubique prædicarunt, Domino adjuvante, & orationem ſequentibus ſignis confirmante.

EVANGELIUM
AUTHORE LUCA

IN PRIMUM CAPUT ARGUMENTUM.

Evangelistæ multi. Lucæ sectator Theophilus. Zacharias & conjux senes, justi, soli. Gabriel de puero cum gaudio, gratia, dignitate, victu, spiritu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Anus gravida. Angeli ad Mariam aditio. Inter hos colloquium: illius discessio. Virgo ad cognatum. Fatus in utero exultatio. Elisabeta gratulatio. Virginis hymnus, mora, reditio. Pueri ortus, circumcisio, nomen. Seni eloquium restitutum. Popularium pavor. Nati favor. Patris hymnus. Pueri profectus & habitatio.

PRÆFATIO.

QUandoquidem aggressi sunt multi narrationem contexere compertarum apud nos rerum,

2 Quemadmodum nobis tradiderunt, qui ab initio & spectatores & administratores rei fuerunt:

3 Visum est etiam mihi, quæ omnia à capite diligenter consectatus sim, tibi ordine scribere, optime Theophile,

4 Ut quas auditione accepisti res, eas certò cognoscas.

CAPUT I.

5 FUit temporibus Herodis Judææ regis sacerdos quidam nomine Zachariæ, Abianæ classis: cujus uxor erat Aharone prognata, nomine Elisabeta.

6 Erant autem ambo apud Deum justi, sese in omnibus Domini præceptis ac institutis gerentes inculpatos.

7 Sed non erant eis liberi quandoquidem & Elisabeta sterilis erat, & ambo ætate provecta.

8 Accidit, dum is in suæ classis ordine sacerdotio coram Deo fungitur,

9 ex more sacerdotii ut ei fuisset sors obtingeret. Itaque in Domini ædem ingressus est,

10 omni populi multitudine foris hora suffitionis orante.

11 Apparuit autem ei Domini angelus ad aræ suffitoriæ dextram astans.

12 Quo viso, turbatus Zacharias, & timore perculsus est.

13 Sed eum sic allocutus est angelus: Ne metue, Zachariæ nam exauditæ sunt tuæ preces & tua conjux Elisabeta tibi filium pariet, quem Johannem nomine vocabis,

14 qui tibi gaudio erit & lætitiæ, multique ex ejus nativitate gaudebunt:

15 erit enim in domini conspectu magnus: nec vinum, nec temerum bibet, ac sacro spiritu plenus erit jam ab utero matris,

16 & Israelitarum multos ad Dominum ipsorum Deum reconciliabit,

eumque

17 eumque antecedet ipſe, Eliano ſpiritu potentiaque prædi-tus, ut patrum animos ad natos convertat, & contumaces ad juſtorum prudentiam perducat, Domino-que compoſitum populum præparet.

18 At Zacharias: Unde iſtud cognoſcam? inquit angelo; quum & ego ſim ſenex, & uxor mea jam grandis natu?

19 Cui angelus reſpondens inquit: Ego ſum Gabriel, qui Deo appareo, & miſſus ſum ut te alloquerer, tibique hæc læta nunciarem.

20 Atque hoc ſic habeto, te fore mutum, & loquendi impotem donec hæc evenerint: quoniam meis dictis non credidiſti, quæ ſuo tempore comprobabuntur.

21 Expectabat autem populus Zachariam, eumque tandiu in æde morari mirabatur.

22 Is verò egreſſus, eos alloqui non poterat: itaque intellexerunt, eum viſum aliquod in æde vidiſſe. Ipſe verò eis innuebat, remanſitque mutus:

23 ac peracto ſui muneris ſpacio, domum perìit.

24 Poſt id tempus concepit ejus uxor Eliſabeta, & ſe quinque menſes abdidit,

25 propterea quòd hæc ei præſtitiſſet Dominus, dum ejus inter homines dedecus abolere curat.

26 Menſe autem ſexto miſſus eſt à Deo angelus Gabriel, in oppidum Galilææ, nomine Nazaretham,

27 ad virginem deſponſam viro, qui nomen habebat Joſephus, ex domo Davidis: Virginis autem Maria nomen erat.

28 Ad eam ingreſſus angelus, dixit: Salve accepta, cui Dominus adeſt, quæque es mulierum fortunatiſſima.

29 At illa, eo viſo, ejus ſermone turbata, cogitabat qualis eſſet ea ſalutatio.

30 Et angelus: Ne metue: Maria: nam propitium habes Deum:

31 ac ſcito, te utero concepturam, parituramque filium quem Jeſum nomine vocabis.

32 Is erit magnus, & Supremi filius vocabitur: eique dabit Dominus Deus ſolium Davidis, ejus parentis,

33 iſque in Jacobeorum domum regnabit in perpetuum, nec ullus ejus regni finis erit.

34 At Maria: Quo pacto fiet iſtud? inquit angelo: cum ego virum neſciam?

35 Et ille reſpondens: Te ſpiritus ſanctus, inquit, invadet, & Supremi vis inumbrabit: itaque ſanctus iſte partus dicetur Dei filius.

36 Et quidem Eliſabeta, cognata tua, concepit & ipſa filium in ſenectute ſua: eique jam ſextus hic menſis agitur, quæ tamen ſterilis dicebatur,

37 adeò nulla res eſt, quam Deus facere non poſſit.

38 Tum Maria: Ecce me Domini ſervam, eveniat mihi ita ut tu dixiſti. Ita angelus ab ea diſceſſit.

39 Per eos dies profecta eſt Maria feſtinanter in montana, in urbem Judææ:

40 & ingreſſa domum Zachariæ, ſalutavit Eliſabetam.

41 Atque ubi audivit Eliſabeta Mariæ ſalutationem, exultavit infans in ejus utero: repletaque ſancto ſpiritu Eliſabeta,

43 excla-

42 exclamavit magna voce, & inquit: Tu es mulierum felicissima: felix & istius ventris fœtus.

43 Unde autem hoc mihi, ut me mei Domini mater invisat?

44 Nam simulac tuæ salutationis vox pervenit ad meas aures, exultavit lætitia infans in ventre meo.

45 Beatam te, quæ credideris perfectum iri quæ tibi à Domino significata sunt.

46 Tum Maria sic fatur: Magnificat animus meus Dominum,

47 exultatque mea mens de Deo servatore meo:

48 qui spectaverit humilitatem ancillæ suæ, unde me in posterum beatam prædicatura sunt omnia sæcula.

49 Quoniam mihi magna fecit præpotens ille, cujus & nomen sanctum est,

50 & clementia perennis erga reverentes eum.

51 Qui fortia patrat suo brachio, profligat eos qui animi fastu insolescunt.

52 Deturbat potentes de soliis & humiles extollit.

53 Esurientes bonis explet, & divites inanes dimittit.

54 Subvenit Israelitis suis clementiæ memor,

55 quemadmodum majoribus promiserat nostris, Abrahamo, & ejus futuræ posteritati.

56 Mansit autem Maria cum ea circiter menses tres: deinde domum revertit.

57 Elisabeta autem, exacto ad pariendum tempore, filium genuit.

58 Et ejus vicini atque cognati, audientes quanta Dominus erga eam usus esset clementia, congratulabantur ei.

59 Octavo autem die puerum circumcisum iverunt: & eum patris ejus nomine Zachariam appellabant:

60 sed contradixit ejus mater: Non ita, inquit, sed vocabitur Johannes.

61 Cui illi: Nullus est, inquiunt, in cognatione tua, qui isto nomine nuncupetur:

62 Deinde innuunt ejus patri, quid eum vellet appellari.

63 Et ille, petita tabella, scripsit, ejus nomen esse Johannem: id quod mirati sunt omnes.

64 Atque ille aperto protinus ejus ore, solutaque lingua, loqui cœpit, Dei gratias agens,

65 metuque correpti sunt omnes eorum finitimi, ac per omnia Judææ montana dictitabantur hæc omnia:

66 quæ quicunque audierant, in animo reponebant, cogitantes, quidnam futurus esset ille puer? Atque ei Domini manus aderat.

67 Zacharias autem pater ejus, sancto spiritu plenus, vaticinatus est his verbis:

68 Grates Domino Israelitarum Deo, qui populi sui liberationem procuret,

69 erigatque nobis cornu salutis in domo sui Davidis:

70 quemadmodum promiserat priscorum ore sanctorum suorum vatum,

71 quo vindicemur ab hostibus nostris, & ex omnium manu qui nos odêre:

72 ut uratur clementia erga majores nostros, & sui sancti fœderis recordetur:

73 qui jurejurando, promiserit Abrahamo patri nostro,

74 daturum

74 daturum se nobis, ut inrepidè, ex hostium nostrorum manu liberati,

75 ipsum coràm piè justeque colamus, toto vitæ nostræ tempore.

76 Et tu puer Supremi vates vocabere: præibis enim Domino, paratum vias ejus,

77 ad dandam salutis cognitionem ejus populo, quòd eis venia detur peccatorum,

78 per intimam Dei nostri misericordiam, qua nos ex alto visit ortus,

79 qui appareat iis qui in tenebris & atra nocte degunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & spiritu confirmabatur, ac in desertis agebat usque ad diem, qua Israelitis ostenderetur.

CAPUT II.

Orbis census. Maria partus in stabulo: ad pastores angelus de Christo: vox cœlestis: pastores ad infantem. Maria cura: in circumcisione Jesus: puer Deo sistitur: fertur ex lege. Simeonis canticum, ad Mariam vaticinium. Vates Anna. Josephi reditus Nazaretham. Pueri ingenium, virtus, ejusdem in fano dissertatio. Maria natique dicta. Parentum ignoratio: pueri obsequium, & profectus in horas.

1 Per id tempus decreto promulgatum est ab Augusto Cæsare, ut censeretur totus orbis,

2 qui primus census habitus est Quirino prætore Syriæ.

3 Igitur cùm omnes ad profitendum in suam quisque civitatem proficiscerentur,

4 ascendit etiam Josephus ex Galilæa, ex oppido Nazaretha, in Judæam, in Davidis oppidum, quæ Bethlehema vocatur, quòd esset ipse Davidicæ domus atque familiæ:

5 ut profiteretur unà cum Maria desponsa sibi uxore prægnante.

6 Accidit autem, ut dum illic sunt, illa exacto ad pariendum tempore,

7 filium suum pareret primogenitum: quem fasciis involvit, & in præsepi reclinavit, quòd eis in diversorio locus non esset.

8 Erant pastores in eadem regione excubantes, & nocturnis vigiliis ovile suum custodientes:

9 quibus ecce Domini angelus astitit, eosque Domini splendor circumfulsit, & magno timore perterritos,

10 sic est angelus alloquutus. Ne timete: en ego vobis enim ingentem nuncio lætitiam, toti populo futuram,

11 videlicet vobis hodie natum esse servatorem, qui est Christus Dominus in oppido Davidis.

12 Atque hoc vobis signum erit: invenietis infantem fasciis involutum, jacentem in præsepi.

13 Et repentè extitit cum angelo cœlestium copiarum multitudo, Deum laudantium, & ita dicentium:

14 Gloria in supremis Deo, & in terra pax: erga homines benevolentia.

15 Deinde ubi ab eis discessérunt in cœlum angeli, pastores illi cohortati sunt invicem, ut Bethlehemam peterent, & viserent quid rei accidisset, quod Dominus sibi declarasset.

16 Itaque celeriter profecti, invenerunt Mariam & Josephum, & jacentem in præsepi infantem:

17 quo-

17 quo viſo, prædicarunt quid ſibi de puero illo dictum fuiſſet.

18 Ac quotquot audierunt, ea mirati ſunt, quæ eis à paſtoribus dicta ſunt,

19 Maria verò eas res omnes obſervabat, cum animo ſuo perpendens.

20 Redierunt autem paſtores Deum celebrantes atque collaudantes, propter ea omnia quæ & audiverant, & quemadmodum eis prædictum fuerat, viderant.

21 Poſtquam dies octo ad circumcidendum puerum completi ſunt, nuncupatum ejus eſt nomen JESUS: quod nuncupatum fuerat ab angelo, priuſquam in utero conciperetur.

22 Completis autem eorum purificationis diebus, ex lege Moſis tulerunt eum Hieroſolymam, ut Domino ſiſterent,

23 (quemadmodum in Domini lege ſcriptum eſt, ſcilicet omnem marem, qui vulvam aperuiſſet, Domino ſacrum eſſe dicendum,)

24 utque munus conferrent, quemadmodum in Domini lege dictum eſt, par turturum, aut duos pipiones.

25 Erat tum Hieroſolymæ homo nomine Simeon, qui homo juſtus erat, & religioſus, expectans Iſraelitarum conſolationem, & ſancto ſpiritu prædirus.

26 Huic fuerat ſancti ſpiritus oraculo dictum, non prius eſſe mortem ſenſurum, quam Domini Chriſtum vidiſſet.

27 Is inſtinctu ſpiritus venit in fanum, atque ubi intulerunt parentes puerum Jeſum, ut de eo ex legis ritu facerent,

28 ipſe eum ſuis ulnis excepit, Deoque gratias egit his verbis:

29 Nunc dimittis tuum m Domine, ſecundùm promiſſ nem tuam placidè;

30 quandoquidem vidi m oculis ſalutem tuam,

31 quam omnibus expoſit populis parasti.

32 lumen gentibus parefacie dum, & tuorum Iſraelitaru gloriam.

33 Mirabantur autem ejus p ter atque mater, ea quæ de dicebantur,

34 eiſque fauſta precatus S meon, ejus matrem Mariam affatus eſt: Scito hunc multoru vel caſui vel reſurrectioni in raelitis deſtinatum eſſe, & ſ num fore cui contradicatur.

35 Quin tuum quoque an mum penetrabit gladius, ut p teſiant multarum mentium gitationes.

36 Erat autem Anna vate Phanuelis filia, ex Aſeriana bu: quæ multum ætate prov cta, vixerat annos cum viro ptem à virginitate ſua:

37 Eratque eadem vidua norum circiter quatuor & o ginta, quæ ex fano non diſce bat, jejuniis precibu.que no & dies Deum colens.

38 Hæc eadem hora ſuperv nit, & Domino gratias age deque eo loqui cœpit omnib qui Hieroſolymis liberatione expectabant.

39 Et illi omnibus ex le Domini peractis redierunt in G lilæam, in oppidum ſuum Na retham.

40 Puer verò creſcebat, ſpiritu confirmabatur, ſapien que replebatur, eique aderat D gratia.

41 Proficiſcebantur autem jus parentes quotannis Hieroſo mam feſtis Paſchæ.

44 I

42 Latur dum jam erat annorum duodecim, cùm illi Hierosolymam ex more festorum assendissent,

43 diesque peregissent, eis revertentibus remansit puer Jesus Hierosolymæ.

44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum in comitatu esse rati, postquam iter unius diei fecerunt, cœperunt eum inter cognatos & familiares conquirere:

45 eoque non invento, reverterunt Hierosolymam, eum quæsitum,

46 Accidit autem ut post triduum eum in fano invenerint, inter magistros sedentem, eosque audientem ac interrogantem.

47 Stupebant autem omnes eum audientes, ejus acumen, ac responsiones.

48 Atque eo viso attoniti sunt illi, eumque sic est allocuta mater: Nate, cur nobis ita fecisti? en pater tuus & ego te dolentes quærebamus.

49 At ille: Quorsum me quærebatis? inquit eis. An nesciebatis, mihi agenda esse mei patris negocia?

50 At illi, quid ille sibi dixisset, non intellexerunt.

51 Et ille cum eis descendit, venitque Nazaretham, & eis erat morigerus. Ejus autem mater eas res omnes animo observabat,

52 & Jesus sapientia, & ætate, & gratia, tum apud Deum proficiebat, tum apud homines.

CAPUT III.

Johannis habitatio, concio, objurgatio acerba, præcepta: hujus & Christi collatio, item baptismatum. Christi potestas. Herodis scelus. Baptista carcer. Christi baptismus. Vox cœlestis, cum spiritu Sancto imagine columba. Jesu ætas, genealogia adusque Adamum & Deum.

ANno autem imperii Tiberii Cæsaris decimo-quinto, Pontio Pilato Judææ prætore, Herode Galilææ tetrarcha: Philippo ejus fratre Iturææ & Trachonitidis regionis tetrarcha. & Lysania Abylenæ tetrarcha,

2 Pontificibus Anna & Caiapha, habitus est à Deo sermo ad Johannem Zachariæ filium in solitudine:

3 isque venit per omnem Jordanis oram, emendationis vitæ baptisma publicatum, ad peccatorum veniam:

4 quemadmodum in vatis Esaiæ effatorum libro scriptum est, dum dicit: Vox clamantis in solitudine: Præparate Domini viam, rectas facite semitas ejus.

5 Omnis & vallis complebitur, & mons collisque deprimetur, & prava in recta, & asperæ viæ redigentur in planas,

6 aspicientque mortales omnes divinam salutem.

7 Dicebat igitur hominum vulgo, qui proficiscebantur ut ab eo baptizarentur: Viperina progenies, quis vos summonuit futuram iram fugere:

8 edite ergo dignos correcta vita fructus: neu velitis apud vos sic cogitare, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, posse Deum ex his lapidibus Abrahamo suscitare natos.

9 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque omnis arbor bonum fructum non edens, excidenda, & in ignem est conjicienda.

10 Et à vulgo sic interrogatus: Quid ergo agemus?

11 re-

11 respondit eis in hunc modum: Qui duas habet tunicas, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, itidem faciat.

12 Venerunt item publicani ut lavarentur: eique dixerunt, Magister, quid agemus?

13 Quibus ille: Nihil amplius, inquit, exigite, quàm quantum vobis præscriptum est.

14 Interrogarunt eum etiam milites his verbis: Et nos quid agemus? Quibus ille: Neminem, inquit, concutite, néve calumniamini, & vestris este stipendiis contenti.

15 Dubitante autem populo, omnibusque de Johanne animo cogitantibus, num is esset Christus,

16 Johannes sic est omnes allocutus: Ego quidem aqua vos baptizo: sed adventat quidam ita me præstantior, ut ego dignus non sim qui ejus calceorum solvam corrigiam. Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.

17 Habet autem in manu vannum suam, areamque suam perpurgabit, & frumentum in horreum suum comportabit, paleam autem igni cremabit inextincto.

18 Ita multa etiam alia monens, populum instituebat.

19 At Herodes tetrarcha, cùm ab eo de Herodiade, sui fratris uxore, deque tot quæ committebat, sceleribus argueretur,

20 hoc insuper ad omnia alia adjecit, quòd Johannem in carcerem conclusit.

21 Accidit autem, ut baptizato omni populo, necnon Jesu baptizato, ac orante, aperiretur cœlum,

22 descenderetque spiritus sanctus corporea specie, quasi columba, in eum, & existeret è cœlo vox dicens: Tu es meus chariſſimus filius, tu mihi acceptus es.

23 Incipiebat autem Jesus annorum esse ferè triginta, Joseph (ut putabatur) filius, Eli filii,

24 Mathati filii, Levis filii, Melchis filii, Jannæ filii, Josephi filii,

25 Mattathæi filii, Amosi filii, Naumi filii, Eslis filii, Naggæ filii,

26 Maathi filii, Mathathiæ filii, Semeis filii, Josephi filii, Judæ filii,

27 Johannæ filii, Resiæ filii, Zorobabelis filii, Salathielis filii, Niris filii,

28 Melchis filii, Addis filii, Cosami filii, Elmadami filii, Heris filii,

29 Hiesonis filii, Eliezeris filii, Joremi filii, Matthæ filii, Levis filii,

30 Simeonis filii, Judæ filii, Josephi filii, Jonami filii, Eliacimi filii,

31 Meleæ filii, Menami filii, Mathathami filii, Nathami filii, Davidis filii,

32 Iſæi filii, Obedis filii, Boozi filii, Salmonis filii, Naasſonis filii,

33 Aminadabi filii, Arami filii, Esromi filii, Pharis filii, Judæ filii,

34 Jacobi filii, Isaaci filii, Abrahami filii, Tharæ filii, Nachoris filii,

35 Saruchi filii, Ragavi filii, Phaleci filii, Hebris filii, Salæ filii,

36 Cainanis filii, Arphaxati filii, Semi filii, Nöæ filii, Lamechi filii,

37 Mathusalæ filii, Enochi filii, Jarethi filii, Maleleelis filii, Cainanis filii,

38 Enosi

38 Enosi filii, Sethi filii, Adami filii, Dei filii.

CAPUT IV.

In solitudine Christus: tentatus, jejunus, esuriens, contra diabolum. Christi in Galilæa doctrina, Nazaretha lectio, de Jesu vaticinium. Concio, responsum Jesu de vate in patria, de Elia, & Syro. Jesus à suis evasio. Capernai concio. Damoniacus. Simonis socrus. Dæmones de Jesu, objurgati.

JEsus verò sancto spiritu plenus, reversus est à Jordane, & spiritus instinctu actus in solitudinem,

2 ac quadraginta dies tentatus est à Diabolo, per quos dies cùm nihil comedisset, & eis finitis tandem esuriret,

3 dixit ei diabolus: Si Dei filius es, jube huic lapidi ut fiat panis.

4 Cui Jesus respondens: Scriptum est, inquit, non solo pane vivere hominem, sed etiam eo omni quod ex ore Dei proficiscitur.

5 Tum diabolus eum in excelsum montem subduxit, & ei omnia mundi regna momento temporis ostendit,

6 eumque sic allocutus est diabolus: Hanc ego omnem potestatem, eorumque gloriam omnem tibi dabo. Nam ea mihi tradita est, ita ut cuicunque velim, eam donem.

7 Quòd si tu me coràm adoraveris, erunt omnia tua.

8 At Jesus ei respondens: Abi ex conspectu meo, Satana, inquit. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorato, eumque solum colito.

9 Duxit item eum Hierosolymam, & in templi pinnis collocavit, atque ita allocutus est: Si Dei filius es, jace teipsum hinc deorsum:

10 nam ita scriptum est: Angelis suis de te mandabit ut te custodiant,

11 manibusque sustineant, ne pedibus in lapides impingas.

12 At Jesus sic ei respondit: Dictum est, Dominum Deum tuum ne tentato.

13 Et diabolus, peracta omni tentatione, ab eo discessit ad tempus.

14 Jesus verò vi spiritus rediit in Galilæam, dimanavitque ejus fama per totam regionem finitimam:

15 & ipse docebat in eorum collegiis, ab omnibusque celebrabatur.

16 Venit autem Nazaretham, ubi fuerat educatus: & ingressus (ut erat ei mos) die Sabbati in collegium, surrexit ad legendum.

17 Traditus est autem ei vatis Esaiæ liber: quo libro explicato, reperit locum, ubi sic scriptum erat.

18 Spiritu Domini præditus sum, quandoquidem me unxit, me ad læta pauperibus nuncianda misit, ad medicandum mente fractis,

19 ad edicendam captivis libertatem, & cæcis visum, ad calamitosos in libertatem emittendos, ad edicendum favorabilem Domini annum.

20 Deinde plicato libro, & ministro tradito, resedit: & omnium in collegio oculis in eum intentis,

21 cœpit eis dicere: Id scriptum hodie esse audientibus eis comprobatum.

22 Atque omnes de eo testabantur, & orationis gratiam mirabantur, quæ ex ejus ore manabat, ac

ac ita dicebant: Nónne hic eſt Joſephi filius?

23 Et ille: Omnino (inquit eis) mihi dicetis hoc proverbium, Medice cura teipſum. Quæ Capharnai facta audivimus, fac etiam hîc in tua patria.

24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum vatem acceptum eſſe in ſua patria.

25 Atque hoc à me certò ſic habetote: Multæ viduæ erant Eliæ temporibus apud Iſraelitas, cùm cœlo per tres annos & ſex menſes clauſo, extitit gravis fames per totam terram:

26 & tamen ad earum nullam miſſus eſt Elias, ſed tantùm ad Sarephtham Sidonium oppidum, ad mulierem viduam:

27 & multi erant ſub Eliſæo vate leproſi apud Iſraelitas, & tamen nullus eorum purgatus eſt, ſed tantùm Naaman Syrus.

28 Hæc audientes omnes in collegio, ira pleni ſurrexerunt,

29 eumque ex oppido ejecerunt, & uſque ad montis cacumen (in quo conſtructum erat eorum oppidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.

30 At ille per medios digreſſus abiit,

31 & Capharnaum Galilææ oppidum degreſſus, docebat eos Sabbatis:

32 atque illi ejus doctrinam ſtupebant, quippe cujus in oratione ineſſet autoritas.

33 Erat autem in collegio homo habens impuri dæmonii ſpiritum, qui magna voce ſic exclamavit:

34 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Nazarene? veniſti perditum nos? Novi te quis ſis, Sanctus Dei.

35 At Jeſus eum objurgavit: Obmuteſce, inquit, & ex iſto exi. Tum dæmonium, illo medium proſtrato, exivit ex nihilque læſit eum.

36 Qua re attoniti omnes, i ter ſeſe hunc in modum colleq Quæ eſt hæc oratio, quòd cu autoritate potentiaque ſpiritib immundis ita imperat, ut e eant?

37 Atque ejus fama in o nia finitimæ regionis loca dim nabat.

38 Digreſſus autem ex coll gio, intravit in Simonis domu Laborabat autem Simonis ſocr gravi febre. Itaque illi eum p ea rogarunt.

39 Et ille ſupra eam aſtan febrem objurgavit, & feb eam reliquit: atque illa con nuò ſurrexit, eiſque miniſtra cœpit.

40 Occidente autem ſole, om nes quicunque variis morbis ægro tos habebant, eos ad eum addu cebant: & eos ille, impoſitis u nicuique manibus, ſanavit.

41 Exibant etiam ex multi dæmonia, ita clamantia: Tu e Chriſtus Dei filius. Sed objur gans ille, non ſinebat ea dicere, ſe ſcire eum eſſe Chriſtum.

42 Deinde orta die, digreſſus, conceſſit in deſertum locum: eumque vulgò quærentes homines, ad eum venerunt, eumque ne ab ipſis diſcederet retinebant.

43 At ille eis dixit, oportere ſe aliis quoque civitatibus nunciare Dei regnum: ad id enim ſe eſſe miſſum.

44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

CAPUT V.

Chriſtus è navi docens. Piſcium præda. Piſcatores Jeſu ſectatores. Leproſus ad ſanum. Jeſus orans. Per tegulas paralyticus.

ralyticus. Jesus in noxas, & morbum. Levi vocatio. Pravi Jesu convivæ. Pharisæi confutati. Christi munus. Collationes ægrorum, nuptiarum, vestis, vini.

CUm autem hominum turba divini sermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum astanti,

2 conspicatus duo navigia ad lacum stantia (de quibus degressi piscatores retia lavabant) conscendit navigiorum alterum, quod Simonis erat:

3 eumque monuit ut paulum à terra summoveret, resedítque, & hominum turbam ex navigio docere cœpit.

4 Deinde facto loquendi fine, Simoni jussit ut in altum subduceret, utque sua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon respondit: Præceptor, tametsi totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem concluserunt, ut disrumperetur eorum rete.

7 Itaque sociis innuerunt, qui in altero erant navigio, ut se adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem adeò repleverunt, ut eæ summergerentur.

8 Eo viso, Simon Petrus ad ejus genua se abjecit, & Discede à me, inquit, nam ego nocens homo sum, Domine.

9 Erat enim stupore correptus tum ipse tum omnes ejus comites, ob piscium quam ceperant prædam. Similiter & Jacobus ac Johannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni socii.

10 At Jesus Simoni dixit: Ne metue, deinceps homines capies.

11 Deinde illi deductis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

12 Cùm esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra scatens, qui viso Jesu pronus accidit, eumque sic oravit: Domine, si vis, potes me purgare.

13 & ille porrecta manu eum tetigit, &, Volo, inquit, purgator: & protinus ab eo lepra discessit.

14 Ille autem ei præcepit ne cui diceret: sed i ostensum te sacerdoti, & ob tui purgationem libato quod præcepit Moses, ut sit eis testimonio.

15 Increbescente autem sermone de eo, ingens ad eum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo à suis morbis sanarentur.

16 Ipse verò in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

17 Quodam autem die cùm doceret, assidentibus Pharisæis: ac legisperitis, qui passim ex Galilææ & Judææ vicis, & à Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

18 viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat sideratus, eumque conabantur introferre, & ei proponere.

19 Cumque non invenirent quà eum introferrent propter turbam, conscenso tecto, per tegulas eum, unà cum lectulo, in medium demiserunt ante Jesum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei: Homo, ignoscuntur tibi tua peccata.

21 At Scribæ & Pharisæi cœperunt hunc in modum cogitare: Quis est hic, qui tam impia loquatur? Quis ignoscere peccata potest, nisi solus Deus?

22 Et

22 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis?

23 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua? an dicere, Surge & ambula?

24 Atque ut intelligatis potestatem habere filium hominis in terra ignoscendi peccata: Tibi dico (inquit fiderato) surge, & sublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuò in eorum conspectu surrexit: & eo, in quo jacebat, lectulo sublato, abiit domum suam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque repleri, dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

27 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei: Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus, surrexit, eumque secutus est.

29 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi suæ: ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret,

30 fremebant Scribæ & Pharisæi contra ejus discipulos, hujusmodi verbis: Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem sumitis?

31 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Non egent valentes medico, sed quibus malè est.

32 Non veni vocatum insontes, sed sontes, ad frugem.

33 Illi verò sic ei dixerunt: Qui fit ut Johannis discipuli crebro jejunent, ac precibus utantur, itidem & Pharisæorum? tui verò epulentur atque potent?

34 quibus ille: Potestis efficere, inquit, ut qui nuptias celebrant, donec eis sponsus adest jejunent.

35 Sed veniet tempus, cùm sponso privabuntur, atque e quidem tempore jejunabunt.

36 Dicebat item eis hanc collationem: Nemo novæ vesti pittacium adhibet veteri vesti alioquin & novam scinderet, ne veteri quadraret ex nova pittacium.

37 Neque quisquam condit vinum novum in utres veteres: alioquin rumperet vinum novum utres, & ipsum effluere, & utres perirent.

38 Sed vinum novum in novos utres condendum est: ita ut ambo conserventur.

39 Neque verò quisquam potato vetere, protinus vult novum: dicit enim vetus esse melius.

CAPUT VI.

De spicis refutati Pharisæi. Tabida manus. In Christum in fidia, is pernox orans: Apost. Beati qui. Qui misere Amandus hostis, plaga, vi furta, lex naturæ, mutuum Clementia. Temerarium iudicium: largitas. Caci cadentu festuca, trabs. Arbos varia Varius adificator.

ACcidit autem, ut cum Sabbato secundo primo ire per sata faceret, vellerent ejus discipuli spicas, manibusque confricatas comederent.

2 Quibus Pharisæorum quidam sic dixerunt: Cur facitis quod Sabbatis facere non licet?

3 At Jesus eis respondens: Illud ne non legistis, inquit, quod fecerit David, cum esuriret ipse & ejus comites?

4 ut in Dei ædem ingressus

appositicios panes sumpserit, comederitque & suis dederit comitibus: quibus tamen vesci non licet, nisi solis sacerdotibus.

5 Dominus est filius hominis (inquit eis) etiam Sabbati.

6 Accidit autem etiam alio Sabbato, ut in collegium ingressus doceret: ubi cùm homo esset dextera manu tabida,

7 observabant eum Scribæ & Pharisæi, an in Sabbato curaret, ut crimen adversus eum invenirent.

8 At ille eorum cogitationes intelligens, dixit homini siccam habenti manum: Surge, & sta in medio. Cumque ille surrexisset & staret,

9 dixit Jesus illis: Interrogabo vos, utrum Sabbatis benefacere liceat, an malefacere: vitam servare, an perdere?

10 Deinde omnes illos circùm intuitus, dixit homini: Porrige manum tuam. Quod postquam ille fecit, reddita est ejus manus tam sana, quàm erat altera.

11 At illi furoris pleni, colloqui inter sese, quid Jesu facerent.

12 Per eos autem dies profectus est in montem ad orandum, & pernox oravit.

13 Deinde orto die discipulos suos convocavit, ex eisque duodecim elegit, quos etiam Apostolos nominavit:

14 Simonem, quem etiam Petrum nominavit, & Andream ejus fratrem: Jacobum & Johannem: Philippum & Bartholomæum:

15 Matthæum & Thomam: Jacobum Alphæi filium, & Simonem nomine Zelotam:

16 Judam Jacobi fratrem, & Judam Iscariotam, eum qui fuit proditor.

17 Cùm his degressus, stetit in campestri loco, necnon ejus discipulorum grex, & ingens hominum multitudo, ex omni Judæa, & Hierosolyma, & Tyria Sidoniaque ora, qui venerant ut eum audirent, & à suis morbis curarentur:

18 item qui ab impuris spiritibus vexabantur. Atque illi sanabantur,

19 eumque vulgus omne tangere conabatur: siquidem vis ab eo proficiscebatur, quæ sanabat omnes.

20 Atque ille conjectis in discipulos suos oculis, sic dicere: Beati pauperes: nam vestrum est Dei regnum.

21 Beati qui nunc esuritis: nam saturabimini. Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.

22 Beati eritis, cùm vos oderint homines, & separabunt, & conviciabuntur, vestrumque nomen tanquam malum propter filium hominis abjicient.

23 Gaudete tum, & exultate: scitote enim, grandem vobis esse mercedem in cœlis. Eodem enim modo faciebant patribus majores eorum.

24 Verùm væ vobis divitibus: siquidem jam habetis vestrum solatium.

25 Væ vobis qui pleni estis: nam esurietis. Væ vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis, atque plorabitis.

26 Væ vobis cùm vobis benedicunt omnes homines: idem enim faciebant falsis patribus majores eorum.

27 Sed vobis hoc dico, auditores: amate inimicos vestros, benefacite eis qui vos odere,

28 Bene precamini iis qui vos

vobis imprecantur, & pro eis orate qui vos afficiunt injuria.

29 Ferienti tibi malam, præbe etiam alteram: & auferentem tuum pallium, ne à tunica quidem prohibe.

30 Quin omnibus à te petentibus dato, & ab auferente tua ne repete:

31 ac quemadmodum vultis ut vobis alii faciant, ita & vos eis facitote.

32 Quòd si vestros amatores amatis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi suos amatores ament.

33 Item, si iis benefacitis qui vobis benefaciunt, quæ vobis gratia debetur, cùm vel improbi idem faciant?

34 Et si iis commodatis, à quibus vos mutuum beneficium speratis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi commodent improbis, ut paria recipiant.

35 Enimvero amate vestros inimicos, & benefacite & commodate, nihil inde sperantes: & vobis merces erit grandis, eritisque Supremi filii, qui sit erga ingratos ac malos benignus.

36 Este igitur misericordes, ut vester etiam pater est misericors.

37 Ne judicate, & non judicabimini: ne damnate, & non damnabimini. Remittite & vobis remittetur:

38 donate, & vobis donabitur: vobis mensura bona, conferta, concussa, ac superfluens in sinum donabitur: eadem enim mensura qua metiemini, remetietur vobis.

39 Dicebat autem eis similitudinem: Potestne cæcus cæcum ducere? non ne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: quin præcum quoque agitur, si eadem ditione est qua ejus magister.

41 Quid autem cernis festucam in tui fratris oculo, & bem in tuo ipsius oculo non nimadvertis?

42 Aut qui potes dicere tri tuo: Frater, sine ut exham festucam quæ est in oc tuo: ipse trabem, quæ in o tuo est, non cernens? Histr extrahe prius trabem ex oc tuo, tum demum cerne ut fes cam extrahas, quæ est in tui tris oculo.

43 Nulla enim nec bona bor est, quæ tetrum ferat fr ctum: nec arbor mala, quæ num ferat fructum.

44 Nam ex suo quæque fr ctu arbor cognoscitur. Non nim ex spinis colliguntur fic nec ex rubo vindemiatur uva.

45 Vir bonus ex bona cordis cella bonum profert: temque vir malus ex mala cordis cella malum profert: pote cùm ex ejus cordis redu dantia loquatur ejus os.

46 Quid verò me vocatis, D mine, Domine, cùm quæ e dico non faciatis?

47 Quisquis ad me venit, m aque dicta & audit & exeq tur, demonstrabo vobis cui similis.

48 Est similis homini d mum construenti, qui altè fod & fundamentum in petra jac Deinde si accidit inundatio quamvis torrens in domum il lam impingat, eam tamen co vellere nequit, quippe in pe fundatam.

49 Qui verò audit, nec ex quitur, similis est homini qui d mum in terra sine fundamen

postruxit, in quam domum si
rens irruit, ea protinus cor-
uit, & ingentem trahit rui-
am.

CAPUT VII.

Centurionis modestia, fides, laus. Servi sanitas. Filius viduæ redivivus. Legatio à Johanne respensum: hujus laudes. Judæi puerorum similes. Mulieris unguentum ad mensam Pharisæi: hujus confutatio. Creditores duo. Collatio Simonis ac fœminæ: istius fides.

POstquam omnem orationem
suam audiente populo absol-
vit, ingressus est Capharnaum.

2 Cujusdam autem centurio-
is servus adeò graviter labo-
abat, ut jamjam obiturus esset,
quem servum ille in precio ha-
ebat.

3 Itaque audiens de Jesu, mi-
sit ad eum Judæorum senatores
oratum, ut suum servum sana-
um veniret.

4 Et illi Jesum aggressi sedu-
lò rogant, ita dicentes: Dignus
est cui tu id præstes:

5 amat enim gentem nostram,
idemque nobis collegium con-
struxit.

6 Jesus verò cum eis profe-
ctus est. Cumque jam domo
non procul abesset, centurio,
missis ad eum amicis, sic monuit:
Domine, ne labora: non enim
sum dignus cujus tu tectum sub-
eas,

7 ideoque mihi ipsi ad te
veniendum non putavi. Sed
jube verbo, & sanabitur puer
meus.

8 Nam ego quoque, qui homo
sum alterius potestati subjectus,
& militibus præsum, si cui dico,
vade, vadit: alii, si veni, venit:
si servo meo, fac hoc, facit.

9 His auditis Jesus miratus
est eum: & conversus, sequenti
hominum multitudini dixit: Sci-
tote me ne in Israelitis quidem
tantam invenisse fidem.

10 Igitur domum reversi qui
fuerant missi, ægrotum servum
invenere sanum.

11 Accidit postridie ut profi-
ciscereturin oppidum nomine
Naim, comitantibus eum fre-
quentibus ejus discipulis, & in-
genti hominum turba.

12 Atque ut oppidi portæ
appropinquavit, ecce efferebatur
mortuus, unicus matri filius, ei-
que viduæ comitante eam fre-
quente oppidanorum turba.

13 Ea visa, miseratus eam
Dominus, dixit ei: Ne plora.

14 Deinde in feretrum ac-
cessit, & id tetigit, cumque
restitissent qui portabant, di-
xit: Adolescens, inquam tibi,
surge.

15 Tum mortuus sedit, lo-
quique cœpit, atque ille eum
matri suæ tradidit.

16 Inde omnes metu corre-
pti, Deum collaudare, dicentes,
magnum apud ipsos ortum esse
vatem, Deumque suorum curam
habere.

17 Atque is sermo de eo to-
tam Judæam finitimamque re-
gionem pervasit.

18 Hæc omnia Johanni sui
discipuli nunciarunt:

19 & Johannes advocatos
duos quosdam suorum discipulo-
rum, misit ad Jesum, qui ita di-
cerent: Túne is es qui venturus
est? an alium expectemus?

20 Igitur homines Jesum ag-
gressi, dixerunt: Johannes Ba-
ptista nos ad te misit, ut ita dice-
remus, Túne is es qui venturus
est? an alium expectemus.

21 At Jesus eadem hora mul-
tos à morbis miseriisque, & malis

malis ſpiritibus curavit, multoſque cæcos viſu donavit.

22 Deinde illis in hæc verba reſpondit: Ite renunciatum Johanni quæ videritis ac audiveritis: cæci cernunt, claudi gradiuntur, leproſi purgantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelium docentur,

23 & beatus eſt qui in me non offenderit.

24 Deinde digreſſis Johannis nunciis, cœpit ad vulgus hominum ita dicere de Johanne: ad quid ſpectandum profecti eſtis in ſolitudinem? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid ſpectatum profecti eſtis? hominem mollibus indutum veſtibus? At qui ſplendido veſtitu & deliciis utuntur, degunt in regiis.

26 Sed ad quid videndum profecti eſtis? Vatem? Imò verò, inquam vobis, etiam plus quàm vatem.

27 Is eſt de quo ſcriptum eſt: Ego tibi meum præmiſſurus ſum nuncium, qui tibi viam præparet.

28 Hoc enim vobis dico: Major in mulierum progenie, vates Johanne Baptiſta nullus eſt: & tamen qui in Dei regno minimus eſt, major eſt eo.

29 Hoc audito, populus omnis & publicani Deum collaudarunt, Johannis baptiſmate baptizati.

30 At Phariſæi & legiſperiti, Dei conſilium (quantum in ſe fuit) reſciderunt, ab illo non baptizati.

31 Et Dominus: Cui igitur rei, inquit, hujus nationis homines comparabo, & cui ſunt ſimiles?

32 Similes ſunt, ut cùm pueri in foro manentes, alii ad alios clamant in hunc modum: Nos vobis fiſtula cecinimus, & ſaltaſtis: vobis luximus, & ploraſtis.

33 Venit enim Johannes ptiſta, qui nec panem come nec vinum bibit: & dicitis habere dæmonium.

34 Venit filius hominis, & comedit & bibit: & di hominem eſſe edacem, vinoſ que, & publicanorum ac imp borum amicum:

35 ita ſuis omnibus aliena ſapientia.

36 Rogavit autem eum P riſæorum quidam, ut ſecum e laretur: itaque ille in Phari domum ingreſſus accubuit.

37 Tum mulier quædam urbe, eaque impudica, q eum in Phariſæi ædibus epu intellexerat, unguenti alabaſtr ferens,

38 ei à tergo flens, aſtitit pedes, cœpitque ejus pedes crimis rigare, & capitis ſui pillis abſtergere, ac deoſculari & unguento ungere.

39 Quo viſo Phariſæus, qui um invitaverat, ſic apud ſeſe gitavit: Hic ſi vates eſſet, cog ſceret quæ qualiſque fœmina quæ eum attrectat: eſt enim pudica.

40 At Jeſus ſic eum contra locutus eſt: Simon, habeo q tibi dicam, Cui ille, Dic, ma ſter, inquit.

41 Duo debitores erant dam creditori, quorum alter qu gentos debebat denarios, al quinquaginta.

42 Ii quoniam ſolvendo non rant, ille utrique condonavit. igitur, uter eorum plus eum a bit?

43 Cui Simon reſpondens: opinor, inquit, cui plus condo vit. Et ille: Rectè judicas.

44 D

44 Deinde ad fœminam conversus: Vides hanc fœminam? inquit Simoni. Tu mihi domum tuam ingressò, ne aquam quidem ad lavandos pedes meos dedisti: at ea pedes meos & lacrimis rigavit, & sui capitis capillis extersit.

45 Tu mihi osculum non dedisti: ea verò, ex quo sum ingressus, mihi pedes deosculari non destitit.

46 Tu nec oleo mihi caput unxisti: at ea unguento mihi pedes etiam unxit.

47 Quamobrem sic habeo, ei ejus peccata, quæ multa sunt, ignoscì, quòniam multùm amavit. Cui verò paulùm ignoscitur, paulùm amat.

48 Ignoscuntur tibi peccata, inquit ei.

49 At convivæ apud sese cogitare cœperunt, quisnam is esset, qui etiam peccata ignosceret?

50 & ille ad mulierem: Tua te fides servavit, inquit: abi salva.

CAPUT VIII.

Seminis varia sors, explicatio. Candela in domo. Christi proximi. Procella. Christi quies. Pavor suorum. Tranquillitas. Legio in porcis. Gadareni contra Jesum. Prosluvium diuturnum. Jairi filia redivivæ.

DEinceps vadebat oppidatim & pagatim prædicans, Deique regnum nuncians, comitantibus eum duodecim,

2 & quibusdam fœminis, quæ fuerant à malis spiritibus morbisque curatæ, Mariâ nomine Magdalena, ex qua septem exierant dæmonia,

3 & Johanna Chuzæ uxore, procuratoris Herodis, & Susanna, aliisque multis, quæ ei de suis facultatibus ministrabant.

4 Confluente autem ingenti multitudine, & hominibus passim ex oppidis eum adeuntibus, sic per similitudinem locutus est:

5 Ivit sator quidam satum suum semen: quo serente, aliud cecidit apud viam, idque conculcatum est, & ab aëris volucribus comesum.

6 Aliud in petram cecidit, idque exortum aruit, quòd humorem non haberet.

7 Item aliud cecidit inter spinas, idque enatæ simul spinæ suffocarunt.

8 Aliud cecidit in bonam terram, & enatum edidit fructum cum centesimo. Hæc dicens clamabat: Qui aures habet, quibus audire possit, audiat.

9 Interrogarunt autem eum sui discipuli, quænam esset ea similitudo?

10 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, divini regni arcana cognoscere: cum cæteris verò per similitudines agitur, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc similitudo. Semen est divinus sermo.

12 Qui apud viam, ii sunt qui audiunt, deinde venit Diabolus, qui sermonem ex eorum animis aufert, ne credant, atque ita salvi fiant.

13 Qui verò in petra, ii sunt, qui dum audiunt, cum lætitia accipiunt illi quidem sermonem, sed radicem non habent: itaque credunt ad tempus, & periculorum tempore desciscunt.

14 Quod verò in spinas cecidit, ii sunt, qui ubi audiverunt: eò veniunt ut curis, & divitiis vitæque voluptatibus suffocentur, neque fructum perferant.

15 Quod verò in bona terra, ii sunt, qui probo & bono animo

auditum verbum retinent, & fructum cum patientia ferunt.

16 Nemo verò accensam à se candelam operit aliquo vase, sub lectove ponit, sed candelabro imponit, ut ingredientes lumen aspiciant.

17 Nihil enim tam tectum est, quod non sit perspicuum futurum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum, & in apertum venturum.

18 Videte igitur quomodo audiatis: nam qui habet, ei dabitur, qui verò non habet, ei id etiam quod videtur habere, eripietur.

19 Venerant autem ad eum ejus mater & fratres, qui cùm præ turba cum eo congredi non possent,

20 & ei à quibusdam nunciatum esset, ejus matrem & fratres foris adesse, eum videre volentes,

21 ille sic eis respondit: Mea mater meique fratres ii sunt, qui Dei sermonem audiunt & obeunt.

22 Quodam autem die conscendit ipse cum suis discipulis navem, eisque jussit ut lacum trajicerent.

23 Postquam autem solverunt, navigantibus eis ipse obdormivit: & tanta venti procella in lacum delapsa est, ut illi complerentur, ac periclitarentur.

24 Itaque eum adorti excitarunt dicentes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille surrexit, ventumque & aquæ fluctus objurgavit: atque illa pacata sunt, & facta tranquillitas.

25 Deinde eos sic alloquitur: Ubi est vestra fiducia? At illi territi, mirati sunt, sic inter sese dicentes: Quisnam hic est qui & ventis & aquæ sic imperet, ut obediant?

26 Navigarunt autem in grum Gadarenorum, qui con Galilæam est:

27 atque ei in terram egre occurrit vir quidam ex urbe, dæmonia longo jam tempore bebat, nec vestem induebat, domi manebat, sed in monim tis.

28 Is viso Jesu, exclama eumque accidit, & magna vo dixit: Quid tibi mecum est, Je supremi Dei fili? oro te, ne torqueas.

29 Jusserat enim impuro sp tui, ut ex homine exiret. N longo tempore eum ita co ptum habebat, ut licet cat compedibusque vinctus custo retur, ruptis vinculis agerent dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem e Jesus, quodnam ei nomen es Cui ille respondit, Legio: si dem multa dæmonia in eum traverant,

31 eaque illum rogabant, sibi imperaret ut in tartara rent.

32 Erat illic numerosus po rum grex, in monte pascentiu itaque dæmonia eum orabant sibi in illos intrare permitteret.

33 Ac illo permittente, eg sa ex homine dæmonia, ingr sunt in porcos: atque grex præceps delatus in lacum, suffo tus est.

34 Hac re visa, subulci fu runt, idque in oppido & per nunciarunt.

35 Et homines videndæ causa egressi, venerunt ad Jes & sedentem ad Jesu pedes ho nem, ex quo exierant dæmo vestitum & sanæ mentis na timuerunt.

36 Qui

36 Cumque eis expoſuiſſent qui viderant quo pacto ſanatus fuiſſet furioſus,

37 rogavit eum omnis finitimus Gadarenorum regionis multitudo, ut ab ipſis diſcederet, quoniam magno metu tenebantur. Itaque ille, conſcenſa navi, reverſus eſt.

38 Et eum quidem orabat ille vir, ex quo exierant dæmonia, ut eſſet cum eo: ſed dimiſit eum Jeſus, ita dicens,

39 Revertere domum tuam, & quæ tibi fecerit Deus narrato. Itaque ille diſceſſit, & toto oppido quid ſibi Jeſus feciſſet divulgavit.

40 Jeſum autem reverſum vulgo homines exceperunt: nam erant omnes expectabant.

41 Interea venit vir quidam nomine Jairus, qui collegii magiſter erat. Is Jeſu ad pedes accidit, eumque rogavit ut domum ſuam ingrederetur.

42 Erat enim ei unica filia, annorum circiter duodecim, quæ moriebatur.

43 Ac Jeſu vadente, & turba eum ſuffocante, mulier quædam ſanguinis profluvio jam à duodecim annis laborans (quæ quidem conſumptis in medicos ſuis omnibus facultatibus, à nullo curari poterat)

44 acceſſit à tergo, ejuſque veſtis limbum tetigit, & ſtatim ſiſtitum eſt ejus ſanguinis profluvium.

45 Tum Jeſus: Quis me tetigit? inquit. Cùm omnes negarent, dixit Petrus, & qui cum eo erant: Præceptor, te turba angit atque premit, & quæris quis te tetigerit?

46 At Jeſus: Tetigit aliquis me, inquit: ſenſi enim exire ex me virtutem.

47 Tum mulier, ſeſe non latuiſſe videns, tremebunda venit, eumque accidit, & quam ob cauſam eum tetigiſſet, ei in totius populi præſentia expoſuit, utque confeſtim ſuiſſet ſanata.

48 Et ille ſic ei dixit: Bono es animo, filia, tua te fiducia ſervavit, abi ſalva.

49 Adhuc eo loquente, venit à collegii magiſtro quidam, qui ei filiam mortuam eſſe dixit, nec eſſe quod magiſtro negocium faceſſeret.

50 Quo audito, Jeſus ſic eum allocutus eſt: Ne metue: tantùm crede & ſanabitur.

51 Deinde ubi domum venit, non ſivit quenquam ingredi, niſi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & puellæ patrem atque matrem.

52 Cumque omnes eam plangentes deplorarent, ille eos plorare vetuit: non enim mortuam eſſe, ſed dormire.

53 At illi eum deridebant, ſcientes eſſe mortuam.

54 Ipſe verò, ejectis foràs omnibus, ejuſque prehenſa manu, ſic clamavit: Puella, ſurge.

55 Atque illa, reverſo ejus ſpiritu, protinus ſurrexit, & ille ei cibum dari juſſit.

56 Attoniti ſunt autem ejus parentes, & ille eis ne cui rem dicerent, præcepit.

CAPUT IX.

Apoſt. poteſtas, egeſtas, inſtitutio, facta. Herodis trepidi de Jeſu cupido. Quinque panes, piſces duo, caniſtra xii. rumor de Jeſu, ſuorum ſententia. Prædictum ſupplicium, & reſurrectio. Crux piorum, & lucrum. Aliqui ſuperſtites. Jeſu transformatio, cum Elia & Moſe. Diſcipulorum ſo or, imprudentia. Vox è nube. Dæmon

per discip. non pulsus. Qui maximus piorum. Qui à Jesu sint discip. In Samaritanos diritus. Christi inopia. Mortuos qui curet. Qui ad cœlum ineptus.

CONvocatis autem duodecim, dedit eis vim atque potestatem in omnia dæmonia, sanandique morbos:

2 eosque ad Dei regnum publicandum, & ægrotos sanandos dimisit,

3 eisque dixit: Nihil in viam tollite, neque baculum, neque peram, neque panem, neque argentum, neque binas tunicas habetote.

4 Ac in quamcunque domum intraveritis, ibi manetote, & indidem exitote.

5 Quòd si qui vos non admiserint, exite ex illa urbe & pulverem etiam ex vestris pedibus excutite, quòd sit adversus eos testimonio.

6 Igitur illi digressi vicos obibant, ubique Evangelium docentes, & morbos curantes.

7 Cùm audivisset autem Herodes tetrarcha, quàm multa ab eo fierent, dubitabat quòd dicebatur à quibusdam, Johannem ex mortuis surrexisse,

8 à nonnullis item Eliam extitisse: ab aliis autem, aliquem veterum vatum revixisse.

9 Dicebat autem Herodes: Johanni ego caput præcidi: sed quis est hic, de quo ego talia audio? eumque videre cupiebat.

10 Reversi autem Apostoli, narrarunt ei quæ fecerant. Et ille assumptis eis, secessit seorsum in desertum locum, urbis vocatæ Bethsaida.

11 Quo cognito, vulgus hominum eum secutum est: quos ille excepit, eisque de Dei regno loquebatur, & curationis eg[...] sanabat.

12 Ut autem inclinare [...] cœpit duodecim eum hujus[...] verbis aggressi sunt: Di[...] hanc hominum multitudine[...] in finitimos vicos & rura p[...] cti diversentur, & cibaria in[...] ant: nam hic in deserto [...] sumus.

13 At ille: Præbete vo[...] cibum, inquit illis. Cui illi: [...] sunt nobis, inquiunt, plures q[...] quinque panes, & duo pisces: [...] fortè eamus emptum ad om[...] hunc populum cibaria.

14 Erant enim viri ci[...] quinquies mille. Tum ille [...] discipulis jussit ut curarent, u[...] per quinquagenarios ordines [...] cumberent.

15 Quod postquam illi [...] runt, & ut omnes discumbe[...] curarunt,

16 ille sumptis quinque p[...] bus, & duobus piscibus; in [...] lum intuitus, eos (super eis [...] sta precatione usus) fregit, & [...] scipulis multitudini appone[...] dedit:

17 comederuntque omne[...] satietatem, & sublatum est q[...] eis fragmentorum superfuit, [...] stra duodecim.

18 Cùm autem seorsum o[...] gratia esset, & unà cum eo [...] sent discipuli, interrogavit e[...] verbis: Quem me vulgo ess[...] cunt?

19 Cui illi respondent, Jo[...] nem Baptistam, alii Eliam, al[...] tem aliquem veterum revixi[...]

20 Et ille: Vos verò, i[...] eis, quem me esse dicitis? E[...] trus sic ei respondit: Chri[...] Dei.

21 Ille verò eis intermi[...] est, præcepitque ne cui id [...] rent,

22 d[...]

dixitque oportere filium hominis multa pati, & à senatoribus, pontificibusque & scribis reprobari, ac interfici, & tertia die resurgere.

23 Dicebat autem ad omnes: Si quis post me venire vult, abneget ipse se, tollatque suam crucem quotidie, & me sequatur.

24 Nam qui voluerit animam suam servare, perdet eam; qui verò animam suam meâ causâ perdiderit, is eam servabit.

25 Quid enim prodest homini, si totum lucrari mundum, se ipsum perdat, aut sui jacturam faciat?

26 Quem enim me meorumque dictorum puduerit, hujus pudebit filium hominis, cùm in sua patris sanctorumque angelorum gloria venerit.

27 Hoc autem vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non antè sentient mortem, quàm Dei regnum videant.

28 Deinde octo ferè diebus post hæc dicta, assumpto Petro, & Johanne, & Jacobo, montem conscendit, precandi gratiâ.

29 Atque eo precante, facta est vultus species alia, ejusque vestitus candore fulgurans.

30 Et ecce viri duo cum eo colloquebantur, qui quidem erant Moses & Elias:

31 qui cum splendore conspecti, dicebant ejus exitum, quo perfunctus erat Hierosolymæ,

32 Petrus verò & ejus comites somno gravati, postquam expergefacti sunt, viderunt ejus splendorem, duosque qui apud eum aderant viros.

33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit Petrus Jesu: Præceptor, bonum est hic esse nos: faciamus tria tabernacula, tibi unum, Mosi unum, & Eliæ unum.

34 Hæc eo loquente, & quid diceret nesciente, extitit nubes quæ illos obumbravit. Quibus in nubem ingressis, cùm hi territi essent,

35 extitit ex nube vox, dicens: Hic est filius meus charissimus: hunc audite.

36 Interea dum extitit vox, repertus est Jesus solus. Atque illi tacuerunt, neque cuiquam per eos dies quicquam eorum quæ viderant, indicarunt.

37 Postridie eis de monte digressis, occurrit ei ingens hominum multitudo,

38 & ecce vir quidam ex turba sic exclamavit: Magister, quæso te respice meum filium, qui mihi unicus est:

39 quem simulac corripuit spiritus, clamat, eumque ille spumas agentem lacerat, & vix ab eo discedit, eum dilanians.

40 Discipulos quidem tuos oravi ut eum ejicerent: sed non potuerunt.

41 At Jesus respondens: O diffidens, inquit, perversaque natio? quandiu apud vos erò? vosque feram? adduc tuum huc filium.

42 Jam illo accedente, convulsit & laceravit eum dæmonium. Sed Jesus immundum spiritum objurgavit, puerumque sanavit, & ejus patri reddidit, omnibus tanta Dei majestate attonitis.

43 Cunctis autem tam multa, quæ fecerat, mirantibus sic est discipulos suos allocutus:

44 Conjicite vos in aures vestras hæc verba: Tradendus est filius hominis in hominum manus.

45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis ita tectum

erat, ut id non sentirent: sed eum de eo dicto interrogare formidabant.

46 Venerunt autem in cogitationem, quis esset eorum maximus:

47 & Jesus intelligens cogitationem amici cogitationem, prehensoque puero, & apud se statuto, sic ad eos verba fecit:

48 Qui puerum hunc meo nomine accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit. Nam vestrûm minimus quisque, maximus erit.

49 Tum Johannes sic eum allocutus est: Præceptor, vidimus quendam nomine tuo ejicientem dæmonia, & eum prohibuimus, quoniam non comitatur nos.

50 Cui Jesus: Ne prohibete, inquit: qui enim contra nos non est, à nobis est.

51 Cùm autem compleretur ejus assumptionis dies, ipse ita composito vultu, ut Hierosolymam ire videretur,

52 præmisit nuntios, qui profecti intraverunt in Samaritanorum vicum, ut ei diversorium pararent.

53 Sed illi eum non admiserunt, quoniam ire se Hierosolymam præ se ferebat.

54 Quo viso, ejus discipuli Jacobus & Johannes dixerunt: Domine, vis jubeamus ignem de cœlo descendere, qui eos conficiat, ut & fecit Elias?

55 At Jesus conversus, eos objurgavit: Nescitis, inquit, cujusmodi spiritus filii sitis vos.

56 Nam filius hominis hominum vitas non perditum venit, sed servatum. Ita in alium vicum profecti sunt.

57 Vadentibus autem eis in via, dixit ei quidam: Sequar te quocunque iveris, Domine.

58 Cui Jesus: Vulpes habent antra, inquit, & aereæ volucres nidos: at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Item alteri dixit: Sequere me. Et ille: Domine, inquit, permitte mihi ut eam prius sepeliam patrem meum patrem.

60 At Jesus: Sine (inquit) mortuos sepelire mortuos suos: tu verò i anunciatum Dei regnum.

61 Item cùm alius dixisset: Sequar te, Domine: sed permitte mihi valedicere meis domesticis,

62 dixit ei Jesus: Nemo aratro admota manu respicit a tergum, aptus est ad Dei r num.

CAPUT X.

Discipuli lxxii. bini missi. M ta messis. Apostolorum cal tas, inopia. Eduliorum pot Mina in Chorazin, & B saidam, & Capharnaum. verſi discipuli. Dæmon ut s gur. Piorum gaudia vera. spensa ad Jurisp. Historia vulnerato à latronibus, qui p ximus. Martha, & Maria pedes Jesu.

POstea constituit Dominus e am alios septuaginta *L.* du *G.* eosque binos ante se præmi in omnes urbes & loca quo i venturus erat.

2 Atque eos sic affatus d Messis quidem multa est, sed o rarii pauci: quocirca rogate m sis dominum, ut operarios em tat in messem suam.

3 Vadite, en ego mitto v tanquam agnos inter lupos.

4 Ne ferte crumenam, ne p ram, neque calceos, neve qu quam in via salutaveritis.

5 In quamcunque autem d mum intrabitis, primùm dici Salveat hæc domus.

6

6 Et ſi quidem erit ibi alius ſalute dignus, requieſcet in eo veſtra ſalus: ſin minus, ad vos revertetur.

7 Atque in eadem domo manete, comedentes & bibentes quæ eis ſuppetent: nam dignus eſt operarius mercede ſua. Ne migratote ex domo in domum:

8 & in quamcunque urbem intraveritis, admiſſique fueritis, veſcimini iis quæ vobis apponentur:

9 & qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eiſque ad eos Dei regnum veniſſe dicitote.

10 In quam verò urbem ingreſſi, nec admiſſi fueritis, exitote in ejus fora, & ita dicitote,

11 Etiam pulverem, qui nobis ex urbe veſtra adhæſit, vobis abſtergimus. Cæterùm ſcitote, ad vos divinum veniſſe regnum.

12 Sic habetote, cum Sodomis in illa die lenius actum iri, quàm olim illa urbe.

13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethſaida: nam ſi Tyri & Sidone facta forent miracula, quæ facta ſunt in vobis, jampridem in cenere & pulvere degentes rediiſſent ad frugem.

14 Itaque eum Tyro & Sidone mitius agetur in judicio, quàm vobiſcum.

15 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſque evecta es, ad inferos uſque deprimêris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos repudiat, me repudiat: qui verò me repudiat, eum repudiat qui me miſit.

17 Reverſi autem ſeptuaginta *L.* duo *G.* cum lætitia, dixerunt: Domine etiam dæmonia nobis per tuum nomen ſubjiciuntur.

18 Quibus ille: Spectabam, inquit, Satanam fulguris ritu lapſum de cœlo.

19 Equidem vobis poteſtatem do ſerpentes ſcorpioſque calcandi, & contra omnes hoſtis vires, ita ut nihil vos læſurum ſit.

20 Verùm eo ne gaudete, quòd vobis ſubjiciuntur ſpiritus: ſed eo potiùs gaudete, quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.

21 Ea ipſa hora exultavit ſpiritu Jeſus, dixitque: Ago tibi gratias, pater, cœli terræque Domine, quòd hæc ſapientes prudenteſque celaveris, & infantibus patefeceris: idque ô pater, quoniam ſic tibi placitum eſt.

22 Omnia mihi tradita ſunt à patre meo: neque quiſquam novit quis ſit filius, niſi pater: aut quis ſit pater, niſi filius, & cui voluerit filius patefacere.

23 Tum ſeorſum ad diſcipulos converſus: Felices, inquit, oculi qui aſpiciunt quæ vos aſpicitis.

24 Scitote enim multos vates atque reges voluiſſe videre quæ vos aſpicitis, neque vidiſſe: & audire quæ auditis, nec audiviſſe.

25 Hic ſurrexit quidam legiſperitus, qui eum hujuſmodi verbis tentavit: Magiſter, quid faciendo ſempiternam vitam conſequar?

26 Cui ille: In lege quid ſcriptum eſt? inquit: quomodo legis?

27 Et ille reſpondens: Dominum Deum tuum, inquit, toto corde, toto animo, totis viribus, totaque mente amato: itemque proximum tuum perinde ac teipſum.

28 Rectè reſpondiſti, inquit ei: id facito, & vives.

29 At ille ſeipſum commendare volens, dixit Jeſu: Ecquis eſt meus proximus?

30 Tum Jeſus ita ſubjecit: Homo quidam Hieroſolyma ad Hierichuntem deſcendens, in latrones incidit qui eum diſpoliarunt, inflictiſque vulneribus diſceſſerunt, eo ſeminece relicto.

31 Forte fortuna ſacerdos quidam, deſcendebat per eam viam, illum ut vidit, præteriit.

32 Similiter & Levita ad eum locum delatus, ubi venit, viditque præterit.

33 Samaritanus verò quidam iter faciens, venit ad eum: eoque viſo, miſertus acceſſit,

34 & ejus vulnera oleo vinoque perfuſa obligavit, & eum jumento ſuo impoſitum duxit in diverſorium, ejuſque curam egit.

35 & poſtridie digreſſurus, deprompſit duos denarios, & cauponi dedit, eique mandavit ut ejus curam haberet: ſeſe quicquid ille inſuper inſumpſiſſet, ei in ſuo reditu eſſe ſolucurum.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus illius fuiſſe, qui in latrones inciderat?

37 Et ille: Qui ei miſericordiam tribuit, inquit. Tum Jeſus, i, inquit, & tu facito ſimiliter.

38 Accidit autem, ut eis iter faciens ipſe, ingrederetur in quendam vicum: & mulier quædam nomine Martha eum domi ſuæ accepit.

39 Huic ſoror erat nomine Maria, quæ ad Jeſu pedes aſſidens, audiebat ejus orationem.

40 Martha verò, quæ tanto miniſterio diſtraheretur, ſic dicere inſtitit: Domine, hoccine non cura, quòd mea ſoror ſolam me miniſtrare ſinit? Dic igitur ei ut me adjuvet.

41 Cui Jeſus reſpondens, Martha, Martha, inquit, tu de multis ſolicita turbaris, & uno opus.

42 Maria bonam conditionem elegit, quæ quidem ab ea non auferetur.

CAPUT XI.

Oratio Chriſti. Petendum, quærendum. Collationes de Amico, de Patre. Calumnia repulſa in Jeſum, de Beelzebule. Spiritus impurus, vagus. Qui vere beati. Lucerna. Manus illota. Hypocritarum ingenia.

CUM autem quodam in loco oraret, poſtquam deſiit, dixit ei quidam ejus diſcipulorum: Domine, doce nos orare, ut & Johannes docuit ſuos diſcipulos.

2 Et ille: Cùm orabitis, ita quit eis, dicitote: Pater noſter qui es in cœlis: Sanctè colatur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntà tua ut in cœlo, ſic & in terra,

3 Victum noſtrum alimentarium da nobis quotidie:

4 & remitte nobis peccata noſtra, quandoquidem ipſi remittimus omnibus qui nobis debent: neve nos in tentationem adducto, ſed à Malo tuere.

5 Tum illud eis dixit: Si quis veſtrum habeat amicum, quem media nocte adeat, eique dicat: Amice da mihi mutuo tres panes:

6 etenim venit ad me amicus meus ex via, cui quid apponam non habeo,

7 atque ille intus ita reſpondeat: Noli mihi moleſtiam exhibere: jam clauſa janua eſt, & pueri mei mecum in lecto ſunt: non poſſum ſurgere, & tibi dare *L.* ſi ille pulſare perſeveraverit *G.*

8 mihi

8 mihi credite, etsi non surget ad ei dandum, quia sit ejus amicus: at certè propter ejus importunitatem surget, eique tot dabit, quod ille egebit.

9 Ego quoque vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & vobis aperietur:

10 Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperitur.

11 Quis autem vestrum est, qui patrem poscenti filio panem, det lapidem? aut poscenti piscem, det pro pisce anguem?

12 aut si ovum petat, det ei scorpium?

13 Quòd si vos, qui mali estis, scitis bona dona dare vestris liberis, quantò magis pater cœlestis dabit sanctum spiritum petentibus à se?

14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, quod erat mutum: quo dæmonio egresso, locutus est mutus, in quod vulgò mirati sunt.

15 At eorum quidam dicebant, eum per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

16 Alii tentandi gratia signum ab eo petebant de cœlo.

17 Quorum ipse cogitationes intelligens: divit eis: Omne regnum à seipso dissidens vastatur, & domus super domum cadit.

18 Quòd si Satanas à seipso dissideret, quo pacto staret ejus regnum? ut vos me dicatis per Beelzebulem ejicere dæmonia?

19 Quòd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri genetis homines per quem ejiciunt? Itaque erunt ipsi vestri judices.

20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, ergo venit ad vos divinum regnum.

21 Cùm quis fortis armatus suum atrium custodit, salvæ sunt ejus facultates.

22 Sed si quis eo fortior cum adortus vicerit, ejus & arma quibus confidebat, aufert, & spolia distribuit.

23 Qui mecum non est, contra me est: & qui mecum non congerit dissipat.

24 Dum immundus spiritus exiit ex aliquo homine, siticulosa loca peragrat requietem quærens. Eam postquam non invenit, statuit domum suam redire, unde exierat.

25 Deinde ubi venit, & eam versam ornatamque offendit,

26 accersit septem alios spiritus deteriores se: qui illuc ingressi, ibi manent: atque ita fit hominis illius conditio posterior, priore deterior.

27 Eo hæc dicente, mulier quædam, ex turba, sublata voce dixit ei: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 At ille: Imo inquit, beati qui divinum sermonem & audiunt & conservant.

29 Vulgo autem coeunte, sic infit: Hæc natio mala est: signum quærit, & nullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis.

30 Ut enim fuit Jonas signum Ninivitis, sic erit etiam filius hominis huic nationi.

31 Austri regina surget in judicio cum hujus nationis hominibus, eosque damnabit, quòd ex ultimis terris venerit auditum Salomonis sapientiam, cum hic sit Salomone præstantior.

32 Homines Ninivitæ surgent in judicio cum hac natione, eamque damnabunt, quòd ad Jonæ prædicationem mores suos correxerint, cùm hic sit Jona præstantior.

33 Nemo accensam lucernam in occulto ponit, aut sub modio, sed in candelabro, ut intrantes lumen aspiciant.

34 Lucerna corporis est oculus. Quòd si tuus oculus syncerus est, etiam totum corpus tuum lucidum est: sin improbus est, tuum quoque corpus tenebricosum est.

35 Vide ergo, ne quod in te lumen est, tenebræ sint.

36 Quòd si tuum corpus totum erit lucidum, & ita lucidum, ut nullam tenebricosi partem habeat, perinde erit ac si te fulgore lucerna collustret.

37 Hæc locutum rogavit Pharisæus quidam, ut apud se prandeaet. Et ille ingressus accubuit.

38 Et Pharisæus miratus est, videns eum non prius ante prandium lavisse.

39 Et dominus dixit ei: Nunc vos Pharisæi exteriorem poculi catinique partem purgatis, cùm interiora vestra rapinæ sint & malitiæ plena.

40 Dementes, quasi verò non idem qui exteriora fecit, etiam interiora fecerit.

41 Facite modò benignè ex iis quæ suppetunt, ita fiet ut vobis omnia munda sint.

42 Sed væ vobis Pharisæis, qui mentam, rutam, denique omne olus decimatis: & æquitatem, Deique amorem prætermittitis, Debebant & hæc fieri, & illa non omitti.

43 Væ vobis Pharisæis, qui primum sedendi locum in collegiis, & salutationes in foris amatis.

44 Væ vobis Scribæ & Pharisæi personati, qui perinde estis atque abdita sepulchra, super quæ inscientes gradiuntur homines.

45 Tum sic eum allocutus quidam legisperitus. Magist ista dicens, nobis quoque facis i juriam.

46 At ille: Et vobis legisp ritis, inquit, væ, qui alios grav simis oneratis oneribus, quæ one vos ne uno quidem digito atti gitis.

47 Væ vobis, quòd vatum m nimenta extruitis, cùm vestri m jores eos interfecerint.

48 Ergo vobis majorum v strorum facta placere testami dum, quos illi peremerunt, eor vos monimenta extruitis.

49 Itaque divina sapientia fata est: Mittam ad eos vates legatos, quos partim interficie partim persequentur,

50 ut de hac natione suppli um sumatur sanguinis omni vatum, ab orbe condito effusi,

51 ab Abelis sanguine, usq ad Zachariæ sanguinem, qui in aram & ædem peremptus est. est, inquam vobis, sumentur hac natione pœnæ.

52 Væ vobis legisperitis, q scientiæ clavem abstulistis, n ipsi intrastis, & intrantes imp divistis.

53 Hæc eo ad illos dicen cœperunt legisperiti & Pharis acriter instare, & ejus orat nem multis rationibus infidi captare,

54 conantes aliquid ex e ore aucupari, quo eum crimin rentur.

CAPUT XII.

Pharisæorum fermentum. Q nobis timendus. Dei de s cura. Quos Jesus tand agnoscet. Cui non ignoscet unquam. Doctor spiritus s ctus. Avari concilium v num. Dei de nobis provid tia. Thesaurus ubi statu

dus. Servus malus percussor. Scienti, imprudens. Ignis à Christo. Orbis dissidia.

INterea cùm tot vulgi millia convenissent, ut inter se opprimerent, cœpit ille sic ad suos discipulos verba facere: In primis cavete vobis à Pharisæorum fermento: hoc est, simulatione.

2 Nihil enim tam tectum est, quod non sit detegendum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum.

3 Itaque quicquid in tenebris dixeritis, id in luce audietur: & quod in aurem in penetralibus loquti fueritis, id in tectis prædicabitur.

4 Hoc autem vobis amicis meis dico: Ne eos timete, qui corpus quidem interficiunt, sed deinde quod amplius faciant non habent.

5 Sed vobis demonstrabo quem timeatis. Timete eum, qui postquam interfecit, potestatem habet in gehennam conjiciendi: hunc, inquam, timete.

6 Cùm væneant quinque passerculi duobus assariis, tamen eorum nullus in oblivione est apud Deum.

7 At vestrûm etiam capitis capilli sunt omnes numerati. Quare ne timete, longè passeres antecellitis.

8 Illud quidem sic habetote: quisquis me apud homines agnoverit, hunc vicissim agnoscet filius hominis apud divinos angelos.

9 Qui verò me apud homines abnegaverit, abnegabitur apud divinos angelos.

10 Et quisquis aliquid adversus filium hominis dixerit, ignoscetur ei: sed ei qui sancto spiritui maledixerit, non ignoscetur.

11 Cum autem in collegia, & ad magistratus potestatesque fistemini, ne soliciti estote, quomodo aut quid respondeatis, aut dicatis.

12 Sanctus enim spiritus docebit vos eadem hora, quæ dicenda sint.

13 Dixit autem ei quidam ex turba: Magister, jube meo fratri, ut mecum hæreditatem partiatur.

14 Cui ille: Homo, inquit, quis me vobis judicem, aut divisorem constituit?

15 Deinde illos alloquens: Videte, ut avaritiam caveatis. Non enim in eo cujusque vita sita est, si facultatibus abundet.

16 Tum eis hujusmodi similitudinem dixit: Quidam dives homo, cùm ejus fundus abundè extulisset,

17 sic secum ipse cogitabat: Quid agam cùm non habeam quò meas fruges congeram,

18 Hoc agam, inquit: horrea mea diruam, & majora construam, eoque omnes meos proventus, & bona congeram,

19 Atque ita animæ meæ dicam: Anima, habes multa bona in multos annos condita, requiesce, comede, bibe, indulge voluptati.

20 At Deus sic eum interpellavit: O demens, hac nocte reposcetur à te anima tua, quæ verò parasti, cujus erunt?

21 Sic accidit ei, qui sibiipsi congerit, neque Deo dives est.

22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit suis discipulis) ne soliciti este de vita vestra, quid comesuri: neque de corpore, quid induturi sitis.

23 Vita plus est quàm alimentum, & corpus quàm indumentum.

24 Contem-

24 Contemplamini corvos, qui neque serunt, neque metunt, neque cellam aut horreum habent, tamen eos nutrit Deus: quantò vos volucribus præstatis?

25 Quis autem vestrûm sua cura possit suam staturam augere uno cubito?

26 Quod si ne minima quidem potestis, quid de cæteris solicitamini?

27 Contemplamini lilia ut crescant, cùm neque laborent, neque neant. Atqui scitote ne Solomonem quidem in suo tanto splendore, vestiri solitum, ut eorum quodlibet.

28 Quòd si herbam, quæ hodie est in agro, & cras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita vestit, quantò magis vos? ô parum fidentes.

29 Vos igitur ne requirite quid esuri, bibituríve, sitis, néve pendete.

30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, quæ vobis opus esse scit pater vester.

31 Sed quærite Dei regnum, & hæc omnia vobis addentur.

32 Ne formidare, ô parvum ovile: nam visum est patri vestro vobis dare regnum.

33 Vendite facultates vestras, & egentibus largimini. Facite vobis crumenas, quæ non veterascant, thesaurum inexhaustum in cœlis, quò neque fur accedit, neque tinea corrumpit.

34 Nam ubi est thesaurus vester, ibi etiam erit vester animus.

35 Sint vobis latera succincta, & ardentes lucernæ:

36 similesque hominibus este dominum suum expectantibus, quando discedet à nuptiis, ut simulac venerit ac pulsaverit, ei aperiant.

37 Felices illi servi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes. Mihi credite, accinget se, eosque accumbere jubebit, & eis ministratum veniet.

38 Quod si, seu secunda, seu tertia venerit vigilia, idem invenerit, felices sunt illi servi.

39 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum.

40 Vos igitur este parati: nam qua hora non putatis, filius hominis venturus est.

41 Tum Petrus: Domine, inquit ei, ad nosne similitudinem istam dicis, an etiam ad omnes?

42 Et Dominus: Si quis est fidelis dispensator, & prudens, inquit, quem præfecerit herus suæ familiæ, ut ei suo tempore demensum præbeat:

43 beatus est ille servus, quem cùm venerit ejus herus, invenerit officium suum facientem.

44 Mihi certò credite, eum suis omnibus facultatibus præficiet.

45 Sin cogitaverit servus ille cum animo suo, herum suum diu non venire, cœperitque famulos, & famulas pulsare, epularique, & potare, & inebriari:

46 veniet herus illius servi inexpectato ei die, ignotaque hora, eumque dissecabit, & in infidelium numero habebit.

47 Is verò servus, qui cùm heri sui voluntatem sciret, non mandata fecerit, nec ejus voluntati paruerit, gravius vapulabit.

48 Qui verò nesciverit, & plagis digna fecerit, levius vapulabit. Ac cuicunque multum traditum fuerit, ab eo multum exigetur: & quantò cuique plus commissum fuerit, tantò plus ab eo reposcetur.

49 Ignem

49 Ignem veni ihjectum in
ram, qui si jam incensus est,
id volo?

50 Baptismate baptizandus
m, quod dum absolvatur, ve-
menter angor.

51 An me ad pacem in terris
nciliandam venisse arbitramini?
equaquam (inquam vobis) sed
tius discordiam.

52 Erunt enim deinceps quin-
e in una domo dissidentes, tres
duobus, & duo à tribus.

53 Dissidebit pater à filio, &
patre filius: mater à filia, & à
atre filia: socrus à nuru sua,
à socru nurus.

54 Deinde ad vulgus: Dum
videtis, inquit, exorientem ab
ccasu nubem, continuò dicitis
iventare pluviam, atque ita fit:

55 & dum spirantem au-
trum, dicitis æstum futurum, id
uod fit.

56 Ficti homines, terræ cœ-
que faciem discernere scitis:
mpus hoc qui fit ut non dis-
rnatis?

57 aut cur ex vobis ipsis non
dicatis ex æquo?

58 Cùm enim unà cum ad-
versario tuo magistratum adis,
a operam in via ut ab eo libere-
is, ne te & ille ad judicem per-
rahat, & judex lictori tradat,
ictor det in custodiam.

59 Mihi crede, non exibis
nde, quin ultimum etiam te-
uncium solveris.

CAPUT XIII.

Galilæi per Pilatum cæsi, d. fensi à Christo. Exemplum ficus in vinea, abscindendæ. Curata mulier. Personati de sabbato rejecti. Regnum Dei quibus simile sit rebus, nempe sinapi, fermento, angustia salutis, alieni servandi. Vulpes Herodes. Mina in Hierosolymam.

ADfuerunt autem quidam eo-
dem tempore, qui ei de
Galilæis nunciarunt, quorum san-
guinem Pilatus cum eorum sacri-
ficiis miscuerat.

2 Quibus Jesus in hæc verba
respondit: An putatis Galilæos
illos omnium fuisse Galilæorum
improbissimos, quòd talia passi
sint?

3 Nequaquam, inquam vobis.
Sed vos nisi ad frugem redieritis,
omnes similiter peribitis.

4 Item illos duodeviginti,
quos delapsa turris in Siloa, in-
terfecit, an fuisse putatis omnium
Hierosolymitanorum nocentissi-
mos?

5 Nequaquam, inquam vo-
bis: sed vos nisi ad frugem redie-
ritis, omnes similiter peribitis.

6 Dixit item hoc exem-
plum: Ficum habebat quidam
in vinea sua satam, ex qua ficu
fructum petitum venit, nec in-
venit.

7 Itaque dixit vinitori: Ego
jam per tres annos fructum
ex hac ficu petitum venio, nec
tamen invenio, abscinde eam,
quorsum terram inutiliter occu-
pat?

8 Cui ille: Domine, inquit
respondens: sine eam etiam
hunc annum, dum ego eam ab-
laqueem, atque stercorem,

9 si forte fructum edat. Sin
minus, tu eam postea abscindes.

10 Docebat autem aliquando
in quodam collegio Sabbatis,

11 & aderat quædam mulier
spiritum habens debilitatis jam
annos duodeviginti, eaque sic
incurva, ut se erigere prorsus
non posset.

12 Eam visam vocavit Jesus,
eique dixit: Mulier, soluta es ab
infirmitate tua:

13 eique manus imposuit:

at-

atque illa protinus correcta, Deo gratias agebat.

14 Hic collegii magister, Jesum Sabbato curasse indignans, his verbis plebem alloquitur: Sex dies sunt, in quibus agi debet: in iis igitur venite, ut curemini, non die Sabbati.

15 At Dominus sic ad eum contra locutus est: O personate, nónne vestrûm quisque Sabbato bovem asinumve suum solvit à præsepi, & potum ducit?

16 Hanc verò, quæ sit Abrahamo prognata, quam vinctam habuit Satanas annos jam duodeviginti, non oportebat ab hoc vinculo solvi die Sabbati?

17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adversarios: at vulgus omne tot præclaris, quæ ab eo fiebant, rebus lætabatur.

18 Dicebat item: Cui simile est divinum regnum? aut cui id assimilem?

19 Simile est grano sinapis, quod sumit homo, & in hortum suum jacit, idque sic crescit, ut fiat arbor tanta, ut aereæ volucres in ejus ramis nidificent.

20 Itemque dixit: Cui divinum regnum assimilem?

21 Simile est fermento, quod mulier sumit, & in farinæ sata tria recondit, dum tota fermentetur.

22 Igitur cùm oppidatim, vicatimque vadens doceret, & ad Hierosolymam iter faceret,

23 quidam sic ex eo quæsivit: Domine, an pauci servandi sunt?

24 & ille: Contendite, inquit eis, intrare per angustam portam. Nam multi (ut hoc sciatis) qui intrare conabuntur, non poterunt.

25 Postquam intraverit paterfamilias, ostiumque clauserit, & vos foris stare, & ost pulsare cœperitis, dicentes: mine, Domine, aperi nobis: vobis ita respondebit, Nescio unde sitis.

26 Tum vos ita dicere i stetis: Epulati sumus coram & bibimus, & tu in nostris teis docuisti.

27 At ille: Profectò ne vos, inquiet, unde sitis. Fa site à me omnes malefici.

28 Illic erit ploratus stri que dentium, dum Abraham Isaacum, & Jacobum, omnes vates in Dei regno conspicie vos verò foràs ejici,

29 venientque ab Oriente, Occidente, & Borea, & Aust qui in divino regno accumbant.

30 Et quidem ultimi sun qui primi erunt: & primi su qui erunt ultimi.

31 Eodem die Pharisæi q dam eum his verbis convenerun Abi, & hinc discede, nam H rodes vult interficere te.

32 Quibus ille: Ite, inqu dicite isti vulpi, me dæmon ejecturum, sanationesque pe fecturum esse hodie & cras: ter autem die perfectum iri.

33 Veruntamen mihi hod & cras, & tertio die ambula dum esse: quoniam non li ullum vatem extra Hierosol mam perire.

34 Hierosolyma, Hierosolym quæ vates interficis, & ad missos lapidas, quoties volui n natos congregare, quomodo g lina suum nidum sub alas? nec voluistis.

35 Scitote futurum esse, ut bis vestra domus desertarelinq tur. Atque illud sic habetote, non prius esse visuros me, qu tempus veniat, quò dicetis: B ne sit venienti in nomine Dom

CAPU

CAPUT XIV.

Jesus Pharisæi convivæ. De Sabbato disceptatio. Modestia piorum. Qui vocandi ad epulas. Ad convivium vocati miseriores. Quis Christi discipulus. Sal infatuatum.

CUM autem in domum venisset cujusdam Pharisæorum primarii Sabbato ad cibum sumendum,

2 & illi eum observarent, ecce quidam hydropicus ante eum,

3 Jesus legisperitos, & Pharisæos alloquens quæsivit an Sabbato curare fas esset.

4 Atque illis tacentibus, Jesus illum prehendit, sanavitque & dimisit,

5 illosque sic affatus est: Quis vestrûm est, qui si ejus asinus aut bos in puteum cadat, non eum protinus extrahat die Sabbati?

6 Ad hæc illi ei contrà respondere non potuerunt.

7 Dixit item invitatis exemplum (animadvertens ut prima accubandi loca diligerent) eos sic alloquens.

8 Si fueris ab aliquo vocatus ad nuptias, noli accubare primo loco, ne si quis honoratior te sit ab eo invitatus,

9 veniat is qui & te & illum vocavit, tibique ut illi locum des, jubeat, atque ita sit tibi ultimus locus cum pudore occupandus.

10 Sed cùm fueris invitatus, i accubitum ultimo loco, ut cùm venerit qui te invitaverit, dicat tibi: Amice, ascende superius, id quod tibi erit apud eos qui tecum accumbent, gloriosum.

11 Nam quisquis seipsum evexerit, deprimetur, & qui se depresserit, evehetur.

12 Dixit item ei, qui se invitaverat: Cùm prandium cœnamve facis, ne vocato tuos amicos, nec fratres, nec cognatos, nec vicinos, *L.* nec *G.* divites, ne illi te viciſſim invitent, tibique referatur gratia.

13 Sed cùm convivium celebras, voca pauperes, mutilos, claudos, cæcos:

14 & felix eris, quoniam te remunerari nequeunt. Redditur enim tibi in resurrectione justorum.

15 His auditis, quidam convivarum dixit ei: Felix, qui cibum capit in divino regno.

16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fecit magnam cœnam, multosque invitavit:

17 & hora cœnæ servum suum misit, qui invitatos venire juberet: jam enim parata esse omnia.

18 At illi omnes ad unum se excusare. Primus sic ei dixit: Fundum emi, & eum visere necesse habeo, rogo te habe me excusatum.

19 Alter item dixit: Juga boum emi quinque, & ea experturn eo: rogo te habe me excusatum.

20 Item alius: Uxorem duxi, inquit, ideoque ire non possum.

21 Hæc servus domino suo renunciatum ivit. Tum iratus paterfamilias, dixit servo suo, Egredere evestigiò in urbis aream atque vicos: & pauperes, mutilosque, & claudos, & cæcos huc introducito.

22 Deinde servus, Domine, inquit, factum est ut imperasti: sed supereſt locus.

23 Tum dominus: Proficiscere in vias, inquit, & in sepia & intrare coge, ut domus mea compleatur.

24 Nam

24 Nam illud scitote, neminem hominum illorum invitatorum esse meam cœnam gustaturum.

25 Cùm autem eum ingens hominum turba comitaretur, conversus dixit eis:

26 Si quis ad me venit, nec suum patrem, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeò suam ipsius animam odit, non potest meus esse discipulus.

27 Qui non portat suam crucem, & me sequitur, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim vestrûm volens turrim construere, non prius sedens sumptum computat, an habeat quæ ad perfectionem requirantur?

29 ne si jactis fundamentis absolvere non valeat, omnes qui id spectabunt, eum illudere incipiant,

30 dicentes, eum hominem, quæ ædificare cœperit, exædificare nequivisse.

31 Aut quis rex ad prælium cum alio rege committendum profecturus, non antè sedens deliberat, an possit cum decem millibus obviam ire illi qui se cum viginti millibus adoriatur?

32 Alioquin adhuc illo procul absente, legatos de pace mittit.

33 Sic igitur quicunque vestrûm non suis omnibus valedicit, non potest meus esse discipulus.

34 Bonum est sal: verùm si sal infatuatum fuerit, quo condietur?

35 Nec terræ est, nec stercori accommodatum: foràs projicitur. Qui aures habet ad audiendum, audiat.

CAPUT XV.

Malos cur Jesus non abigat. Ov[illegible] perdita, drachma reperta, [illegible] lius dissolutus, ad frugem [illegible] dient. Frater invidus.

FRequentabant autem eum omnes publicani, & impro[illegible]bi, ejus audiendi gratia,

2 & fremebant Pharisæi atque Scribæ, dicentes, eum improbos admittere, cumque [illegible] cibum capere:

3 atque ille eis hujusmodi [illegible] militudinem in hæc verba dixit:

4 Quis homo vestrûm est, qui si centum habeat oves, & earum unam perdiderit, non relinquat in saltu nonaginta novem, & ad perditam vadat, donec eam inveniat?

5 quam inventam suis imponit humeris, gaudens:

6 domumque profectus, convocatos suos amicos & vicinos admonet, ut sibi congratulentur, qui suam ovem perditam invenerit.

7 Scitote eodem modo majorem fore in cœlo lætitiam ob unum sontem, qui redeat ad frugem, quàm ob nonaginta novem insontes, qui vitæ correctione non egeant.

8 Aut quæ mulier est, quæ [illegible] drachmas habeat decem, & [illegible] nam drachmam amittat, non lucernam accendat, domumque verrat, & diligenter conquirat donec inveniat?

9 Ac ea inventa, convocat [illegible] micas, & vicinas, easque ut sibi congratulentur monet: sese enim quam perdiderat invenisse drachmam.

10 Eodem modo scitote apud divinos angelos lætitiam fieri ob unum sontem, qui ad frugem redeat.

11 Item illud dixit: Habebat homo quidam filios duos,

12 qui

12 quorum junior patri dixit: Pater, da mihi competentem bonorum partem. Itaque divisit ei facultates,

13 ac non multis pòst diebus, congestis omnibus, junior filius, peregrinquam regionem peregrè profectus est, atque illic facultates suas luxuriosè vivendo dissipavit.

14 Postquam omnia absumsisset, orta in illa regione gravi fame, cœpit indigere.

15 Itaque adiit ejus regionis civium quendam, & apud eum hospitatus est, atque ille eum in prædium suum misit ad pascendos porcos:

16 ipseque eò devenit, ut cuperet ventrem suum replere siliquis, quas porci comedebant, nec ei quisquam dabat.

17 Igitur ad sese reversus ita cogitare: Quàm multi mei patris mercenarii panibus circumabundant, ego fame pereo.

18 Recipiam me ad meum patrem, eique dicam: Pater, & in cœlum, & adversum te peccavi,

19 ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius: utere me perinde ac uno tuorum mercenariorum.

20 Ita profectus venit ad patrem suum. Quem adhuc procul absentem conspicatus pater, misericordia accurrit, eique in collum insiliit, & eum deosculatus est.

21 Et filius sic illum allocutus est: Pater, & in cœlum, & adversum te peccavi, ita, ut jam non sim dignus qui dicar filius tuus.

22 At pater: Proferte (inquit suis servis) priorem stolam, eamque induite, & ejus manui annulum adhibete, & calceos pedibus,

23 eductumque vitulum altilem mactate, lætique epulemur:

24 nam hic filius meus, qui mortuus erat, revixit: & qui perditus erat, inventus est. Itaque lætari cœperunt.

25 Erat autem ejus filius natu grandior rure. Is cum veniens domui propinquasset, audito concentu atque choris,

26 vocato uno famulorum suorum, scisciatus ex eo est, quid ea sibi vellent?

27 Cui ille: Venit tuus frater, inquit: itaque mactavit tuus pater altilem vitulum, quòd eum receperit incolumem.

28 Ille verò iratus noluit ingredi. Cumque pater ejus egressus, eum hortaretur, ille patri respondit in hunc modum.

29 Ego tot annos tibi servio, nec unquam contra tuum præceptum feci, & tu mihi nunquam vel hœdum dedisti, ut cum meis amicis lætarer,

30 At iste tuus illius, qui facultates tuas cum scortis abliguriit, ubi venit, tu ei altilem vitulum mactasti.

31 At ille: Nate, inquit ei, tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt.

32 Etenimvero de tuo hoc fratre lætari & gaudere oportuit, quòd cùm mortuus esset, revixit: cùm perditus esset, inventus est.

CAPUT XVI.

Callidus dispensator. Opum utilitas. Dominium repugnans. Pietas vim passa. Repudium. Lazarus felix. Divitis miseria.

DIxit item suis discipulis: Homo quidam dives dispensatorem habebat, qui apud eum tanquam qui ejus bona dilapidaret, delatus est:

2 &

2 & ille vocatum eum, ſic allocutus eſt: Quid eſt, quod audio de te? redde tuæ diſpenſationis rationem: nec enim tibi licebit amplius diſpenſatorem eſſe.

3 Tum diſpenſator ſic ſecum cogitare: Quid agam? cùm meus herus à me diſpenſationem auferat: Fodere non valeo, mendicare erubeſco:

4 ſcio quid agam, ut cùm abdicatus diſpenſatione fuero, ſint qui me in ſuas domos accipiant.

5 Igitur advocatis ſingulis heri ſui debitoribus, dixit primo: Quantum debes hero meo?

6 Centum batos olei, inquit. Et ille: Accipe tuum ſcriptum, inquit ei, & ſede continuò, ac ſcribe quinquaginta.

7 Deinde alteri dixit: Tu verò quantum debes? Centum frumenti coros. Accipe tuum ſcriptum, inquit, & ſcribe octoginta.

8 Itaque laudavit herus diſpenſatorem iniquum, quòd prudenter feciſſet. Nam hujus ſeculi homines ſunt in ſuo genere prudentiores, quàm homines lucis.

9 Et ego hoc vobis dico: facite vobis amicos ex falſis opibus, ut cum defuncti fueritis, admittant vos in æterna domicilia.

10 Qui in minima re fidus eſt, idem in magna fidus eſt: & qui eſt in re minima injuſtus, idem in magna injuſtus eſt.

11 Quòd ſi in falſis opibus fidi non fueritis, veras quis vobis credat?

12 & ſi in alieno fidi non fueritis, veſtrum quis vobis committat?

13 Nullus famulus poteſt ſervire duobus dominis: enim alterum oderit, alter amabit: aut alterum tuebi alterum contemnet. Non teſtis & Deo ſervire, & opi

14 Audiebant autem hæc nia etiam Phariſæi, qui e avari, eumque deridebant.

15 Itaque ille ſic eis di Vos ii eſtis, qui vos homin probetis: ſed Deus veſtros mos novit, nam quod eſt a homines ſublime, id apud De eſt abominandum.

16 Lex & vates uſque ad hannem: poſtea divinum regn nunciatur, atque in id omne rumpunt.

17 Eſt autem facilius cœl terramque interire, quàm l vel unum apicem intercidere.

18 Quiſquis uxorem ſuam mittit, & aliam ducit, adulte & quiſquis à viro dimiſſam du adulterat.

19 Erat autem homo quid dives, qui purpura & byſſo ſtiebatur, quotidie lautè volup tibus indulgens.

20 Erat & quidem pau nomine Lazarus, qui ad ejus ſtibulum jacebat ulceroſus,

21 cupienſque ſaturari mi quæ de divitis menſa decidebat Quin & canes veniebant, & jus ulcera lingebant.

22 Accidit autem ut mo retur pauper, & ab Angelis Abrahami gremium auferret Mortuus eſt & dives, & ſep tus.

23 Atque is in orco, ſubl oculis, cum eſſet in cruciatib aſpicit Abrahamum procul, in ejus gremio Lazarum,

24 & Pater Abrahame (quit clamans) miſerere mei, mitte Lazarum, qui ſummo gito ſuo in aqua intincto, lingu

linguam refrigeret: crucior enim in hac flamma.

25 At Abrahamus: Nate, inquit, memineris & te tuis bonis in vita tua, & Lazarum malis esse defunctum. Nunc & hic in solatio, & tu in dolore es.

26 Praeterea constat omnino inter nos & vos vasta vorago, ut qui velint hinc ad vos transire, non possint, neque qui istic sunt, ad nos trajiciant.

27 Tum ille, rogo igitur te, pater, ut eum in mei patris domum mittas,

28 ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipsi quoque in hunc cruciatus locum veniant.

29 At Abrahamus: Habent Mosem & vates, inquit ei: eos audiant.

30 Et ille: At verò, pater Abrahame, si quis à mortuis ad eos fuerit profectus, corrigent se.

31 Si Mosem (inquit ille) & vates non audiunt, ne si quidem quispiam ex mortuis resurgat, obtemperabunt.

CAPUT XVII.

Offensionum necessitas. Offendentis miseria: benignitas in hostes. Leprosi x. gratus unus. Christi reditus. Judicium repentinum.

DIxit autem discipulis: Non possunt non evenire offensiones: sed vae ei per quem eveniunt:

2 satius esset ei, circumjecta ejus collo asinaria mola, in mare dejici, quam vel minimum horum offendere.

3 Cavete vobis. Quod si in te peccaverit tuus frater: reprehende eum: & si eum poenitebit, ignosce ei.

4 Quòd si vel septies uno die in te peccaverit, & septies eodem die ad te redierit, & se poenitere dixerit, ignosce ei.

5 Dixerunt autem Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

6 Et Dominus: Si tantum fidei haberetis, inquit, quantum est granum sinapis, & huic caprifico juberetis ut extirparetur, & in mari plantaretur, obediret vobis.

7 Quis autem vestrûm est, qui si arantem aut pascentem servum habeat, eum rure reversum protinus accubitum ire jubeat?

8 ac non potius sic ei dicat: Para quod ego coenem, accinctusque mihi ministra, donec comedero, ac bibero: postea comedes ac bibes tu.

9 Num gratiam habet ei servo, quòd sibi mandata fecerit? Non puto.

10 Sic & vos, cum omnia vobis mandata feceritis, dicite vos inutiles esse servos, qui quod debueritis facere, feceritis.

11 Cùm autem Hierosolymam contenderet, & per Samariam Galilaeamque vaderet,

12 ei in quendam vicum ingredienti occurrerunt decem homines leprosi, qui procul steterunt,

13 & sublata voce dixerunt: Jesu praeceptor miserere nostri.

14 Quibus ille visis: Ite, inquit, ostensum vos sacerdotibus. Atque illi inter abeundum purgati sunt.

15 Unus autem eorum, se sanatum esse videns, rediit, Deum magna voce collaudans:

16 & ad illius pedes pronus accidit, ei gratias agens. Erat autem is Samaritanus.

17 At Jesus sic locutus est: Nonne decem purgati sunt? ubi verò sunt novem?

18 Nul-

18 Nullúmne repertum esse qui sit ad gloriam Deo tribuendam reversus, nisi hunc alienigenam?

19 Surge (inquit) abi: tua te fides servavit.

20 Interrogatus autem à Phariſæis, quando venturum esset divinum regnum, sic eis respondit: Non ita venturum est divinum regnum, ut observetur,

21 aut hic illicve esse demonſtretur. Scitote enim, divinum regnum intra vos esse.

22 Tum discipulos alloquens: Veniet tempus, inquit, cum vel unum filii hominis dierum cernere cupietis, nec videbitis.

23 Vobisque hic aut illic adesse dicetur: nolite audire, nec insequi

24 Ut enim fulgur ab altero cœli extremo ad alterum extremum refulgens, lucet, sic erit etiam filius hominis in sua die.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & improbari ab hac natione.

26 Ac quemadmodum Noæ temporibus accidit, sic accidet temporibus filii hominis.

27 Comedebant, bibebant, ducebant uxores, nubebant, usque ad diem, quo ingresso in arcam Noe, venit diluvium, quod omnes perdidit.

28 Similiter, ut & Loti temporibus accidit: comedebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant:

29 quo verò die exiit Sodomis Lotus, pluit ignis & sulphur de cœlo, quod omnes perdidit.

30 Itidem accidet, qua die filius hominis patefiet.

31 In illa die, qui in tecto erit, si erit ejus supellex domi, ne descendat ad eam auferendam. Itidem qui ruri, ne revertatur.

32 Memineritis autem uxoris Loti.

33 Qui animam suam servare quærit, eam perdet: & qui eam perdiderit, conservabit.

34 Hoc vobis dico: in ea nocte erunt in uno cubili duo, quorum alter assumetur, alter relinquetur.

35 Duarum, quæ simul molent, altera assumetur, altera relinquetur.

36 Duorum qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur.

37 Et illi eum alloquentes: Ubi Domine? inquiunt, Quibus ille: Ubi corpus, inquit, ibi & aquilæ coibunt.

CAPUT XVIII.

Vidua judicem obtundens. Publicanus Phariſæo melior. Sinite parvulos venire ad me. Sumet in lege laudabilis. Opulentia damna. Prædicit mortem, ac resurrectio. Discipulorum inscitia. Cæcus videns fit.

DIxit etiam eis exemplum quo semper orandum esse, nec defatigari oportere ostenderet.

2 Judex erat quidam in quadam urbe, inquit, qui nec Deum metuebat, nec homines reverebatur.

3 Erat in eadem urbe vidua quædam, quæ ad eum ibat, & ut se de adversario suo vindicaret, petebat.

4 Ille verò aliquandiu nolebat. Sed postea sic secum dixit: Etsi neo Deum metuo, nec hominem revereor:

5 tamen quia mihi negotium facessit hæc vidua, eam vindicabo, ne me assiduè veniendo obtundat.

6 Audite, inquit Dominus, quid judex injustus dicat.

7 Er-

7 Ergò Deus electos suos, ad se die ac nocte quiritantes, non ulciscetur? & tam erit in eos difficilis?

8 Scitote eum citò ultorum esse eos. Cæterum filius hominis cùm veniet, scilicet fidem in terris inveniet?

9 Dixit item ad quosdam (qui sibi se justos esse persuaserant, aliosque contemnebant) hoc exemplum.

10 Homines duo in templum ascenderunt, orandi gratia, alter Phariſæus, alter Publicanus.

11 Ibi Phariſæus hæc apud se precabatur: Deus, ago tibi gratias, quòd non sum quales reliqui hominum, rapaces, injusti, adulteri: aut etiam qualis hic publicanus.

12 Jejuno bis intra singula Sabbata: decumas do omnium quæ possideo.

13 At publicanus procul abſistens, ne oculos quidem in cœlum attollere audebat, ſed ſibi pectus tundebat dicens: Deus propitius esto mihi ſonti.

14 Scitote, hunc approbatum descendisse domum suam: illam non item. Nam quiſquis ſeipſum extulerit, deprimetur: & qui ſe deprefferit, extolletur.

15 Afferebant autem ei etiam parvulos, ut eos tangeret. Quo viſo, diſcipuli illos objurgabant.

16 At Jeſus accerſitis parvulis: Sinite, inquit, pueros ad me venire, & eos ne prohibete: talium enim eſt divinum regnum.

17 Hoc vobis confirmo, qui divinum regnum non acceperit ut puer, is in id non intrabit.

18 Item interrogavit eum quidam qui magiſtratum gerebat, his verbis: Magiſter bone, quid faciendo vitam conſequar æternam?

19 Cui Jeſus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus eſt bonus, niſi unus Deus.

20 Præcepta noſti: Ne adulteraveris: nec occideris: ne furator: ne falſum teſtimonium dicito: tuum patrem & matrem honorato.

21 Et ille: Hæc omnia, inquit, executus ſum ab ineunte ætate.

22 His auditis, Jeſus inquit ei: Adhuc unum tibi deeſt: quicquid habes vende, & diſpertire pauperibus, habiturus in cœlo theſaurum: deinde ades, & me ſequere.

23 At ille, his auditis, triſtis eſt factus: quippe qui prædives eſſet.

24 Eum triſtem factum videns Jeſus: dixit: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in divinum regnum intrabunt?

25 Facilius eſt enim rudentem per acus foramen trajici, quàm divitem in divinum intrare regnum.

26 Tum auditores: Quis igitur ſervari poſſit? inquiunt.

27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, ea à Deo fieri poſſunt.

28 Tum Petrus: Nos quidem inquit, omnibus relictis, te ſecuti ſumus.

29 Et ille: Hoc certò ſcitote, inquit eis, neminem eſſe qui domum, qui parentes, qui fratres, qui uxorem, qui liberos divini regni cauſa reliquerit,

30 quin ſit & in hoc tempore ſæpe conduplicata, & in futuro ſeculo vitam æternam conſecuturus.

31 Aſſumptis autem duodecim, dixit eis: En aſcendimus Hieroſolyma, & filio hominis accident planè omnia quæ ſunt à vatibus ſcripta.

32 Tra-

32 Tradetur enim extraneis, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conſpuetur,

33 & verberatus interficietur, & tertio die reſurget.

34 At illi nihil horum intellexerunt, adeoque tecta eis erat ea oratio, ut quæ dicerentur, ignorarent.

35 Eo autem Hierichunti propinquante, ſedebat apud viam quidam cæcus mendicans.

36 Is prætereuntem hominum turbam audiens, ſciſcitatus eſt quid illud eſſet?

37 Cúmque ei indicatum eſſet, Jeſum Nazarenum præterire,

38 clamavit his verbis: Jeſu Davidide, miſerere mei.

39 Et quamvis præcedentes increparunt eum, ut taceret, ille multò magis clamabat: Davidide, miſerere mei.

40 Tum Jeſus reſtitit, & eum ad ſe duci imperavit: ac ubi ille acceſſit, ſic eum interrogavit:

41 Quid tibi vis faciam? Et ille: Domine, inquit, ut videam.

42 Et Jeſus: Cerne, inquit ei: tua te fides ſervavit.

43 Atque ille continuo vidit, eumque ſecutus eſt, Deum collaudans. Quo viſo, populus omnis Deo tribuit laudem.

CAPUT XIX.

Chriſti Zachæus hoſpes. Varii minarum negociatores. Ultimus vecors. Jeſus aſello vectus. Urbis ruina inſtans. Vendentes pulſi fano.

EO autem ingreſſo, & per Hierichuntem eunte,

2 erat quidam vir, qui nomine Zachæus vocabatur, publicanorum magiſter, iſque dives.

3 Is cum conaretur Jeſum videre quis eſſet, neque præ hominum turba poſſet, utpote qui eſſet ſtatura parvus,

4 præcurrit & in capri… aſcendit, ut eum videret: … illàc tranſiturus erat.

5 Ad eum locum ubi v… Jeſus, ſuſpexit, & eo viſo … dixit: Zachæe, deſcende … perè: hodie enim mihi … tuæ manendum eſt.

6 Atque ille celeriter … ſcendit, eumque lætus accep…

7 Quo viſo fremebant om… quòd ad hominem improbum … verſatum iviſſet.

8 Zachæus verò Dominum … alloqui inſtitit: Scito me, … mine, dimidium facultatum m… rum largiri pauperibus: quòd … quem ulla re fraudavi, re… quadruplum.

9 Tum Jeſus ei dicit, ſalu… eo die partam eſſe ei dom… quatenus ipſe quoque Abra… mides eſſet:

10 veniſſe enim filium ho… nis ad perdita quærenda, at… ſervanda.

11 Illis autem hæc audien… bus, ſubjecit exemplum, qu… ipſe prope Hieroſolymam e… & illi adfuturum mox divi… regnum arbitrarentur.

12 Ait ergo: Homo quid… nobilis profecturus in longi… quam regionem, ut in re… poſſeſſionem invaderet, dein… rediturus,

13 vocatis ſuis decem ſer… dedit decem minas, eiſque n… davit ut negotiarentur, do… ipſe reveniret.

14 Ejus autem cives eum … derant: itaque miſſis poſt e… legatis, negarunt ſe velle ut … in ſe regnaret.

15 Poſtquam ille regnum … eptus rediit, juſſit ad ſe ſer… illos accerſi, quibus argen… dederat, ut ſciret quid quiſq… negociando lucratus eſſet.

16 Et…

16 Ego primus advenit, &, mine, inquit, tua mina de- em minas peperit.

17 Cui ille: Rectè, bone rve: quoniam in tantilla re delis fuisti, habeto in decem pida potestatem.

18 Deinde venit alter: Do- ne, inquit, tua mina quinque nas confecit.

19 Et ille: Tu quoque (in- it etiam huic) præesto quin- e oppidis.

20 Item venit alius: Domine, quit, ecce mina tua, quam ego linteo compositam habui:

21 metuebam enim te, utpo- hominem severum, qui & od non deposuisti tollas, & od non seminasti metas.

22 At ille: Ex tuo ipsius ore damnabo, inquit ei, serve ne- am. Sciebas me hominem se- rum esse, qui & quod non de- sui tollam, & quod non semi- vi metam.

23 Cur ergo non dedisti meum gentum ad mensam, & ego re- rsus id cum fœnore recepissem?

24 Auferte ei minam, inquit qui aderant, & ei date qui de- mo minas habet.

25 At illi: Domine habet de- m minas.

26 Ergo scitote omni haben- dandum esse, inquit: non ha- nti autem, etiam quod habet, ferendum.

27 Cæterum inimicos illos eos, qui me in se regnare no- erunt, adducite huc, & coram jugulate.

28 Hæc fatus progredi per- xit, Hierosolymam ascendens.

29 Ut autem prope Bethpha- n & Bethaniam venit ad mon- m qui vocatur Olivarum, misit scipulorum suorum duos cum is mandatis,

30 Ite in vicum qui est è regione, in quem ingredientes, invenietis asellum vinctum, quem nemo unquam hominum insedit: eum solvitote & adducitote.

31 Quòd si quis vos cur solvatis interroget, sic ei dicetis: Domino eum opus esse.

32 Igitur profecti qui erant missi, invenerunt quod eis ille dixerat.

33 Cumque ex eis asellum solventibus quæsiviffent ejus domini, cur asellum solverent,

34 dixerunt eum Domino opus esse,

35 eumque ad Jesum adduxerunt: & injectis in asellum suis vestimentis, eò Jesum imposuerunt.

36 Atque eo vadente, insternebant suis vestimentis viam.

37 Ac ubi jam prope montis olivarum descensum venit, cœpit universa discipulorum multitudo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ viderant miraculis, his verbis:

38 Bene sit venienti regi in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in supremis.

39 At quidam Pharisæorum ex turba dixerunt ei: Magister objurga tuos discipulos.

40 Quibus ille respondens: Scitote, inquit, si taceant hi, clamaturos esse lapides.

41 Deinde ut propius accessit, visa urbe deploravit eam, dicens:

42 O si scires tu, & quidem hac ipsa tua die, quæ tibi saluti forent: sed nunc tuos latent oculos.

43 Venient enim tibi dies, cùm te tui hostes vallo circumdabunt, & circumsidebunt, & prement undique,

44 teque & tuos in te natos com-

complanabunt, nec in te lapidem lapidi impositum relinquent: quoniam tempus, quo tui habita cura fuerit, non noveris:

45 Deinde in fanum ingressus, cœpit vendentes in eo & ementes ejicere, dicens eis:

46 Scriptum est: Mea domus, supplicationis domus est: at vos ex ea latronum speluncam fecistis.

47 Docebat autem quotidie in fano. Pharisæi verò & Scribæ eum perimere conabantur, necnon populi primarii:

48 sed quid agerent, non inveniebant, quòd cunctus populus ab ejus ore pendebat.

CAPUT XX.

Vineæ cultores perdendi. Lapis offensionis. Officium in Deum, in principem. Sadducæi rejecti, de resurrectione, ac vidua 7. conjugii. Davidis Dominus geminus. Pharisæorum cum fastus, tum avaritia.

QUodam autem illorum dierum eo populum in fano docente ac instituente adfuerunt pontifices & scribæ cum senatoribus, eumque sic allocuti sunt:

2 Dic nobis, qua potestate ista facias, aut quis tibi potestatem istam dederit?

3 Quibus ille respondens: Interrogabo vos ego vicissim quiddam, inquit, quod mihi dicite.

4 Johannis baptisma à cœlóne erat, an ab hominibus?

5 Illi verò sic apud se ratiocinari: Si dixerimus à cœlo, dicet: Cur ergo ei non credidistis?

6 sin ab hominibus dixerimus, universus populus nos lapidabit: persuasum est enim ei, Johannem esse vatem,

7 Itaque responderunt, se nescire unde.

8 Et Jesus: Nec ego dico, inquit eis, qua pot… hæc faciam.

9 Cœpit autem ad po… hoc exemplum dicere: … quidam vineam consevit, … colonis elocata, domo abf… tis diu.

10 Deinde suo tempore … ad colonos servum, ut illi … vineæ fructu darent. At … ni eum verberatum, dimi… inanem.

11 Ille alterum item s… misit, & illi eum quoque v… ratum, & contumelia aff… dimiserunt inanem.

12 Cumque tertium ite… fisset, illi eum etiam vu… tum expulerunt.

13 Tum vineæ dom… Quid agam? inquit; mitta… lium meum charissimum: f… sis hunc visum revereburtur…

14 At coloni eo viso, … ter sese dicere: Hic est h… agite perimamus eum, ut … fiat hæreditas.

15 Itaque ejectum ex … occiderunt. Quid ergo fac… vineæ dominus?

16 Veniet, & colonos … perdet, aliisque vineam … bit. Hoc audito illi dixe… Absit.

17 Et ille eos intuitus: … ergo est scriptum illud? … lapidem improbaverunt ædi… tores, is adhibitus est ad … anguli.

18 In eum lapidem qui … inciderit, collidetur, & in … inciderit ipse, eum commi…

19 Igitur pontifices & s… ei manus injicere eadem … conati sunt, intellexerunt … eum adversum se illud exem… dixisse? sed populum timu…

20 Itaque illud obserya…

ut mitterent emissarios, qui se viros bonos simularent, ut eum verbis caperent, atque ita magistratui & prætoris potestati traderent.

21 Atque hi sic eum interrogarunt: Magister, scimus te rectè dicere, ac docere, neque personæ rationem habere, sed vere divinam vitæ viam docere.

22 Licétne nobis Cæsari tributum pendere, an non?

23 At ille eorum versutiam intelligens: Quid me tentatis? inquit:

24 ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem, & titulum? Cæsaris, inquiunt illi respondentes.

25 Et ille: solvite igitur, inquit eis, Cæsariana Cæsari, & divina Deo.

26 Ita illi, cùm nullum ejus verbum apud populum carpere potuissent, ejus responsionem admirati, tacuerunt.

27 Tum eum aggressi Sadducæorum quidam, qui resurrectionem esse negant, sic interrogarunt:

28 Magister, scripsit nobis Moses, si cujus frater mortuus fuerit, uxorem habens, isque sine liberis mortuus fuerit, ut ducat ejus frater uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

29 Jam verò septem fuere fratres, quorum primus uxore ducta mortuus est sine liberis,

30 duxitque secundus uxorem, & is item sine liberis mortuus est.

31 atque illam duxit tertius, idemque septem, neque liberos reliquerunt.

32 Atque illis mortuis postremo omnium mortua est etiam fœmina.

33 Igitur in resurrectione cujus eorum futura est uxor? cùm septem eam in matrimonio habuerint.

34 Et Jesus eis ita respondit: Hujus vitæ homines & ducunt uxores & nubunt:

35 at quibus vitam illam assequi, & ex mortuis surrexisse contigit, ii nec ducunt uxores, nec nubunt.

36 quippe cùm jam mori nequeant, sunt enim angelorum similes, & Dei filii sunt, qui sint resurrectionis filii.

37 Mortuos autem resurgere, etiam Moses indicavit in rubo, ubi Dominum dicit Abrahami Deum, & Isaaci Deum, & Jacobi Deum.

38 Deus quidem non mortuorum est, sed viventium, utpote cum ei vivant omnes.

39 Tum quidam scribarum sic eum alloquuntur: Magister probè dixisti.

40 Neque deinceps audebant eum quicquam interrogare.

41 Et ille: Quî fit ut dicant, Christum Davide prognatum fore?

42 Cùm ipse David dicat in Psalmorum libro: Ait Dominus domino meo, Sede ad meam dexteram,

43 donec efficiam ex tuis hostibus tuorum pedum subsellium.

44 Quòd si eum David dominum vocat, qui fit ut sit eo prognatus?

45 Tum audiente cuncto populo, dixit suis discipulis:

46 Cavete Scribas, qui stolati libenter ambulant, & in foris salutationes, & in collegiis primas sessiones, & primas in cœnis accubationes amant:

47 qui viduarum domos per

ſpeciem prolixarum precum devorant, eoque graviores pœnas luent.

CAPUT XXI.

Vidua teruncii in fiſcum. Fani ruina impendens. Orbis calamitates. Piorum plaga. Urbis excidium.

CUM autem aſpiceret vidiſſet conferentes ſua munera in ricum divites,

2 cumque vidiſſet etiam quandam pauperculam viduam eò duos conferentem teruncios dixit:

3 Hoc certò vobis dico, hanc viduam plurimum omnium contuliſſe.

4 Nam omnes hi ex eo quod ſibi ſupererat, contulerunt in divina donaria: at hæc ex inopia ſua, quicquid facultatum habebat, contulit.

5 Item quibuſdam de fano dicentibus, pulchris eſſe lapidibus & donariis ornatum, dixit.

6 Videtis hæc? veniet dies, cùm nullus lapidi lapis impoſitus relinquetur, qui non diſſolvatur.

7 Et illi eum interrogantes: Magiſter, inquiunt, quando igitur iſta fient? & quo ſigno iſta futura ſignificabuntur?

8 Et ille: Videte inquit, ne decipiamini multi enim venient meo nomine, qui ſe eum eſſe dicant: & quidem tempus inſtat, nolite igitur eos affectari.

9 Cum verò bella & ſeditiones audietis, nolite expaveſcere: oportet enim hæc omnia prius fieri: ſed non continuò finis erit.

10 Conſurget & gens in gentem (inquiebat tum eis) & regnum in regnum,

11 magnique terræ motus nonnullis in locis, & fames & peſtes erunt, terriculaque & ſigna cœlo magna.

12 Sed ante hæc omnia i cientur vobis manus, & vex mini, inque collegia & cuſto trademini, atque ad reges & p tores mei nominis cauſa perd mini:

13 id quod vobis erit teſti nio.

14 Igitur animum induc cauſæ dictionem non præme tari.

15 Ego enim vobis ejuſm os & ſapientiam dabo, ut ei c tradicere aut reſiſtere neque omnes adverſarii veſtri.

16 Prodemini autem etia parentibus, & fratribus, & natis, & amicis, qui veſtrum nullos necabunt,

17 eritiſque cunctis inviſi pter nomen meum.

18 Verùm ne pilus quidem ſtri capitis peribit.

19 Veſtra patientia, veſtra luti conſulite.

20 Cum autem circunda exercitibus Hieroſolymam vid tis, tum ſcitote, ejus inſtare ſtitatem.

21 Tum qui erunt in Jud fugiant in montes: & qui e in ejus medio, diſcedant: & in agris erunt, ne intrent eam,

22 nam ſupplicii tempor runt illa, ut eveniant omnia ſcripta ſunt.

23 Hei uterum ferentibu lactantibus per ea tempora. N hæc regio graviter premetur, in hunc populum atrociter, vietur,

24 ut gladiorum acie cad & per omnes gentes exulent, ceturque à gentibus Hieroſol donec exterarum gentium pora compleantur.

25

25 Et erunt ſigna in ſole & luna, & ſideribus & in terris pressuras gentium angor trepidantium, mari undiſque reſonantium,

26 ut homines, eorum metu & expectatione, quæ orbi immineant, exanimentur: nam cœlestes poteſtates concutientur.

27 Ac tum aſpicietur filius hominis veniens in nube, cum intenti poteſtate atque gloria.

28 His autem fieri incipientibus ſuſpicitote, & capita attollite, quoniam veſtra inſtabit liberatio.

29 Tum eis ſimilitudinem dixit: Cernite ficum, & omnes arbores:

30 cùm jam frondeſcunt, id vos per voſipſos cernentes, cognoſcitis jam propè eſſe æſtatem.

31 Similiter & vos, cùm hæc fieri videbitis, ſcitote propè eſſe divinum regnum.

32 Hoc vobis confirmo, non prius eſſe præterituram ætatem hanc, quàm fiant omnia.

33 Etiamſi cœlum & terra pereant, mea dicta non peribunt.

34 Verùm cavete ne fortè obtundantur animi veſtri crapula & ebrietate, & hujus vitæ curis: atque ita vos nec opinantes illa dies opprimat.

35 Adveniet enim tanquam laqueus omnibus in totius terræ orbe degentibus.

36 Vigilate igitur, omni tempore orantes, ut vobis hæc omnia eventura effugere liceat, & coram filio hominis conſiſtere.

37 Ita interdiu docebat in templo; in noctes autem exibat, & in monte, qui vocatur Olivarum, verſabatur.

38 Atque omnis populus ad eum manè ventitabat in templum, ejus audiendi gratia.

CAPUT XXII.

Ad Antiſtites proditor. Cœna. Qui piorum Princeps. Preces pro Petro, hujus temeritas. In oliveto Jeſu preces. Angelus ad eum. Captus Jeſus. Pugnans Petrus, ter mox mendax. Jeſu calamitates.

1 INſtabat autem azymorum feſtum, quod Paſcha dicitur,

2 & quærebant pontifices & ſcribæ ejus interficiendi modum: timebant enim plebem.

3 Intravit autem Satanas in Judam cognomine Iſcariotam, qui erat ex duodecim numero.

4 Itaque is pontifices & antiſtites aggreſſus, verba cum eis fecit, quo pacto eum traderet eis.

5 Quo lætati illi, pacti ſunt, ei ſe daturos argentum.

6 Itaque pollicitus, quærebat opportunitatem eum illis ſine turba tradendi.

7 Poſtquam autem venit azymorum dies, in quo immolandum erat Paſcha,

8 miſit Jeſus Petrum & Johannem: Ite (inquit) paratum nobis paſcha, ut polluceamus.

9 Et illi: Ubi vis paremus? inquiunt ei.

10 Quibus ille: Simulac in urbem intraveritis, inquit, incidetis in hominem aquæ fictile ferentem: eum ſequimini in domum quò ingredietur,

11 & ſic ejus domus patrifamilias dicitote: Quærit ex te magiſter, ubinam ſit manſio, ubi Paſcha cum ſuis diſcipulis polluceat?

12 Atque ille vobis cœnaculum ingens inſtratum oſtendet: illic parate.

13 Igitur digressi, & quæ ille eis prædixerat nacti, parârunt Paschа.

14 Ac postquam venit hora, accubuit, & duodecim apostoli cum eo,

15 eosque sic allocutus est: Hujus vobiscum pollucndi Paschæ cupiditate ductus sum, antequam supplicio afficiar.

16 Hoc enim sic habetote, me eo non pollucturum esse, donec in Dei regno compleatur.

17 Tum sumpto poculo, actisque gratiis, dixit: Accipite hoc, & inter vos dividite.

18 Scitote enim, non antè me bibiturum esse de fructu vitis, quàm Dei regnum veniat.

19 Item sumptum panem actis gratiis fregit, eisque dedit, dicens: Hoc est corpus meum, pro vobis dandum: hoc facite in mei recordationem.

20 Similiter & poculum, postquam cœnatum est, dicens: Hoc poculum est novum fœdus, quod fit per meum sanguinem, qui est pro vobis effundendus.

21 Cæterum scitote, mei proditoris manum esse mecum in mensa.

22 Et filius hominis quidem abit, ut est definitum: verùm væ homini illi, per quem prodendus est.

23 Illi verò cœperunt inter sese quærere, quisnam eorum foret, qui id facturus esset.

24 Extitit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus esse videretur.

25 At ille: Gentium reges (inquit eis) in eas dominantur: quique eis imperant, gubernatores appellantur.

26 At vos non ita: quin vestrum maximus perinde sit ac minimus: & qui præest, perinde ac qui ministrat.

27 Uter enim major qui accumbit, an qui minis nonne qui accumbit? Atqui sum inter vos perinde ac ministret.

28 vos verò ii estis qui cum permanseritis in mei versis:

29 & ego regnum, quem modum mihi pater meus leg sic vobis lego,

30 ut comedatis & bibat mea mensa in regno meo, & tribunalibus sedeatis, jus di tes duodecim tribubus Isra rum.

31 Dixit item Dominus: mon, Simon, conatus est qu Satanas cribrare vos ut fru tum:

32 verùm ego pro te o ne te fides deficeret. Tu sim aliquando recreatus, c mato fratres tuos.

33 At ille: Domine, i ei, tecum paratus sum & c rem & mortem adire.

34 Et ille: Sic habeto tre, inquit: non prius g hodie cantaturum, quàm t tibi notum esse, ter neg ris.

35 Cæterum dum vos sine mena, inquit eis, & pera, & ceis dimisi, num qua re caru nulla, inquiunt.

36 At nunc, inquit eis, & menam qui habet, ferat, ite que peram: & qui gladium habet, vendat suum pallium emat.

37 Scitote enim, in me probandum adhuc esse scri illud: Et inter nefarios tus est: habent enim me finem.

38 Et illi: Domine, ec duo gladii. Satis est, inquit

39

39 Tum egreſſus contendit de more in olivarum montem, eum-que ſecuti ſunt diſcipuli.

40 Atque ubi ad locum venit, dixit eis: Orate, ne in tentationem veniatis.

41 Tum ab eis ferme ad lapidis jactum digreſſus, poſitis genibus precatus eſt hujuſmodi verbis:

42 Pater, averte, ſi vis, hoc à me poculum. Quanquam non mea, ſed tua voluntas fiat.

43 Apparuit autem ei angelus de cœlo, qui eum confirmaret.

44 Atque ille cum eſſet in certu, contentius orabat, & ſudor ejus manabat ſimili ſanguineis guttis, ad terram delabenti-bus.

45 Deinde precatus ſurrexit, & ad ſuos diſcipulos venit, quos præ ægritudine dormientes natos, dixit eis,

46 Quid dormitis? ſurgite, orate, ne in tentationem veniatis.

47 Atque adhuc eo loquente, ſupervenit hominum turba, quibus is qui Judas dicebatur, unus ex duodecim, præibat. Is ad Jeſum oſculandum acceſſit,

48 & Jeſus ſic eum allocutus eſt: Juda, tune oſculo filium hominis prodis?

49 Videntes autem ſui quid futurum eſſet, dixerunt ei: Domine, feriemuſne gladio?

50 percuſſitque quidam eorum pontificis ſervum, eique dexteram abſcidit auriculam.

51 Et Jeſus reſpondens: Sinite hactenus, inquit: & tacta illius auricula, eum ſanavit.

52 Dixit autem Jeſus eis qui ſe invaſerant, pontificibus, & fani antiſtitibus, ac ſenatoribus: Tanquam ad latronem exiiſtis cum gladiis & fuſtibus.

53 cùm quotidie eſſem apud vos in fano, non injeciſtis mihi manus, ſed hæc veſtra eſt hora, & tenebrarum poteſtas.

54 At illi eum comprehenſum duxerunt, & in pontificis domum introduxerunt. Petrus autem procul ſequebatur.

55 cumque illi ignem in medio atrio incendiſſent, & conſediſſent, ſedebat etiam Petrus inter eos.

56 Eum ſedentem ad ignem conſpicata & intuita quædam ancilla, dixit: Hic quoque cum eo erat.

57 At ille eum negavit, dicens: Mulier, non novi eum.

58 Item paulo poſt alius eo viſo dixit: Et tu ex eis es. At Petrus: Homo, inquit, non ſum.

59 Deinde interpoſita una ferè hora, alius quidam ſic affirmabat: Profectò hic quoque cum eo erat, etenim Galilæus eſt.

60 At Petrus: Homo, inquit, neſcio quid dicas. Tum ſtatim, eo adhuc loquente, cecinit gallus.

61 & converſus Dominus Petrum aſpexit, & Petrus Domini dictum recordatus, qui ei fore dixerat, ut priuſquam gallus caneret, eum ter negaret,

62 foras egreſſus, acerbè flevit.

63 Jeſum autem qui tenebant homines, illudebant, verberantes:

64 eoque velato, tundebant ei faciem, & ita interrogabant: Divina quis ſit qui te percuſſit?

65 atque alia multa contumeliosè dicebant in eum.

66 Deinde orto die coivit populi ſenatus, Pontifices & Scribæ, & ei in ſuum conſeſſum adducto ſic dixerunt:

67 Dic nobis, an tu Chriſtus ſis: Quibus iſte: Si vobis dixero, non credetis:

68 quod ſi vos etiam interrogavero, non mihi reſpondebitis, aut me abſolvetis,

69 Futurum eſt, ut ſedeat filius hominis ad dexteram potentiæ Dei.

70 Tu igitur Dei filius es? inquiunt omnes. Et ille: Sum quem vos eſſe me dicitis, inquit eis.

71 Tum illi: Quid jam nobis teſtimonio opus eſt, inquiunt, cùm ipſi ex ejus ore audiverimus?

CAPUT XXIII.

Ad Pilatum Jeſus. Falſa crimina. Ad Herodem Jeſus tacitus. Reditus in gratiam Regis, ac Prætoris. Pro Chriſto Prator. Populi furor. Cyrenæus. Duo latrones. Pro carnificibus Jeſus: illuſiones, dicteria, titulus. Felix latro, mundi tenebræ. Veli ſciſſio. Chriſti mors. Verus Centurio. Joſephi pietas. Munimentum novum.

1 GItur ſurrexit omnis eorum multitudo, & eum duxit ad Pilatum,

2 eumque accuſare inſtiterunt, dicentes, ſe ab eo gentem everti deprehendiſſe, & eum Cæſari tributa ſolvi vetare, dicentem ſe Chriſtum eſſe regem.

3 Et Pilatus eum interrogavit: Tunc Judæorum rex es? Cui ille reſpondens: Ut tu dicis, inquit.

4 Pilatus verò Pontificibus, & hominum multitudini negavit, ullum ſe in eo homine crimen deprehendere:

5 At illi urgere: Excitat populum, inquiunt, docens per totam Judæam, exorſus à Gal... hucuſque.

6 Hic Pilatus audita G... læa, quæſivit an homo Gal... eſſet.

7 Ac poſtquam eum d... nis Herodis eſſe cognovit, ... ſit eum ad Herodem, qui ... ipſe Hieroſolymis per eos ... erat.

8 Herodes viſo Jeſu, ma... pere lætatus eſt, quippe qui... jamdiu videre cuperet (quòd ... ta de eo audiebat) & ſe ali... ab eo prodigioſè fieri viſa ... ſperaret.

9 Verùm licet eum multis rebus interrogavit, ille nihil reſpondit:

10 quamvis etiam Pontifices & Scribæ qui aderant, eum acriter accuſarent.

11 Itaque deſpicatus eum Herodes, cum ſuis militibus, ac illuſificatus, indutum veſte ſplendida Pilato remiſit.

12 factique ſunt inter ſe amici Pilatus & Herodes eo die: nam antea inter eos inter debat ſimultas.

13 Pilatus autem convocatis Pontifices & magiſtratus ac populum ſic allocutus eſt:

14 Adduxiſtis hunc hominem mihi, tanquam qui populum vertat: atqui ego in veſtra preſentia examinans, nullum horum crimen in hoc homine deprehendi, quibus vos eum accuſatis.

15 Sed nec Herodes. ad enim miſi vos, & videtis morte dignum ab hoc factum eſſe.

16 Itaque eum caſtigabo, & relaxabo.

17 Habe...

17 Habebat autem neceſſe eis unum relaxare per feſtum.

18 Igitur illi univerſa multitudine exclamarunt ut eum tolleret, ſibique Barabam remitteret,

19 qui fuerat propter ſeditionem quandam in urbe factam, & cædem, conjectus in carcerem.

20 Cumque rurſum Pilatus Jeſum abſolvere volens, clamaret,

21 illi ſic reclamare: Crucifige, crucifige eum.

22 Quid enim is mali fecit? inquit, eos tertiùm alloquens. Nullum in eo capitale crimen deprehendi. Itaque eum caſtigabo & abſolvam.

23 At illi magnis clamoribus inſtare, flagitantes ut is crucifigeretur, gliſcentibus eorum Pontificumque vocibus.

24 Itaque Pilatus eorum poſtulata facere decrevit:

25 eiſque eum qui propter ſeditionem & cædem fuerat in cuſtodiam datus, & quem flagitabant, abſolvit. Jeſum autem eorum arbitrio tradidit.

26 Hoc illi abducto, Simonem quendam Cyrenæum, rure venientem, comprehenderunt, eique crucem poſt Jeſu tergum ferendam impoſuerunt.

27 Sequebatur autem eum ingens hominum multitudo, & mulierum, quæ plangebant, eumque lamentabantur.

28 Ad quas Jeſus converſus dixit: Hieroſolymitanæ fœminæ, ne me deplorate, ſed vos veſtroſque natos deplorate.

29 Nam ſcitote fore tempus, quo beatæ dicentur ſteriles, & uteri qui non genuerint, & ubera quæ non lactaverint.

30 cùm quidem eò venietur, ut dicant homines montibus, Corruite in nos: & collibus, Obruite nos.

31 Nam ſi viridi arbori fiunt hæc, aridæ quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo facinoroſi, cum eo interficiendi.

33 Atque ubi ad locum ventum eſt, qui Calvaria vocatur, illi eum ibi, & facinoroſos, alterum ad dexteram, alterum ad ſiniſtram, crucifixerunt.

34 Et Jeſus: Pater, inquit, ignoſce eis: neſciunt enim quid faciant. Illi verò ejus veſtimenta ſorte jacta partiti ſunt.

35 aſtabatque ſpectans populus, & magiſtratus quoque eum cum eis deridebant. Alios ſervavit, inquiebant, ſervet ſeipſum, ſi is Chriſtus eſt Dei electus.

36 Accedebant etiam milites, qui ei illuderent, & acetum ei offerebant,

37 &: Si tu Judæorum Rex es, inquiebant, ſerva teipſum.

38 Erat & titulus ſupra eum, Græcis, Romanis, & Hebraicis literis ſcriptus, Hic eſt Judæorum rex.

39 Atque unus pendentium facinoroſorum ei maledicebat, ita dicens: Si tu Chriſtus eſt, ſerva & teipſum & nos.

40 At alter contrà, ſic eum objurgare: An tu Deum non metuis, qui ſis in eodem ſupplicio?

41 Et nos quidem meritò. nam noſtris digna factis accipimus: at hic nullum facinus commiſit.

42 Tum ad Jeſum: Memento mei, Domine, inquit, cùm veneris in regnum tuum.

43 Cui Jeſus: Ho: tibi confirmo,

firmo, inquit, te hodie fore mecum in Paradiſo.

44 Erat autem hora ferè ſexta, & tenebræ per totam terram extiterunt uſque ad horam nonam:

45 & ſol infuſcatus eſt, & templi velum medium ſciſſum eſt.

46 & Jeſus clamans ingenti voce, dixit: Pater, tibi in manus commendo ſpiritum meum. Atque hæc locutus, expiravit.

47 Ea re viſa, centurio Deo gloriam tribuit, dicens: Profectò hic homo juſtus erat.

48 Et omnis hominum multitudo, qui ad hoc ſpectaculum venerant, videntes quæ facta forent, tundentes ſua pectora reverſi ſunt.

49 Aſtabant autem omnes ejus noti procul, necnon fœminæ, quæ eum fuerant à Galilæa ſecutæ, ea aſpicientes.

50 Tum vir quidam nomine Joſephus, ſenator, iſque vir bonus & juſtus,

51 qui illorum conſilio & facto non aſſenſus erat, ab Arimathæa Judæorum oppido, qui & ipſe Dei regnum expectabat,

52 is inquam Pilatum aggreſſus, Jeſu corpus poſtulavit.

53 idque detractum, linteo involvit, & in exciſo monimento poſuit, ubi nemo adhuc ſitus fuerat.

54 Erat autem ea dies Præparatio, qua Sabbatum illuceſcebat.

55 Et mulieres ſubſecutæ, quæ ex Galilæa cum eo venerant, monimentum aſpexerunt, & ut ejus corpus poſitum ſit:

56 reverſæque præparârunt aromata & unguenta, & Sabbato quidem ex præcepto quieverunt.

CAPUT XXIV.

Ad monimentum aromata. non inventus. Angeli duo. lieres ad Apoſtolos. Ad ſe crum Petrus. Chriſtus cum lus in itinere: plaga Chriſti trectata. In Bethania Jeſ Cœlum. Diſcipulorum char

PRimo autem poſt Sabba die, ſummo mane, venc ad monimentum, ferentes paraverant aromata, quibuſ eas comitantibus:

2 ſaxumque invenerunt à nimento avolutum:

3 & ingreſſæ, Domini J corpus non invenerunt.

4 Atque hic cum ea de conſternatæ eſſent, ecce duo eis in veſtibus aſtitere coruſc tibus,

5 qui perterritas & vultum terram inclinantes, ſic allo ſunt: Quid quæritis? viven inter mortuos:

6 non eſt hic, ſed ſurre Mementote ut vobis locutus cùm eſſet adhuc in Galilæa,

7 dicens oportere filium ho nis in hominum improborum nus tradi & crucifigi, & tertio reſurgere.

8 Tum illæ ejus verborum cordatæ ſunt,

9 & à monimento rever hæc omnia undecim omnibuſq cæteris renunciarunt.

10 Erat autem Magdalena M ria, & Johanna, & Maria Jac mater, & reliquæ unà cum eis, hæc Apoſtolis dixerunt.

11 Sed illis earum verba nugis habita ſunt, nec eis cre derunt.

12 Petrus autem ſurgit, & monimentum currit: & inc ſpiciens aſpicit lintea ſola poſi & abiit, ſecum ipſe eam rem a mirans.

13 P

13 Proficiſcebantur autem eorum duo eo ipſo die in vicum, diſtantem à Hieroſolyma ſtadia ſexaginta, cujus nomen erat Emaus,

14 & inter ſeſe de omnibus iis rebus quæ acciderant colloquebantur.

15 Atque eis colloquentibus ac diſputantibus, ipſe Jeſus accedit, & cum eis iter facit.

16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum non agnoſcerent.

17 Atque ille: Qui ſunt iſti ſermones, inquit eis, quos inter vos confertis, ambulantes, idque triſtes?

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita reſpondit: Tune ſolus ædeò Hieroſolymæ hoſpes es, ut ea neſcias quæ in ea per hoſce dies acciderunt?

19 Quænam? inquit eis. De Jeſu Nazareno, inquiunt, qui vir vates fuit, re verbiſque potens, & in Dei & in totius populi conſpectu:

20 utque eum tradiderint pontifices magiſtratuſque noſtri ad capitale judicium, & in crucem ſustulerint?

21 & tamen nos eum eſſe ſperabamus, qui Iſraelitas liberaturus eſſet. Accedit ad hæc omnia, quòd tertius hic dies agitur, ex quo facta ſunt.

22 Quanquam mulieres quædam ex noſtris ſtupefecerunt nos: quæ manè ad monimentum profectæ,

23 neque corpus nactæ, rediérunt, & ſe angelorum viſum vidiſſe dixerunt, qui eum vivere dicerent.

24 Et ſociorum noſtrorum quidam ad monimentum profecti, ſic eſſe compererunt, quemadmodum dixerant fœminæ, ipſum quidem non viderunt.

25 Et ille: O ſocordes, inquit eis, & animo tardi, ad credenda quæ tam multa dixere vates.

26 Quaſi verò non ea pati Chriſtum, & ita ſuam inire gloriam oportuerit.

27 Tum exorſus à Moſe, omnes obiens vates, eis per omnia ſcripta, quæ de ſeipſo dicta forent, interpretabatur.

28 Deinde ubi prope vicum, quò proficiſcebantur, ventum eſt, ipſe ſe longius ire ſimulabat.

29 Sed illi eum coegerunt: dicentes: Mane nobiſcum: appetit enim veſpera, & dies inclinavit. Itaque ingreſſus eſt ad manendum cum eis.

30 Atque inter accumbendum cum eis, panem ſumpſit, eumque, fauſta ſuper eo precatione uſus, fregit, & eis præbuit.

31 Et illi apertis eorum oculis, eum agnoverunt: atque ille ex eorum conſpectu evanuit.

32 Tum illi inter ſeſe ſic dicere: Nimirum nobis ardebat animus, cùm nos in via alloqueretur, cumque nobis ſcripta aperiret.

33 Ergo ea ipſa hora ſurgunt, & Hieroſolymam redeunt, & congregatos inveniunt undecim, eorumque ſocios,

34 qui dicebant reipſa ſurrexiſſe dominum, ſeque Simoni oſtendiſſe.

35 Atque ipſi quæ in via contigiſſent, narrare cœperunt, utque eis frangendo pane cognitus fuiſſet.

36 Hæc eis loquentibus, ipſe Jeſus in eorum medio ſtetit, &, Salvete, inquit.

37 Cumque pavefacti ac perterriti,

territi, ſe ſpiritum cernere putarent, dixit eis.

38 Quid turbati eſtis? aut cur iſtæ ſubeunt animos veſtros cogitationes?

39 Aſpicite meas manus atque pedes, quòd ipſe ego ſum. Attrectate me, & aſpicite: nam ſpiritus quidem carnem & oſſa non habet, ut habere me videtis.

40 Hæc locutus, oſtendit eis manus atque pedes.

41 Cumque adhuc præ gaudio diffiderent, ac mirarentur, dixit eis: Habetis hic aliquid edulii?

42 Tum illi tofti piſcis partem, & favi mellis, præbuerunt,

43 & ille coram eis ſumpſit, ac comedit,

44 & ad eos ſic verba fecit: Hæc ſunt quæ vobis, dum adhuc vobiſcum eram, dixi, Scilicet oportere omnia in Moſis lege, Vatibuſque, & Pſalmis, de me ſcripta perfici.

45 Tum eis mentem ad intelligenda ſcripta aperuit,

46 & ita dixit: Sic ſcripta fuit, & ſic Chriſtum ſupplicio affici oportuit, & tertia die ex mortuis reſurgere,

47 ejuſque nomine vitæ correctionem, & peccatorum veniam per omnes gentes, facto Hieroſolymis initio prædicari.

48 Atque horum vos teſtes eſtis, & ego ſum vobis patris mei promiſſum miſſurus.

49 Vos verò manete in urbe Hieroſolyma, donec poteſtatem deſuper induatis.

50 Eduxit autem eos foras Bethaniam uſque, ſublatiſque manibus eis bene ominatus eſt:

51 & inter ominandum ab eis diſceſſit ab eis, & in cœlum ſublatus eſt.

52 Atque illi eum venerati Hieroſolymam cum ingenti lætitia redierunt:

53 & erant continenter in templo, Deum collaudantes, atque gratias agentes. Amen.

EVAN

EVANGELIUM AUTHORE JOHANNE.

CAPUT I.

Sermo ille ante ſecula ex Deo genitus. Et qui ſemper apud Patrem reſidebat. Homo factus eſt. Johannes quorſum à Deo miſſus. Concio ipſius de officio Chriſti. Teſtimonium ejuſdem Sacerdotibus redditum. Andræa vocatio: Petri: Philippi: Nathanaelis.

IN Principio erat ſermo, & ſermo erat apud Deum, & Deus erat is ſermo.

2 is erat in principio apud Deum.

3 Omnia per eum facta ſunt, & abſque eo factum eſt nihil, quod factum ſit.

4 In eo vita erat, & vita erat lux hominum,

5 & lux in teneb is lucet, nec eam comprehenderunt tenebræ.

6 Fuit homo miſſus à Deo, nomine Johannes.

7 Is venit ob teſtimonium, ut de luce teſtaretur, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille ipſa lux, ſed qui de luce teſtaretur.

9 Erat ipſa vera lux, quæ colluſtrat omnem hominem veniens in mundum.

10 In mundo erat & mundus per eum factus fuit, & mundus eum non cognovit,

11 In ſua venit, & ſui eum non acceperunt.

12 Quicunque autem eum acceperunt, iis eam poteſtatem dedit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini:

13 qui non ex ſanguine, neo ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo geniti ſunt.

14 Et ſermo caro factus eſt, & apud nos gratiæ veritatiſque plenus habitavit: ejuſque ſplendorem, ut unigenæ à patre ſplendorem aſpeximus.

15 De eo teſtificatus eſt Johannes, clamans his verbis: Hic eſt quem dixi, qui poſt me veniens, ante me fuit, quippe qui prior me ſit,

16 atque ex ejus plenitudine nos omnes ſumpſimus & gratiam pro gratia:

17 ſiquidem lex per Moſem tradita eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum contigit.

18 Deum nemo vidit unquam: unigena filius, qui eſt in ſinu patris, is expoſuit.

19 Atque hoc eſt Johannis teſtimonium, tum cùm miſerunt Judæi Hieroſolyma ſacerdotes & Levitas, qui ex eo quærerent quis eſſet.

20 Atque ille confeſſus eſt, neque negavit: confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum.

21 Quid ergo? inquiunt illi interrogantes: Elias es tu? Non ſum, inquit. Vates es tu? Non, inquit ille reſpondens.

22 Et illi: Quis es? inquiunt ei, ut reſponſum demus eis qui nos miſerunt. Quid de teipſo dicis?

23 Ego

23 Ego ſum, inquit, vox in ſolitudine clamantis: Corrigite Domini viam, quemadmodum dixit Eſaias vates.

24 Tum qui erant miſſi (erant autem ex Phariſæis) ſic eum interrogarunt:

25 Quid ergo baptizas, ſi tu neque Chriſtus es, nec Elias, nec vates?

26 Ego aqua baptizo, inquit eis reſpondens Johannes: ſed inter vos adeſt, quem vos non noſtis:

27 is eſt qui & poſt me venit, & ante me fuit, cujus ego non ſum dignus qui calcei corrigiam ſolvam.

28 Hæc Bethabaræ facta ſunt, trans Jordanem, ubi baptizabat Johannes.

29 Poſtridie aſpicit Johannes venientem ad ſe Jeſum, & dicit: Ecce agnus Dei, qui mundi peccatum tollit.

30 Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me fuit, quippe prior me.

31 Equidem eum non noveram: ſed ut patefiat Iſraelitis, propterea veni ego aqua baptizatum.

32 Atque his verbis teſtificatus eſt Johannes. Vidi ſpiritum deſcendentem, veluti columbam de cœlo, & ſuper eo manentem.

33 Atque equidem non noveram eum: ſed qui me ad aqua baptizandum miſit, is mihi ſic dixit: ſuper quem deſcendere & manere ſpiritum videris, is eſt qui ſancto ſpiritu baptizat.

34 Ego verò & vidi, & hunc eſſe Dei filium teſtatus ſum.

35 Poſtridie rurſus aderat Johannes necnon ejus diſcipulorum duo,

36 & conſpicatus ambulantem Jeſum, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Ejus verbis auditis, du[illegible] illi ejus diſcipuli Jeſum ſecu[illegible] ſunt.

38 Et Jeſus converſus, & ea[illegible] ſequentes intuitus, dixit eis: Qui[illegible] quæritis? Cui illi: Rabbi (quod perinde eſt ac ſi dicas, Magiſter) ubi manes?

39 Venite viſum, inquit ei[illegible] Et illi iverunt, & apud eum man[illegible] ſerunt eum diem. Erat autem hora circiter decima.

40 Erat Andreas Simonis Petri frater unus ex duobus, qui eum audito Johanne ſecuti fuerant.

41 Is prior fratrem ſuum Simonem nactus, dicit ei: Invenimus Meſſiam (quod verbum Unctum declarat)

42 eumque duxit ad Jeſum Eum intuitus Jeſus ait: tu es Simon Jonæ filius: tu vocabere Cephas: id verbum Petrum ſonat.

43 Poſtero die voluit Jeſus in Galilæam proficiſci, & Philippum nactus, dixit ei: Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethſaida, Andreæ & Petri urbe.

45 Philippus Nathanaelem nactus, ſic alloquitur: Quem ſcripſit Moſes in lege, & vates, invenimus Jeſum Joſephi filium à Nazaretha.

46 Cui Nathanael. A Nazaretha, inquit, poteſt aliquid bonum eſſe? Et Philippus. Veni viſum, inquit ei.

47 Vidit Jeſus venientem ad ſe Nathanaelem, & de eo dixit: Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt.

48 Et Nathanael: Unde me noſti? inquit ei. Cui Jeſus reſpondens: Antequam te Philippus vocaret, inquit, cùm eſſes ſub ficu, ego te videbam.

49 Tum Nathanael: Rabbi (inquit eum alloquens) tu es Dei filius, tu rex es Iſraelitarum.

50 Et

50 Et Jesus: Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à me sub fi-
cu esse visum, credis. Majora
his videbis.

51 Hoc vobis (inquit ei) e-
tiam atque etiam confirmo, fu-
turum esse ut apertum cœlum
videatis, & Dei angelos ascen-
dentes & descendentes ad filium
hominis.

CAPUT II.

*Christus aquam in vinum muta-
tam, facit signorum suorum
principium. Capharnaum de-
scendit: Hinc Hierosolymam as-
cendit, & mercatum è templo
ejicit. Templum, nempe corpus
suum solvendum a Judæis præ-
dicit. Multi credunt in eum ob
signa quæ edebat.*

TErtio autem die nuptiæ fa-
ctæ sunt Canæ in Galilæa,
ubi & Jesu mater erat.

2 & Jesus, ejusque discipuli ad
nuptias vocati sunt.

3 Cumque defecisset vinum,
Jesum mater sic alloquitur: Vi-
num non habent.

4 Cui Jesus: Quid tum po-
stea? mulier, nondum venit ho-
ra mea.

5 Mater ministros monuit,
ut quod ille eis jussisset, face-
rent.

6 Erant illic posita sex lapi-
dea solia, ut ferebat Judæorum
purificatio, binarum ternarumve
metretarum capacia.

7 Ea solia ut aqua replerent,
jussit eis Jesus. Cumque ad sum-
mum usque replevissent,

8 jussit ut nunc haurirent, &
convivii magistro ferrent: Atque
illi tulerunt.

9 Ut verò gustavit convivii
magister factum ex aqua vinum,
ignarus unde esset (nam mini-
stri quidem sciebant, qui aquam
hauserant) sponsum accersit,

10 & sic alloquitur: Cum
omnes homines primùm bonum
vinum apponant, deinde potis
convivis deterius, tu bonum vi-
num hucusque servasti.

11 Hoc præbuit miraculorum
initium Jesus Canæ in Gali-
læa, suamque gloriam ostendit,
& ei fidem habuerunt ejus disci-
puli.

12 Postea descendit Caphar-
naum unà cum sua matre, &
fratribus, & discipulis, atque illic
mansere non multos dies.

13 Cumque instaret Judæo-
rum Pascha, ascendit Hieroso-
lymam Jesus,

14 & nactus in templo ven-
dentes boves, & oves, & colum-
bas, & nummularios sedentes,

15 facta ex loris scutica om-
nes ejecit ex æde, ovesque & bo-
ves & mensariorum æs effu-
dit, everitque mensas,

16 & columbarum venditori-
bus dixit: Hæc auferte hinc, &
ex mei patris domo ne facite
mercatoriam domum.

17 Recordati sunt autem ejus
discipuli, ita scriptum esse: Tuæ
domus studio conficior.

18 At Judæi sic eum contra
allocuti sunt: Ede nobis aliquod
prodigium, quo intelligamus ista
tibi licere.

19 Quibus respondens Jesus:
Dissolvite hoc templum, inquit,
& ego tribus diebus id excitabo.

20 Et Judæi: Quadraginta sex
annis constructum est hoc tem-
plum, inquiunt, & tu id tribus
diebus excitabis?

21 At ille de sui corporis tem-
plo dicebat.

22 Itaque postquam ex mor-
tuis surrexit, recordati sunt ejus
discipuli id eum illis dixisse:
scriptoque, & Jesu dicto credi-
derunt.

23 Cùm

23 Cùm autem Hierosolymis esset in festo Paschæ, frequentes in ejus nomen crediderunt, videntes quàm mira faceret.

24 At ipse Jesus non se eis credebat, propterea quòd cognoscebat omnes:

25 nec ei opus erat ut de homine à quoquam moneretur, quippe qui nosset quid inesset in homine.

CAPUT III.

Christus Nicodemum ab ipsis fundamentis Christianæ regenerationis instituit. Serpens in deserto. Johannes baptizat, & suos docet, se non esse Christum.

ERat autem homo quidam ex Pharisæis, nomine Nicodemus, Judæorum primarius.

2 Is Jesum nocte adiit, & eum sic est allocutus: Magister, scimus te venisse doctorem à Deo. Nam ista tam miranda facere, quæ tu facis, nemo possit, nisi adsit ei Deus.

3 Cui Jesus respondens: Hoc tibi etiam atque etiam confirmo, inquit, qui denuo natus non fuerit, eum non posse divinum regnum videre.

4 Et Nicodemus: Quo pacto possit homo nasci, qui sit senex? Nunquid potest iterum in ventrem suæ matris ingredi, atque nasci?

5 At Jesus ei respondens: Hoc tibi magnopere confirmo, qui ex aqua & spiritu natus non fuerit, non posse in divinum regnum intrare.

6 Quod ex carne natum est, caro est, & quod ex spiritu natum est, spiritus est.

7 Noli mirari quòd tibi dixerim, vobis esse renascendum.

8 Ventus quòvis flat, ejusque sonitum tu audis: sed unde veniat, aut quo abeat, nescis. [illegible] est, quisquis ex spiritu natus [illegible]

9 At Nicodemus cont[illegible] Quo pacto possunt ista fi[illegible] inquit.

10 Cui respondens Jesus: [illegible] Israelitarum doctor es, & [illegible] nescis?

11 Hoc iterum atque ite[illegible] tibi confirmo: nos quod [illegible] mus, & testificamur, id scim[illegible] vidimus, & tamen testimoni[illegible] nostrum non accipitis.

12 Si cùm terrestria vobis [illegible] xerim, tamen non crediris, [illegible] modo si dixero cœlestia, [illegible] deris?

13 Atqui nemo cœlum [illegible] scendit, nisi qui ex cœlo dese[illegible] dit, filius hominis qui est in co[illegible]

14 Ac quemadmodum M[illegible] ses serpentem extulit in so[illegible] dine, sic oportet filium hom[illegible] extolli,

15 ut quisquis ei fidem hab[illegible] non pereat, sed vitam obti[illegible] sempiternam.

16 Sic enim amavit D[illegible] mundum, ut filium suum unic[illegible] dederit, ut quisquis in eum [illegible] dat, non pereat, sed vitam [illegible] tineat sempiternam.

17 Non enim misit Deus [illegible] lium suum in mundum, ut m[illegible] dum damnet, sed ut serv[illegible] per eum mundus.

18 Qui in eum credit, [illegible] damnabitur: qui verò non [illegible] dit jam damnatus est, quòd [illegible] unigenæ Dei filii nomen non [illegible] diderit.

19 Hæc est autem damn[illegible] quòd cùm venerit in mun[illegible] lux, tenebras magis quàm l[illegible] amaverint homines, quippe [illegible] rum prava forent opera.

20 Quisquis enim vitiosi[illegible] cit, lucem odit, nec in l[illegible] prodit, ne ejus facta arguant[illegible]

21

21 Sed qui vera facit, is in lucem prodit, ut patefiant ejus opera, utpote facta divinitùs.

22 Postea venit Jesus unà cum suis discipulis in Judæam terram, & illic cum eis degens baptizabat.

23 Johannes verò in Ænone prope Salim baptizabat, quòd ibi multa erat aqua, ventitabantque homines, & baptizabantur:

24 nondum enim erat conjectus in carcerem Johannes.

25 Orta igitur quæstione inter Johannis discipulos, & Judæos, de purificatione.

26 Johannem adierunt, eumque sic allocuti sunt: Magister, qui tecum erat trans Jordanem, cui tu testimonium dedisti, eum scito baptizare, & omnes ad eum itare.

27 Et Johannes ita respondit: Nihil usurpare potest homo, nisi sit ei de cœlo datum.

28 Ipsi vos testes estis, me dixisse, non esse me Christum, sed ei præmissum.

29 Qui sponsam habet, sponsus est: Sponsi autem amicus, qui ei astat, & eum audit, voluptatem ex sponsi voce capit.

30 Hæc igitur mea voluptas expleta est: illum crescere, me decrescere oportet.

31 Qui supernè venit, supra omnes est: qui à terra est, is & terrestris est, & terrestria loquitur. Qui à cœlo venit, supra omnes est:

32 quodque & vidit & audivit, id testatur, & tamen ejus testimonium admittit nemo.

33 Qui ejus testimonium admittit, is veracem esse Deum consignat:

34 quippe cùm is quem Deus misit, Dei verba eloquatur, utpote quem Deus sine modo spiritu donet.

35 Amat pater filium, eique omnia tradidit in manum.

36 qui filio fidem habet, vitam consecuturus est sempiternam. Qui verò filio non paret, is vitam non videbit, sed ei imminet ira divina.

CAPUT IV.

Jesus fatigatus potum petit à muliere Samaritana. Veram adorationem docet. Fatetur se esse Messiam. Cibus ipsius. Samaritani credunt in eum. Regii filium sanat.

UT igitur cognovit Dominus Pharisæos audivisse Jesum plures facere discipulos, & baptizare, quàm Johannem,

2 (quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed ejus discipuli)

3 reliquit Judæam, & rursus abiit in Galilæam,

4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum.

5 Itaque venit ad oppidum Samariæ, nomine Sychar, prope locum quem Jacobus Josepho filio suo donavit,

6 ubi Jacobi fons erat. Igitur Jesus ex itinere fessus, ibi apud fontem resedit, hora fermè sexta.

7 Venit mulier à Samaria haustum aquam. Et Jesus ei ita dixit: Da mihi bibere.

8 Ejus enim discipuli iverant in urbem, ut cibos emerent.

9 At mulier Samaritana sic ei respondit: Qui fit, ut tu Judæus à me muliere Samaritana potum petas? non enim habent Judæi cum Samaritanis commercium.

10 Et Jesus ei respondens: Si Dei donum intelligeres, inquit, & quisnam sit qui à te potum postulet,

poſtulat, tu peteres ab eo, tibique ipſe daret aquam vivam.

11 Tum mulier: Domine, inquit ei, neque tu hauſtrum habes, & puteus eſt profundus: unde igitur habes iſtam aquam vivam?

12 Num tu major es parente noſtro Jacobo, qui nobis puteum tradidit, & hac aquatione uſus eſt tum ipſe, tum ejus nati atque pecora?

13 Cui Jeſus ita reſpondit: Quiſquis ex hac aqua bibit, tamen rurſum ſitit:

14 ſed qui ex aqua, quam ego ei dedero biberit, is nunquam ſitiet, quin aqua quam ei dedero, fiet in eo fons ſcaturiens ad vitam æternam.

15 Et mulier: Domine imperti me iſta aqua, ne ſitiam, aut huc hauſtura veniam.

16 Cui Jeſus: I evocatum virum tuum, & huc venito.

17 Non habeo virum, inquit ei reſpondens mulier. Et Jeſus: Rectè dicis, non habere te virum.

18 Quinque enim viros habuiſti: nunc quem habes non eſt tuus vir. Iſtud verè dixiſti.

19 Hic mulier: Domine, inquit ei, video te vatem eſſe.

20 Majores noſtri in hoc monte Deum coluerunt: atqui vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum, ubi ſit colendus.

21 Cui Jeſus: Mulier crede mihi, adventat hora, cùm nec in hoc monte, nec Hieroſolymis patrem coletis.

22 Vos quid colatis neſcitis: nos quid colamus, ſcimus: quippe quia ſalus à Judæis eſt.

23 Sed adventat hora, & nunc eſt, cùm veri cultores patrem in ſpiritu & veritate colent. Etenim pater à talibus ſe coli poſtulat.

24 Spiritus eſt Deus: & eum colunt, in ſpiritu & ve te debent colere.

25 Et mulier: Scio, in ei, venturum eſſe Meſſiam unctus dicitur.) Is cùm ven rem omnem nobis explicabit.

26 Et Jeſus: Ego is ſum, quit ei, qui tecum loquor.

27 Interea ſupervenerunt jus diſcipuli, & eum cum fe na loqui mirati ſanè ſunt: lus tamen quid quæreret, quid cum ea loqueretur per tatus eſt.

28 Igitur muliet, relicta ſitula, urbem petiit, homines monuit,

29 ut hominem viſerent, ſibi omnia facta ſua dixiſſet: taſſis eum eſſe Chriſtum.

30 Itaque ex urbe egreſſi, nerunt ad eum.

31 Interea ſic eum hor ſunt ejus diſcipuli: Magiſter, pe cibum.

32 At ille: Ego cibum beo comedendum, inquit quem vos neſcitis.

33 Ac quærentibus inter ejus diſcipulis, num quis ei bum attuliſſet,

34 Jeſus ſic eos alloquitur: hi paſtus eſt, jus voluntatem qui, qui me miſit, ejuſque op abſolvere.

35 Vos quidem dicitis, h ad quatuor menſes futuram meſſem. At ego ſic vobis dic Erigite oculos, & ruta aſpicite jam alba ſint ad meſſem:

36 & meſſor mercedem ac pit, & ſator fruges congerit victum perpetuum, ut ſator mul gaudeat, & meſſor.

37 nam in hoc dictum ill comprobatur: Alius eſt qui ſe alius qui metit.

38 Ego vos miſi ad metendu quo

od vos non laboraſtis: alii la-
brarunt, vos in eorum laborem
vaſiſtis.

39 Ex ea autem urbe multi
maritanorum in eum credide-
nt propter fœminæ ſermonem,
tificantis, eum ſibi quicquid ip-
feciſſet dixiſſe.

40 Igitur ut ad eum venerunt
maritani, rogarunt ut apud ſe
aneret: itaque manſit illic duos
es,

41 multoque plures ob ejus
rmonem crediderunt,

42 mulierique dicebant, non
jam propter ipſius ſermonem
edere: ipſos enim audiviſſe,
ireque eum verè mundi ſerva-
rem eſſe Chriſtum.

43 Deinde biduo poſt illinc
rofectus, diſceſſit in Galilæam.

44 Ipſe enim Jeſus teſtatus
t, nullum vatem in ſua patria
honore eſſe.

45 Ut ergo venit in Galilæam
ceperunt eum Galilæi, ut qui
mnia vidiſſent quæ Hieroſoly-
is in feſto fecerat: nam & ip-
ad feſtum iverant.

46 Venit igitur Jeſus rurſus Ca-
am Galilææ, ubi fecerat ex a-
ua vinum. Erat autem qui-
am regius, cujus filius ægrota-
at Capharnai.

47 Is audiens Jeſum ex Judæa
enire in Galilæam, eum adiit,
ogavitque ut deſcenderet, ſuum-
que filium ſanaret: nam jamjam
moriturus erat.

48 Et Jeſus: niſi oſtenta &
miracula videritis, inquit ei, non
ſitis crediturí.

49 At regius: Domine, in-
quit, deſcende priuſquam mo-
riatur puer meus.

50 Et Jeſus: Abi, inquit,
vivit tuus filius. Hic Jeſu ver-
bis auditis credidit homo, &
diſceſſit.

51 Jam verò eo deſcendente,
ei obviam facti ejus ſervi, nun-
ciarunt ejus puerum vivere,

52 eique ſciſciranti qua hora
melius habuiſſet, dixerunt: pri-
die hora ſeptima liberatum fuiſſe
febre.

53 Cognovit itaque pater eam
ipſam horam eſſe, qua ei dixerat
Jeſus, ejus filium vivere, credi-
ditque tum ipſe, tum ejus uni-
verſa domus.

54 Hoc item alterum oſten-
tum edidit Jeſus, cùm ex Judæa
veniſſet in Galilæam.

CAPUT V.

*Chriſtus ad piſcinam decumben-
tem ſanat in Sabbato. Phari-
ſeos præcipiti judicio factum
ſuum calumniantes, Authori-
tate patris ſui convincit. Di-
vinam ſuam virtutem multis
argumentis, Moſis etiam teſti-
monio comprobat.*

POſtea cùm eſſet Judæorum
feſtum, aſcendit Jeſus Hie-
roſolymam.

2 Eſt autem Hieroſolymis a-
pud oviaricam piſcinam, ea quæ
Hebraice Bethesda nuncupatur,
quinque porticus habens.

3 In his jacebat ingens ægro-
rantium multitudo, cæcorum,
claudorum, tabidorum, aquæ
motionem expectantium.

4 Angelus enim certo tem-
pore deſcendebat in piſcinam,
aquamque turbabat: poſtquam
aquæ turbationem qui primus *L.* in
piſcinam *G.* deſcendebat, ſanus
evadebat, quocunque tandem
morbo teneretur.

5 Erat illic homo quidam an-
num agens in morbo duodequa-
drageſimum.

6 Hunc ut vidit Jeſus decum-
bentem, & jamdiu decubuiſſe
cognovit, dicit ei: Vis ſanus
fieri?

7 Cui

7 Cui ægrotus: Domine, inquit respondens, hominem non habeo, qui me, dum turbata est aqua, conjiciat in piscinam. Interim dum eo ego, alius ante me descendit.

8 Tum Jesus: Surge inquit ei, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 Atque homō confestim sanus evasit, & sublato suo grabato, ambulabat Erat autem ea die Sabbatum.

10 Itaque dicebant Judæi curato: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum.

11 Quibus ille sic respondit: Qui me sanum effecit, is mihi jussit ut grabatum meum tollerem, & ambularem.

12 Igitur eum interrogarunt quis esset homo, qui ei jussisset ut suum grabatum tolleret, & ambularet?

13 At ille sanatus nesciebat quis esset. Jesus enim sese subduxerat, cùm esset hominum turba in eo loco:

14 postea nactus eum Jesus in fano, sic alloquitur: En sanus evasisti: noli amplius peccare, ne quid tibi deterius accidat.

15 Homo Judæis nunciatum ivit, Jesum esse qui se sanum effecisset.

16 Hanc ob causam insectabantur Jesum Judæi, & occidere conabantur, quòd ea Sabbato faceret.

17 At Jesus contrà, sic eis dixit: Pater meus hactenus operatur, & ego operor.

18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere conabantur, quòd non solum Sabbatum rumperet, sed etiam patrem suum diceret Deum, sese Deo parem faciens.

19 Respondit igitur eis Jesus hujusmodi verbis: illud vē etiam atque etiam confir nihil posse filium ex seipso cere, nisi quid facientem trem viderit: quæ enim ille cit, hæc filius quoque simil facit.

20 Nam pater filium a eique ostendit omnia quæ f ipse: quinetiam his majo monstrabit opera, ut vos ad remini.

21 Ut enim pater mort suscitat, ac vivificat, sic etiam lius quos vult vivificat.

22 Nec enim pater quem judicat, sed omne judicium f dedit:

23 ut omnes filium ho rent, quemadmodum pat norant. Qui filium non ho rat, patrem non honorat, eum misit.

24 Illud etiam atque et certò scitote: qui sermon meum audit, & ei credit me misit, is vitam habet æ nam: nec in judicium ven rus est, sed ex morte migr in vitam.

25 Illud iterum atque i rum sic certò habetote, ven horam, & nunc esse, cùm m tui audient filii Dei vocem, qui audiverint, reviviscent.

26 Ut enim pater vita p ditus est, sic etiam filio de vita præditum esse,

27 eique potestatem dedit tiam judicium exercendi, qu niam filius hominis est.

28 Nolite hoc mirari: ne venit hora, in qua omnes, q in monimentis erunt, audie ejus vocem:

29 & prodibunt, qui bona f cerint, ut ad vitam resurgan qui verò vitiosa egerint, ut a supplicium resurgant:

30 Ni

30 Nihil poſſum ego ex meipſo facere. Ut audio, ſic judico, juſtumque eſt meum judicium: quippe qui non meæ, ſed ejus, qui me miſit, patris voluntati ſtudeam.

31 Si ego de meipſo teſtor, meum teſtimonium verum non eſt.

32 Alius eſt qui de me teſtatur: ac verum eſſe teſtimonium, quod de me dicit, ſcio.

33 Vos ad Johannem miſiſtis, iſque verum teſtatus eſt.

34 ego verò non ab homine teſtimonium admitto: ſed hæc dico, ut vos ſalvi ſitis.

35 Ille ardens lucenſque lucerna erat, cujus in lumine vos ad tempus exultare voluiſtis

36 At ego teſtimonium habeo majus quàm Johannis. Quæ enim opera mihi perficienda pater tradidit, hæc, quæ ego facio, opera, de me teſtantur, me à patre eſſe miſſum:

37 & qui miſit me pater, is de me teſtatus eſt, & vos ejus neque vocem audiviſtis unquam, neque ſpeciem vidiſtis,

38 neque ſermonem habetis manentem in vobis: quoniam quem miſit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini literas, quandoquidem in eis vos æternam habere vitam putatis, & eæ ſunt quæ de me teſtantur:

40 & tamen ad me venire non vultis, ut vitam adipiſcamini.

41 Gloriam ab hominibus non admitto:

42 verùm vos novi non eſſe Dei amore præditos.

43 Ego in mei patris nomine veni, nec accipitis me: ſi alius in ſuo ipſius nomine venerit, eum accipietis.

44 Quî poſſitis credere vos, qui & alii ab aliis gloriam accipiatis, neque gloriæ, quæ à ſolo Deo eſt, ſtudeatis?

45 Ne putate fore, ut ego vos apud patrem accuſem: eſt qui vos accuſet, Moſes, in quo vos ſpem habetis.

46 Si enim Moſi crederetis, mihi credereris, utpote cùm is de me ſcripſerit.

47 Quòd ſi illius ſcriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piſciculis cibantur. Secedens Chriſtus, Diſcipulos navigantes aquis inambulans aſſequitur. De vero & non perituro Pane vita diſſerit. Murmurant Judæi: & diſcipuli plerique recedunt ab eo. Apoſtoli Dei filium eſſe fatentur.

POſtea trajecit Jeſus Galilææ lacum Tiberiadis,

2 ſequente eum frequenti hominum multitudine, quod viderent quàm portentoſa faceret in ægrotantibus.

3 Conſcendit autem Jeſus montem, & ibi cum ſuis diſcipulis reſedit,

4 cùm quidem inſtaret Paſcha, Judæorum feſtum.

5 Sublatis igitur oculis Jeſus, videns ingentem hominum multitudinem ad ſe venire, dicit Philippo: Unde panes ememus, quos hi comedant?

6 Id autem dicebat, ejus tentandi gratia: ſciebat enim ipſe quid facturus eſſet.

7 Cui Philippus ita reſpondit: Ducentorum denariorum panes non ſatis ſint eis, ut eorum quiſque paululum quid accipiat.

8 Tum unus ex ejus diſcipulis, An-

Andreæ Simonis Petri frater, ſic eum alloquitur:

9 Eſt hic quidem puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quantula ſunt ad tam multos?

10 Et Jeſus: Facite, inquit, ut homines diſcumbant. Erat autem in eo loco multum graminis. Igitur diſcubuere viri, numero circiter quinquies mille.

11 Et Jeſus ſumptos panes, actis gratiis, diſtribuit diſcipulis: diſcipuli porrò diſcumbentibus: itidemque ex piſcibus quantum voluerunt.

12 atque illis expletis, juſſit diſcipulis ſuis ut ſuperantia fruſta colligerent, ne quid periret.

13 Itaque collegerunt, & duodecim caniſtra ex quinque hordeaceis panibus replevere fruſtis, quæ convivis ſuperfuerant.

14 Igitur homines videntes quod oſtentum ædidiſſet Jeſus, dicebant eum verè vatem illum eſſe, qui in orbem venturus eſſet.

15 At Jeſus intelligens, venturos eſſe, & ſe rapturos, ut regem facerent, ſeceſſit rurſus in montem ipſe ſolus.

16 Deinde ſub veſperam deſcenderunt ejus diſcipuli ad lacum,

17 & conſcenſa navi, contendebant trans lacum ad Capharnaum: & jam contenebraverat, nec ad eos venerat Jeſus,

18 & lacus vehementi flante vento concitabatur.

19 Poſtquam igitur ſtadia ferè vigintiquinque aut triginta remigarunt, aſpiciunt ambulantem in lacu Jeſum, ac propè navem progreſſum: itaque territi ſunt.

20 Et Jeſus dixit eis: Ego ſum, ne timete.

21 Et illi eum in navem cipere voluerunt: ac protinu pulit navis ad terram, ad q tendebant.

22 Poſtero die hominum ba, quæ trans lacum erat, vi nullam illic aliam eſſe nav niſi unam illam quam con derant ejus diſcipuli, neque ſum cum ſuis diſcipulis in ſum eſſe navem, ſed ſolos diſcipulos abiiſſe,

23 alias autem naves à T riade veniſſe prope eum lo ubi illi panem actis à Do gratiis comederant.

24 cùm inquam vidiſſet minum turba illic, nec Jeſum eſſe, nec ejus diſcipulos, con derant & ipſi naves, & ad pharnaum venerunt, Jeſum rentes.

25 Quem trans lacum n fic alloquuntur: Magiſter, q do huc veniſti?

26 Quibus ita reſpondit Je Profectò, profectò, inquam, ideo me quæritis, quia pan vidiſtis, ſed quia panes com ſtis ad ſatietatem.

27 Procurare non perit cibum, ſed in omnem peren tem permanſurum, quem filius hominis dabit: hunc e pater conſignavit Deus.

28 Et illi: Quid agen inquiunt, ut divina opera fa mus?

29 Quibus reſpondens Je Hoc divinum opus eſt, inq ut in eum credatis, quem miſit.

30 Et illi: Quod ergo tu ſ cimen das, ut eo viſo tibi cre mus? Quid facis?

31 Majores noſtri Manna ſolitudine comederunt, quem modum ſcriptum eſt: Panem cœlo dedit eis comedendum.

32 Quibus Jesus: Hoc vobis, in-
it etiam atque etiam confirmo,
Mosem vobis panem dedisse
cœlo: sed meus pater verum
bis de cœlo panem dat.
33 Nam divinus panis est qui
cœlo descendit, vitamque dat
olo.
34 Tum illi: Domine, da no-
perpetuo panem istum.
35 Et Jesus: Ego sum panis
lis. Qui venit ad me, nun-
am esuriet: & qui mihi fidem
bet, nunquam sitiet.
36 Sed hoc vobis dico: vos
videtis me, neque creditis.
37 Quicquid mihi dat pater,
me venier: & venientem ad
ego non ejicio foras.
38 Descendi enim de cœlo,
n ut meam, sed ut ejus qui me
isit, voluntatem exequar.
39 Hæc est autem ejus qui me
sit patris voluntas, ut quicquid
ihi dederit, nihil ex eo de-
ondit Je
dam, sed id ultimo die exu-
inquam,
tem.
40 Hæc est autem ejus qui
misit; voluntas, ut quis-
is filium videt, in eumque
edit, vitam adipiscatur æter-
m, & ego eum ultimo die
uscitem.
41 At Judæi de eo fremere,
od se dixerat esse panem qui de
olo descendisset.
42 Nonne hic est Jesus, dice-
nt, Josephi filius, cujus nos pa-
em matremque novimus? Qui
ergo ut is se de cœlo descen-
sse dicat:
43 At Jesus sic eis contra re-
ondit: Ne mussate inter vos.
44 Nemo potest ad me veni-
, nisi pater, qui me misit, eum
ahat, à me ultimo die susci-
ndum.
45 Scriptum est in vatibus:
untque omnes divinitùs do-
cti. Quisquis ergo ex patre au-
divit, ac didicit, is ad me venit.
46 Non quia patrem viderit
quisquam, nisi qui est à Deo, is
patrem vidit.
47 Hoc etiam etiamque vo-
bis confirmo, qui in me credit,
vitam habet æternam.
48 Ego sum panis vitalis.
49 Majores vestri, qui man-
na vixerunt in deserti, tamen
mortui sunt.
50 Hic est panis qui de cœlo
descendit, quo qui vescatur non
sit moriturus.
51 Ego sum panis vivus, qui
de cœlo descendit: quo pane
qui vescetur, vivet in perpetuum.
Panis autem quem ego dabo, ca-
ro mea est, quam egó pro mundi
vita dabo.
52 At Judæi sic inter sese de-
certare: Quomodo potest hic
nobis carnem *L.* suam *G.* dare
comedendam?
53 Et Jesus: Hoc certò cer-
tòque scitote, inquit eis, nisi fi-
lii hominis & carnem comederi-
tis, & sanguinem biberitis, non
esse vos vita præditos.
54 Qui mea carne vescitur,
meumque sanguinem bibit, is vi-
tam habet æternam, eumque ego
ultima die suscitabo.
55 Caro enim mea verè est
cibus, & sanguis meus verè est
potio.
56 Qui mea carne vescitur,
meumque sanguinem bibit, is in
me manet, & ego in eo.
57 Quemadmodum vivit pa-
ter, qui me misit, ita & ego per
patrem vivo: & qui me vesce-
tur, is quoque per me vivet.
58 Hic est panis qui de cœlo
descendit, non quale manna, quo-
cum vixerint majores vestri, ta-
men mortui sunt. Hoc pane qui
vescetur, vivet in sempiternum.
59 Hæc

59 Hæc dixit in collegio docens Capharnai.

60 Quibus auditis multi ex ejus diſcipulis dixerunt: Durus hic eſt ſermo, quis eum audire poſſit?

61 At Jeſus apud ſeipſum intelligens, ſuos diſcipulos de eo muſſare, ſic eos affatur: Hoc vos offendit?

62 Quid ſi videritis filium hominis eo aſcendentem ubi erat antea?

63 Spiritus eſt qui vivificat: caro nihil prodeſt. Verba quæ ego vobis loquor, ſpiritus ſunt, & vita ſunt.

64 Sed ſunt ex vobis quidam qui non credunt. Sciebat enim à principio Jeſus, quinam eſſent qui non crederent, & quis ſe proditurus eſſet.

65 Hanc ob cauſam, inquit, dixi vobis, neminem ad me venire poſſe: niſi id ei datum fuerit à patre meo.

66 Ex illo multi ejus diſcipulorum retrò abierunt, nec amplius cum eo verſabantur.

67 Igitur Jeſus duodecim ſic allocutus eſt: Num vos quoque vultis diſcedere?

68 Cui Simon Petrus ita reſpondit: Domine, ad quem abeamus? tu æternæ vitæ verba habes:

69 & nos credimus & novimus, te eſſe Chriſtum viventis Dei filium.

70 Et Jeſus: Cùm ego vos duodecim elegerim (inquit eos alloquens) unus veſtrûm diabolus eſt.

71 Dicebat autem Judam Simonis filium Iſcariotam: is enim eum proditurus erat, cùm unus eſſet ex duodecim.

CAPUT VII.

Chriſtus affines ad feſtum tabernaculorum profectos, clàm ſequitur. Docet in templo. Varia de illo ſunt vulgi judicia. Sacerdotes jubent eum comprehendi. Diſſidium in turba propter eum. Et inter Phariſæos & ſatellites ad capiendum eum miſſos. Et Nicodemum.

POſtea verſabatur Jeſus in Galilæa: nolebat enim in Judæa verſari, quòd eum conabantur interficere Judæi.

2 Inſtabat autem Judæorum feſtum umbraculorum,

3 & eum ſic allocuti ſunt fratres: Migra hinc, & in Judæam proficiſcere, ut tui quoque diſcipuli iſta quæ tu facis, opera videant.

4 Nemo enim quicquam facit in occulto, qui ſe celebrem eſſe ſtudeat. Si iſta facis, manifeſtum facito teipſum mundo.

5 Nec enim ejus fratres eum dem ei habebant.

6 Et Jeſus ait eis: Nondum adeſt meum tempus: at veſtrum tempus ſemper eſt paratum.

7 Non poteſt mundus odiſſe vos: at me odit, quoniam ego teſtor ejus opera eſſe mala.

8 Vos aſcendite ad hoc feſtum: ego nondum ad hoc feſtum aſcendo, quòd meum tempus nondum eſt completum.

9 Hæc ad eos fatus, manſit in Galilæa.

10 Deinde poſtquam aſcenderunt ejus fratres, aſcendit & ipſe ad feſtum, non palàm, ſed ſubocculte.

11 Igitur Judæi eum in feſto requirebant, & ubinam eſſet ille, quærebant:

12 multuſque de eo fremebat erat vulgò, partim eum bonum virum ſe dicentibus, partim negantibus

ſed vulgus hominum ab eo decipi.

13 Nemo tamen apertè de eo loquebatur, præ Judæorum metu.

14 Jam verò medio feſto aſcendit Jeſus in fanum, & docebat,

15 mirantibus Judæis, & quo pacto literas noſſet, quærentibus, cùm non didiciſſet.

16 Quibus Jeſus hac oratione reſpondit: Mea doctrina, mea non eſt, ſed ejus qui me miſit.

17 Si quis volet ejus voluntati parere, cognoſcet de doctrina utrum ea ſit à Deo, an ego meâ ſponte loquar.

18 Qui ſua ſponte loquitur, gloriæ ipſius ſtudet: qui vero ejus à quo miſſus eſt, gloriæ ſtudet, is verax eſt, & ab injuſtitia alienus.

19 Moſes legem vobis tradidit, & tamen nullus veſtrûm legi paret. Quid me interficere conamini?

20 Et vulgus: Tu furis, inquiunt reſpondentes: Quis te conatur interficere?

21 Quibus Jeſus ita reſpondit: Ego opus unum feci, & vos omnes miramini.

22 Ideo vobis circumciſionem tradidit Moſes, non quòd ea ſit à Moſe, ſed à majoribus: & circumciditis Sabbato hominem.

23 Si circumciſionem accipit homo Sabbato, ut non ſolvatur Moſis lex: mihi ſuccenſetis, quòd totum hominem ſanum effeci Sabbato?

24 Ne ex aſpectu judicate, ſed juſtum judicium facite.

25 Dicebant ergo quidam Hieroſolymitanorum: Nonne hic eſt quem conantur occidere?

26 Atqui apertè loquitur, nec ei quicquam contradicitur. Num verè norunt proceres, eum verè eſſe Chriſtum?

27 Sed hunc ſcimus unde ſcit: at Chriſtus cùm venerit, unde ſit, nemo ſciet.

28 At Jeſus in fano clamans, docebat hujuſmodi verbis: Scilicet vos me noſtis, & unde ſim noſtis: ego vero mea ſponte non veni, ſed ab eo miſſus qui verax eſt, quem vos non noſtis.

29 At ego eum novi, quippe cùm ab eo ſim, cumque is me miſerit.

30 Illi verò eum comprehendere conabantur, nec tamen quiſquam ei manus injecit, quoniam nondum venerat ejus hora.

31 At ex plebe frequentes ei fidem habuerunt, & ita dictitabant: Chriſtus cùm venerit, num plura portenta edet, quàm hic edidit?

32 Hæc vulgo de eo muſſari audientes Phariſæi, miſerunt tum ipſi, tum pontifices, miniſtros, qui eum comprehenderent.

33 Quibus Jeſus ita dixit: poſtquam adhuc parvo tempore apud vos fuero, diſcedam ad eum qui me miſit.

34 Quæretis me, nec invenietis: atque ubi ero ego, eò vos venire non poteſtis.

35 At Judæi ſic apud ſeſe dictitare: Quonam abiturus eſt his, ut nos eum non ſimus inventuri? Num in diſperſas Græcorum nationes diſceſſurus eſt, docturuſque Græcos?

36 Quòd eſt id dictum, quo dixit? Quæretis me, nec invenietis: & ubi ero ego, eò vos venire non poteſtis?

37 Poſtremo autem die, qui erat feſti celeberrimus, conſtitit Jeſus, & hiſce verbis clamavit: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui mihi fidem habet, ut perhibent literæ, ejus ex ventre fluent perennis aquæ flumina.

39 Id

39 Id autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant, qui in eum crederent. Nondum enim erat spiritus sanctus, utpote cùm Jesus nondum gloriosus esset factus.

40 Plerique igitur ex plebe, audita ea oratione, dicebant eum esse verè vatem.

41 Alii dicebant esse Christum: alii Christum à Galilæa profecturum negabant:

42 quippe cùm in Literis haberetur, ex Davidis semine, & à Bethlehema (quo in vico fuerat David) profecturum esse Christum:

43 itaque propter eum extitit in vulgo dissidium:

44 atque eorum nonnulli eum comprehendere volebant: sed nullus ei manus injecit.

45 Venerunt igitur ministri ad Pontifices & Pharisæos, & quærentibus illis cur eum non adduxissent,

46 responderunt nullum unquam hominem sic locutum fuisse, ut is homo.

47 At Pharisæi contra: Num vos quoque decepti estis? inquiunt eis.

48 Num quis ex proceribus in eum credidit, aut ex Pharisæis?

49 At ista plebs ignara legis, nefaria est.

50 Hic Nicodemus, qui eum noctu convenerat, & erat ex eorum numero, sic ad eos verba facit:

51 An lex nostra hominem damnat, nisi prius eum audiveris, ejusque factum cognoverit?

52 Cui illi sic responderunt: An tu quoque à Galilæa es? Perscrutare, & videbis nullum ex Galilæa extitisse vatem.

53 Ita in suam quisque domum discesserunt.

CAPUT VIII.

Mulieri in adulterio depre[illegible] condonantur peccata. C[illegible] lux mundi. Pharisæi qu[illegible] ubi sit ipsius pater. Fili[illegible] braha. Filii Dei. Satan[illegible] dacii pater. Abraham [illegible] diem Christi.

JEsus autem in olivarum [illegible] tem discessit.

2 Deinde manè rursus [illegible] in fanum, omnique ad eu[illegible] niente populo, considet, & docet.

3 Adducunt autem ad [illegible] Scribæ & Pharisæi mulier[illegible] adulterio deprehensam, ea[illegible] medio constituta,

4 sic eum alloquuntur: [illegible] gister, hæc mulier deprehen[illegible] in ipso facinore cùm adulter[illegible]

5 In lege autem Moses [illegible] tales lapidandas esse pr[illegible] Tu igitur quid ais?

6 Hoc autem dicebant, [illegible] tentandi causa, ut eum ac[illegible] possent. At Jesus sese pro[illegible] re, & digito humum exarare[illegible]

7 Ac illis eum interrogar[illegible] gentibus, erexit se: &, Q[illegible] strûm peccati expers est, p[illegible] in eam lapidem jaciat.

8 Hæc locutus, sese [illegible] proclinat, & terram inscrib[illegible]

9 Quo audito illi disce[illegible] singuli, à senioribus exorsi: [illegible] lictusque est solus Jesus, & [illegible] stans in medio fœmina.

10 Tum Jesus ut sese e[illegible] & neminem, excepta mul[illegible] vidit, dixit ei: Mulier, ubi [illegible] illi accusatores tui? Null[illegible] condemnavit?

11 Nullus, Domine, [illegible] illa. Et Jesus: Nec ego te [illegible] demno. Abi, & deincep[illegible] care noli:

12 Item eos Jesus sic a[illegible] tus est: Ego sum lux m[illegible]

qui me ſequetur, non in tenebris radietur, ſed vitæ lumen habebit.

13 Et Phariſæi: Tu de teſo teſtaris, inquiunt ei: teſtimonium tuum verum non eſt.

14 Quibus Jeſus contrà: Etſi ego de meipſo teſtor, eſt tamen verum meum teſtimonium, ut qui ſciam unde venerim, & quò abeam. Vos neque unde venerim, neque quo diſcedam, ſcitis.

15 Vos more hominum judicatis: ego neminem judico:

16 & ſi judicarem ego, judicium meum verum eſſet: utpote qui non ſim ſolus, ſed unà mecum ego ſim adfit, qui miſit me pater.

17 In veſtra quoque lege ſcriptum eſt, duorum hominum teſtimonium eſſe verum.

18 De me & ego ipſe teſtimonium dico, & dicit etiam is qui me miſit pater.

19 Et illi: ubi eſt tuus pater? inquiunt ei. Vos neque me noſtis (reſpondit Jeſus) neque patrem meum. Si me noſſetis, etiam patrem meum noſſetis.

20 Hanc orationem habuit Jeſus apud fiſcum, docens in fano: nec eum comprehendit quiſquam, quòd nondum venerat ejus hora.

21 Sic autem eos rurſus alloquitus eſt Jeſus: Ego abiturus ſum, & vos me requiretis, atque in veſtro peccato moriemini. Quò ego abibo, vos non poteſtis venire.

22 Et Judæi: Num ipſe ſe interficiet, inquiunt, ut dicat, quò ego abiturus eſt, non poſſe venire nos?

23 At ille: Vos infernè eſtis, inquit eis, ego ſupernè ſum: vos de hoc mundo eſtis, ego non ſum de hoc mundo.

24 Itaque dixi vobis, vos in peccatis veſtris morituros. Niſi enim me eum eſſe credideritis, in peccatis veſtris moriemini.

25 Et illi: Tu quis es? inquiunt ei. Quibus Jeſus: Id quod jam dudum vobis eloquor, inquit.

26 Multa habeo de vobis dicere, & quidem cum judicio: ſed ut qui me miſit verax eſt, ſic ego ea demum, quæ ex eo audivi, apud orbem eloquor.

27 Cùm illi eum ſibi de patre loqui non intelligerent,

28 Jeſus ſic eos alloquitur: Poſtquam filium hominis extuleritis, tum intelligetis, eum eſſe me, qui mea ſponte faciam nihil: ſed ſicut me docuit pater meus, hæc loqui:

29 eumque qui me miſit, adeſſe mihi. Non me deſeruit ſolum pater, quandoquidem ego ſemper quæ ei accepta ſint facio.

30 Hæc eo loquente, frequentes ei fidem habuerunt.

31 Igitur Jeſus eos Judæos, qui ſibi fidem habebant, ſic allocutus eſt: Si vos in meis dictis manebitis, verè mei diſcipuli eritis,

32 veritatemque cognoſcetis, quæ veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Illi contrà: Abrahami progenies ſumus, neque cuiquam unquam ſervivimus: quî fit ut tu dicas, nos liberos factum iri?

34 Quibus Jeſus reſpondit: Certè, certè, inquam vobis, quiſquis peccatum facit, peccati ſervus eſt.

35 Servus autem domi non manet perpetuò, filius manet perpetuò.

36 Quòd ſi vos filius liberos fecerit, reipſa liberi eritis.

37 Scio vos Abrahami progeniem eſſe: ſed cupitis interficere me, quoniam oratio mea in vobis locum non habet.

38 Ego quod à patre meo cognovi, loquor: itidem vos quod didicistis à patre vestro facitis.

39 Cui illi contrà: Pater noster Abrahamus est. Et Jesus: Si Abrahami nati esseris, inquit eis, Abrahamo digna faceretis.

40 At nunc cupitis me perimere, hominem, qui verum vobis effatus sum, quod ex Deo audivi. Istud non fecit Abrahamus.

41 Vos patre vestro digna facitis. Cui illi: Nos ex stupro nati non sumus: unum patrem habemus Deum.

42 Si Deus esset pater vester (inquit eis Jesus) amaretis me: ego enim à Deo profectus veni. Nec enim mea sponte veni, sed ille me misit.

43 Cur meam orationem non agnoscitis? quia mea dicta audire non poteftis.

44 Vos ex patre Diabolo estis, patrisque vestri libidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate perstitit, quippe qui non sit veritate præditus. Quando falsum loquitur, de suo loquitur, ut qui sit mendax, mendaciique pater.

45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.

46 Quis me vestrûm coarguerit peccati? quòd si verum dico, cur mihi vos non creditis?

47 Qui à Deo est, Dei verba audit. Vos ideo non auditis, quod à Deo non estis.

48 Tum contrà Judæi: An non rectè dicimus nos, te esse & Samaritanum, & dæmonium habere?

49 Quibus Jesus respondit: Ego dæmonium non habeo, sed patrem meum honoro: vos verò me probro afficitis.

50 Sed non ego meæ gloriæ studeo: est qui studeat, & ratione.

51 Hoc vobis etiam atq tiam confirmo, si quis mea tionì paruerit, eum nunqu surum esse mortem.

52 Tum Judæi: Nunc gimus te dæmonium habere brahamus ipse mortuus est, que vates: & tu dicis, si qu tionì tuæ paruerit, eum nu visurum esse mortem?

53 Num tu major es pa stro Abrahamo? qui tamen tuus est, & vates ipsi morti Quem tu te facis?

54 Respondit Jesus: S meipsum laudarem, laudatio nihil esset. Est pater me me laudat, quem vos dicit vestrum Deum,

55 & tamen eum non no At ego eum novi: & si eum norum esse negarem, vestri esserm, mendax. Sed eum ejusque dictis pareo.

56 Abrahamus ille pare ster meam diem videre ge & vidit, idque lætatus est.

57 At Judæi: Quinqu annos nondum habes, & Ab mum vidisti?

58 Quibus Jesus: Hoc certò certoque credite, prius Abrahamus esset, ego sum.

59 Tum illi lapides sustul quos in eum conjicerent. Jesus sese abdidit, & ex exiit.

CAPUT IX.

Christus cæci nati oculos i bato aperit. Qui cùm de tra Pharisæos disputasset, nagoga ejectum Christus lucis cognitione donat.

PRæteriens autem Jesus, hominem à nativitat cum,

2 de quo sic cum inter

ant ejus discipuli: Magister, u-
um quia peccaverit hic, an quia
s parentes, cæcus natus est?
3 Quibus Jesus respondit: Ne-
e quia ipse, neque quia ejus
rentes peccaverint, sed ut in eo
vina opera patefiant.
4 Mihi agenda sunt ejus qui
e misit, negotia, dum dies est.
eniet nox, cùm operari nemo
est.
5 Donec in mundo sum, lux
ndi sum.
6 Hæc locutus, spuit humi &
fputo lutum fecit, quod lutum
ci oculis illevit,
7 eique jussit ut iret lotum in
cina Siloa, quod verbum idem
atque missus. Atque ille ivit,
lavit, rediitque videns.
8 Tum vicini, & qui eum antè
cum esse viderant, quærebant
m is esset, qui antea sedebat &
ndicabat.
9 Alii eum esse, alii ejus simi-
m esse dicebant. Ipse, eum se
e aiebat:
10 & scisitantibus, quo pacto
aperti fuissent oculi?
11 sic respondit: Homo no-
ne Jesus, lutum fecit, & mihi
los illevit, jussitque ut irem
piscinam Siloam, & lavarem.
o ivi, & lavi, & dispexi.
12 Et illi: Ubi est ille? Ne-
o, inquit.
13 Illi eum qui fuerat ali-
ndo cæcus, ad Pharisæos du-
nt.
14 Erat autem Sabbatum,
ndo Jesus facto luto ejus o-
os aperuit.
15 Igitur eum rursus interro-
unt Pharisæi, quo pacto di-
xisset? Quibus ille: Lutum,
uit, imposuit meis oculis, &
vi, & video.
16 Tum quidam Pharisæorum
cere, eum hominem à Deo non
esse, quod Sabbatum non age-
ret. Alii sic dicere: Qui pos-
set improbus homo tam prodigiosa facere? Ita cùm esset inter eos dissensio,
17 sic cæcum rursus interrogant: Tu quid de eo dicis, qui tibi oculos aperuerit: Vatem esse, inquit ille.
18 At Judæi eum & cæcum fuisse, & dispexisse, non credide-runt, donec accersitos ejus parentes qui dispexerat,
19 sic interrogarunt: Hiccine filius est vester, quem vos dicitis cæcum esse natum? Qui fit ergo ut nunc cernat?
20 Quibus ejus parentes ita re-sponderunt: Hunc filium esse no-strum, & cæcum fuisse natum sci-mus:
21 quomodo verò nunc cernat, nescimus: aut quis ei aperuerit oculos, nos nescimus: ipse jam grandis est, ipsum interrogate: ipse de seipso loquetur.
22 Hæc eò dixerunt ejus pa-rentes, quòd Judæos formidabant. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum Christum esse con-fiteretur, is collegii communione privaretur.
23 Hanc ob causam dixerunt ejus parentes jam grandem esse: ipsum interrogarent.
24 Illi igitur denuo hominem evocarunt, qui cæcus fuerat, ei-que dixerunt: Tribue Deo glo-riam: nos scimus hunc homi-nem improbum esse.
25 Et ille respondens: An im-probus sit, inquit, nescio: unum scio, me, qui cæcus fui, nunc vi-dere.
26 Et illi rursum: Quid tibi fecit? inquiunt ei: quo pacto tuos oculos aperuit?
27 Quibus ille respondit: Jam vobis dixi, nec audivistis: quid

rurſum vultis audire? num vos quoque vultis ejus diſcipuli fieri?

28 At illi ei convicium fecerunt: &, Tu es ejus diſcipulus, inquiunt: nos verò Moſis diſcipuli ſumus.

29 Nos ſcimus, cum Moſe locutum eſſe Deum: hic autem unde ſit neſcimus.

30 At homo contrà: Ergo in eo eſt admirabilitas, inquit, quod vos neſcitis unde ſit, & tamen oculos meos aperuit.

31 Jam ſcimus, improbos à Deo non audiri: ſed ſi quis pius eſt, & ejus voluntati paret, hunc audit.

32 Nunquam fando auditum eſt, quenquam aperuiſſe oculos cæci nati.

33 Niſi eſſet is à Deo, nihil poſſet facere.

34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es, inquiunt ei, & nos doces? Itaque eum foras ejecerunt.

35 Jeſus audiens, eum ab illis foràs ejectum, nactus eum, ſic eſt allocutus: Crediſne in Dei filium?

36 Et ille reſpondens: Quis verò is eſt, Domine, ut in eum credam?

37 Cui Jeſus, Vides eum, inquit: is eſt qui tecum loquitur.

38 Et ille: credo, Domine, inquit, eumque veneratus eſt.

39 Et Jeſus: Ad ejuſmodi diſcrimen ego in hunc, inquit, orbem veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.

40 His auditis, Phariſæi qui unà erant, dixerunt ei: An & nos cæci ſumus?

41 Quibus Jeſus: Si cæci eſſetis, inquit, non eſſetis in vitio: nunc quia dicitis, vos cernere, manet veſtrum peccatum.

CAPUT X.

Phariſæos Chriſtus paſtores ... ſe verò multis argumen... num comprobat. Diſſidium ... pterea oritur. Lapides ... tium, & prehendere cupien... manus evadit.

CErto certoque ſcitote, ... in ovium ſtabulum no... januam intrat, ſed alià tra... dit, eum furem ac latronem e...

2 Qui verò per januam i... paſtor eſt ovium.

3 Huic janitor aperit, ej... vocem audiunt oves, iſque ... oves appellat nominatim, e... que,

4 & emiſſis ovibus ſuis ... viam: eumque ſequuntur ... quippe cujus vocem agnoſca...

5 alienum autem non ſe... tur, ſed fugiant, quippe quæ ... norum vocem non agnoſcan...

6 Hanc ſententiam cum e... xiſſet Jeſus, nec illi intellig... quid ſibi vellent ea quæ e... cebat,

7 Jeſus porrò dixit eis: ... tò certoque ſcitote, me o... eſſe januam.

8 Omnes quicunque ant... venerunt, fures ſunt & latr... nec eos audiverunt oves.

9 Ego ſum janua: per ... qui intrabit, ſervabitur, & ... trabit, & exibit, & paſcu... veniet.

10 Fur non venit niſi ... retur, ut mactet, ut perdat. ... veni ut vitam habeant, & l... habeant.

11 Ego ſum paſtor bonu... ſtor bonus animam ſuam ... pro ovibus.

12 At mercenarius, qui ... non eſt, cujus ſuæ non ſunt ... ſi venientem lupum videt, ... relictis ovibus: lupus oves ... ac profligat.

13 At mercenarius fugit, nem-
e mercenarius, nec ovium curam
erens.
14 Ego ſum paſtor bonus, &
eas agnoſco, & à meis agnoſcor.
15 Ut me novit pater, ſic ego
atrem novi, animamque meam
ono pro ovibus.
16 & alias oves habeo, quæ
on ſunt hujus ovilis: quæ etiam
ihi adducendæ ſunt, meamque
ocem audient, & fiet unum o-
ile, unus paſtor.
17 Ideo me pater amat, quia
nimam meam pono, ut eam re-
imam.
18 Eam mihi nullus eripit, ſed
m ipſe mea ſponte pono. Po-
eſtatem habeo eam ponendi,
emque poteſtatem habeo eam
ursum ſumendi. Hoc præceptum
cepi à patre meo.
19 Propter hæc dicta ortum eſt
ursus inter Judæos diſſidium,
20 eorumque plerique dice-
ant: Dæmoniis agitur & inſa-
it, quid eum auditis?
21 Alii dicebant: Hæ res
æmonium habentis non ſunt:
oteſtne dæmonium cæcorum o-
los aperire?
22 Cùm autem agerentur Hie-
ſolymis Inſtauralia & hyems
eret,
23 ambularetque Jeſus in fa-
o in Solomonis porticu,
24 Judæi eum circumfuſi ſic
loquuntur: Quamdiu ſuſpenſos
enebis animos noſtros? Si tu
hriſtus es, dic nobis aperté.
25 Quibus Jeſus ita reſpondit:
ixi vobis, neque creditis. O-
era quæ ego mei patris nomine
cio, ea de me teſtantur:
26 ſed vos non creditis: quo-
iam ex meis ovibus non eſtis,
emadmodum vobis dixi.
27 Oves meæ vocem meam
udiunt, eaſque ego novi, &
ipſæ me ſequuntur,
28 & eis vitam do ſempiter-
nam, nec poſſunt unquam perire,
nec mihi quiſquam eas de manu
eripuerit.
29 Meus pater, qui mihi de-
dit eas, maximus eſt omnium, nec
quiſquam poſſit ex manu mei pa-
tris extorquere.
30 Ego & pater unum ſumus.
31 Hic Judæi rurſum lapides
ſuſtulerunt, ut eum lapidarent.
32 Quos Jeſus ſic contrà allo-
cutus eſt: Multa vobis præclara
opera, meo patre autore, edidi:
propter quodnam eorum operum
me lapidatis?
33 Cui Judæi ſic reſponde-
runt: Ob præclarum opus non
lapidamus te, ſed ob impia dicta:
& quod homo cùm ſis, Deum te
facis.
34 Et Jeſus contrà: Nonne
ſcriptum eſt in veſtra diſciplina:
Ego vos deos appellavi?
35 Si illos appellavit deos, ad
quos Dei ſermo habitus eſt, nec
ſcripsum reſcindi poteſt,
36 vos me, quem pater conſe-
cravit, & in mundum miſit, im-
piè loqui dicitis, quòd me Dei fili-
um eſſe dixerim?
37 Si patre meo digna non
facio, mihi ne credite,
38 Sin facio, ſi mihi minus
creditis, at factis credite, ut &
patrem in me, & me in eo eſſe
cognoſcatis, ac credatis.
39 Hic illi eum rurſum com-
prehendere conabantur. Sed ex-
iit ex eorum manu,
40 abiitque rurſus trans Jor-
danem in eum locum ubi primùm
baptizaverat Johannes, ibique
manſit.
41 Ac frequentes ad eum ve-
niebant: & Johannem quidem
nullum edidiſſe prodigium di-
cebant, ſed quæcunque de eo

Johannes dixiſſet, ea eſſe vera:
42 multique in eum illic crediderunt.

CAPUT XI.

Chriſtus oſtenſurus ſe eſſe vitam & reſurrectionem, Lazarum mortuum, & ſepultum reſuſcitat. Conſultantibus pontificibus, Caiaphas unum pro multis occidendum pradicit. Prævipiunt ut ubi fuerit prehendatur.

ERat autem quidam ægrotus Lazarus à Bethania, Mariæ & ejus ſororis Marthæ vico.

2 Erat autem Maria ea, quæ Dominum unguento perfuderat, ejuſque pedes ſuis capillis exterſerat: cujus frater Lazarus ægrotabat.

3 Miſerunt igitur ejus ſorores illi ſignificatum ita: Domine, ſcito eum quem amas ægrotare.

4 Hoc audito Jeſus ita dixit: Hic morbus lethalis non eſt, ſed ob Dei gloriam eſt, ut per eum celebretur Dei filius.

5 Amabat autem Jeſus Martham, ejuſque ſororem & Lazarum.

6 Ut igitur eum ægrotare audivit, tum quidem manſit in quo erat loco duos dies.

7 Poſtea dicit ſuis diſcipulis: Petamus rurſum Judæam.

8 Cui diſcipuli, Magiſter, inquiunt, modò te conabantur lapidare Judæi, & eodem rurſus abis?

9 At Jeſus contrà: Cùm duodecim horæ ſint diei, ſi quis interdiu graditur, non offendit: hujus enim mundi lucem aſpicit.

10 At ſi quis noctu graditur, offendit, quia lumine caret.

11 Hæc fatus, ſic eos deinde alloquitur: Lazarus amicus noſter obdormivit, ſed ego ad eum expergefaciendum vado.

12 Tum ejus diſcipuli: mine, inquiunt, ſi obd ſalvus eſt.

13 Dixerat autem Jeſu jus morte: illi verò de ſo pore dicere opinabantur.

14 Itaque tum dixit e apertè: Lazarus mortuus e

15 atque equidem me ill adfuiſſe, gaudeo veſtra c credatis. Sed proficiſcam eum.

16 Et Thomas nomine mus: eamus & nos, inquit pulis, ut cum eo moriamur.

17 Igitur Jeſus ubi ven invenit eum quartum jam agentem in monimento.

18 Aberat autem prob thania Hieroſolymis ſtadi ter quindecim,

19 multiq; Judæorum ad tham & Mariam venerant, de ſuo fratre conſolarentur.

20 Igitur Martha ut Jeſu nire audivit, ei obviam ſe domi Maria, ivit:

21 & ſic eum alloqui Domine, ſi tu hic adfuiſſ frater mortuus non fuiſſet.

22 Quanquam nunc q ſcio, quicquid à Deo pe daturum eſſe tibi Deum.

23 Cui Jeſus: reſurget tuus.

24 Scio, inquit ei Martha ſurrecturum eſſe in reſurrec in ultima die.

25 Et Jeſus: Ego ſum, i ei, reſurrectio & vita. Q me credit, etiam ſi mortuus rit, reviviſcet:

26 & quiſquis vivit, & i credit, nunquam moriturus Credis hoc?

27 Etiam, Domine, inquit Ego credo, te Chriſtum eſſe filium, qui in mundum ven eras.

28 At

28 Atque hæc locuta, ivit ac-
situm Mariam sororem suam,
que clanculum dixit, magi-
um adesse, qui eam vocaret.
29 Illa hoc audito, celeriter
rgit, & illum adit.
30 Nondum autem venerat
sus in vicum, sed in eo erat
o, ubi ei occurrerat Martha.
31 Judæi ergo, qui cum ea
mi aderant, eamque consola-
ntur, videntes Mariam celeri-
surrexisse, atque exiisse, secuti
eam, rati eam ad monimen-
mire, ut ibi ploraret.
32 Igitur Maria ut eò venit,
i erat Jesus, eo viso, ei ad pe-
s accidit: Domine (inquit ei)
tu hic adfuisses, non fuisset
ortuus frater meus.
33 Tum Jesus ubi eam ploran-
m, & comitatos eam Judæos
orantes vidit, infremuit animo,
nturbatusque dixit:
34 Ubi eum posuistis? Do-
ine, inquiunt ei, veni visum.
35 Lacrymavit Jesus.
36 Itaque Judæi dicebant: En
uantopere eum amabat?
37 Item eorum quidam dice-
ant: Non poterat is, qui cæci o-
los aperuit, efficere, ut hic quo-
ue non moreretur?
38 Jesus igitur rursus apud se
remens, venit ad monimentum.
rat autem fossa, cui impositum
rat saxum.
39 Et Jesus dixit: Auferte
axum. Cui mortui soror Mar-
ha: Domine, inquit, jam fœtet,
am quatuor dierum est.
40 At Jesus: Dixine ego tibi,
inquit ei, te, si fidem habueris,
visuram Dei gloriam?
41 igitur illi saxum sustule-
runt, ubi situs erat mortuus. Et
Jesus sublatis sursum oculis, dixit:
Pater, ago tibi gratias, quòd me
audivisti.

42 Equidem sciebam, ut tu
me semper audias: sed propter
circumstantem hominum multi-
tudinem dixi, ut me abs te mis-
sum esse credant.

43 Hæc ille fatus, ingenti voce
clamavit: Lazare, veni foràs.

44 Et mortuus exiit, pedes ma-
nusque vinctus fasciis, vultu su-
dario obvelato. Solvite eum, in-
quit eis Jesus, & abire finite.

45 Igitur multi Judæorum, qui
ad Mariam venerant, & quid fe-
cisset Jesus viderant, in eum cre-
diderunt.

46 At eorum quidam Phari-
sæos adierunt, & eis quæ fecisset
Jesus dixerunt.

47 Itaque pontifices & Phari-
sæi coacto concilio, ita dicebant:
Quid agimus? nam hic homo
multa portentosa facit.

48 Si eum sic sinimus, omnes
ei fidem adjungent: atque ita
venient Romani, qui nos & loco
& gente privabunt.

49 Tum eorum quidam Cai-
phas ejus anni pontifex, sic ad eos
verba facit: Vos nihil scitis,

50 neque cogitatis, conducibi-
lius esse nobis, unum hominem
pro populo mori: quàm totam
perire gentem.

51 Id autem non sua sponte
dixit, sed quòd esset ejus anni
pontifex, vaticinatus est, Jesum
pro gente moriturum esse:

52 Nec solum pro gente, sed
etiam ut dispersos Dei natos simul
congregaret.

53 Igitur ex eo die de eo peri-
mendo consultarunt.

54 Itaque Jesus non jam aper-
tè versabatur in Judæis, sed inde
discessit in locum prope solitudi-
nem in oppidum Ephraim nomi-
ne, atque ibi commoratus est cum
suis discipulis.

55 Instabat autem Judæorum

Paſcha, & multi qui ex ea regione Hieroſolymam ante Paſcha ſui luſtrandi gratia aſcenderant,

56 requirebant Jeſum, & in templo ſtantes, ſic inter ſeſe dictitabant: Quid vobis videtur, quòd non venerit ad feſtum?

57 Dederant autem Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis ſciret ubinam is eſſet, indicaret, ut eum caperent.

CAPUT XII.

Chriſto apud Lazarum cœnanti, pedes ungit Maria. Accuſatur à Juda. A Chriſto defenditur. Sacerdotes Lazarum ſublatum cupiunt. Chriſto Hieroſolymam venienti obviam itur. Græci eum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confitentes ob metum, ad fidem hortatur.

1 Igitur Jeſus ſex diebus ante Paſcha Bethaniam venit, ubi erat Lazarus, qui mortuus fuerat, quem ille ex mortuis excitaverat.

2 Illic ei data cœna eſt, cùm quidem Martha miniſtraret, & Lazarus ex eodem numero eſſet, qui cum eo accumbebant.

3 Maria verò ſumpta libra preciosi unguenti ſpicatæ nardi, Jeſu pedes perfudit, eoſdemque ſuis capillis exterſit. Ejus unguenti odore cùm domus repleta foret,

4 unus ex ejus diſcipulis, Judas Simonis filius, Iſcariota, qui eum proditurus erat, ita loquitur.

5 Cur hoc unguentum non eſt trecentis denariis venditum, & in pauperes erogatum?

6 Id autem dixit, non quòd ei curæ eſſent pauperes, ſed quòd fur erat, & crumenam habebat, ac quæ conferebantur portabat:

7 Tum Jeſus: Sine eam, inquit: id ad meæ ſepulturæ diem reſervavit,

8 Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum: at me non ſemper habebitis.

9 Igitur cùm ingens Judæorum multitudo eum illic eſſe noviſſet, venerunt eo non ſolùm propter Jeſum, ſed etiam ut Lazarum viderent, quem ſuſcitarat ex mortuis.

10 Conſultarunt autem pontifices etiam de Lazaro necando,

11 quòd propter eum multi Judæorum deſciſcebant, & in Jeſum credebant.

12 Poſtero die frequens hominum turba, qui ad feſtum venerant, audientes Jeſum advenire Hieroſolymam,

13 ſumptis palmarum ramis obviam exierunt, atque ita exclamabant: Hoſanna, benedictus venienti in nomine Domine, Rex Iſraelitarum.

14 Nactus autem Jeſus aſellum, in eo ſederat, quemadmodum ſcriptum eſt:

15 Ne metue puella Sion: ecce tuus rex venit in aſinæ pullo ſedens.

16 Atque hæc quidem primùm non intellexerunt ejus diſcipuli, ſed poſtquam illuſtratus eſt Jeſus, tum demum recordati ſunt ea de eo fuiſſe ſcripta, & ſe ei præſtitiſſe.

17 Teſtificabatur autem hominum multitudo, qui cum eo aderant cùm Lazarum evocavit monimento, & à mortuis exſuſcitavit.

18 Atque hanc ob cauſam occurrit ei vulgus, quòd id eum edidiſſe prodigium audiviſſent.

19 Itaque Phariſæi ſic inter ſeſe dicebant: Videtis nihil proficere vos, cùm eum ſequatur mundus.

20 Erant autem quidam Gentici, ex iis qui aſcenderant ut in feſto adorarent.

21 Ii Philippum adierunt, qui erat à Bethſaida Galilææ

eumq

eumque sic rogarunt: Domine, vellemus Jesum videre.

22 Id Philippus Andreæ indicavit, & porrò Andreas & Philippus Jesu dicunt.

23 Et Jesus sic eis respondit: Venit hora, qua illustretur filius hominis.

24 Profectò, profectò, inquam vobis, nisi frumenti granum ad terram lapsum moriatur, ipsum solum manet: sin moriatur, multum fructum fert.

25 Qui animam suam amabit, eam perdet: & qui animam suam in hoc mundo oderit, is eam in sempiternam vitam conservabit.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: atque ubi ero ego, ibidem meus etiam minister erit. Quòd si quis mihi ministrabit, eum pater honorabit.

27 Nunc mihi turbatus est animus: ecquid dicam? Pater defende me ab hac hora: sed ideo veni in hanc horam.

28 Pater illustra tuum nomen. Tum hæc vox de cœlo venit: Et illustravi, & rursus illustrabo.

29 Hoc audito, vulgus hominum qui aderant, dicebat extitisse tonitru. Alii angelum cum eo locutum ajebant.

30 At Jesus ita loquutus est: Non propter me vox hæc extitit, sed propter vos.

31 Nunc fit de hoc mundo judicium: nunc hujus mundi princeps exigetur foràs:

32 & ego si à terra evectus fuero, omnes ad me traham.

33 Id autem dicebat significans, quo letho moriturus esset.

34 Ei vulgus respondit: Nos audimus, ex disciplina, Christum semper esse permansurum: qui fit, ut tu dicas, evehendum esse filium hominis? quis est iste filius hominis.

35 Quibus Jesus: Adhuc parvo tempore vobis futura lux est. Ambulate dum lucem habetis, ne vos opprimant tenebræ? quoniam qui in tenebris ambulat, nescit quò eat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut lucis filii fiatis. Hæc locutus Jesus discessit, & eis sese subduxit.

37 Sed quamvis tot in eorum conspectu ostenta fecisset, tamen in eum non credebant: ut illud ab Esaia vate dictum fieret, cùm ait:

38 Domine, quis credidit orationi nostræ? & Jovæ brachium cui patefactum est?

39 Ideo credere non poterant, quòd item dixit Esaias.

40 Eorum & oculos excæcavit, & animos stupefecit, ne oculis videant, & animo intelligant, ad frugemque redeant, atque eos ego sanem.

41 Hæc dixit Esaias, tum cum ejus splendorem vidit, deque eo locutus est.

42 Tametsi multi ex principibus in eum crediderunt: sed id propter Pharisæos non fatebantur, ne collegii communicare privarentur:

43 plus enim amabant hominum, quàm Dei gloriam.

44 Jesus autem clamavit his verbis: Qui in me credit, non in me credit sed in eum qui me misit:

45 & qui me videt, eum videt qui me misit.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis in me crediderit, non maneat in tenebris.

47 Quòd si quis mea verba audierit, neque crediderit, ego eum non damno. Non enim ut

mundum damnem, veni, sed ut mundum conservem.

48 Qui me repudiat, nec mea verba admittit, habet qui se damnet. Ipse sermo, quem ego loquor, eum damnabit in postremo die.

49 quoniam ego non mea sponte loquor, sed qui me misit pater, is mihi in mandato dedit, quid dicturus aut locuturus sim:

50 & scio ejus mandatum sempiternam esse vitam. Quæ igitur eloquor ego, quemadmodum mihi dixit pater, sic eloquor.

CAPUT XIII.

A cœna surgens Christus, humilitatem commendaturus Apostolis, pedes eorum lavat. Proditurem Judam, certo signo denotat. Charitatem commendat. Et Petro lapsum abnegationis predicit.

ANte festum autem Paschæ, sciens Jesus suam horam venisse, qua ex hoc mundo migraret ad patrem, cùm suos, qui erant in mundo, amavisset, eos ad extremum amavit.

2 Et cœna parata, cùm jam diabolus Judæ Simonis filio Iscariotæ mentem injecisset, ut eum proderet:

3 sciens Jesus patrem sibi omnia in manum dedisse, seque à Deo profectum, ad Deum discedere,

4 surgit ex cœna, depositisque vestibus, sumpto linteo, se præcingit.

5 Deinde immissa in pelvim aqua, discipulorum pedes lavare instituit, & linteo, quo præcinctus erat, abstergere.

6 Sed ubi ad Simonem Petrum venit, ille sic ei dixit: Domine, tune mihi lavare pedes?

7 Cui Jesus: Quid ego faciam inquit respondens, tu nunc ignoras, sed postea cognosces.

8 Et Petrus: Nunquam me pedes lavabis, inquit ei. At Jesus contrà, Nisi te lavero, inquit, non eris meus particeps.

9 Tum Simon Petrus: Domine, inquit ei, non solum meos pedes, sed etiam manus atque caput.

10 Cui Jesus: Qui lotus est inquit, huic non opus est nisi ut pedes lavet, quin totus purus est. Et vos puri estis, sed non omnes.

11 Noverat enim suum proditorem, ideo dicebat, non omnes esse puros.

12 Postquam eorum pedes lavit, sumptis suis vestibus rursus accubuit, & eos sic allocutus est: Intelligitis quid vobis fecerim?

13 Vos me magistrum & dominum appellatis, & rectè dicitis: sum enim.

14 Si igitur ego vobis, & dominus & magister, pedes lavi, vos quoque debetis alii alios lavare pedes.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut quemadmodum ego vobis feci, vos quoque faciatis.

16 Certè, certè, inquam vobis, non est servus domino major, neque legatus eo major qui eum misit.

17 Si hoc nostis, felices estis si ea præstatis.

18 Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim. Sed oportet ut fiat quod scriptum habetur: qui mecum cibum capit is me calce petit.

19 Jam nunc dico vobis, antequam fiat: ut cùm factum fuerit, credatis eum esse me.

20 Hoc vobis certè certo dico, qui eum quem ego mittam accipit

accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit.

21 Hæc locutus Jesus, turbatus est animo, & ita apertè dixit: Certò, certoque scitote, fore unum esse ut unus vestrûm me prodat.

22 Tum discipuli inter sese hæserunt, dubitantes de quo diceret.

23 Recumbebat autem unus discipulorum Jesu, in ejus gremio, quem Jesus amabat.

24 Huic innuit Simon Petrus, ut scisciteretur quisnam is esset, de quo diceret.

25 Atque ille in Jesu pectus incumbens: Domine, inquit ei, quis est?

26 Cui Jesus respondet; Is est, cui ego intinctam bucceam porrigam. Tum bucceam intingit, & Judæ Simonis filio Iscariotæ dat:

27 ac tum post eam bucceam, intravit in eum Satanas. Et Jesus ei dixit: Quod facis, fac ocyus.

28 Id autem quorsum ei dixisset, nemo accumbentium intellexit.

29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoquidem crumenam habebat Judas, Jesum mandare, ut emeret quæ eis opus essent ad festum, aut pauperibus ut aliquid daret.

30 Igitur ille simulac sumpsit bucceam, exivit, cùm quidem nox esset:

31 quo egresso, sic fatur Jesus: Nunc filius hominis illustratur, & Deus illustratur in eo.

32 Si in eo Deus illustratur, eum quoque Deus in seipso illustrabit, & mox illustrabit.

33 Filioli, adhuc pauliſper vobiscum sum. Quæretis me, ac quemadmodum Judæis dixi, quò ego abeo, eos venire non posse, etiam vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos ametis, quomodo ego vos amavi, ut & vos ametis inter vos.

35 In eo cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si mutuo vos amore prosequemini.

36 Et Simon Petrus: Domine, quò abis? Cui Jesus respondit: Quò ego abeo, tu non potes me nunc sequi, sed tandem sequêris me.

37 At Petrus: Domine, inquit ei, cur te nunc sequi non possum? animam meam pro te ponam.

38 Cui respondit Jesus: Animam tuam pro me pones? Hoc tibi magnopere confirmo, non antè cantaturum esse gallum, quàm tu me ter abnegaveris.

CAPUT XIV.

Consolatur discipulos suos, Divinitatem suam & fructum mortis suæ exponens. Consolatorem Spiritum promittens, ejus officium describit, pacemque suam pollicetur.

NOlite animo turbari, inquit suis discipulis. Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2 In domo patris mei mansiones multæ sunt: quòd si secus esset, dixissem vobis. Eo paratum vobis locum.

3 quòd si vero paratum vobis locum, reveniam, & vos mecum assumam, ut ubi ero ego, vos etiam sitis.

4 Et quidem quò ego proficiscar, vos scitis, & viam tenetis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò proficiscaris, tantum abest ut viam tenere possimus.

6 Cui Jesus: Ego sum via, & veritas,

veritas, & vita. Nemo ad patrem venit, nisi per me.

7 Si me cognosceretis, meum quoque patrem cognosceretis, & jam nunc eum cognoscitis ac vidistis.

8 Et Philippus: Domine, inquit ei, ostende nobis patrem, & satis erit nobis.

9 Cui Jesus: Tantum jam tempus vobiscum sum, & tu me non nosti? Philippe, qui me vidit, patrem vidit: qui fit ut dicas, Ostende nobis patrem?

10 Non credis, & me in patre, & patrem in me esse? Quæ ego verba vobis dico, mea sponte non dico: sed ipse pater, qui in me manet, facit opera.

11 Credite mihi, & me in patre, & patrem in me esse: aut certè de ipsis factis mihi credite.

12 Hoc certò certoque sic habetote, qui mihi fidem habebit, eum esse eadem mecum, atque etiam his majora facturum. Nam ad patrem meum proficiscor:

13 ac, quicquid per meum nomen petieritis, id faciam, ut illustretur pater in filio.

14 Si quid per meum nomen petieritis, ego faciam.

15 Si me amatis, mea præcepta servate.

16 Ego verò meum patrem exorabo, ut alium vobis confirmatorem det, qui vobiscum perpetuò maneat.

17 scilicet veritatis spiritum, quem mundus consequi non potest, quod eum neque videt, neque cognoscit: at vos eum cognoscitis: quoniam apud vos manet, & in vobis futurus est.

18 Non relinquam vos pupillos: invisam vos.

19 Post paulo jam me non videbit mundus: at vos videbitis, quoniam & ego vivo, & vos vivetis.

20 In illa die vos intellig[illegible] & me in patre meo, & vos in [illegible] & me in vobis esse.

21 Qui mea præcepta [illegible] conservatque, ille est qui me [illegible] mat. Qui verò me amat, am[illegible] tur à patre meo: eumque ego [illegible] mabo, & me ei patefaciam.

22 Tum Judas non Isc[illegible] ta: Domine, inquit ei, q[illegible] causæ est, ut tu nobis teipsum [illegible] patefacturus, mundo non item[illegible]

23 Cui Jesus: Si quis me [illegible] mat, inquit respondens, is [illegible] moni meo parebit, eumque m[illegible] pater amabit, & ad eum ven[illegible] mus, & apud eum manebimus.

24 Qui me non amat, mea [illegible] cta non exequitur. Sermo [illegible] tem quem auditis, meus non [illegible] sed patris qui misit me.

25 Hæc vobis elocutus s[illegible] apud vos manens.

26 Sed confirmator, spir[illegible] sanctus, quem mittet pater m[illegible] nomine, is vos omnia docebit, [illegible] vobis in memoriam revoc[illegible] quæcunque ego vobis dixi.

27 Pacem relinquo vobis, [illegible] cem meam do vobis: non que[illegible] admodum dat mundus, ego [illegible] vobis. Nolite animo perturb[illegible] neque formidare.

28 Audivistis ut dixerim v[illegible] bis, abire me, revisurum vos. [illegible] me amaretis, gauderetis, quia [illegible] xissem, me ad patrem profici[illegible] quòd pater major me sit.

29 Et nunc dixi vobis pri[illegible] quam fiat, ut cum factum fuer[illegible] credatis.

30 Jam non multa loquar v[illegible] biscum: venit enim hujus mu[illegible] di princeps, nec habet in me qu[illegible] quam.

31 Sed intelligendum mun[illegible] est, me amare patrem: & ut mi[illegible] mandavit pater, ita facere. Su[illegible] gite, abeamus hinc.

CAPU[illegible]

CAPUT XV.

Vitis, & palmitum similitudine, ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint. Dilectionem mutuam commendat, ad patientiam in afflictionibus, suo exemplo adhortatur.

EGO sum vera vitis, & pater meus est agricola,

2 qui omnem palmitem in me non ferentem fructum, amputat, & omnem ferentem fructum expurgat, ut plus fructus ferat.

3 Jam vos puri estis, propter sermonem quem ad vos habui.

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes fructum ferre per seipsum non potest, nisi maneat in vite: sic neque vos, nisi maneatis in me.

5 Ego sum vitis, vos palmites. Qui in me manet, & ego in eo, is multum fert fructum: siquidem sine me vos nihil facere potestis.

6 Si quis in me non manet, is extra projectus aruit, ut sarmenta, quæ colliguntur, & in ignem deflagratura conjiciuntur.

7 Si & vos in me manseritis, & mea verba in vobis manserint, quicquid postulare voletis, id vobis concedetur.

8 In eo illustratur pater meus, si vos multum fructum feratis, meique discipuli eritis.

9 Quemadmodum amavit me pater, sic ego vos amavi. Manete in amore meo.

10 Si mea præcepta conservaveritis, manebitis in amore meo: ut ego mei præcepta patris conservavi, & in ejus amore maneo.

11 Hæc vobis elocutus sum, ut & mea lætitia in vobis maneat, & vestra lætitia expleatur,

12 Hoc meum est præceptum, ut ametis inter vos, quomodo ego vos amavi.

13 Majore charitate nemo præditus est, quàm si quis animam suam amicorum suorum causa impendat.

14 Vos mei estis amici, si feceritis quæcunque ego vobis præcipio.

15 Non jam vos dico servos, siquidem servus nescit quid agat suus dominus. Vos autem amicos propterea dixi, quòd vobis omnia, quæ audivi ex patre meo, declaravi.

16 Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, & eò destinavi, ut abeatis, & fructum feratis, vesterque fructus duret, ut quicquid patrem per meum nomen poposceritis, id vobis concedat.

17 Hæc vobis præcipio, ut ametis mutuò.

18 Si vos mundus odit, illud cognoscite quòd me prius quàm vos odit.

19 Si mundani essetis, mundus amaret suum. Verùm quia mundani non estis, sed ego vos ex mundo elegi, ideo vos odit mundus.

20 Memineritis ejus dicti, quod ego vobis dixi: Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: Si orationi meæ paruerunt, & vestræ parebunt.

21 Verùm hæc omnia vobis facient propter nomen meum: quoniam eum qui me misit, non norunt.

22 Nisi ego veniissem, & eos allocutus fuissem, in peccato non essent. Nunc peccati sui excusationem nullam habent.

23 Qui me odit, etiam patrem meum odit.

24 Si

24 Si non opera apud eos feciſſem, qualia nemo fecit alius, non forent in peccato. Nunc & viderunt, & oderunt & me & patrem meum.

25 Sed conſieri oportet illud, quod in eorum diſciplina ſcriptum extat: Oderunt me immeritò.

26 Cùm autem venerit conſirmator, quem ego vobis à patre mittam, ſcilicet ſpiritus veritatis, qui à patre proficiſcitur, is de me teſtabitur:

27 quin & vos teſtes eſtis, qui mecum fueritis ab initio.

CAPUT XVI.

Crucem prædicit diſcipulis. Conſolatorem promittens, ejus officium deſcribit. Mulieri parienti afflictiones ſuorum comparat.

HÆC vobis loquor, ne deficiatis.

2 Privabunt vos collegiis: atque adeò tempus erit, cum omnes qui vos interficient, putabunt ſe cultum præſtare Deo.

3 Quæ quidem vobis ideo facient, quòd neque patrem, neque me norunt.

4 Atque hæc ideo vobis loquutus ſum, ut cùm tempus venerit, memineritis eorum, quòd ego vobis ea dixerim. Hæc autem vobis ideo ab initio non dixi, quòd vobiſcum eram.

5 Nunc verò proficiſcor ad eum qui me miſit: nec quiſquam me veſtrûm interrogat, quò proficiſcar:

6 ſed quoniam hæc vobis locutus ſum, animos habetis mœroris plenos.

7 At ego vobis verum dico: Re veſtra eſt, ut ego diſcedam, niſi enim diſceſſero, conſirmator ad vos non veniet. Sin abiero, eum ad vos mittam.

8 atque ille ubi venerit, [illegible] dum arguet de peccato, & juſtitia, & de judicio.

9 De peccato, quoniam [illegible] fidem non habent.

10 de juſtitia, quoniam patrem diſcedo, nec me videt amplius:

11 de judicio, quoniam [illegible] mundi princeps judicatus eſt.

12 Adhuc multa vobis [illegible] dicenda, ſed quæ nunc ferre queatis.

13 Verùm cum venerit videlicet veritatis ſpiritus, [illegible] ibit vobis ad omnem veritat Non enim ſua ſponte loque ſed quæcunque audiverit quetur, & futura vobis præ ciabit.

14 Ille me illuſtrabit: ſu dem de meo ſumet, quæ v exponat.

15 Omnia quæcunque p habet, mea ſunt: propterea xi illum de meo ſumpturum quæ vobis exponat.

16 Paulo pòſt non vide me, rurſumque paulo pòſt c tis me, quoniam ego ad pa proficiſcor.

17 Tum ejus diſcipul nonnulli ſic inter ſeſe di Quid ſibi vult, quod nobis paulo pòſt non viſuros ſe, ſumque paulo pòſt aſpectur itemque, ſe ad patrem p ciſci?

18 Hoc quid eſt, quod paulo pòſt? Neſcimus quid l tur.

19 At Jeſus intelligens, velle interrogare ſe, ſic eo tus eſt: De eo inter vos co ditis, quòd dixi, vos paulo non viſuros me, rurſumque pòſt aſpecturos me.

20 Hoc pro certo & in tato habetote: vos fleb

mentabimini, at mundus lætabitur: vos verò dolebitis, sed dolor iſte vertetur in lætitiam.

21 Mulier dum parit, in dolore eſt, quippe cujus hora venerit: ſed poſtquam puerum ediderit, non jam meminit cruciatus, præ lætitia, quòd editus eſt in mundum homo.

22 Vos quoque nunc quidem dolore eſtis: ſed reviſam vos, lætabiturque animus, vestrumque lætitiam nullus vobis auferet:

23 ac tum temporis nihil ex me ſciſcitabimini. Hoc vobis etiam etiamque confirmo, quæcunque à meo patre per meum nomen poſtulaveritis, daturum eum vobis.

24 Hactenus nihil per meum nomen petiiſtis: petite, & obtinebitis, ut plena ſit veſtra lætitia.

25 Hæc vobis oratione figurata locutus ſum: tempus erit, cùm non jam per figuras vos alloquar, ſed aperte vobis de patre meo diſſeram,

26 quo quidem tempore per meum nomen poſtulabitis. Neque verò vobis promitto, me veſtra cauſa oraturum eſſe patrem:

27 ipſe enim pater diligit vos, quoniam vos me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 Profectus à patre veni in mundum, rurſum relinquo mundum, & ad patrem diſcedo.

29 Tum ejus diſcipuli: Nunc tu quidem aperte loqueris, inquiunt ei, nec ulla orationis figura uteris.

30 Nunc ſcimus, te omnia ſcire, nec opus tibi eſſe ut te quis interroget. Hinc te à Deo profectum credimus.

31 At Jeſus contra: Nunc creditis, inquit:

32 atqui adventat hora, & jam advenit, cùm alius aliò diſſipabimini, & me ſolum relinquetis: quanquam non ſum ſolus, adeſt enim mihi pater.

33 Hæc vobis ideo locutus ſum, ut in me acquieſcatis. In mundo afficiemini cruciatu: ſed bono eſte animo, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Orat Chriſtus, ut mutua ſit illuſtratio gloriæ ſuæ & Patris. Orat pro Apoſtolis: & toto credentium grege.

HÆC effatus Jeſus, ſublatis ad cœlum oculis dixit: Pater, venit hora, illuſtra tuum filium, ut te tuus viciſſim filius illuſtret:

2 quemadmodum ei poteſtatem dediſti omnium mortalium, ut quoſcunque ei dediſti, iis vitam det æternam.

3 Hæc eſt autem vita æterna, ſi te ſolum cognoſcant verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.

4 Ego te in terris illuſtravi, opus abſolvi quod tu mihi faciendum mandaveras:

5 tu nunc me pater, apud te ipſum ea gloria illuſtra, qua apud te præditus eram, antequam mundus eſſet.

6 Declaravi tuum nomen hominibus, quos mihi tu ex mundo dediſti. Tui erant, & eos tu mihi dediſti, & ipſi tuæ orationi paruerunt.

7 Nunc intelligunt, quæcunque tu mihi dediſti, ea abs te eſſe.

8 Nam quæ tu mihi verba tradidiſti, ea & ego eis tradidi, & ipſi acceperunt, & me abs te profectum verè cognorunt, & à te miſſum eſſe crediderunt.

9 Ego

9 Ego pro is oro: non pro mundo orò, ſed pro iis quos tu mihi dediſti, nam tui ſunt,

10 & mea omnia tua, & tua mea ſunt: & in eis illuſtratus ſum.

11 nec jam ſum in mundo, at hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, conſerva per tuum nomen eos quos mihi dediſti, ut ſint unum, ſicut & nos.

12 Dum cum eis in mundo eram, eos equidem tuo nomine conſervabam. Quos tu mihi dediſti, cuſtodivi: nec eorum quiſquam periit, excepto homine perdito, ut quod ſcriptum eſt fiat.

13 Nunc verò ad te venio, & hæc in mundo loquor, ut meam lætitiam in ſeſe plenam habeant.

14 Ego eis tuum ſermonem tradidi, & eos mundus odit, quòd mundani non ſunt, quemadmodum ego mundanus non ſum.

15 Non oro ut eos ex mundo tollas, ſed ut à Malo tueare.

16 Mundani non ſunt, quemadmodum ego mundanus non ſum.

17 Sanctifica eos veritate tua. Sermo tuus veritas eſt.

18 ut tu me in mundum miſiſti, ſic eos ego in mundum miſi.

19 & eorum cauſa ego meipſum ſanctifico, ut ipſi quoque veritate ſanctificati ſint.

20 Neque verò pro his ſolum oro, ſed etiam pro eis qui per eorum ſermonem in me credent,

21 ut omnes unum ſint, quemadmodum tu pater in me, & ego in te, ut ipſi quoque ſint in nobis unum: ut mundus me abs te miſſum fuiſſe credat.

22 Ego quoque quam mihi gloriam dediſti, eis dedi, ſint unum, quomodo nos ſumus,

23 ego in eis, & tu in me, perfecti ſint in unum, & cognoſcat mundus, me abs te eſſe miſſum, & eos à te amari, quemadmodum me amaſti.

24 Pater, quos tu mihi dediſti, volo ut ubi ero ego, & quoque ſint mecum: ut meam videant gloriam, quam tu mihi dediſti, quòd me ante mundi conditum amaveris.

25 Pater juſte, te quidem mundus non novit: at ego novi, & hi me à te miſſum ſe norunt,

26 eiſque nomen tuum & declaravi & declarabo: ut amor quo tu me amas, ſit in eis, & ego in eis.

CAPUT XVIII.

Chriſti à Juda proditi virtute lites in terram proſternat. Chriſtus ad Annam: inde Caiaphan ducitur. Malchi bacillo caſus, quid reſpondit. Pilato traditus, regnum ſuum declarat.

HIS dictis, Jeſus profectus eſt unà cum ſuis diſcipulis trans torrentem Cedronem, ubi hortus erat, in quem unà cum ſuis diſcipulis intravit.

2 Sciebat autem etiam Judas ejus proditor, locum, quòd Jeſus ſæpenumero cum ſuis diſcipulis convenerat.

3 Igitur Judas accepta à principibus & Phariſæis cohorte, & miniſtris, venit eò cum facibus ac funalibus, & armis.

4 Tum Jeſus ſciens omnia quæ ſibi eventura eſſent, ejus dixit eis:

5 Quem quæritis? Cui reſponderunt. Jeſum Nazarenum.

Jesus? Ego is sum, inquit eis. erat autem cum eis etiam Ju, ejus proditor.

6 Ut ergo dixit eis, ego is , illi retrorsum abierunt, & ri ceciderunt.

7 Et ille rursus eos sic interavit. Quem quæritis? Jesum zarenum, inquiunt.

8 Et Jesus respondit: Dixi bis, eum esse me. Itaque si quæritis, sinite hos abire.

9 scilicet ut illud ejus dim comprobaretur: Quos tu hi dedisti, eorum ego nul perdidi.

10 Tum Simon Petrus, strio quem habebat gladio, ferm pontificis percussit, eique xteram abscidit auriculam. Ei vo Malchus nomen erat.

11 At Jesus dixit Petro: Con tuum gladium in vaginam: ne ut quod mihi poculum deater, non bibam?

12 Igitur cohors, & tribunus, eorumque ministri, Jesum prehenderunt,

13 vinctumque ad Annam num adduxerunt. Erat enim iaphæ socer, qui erat ejus anpontifex.

14 Erat Caiaphas is, qui Jus consuluerat, expedire um hominem perire pro polo,

15 Sequebatur autem Jesum mon Petrus, & alter discipu: qui quidem discipulus, quòd at pontifici notus, ingressus est cùm Jesu in pontificis aum.

16 Et cum Petrus foris pro ibus staret, prodiit ille alter cipulus, qui pontifici notus e, & à janitrice ut Petrum inmitteret obtinuit.

17 Atque illa janitrix ancilsic Petrum alloquitur: Nonne tu quoque ex hujus hominis discipulis es? Non sum, inquit ille.

18 Astabant autem servi & ministri pyræ, quam fecerant (erat enim frigus) & calefiebant: cumque eis astabat etiam Petrus, ac calefiebat.

19 Igitur interrogatus à pontifice Jesus, de suis discipulis ac doctrina,

20 sic respondit: Ego palàm mundo locutus sum: ego semper in collegio docui, atque fano, quò Judæi omnes conveniunt, neque quicquam in occulto locutus sum.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audiverunt, quid eis locutus sim, ii enim sciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc locuto Jesu, unus ministrorum, qui aderat, ei alapam impegit, & dixit: Siccine respondes pontifici? inquit.

23 Cui Jesus: Si male locutus sum, inquit, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat autem eum Annas vinctum ad Caiapham pontificem.

25 Simon Petrus autem astabat, ac calefiebat, & quærentibus, num ipse quoque ex ejus discipulis esset, negavit, &: Non sum inquit.

26 Tum unus ex servis pontificis, ejus cognatus, cujus Petrus absciderat auriculam, dixit: Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 At Petrus rursum negavit, & continuò gallus cecinit.

28 Igitur Jesum à Caiapha ducunt ad prætorium, cùm quidem manè esset: nec ipsi in prætorium intrarunt, ne polluerentur.

29 Itaque Pilatus ad eos egressus est, & ita locutus:

Quod-

Quodnam crimen affertis contra hunc hominem?

30 Cui illi his verbis reſponderunt: Niſi eſſet hic nocens, eum tibi non tradidiſſemus.

31 Et Pilatus: Capite eum vos, inquit eis, & ex lege veſtra judicate. At Judæi: Nobis non licet quenquam interficere.

32 ut illud fieret, quod dixerat Jeſus ſignificans qua morte moriturus eſſet.

33 Tum Pilatus rurſus in prætorium ingreſſus, Jeſum vocavit, eique dixit: Eſne tu rex Judæorum?

34 Cui Jeſus reſpondit: Tuâne iſtud ſponte dicis, an alii tibi de me dixerunt?

35 Et Pilatus: Quaſi verò ego ſim Judæus, inquit. Ipſi tui populares & pontifices te mihi tradiderunt. Quid feciſti?

36 Et Jeſus: Regnum meum hujus mundi non eſt: ſi hujus mundi eſſet regnum meum, pugnaviſſent mei miniſtri, ne Judæis addicerer, Verum meum regnum hinc non eſt.

37 Ergo tu rex es? inquit ei Pilatus. Cui Jeſus: Eſt ut tu dicis, inquit, me eſſe regem. Ego eò natus ſum, & eò in mundum veni, ut veritatem teſter. Quiſquis à veritate eſt, vocem meam audit.

38 Et Pilatus: Quid eſt veritas! Atque id locutus, rurſus prodiit ad Judæos, eiſque dixit: Ego nullum in eo crimen comperio.

39 Eſt autem vobis is mos, ut unum vobis in Paſcha condonem. Vultis ergo, ut vobis Judæorum regem condonem?

40 At illi rurſus univerſi ſic exclamarunt: Non iſtum ſed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

CAPUT XIX.

Pilatus Chriſtum flagellatum ſpinis coronatum, liberare cupiens: Judæorum impetu vincitur, crucifigendum tradit. Jeſus matrem diſcipulo commendat, aceto guſtato, moritur. Mortui latus lancea confoditur. Sepelitur.

TUNC ergo cepit Pilatus Jeſum, ac verberavit:

2 & milites implexam ſpinis coronam impoſuerunt ejus capiti, eumque purpurea veſte induerunt,

3 atque ita dicebant: Ave rex Judæorum, eique alapas pingebant.

4 Deinde rurſus exiit Pilatus, & illos ſic alloquitur: Ecce vobis eum foràs adduco, ut noveritis, me nullum in eo comperiſſe crimen.

5 Ac egreſſo foràs Jeſu, & ſpineam coronam purpureamque togam ferente, dixit eis Pilatus: Ecce homo.

6 At Pontifices & miniſtri eo viſo exclamare: Crucifige, crucifige. Quibus Pilatus: Accipite eum vos, inquit & crucifigite. nam ego crimen in eo non deprehendo.

7 At Judæi contrà: Nos legem habemus, inquiunt ei, & qua lege noſtra debet mori, quoniam ſe Dei filium fecit.

8 Hac voce audita, Pilatus magis timuit,

9 & rurſus in prætorium ingreſſus, dixit Jeſu: Unde es? At Jeſus ei reſponſum non dedit.

10 Itaque Pilatus ſic eum affatur: Mihi non eloqueris? Neſcis me poteſtatem habere tui vel crucifigendi, vel dimittendi?

11 Reſpondit Jeſus. Non haberes ullam in me poteſ-

id tibi ſuperne datum foret. ...que qui me tibi tradidit, in ...iore culpa eſt.

12 Ex eo ſtudebat Pilatus eum ...olvere. At Judæi reclamare, ...ſum abſolvis, non es Cæſaris ...icus: quicunque ſe regem fa... contravenit Cæſari.

13 Hæc audita voce, Pilatus ...im foràs eduxit, & pro tri...nali ſedit, in loco qui Lapidi...vium appellatur, Hebraicè au... Gabbatha:

14 cùm quidem eſſet Paſchæ ...eparatio, hora ferè ſexta, at... is Judæos alloquitur: Ecce ...veſter.

15 At illi acclamare: Tolle ...le, crucifige eum. Regem ego ...ſtrum crucifigam? inquit eis ...nus. Cui pontifices reſpon... runt: Non habemus regem, ...i Cæſarem.

16 Tum demum eum illis cru...igendum tradidit. Et illi Je... acceptum abduxerunt:

17 iſque ſuam ferens crucem, ...oſectus eſt in locum Calvariæ ...pellatum,

18 qui dicitur Hebraicè Golgo... ubi eum crucifixerunt, & ...à cum eo hinc atque hinc duos ...os, Jeſum autem medium.

19 Scripſit autem titulum Pi...tus, quem cruci impoſuit in quo ...t ſcriptum erat: Jeſus Nazare... us rex Judæorum.

20 Hunc titulum cum multi ...dæorum legiſſent (nam prope ...bem erat is locus, ubi in cru... m ſublatus eſt Jeſus, & ſcri... um erat Hebraicè, Græcè, & ...atinè) monuerunt Judæorum ...ontifices Pilatum,

21 ne ſcriberet Judæorum re... em, ſed, qui ſe Judæorum re... em eſſe dixiſſet.

22 At Pilatus reſpondit: ...od ſcripſi, ſcripſi.

23 Igitur milites, poſtquam Jeſum cruci affixerunt, ejus veſtimenta ceperunt, & ex eis quatuor partes fecerunt, ſingulis militibus unam: itemque tunicam. Erat autem tunica inconſuta, à ſumma tota contexta.

24 Itaque commonuerunt inter ſeſe, non eſſe dividendam, ſed de ea ſortiendum, cujus eſſet: ut fieret quod in ſcripto illo habetur: Partiti ſunt inter ſeſe mea veſtimenta, & ſuper veſte mea ſortem jecerunt. Atque hæc quidem fecere milites.

25 Aſtabant autem apud Jeſu crucem, ejus mater, & matris ſoror, Maria Cleophæ conjux, & Maria Magdalena.

26 Jeſus igitur conſpicatus matrem, & aſtantem diſcipulum quem amabat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Atque ex illa hora recepit eam diſcipulus ad ſe.

28 Poſtea ſciens Jeſus omnia jam perfecta eſſe, ut perficeretur quod ſcriptum erat: dicit: Sitio.

29 Jacebat autem ibi vas aceti plenum. Itaque illi oppletam aceto ſpongiam, & hyſopo affixam, admoverunt ejus ori.

30 Et Jeſus aceto ſumpto, dixit: Peractum eſt, ac inclinato capite, emiſit ſpiritum.

31 Judæi verò, quandoquidem erat Præparatio, ne manerent in cruce corpora Sabbato (erat enim celebris illa dies Sabbati) Pilatum rogarunt, ut eorum crura frangerentur, iique auferentur.

32 Itaque venerunt milites, & primi quidem crura fregerunt, itemque alterius cum eo crucifixi.

33 Sed

33 Sed ubi ad Jesum ventum est, ut eum viderunt jam mortuum, non fregerunt ejus crura:

34 sed unus militum lancea latus ejus pupugit, ac continuò exiit sanguis & aqua.

35 Atque hoc idem qui vidit testatur, estque verum ejus testimonium: isque se vera dicere scit, ut vos quoque credatis.

36 Acciderunt enim hæc, ut scriptum illud comproberetur: Nullum ejus os frangetis.

37 Itemque aliud scriptum ait: Intuebuntur quem compunxerint.

38 Postea rogavit Pilatum Josephus ab Arimathea (qui Jesu discipulus erat, sed occultus, metu Judæorum) ut Jesu corpus auferre sibi liceret: id quod permisit Pilatus.

39 Accessit & Nicodemus (is qui prius Jesum noctu adierat) ferens myrrhæ & aloes misturam ad libras centum.

40 Hi Jesu corpus ceperunt, & linteis cum aromatis obligarunt, ut Judæis sepeliendi mos est.

41 Erat autem in eo loco, ubi ille crucifixus fuit, hortus, & in horto monimentum novum, in quo nemo adhuc positus fuerat.

42 Illic igitur, propter Judæorum Præparationem, quoniam propè erat monimentum, posuere Jesum.

CAPUT XX.

Maria nunciat Christum resurrexisse. Petrus & Joannes hoc visuri, excurrunt. Jesus Maria apparet, & discipulis domi congregatis. Thomas antè incredulus credit.

PRimo autem post Sabbatum die, Maria Magdalena manè venit, cùm adhuc tenebræ fo-

rent, ad monimentum, &
aspicit amotum à monime

2 Itaque currit, & al
nem Petrum, atque ad
discipulum, quem Jesus
venit, eisque sic dicit:
est ex monimento Domi
que scimus ubi sit positus

3 Igitur egressus Petru
alter discipulus, venerunt
nimentum.

4 Accurrentibus simul
bus, alter discipulus Petr
rius præcucurrit, priorque
ad monimentum,

5 & introspiciens vidi
dem jacentia lintea, non
introgressus est.

6 At Simon Petrus e
quens venit, & in monim
ingressus, videt jacentia li

7 & sudarium (quod
ejus capite fuerat) non cu
teis jacens, sed seorsum i
loco involutum.

8 Tum demum intravit
alter discipulus, qui prior
rat, in monimentum: vid
& credidit,

9 Nondum enim literas
ligebant, oportere eum ex
tuis resurgere.

10 Itaque rursus ad se d
serunt discipuli.

11 Maria verò astabat
monimentum, plorans extr
que inter plorandum intr
xit in monimentum,

12 & aspicit duos ang
albo vestitos, sedentes, alt
ad caput, alterum ad pedes,
jacuerat Jesu corpus, qui sic
allocuti sunt;

13 Mulier cur ploras? Q
illa: Quoniam, inquit, sust
est meus Dominus, neque
ubi sit positus.

14 Atque hæc loçuta,
vertit se in tergum, &
astan

tem Jesum; nescieus esse
m.
5 Et Jesus: Mulier, quid
s? inquit ei, quem quæris?
holitorem esse putans, di-
ei: Domine, si tu eum ab-
sti, dic mihi ubi eum potue-
ut ego eum auferam.
6 Et Jesus dixit ei: Maria.
illa conversa, Rabboni, in-
: hoc est, Magister.
7 Et Jesus: Ne me tange,
dum enim ascendi ad pa-
m meum: Sed adi fratres
os, eisque dicito, ascensurum
ad patrem meum & patrem
strum, & Deum meum &
m vestrum.
8 Venit Maria Magdalena
ciatum discipulis, sese vidis-
Dominum, eumque illa dixis-
bi.
9 Igitur cum esset vespera
ipso die, qui proximus erat
Sabbato, clausis præ Judæo-
metu, ejus loci portis, ubi
t discipuli congregati, ve-
Jesus, in medioque stetit, &
dixit: Salvete.
20 Ac eo dicto, ostendit eis
manus atque latus. Hic
discipuli viso Domino læta-
essent,
21 Jesus eos denuò sic allo-
tus est: Salvete. Quemadmo-
m misit me pater, sic ego
tto vos.
22 Hoc dicto, afflavit, & eis
xit: Accipite spiritum san-
um,
23 Si quorum peccata remise-
is, remissa erunt: si quorum
nueritis, tenta erunt.
24 Thomas autem unus ex
odecim, nomine Didymus,
on erat cum eis quando venit
esus.
25 Huic igitur alii discipuli
xerunt, vidisse se Dominum.
Sed ille sic eis dixit: Nisi & in ejus manibus clavorum impressionem videro, & meum digitum clavorum vestigio, & manum lateri ejus admovero, non credam.

26 Deinde post dies octo, cum rursus essent intus ejus discipuli, & Thomas cum eis, venit Jesus, portis clausis, in medioque stetit, &: Salvete, inquit.

27 Deinde Thomæ dicit: Affer huc tuum digitum, & vide meas manus: tuamque manum affer, & meo lateri admove: nève incredulus esto, sed credens.

28 Et Thomas ei respondens dixit: Dominus meus, & Deus meus.

29 Cui Jesus: Quia vidisti me, Thoma, inquit, credis: felices, qui non viderint, & tamen crediderint.

30 Et alia quidem multa miranda fecit Jesus in conspectu suorum discipulorum, quæ non sunt in hoc libro scripta.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum Dei filium: utque credentes, vitam per ejus nomen adipiscamini.

CAPUT XXI.

Jesus piscantibus Apostolis apparet, quem miraculo captorum piscium agnoscunt. Petro evium curam committit, mortisque genus eidem prænunciat.

POstea rursus monstravit seipsum Jesus apud Tiberiadis lacum. Monstravit autem hoc pacto.

2 Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui Didymus appellatur: & Nathanael, is qui erat à Cana Galilææ: & Zebedæi filii, aliique ex ejus discipulis duo.

3 His

3 His Simon Petrus dicit, se ire piscatum. Cui illi dixerunt, se quoque cum eo ituros. Profecti, protinus navem conscenderunt, eaque nocte nihil ceperunt.

4 Ubi jam manè fuit, stetit Jesus in littore (neque tamen Jesum esse sciebant discipuli)

5 & eos sic alloquitur: Juvenes, nunquid edulii habetis? Nihil respondent illi.

6 Jacite rete, inquit eis, ad dextram navis partem, & invenietis. Itaque jecerunt, tantamque piscium multitudinem ceperunt, ut rete non possent extrahere.

7 Tum discipulus ille, quem Jesus amabat, dicit Petro: Dominus est. Et Simon Petrus, ut Dominum esse audivit, indusium induit (erat enim nudus) seque jecit in lacum.

8 Alii verò discipuli navigio venerunt (non enim longius aberant à terra, quàm ad ducentos cubitos) trahentes rete piscium.

9 Ut igitur ad terram descenderunt, vident humi prunas, & piscem iis impositum, & panem.

10 Et Jesus: Afferte (inquit eis) de piscibus, quos nunc cepistis.

11 Conscendit Simon Petrus, & rete traxit ad terram, magnis refertum piscibus, centum quinquaginta tribus: qui quamvis tot essent, non tamen ruptum est rete.

12 Adeste (inquit eis Jesus) prandete. Nullus autem audebat discipulorum eum percontari quis esset, quòd sciebant Dominum esse.

13 Igitur venit Jesus, panemque sumit, & eis dat, itidemque piscem.

14 Hic jam tertium [illegible] Jesus Discipulis, [illegible] mortuis.

15 Deinde postquam [illegible] runt, dicit Jesus Simoni [illegible] Simon Johannide, amas [illegible] his? Cui ille: Etiam D[illegible] tu scis te ut diligam. Et [illegible] Pasce agnos meos.

16 Itemque iterum: [illegible] Johannide, amas me? in[illegible] Cui ille: Etiam, Domine [illegible] scis ut te diligam. Et ille, [illegible] ce meas oves, inquit.

17 Itemque tertio: [illegible] Johannide, diligis me? in[illegible] Hic Petrus ægrè ferens, il[illegible] se ter, an se diligeret, [illegible] visse, dixit ei: Domine tu [illegible] omnia, tu scis ut te diligam. Jesus: Pasce meas ov[illegible] quit ei.

18 Illud certò certo[illegible] habeto: cùm juvenis esse[illegible] gebas ipse te, & ibas quò [illegible] bas. Sed ubi senueris, ex[illegible] tuas manus, & alius te c[illegible] ducetque quo noles.

19 Id autem dixit, s[illegible] cans quo letho ille Dei [illegible] am illustraturus esset. A[illegible] hoc locutus, dicit ei: Se[illegible] me.

20 Et Petrus conversus [illegible] cit sequentem discipulum, [illegible] amabat Jesus, eum qui in [illegible] ejus pectori incumbens dix[illegible] Domine, quis est qui te e[illegible] diturus?

21 Hunc intuitus Pe[illegible] dicit Jesu: Domine, hic [illegible] quid?

22 Cui Jesus: Si eum [illegible] manere donec veniam, qu[illegible] te? Tu sequere me.

23 Itaque dissipatus est [illegible] sermo inter fratres, discip[illegible] illum non esse moriturum, [illegible] metsi non dixerat illi Jesus

e moriturum: sed, Si eum
o manere donec veniam, quid
te?
24 Hic est is discipulus, qui
c testatur, & hæc scripsit, cu-
nos testimonium verum esse
mus.

25 Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus: quæ si singula scribantur, ne ipsum quidem mundum scribendo hac de re libros capere posse arbitror.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

tinuat Lucas hanc historiam ad suum Evangelium. Sublato in Cœlum Christo Apostoli, monentibus angelis, reversi, precibus incumbunt. Petri instinctu, Judæ proditoris loco Matthias eligitur.

PRimum quidem librum feci de omnibus, Theophile, quæ Jesus & facere & do-
e institit,
ad eum usque diem, quo
tquam Apostolis, quos elege-
, mandata per Spiritum san-
m dedit, sursum latus est:
quibus etiam seipsum viven-
post suum supplicium, multis
iciis exhibuit, eis per quadra-
ta dies apparendo, & de Dei
no differendo.
Ac eos frequentando man-
it eis, ne Hierosolymis dis-
erent, sed patris promissum
pectarent: quod ex me au-
istis, inquit.
Johannem quidem aqua ba-
asse, sed vos sancto spiritu
tizandos esse, post dies hos-
non multos.
6 Atque illi quidem congrega-
sic eum interrogarunt: Do-
e, an hac tempestate Israeli-
regnum instauraturus es?
7 Quibus ille: Non est vestrûm, inquit, tempestates aut tempora novisse, quæ pater in sua potestate posuit.

8 Sed vim accipietis spiritus sancti, qui vos invadet, mihique testes eritis & Hierosolymæ, & in tota Judæa, ac Samaria, denique ad ultimas terras.

9 Hæc fatus, spectantibus eis, sursum sublatus est, eumque nubes subduxit eorum oculis.

10 Ac dum eo abeunte, illi in cœlum contuentur, ecce duo viri eis in vestibus albis astiterunt,

11 qui ita dixerunt: Galilæi, quid statis, in cœlum intuentes? Hic Jesus, qui istinc in cœlum receptus est, sic veniet, quo pacto vidistis eum in cœlum discedentem.

12 Tunc illi Hierosolymam redierunt, à monte qui Oliveti appellatur, qui Hierosolyma Sabbati viam abest.

13 Ac postquam ingressi sunt, ascenderunt in cœnaculum, ubi solebant manere, Petrus & Jacobus, Johannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi filius, & Simon Zelota, & Judas Jacobi frater.

14 Hi omnes vacabant una mente precibus ac supplicationi,

cum

cum fœminis, & Maria Jesu matre, cumque Jesu fratribus.

15 Ac per eos dies surrexit Petrus in medio discipulorum (cùm quidem esset ibidem capitum numerus ad centum viginti) & in hunc modum verba fecit:

16 Homines fratres, oportebat illud literis mandatum fieri, quod sanctus spiritus ore Davidis prædixit, de Juda, eo qui se ducem præbuit iis qui Jesum comprehenderunt:

17 qui Judas in nostrum numerum ascitus, hanc functionem sortitus erat.

18 Is quidem injustitiæ mercede agrum comparavit, & suspensus crepuit medius, effusaque sunt ejus omnia viscera:

19 id quod omnibus Hierosolymæ incolis notum factum est, ita ut appellatus sit ager ille vernacula eorum lingua, Haceldema, hoc est ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in Psalmorum libro: Fiat ejus habitatio deserta, neque sit qui in ea habitet, ejusque munus excipiat alius.

21 Quapropter oportet unum eorum virorum (qui nobiscum toto eo tempore versati sunt, quo nobiscum consuetudinem habuit Dominus Jesus,

22 usque à Johannis baptismate, ad eum diem quo nobis subductus est) ejus resurrectionis testem unà nobiscum fieri.

23 Tum duos statuerunt, Josephum nomine Barsabam, qui cognominatus est Justus, & Mathiam,

24 atque his verbis orarunt: Tu, Domine, qui omnium mentes perspicis, ostende, utrum horum destinaveris,

25 subeundæ hujus muneris & legationis sorti, ex qu excidit, ut iret in suum l

26 Deinde eorum sorte runt: designavitque so thiam, atque is ad und postolos cooptatus est.

CAPUT II.

Apostoli Spiritu sancto re versis linguis loquuntur brietatis. notam Petru Christum Messiamqu cet. Auditoribus cu pœnitentiam suadet.

UT autem pervenum diem Quinquagesi omnes simul essent eoden

2 extitit repentè de c nus, quasi vehementis flat tis, totamque domum r ubi sedebant:

3 eisque conspectæ s viduæ quædam quasi ign guæ, qui eorum unicu sedit.

4 repletique sunt omn cto spiritu, & diversis lo guis cœperunt, prout ei fari dabat.

5 Erant autem Hieros habitantes Judæi, homin giosi, ex omnibus quæ sub cœlo sunt gentibus.

6 Igitur ejus rei diffa ma, vulgò convenire, & fi esse, quòd eos sua vernacula lingua loquen diret,

7 Itaque attoniti omn rabantur, & sic inter se bant: Nónne omnes hi, quuntur, Galilæi sunt?

8 Ecquid est, quòd n quisque vernaculam sibi nativamque audiat?

9 Parthi, Medi, Elami sopotamiæ incolæ, Judæa Cappadociæ, Ponti & Phrygiæ,

10 & Pamphyliæ, &

ejus Libyæ partis quæ est se-
ndum Cyrenen, & peregri-
antes Romani,

11 tum Judæi, tum asciti,
retenseſque & Arabes, audi-
mus eos rerum divinarum am-
litudinem noſtris linguis elo-
entes.

12 Ita attoniti dubitabant o-
nes, & sic inter seſe dictita-
nt: Quid hoc sibi vult?

13 Alii deridentes, dicebant,
os vini esse plenos.

14 At Petrus astans, unà cum
ndecim, ad eos orationem ha-
it in hæc verba: Homines Ju-
æi, & Hieroſolymæ incolæ o-
nes, hoc cognoſcite, & mea
icta attendite.

15 Non sunt hi temulenti, ut
os opinamini (est enim hora diei
rtia.)

16 sed hoc est quod à Joele
ste dictum est.

17 Atque ultimis temporibus
inquit Deus) perfundam meo
ritu omne genus hominum,
aticinabunturque vestri filii &
æ: vestri & juvenes visiones
idebunt, & senes somnia somni-
unt:

18 quin & meos servos & an-
as illis temporibus meo spiritu
rfundam, ita ut vaticinentur,

19 daboque & suprà in cœlo
odigia, & infra in terra osten-
sanguinem, ignemque, & fu-
exhalationem.

20 Sol in tenebras vertetur,
luna in sanguinem, antequam
niat Domini dies ingens ac in-
nis.

21 Ac quicunque Domini no-
en invocaverit, servabitur.

22 Viri Israelitæ, audite hæc
icta: Jeſum Nazarenum, virum
obis à Deo repræſentatum por-
ntis, miraculis, prodigiis, quæ
er eum Deus in medio veſtrûm
fecit, ut ipſi quoque ſcitis:

23 hunc vos definito Dei con-
ſilio & providentia traditum,
ſceleſtis manibus comprehendi-
ſtis, & ad palum alligatum ſu-
ſtuliſtis.

24 quem Deus, lethi doloribus
ſolutis, revocavit in vitam, quate-
nus fieri non poterat ut à morte
teneretur.

25 David enim dicit de eo:
Propoſitum mihi Dominum ſem-
per habeo, qui mihi dexter adeſt,
ita ut non labefiam.

26 Itaque non tantum animo
lætor, & lingua exulto, verùm
etiam ipſum corpus meum con-
fidenter degit:

27 quoniam tu animam mea-
am non relinques in Orco, neque
committes, ut pius tuus corruptio-
nem patiatur.

28 Oſtendes mihi vitæ vias:
me in tuo conſpectu voluptate
complebis.

29 Homines fratres, ſi licet a-
pud vos liberè de ſummo patre
Davide loqui, is & obiit, & ſepul-
tus est, ejuſque monimentum a-
pud nos ad hanc diem extat.

30 Sed cùm vates eſſet, & ſci-
ret Deum ſibi jurejurando
promiſiſſe, ſeſe ex ejus lumbo-
rum fœtu, quod ad carnem per-
tinet, ſuſcitaturum eſſe Chri-
ſtum, & in ejus ſolio collocatu-
rum,

31 præſcius Chriſti reſurrecti-
onis, dixit, ejus nec animam in
Orco relinquendam, nec corpus
corruptionem eſſe paſſurum.

32 Hunc Jeſum ſuſcitavit De-
us, cujus nos omnes ſumus te-
ſtes.

33 Is Dei dextera evectus,
ſanctique ſpiritu promiſſum à
patre conſecutus, effudit hoc,
quod vos nunc cernitis & audi-
tis.

34 Non enim David aſcendit in cœlos, ſed ille ipſe ſic loquitur: Ait Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam,

35 donec tuos hoſtes effecero ſcabellum tuorum pedum.

36 Quare hoc certo cognoſcat omnis Iſraelis poſteritas, Dominum & Chriſtum factum à Deo eſſe hunc ipſum Jeſum, quem vos in crucem egiſtis.

37 His auditis, illi animo compuncti, Petrum & cæteros Apoſtolos ſic alloquuntur: Quid agemus fratres?

38 Et Petrus: Redite ad frugem, inquit eis, & baptizamini cuncti in Jeſu Chriſti nomine, ad peccatorum veniam, & donum ſancti ſpiritus aſſequimini.

39 Ad vos enim pertinet promiſſio, & ad veſtros natos, & ad omnes remotiores, quoſcunque advocaverit Dominus Deus noſter.

40 His ille aliiſque pluribus verbis eos commonuit, & ut ex eo perverſo hominum genere evaderent, cohortatus eſt.

41 Atque illi ejus oratione avidè admiſſa, ſunt baptizati, & acceſſerunt eo die hominum capita ad tria millia:

42 vacabantque Apoſtolorum doctrinæ, communioni, panique frangendo, & ſupplicationibus.

43 Atque omnes homines metu perculſi ſunt, multaque portentosè & prodigiosè per Apoſtolos fiebant.

44 Omnes autem credentes, degebant unà, habebantque omnia communia,

45 & ſuas copias ac facultates vendebant, omnibuſque prout cuique opus erat diſpertiebant,

46 ac quotidie ſimul aſſidui in fano, panemque manſio[illegible] frangentes, cibum capieba[illegible] lætitia animique ſimplicita[illegible] dantes Deum,

47 & apud cunctum po[illegible] valentes gratia. Dominu[illegible] ſervandos quotidie addeba[illegible] cleſiæ.

CAPUT III.

Petrus cum Johanne in te[illegible] aſcendens, claudum ſana[illegible] pulo ad miraculum conc[illegible] ſalutis myſterium per Chr[illegible] exponit, ingratitudinem [illegible] accuſans, & pœnitentiam [illegible] lis poſtulans.

AScendebant autem [illegible] & Johannes aliqua[illegible] mul in fanum, ad horam [illegible] cationis, videlicet nonam:

2 & quidam vir, qui a[illegible] matris claudus erat, porta[illegible] qui quotidie ad fani portam[illegible] Specioſa dicitur, ponebatur, [illegible] iis ſtipem peteret, qui in [illegible] intrarent.

3 Is Petrum & Johann[illegible] fanum intraturos conſpicat[illegible] gabat ut ſibi benignè facere[illegible]

4 At Petrus comitante[illegible] hanne illum intuitus, dixi[illegible] ſpice nos.

5 Cumque ille in eos int[illegible] ſeſe aliquid ab eis accep[illegible] ſperaret.

6 Petrus ſic eſt locutus: [illegible] argentum mihi, nec aurum [illegible] ſed quod habeo, hoc tibi d[illegible] nomine Jeſu Chriſti Na[illegible] ſurge & ambula:

7 eumque dextera ma[illegible] henſum allevavit. Atqu[illegible] continuò confirmatis eju[illegible] bus atque talis, exiliens [illegible] ſtit,

8 & ambulat, cumque [illegible] fanum intrat, incedens & [illegible] Deumque laudans.

9 Eum ut vidit cunctus [illegible]

ingredientem, Deumque laudantem,

10 & eum esse agnovit, qui Speciosam templi portam ob eam sedere solitus esset, impleti sunt admiratione & stupore, de quod illi acciderat.

11 Itaque retinente Petrum & Joannem sanato claudo, concurrit ad eos cunctus populus in porticum, quæ Solomonia vocatur, stupentes.

12 Quo viso, Petrus sic ad populum verba fecit: Homines Israelitæ, quid hoc admiramini, aut quid in nos intuemini, quasi privatis viribus aut pietate effecerimus, ut hic incedere faciamus?

13 Deus Abrahami, & Isaaci, & Jacobi, Deus majorum nostrorum, illustravit filium suum Jesum, quem vos prodidistis, & coram Pilato inficiati estis, cùm ille judicasset absolvendum.

14 At vos sancto & innocente repudiato, homicidam vobis condonari petiistis,

15 vitæ verò authorem occidistis: quem Deus excitavit à mortuis, cujus nos testes sumus.

16 cujusque nominis fiducia, hunc inquam nomine hic quem videtis & nostis, corroboratus est, & illius confidentia hanc in vestro omnium conspectu incolumitatem consecutus.

17 Et nunc fratres, scio vos per imprudentiam fecisse, ut etiam vestros magistratus.

18 sed Deus, quæ suorum tot ora prænunciaverat passum esse Christum, ea hoc modo perfecit.

19 Quamobrem ad sanitatem convertimini, & vos corrigite, ut deleantur vestra peccata,

20 dum recreationis tempora veniant à Domino, cùm prænunciatum vobis Jesum Christum mittet,

21 quem oportet cœlo capi usque ad tempora instaurationis omnium, quæ tempora Deus tot suorum sanctorum ore vatum jam olim fatus est.

22 Moses enim majoribus ita dixit: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex vestra consanguinitate, mei similem: ei obedietis ad omnia quæ vobis dixerit.

23 Ac quisquis hominum vati illi non obediverit, is ex populi numero tolletur.

24 Itemque tot vates, qui à Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt ac denunciaverunt.

25 Vos estis ex vatibus orti, & in eo fœdere comprehensi, quod fecit Deus cum majoribus nostris, cum dixit Abrahamo, per ejus semen felicitandas esse omnes terrarum nationes.

26 Vobis primùm Deus suscitatum puerum suum misit, qui vos felicitet, si à suis quisque vitiis desciscatis.

CAPUT IV.

Petrus & Joannes capti concilio sistuntur. Christi causam agunt intrepidè. Discipuli preces ad Deum fundunt. Multi possessiones suas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

EIS ad populum verba facientibus, præsto fuerunt pontifices, & fani antistes, ac Sadducæi,

2 ægrè ferentes quòd illi populum docerent, & per Jesum ex mortuis resurrectionem nunciarent.

3 Itaque eis manus injecerunt, & eos in custodiam ad posterum diem dederunt, quòd erat jam vespera.

4 Multi autem eorum, qui illam orationem audiverant, crediderunt: quorum fuit virorum numerus ad quinque millia.

5 Postridie convenerunt eorum magistratus, & Scribæ, Hierosolymam,

6 & Annas pontifex, & Caiaphas, & Johannes, & Alexander, ac quotquot erant ex genere pontificio:

7 atque illis in medio collocatis, sciscitati sunt, quânam potestate, aut quo nomine illud fecissent.

8 Tum Petrus, sancto spiritu repletus ad illos sic verba fecit. Magistratus populi, & Israelitarum senatores,

9 si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, quanam re is sanatus sit:

10 hoc vobis & cuncto Israelitarum populo notum esto, hunc per nomen Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus excitavit ex mortuis, per hoc inquam hunc astare in vestro conspectu sanum.

11 Is est lapis ille à vobis ædificantibus rejectus, qui adhibitus est ad caput anguli:

12 nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub cœlo apud homines datum, per quod servandi simus.

13 Hic illi Petri Johannisque confidentiam spectantes, & homines illiteratos ac imperitos esse animadvertentes, mirabantur, & eos Jesu comites fuisse recognoscebant.

14 Hominem autem cernentes cum eis astantem, eum qui curatus fuerat, nihil quod contradicerent, habebant.

15 Igitur illis ex concilio digredi jussis, hujusmodi verbis inter sese contulerunt:

16 Quid faciemus his hominibus? Nam conspicuum ab eis prodigium esse factum, omnibus Hierosolymæ incolis manifestum est, quàm ut inficiari possimus.

17 Verùm ne hoc latius dimanet in vulgus, minemur eis ne amplius hoc nomine cuiquam mortalium verbum faciant.

18 Itaque illis evocatis edixerunt, ne omnino vocem mitterent, néve docerent nomine Jesu.

19 At Petrus & Johannes sic eis responderunt: Utrum apud Deum æquum sit, vobis obtemperare potius, quàm Deo, dijudicate.

20 Nos enim quæ & vidimus & audivimus, ea non eloqui non possumus.

21 Illi verò interminati dimiserunt eos, nullam eorum puniendi rationem invenientes, propter populum, quòd omnes eam ob rem Deo gratias agebant.

22 Erat enim annos natus magis quadraginta is homo, cui illud sanationis prodigium contigerat.

23 Illi dimissi, ad suos se contulerunt: & quæ sibi pontifices & senatores dixissent, retulerunt.

24 Quibus auditis, illi vocem universi ad Deum sustulerunt, & ita dixerunt: Domine, tu Deus es, qui cœlum, & terram, & mare, quæque in eis insunt omnia fecisti,

25 qui tui Davidis ore sic dixisti: Quid tumultuantur gentes? populi vana conantur?

26 Conspirant orbis reges, coeuntque optimates, contra Dominum, contraque ejus Unctum.

27 Coierunt enim profectò adversus sanctum tuum puerum Jesum,

sum, quam unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israeliticis.

28 Facturi quæcunque tu tua manu consilioque facienda destinasti.

29 Quamobrem, Domine, aspice minas eorum, tuisque da, cum omni libertate tuum sermonem eloqui,

30 manum tuam extendendo ad sanationes, prodigia & ostenta facienda, per nomen tui sancti pueri Jesu.

31 Illis comprecatis, contremuit locus, in quo erant congregati: repletique sunt omnes sancto spiritu, divinumque sermonem liberè eloquebantur.

32 Erat autem multitudinis eorum qui crediderant, una mens, unusque animus: neque quisquam earum facultatum quicquam suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

33 magnaque vi dabant Apostoli testimonium resurrectionis Domini Jesu, & erant omnes magna prædite gratia.

34 Nec enim quisquam in eis erat egenus, nam quotquot prædia aut domos habebant, vendebant, & venditorum precia afferebant,

35 & ad pedes ponebant Apostolorum. Distribuebantur autem, prout cuique opus erat.

36 Ac Joses, is qui Barnabas ab Apostolis, hoc est filius consolationis, cognominatus est, Levita, natu Cyprius,

37 quem habebat fundum, vendidit, pecuniamque attulit, & ad Apostolorum posuit pedes.

CAPUT V.

Ananias ob fraudem interversi precii, exanimis corruit, & Sapphira ejus uxor. Per multa Apostolorum miracula fides propagatur. Carcere inclusos Apostolos angelus liberat: & coram concilio sacerdotum sistuntur, Gamalielis consilio servantur, cæsique Deum celebrant.

QUidam vir autem, Ananias nomine, cum Sapphira conjuge sua, possessionem vendidit:

2 & detracta precii parte, uxore conscia, partem aliquam attulit, & ad pedes Apostolorum deposuit.

3 At Petrus: Anania, inquit, cur tuum animum implevit Satanas, ut sancto spiritui mentireris, & de prædii precio detraheres?

4 Nónne tibi manebat, & venditum in tua potestate erat? Téne istam rem in animum induxisse tuum? non tu hominibus, sed Deo mentitus es.

5 His verbis auditis, Ananias corruit, & exanimatus est, quæ quicunque audiverunt, magno sunt timore perculsi.

6 Tum juvenes surrexerunt, & illum constrinxerunt, ac elatum sepeliverunt.

7 Deinde, interjecto trium ferè horarum spacio, ejus uxor ignara rei, ingressa est,

8 & eam Petrus sic allocutus est: Dic mihi, an tanti prædium addixeritis? Etiam (inquit illa) tanti.

9 Cui Petrus: Vósne, inquit, ad Domini spiritum tentandum conspiraste? scito, eorum qui virum tuum sepelierunt, pedes esse pro foribus, qui te efferant.

10 Atque illa protinus ad illius pedes corruit exanimis, & adolescentes ingressi, mortuamque nacti extulerunt, & apud ejus virum sepelierunt.

11 Itaque metus ingens totam Ecclesiam, & omnes hæc audientes pervasit.

12 Apostolorum autem opera multa vulgo monstrosè prodigioseque fiebant (erant autem unà omnes in Solomonis porticu,

13 nec eis sese cæterorum quisquam audebat adjungere, sed eos magni faciebat populus.

14 Accedebat autem magis magisque qui Domino crederent, ingens tum virorum tum fœminarum multitudo,)

15 adeò ut per vicos exportarent ægrotos, inque lectis & grabatis deponerent, ut venientis Petri vel umbra aliquem eorum inumbraret.

16 Conveniebant etiam vulgo ex finitimis urbibus Hierosolymam, adducentes ægrotos, & ab immundis spiritibus vexatos, qui curabantur omnes.

17 Itaque surrexit pontifex, & omnes ejus gregales (quæ Sadducæorum secta est)

18 & invidiæ pleni, manus Apostolis injecerunt, eosque in custodiam publicam dederunt.

19 Sed Domini angelus noctu carceris portas aperuit, & eductis eis dixit:

20 Ite, & in fano manentes, eloquimini populo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc audito, illi sub diluculum ingressi in fanum, docent, Pontifex autem, & ejus gregales. adfuerunt: & concilio omnique Israelitarum senatu convocato, miserant in carcerem qui eos adducerent.

22 At ministri, postquam eò venerunt, nec eos in custodia invenerunt, reversi sunt,

23 & se carcerem quidem diligentissimè clausum comperisse renunciarunt, & custodes fo ante portas astantes: sed c aperuissent, intus invenisse nem nem.

24 His verbis auditis, sum sacerdos & fani antistes, ac pr tifices, de eis ambigebant qu nam id esset.

25 Interea advenit quida qui eis nunciavit, viros illos q in custodiam dedissent, esse fano, & ibi plebem docere.

26 Tum eò profectus antist cum ministris, eos adduxit, n vi: metuebant enim, ne ipsi plebe lapidarentur.

27 Ita adductos statuerunt concilio, eosque pontifex hu modi oratione interrogavit:

28 Nonne vos metuimus nomine docere? Atqui repl stis Hierosolymam doctrina stra, & vultis in nos illius ho nis sanguinem derivare.

29 Tum Petrus & Apost sic respondérunt: Parendum D magis est, quàm hominibus.

30 Deus majorum nostrorum Jesum suscitavit, quem vos in p tibulo suspensum interfeciſtis.

31 Hunc Deus ductorem s vatoremque sua dextra extul ad conciliandum Israelitis vi correctionem, peccatorumque v niam.

32 Et nos sumus ei testes h rum rerum, sanctusque spiritu quem Deus ei obedientibus i pertivit.

33 His illi auditis urebantur & de eis interficiendis delibe bant.

34 Sed surrexit quidam i concilio Pharisæus, nomine G maliel, legisperitus, qui apud o mnem populum erat in honor Is jussit Apostolos pauliſper for educi.

35 Deinde

35 Deinde ſic ad illos oratio-
nem habuit: Viri Iſraelitæ, di-
ſpicite de viris his, quid eis ſi-
ſis facturi.

36 Nam ſuperioribus diebus
extitit Theudas, qui ſeſe dice-
bat eſſe aliquem, cum quo ho-
mines ad numerum quadringen-
torum ſeſe conjunxerunt. Et is
occiſus eſt, & quotquot ei pare-
bant, deleti, & ad nihilum re-
dacti.

37 Poſt hunc extitit Judas Ga-
lilæus tempore profeſſionis, mul-
tumque ad ſeſe hominum tradu-
xit. Sed & is periit: & o-
mnes qui ei obtemperabant, pro-
ſſigati ſunt.

38 Nunc quoque vobis ſua-
deo, ut vobis ab his hominibus
temperetis, eoſque miſſos facia-
tis. Si enim ab hominibus eſt
hoc conſilium atque opus, abole-
bitur:

39 ſin à Deo eſt, id abolere
non poteſtis, ne fortè cum Deo
pugnare comperiamini. Huic illi
obtemperarunt,

40 & accerſitos Apoſtolos ver-
berarunt, eiſque ne Jeſu nomine
loquerentur, interdixerunt, atque
ita eos dimiſerunt.

41 Illi verò ex concilio læti
diſcedunt, quòd digni habiti eſ-
ſent, qui propter ejus nomen af-
ficerentur ignominia:

42 ac quotidie & in fano &
intra parietes, docere, & Jeſum
Chriſtum nunciare, non intermit-
tunt.

CAPUT VI.

*Apoſtoli miniſtrandi officium dele-
gant, ſeptem delectis viris, in-
ter quos Stephanus fide plenus,
captus, violata legis Moſis ac-
cuſatur.*

PER eos dies creſcente diſci-
pulorum numero, extitit Græ-
canicorum adverſus Hæbræos fre-
mitus, quòd eorum viduæ in quo-
tidiano miniſterio prætermitte-
rentur.

2 Itaque duodecim, convoca-
ta diſcipulorum multitudine, ſic
verba fecerunt: Non placet, nos
omiſſo Dei ſermone, miniſtrare
menſis.

3 Quocirca, fratres, diſpicite
homines ex vobis bene audientes
ſeptem, ſancto ſpiritu ſapientia-
que plenos, quibus hoc negocium
mandabimus.

4 Nos verò in precibus & mi-
niſterio ſermonis erimus aſſidui.

5 Placuit hæc oratio univerſæ
multitudini: elegeruntque Ste-
phanum, virum fidei ſpirituſque
ſancti plenum, & Philippum, &
Prochorum, & Nicanorem, &
Timonem, & Parmenam, & Ni-
colaum adventitium Antioche-
num,

6 quos in Apoſtolorum con-
ſpectu ſtatuerunt: qui comprecati, manus eis impoſuerunt.

7 Ita augebatur divinus ſer-
mo, creſcebatque diſcipulorum
numerus Hieroſolymæ vehemen-
ter, ingenſque ſacerdotum mul-
titudo fidei obediebat.

8 Stephanus verò fidei poten-
tiæque plenus, miracula prodigia-
que magna vulgo faciebat.

9 Cumque extitiſſent quidam
ex eo collegio, quod Libertino-
rum appellatur, & Cyrenenſium,
& Alexandrinorum, Cilicumque
& Aſianorum, qui cum Stephano
contenderent,

10 non poterant ſapientiæ &
ſpiritui, quo loquebatur, reſi-
ſtere.

11 Itaque allegarunt homi-
nes, qui ſe eum impiè de Moſe,
deque Deo loquentem audiviſſe
dicerent:

12 commoveruntque populum
& ſenatores, atque Scribas, &

eum invaſerunt: correptumque in concilium duxerunt,

13 ac falſos teſtes immiſerunt, qui ita dicerent: Hic homo non definit impia contra ſacrum hunc locum, contraque legem loqui.

14 Audivimus enim eum dicere, Jeſum filum Nazarenum deleturum eſſe hunc locum, & traditos nobis à Moſe ritus mutaturum.

15 Tum omnes qui in concilio ſedebant, contuentes in eum, viderunt ejus faciem qualis eſt angeli facies.

CAPUT VII.

Stephanus cauſam dicens oſtendit electos à Deo fuiſſe patres, priuſquam natus eſſet Moſes, & ſtaret templum. Externos verò omnes ritus ad cœleſte exemplar formatos fuiſſe. Stridentes dentibus Judæi, lapidibus eum obruunt.

ET Pontifex ita dixit: Siccine ſe res habet? Tum ille hujuſmodi orationem habuit:

2 Viri fratres & patres, audite. Deus glorioſus apparuit patri noſtro Abrahamo, cùm eſſet in Meſopotamia, antequam Charræ habitaſſet,

3 eique juſſit ut ex ſua patria ac cognatione migraret, in terramque veniret, quam ipſe ei oſtenſurus eſſet.

4 Tum ille ex Chaldæorum terra profectus, Charræ habitavit: & illinc eum, mortuo ejus patre, Deus in hanc terram tranſtulit, quam vos nunc incolitis,

5 in qua nullam ei poſſeſſionem tradidit, ne veſtigium quidem pedis: & tamen promiſit eam ſeſe ei poſſidendam daturum, ejuſque poſt eum ſoboli, cùm liberos non haberet.

6 Locutus eſt autem Deus ad hunc modum: fore ejus poſteros in aliena terra peregrinos, & ſervitute preſſum atque afflictum iri annos quadringentos.

7 Sed illam gentem, cui ſervient, puniam ego, inquit Deus: exibuntque poſtea, & me hoc ipſo in loco adorabunt.

8 Iniit autem cum eo fœdus circumciſionis. Is genuit Iſaacum, eumque octavo die circumcidit. Iſaacus Jacobum, Jacobus duodecim ſummos patres.

9 Summi patres invidia addacti, Joſephum in Ægyptum ducendum vendiderunt.

10 Atque ei Deus adfuit, eumque ex omnibus anguſtiis eripuit, & ei tantam apud Pharaonem Ægypti regem, gratiam ac ſapientiam conciliavit, ut ille ei Ægypti totiuſque domus ſuæ adminiſtrationem mandaret.

11 Deinde tanta per univerſam Ægyptum ac Chananæam orta fame atque anguſtia, ut alimenta non invenirent majores noſtri,

12 Jacobus audiens eſſe in Ægypto frumenta, majores noſtros eò primum miſit:

13 eſtque Joſephus altero itinere fratribus ſuis agnitus, ejuſque genus Pharaoni declaratum.

14 Tum Joſephus patrem ſuum Jacobum, & totam cognationem ad capita ſeptuaginta quinque, curavit accerſendam.

15 Ita deſcendit Jacobus in Ægyptum, ubi cùm obiiſſet ipſe & majores noſtri,

16 Sichemam tranſlati ſunt, & in ſepulchreto ſiti, quod Abrahamus argenti precio à filiis Emoris Sichemi filii emerat.

17 Interea inſtante promiſſi tempore, de quo Deus Abrahamo

hamo juraverat, crescebat populus in Ægypto multiplici numero:

18 donec extitit rex alius, qui Josephum non noverat.

19 Is genus frustrando nostrum, majores nostros eo usque afflixit, ut eorum infantes exponendos curaret, ne propagarentur.

20 Quo quidem tempore natus Moses Deo fuit acceptus:

21 quem domi paternæ tres menses enutritum, deinde expositum, Pharaonis filia sustulit, & pro filio educavit.

22 Institutus est autem Moses in omni Ægyptiorum doctrina, fuitque factis dictisque potens.

23 Ut autem quadragesimum agebat ætatis annum, venit ei in mentem consanguineos suos Israelitas visere.

24 cumque vidisset quendam injuria affici, eum defendit, & ejus injuriam cæso Ægyptio ultus est.

25 Arbitrabatur autem, consanguineos suos intelligere, Deum eis per ipsum salutem dare: id quod illi non intellexerunt.

26 Postero die certantibus supervenit, & pacem inter eos conciliare conatus est hujusmodi verbis: Viri, fratres estis vos, cur alter alterum læditis?

27 Sed qui alteri faciebat injuriam, eum repulit, ita dicens: Quis te nobis principem & judicem constituit?

28 num me vis interficere, quomodo heri Ægyptium interfecisti?

29 De eo dicto Moses aufugit, & in Madianitide peregrinatus est, ubi duos filios genuit.

30 Ac peractis annis quadraginta, apparuit ei in solitudine montis Sinæ angelus Domini, in ignea flamma rubi.

31 Quod visum videns admiratus est Moses. Ac eo ad visendum accedente, extitit hæc ad eum Domini vox.

32 Ego sum majorum tuorum Deus, Abrahami Deus, & Isaaci Deus, & Jacobi Deus. Hic tremefactus Moses non audebat intueri: & Dominus dixit ei:

33 Detrahe tibi calceos de pedibus: nam locus, in quo tu stas, sacra terra est.

34 Vidi mei populi miseriam, qui est in Ægypto, eorumque gemitum audivi: itaque ad eos liberandos descendi. Proinde nunc ades, ut te mittam in Ægyptum.

35 Hunc Mosem, quem illi repudiaverant, quærentes quis eum principem & judicem constituisset, hunc ipsum Deus principem & liberatorem misit, ductu angeli, qui ei in rubo apparuerat.

36 Hic eos eduxit, miraque & portentosa fecit tum in Ægypto & mari rubro, tum in solitudine, annos quadraginta.

37 Hic est ille Moses, qui dixit Israelitis: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex consanguinitate vestra, mei similem, eum audietis.

38 Hic ille est, qui in multitudine fuit in solitudine cum angelo, qui cum eo locutus est in monte Sina, cumque majoribus nostris: qui vitalem sermonem nobis tradendum accepit:

39 cui dicto audire noluere majores nostri, sed eo repulso, animis sese in Ægyptum converterunt,

40 & ab Aharone petiverunt ut sibi faceret deos, qui se antecederent:

cederent: nam Moſi illi, à quo eſſent ex Ægypto educti, ſeſe neſcire quid accidiſſet.

41 Itaque vitulum eo tempore fecerunt, & ſacrificium ſimulacro peregerunt, ac ſuarum manuum operibus delectati ſunt.

42 Ideoque averſus Deus, eos ad cultum copiarum cœleſtium prolabi ſivit, quemadmodum in vatum libro ſcriptum eſt: Nunquid mihi victimas & ſacrificia obtuliſtis per annos quadraginta in ſolitudine, domus Iſraëlis?

43 An non adhibuiſtis Molochi tabernaculum, Remphaniſque Dei veſtri ſidus, quæ vos ſimulacra feciſtis ad adorandum? Itaque vos ego transferam ultra Babylonem.

44 Oraculi tabernaculum habuere majores noſtri in ſolitudine, ſicuti ſtatuerat is qui Moſi juſſit ut id faceret ad exemplum, quod vidiſſet:

45 quod acceptum majores noſtri unà cum Joſua introduxerunt tum, cùm fines occuparunt earum gentium, quas Deus eorum cauſa exterminavit: donec ad Davidis tempora ventum eſt,

46 qui uſus Deo ſecundo, voluit domicilium invenire Deo Jacobeorum.

47 Solomo autem ei ædem ædificavit.

48 Sed non in templis manufactis habitat Supremus, quemadmodum dicit vates:

49 Cœlum mihi ſedes eſt, & terra pedum meorum ſubſellium: quam mihi vos domum ædificabitis? inquit Dominus: aut quis locus meæ requietis erit?

50 quaſi verò non mea manus fecerit iſta omnia.

51 Duricervici, & animo & auribus incircumciſi: vos ſemper ſpiritui ſancto contravenitis, itidem ut majores veſtri.

52 Quem vatum non infecti ſunt veſtri majores? annon eos necarunt, qui juſti adventum prænunciarunt? cujus vos modò proditores fuiſtis, & interfectores:

53 qui, quam angelorum adminiſtratione legem accepiſtis, non ſervaſtis.

54 Hæc audientes illi, animis urebantur, & dentibus frendebant in eum.

55 Ipſe autem ſancto ſpiritu plenus, in cœlum intuitus, & Dei ſplendorem, Jeſumque Deo ad dexteram aſtantem conſpicatus,

56 dixit: En video cœlos apertos, & filium hominis Deo aſtantem ad dexteram.

57 At illi ſublato ingenti clamore, aures ſuas obturare, & univerſi facto in eum impetu,

58 ejectum ex urbe lapidare. Et teſtes, depoſitis ad pedes adoleſcentis, nomine Sauli, veſtimentis,

59 Stephanum lapidare, invocantem & dicentem: Domine Jeſu accipe ſpiritum meum.

60 Deinde poſitis genibus, ingenti voce exclamavit: Domine, noli in eos hoc vindicare peccatum: hoc locutus, obdormivit.

CAPUT VIII.

Dum Stephanum lugent pii, Saulus Eccleſiam vaſtat. Philippus Samariæ Chriſtum prædicat. Simonis magi avaritia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

SAulus autem in ejus necem conſentiebat. Orta que eſt eo die tanta adverſus Hieroſolymitanam eccleſiam perſecutio, ut omnes in Judææ Samariæque fines

fines (exceptis apoſtolis) dilapſi ſint.

2 Stephano autem parentarunt homines religioſi, & eum magno plangore proſecuti ſunt.

3 Saulus verò devaſtabat eccleſiam, & in domos intrans, ac tum viros tum fœminas trahens, dabat in cuſtodiam.

4 Et illi quidem diſperſi, ultro citroque doctrinam publicabant.

5 Philippus verò in urbem quandam Samariæ degreſſus, Chriſtum Samaritanis prædicabat:

6 vulgoque univerſi dicta Philippi attendebant, cùm quæ prodigia faceret, audirent ac viderent.

7 Ex multis enim ſpiritus impuri, quos habebant, exibant cum ingenti vocis clamore: multique membris capti, & claudi, curati ſunt,

8 magna cum illius urbis lætitia.

9 Erat prius in ea urbe homo quidam nomine Simon, qui magicam exercebat, & Samariæ gentem reddebat attonitam, ſe quendam magnum eſſe dicens:

10 à quo infimi ſummique pendebant, dicentes, eum eſſe Dei magnam potentiam:

11 & ideo pendebant, quòd eos aliquandiu præſtigiis obſtupefecerat.

12 Cùm autem Philippo de divino regno, & Jeſu Chriſti nomine docenti credidiſſent, ac tum viri tum fœminæ baptizarentur,

13 ipſe quoque Simon credidit, ac baptizatus eſt: & deinceps aſſiduus erat cum Philippo, & quæ prodigia ac oſtenta fierent ſpectans, obſtupebat.

14 Audientes autem qui Hieroſolymis erant apoſtoli admiſſam eſſe à Samaria divinam doctrinam, miſerunt ad eos Petrum ac Johannem,

15 qui eò degreſſi, pro eis orarunt, ut ſanctum ſpiritum obtinerent.

16 Nullum enim adhuc eorum invaſerat: tantùm in Chriſti Jeſu nomen erant baptizati.

17 Itaque illi eis manus impoſuerunt, atque ii ſanctum ſpiritum adepti ſunt.

18 Id animadvertens Simon, manuum apoſtolorum impoſitione ſpiritum ſanctum dari, obtulit eis pecuniam,

19 dicens: Date mihi quoque poteſtatem iſtam, ut cuicunque manus impoſuero, ſpiritus ſanctum obtineat.

20 At Petrus: Pereas (inquit) unà cum tuo argento, qui divinum munus pecuniis comparandum exiſtimes.

21 Non es hujus doctrinæ particeps, neque conſors: nam tua mens in Dei conſpectu recta non eſt.

22 Quamobrem deſciſce ab iſta tua pravitate, Deumque comprecare, ſi fortè tibi iſta mala mens ignoſcatur.

23 Nam tibi acerbam imminere bilem, & te ſcelere conſtrictum eſſe video.

24 Et Simon: Orate vos, inquit, pro me Dominum, ut mihi nihil eveniat eorum quæ dixiſtis.

25 Igitur illi Domini doctrinam teſtificati, ac elocuti, Hieroſolymam redierunt, multoſque Samaritanorum vicos Evangelio inſtruxerunt.

26 Philippum autem alloquens Dei angelus, mandavit ut ſurgeret, & meridie per viam proficiſceretur, qua Hyeroſolyma Gazam deſcenditur, quæ via erat infrequens.

27 Itaque

27 Itaque ille ſurrexit, ac profectus eſt. Tum homo quidam Æthiops eunuchus, Candacæ Æthiopum reginæ præfectus, omni ejus gazæ præpoſitus, qui Hieroſolymam venerat adorandi Dei gratia,

28 revertebatur, & in ſuo curru ſedens Eſaiam vatem legebat.

29 Præcepit autem Philippo ſpiritus, ut accederet, ſeque ad eum currum adjungeret.

30 Itaque Philippus accurrit, & eum legere vatem Eſaiam audivit, ac dixit: Intelligiſne quæ legis?

31 Et ille: Quî verò poſſim, inquit, niſi quis mihi præeat? Philippumque rogavit ut aſcenderet, ac ſecum ſederet.

32 Erat autem hæc ſcripti, quod legebat complexio: Ut ovis ad cædem actus eſt, utque agnus ante ſuum tonſorem obmuteſcens, ſic ille ne mutivit quidem.

33 In ejus humilitate judicium ejus ſublatum eſt, atque ejus genus quis eloquatur? cùm ſublata ſit ex terra vita ejus.

34 Et eunuchus Philippum alloquens: Quæſo te, inquit, de quónam dicit hoc vates? de ſeipſo ne, an de quopiam alio?

35 Tum Philippus fari inſtitit, & ab eo ſcripto exorſus, eum de Jeſu docuit.

36 Cumque iter faciendo ad quandam veniſſent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua: quid me baptizari prohibet?

37 Et Philippus: Si toto animo credis, inquit, licet. Credo (inquit ille) Dei filium eſſe Jeſum Chriſtum:

38 juſſitque ſiſti currum, & ambo in aquam, Philippus & eunuchus, deſcenderunt, eumque baptizavit Philippus:

39 Deinde ubi ex aqua egreſſi ſunt, rapuit Philippum ſpiritus Domini, nec eum vidit amplius eunuchus, ſed ſuum iter lætus perrexit.

40 Philippus verò Azoti repertus eſt, & urbes omnes obiens Evangelio inſtituebat, donec venit ad Cæſaream.

CAPUT IX.

Saulus Damaſcum petens à Domino proſternitur. Ananias mittitur, ut eum baptizet. Judæorum inſidias, per murum demiſſus, evadit. Petrus Æneam paralytico medetur. Tabitham defunctam, vita reſtituit.

AT Saulus minas adhuc, cædemque ſpirans in Domini diſcipulos, aggreſſus pontificem,

2 petiit ab eo epiſtolas Damaſcum ferendas, ad collegia: ut ſi quos ejus inſtituti inveniret, ſive viros, ſive fœminas vinctos perduceret Hieroſolymam.

3 Sed inter eundum, eum Damaſco propinquantem circumfulſit de cœlo lux,

4 ad terramque collapſus vocem audivit ſibi dicentem: Saule, Saule, quid me perſequeris?

5 Et ille: Quis es? Domine. Ego ſum Jeſus (inquit Dominus) quem tu perſequeris. Durum eſt tibi contra ſtimulos calcitrare.

6 Hic ille tremens ac ſtupefactus, Domine, quid me vis facere? inquit. Cui Dominus: Surge & in urbem ingredere & tibi dicetur, quid tibi faciendum ſit.

7 Homines autem ejus comites itineris aſtabant atoniti, vocem audientes illi quidem, ſed neminem videntes.

8 Saulus verò à terra ſurrexit, &

& apertis oculis, neminem videbat. Eum illi manibus ducentes, Damaſcum introduxerunt:

9 ac per tres dies non vidit, neque comedit aut bibit.

10 Erat Damaſci diſcipulus quidam nomine Ananias, quem Dominus per viſum ſic allocutus eſt: Anania. Et ille: Quid eſt, inquit, Domine?

11 Cui Dominus: Surge, inquit, & in vicum proficiſcere, qui Rectus appellatur, & quære in ædibus Judæ Saulum, nomine Tarſenſem: is enim ſupplicat,

12 & per viſum vidit virum nomine Ananiam ingreſſum, & ſibi manus imponentem, ut cernat.

13 At Ananias: Domine, inquit, audivi ex multis de eo viro, quantum malorum tuis ſanctis Hieroſolymæ fecerit:

14 quin etiam hic poteſtatem habet à pontificibus, vinciendi omnes tuum nomen invocantes.

15 Cui Dominus: Vade, inquit: nam is mihi ſelectum eſt inſtrumentum, ad profitendum meum nomen tum apud cæteras gentes atque reges, tum apud Iſraelitas.

16 Nam ei oſtendam ego, quanta ſint ei patienda propter meum nomen.

17 Tum Ananias abiit: & domum ingreſſus, ac impoſitis illi manibus dixit. Saule frater, Dominus me miſit, is qui tibi in via venienti apparuit, ut videas, ſanctoque ſpiritu repleare.

18 Ac protinus delapſis ex ejus oculis quibuſdam quaſi ſquamis, diſpexit, ſurrexitque & baptizatus eſt,

19 ac cibo capto convaluit. Fuit autem Saulus cum Damaſcenis diſcipulis dies aliquot,

20 ac ſtatim in collegiis Chriſtum prædicabat, eum eſſe Dei filium:

21 ſtupentibus quotquot audiebant, & ita dicitantibus: Nonne hic eſt, qui Hieroſolymæ depopulabatur invocantes hoc nomen? atque huc eò venit, ut conſtrictos perduceret ad pontifices?

22 At Saulus magis invalescebat, & incolas Damaſci Judæos confutabat, eum Chriſtum eſſe confirmans.

23 Deinde compluribus tranſactis diebus, decreverunt eum occidere Judæi.

24 Quorum inſidiis Saulo cognitis, cùm illi portas dies & noctes, ejus necandi gratia obſervarent,

25 diſcipuli eum noctu ceperunt, & laxata per murum ſporta demiſerunt.

26 Saulus ut Hieroſolymam pervenit, conabatur ſeſe ad diſcipulos aggregare. Sed eum reformidabant omnes, diſcipulum eſſe non credentes.

27 Verùm Barnabas eum prehendit, & ad Apoſtolos duxit, eiſque ut in via Dominum vidiſſet, expoſuit, utque eum Dominus allocutus fuiſſet, & ut Saulus Damaſci in Jeſu nomine liberè locutus eſſet.

28 Ita Saulus cum eis Hieroſolymæ obverſari,

29 & in Domini Jeſu nomine liberè loqui, ac cum Græcanicis colloqui atque contendere: at illi eum interimere conabantur:

30 quo cognito, fratres eum ad Cæſaream deduxerunt, Tarſumque dimiſerunt.

31 Igitur Eccleſiæ per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam quietè agebant, & inſtrue-

instruebantur, & in religione ac ſancti ſpiritus confirmatione proficientes augebantur.

32 Accidit autem ut Petrus omnia peragrans, deſcenderet etiam ad ſanctos, qui Lyddam incolebant.

33 Ibi quendam nactus hominem Æneam nomine, octo jam annos jacentem in grabato, membris captum,

34 ſic ei dixit: Ænea, ſanat te Jeſus Chriſtus: ſurge, & ipſe tibi ſubſterne. Atque ille confeſtim ſurrexit,

35 eumque viderunt omnes Lyddæ & Aſſaronis incolæ, iique ſe ad Dominum converterunt.

36 Joppæ autem quædam erat diſcipula, nomine Tabitha: quod ſi interpretere, ſonat Damam. Ea rectè & benignè factorum plena erat, quibus tenuium egeſtatem ſublevabat.

37 Accidit autem per eos dies, ut ægrotaret ac moreretur. Eam ablutam in cœnaculo poſuerunt.

38 Et quòd Joppæ vicina Lydda erat, diſcipuli Petrum Joppæ eſſe audientes, miſerunt ad eum oratum, ut ad ſe venire non gravaretur.

39 Itaque Petrus cum nunciis profectus ivit. Eum illi, poſtquam advenit, in cœnaculum ſubduxerunt, eique viduæ omnes aſtiterunt, plorantes, & tunicas ac veſtimenta oſtentantes, quæ facere ſolebat cùm apud eas eſſet Dama.

40 Tum Petrus, omnibus foràs ejectis, poſitis genibus ſupplicavit, deinde converſus ad corpus, ait: Tabitha ſurge. Atque illa oculos aperuit, viſoque Petro reſedit.

41 Et ille porrecta manu, eam allevavit: & vocatis ſanctis ac viduis, viventem exhibuit.

42 Hoc per totam Joppen innotuit, multique in Dominum crediderunt.

43 Manſit autem dies aliquot multos Joppæ, apud quendam Simonem coriarium.

CAPUT X.

Cornelius centurio, angeli juſſu Petrum accerſit. Qui & ipſe viſione oblata, ne gentes aſpernatur, inſtituitur. Cornelio & familiæ Evangelium annunciat. Hi autem Spiritu ſancto accepto, baptizantur.

ERat autem quidam Cæſareæ nomine Cornelius, centurio, ex eo cohorte quæ dicitur Italica,

2 vir religioſus, Deique timens ipſe, tum tota ejus familia, metuens, & multa vulgò benigne faciens, ac Deum continenter orans.

3 Is per viſum manifeſtè vidit, hora diei fermè nona, divinum angelum ad ſe ingreſſum, & ita dicentem: Corneli.

4 Et ille eum intuitus, & metu correptus, Quid eſt Domine inquit. Cui ille: Tuæ preces ac benignè facta ad Deum aſcenderunt, eique in memoria inſederunt.

5 Itaque mitte Joppen homines, & accerſe Simonem nomine Petrum,

6 (is diverſatur apud quendam Simonem coriarium, cui domus eſt apud mare) qui tibi dicet, quid te facere oporteat.

7 Deinde ubi collocutus cum Cornelio angelus diſceſſit, illevocatis ſuorum famulorum duobus, & milite quodam religioſo, eorum qui apud eum erant aſſidui,

8 narravit eis omnia, eoſque Joppen dimiſit.

9 Poſtri

9 Postero die, illis iter facientibus, & urbi propinquantibus, ascendit Petrus in tectum, supplicandi causa, hora circiter sexta.

10 Esuriebat autem, & cibum capere volebat. Atque illis parantibus, extra se raptus,

11 videt apertum cœlum, & descendens ad se utensile quoddam, quasi magnum linteum, quatuor capitibus ligatum, ad terram demitti,

12 in quo inerant omne genus quadrupedes terrestres, feræque & serpentes, & aëreæ volucres:

13 extititque vox ad eum: Age Petre, macta, & vescere.

14 At Petrus: Minime, Domine, nihil enim unquam impurum aut immundum comedi.

15 At vox iterum ad eum: Quæ Deus purgavit, tu ne pollue.

16 Atque idem ter factum est, rursumque subductum est in cœlum illud utensile.

17 Cumque secum ipse dubitaret Petrus, quidnam sibi vellet illud visum quod viderat: ecce homines illi à Cornelio missi, Simonis domum sciscitati, aderant pro vestibulo,

18 & clamantes percontabantur, num Simon nomine Petrus ibi diversaretur.

19 Ac Petro de viso illo cogitanti, dixit spiritus: En homines te quærunt:

20 tu verò age, descende, ac eum eis citra omnem cunctationem proficiscere: nam ego eos misi.

21 Ita Petrus ad homines à Cornelio ad se missos degressus, dixit: Is ego sum, quem vos quæritis: quæ causa est ob quam adestis?

22 Et illi: Cornelius (inquiunt) centurio, vir justus, & Dei metuens, & ab universa Judæorum natione bene audiens, oraculo monitus est à sancto angelo, ut te domum suam accerseret, & loquentem audiret.

23 Igitur ille eos intrò vocatos accepit hospitio. Deinde postridie Petrus cum eis profectus est, comitantibus quibusdam Joppensibus fratribus.

24 Postero die Cæsaream ingressi sunt. Cornelius verò eos præstolabatur, convocatis suis cognatis, ac necessariis amicis.

25 Atque ut ingressus est Petrus, ei occurrit Cornelius, & ad pedes lapsus, eum veneratus est.

26 At Petrus eum allevavit: Surge (inquit) ego quoque homo sum.

27 ac cum eo colloquens ingressus est, multosque congregatos nactus, sic ad eos verba fecit:

28 Vos scitis, ut nefas sit homini Judæo hærere aut congredi alienigenæ. Sed mihi Deus ostendit, neminem profanum impurumve dicendum hominem:

29 itaque accersitus, nihil dubitavi venire. Quæro igitur, quam ob causam vos me accersiveritis.

30 Tum Cornelius: Nudiusquartus, inquit, ad hanc horam jejunus eram, & hora nona domi meæ supplicabam: cùm ecce vir quidam stetit in meo conspectu, veste splendida,

31 & ait: Corneli, exaudita est tua supplicatio, tuaque benignè facta Deo in memoria habentur.

32 Mitte ergo Joppen, accersitum Simonem, cui cognomen est Petrus (is diversatur in ædibus Simonis coriarii, apud mare)

mare) qui ubi advenerit, tecum loquetur.

33 Ego continuò ad te misi: & tu rectè fecisti, qui veneris. Nunc nos omnes in Dei conspectu adsumus, ad audienda omnia tibi à Deo mandata.

34 Tunc Petrus in hunc modum orationem habuit: Re ipsa comperio, non habere personarum rationem Deum:

35 quin apud omnes nationes qui eum metuit, & justitiam exercet, is ei acceptus est.

36 Quem sermonem misit Israelitis pacem per Jesum Christum nuncians, is est omnium Dominus.

37 Vos scitis, quæ res acciderit per totam Judæam, ducto à Galilæa initio, post prædicatum à Johanne baptisma:

38 Jesum dico à Nazaretha, ut eum Deus sancto spiritu ac potestate unxerit: qui ultro citroque commeans, benefaciebat, & omnes à diabolo oppressos sanabat, quippe cui Deus adesset.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ cùm in reliquo Judæorum agro, tum Hierosolymæ fecit:

40 quem illi in patibulo suspensum interfecerunt. Hunc Deus tertio die suscitavit, & ut manifestus fieret effecit,

41 non omni vulgo, sed nobis designatis divinitùs testibus, qui quidem cum eo comedimus & bibimus, postquam à mortuis surrexit.

42 Isque nobis mandavit ut vulgo prædicemus, ac testificemur, eum vivorum esse, mortuorumque judicem à Deo destinatum.

43 Huic vates omnes testimonium dant, eum esse, per cujus nomen peccatorum veniæ consequantur, quicunque in eum credant.

44 Adhuc hæc verba loquente Petro, invasit sanctus spiritus omnes eam orationem audientes:

45 suntque attoniti ii qui erant à circumcisione fidentes, quicunque cum Petro venerant, quod etiam extranei sancti spiritus munere perfusi essent.

46 Audiebant enim eos linguis loquentes, Deumque celebrantes.

47 Tum Petrus: Nunquis, quam, inquit, prohibere potest, quo minus baptizentur hi, qui ut & nos sanctum spiritum adepti sint?

48 eosque in Domini nomine jussit baptizari. Tunc illi eum exorarunt, ut ibi dies aliquot maneret.

CAPUT XI.

Petrus eo nomine accusatus, se defendit. Barnabas Antiochiam mittitur, ubi discipuli Christiani nominati sunt. Ibidem Agabus famem futuram pronunciat.

AUdiverunt autem apostoli & fratres, qui erant in Judæa, etiam exteros divinam accepisse doctrinam.

2 Ac postquam ascendit Petrus Hierosolymam, contendebant cum eo, qui erant à circumcisione.

3 Quòd ad homines præputio præditos ingressus, ac cum eis epulatus fuisset.

4 At Petrus sic eis negocium ordine exponere orsus est:

5 Ego in oppido Joppa supplicans, visus sum mihi videre (extra me raptus) descendens utensile quoddam, quasi linteum mag-

magnum, quod quatuor capitibus de cœlo demissum ad me usque venit.

6 Id dum attentus contemplor, vidi quadrupedes terrestres, & feras, & serpentes, & aëreas volucres,

7 audivique vocem dicentem mihi: Age Petre, macta, & vescere.

8 Et ego: Nequaquam, Domine, inquam: nihil enim unquam immundum aut imputum per os meum intravit.

9 At illa vox iterum mihi de cœlo dixit: Quæ Deus purgavit, ne tu pollue.

10 Idque ter factum est, atque ita rursus omnia in cœlum retracta sunt.

11 Et ecce extemplò præsto fuerunt apud eam, in qua eram, domum, tres homines, ad me Cæsarea missi:

12 cum quibus ut sine omni dubitatione abirem, jussit mihi Spiritus. Iverunt autem unà mecum sex fratres hi:

13 ac nobis hominis domum ingressis, narravit ille ut angelum domi suæ vidisset astantem, & sibi præcipientem ut mitteret Joppen homines, qui Simonem accerserent cognomine Petrum,

14 qui ei dicturus esset ea, per quæ & ipse & ejus omnis familia servaretur.

15 Postquam autem ego loqui cœpi, invasit eos sanctus spiritus, ut & nos principio.

16 Tum ego recordatus sum illud Domini dictum, quo dixerat, Johannem quidem baptizavisse aqua, sed nos spiritu sancto baptizatum iri.

17 Quòd si eodem illos munere donaverat Deus, quo etiam nos, dum Domino Jesu Christo fidem adjunximus: ego quis eram, ut Deum prohibere possem?

18 His illi auditis acquieverunt, Deoque gratias egerunt, qui etiam externis aditum ad vitam per morum correctionem dedisset.

19 Cæterum qui propter afflictionem ob Stephanum ortam dispersi fuerant, pervenerunt usque in Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini doctrinam exponentes, nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis homines Cyprii, & Cyrenenses, qui Antiochiam ingressi, loquebantur cum Græcis, Dominum Jesum nunciantes:

21 Quibus Dominus ita secundus erat, ut frequens hominum numerus crederet, seque ad Dominum converteret.

22 Quod postquam de eis auditione accepit ecclesia Hierosolymitana, Barnabam misit, qui Antiochiam se conferret.

23 Is postquam eò pervenit, visa Dei gratia lætatus, omnes ut cum animi destinatione Domino hærerent, cohortatus est:

24 utpote vir bonus, sanctique spiritus & fidei plenus. Itaque Domino accessit aliquanta multitudo.

25 Profectus est autem Tarsum Barnabas, Sauli requirendi gratia,

26 quem nactus duxit Antiochiam, ac totum annum cum ecclesia versati sunt, & aliquantam hominum multitudinem docuerunt, ac primùm Antiochiæ discipuli nuncupati sunt Christiani.

27 Ea tempestate descenderunt Hierosolymis vates Antiochiam,

28 quo-

28 quorum unus extitit Agabus nomine, qui divinitus afflatus gravem fore toto orbe famem significavit, quæ quidem accidit ſub Claudio Cæſare.

29 Diſcipuli autem, prout eorum cuique ſuppetebat, decreverunt opitulandi gratia mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30 id quod fecerunt: & ad ſeniores Barnabæ & Sauli opera miſerunt.

CAPUT XII.

Herodes Jacobum gladio occidit. Petrum incarceratum Angelus liberat. Rex Tyriis infenſus placatur: & cum divinos honores ſibi vendicat, à vermibus eroſus, vitam finit.

PER id tempus admovit Herodes rex manus vexandis ab eccleſia nonnullis,

2 & Jacobum Johannis fratrem ferro ſuſtulit:

3 quod Judæis gratum eſſe videns, comprehendit inſuper etiam Petrum (quum quidem eſſent azymorum dies)

4 captumque dedit in cuſtodiam, & quater quaternis militibus cuſtodiendum tradidit, volens eum poſt paſcha producere populo.

5 Ita Petrus in carcere ſervabatur, fiebatque pro eo continua ab Eccleſia ſupplicatio ad Deum.

6 Cum autem eum producturus eſſet Herodes, & ea nocte dormiret Petrus inter duos milites, duabus colligatus catenis, & cuſtodes ante portam cuſtodiam agerent:

7 ecce adeſt Domini angelus, ſplendente per domum luce, qui pulſato Petri latere, eum expergefecit, dicens: Surge celeriter. Ac delapſis ex ejus manu catenis:

8 Præcinge te, inquit, & ca is ſandaliis calcea. Quod poſ quam ille fecit: Indue, inqui tuum pallium, & me ſequere.

9 Itaque ille egreſſus, ea ſequitur: neque rem veram à angelo agi intelligebat, ſed ſi ſpectrum cernere videbatur.

10 Prætergreſſi primam ſecundam cuſtodiam, veniunt a portam ferream, quæ in urbe iter, qua eis ſua ſponte aper ſimulac egreſſi, vicum unu proceſſerunt, deceſſit ab eo a gelus.

11 Et Petrus ut ad ſe redi ita dixit: Nunc verè ſcio, D minum, miſſo angelo ſuo, me Herodis manu & tanta Judæi populi expectatione eripuiſſe.

12 Ac ſciens venit ad æd Mariæ, Johannis matris, ejus Marcus cognomen erat, ub complures coiverant, ac ſuppl cabant.

13 Ubi Petrus veſtibuli fore pulſavit, prodiit ad ſubauſcu tandum ancilla, nomine Rhode:

14 quæ agnita Petri voce, præ lætitia veſtibulum non ape ruit, ſed intrò cucurrit, & Petrum ante veſtibulum adeſſe nunciavit.

15 At illi eam inſanire dice re. Atque illa ſic ſe rem habe re contendente, dicebant ejus eſſe angelum.

16 Sed Petro pulſare pergente, aperuerunt, & eo viſo attoniti ſunt:

17 Ille, indicto manu ſilentio, narravit eis, quo pacto ſe Dominus ex carcere eduxiſſet: juſſitque ut ea Jacobo & cæteris fratribus renunciarent: deinde egreſſus, conceſſit aliò.

18 Orta die, erat non mediocris inter milites turba, quid de Petro factum eſſet.

19 Hero-

19 Herodes verò, cùm eum conquisitum non invenisset, habita de custodibus quæstione, eos ad supplicium agi imperavit: & ex Judæa degressus, Cæsareæ versatus est.

20 Erat autem Herodes Tyriis & Sidoniis infensus: & illi simul venerant ad eum, & Blasto regis cubiculario inducto, pacem petebant, quòd eorum ager ex regio alebatur.

21 Certo autem die Herodes, regali veste indutus, in solio sedens, ad illos orationem habebat:

22 & populus divinam esse, non humanam vocem, acclamabat.

23 Ille verò confestim à Domini angelo ictus (quòd Deo gloriam non tribuisset) & à vermibus erosus, expiravit.

24 Divina autem doctrina crescebat, ac amplificabatur.

25 Et Barnabas atque Paulus, munere perfuncti, Hierosolymam redierunt: assumpto etiam Johanne, eo qui Marcus est cognominatus.

CAPUT XIII.

Paulum & Barnabam sibi segregari jubet Spiritus. Papi Elymas Magus excæcatur: hinc Antiochiam Pisidiæ profecti Evangelium prædicant, Judæis acriter contradicentibus.

ERant Antiochiæ, in ea quæ erat ecclesia, vates, & doctores, Barnabas, & Simon, cognomine Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, cum Herode Tetrarcha nutritus, & Saulus.

2 Eis autem Domino operantibus, ac jejunantibus, jussit sanctus spiritus ut sibi Barnabam ac Saulum segregarent ad id opus, cui destinasset eos.

3 Tum illi, cùm jejunassent, ac supplicassent, manus eis imposuerunt, eosque dimiserunt.

4 Atque ii à sancto spiritu emissi, ad Seleuciam descenderunt, & inde in Cyprum navigarunt:

5 ac ubi Salaminem pervenerunt, divinam doctrinam in Judæorum collegiis explicarunt. Habebant autem Johannem ministrum.

6 Progressi autem per insulam ad Paphum usque nacti sunt magum quendam, falsum vatem, Judæum, nomine Barjesum,

7 qui erat cum proconsule Sergio Paulo, viro prudente. Is proconsul, advocato Barnaba atque Saulo, divinam doctrinam audire conabatur:

8 sed obstabat eis Elymas magus (sic enim licet ejus nomen interpretari) proconsulem à fide studens avertere.

9 At Saulus qui idem Paulus est, sancto repletus spiritu, illum intuitus dixit:

10 O omni fraude ac scelere referte, Diaboli fili, totius justitiæ hostis, non desines rectas Domini vias pervertere?

11 Scito nunc te Domini manu peti, cæcumque aliquandiu fore, ita ut solem non videas. Atque illum protinus tanta invasit caligo tenebrarum, ut circumiens quæreret qui se manu ducerent.

12 Ea re visa proconsul credidit, stupefactus doctrina Domini.

13 Paulus autem ejusque comites Papho solverunt, & Pergam Pamphyliæ venerunt: & Johannes ab eis digressus Hierosolymam revertit.

14 Ipsi à Perga progressi, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & collegium Sabbati die ingressi, consederunt.

15 Deinde

15 Deinde poſt legis & vatum lectionem, collegii magiſtri eis ita ſignificatum miſerunt. Viri Fratres, ſi quid dicendum habetis, quo populum cohortemini, dicite.

16 Tum Paulus ſurrexit, & manu ſignificavit, atque hac oratione uſus eſt: Viri Iſraelitæ, & qui Deum reveremini, audite.

17 Hujus populi Deus majores noſtros elegit, & peregrinantem in Ægypto populum evexit, ex eaque eduxit ſublimi brachio,

18 & per annos circiter quadraginta eorum mores tulit in ſolitudine:

19 ac ſublatis in Chananæa terra ſeptem gentibus, earum terram dedit eis poſſidendam.

20 Poſtea annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit præſides, uſque ad Samuelem vatem.

21 Inde petentibus regem, dedit Deus Saulem, Cis filium, hominem ex tribu Benjaminia, annos quadraginta.

22 Quo ſublato, Davidem eis regem ſuſcitavit, de quo loquens ita teſtatus eſt: Nactus ſum Davidem Iſæi filium, virum ex animi mei ſententia, qui omnia quæ ego volam, faciat.

23 Hujus ex ſemine Deus, ex promiſſo, duxit Iſraelitis ſervatorem Jeſum,

24 ante cujus ingreſſum Johannes prædicavit baptiſma pœnitentiæ, toti Iſraelitico populo.

25 Atque idem Johannes cùm curſum conficeret, dixit: Quem me eſſe ſuſpicamini? Non ego ſum ille: ſed poſt me venit, cujus ego pedum calceamentum ſolvere dignus non ſum.

26 Viri fratres, ex Abrahami genere oriundi, quique ex vobis Deum reverentur, vobis hæc ſalutaris miſſa doctrina eſt.

27 Nam Hieroſolymæ incolæ eorumque magiſtratus eum ignorantes, vatum voces (quæ unoquoque Sabbato leguntur) in damnato comprobarunt:

28 & nullo capitali crimine comperto, à Pilato ut ille necaretur petierunt.

29 Ac poſtquam omnia de eo ſcripta perfecerunt, eum patibulo detractum, poſuerunt in monimento.

30 Deus verò eum à mortuis excitavit:

31 qui compluribus diebus, iis ſe oſtendit, qui unà cum eo ex Galilæa Hieroſolymam aſcenderant, qui quidem ſunt ejus teſtes ad populum.

32 Et nos vobis nunciamus, quod majoribus promiſerat Deus,

33 id nobis eorum poſteris præſtitiſſe, ſuſcitato Jeſu, ut etiam in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

34 Quòd autem eum ex mortuis excitarit, non jam rediturum ad interitum, ſic dixit: Dabo vobis fidelem Davidis benignitatem.

35 Itaque alibi quoque dicit: Non es paſſurus ut pius tuus corruptionem patiatur.

36 Nam David quidem, poſtquam ætati ſuæ inſervivit, Dei conſilio obdormivit, & ad ſuos majores additus, corruptionemque paſſus eſt.

37 Sed quem Deus excitavit, is corruptionem paſſus non eſt.

38 Quamobrem hoc vobis notum eſto, viri fratres, vobis per

per hunc peccatorum veniam nunciari:

39 ac ab omnibus, à quibus per Mosis legem solvi nequivistis, per hunc, quicunque credat solvi.

40 Quamobrem prospicite, ne vobis illud usu veniat, quod est in vatibus dictum:

41 Videte ô contemptores, & prae admiratione obtorpescite: nam ejusmodi rem ego facturus sum vestris temporibus, quam non fidis crediturì, si quis vobis exponat.

42 Deinde eos ex Judæorum collegio exeuntes orabant extranei, ut proximo Sabbato apud se iis de rebus loquerentur.

43 Ac dimisso collegio secuti sunt multi Judæorum, adventitiorumque religiosorum Paulum atque Barnabum: qui eos alloquentes, persuadebant, ut in Dei gratia permanerent.

44 Ac sequenti Sabbato ferè tota civitas ad audiendam divinam doctrinam convenit.

45 Verùm Judæi tantam hominum multitudinem videntes, æmulationis pleni, contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, redamantes ac conviciantes.

46 Quibus contrà Paulus & Barnabas sic liberè dixerunt: Vobis primùm necesse erat proponi divinam doctrinam. Sed quia eam rejicitis, neque vos sempiterna vita dignos judicatis, scitote nos ad gentes converti.

47 Sic enim præcepit nobis Dominus: Te gentibus externis lumen destinavi, ut sis ad ultimas usque terras saluti.

48 Hæc audientes exteri lætabantur, Dominique celebrabant doctrinam, & crediderunt quotquót erant sempiternæ vitæ destinati.

49 Sed dum Domini doctrina per totam illam regionem divulgatur,

50 Judæi impulsis religiosis honestisque fœminis, primisque civitatis tantam in Paulum & Barnabam infectationem excitarunt, ut eos ex suis finibus ejicerent.

51 Illi excusso in eos pedum suorum pulvere venerunt Iconium.

52 Discipuli verò lætitia, sanctoque spiritu complebantur.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejiciuntur. Paulus Lystra, claudum sanat, & sibi sacrificaturos, prohibet. Ibidem Judæis authoribus lapidatur, hinc multis Ecclesiis peragratis, Antiochiam revertuntur.

IConii autem unà in Judæorum collegium ingressi sunt, & ita loquuti, ut crederet Judæorum Græcorumque magna multitudo.

2 At Judæi quibus persuasum non erat, extraneorum animos in fratres concitarunt, atque vitiarunt.

3 Itaque postquam illic aliquandiu demorati sunt, liberè de Domino loquentes, qui ei doctrinæ cujus ipse pro suo beneficentia autor erat, testimonium dabat, efficiendo ut per eos prodigia fierent & miracula:

4 scissa est urbis multitudo, ita ut partim à Judæis, partim ab Apostolis starent.

5 Cumque tum ab extraneis, tum à Judæis, necnon eorum magistratibus, fieret ad eos violandos ac lapidandos impetus,

6 illi, eo intellecto, confugerunt in urbes Lycaoniæ, Lystram atque Derbam, & in finitimam regionem.

7 Illic

7 Illic dum Evangelium docent,

8 homo quidam Lystris pedibus impotens, sedebat, claudus ab utero matris, qui nunquam ingressus erat.

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus eum intuitus, & animadvertens fidem habere se servatum iri,

10 dixit clara voce: Surge in pedes rectus: atque ille exilire, ac ingredi.

11 Hoc Pauli facto viso, vulgus, sublata voce, Lycaonicè dicebant, deos humana specie descendisse:

12 & Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium, quòd is orationi præesset.

13 Jovis autem sacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in vestibulo tauris ac coronis, volebat unà cum hominum vulgo sacrificare.

14 Quo audito, apostoli Barnabas & Paulus, laceratis suis vestibus, insilierunt in turbam,

15 hujusmodi verbis clamantes: Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines, iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii: qui vobis denunciamus, ut à vanis istis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cœlum fecit, & terram & mare, & quæcunque sunt in eis:

16 qui superioribus seculis gentes omnes suo more vivere permisit.

17 Tametsi non se reliquit non testatum, benefaciendo, de cœlo nobis pluvias frugiferaque dando tempora, explendo cibis ac lætitia nostros animos.

18 Hæc dicentes, ægrè vulgus compescuerunt, quo minus eis sacrificaret.

19 Supervenerunt interea ab Antiochia & Iconio Judæi, qui vulgo persuaserunt, ut Paulum lapidarent, ac extra urbem traherent, mortuum esse rati.

20 Ille circumfusus discipulis surrexit, & in urbem ingressus est. Postridie Derbam cum Barnaba profectus est,

21 eaque civitate Evangelio instituta, & compluribus factis discipulis, Lystram, & Iconium, & Antiochiam repetierunt,

22 confirmantes discipulorum animos, & ut in fide permanerent cohortantes: per multas enim miserias oportere nos in divinum regnum intrare.

23 Ac postquam eis seniores in singulas ecclesias crearunt, factis supplicationibus, cum jejuniis, eos Domino, in quem crediderant, commendarunt.

24 & peragrata Pisidia, in Pamphyliam venerunt:

25 ac Pergæ doctrinam locuti, Attaliam descenderunt.

26 Inde Antiochiam navigarunt, unde fuerant divinæ gratiæ commendati, ad opus quod absolverunt.

27 Eò postquam venerunt, coacta concione, renunciarunt quæ secum fecisset Deus, utque gentibus externis aperuisset portam fidei.

28 Commorati sunt autem illic non parum diu unà cum discipulis.

CAPUT XV.

Antiochenis quidam jugum Legis obtrudere conantur. Consultant de hac re Apostoli, & quid facto opus est, per literas indicant. Inter Paulum & Barnabam acris contentio oboritur.

QUidam autem ex Judæa descensi, docebant fratres, nisi Mosaico ritu circumciderentur, non posse salvos fieri.

2 In-

2 Itaque cùm Paulo & Barnabæ ortum esset adversus illos non mediocre certamen atque contentio, statuerunt Paulo & Barnabæ, & aliis quibusdam ex suis ascendendum esse Hierosolymam, ad apostolos & seniores, ob eam quæstionem.

3 Igitur illi ab ecclesia deducti, Phœnicen & Samariam obibant, extraneorum conversionem exponentes, omnesque fratres ingenti afficiebant lætitia.

4 Ubi Hierosolymam pervenum est, accepti sunt ab ecclesia & apostolis, ac senioribus, & quæ Deus secum fecisset, retulerunt.

5 Extiterunt autem quidam, ex eorum qui crediderant, Pharisæorum secta, qui eos circumcidendos dicerent, indicendumque ut Mosis legem servarent.

6 Hujus rei dispiciendæ gratia, apostoli & seniores convenerunt,

7 & magna contentione exorta, surrexit Petrus, & ad eos hujusmodi orationem habuit: Viri fratres, vos scitis, ut Deus jampridem me ex vobis elegerit, cujus ex ore extranei doctrinam Evangelicam audirent, ac crederent.

8 Ac animorum cognitor Deus, eis testimonium dedit, impertitus eis spiritum sanctum, ut & nobis:

9 nec ullum inter nos & eos discrimen fecit, cùm eorum animos fide purgasset.

10 Quocirca quid Deum tentatis, discipulorum cervicibus jugum imponendo, quod neque majores nostri, neque nos ferre potuimus?

11 sed nos per Domini Jesu Christi gratiam servari credimus, quemadmodum & illi.

12 Siluit universa multitudo, & Barnabam Paulumque audiebant, narrantes quæ Deus ostenta ac miracula apud exteras nationes per eos designasset.

13 Deinde postquam illi conticuerunt, Jacobus in hunc modum verba fecit: Viri fratres, audite me.

14 Narravit Simeon, quo pacto primùm Deus curaverit ascisendum ex gentibus externis populum suo nomine,

15 atque huic consonant dicta vatum, qui quemadmodum scriptum est:

16 Postea revertar, & collapsum Davidis tabernaculum reficiam, ejusque diruta instaurabo, & id erigam:

17 ut hominum reliqui, & omnes à me denominatæ gentes, Dominum exquirant, inquit horum omnium author.

18 Nota sunt ab omni æternitate Deo, omnia ejus opera.

19 Quare ego judico, non esse molestia afficiendos eos, qui ex gentibus externis ad Deum se convertunt:

20 sed eis scribendum, ut à simulacrorum fœditatibus abstineant, & à stupro, & suffocatis, & sanguine.

21 Moses enim jam inde à priscis seculis per urbes, qui se prædicent habet, dum per collegia omnibus Sabbatis recitatur.

22 Tum visum est apostolis & senioribus, unà cum tota ecclesia, delectos ex se viros Antiochiam cum Paulo & Barnaba mittere, Judam cognomine Barsabam, & Silam, viros fratrum primarios,

23 qui has literas ferrent. Apostoli & seniores, & fratres, de gentibus Antiochiæ & in Syria ac Cilicia fratribus, iis qui externarum sunt gentium, salutem.

24 Quan-

24 Quandoquidem audivimus, ut quidam à nobis profecti, vos sermonibus turbaverint, labefactantes vestros animos, dicendo circumcidendos esse, legique parendum, cùm id nos eis non mandaverimus.

25 visum est nobis eódem congressis, electos viros ad vos mittere, unà cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 qui homines suam vitam exposuerunt pro Domini nostri Jesu Christi nomine.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi verbis eadem referant.

28 Visum est enim sancto spiritui & nobis, nihil amplius vobis oneris imponere, quàm hæc necessariò,

29 abstinendum à deastrorum victimis, & sanguine, & suffocato, & stupro: à quibus si vos continebitis, rectè facietis. Valete.

30 Illi igitur dimissi, venerunt Antiochiam: & coacta multitudine tradiderunt epistolam.

31 Qua lecta, illi cohortatione gavisi sunt:

32 & Judas & Silas, qui & ipsi vates erant, multis verbis fratres cohortati sunt, atque confirmarunt.

33 Deinde illic aliquandiu commorati, à fratribus amicè ad apostolos dimissi sunt.

34 Silæ autem ibi remanere visum est.

35 Paulus & Barnabas Antiochiæ morati sunt docentes, & Domini doctrinam cum aliis multis explicantes.

36 Post aliquot dies monuit Paulus Barnabam, ut fratres suos per omnes urbes, in quibus Domini doctrinam explanassent, reviserent, quomodo se haberent.

37 Barnabas verò voleba[illegible] hannem assumere, nomine [illegible] cum.

38 At Paulus censebat, [illegible] qui ab eis in Pamphylia de[illegible] set, nec unà ad negocium [illegible] fectus fuisset, non esse assu[illegible] dum.

39 Hinc natum jurgium [illegible] ita ut à se inter se dirempti [illegible] & Barnabas assumpto Marco, [illegible] vigarit in Cyprum.

40 Paulus electo Sila [illegible] ctus est, divinæ gratiæ com[illegible] datus à fratribus:

41 Syriamque & Ciliciam [illegible] ivit, confirmans ecclesias.

CAPUT XVI.

Paulus circumciso Timotheo Phi[illegible] pis agens, Lydiam in fide [illegible] stituit. Pythonis spiritum [illegible] pellit, propterea virgis ca[illegible] carcerem conjiciuntur. Te[illegible] motu, carceris ianua aperi[illegible] tur, & ejusdem custos Chr[illegible] fidem recipit.

PErvenit autem Derbam [illegible] Lystram, & erat ibi disci[illegible] lus quidam nomine Timothe[illegible] fœminæ cujusdam Judææ fide[illegible] tis filius, patre Græco.

2 Hunc Timotheum, testim[illegible] nio commendatum Lystrensi[illegible] Iconiensiumque fratrum,

3 voluit Paulus secum pro[illegible] cisci, eumque cepit & circum[illegible] dit, propter eos qui erant in [illegible] locis Judæos. Sciebant enim o[illegible] nes ejus patrem esse Græcum.

4 Obeundis autem urbibus [illegible] debant eis servanda placita, q[illegible] ab apostolis & senioribus, q[illegible] erant Hierosolymæ, decreta fu[illegible] rant.

5 Ita fiebat, ut Ecclesiæ fi[illegible] confirmarentur, & numero cr[illegible] scerent quotidie.

6 Peragrata autem Phryg[illegible] & Galatica regione, prohibiti [illegible] sanc[illegible]

ſancto ſpiritu verba facere in Aſia,

7 in Myſiam profecti, conabantur per Bithyniam iter facere: ſed non ſivit eos ſpiritus.

8 Itaque Myſiam prætergreſſi, devenerunt in Troadem,

9 & hujuſmodi viſum nocte Paulo occurrit. Vir quidam aderat Macedo, qui eum his verbis hortabatur: proficiſcere in Macedoniam ad ſuccurrendum nobis.

10 Id viſum ſimulac ille vidit, in Macedoniam contendere cupivimus, affirmantes à Domino nos advocari ad illos in Evangelio inſtituendos.

11 Ergo ſolvimus à Troade, & recto curſu venimus in Samothraciam. Poſtridie Neapolim:

12 inde Philippos, quæ urbs eſt primæ partis Macedoniæ colonia. In ea urbe nos dies aliquot agentes,

13 die Sabbato exiimus extra urbem ad fluvium, ubi ſolebat fieri ſupplicatio: & ibi ſedentes, alloquebamur fœminas, quæ convenerant.

14 Ac fœmina quædam, Lydia nomine purpuræ venditrix, civitatis Thyatirarum, Dei cultrix, audivit, cujus animum Deus aperuit, ut Pauli orationem attenderet.

15 Ea poſtquam cum ſua familia baptizata eſt, rogavit ut ſi ſe Domino fidelem eſſe judicavetamus, in ſuas ædes diverteremus, coegitque nos.

16 Accidit autem, ut nobis ad preces euntibus, ancilla quædam Pythonis prædita ſpiritu occurreret, quæ ſuis dominis magnum quæſtum conciliabat divinando.

17 Ea Paulum & nos ſubſecuta, ſic clamabat: hi homines ſummi Dei cultores ſunt, qui nobis viam ſalutis nunciant.

18 Hoc illa per dies complures faciente, Paulus id ægrè ferens, ſe convertit, & ſpiritui dixit: Edico tibi per Jeſu Chriſti nomen, ut ex iſta migres. Atque ille eveſtigiò migravit.

19 Tum ejus domini, videntes ſui ſpem quæſtus periiſſe, Paulum & Silam comprehenderunt, & in forum traxerunt ad magiſtratus:

20 ac eis ad prætores perductis, ita dixerunt: Homines hi urbem noſtram obturbant, cùm ſint Judæi,

21 moréſque docent, quos nobis admittere aut tenere nefas, qui ſimus Romani.

22 Hic cùm adverſus illos vulgus inſtaret, prætores, dilaceratis eorum veſtimentis, juſſerunt eos verberari:

23 multiſque cæſos ictibus conjecerunt in carcerem, & cuſtodi carceris ut eos diligenter ſervaret, mandarunt.

24 Is accepto eo mandato, eos in penitiſſimum carcerem conjecit, & eorum pedes in numellam compegit.

25 Media nocte, Paulus & Silas ſupplicantes collaudabant Deum, audientibus eos vinctis:

26 tantuſque repentè motus extitit, ut carceris fundamenta concuterentur, & apertis ſubitò portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.

27 Tum expergefactus cuſtos carceris, & apertas conſpicatus portas omnes cuſtodiæ, ſtricto enſe ſeipſum interficere volebat, vinctos effugiſſe putans.

28 Sed Paulus magna voce clamavit: Noli in te gravius conſulere, omnes enim hic ſumus.

29 Tum ille, petito lumine, intrò insiliit, & tremebundus Paulum & Silam accidit,

30 eisque foràs productis dixit: Domini, quid mihi faciendum est, ut salvus sim?

31 Et illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, & salvus eris tu tuaque familia:

32 eique Domini doctrinam elocuti sunt, & omnibus qui erant in ejus ædibus.

33 Atque ille eos eodem noctis vestigio capit, & à plagis abluit: estque ipse continuò cum suis omnibus baptizatus:

34 & eis domum suam ductis, mensam apposuit, ac lætatus est, postquam cum omni familia credidérat Deo.

35 Ubi diluxit, prætores miserunt lictores, qui juberent ut homines illos dimitteret.

36 Eam rem custos carceris Paulo renunciavit: Significarunt prætores, inquit, ut dimittamini. Quamobrem exite, & salvi discedite.

37 At Paulus: Cæsos nos (inquit eis) publicè indemnatos, homines Romanos, dederunt in custodiam, & nunc clàm emittunt? Non ita, quin veniant ipsi, & educant.

38 Hæc verba lictores prætoribus retulerunt: & illi territi dum Romanos esse audiunt:

39 iverunt eos oratum: & eductos, ut ex urbe exirent, rogarunt.

40 Illi ex custodia egressi, ad Lydiam diverterunt: & visis fratribus eos consolati sunt ac discesserunt.

CAPUT XVII.

Paulus Theſſalonica Chriſtum annuntians, à Jaſone exceptus. Berrhœam emittitur: inde Athenas profectus, in Areopago Deum illis ignotum annuntiat. nonnullis ad Chriſtum converſis.

PEragrata autem Amphipoli & Apollonia Theſſalonicam venerunt: ubi cùm esset Judæorum collegium,

2 Paulus more suo ad eos ingressus est, & per tria Sabbata differebat eis ex scriptis,

3 aperiens ac exponens, quòd Christum supplicio affici, ac ex mortuis resurgere oportuerit: atque esset Christus Jesus, quem ipse eis nunciaret.

4 Itaque persuasum est eorum nonnullis, iique se ad Paulum & Silam aggregarunt, necnon religiosorum Græcorum ingens multitudo, & fœminarum primarum non paucæ.

5 At Judæi, quibus persuasum non erat, per æmulationem sumptis circumforaneis quibusdam, hominibus nequam, urbem excitato tumultu perturbare: & Jasonis domum aggressi, eos in publicum producere conari:

6 eisque non inventis, Jasonem & quosdam fratres ad rectores civitatis trahere, clamantes, hos orbis perturbatores, etiam hùc adesse,

7 & ab Jasone acceptos esse: & quidem eos omnes contra Cæsaris decreta facere, regem dicentes alium esse Jesum.

8 Ita plebem & civitatis rectores iis dicendis turbarunt:

9 atque illi accepta Jasonis & reliquorum satisfactione, eos absolverunt.

10 Fratres vero noctu statim Paulum & Silam Berrhœam dimiserunt. Quò postquam illi primùm venerunt, in Judæorum se collegium receperunt.

11 Erant autem hi Thessalonicensibus generosiores, qui

qui ſumma cum aviditate doctrinam admiſerint, quotidie literas examinantes, an ea ſic ſe haberent.

12 Itaque eorum multi crediderunt, necnon Græcarum mulierum honeſtarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Theſſalonicenſes Judæi, etiam Berrhœæ explicatam eſſe à Paulo divinam doctrinam, venerunt etiam illuc, plebem concitaturi.

14 Tum fratres Paulum confeſtim emiſerunt, ut ad mare ſe conferret: & ibi Silas & Timotheus remanſerunt.

15 Qui vero Paulum deducebant, eum Athenas uſque duxerunt: & accepto ad Silam & Timotheum mandato, ut quamprimùm ad illum venirent, digreſſi ſunt.

16 Eos dum Athenis Paulus operitur, ipſe ſecum animo exſimulabatur, deaſtris deditam urbem videns.

17 Diſputabat igitur in collegio cum Judæis & religioſis, itemque in foro quotidie, ut quiſque occurrerat.

18 Contulerunt autem cum eo Epicureorum Stoicorumque philoſophorum quidam. Nonnulli, quid veller is nugator dicere, quærebant. Alii peregrinorum nunciatorem divorum videri dicebant, quòd Jeſum & reſurrectionem eis nunciabat:

19 eumque prehenſum, & in vicum Martium ductum, ſic alloquuntur: Poſſumúſne ſcire, quæ ſit nova iſta, quam tu loqueris, doctrina?

20 Nam peregrina quædam noſtris auribus affers: itaque velimus cognoſcere, quid iſta ſibi velint.

21 Erant autem Athenienſes omnes, tum illic peregrinantes hoſpites, ad nihil aliud idonei, quàm ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.

22 Paulus verò ſtans in medio vico Martio, ſic verba fecit: Viri Athenienſes, video vos omnino paulò ſuperſtitioſiores.

23 Cùm enim præteriens, veſtra ſpectarem numina, inveni etiam aram, in qua inſcriptum erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorantes veneramini, eum ego vobis nuncio.

24 Deus qui mundum & quæ in eo ſunt omnia fecit, cùm ſit cœli terræque Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 nec hominum manibus colitur, quaſi ullius egenus: cùm ipſe omnibus vitam, flatum, omnia denique conferat:

26 cumque creaverit ex unius ſanguine univerſum genus hominum, ut in omni terræ ſolo habitarent, præfinitis eorum ſtatis temporibus, & inhabitandi terminis,

27 ut Dominum quærerent, ſi fortè eum contrectarent, ac invenirent: quanquam non procul ab unoquoque noſtrûm remotum,

28 cùm in eo vivamus, & moveamur, & ſimus, ut quidam etiam veſtratium poëtarum dixerunt: Nam genus illius ſumus.

29 Quòd ſi genus ſumus Dei, non debemus exiſtimare auro, aut argento, aut lapidi arte & induſtria humana cælato, diviniratem eſſe ſimilem.

30 Igitur præteritis ignorantiæ temporibus, Deus nunc omnibus ubique hominibus denunciat, ut ad frugem redeant.

Statuit

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo judicaturus est, per virum per quem decrevit: quem dum ex mortuis in vitam revocavit, fidem exhibuit omnibus.

32 Hic illi, audita mortuorum resurrectione, partim deridere: partim dicere, se rursus ex eo ea de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio discessit.

34 Hæserunt autem ei homines nonnulli, ac crediderunt, in quibus fuit Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & præter eos alii.

CAPUT XVIII.

Paulum Corinthi gentes docentem, solatur Dominus, coram Gallione accusatur, sed frustra. Hinc in Syriam, deinde Ephesum profectus, Galatia & Phrygia ecclesias confirmat. Apollos ab Aquila exquisitius instructus, Christum magno cum fructu prædicat.

POstea digressus Athenis Paulus, Corinthum venit,

2 & quendam nactus Judæum, nomine Aquilam, genere Ponticum, qui recens venerat ab Italia una cum uxore sua Priscilla, quòd imperaverat Claudius, ut Judæi omnes Roma emigrarent,

3 convenit eos: & quia ejusdem artis erat, mansit apud eos, & operabatur: erant enim arte tentoriorum opifices.

4 Disputabat autem in collegio omnibus Sabbatis, & Judæis ac Græcis persuadebat.

5 Ut autem descenderunt ex Macedonia Silas & Timotheus, Paulus divino instinctu afflatus, Christum Jesum Judæis testificabatur.

6 Cumque illi resisterent ac maledicerent, ille excussis vestimentis, sic eis dixit: vos vestram perniciem capite luetis: purus ego deinceps ad exteros me conferam.

7 Ita illinc profectus, venit in ædes cujusdam nomine Justi, hominis religiosi, cujus ædes erant contiguæ collegio.

8 Crispus autem collegii magister, Domino credidit, unà cum tota sua familia: necnon Corinthiorum multi, postquam audierant, credebant, ac baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus per nocturnum visum Paulo: Ne time, sed loquere, neve taceto:

10 nam ego tibi adsum, nec te quisquam invadet lædendi gratia: est enim mihi multus in urbe ista populus.

11 Postquam autem illic annum unum & sex menses degit, divinam disciplinam eos docens,

12 Judæi, Gallione Achaiæ proconsule, Paulum universi adorti, ad tribunal perduxerunt,

13 & eum hominibus persuadere ut Deum contra legem colant, dixerunt.

14 Hic cùm Paulus verba facturus esset, dixit Gallio Judæis: Si quidem injuria aliqua aut facinus atrox esset, Judæi, merito vos ferrem.

15 Sed si de sermone, & nominibus, & lege vestra quæstio est, ipsi videritis: nam istorum judex ego esse nolo.

16 Ita eos abegit à tribunali.

17 Græci verò omnes comprehensum collegii magistrum Sosthenem, cædebant ante tribunal: ea nihil curante Gallione.

18 Paulus autem, transactis hic adhuc diebus aliquàm multis, vale dicto fratribus, na-

git in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, cùm caput totondisset in Cenchreis: id enim voverat.

19 Pervenit autem Ephesum, & eis ibi relictis in collegium ingressus, disputavit cum Judæis.

20 Ac eis ut apud se diutius maneret rogantibus, non concessit,

21 sed vale dixit cum hujusmodi verbis: Mihi omnino Hierosolymæ agendum est proximum festum: sed ad vos revertar, volente Deo. Ita solvit ab Epheso,

22 & facto ad Cæsaream exscensu, ac salutata ecclesia, descendit, ac degressus est Antiochiam.

23 & ibi commoratus aliquantùlum, profectus est: omnem deinceps perlustrans Galaticum agrum, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, natu Alexandrinus, vir eloquens, pervenit Ephesum, literis pollens.

25 Is erat Domini institutione imbutus, & animo fervens loquebatur, ac diligenter de Domino docebat, solùm Johannis baptisma intelligens.

26 Hic cùm in collegio liberè loqui cœpisset, eo audito, Aquila & Priscilla eum asciverunt, eique exactius Domini institutum exposuerunt.

27 Ac volente eo in Achaiam proficisci, fratres ad discipulos scripserunt, hortantes ut eum susciperent. Quò ubi pervenit, multum iis qui credidérant contulit, qua præditus erat gratia.

28 Vehementer enim Judæos convincebat, publicè demonstrans per literas, Christum esse Jesum.

CAPUT XIX.

Discipuli quidam Ephesi Johannis doctrina imbuti, ignorantes Spiritus sancti visibiles illas gratias: quibus Deus regnum filii sui ornaverat, baptizantur in nomine Jesu. Exorcistæ Judæi à diabolo cæduntur. Libri exuruntur magici. Demetrius magnam in Paulo seditionem concitat.

INterea dum Apollos Corinthi est, Paulus peragratis superioribus tractibus, venit Ephesum.

2 & quosdam nactus discipulos, sic allocutus est: An sanctum spiritum adepti estis, cùm credidistis? Cui illi: Nos verò ne quidem an spiritus sanctus sit, audivimus.

3 Qua igitur ratione baptizati estis? Johannis baptismate, inquiunt.

4 Et Paulus: Johannes quidem corrigendæ vitæ baptismate baptizavit, vulgò monens, ut in venientem post se crederent, hoc est in Christum Jesum.

5 Hoc audito, illi in Domini Jesu nomen baptizati sunt.

6 Cumque manus eis Paulus imposuisset, invasit eos sanctus spiritus, linguisque loquebantur, ac vaticinabantur.

7 Erant autem in summa, viri circiter duodecim.

8 Ille ingressus in collegium, liberè per tres menses loquebatur, disputans, & regni divini res persuadens.

9 Sed quoniam nonnulli occallebant, nec solum sibi non patiebantur persuaderi, verumetiam ei institutioni apud multitudinem maledicebant: ille digressus ab eis, discipulos separavit & quotidie in cujusdam tyranni ludo disputabat.

10 Id autem factum est per annos duos, ita ut omnes Asiæ incolæ Domini Jesu doctrinam audiverint, tum Judæi, tum Græci.

11 Ac prodigia non vulgaria faciebat Deus, opera Pauli,

12 adeò ut in ægrotantes afferrentur ex ejus corpore sudaria aut semicinctia, atque illi morbis liberarentur, & ex eis immundi spiritus exirent.

13 Tentarunt autem quidam ex ambulatoribus Judæis obtestatoribus, nominare in præditos malis spiritibus nomen Domini Jesu, dicentes, Obtestamur vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Scevæ Judæi pontificis filii septem qui id faciebant.

15 Sed malus spiritus ita respondit: Jesum ego cognosco, & Paulum novi, sed vos quinam estis?

16 Tum insilit in eos homo, in quo malus erat spiritus, eosque ita subegit ac vicit, ut nudi & vulnerati ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tam Judæis, tum Græcis omnibus Ephesi incolis innotuit, omnes metu perculsi sunt, Dominique Jesu nomen magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant, multi sua facta confessum ac declaratum veniebant.

19 Itemque eorum qui illicita tractaverant, satis multi congestos libros in omnium præsentia cremabant: quorum precio computato, comperta sunt nummorum quinquaginta millia:

20 adeò penitùs crescens invalescebat doctrina Domini.

21 His peractis, statuit cum animo suo Paulus, perlustrata Macedonia & Achaia, Hierosolymam proficisci, dicens, Postquam illuc perveniſſer, Romam quoque sibi esse visendam.

22 Missis autem in Macedoniam duobus eorum, qui ei ministrabant, Timotheo & Erasto, ipse aliquandiu remansit in Asia.

23 Extitit eo tempore non multus non exiguus, ob eam rem constitutionem.

24 Quidem enim, nomine Demetrius faber argentarius, qui argentea Dianæ delubra faciebat, collectis artificibus (quibus non mediocrem quæstum præbebat,)

25 & aliis ejusmodi rerum opificibus, hujusmodi oratione usus est: Viri, scitis ex hoc opificio nostras esse facultates;

26 & videtis ac auditis quod Paulus iste non solùm Ephesi sed totius ferè Asiæ bonam partem verbis averterit, negans eos deos qui manibus fiant.

27 Neque verò solùm nobis pars confutetur, periculum est, verumetiam ne magnæ deæ Dianæ fanum pro nihilo habeatur: vel potius ne ejus, quam tota Asia & orbis colit, magnificentia tollatur.

28 Hoc illi audito, furoris pleni sic clamare: Magna est Diana Ephesiorum.

29 Ita urbe repleta confusione, universi in theatrum impetum fecerunt, correpto Caio & Aristarcho Macedonibus, Pauli peregrinationis comitibus.

30 Paulum autem volente ad populum intrare, non siverunt discipuli.

31 Quidam etiam gubernatorum Asiæ, qui ei erant amici, miserunt qui eum monerent, ne se daret in theatrum.

32 Igi

32 Igitur aliis aliud clamantibus (erat enim confusa concio, & plerique, qua de causa convenissent, nesciebant,)

33 protractus est ex turba Alexander producentibus eum Judæis. 34 Sed cùm Alexander manu significasset, & vellet ad populum causam dicere, ubi Judæum esse cognitum est, extitit omnium vox una per duas ferè horas clamantium: Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba, sedata turba, sic verba fecit: Viri Ephesii, quis verò est homo, qui nesciat Ephesiorum urbem cultricem esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi simulacri?

36 His cùm contradici non possit, decet vos sedatos esse, & nihil temerè facere.

37 Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos, neque in vestram deam maledicos.

38 Quòd si Demetrius, & ejus socii artifices causam habent adversus aliquem, forum agitur, & adsunt proconsules: accusent inter se.

39 Si aliud quid quæritis, id legitima concione absolvetur.

40 Nam periculum est, ne seditionis accusemur ob hodiernum diem, cùm nulla sit causa, qua concursus hujus rationem reddere possimus. His ille dicendis concionem dimisit.

CAPUT XX.

Paulus iter in Macedoniam instituit. Troade in mediam noctem sermonem protendens. Eutychum per fenestram delapsum resuscitat. Miletum vocatis Ephesinis Presbyteris quid se & illos maneat exponit.

POst compositum tumultum, Paulus, advocatis ac salutatis discipulis, in Macedoniam ire contendit.

2 Deinde peragratis illis partibus, eos multis verbis cohortatus, venit in Græciam.

3 Ubi postquam tres menses egit, & ei factæ sunt à Judæis insidiæ in Syriam navigaturo, sententia fuit per Macedoniam reverti.

4 Comitatus est eum usque in Asiam Sopater Berrœensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbæus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus, & Trophimus.

5 Hi prægressi manserunt nos in Troade.

6 Nos navigavimus post Azymorum dies à Philippis, & ad eos in Troadem quinque diebus pervenimus, ubi septem dies commorati sumus.

7 Prima autem post Sabbatum die, congregatis ad frangendum panem discipulis, Paulus differebat, profecturus postridie.

8 Cumque sermonem ad mediam noctem produxisset, & essent crebra in cœnaculo, quo convenerant, funalia,

9 quidam juvenis, Eutychus nomine, in fenestra sedens, oppressus alto somno, diutius differente Paulo, somno deturbatus decidit de tertia contignatione, & sublatus est mortuus.

10 At Paulus degressus incubuit ei, eumque complexus inquit: Nolite tumultuari: nam vita præditus est.

11 Deinde ascendit, & fracto gustatoque pane, ac multum usque ad diluculum collocutus, ita demum profectus est.

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

13 Nos ad navem progreſſi, Aſſum navigavimus, illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat ipſe pedibus iter facturus.

14 Poſtquam nobis ad Aſſum congreſſus eſt, nos eo recepto Mitylenem venimus.

15 Inde navigantes, poſtridie venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus: & Trogyllii morati, poſtero die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Epheſum præternavigare, ne ſibi mora facienda eſſet in Aſia: properabat enim ſi fieri poſſet, ad Quinquageſimæ diem Hieroſolymam venire.

17 Ex Mileto autem curavit accerſendos Epheſo ſeniores Eccleſiæ,

18 & eos, ubi ad ſe venerunt, ſic alloquutus eſt: Vos ſcitis, ex quò primùm die in Aſiam ingreſſus ſum, quomodo apud vos perpetuo verſatus ſim,

19 Domino ſerviens cum omni modeſtia, multiſque cum lachrymis ac periculis, quæ mihi per Judæorum inſidias contigerunt:

20 ut nihil, quod utile eſſet, detrectaverim, quo minus vos inſtituerem ac docerem, tum publicè, tum intra parietes:

21 & Judæos & Græcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum ſe converterent, & Domino noſtro Jeſu fidem haberent.

22 Et nunc ego divino conſtrictus afflatu, Hieroſolymam proficiſcor, quid illic mihi ſit eventurum, ignorans:

23 niſi quod ſpiritus ſanctus oppidatim monet, vincula me & calamitates manere,

24 Sed nihil penſi habeo, neque tanti vitam meam facio, dum curſum meum cum lætitia, & aſſignatum mihi à Domino Jeſu munus abſolvam: hoc eſt, divinæ gratiæ Evangelium teſtificer.

25 Et nunc hoc quidem ſcio: nemo me veſtrûm, quos inter divinum regnum prædicans verſatus ſum, præſentem poſthac videbit.

26 Itaque conteſtor vos dedierno die, me ab omnium pernicie inſontem eſſe,

27 Nihil enim parſi, omne vobis Dei declarare conſilium.

28 Quamobrem cavete & vobis & toti ovili, cui vos ſanctus ſpiritus præpoſuit cuſtodes, ut Dei paſcatis Eccleſiam, quam ipſe ſuo ſanguine comparavit.

29 Nam ego hoc compertum habeo, fore ut vos poſt diſceſſum meum truces invadant lupi, qui gregi non parcant:

30 utque ex vobiſipſis exiſtant homines, qui perverſè loquantur, quò diſcipulos ad ſe ſequendos abducant.

31 Quare vigilate recordantes, me per triennium noctes & dies unumquemque cum lacrimis admonere non intermiſiſſe.

32 In præſentia commendo vos, fratres, Deo, & ſermoni ejus gratiæ: qui vos exædificare, & inter ſanctificatos omnes hæreditate donare poteſt.

33 Nullius argentum, aut aurum, aut veſtem concupivi:

34 quin ipſi vos ſcitis, & meis & meorum uſibus has miniſtraſſe manus.

35 Omnia vobis oſtendi, quòd ita laborantes oporteat infirmis ſubvenire: & Domini Jeſu verba meminiſſe, qui dare quàm accipere, dixit eſſe beatius.

36 Hæc loquutus, positis genibus, cum illis omnibus supplicavit.

37 Magnus autem fletus exortus est omnium: inque Pauli collum illapsi, eum deosculabantur,

38 eò maximè dolentes, quòd se posthac præsentem visuros negassent: Deduxerunt autem eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulus Hierosolymam tendens, Cæsaream Philippum evangelistam convenit, cujus etiam vincula prædicit Agabus. Hierosolymam cùm advenisset, templum ingressus comprehenditur à Judæis. Per Lysiam tribunum iisdem eripitur.

NOS posteaquam ab eis avulsi solvimus, recto cursu venimus in Coum. Sequenti die in Rhodum, & inde Patara:

2 navemque nacti, quæ in Phœnicen trajiceret, conscendimus, ac solvimus:

3 & detecta Cypro, eaque ad lævam relicta, navigavimus in Syriam, & Tyrum appulsi sumus (ibi enim navis expositura erat onus)

4 ac discipulos nacti, illic septem mansimus dies: qui quidem divinitùs afflati, Paulum monebant, ne Hierosolymam ascenderet.

5 Postquam dies illos transegimus, profecti sumus, deducentibus nos omnibus unà cum fœminis ac liberis, donec urbem egressi, positis genibus in littore supplicavimus.

6 Ac postquam inter nos consalutavimus, nos navem conscendimus: illi domum reversi sunt.

7 Non expedita à Tyro navigatione, Ptolemaidem pervenimus, & salutatis fratribus, apud eos mansimus unum diem.

8 Postridie Paulus cum suis profectus, venit Cæsaream, & ingressi domum Philippi Evangelistæ, qui erat ex septem, mansimus apud eum.

9 Huic erant filiæ virgines quatuor quæ vaticinabantur.

10 Commorantibus autem nobis complures dies, descendit quidam ex Judæa vates, nomen Agabus:

11 qui nos aggressus, capto-que Pauli cingulo, & colligatis suis manibus, ac pedibus dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est hoc cingulum sic colligabunt Hierosolymis Judæi, & in extraneorum manus tradent.

12 His auditis, nos & incolæ hortabamur ne Hierosolymam ascenderet.

13 Sed Paulus ita respondit: Quorsum ploratis, & animum meum angitis? Ego verò non solùm colligari, sed etiam mori Hierosolymæ paratus sum pro nomine Domini Jesu.

14 Nos igitur, illo non obtemperante, destitimus, &, Fiat Domini voluntas, diximus.

15 Post eos dies, adornata profectione, Hierosolymam ascendere contendimus,

16 comitibus discipulorum quibusdam à Cæsarea, qui ducebant, apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, veterem discipulum.

17 Postquam Hierosolymam pervenimus, libenter nos excepere fratres.

18 Postridie ingressus est Paulus unà nobiscum ad Jacobum, adfueruntque seniores omnes:

19 quibus ille ſalutatis, narravit ſingulatim quæ feciſſet Deus apud exteras nationes ſuo miniſterio.

20 Quibus auditis illi, actis Domino gratiis, Paulum ſic alloquuntur: Vides frater, quàm multa Judæorum millia ſint, qui crediderunt, & omnes legis ſtudioſi ſunt.

21 De te autem auditione acceperunt, te à Moſe deficiendum eſſe, docere omnes apud externas nationes Judæos, negantem eis eſſe circuncidendos liberos, nec moribus vivendum.

22 Quid ergo eſt? Omnino oportet, ut conveniat multitudo: audient enim veniſſe te.

23 Hoc igitur facito, quod nos tibi dicemus. Sunt nobis homines quatuor, voto obſtricti.

24 Hos aſſume, & cum eis luſtrare, & apud eos ſumptum facite, ut caput tondeant, intelligantque omnes, eorum quæ de te audiverunt, nihil eſſe, ſed te quoque ſic te gerere, ut legi pareas.

25 Quod ad extraneos, qui crediderunt, attinet, nos ſcripto ad eos decrevimus, nihil tale ſervandum eis eſſe, niſi ut deaſtris immolata, & ſanguinem, & ſuffocata, & ſtuprum virent.

26 Tum Paulus aſſumptis illis hominibus, ſequenti die cum eis luſtratus, intravit in fanum: & completos luſtrationis dies nunciavit, donec oblatum eſt pro eorum unoquoque fertum.

27 Sed jam propemodum abſolutis ſeptem diebus, Aſiatici Judæi eum in fano conſpicati, vulgus omne confundere, & injectis ei manibus clamare:

28 Viri Iſraelitæ, ſuccurrite. Hic eſt homo ille, qui contra populum, & legem, & hunc locum, omnes ubique docet. Quin etiam Græcos in fanum induxit, & hunc locum profanavit.

29 Viderant enim Trophimum Epheſium in urbe cum eo, quem in fanum à Paulo introductum eſſe arbitrabantur.

30 Ita commota urbe tota, & facto populi concurſu, capitur Paulus, & extra fanum trahitur, ac ſtatim clauduntur fores.

31 Conantibus autem eum interficere, aſcendit ad cohortis tribunum fama, totam Hieroſolymam eſſe confuſam:

32 qui confeſtim aſcitis militibus ac centurionibus, in eos decurrit. Illi, viſo tribuno & militibus, Paulum pulſare deſierunt.

33 Tribunus acceſſit, eumque comprehendit, ac duabus conſtringi catenis imperavit: & quiſnam eſſet, quidve commiſiſſet, ſciſcitatus eſt.

34 Sed cum aliis aliud in turba clamantibus, certum ſcire propter tumultum nequiret, juſſit eum in caſtra duci.

35 Ut ventum eſt ad gradus, accidit, ut à militibus geſtaretur Paulus: tanta erat turbæ violentia.

36 Sequebatur enim populi multitudo, clamans: Tolle eum.

37 Et Paulus jam in caſtra introducendus, ſic Tribunum alloquitur: Licétne mihi tecum loqui? Et ille: Sciſne Græce? inquit?

38 Túne es Ægyptius ille, qui ſuperioribus diebus concita ſeditione, eduxit in ſolitudi-

nem

nem illa ficariorum quatuor millia?

36 At Paulus: Ego homo sum Judæus Tarsensis, civis non obscuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui.

40 Cumque ille permisisset, Paulus stans in gradibus populo manu significavit: factoque alto silentio, Hebraico sermone orationem habuit his verbis:

CAPUT XXII.

Paulum rationem fidei sua reddentem, aliquandiu Judæi audiunt. Illis verò clamantibus, virgis examinari jussus Romanum civem se esse declarat.

HOmines, fratres & patres, audite meam hanc ad vos defensionem.

2 Hic illi eum Hebræa lingua verba facientem audientes, majus silentium præstiterunt.

3 Et ille: Ego, inquit, homo Judæus sum, Tarsi in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patria lege accuratè institutus, Dei cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie:

4 qui hanc institutionem sum capitaliter insectatus, viros simul & mulieres constringendo, & in carcerem condendo.

5 Testis est mihi pontifex, & senatus universus, à quibus etiam epistolas ad fratres acceperam, & Damascum ibam, ut eos quoque qui illic essent, vinctos Hierosolymam adducerem ad supplicium.

6 Sed accidit, ut euntem me, & Damasco propinquantem, circa meridiem multa repentè lux de cœlo circumfulserit:

7 & collapsus ad terram, vocem audiverim dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego respondi: Quis es, Domine? Atque ille: Ego sum Jesus Nazarenus, inquit, quem tu persequeris.

9 Qui autem mecum aderant, lucem aspexerunt illi quidem, & territi sunt: sed vocem non audiverunt alloquentis me.

10 Tum ego: Quid agam? Domine. Et Dominus: Surge, inquit, & proficiscere Damascum: illic tibi dicentur omnia, quæ tibi facienda esse statutum est.

11 Ego cùm præ lucis illius splendore non viderem, manu ductus à meis comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem pius, omnibus incolis Judæis probatus, venit ad me,

13 & astans mihi: Saule frater, inquit aspice. Et ego eodem temporis vestigio eum aspexi.

14 Atque ille, Deus majorum nostrorum, inquit, te ad voluntatem suam cognoscendam destinavit: & ad justum videndum, vocemque ex ejus ore audiendam:

15 quoniam ei testis futurus es apud omnes homines, eorum quæ & videris & audiveris.

16 Quocirca quid cunctaris? agedum, baptizare, & tua peccata elue, invocato nomine Domini.

17 Reverso autem mihi Hierosolymam, & in fano supplicanti, accidit, ut extra meipsum raptus,

18 viderem eum mihi dicentem: Propera, & Hierosolyma celeriter exi; non enim admittent

admittent tuum de me testimonium.

19 Et ego, Domine, inquam, sciunt ipsi ut ego solitus sim in custodiam dare, & per collegia verberare, eos qui tibi fidem haberent:

20 utque cum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & in ejus necem consentirem, vestimenta custodiens eorum qui interficiebant.

21 At ille: Vade, inquit: nam ego te ad longinquas gentes legabo.

22 Ad hæc usque verbo eum illi audiverunt, & hic clamorem sustulerunt: Tolle istum ex terris, inquiunt: non enim convenit eum vivere.

23 Ita vociferantibus illis, & vestimenta jactantibus, ac pulverem in aerem jacentibus,

24 jussit eum tribunus in castra duci, & de eo loris quæstionem haberi imperavit, ut cognosceret quam ob causam illi sic ei occlamarent.

25 Sed dum ille loris eum constringit, Paulus eum qui aderat centurionem sic alloquitur: An hominem Romanum, eumque indemnatum, licet vobis verberare?

26 Hoc auditum, centurio tribuno nunciatum ivit. Vide, inquit, quid agas: nam hic homo Romanus est.

27 Tum eum aggressus tribunus: Dic mihi, inquit, ésne Romanus? Etiam, inquit ille.

28 Et tribunus: Ego magno precio istius civitatis jus redemi. Cui Paulus: At ego natus sum.

29 Hic statim eum omiserunt, qui erant de eo quæstionem habituri. Tribunus quoque territus est, cùm Romanum esse intelligeret, & eum colligasset.

30 Postero die volens certò scire, qua de re à Judæis accusaretur, solvit eum vinculis: & pontificibus unà cum toto eorum concilio venire jussis, Paulum deduxit, & apud eos statuit.

CAPUT XXIII.

Paulum causam dicentem Ananias percuti jubet. Dissensio inter ipsos accusatores oritur. Consolatur Deus Paulum. De Judæorum insidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici præsidi mittendum curat.

ET Paulus in concilium intuens, Viri fratres, inquit, ego me ad hunc diem sic ergà Deum gessi, ut optimè mihi conscius sim.

2 At pontifex Ananias eis qui ei astabant, imperavit, ut ejus os percuterent.

3 Tum Paulus: Percussurus est te Deus, inquit ei, paries incrustate. Ergo tu sedes, ut de me ex lege judices, & contra legem pulsari me jubes?

4 Hic assistentes dixerunt, Pontifici divino conviciaris?

5 Et Paulus: Nesciebam, fratres, inquit, esse Pontificem. Scriptum est enim: Principi populi tui ne maledicito.

6 Intelligens autem Paulus unam partem esse Sadducæorum, alteram Pharisæorum, vociferatus est in concilio: Viri fratres, ego Pharisæus sum, Pharisæi filius: speratæ resurrectionis mortuorum sum reus.

7 Hoc eo locuto, orta est Pharisæorum & Sadducæorum contentio, divisaque multitudo est.

8 Sadducæi enim resurrectionem, aut angelum, aut spiritum esse negant: at Pharisæi utrumque confitentur.

9 Hic

9 Hìc exorto ingenti clamore, ſurrexerunt Scribæ, quæ erant Phariſaicarum partium, & pugnantes dixerunt: Nullum in hoc homine malum invenimus. Quòd ſi eum ſpiritus eſt, aut angelus allocutus, ne pugnemus cum Deo.

10 Ita magna exorta contentione, veritus tribunus, ne Paulus ab illis diſcerperetur, juſſit exercitum deſcendere, eumque è medio illorum abreptum in caſtra ducere.

11 Proxima nocte aſtans ei Dominus dixit: Bono animo eſto Paule: ut enim de me Hieroſolymæ teſtificatus es, ſic tibi Romæ quoque teſtificandum eſt.

12 Deinde orta die conſpiratum Judæi quidam, & ſeſe devoverunt, ſi vel cibum vel potionem caperent, quin Paulum interfeciſſent.

13 Erant autem plus quadraginta, qui hanc conjurationem fecerunt,

14 Qui Pontifices & Senatores hujuſmodi oratione convenerunt: Diris noſipſos egimus, ſi quid guſtaremus, quin Paulum occiderimus.

15 Quamobrem vos tribuno & concilio ſignificate, ut cras eum ad vos deducant, tanquam de eo cognituros exactius. Nos verò, antequam ſiſtatur, parati ſumus eum perimere.

16 Has inſidias ſororis Pauli filius audivit, & venit in caſtra, ac eò ingreſſus, rem Paulo retulit.

17 Et Paulus advocato uno centurione, ſic ei dixit: Hunc adoleſcentem ad tribunum deduc: habet enim quod ei referat.

18 Ille igitur eo aſſumpto, & ad tribunum ducto, ſic tribuno dixit: Paulus is qui eſt in vinculis, evocatum me rogavit, ut hunc adoleſcentem ad te adducerem, habentem aliquid, tibi quod dicat.

19 Et tribunus eo manu prehenſo, inque ſecretum ducto, percontatus eſt quid eſſet, quod ſibi nunciandum haberet.

20 Cui ille ſic retulit: Conſtituerunt Judæi rogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, quaſi aliquid diligentius de eo interrogaturi.

21 Tu verò eis obſequi noli: nam inſidiantur ei, ex eis homines ſupra quadraginta: qui ſeſe devoverunt, ſi vel comederent, vel biberent, quin eum interemiſſent. Et nunc parati, tuum mandatum expectant.

22 Igitur tribunus adoleſcentem dimiſit, cum mandato, ne cui ea ſe tribuno declaraſſe diceret.

23 Deinde evocatos duos quoſdam centuriones alloquitur: Parate milites ducentos, qui Cæſaream proficiſcantur: item equites ſeptuaginta, & haſtatos ducentos, ad noctis horam tertiam:

24 adhibitis etiam jumentis, ut eò impoſitum Paulum ad Felicem prætorem perducant.

25 Scripſit autem epiſtolam, cujus exemplum eſt hoc:

26 CLAUDIUS LYSIAS præſtantiſſimo prætori Felici, ſalutem.

27 Hunc virum cùm Judæi comprehendiſſent, & interfecturi eſſent, ego cum exercitu ſuperveni, & eum eripui, ac Romanum eſſe didici.

28 Volens autem ſcire, quam ob cauſam illi eum accuſarent, deduxi eum in eorum concilium,

29 & de quæſtionibus legis eorum accuſari comperi, nec ullius criminis infimulari, quod morte ſit aut vinculis dignum.

30 Cùm

30 Cùm autem esset indicatum mihi, fore ut Judæorum appeteretur insidiis, ad te continuò misi, & simul accusatoribus, ut contra eum apud te dicerent, præcepi. Vale.

31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, assumptum Paulum noctu duxerunt Antipatridem.

32 Postridie siverunt equites cum eo proficisci, ipsi in castra reversi sunt.

33 Equites Cæsaream ingressi, epistola prætori tradita, Paulum quoque ei stiterunt.

34 Prætor ea lecta, sciscitatus ex qua esset provincia, ubi ex Cilicia audivit,

35 ita dixit: Audiam te, ubi tui quoque accusatores venerint: cúmque in Herodis prætorio jussit asservari.

CAPUT XXIV.

Tertullo accusante Paulus pro se causam dicit. Præsidi, & ejus uxori Christum annunciat. Speratam pecuniam, cùm frustra Felix expectasset, provincia decedens, vinctum Paulum relinquit.

POST quinque dies descendit pontifex Ananias cum Senatoribus, & oratore Tertullo quodam, qui apud Prætorem contra Paulum comparuerunt:

2 quo vocato, Tertullus sic accusare orsus est:

3 Quòd multa pace per te fruimur, quodque tua providentia hæc natio rectè administratur, id & semper & ubique approbamus, præstantissime Felix, & maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtundam, quæso ut nos pro æquitate tua paucis audias.

5 Nos hominem hanc nacti pestilentem, & seditiones omnibus toto orbe Judæis moventem, ac sectæ Nazaræorum principem,

6 eò usque, ut etiam fanum profanare conatus sit, comprehendimus, & ex lege nostra judicare voluimus.

7 Sed intervenit Lysias tribunus, qui eum magna vi ex manibus nostris abduxit,

8 jussitque, ut ejus accusatores apud te adessent: ex quo poteris, si quæres, certior fieri de omnibus his, quibus nos eum accusamus.

9 Ad hæc assenserunt etiam Judæi, hæc sic se habere dicentes.

10 Tum Paulus: cùm ei prætor annuisset ut diceret, respondit in hanc sententiam: Quòd te multos jam annos huic genti judicare scio, equidem eò confidentius pro me dico.

11 Quod tu intelligere possis me non plures duodecim compleviſſe dies, ex quo Hierosolymam ad Deum adórandum ascendi.

12 Neque verò me in fano deprehenderunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi seditionem facientem: nec in collegiis, nec per oppida:

13 nec me eorum possunt convincere, de quibus accusant.

14 Illud autem apud te confiteor, me ut fert institutio, quam sectam dicunt, sic Deum colere patrium, & omnia credere, quæ in lege & vatibus scripta sunt.

15 ac in Deo spem habere (id quod isti ipsi quoque expectant) resurrectionem fore mortuorum, tum justorum tum injustorum.

16 Atque equidem in eo me exerceo, ut intemerata conscientia, & apud Deum semper, & apud homines sim præditus.

17 Ve-

17 Veneram autem post annos complures, ut popularium meorum egestatem muneribus alleviarem, & munera libarem:

18 cum me in fano lustratum offenderunt, nulla cum turba aut tumultu, quidam ex Asia Judæi,

19 quos apud te præsto esse, accusareque decebat, si quid haberent contra me.

20 Aut etiam isti ipsi dicant, si quod deprehenderunt in me crimen, dum starem in concilio:

21 nisi fortè criminosa est hæc una vox, qua sic inter eos astans vociferatus sum:

22 De mortuorum resurrectione ego à vobis hodie reus agor.

23 His auditis, Felix amplius pronunciavit, eam institutionem satis perspectam habens: Cùm descenderit Lysias tribunus, inquit, cognoscam de vestra causa,

24 præcepitque centurioni, ut asservaretur Paulus, & remissius haberetur, neque quisquam suorum ei ministrare aut adire prohiberetur.

25 Post aliquot dies advenit Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, & accersitum Paulum audivit de fide in Christum.

26 Ac eo de justitia, & continentia, & futuro judicio disserente, territus Felix, dixit: In præsentia, abi: ego tempus nactus, evocabo te.

27 Accedebat eò, quòd pecuniam sibi à Paulo darum iri sperabat: ut eum solveret. Ideoque eum sæpius accersens, cum eo confabulabatur.

28 Peracto autem biennio, accepit successorem Felix Porcium Festum. Itaque volens gratum facere Judæis, Paulum vinctum reliquit.

CAPUT XXV.

Festus succedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæsarem appellat, Festus Agrippa regi negocium Pauli exponit, eundemque illi sistit, ut causam cognoscat.

FEstus provinciam ingressus, post triduum Cæsarea Hierosolymam ascendit:

2 seque apud eum stiterunt Pontifex, & Judæorum primi, contra Paulum:

3 contra quem à Festo beneficii loco postulabant, ut eum Hierosolymam accerseret: in animo habentes, eum in via per insidias occidere.

4 Festus respondit, Paulum Cæsareæ asservari, se verò brevi profecturum.

5 Quapropter qui vestrûm possunt, inquit, simul descendant: & si quid in hoc homine criminis est, accusent.

6 Deinde postquam apud eos non plus decem dies egit, Cæsaream descendit: & postridie pro tribunali sedens, Paulum jussit adduci.

7 Qui postquam advenit, circunsteterunt, qui Hierosolymis descenderant Judæi, multa & atrocia Paulo crimina impingentes, quæ demonstrare non poterant:

8 illo se nec in Judæorum legem, nec in fanum, nec in Cæsarem quicquam peccasse defendente.

9 Festus autem volens Judæis gratificari, dixit Paulo: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his causam apud me dicere?

10 At Paulus: Ad Cæsaris tribunal, inquit, asto, ubi me causam dicere decet. Judæis nullam feci injuriam, ut tu pulchrè scis.

11 Nam

11 Nam si sum nocens, & aliquid morte dignum commisi, quò minus moriar non recuso. Sin nihil eorum est de quibus hi me accusant, nemo me eis condonare potest. Cæsarem appello.

12 Tum Festus cum concilio collocutus, respondit: Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa rex, & Berenice, Cæsaream venerunt, salutaturi Festum.

14 Qui dum ibi complures morantur dies, Festus regi negotium Pauli exposuit. Est vir quidam, inquit, à Felice relictus in vinculis,

15 de quo me, postquam Hierosolymam veni, compellarunt Pontifices senatoresque Judæorum, eum poscentes ad supplicium.

16 Quibus ego respondi, non esse Romanis morem, hominem ullum ad necem condonare, priusquam reus præsentes habuerit accusatores, & locum sui contra criminationem defendendi obtinuerit.

17 Cùm igitur illi huc convenissent, ego nulla interposita mora, postridie pro tribunali sedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cùm præsto essent accusatores, nullum crimen inferebant, cujusmodi ego opinatus eram:

19 sed quæstiones quasdam de superstitione sua contra eum habebant, & de quodam Jesu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de hujusmodi quæstione dubitans, quæsivi an Hierosolymam proficisci vellet, & illic de his causam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Augusti cognitionem servaretur, appellavit. Et ego jussi ut asservaretur, donec eum mittam ad Cæsarem.

22 Tum Agrippa ita Festo dixit: Vellem ego quoque hominem audire. Et ille: Cras inquit, audies eum.

23 Igitur postridie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium intrant, unà cum tribunis & excellentibus in civitate viris. Et Festus, adducto jussu ejus Paulo, sic locutus est:

24 Agrippa rex, & omnes viri qui apud nos adestis, videtis hunc, de quo me omnis Judæorum multitudo & Hierosolymis & hic interpellavit, vociferans, eum vivere amplius non debere.

25 Ego cùm eum nihil capitale admisisse comperissem, & ipse ad Augustum provocasset, mittere statui:

26 tametsi quid certum de eo scribam ad Dominum, non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos, & maximè ad te, rex Agrippa, ut re discussa, habeam, quod scribam.

27 Absurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, nec quæ ei crimina imponantur, significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa, vitam actam à juventute, vocationemque suam, tanta auctoritate exponet, ut etiam Regis animum nonnihil flecteret, sed re infecta discedunt proceres.

HIC Paulum sic alloquitur Agrippa: Liberum est tibi pro te ipso dicere. Tum Paulus, porrecta manu seipsum defendit:

2 Quòd omnia de quibus à Judæis postulor, hodie sum apud te,

, rex Agrippa, defensurus,
3 qui sis omnium Judaica-
rum consuetudinum, ac contro-
versiarum vel in primis peritus,
quidem beatum me duco.
Quamobrem oro te, ut me æquo
animo audias.

4 Ac meam quidem ab ine-
unte ætate vitam, quæ ab initio
Hierosolymis inter meos popula-
res acta est, norunt omnes Ju-
dæi,

5 jam diu scientes (modò
velint fateri) me exactissima re-
ligionis nostræ secta vixisse Pha-
risæum.

6 Et nunc sto reus speratæ re-
præsentationis eorum, quæ ma-
joribus nostris à Deo promissa
sunt:

7 quò quidem se perventuras
duodecim tribus nostræ, Deum
noctes dieſque assiduè colendo,
sperant. De hac spe accusor, rex
Agrippa, à Judæis.

8 Itáne vero incredibile apud
vos judicatur, mortuos à Deo
excitari?

9 Equidem statueram multa
mihi contra Jesu Nazareni no-
men esse facienda.

10 Itaque feci Hierosolymis
multosque sanctorum ego in cu-
stodias inclusi, accepta à Ponti-
ficibus potestate, & interficien-
dos mea sententia damnavi.

11 Quin eos per omnia colle-
gia tormentis sæpe cogebam im-
piè loqui: jamque immodicè
in eos furens, persequebar etiam
ad exteras urbes.

12 Ac aliquando proficiscens
Damascum, cum potestate &
procuratione à Pontificibus ac-
cepta,

13 die medio, rex, in itinere
vidi de cœlo Solis splendore
majus lumen, quod me, meos-
que comites circumfulsit.

14 Ac nobis omnibus ad ter-
ram collapsis, vocem audivi af-
fantem me, & Hebræo sermone
dicentem, Saule, Saule, quid me
persequeris? Durum tibi fuerit
contra stimulos calcitrare.

15 Tum ego: Quis es, in-
quam, Domine? Et ille: Ego
sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Verùm surge, & consiste
in pedes. Nam eò tibi apparui,
ut te & ministrum & testem
constituam eorum quæque vi-
deris quæque tibi demonstrabo,

17 vindicando te à populo &
gentibus, ad quas nunc te mitto,

18 ad eorum oculos aperi-
endos: ut ex tenebris in lucem,
& ex Satanæ potestate, ad Deu-
m se convertant, & ita pecca-
torum veniam, & eandem cum
eis sortem consequantur, qui
fide mihi habenda sancti facti
fuerint.

19 Nec ego, rex Agrippa,
cœlesti visioni non fui dicto au-
diens:

20 quin primum eis, qui Da-
masci erant, & Hierosolymis,
perque omnem Judææ agrum,
necnon ipsis extraneis denuncia-
rem, ut vitam corrigerent, &
ad Deum se converterent, ac vi-
tæ correctione digna facerent.

21 His de causis Judæi me in
fano comprehensum conabantur
interficere.

22 Sed divino præsidio ad
hunc usque diem steti, infimos
juxta ac summos commonefaci-
ens, neque quicquam extra ea
dicens, quæ tum cæteri vates,
tum Moses, futura antè denun-
ciarunt:

23 videlicet supplicio afficien-
dum Christum, primumque ex
mortuis in vitam revocatum,
lucem populo & gentibus nun-
ciaturum.

24 Hæc

24 Hæc eo defendente, Festus magna voce dixit: Insanis, Paule: nimiæ te literæ ad insaniam redigunt.

25 At ille: Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera & sana verba profero.

26 Scit hæc rex, ad quem eò confidentius loquor, quòd eum nihil horum latère persuasum habeo. Nec enim hoc in angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, vatibus? Credis, scio.

28 Et Agrippa Paulo: Propemodum mihi persuades, ut Christianus fiam.

29 Et Paulus: Deum precor, inquit, ut & propemodum & planè, non solum tu, sed etiam omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qualis ego sum, exceptis his vinculis.

30 Hæc eo locuto, surrexit rex, & prætor, & Berenice, & eorum assessores:

31 & digressi loquebantur inter sese, eum hominem nihil morte aut vinculis dignum facere.

32 Agrippa verò Festo dixit, eum hominem absolvi posse, nisi Cæsarem appellasset.

CAPUT XXVII.

Paulo periculosam navigationem prænonenti non creditur, diu ventis undique jactati naufragium faciunt: omnes tamen salvi in terram evadunt.

UT autem nos in Italiam navigare decretum est, traditus est Paulus, & alii quidam vincti duo, centurioni nomine Julio, cohortis Augustæ:

2 Et conscenta nave Adramyttina, secundum Asiæ loca navigaturi solvimus, comitante nos Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3 Postridie ad Sidonem appulsi sumus: & Julius Paulo humane usus, permisit ei amicos ire, qui ejus curam gererent.

4 Inde postquam solvimus subter Cyprum navigavimus quòd erant venti contrarii:

5 ac navigato Cilicio, Pamphylioque pelago, Lyciæ Myrorum appulimus:

6 & ibi nactus centurio navem Alexandrinam, quæ in Italiam navigaret, eò nos imposuit.

7 Postquam autem complures diebus tardè navigantes, vix grè in eum locum qui est secundum Cnidum, venissemus, adstante nobis vento, subter Cretam secundum Salmonam navigavimus:

8 eamque ægrè præterlati, venimus in quendam locum, nomine Pulchros portus, prope quem urbs erat Lasæa.

9 Jam verò satis multo tempore transacto, cùm esset jam periculosa navigatio, quòd tranquillitas præteriisset, monebat Paulus eos hujusmodi verbis.

10 Viri, video cum detrimento, gravique non solùm oneris & navigii, verumetiam nostræ vitæ jactura, fore navigationem.

11 At centurio magis gubernatori, & navicurario, quàm Pauli dictis obtemperabat.

12 Ac quòd erat portus ad hybernia parum accommodatus, plerique consilium ceperunt, illinc quoque solvere, si fortè possent in Phœnicem appulsi hybernare, qui portus est Cretæ, spectans ad Africum, & ad Corum.

13 Itaque aspirante Austro, arbitrati se propositum assecutos solverunt, & propius Cretam præterferebantur.

14 Verùm haud multò pòst in eam procellosus ventus impegit, qui Euro-aquilo vocatur.

15 Et

15 Irà cùm correptum navigium contra ventum tendere non posset, cessimus, atque ita ferebamur.

16 Cumque subter parvam quandam insulam, nomine Claudam, cursùm tenuissemus, vix scapham tenere potuimus:

17 qua subducta, adjumentis utebantur succingentes navem: ac ne in Syrtim inciderent metuentes, demissa scapha sic ferebantur.

18 Sed quia vehementi tempestate jactabamur, altero die jactura facta est:

19 tertio die nos nostris manibus armamenta navis ejecimus.

20 Verùm neque Sole neque stellis complures jam dies apparentibus, & tempestate non mediocri incumbente, cæterò spes omnis salutis nostræ sublata erat.

21 Cùm autem multa esset inedia, Paulus in eorum medio astans, sic locutus est: Decebat quidem, ô viri obtemperantes mihi, à Creta non solvere, & hoc detrimentum damnumque lucrari.

22 Nunc tamen moneo vos, in bono sitis animo: nam nullius nostrûm vitæ jactura fiet, sed tantùm navigii.

23 Astitit enim mihi hac nocte Dei, cujus sum, quemque colo, angelus,

24 & ita dixit: Ne metue, Paule, ad Cæsarem te sisti oportet: at scito, tibi Deum omnes tecum navigantes condonasse.

25 Quamobrem bono este animo, viri: confido enim Deo, ita fore quomodo mihi promissum est.

26 Oportet autem nos in aliquam insulam ejici.

27 Deinde ubi quartadecima nox venit, cùm in Adria agitaremur, sub noctem mediam nautæ, quòd se alicui terræ propinquare suspicabantur,

28 demisso perpendiculo nautico, invenerunt ulnas viginti. Deinde paululum progressi, & iterum contati, invenerunt ulnas quindecim:

29 ac ne in aspera loca inciderent veriti, jactis de puppi quatuor anchoris, optabant oriri diem.

30 Sed cum nautæ ex navi effugere conarentur, & scapham in mare demisissent, quasi qui ex prora anchoras extensuri essent.

31 Paulus centurioni & militibus dixit: Nisi hi manserint in navi, vos evadere non potestis.

32 Tum milites scaphæ funes absciderunt, eamque delabi siverunt.

33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes, ut cibum caperent, cohortabatur: Hic decimusquartus dies agitur, inquit, cùm expectantes jejuni permanetis, nihilque sumpsistis:

34 itaque vos ut cibum capiatis exhortor. Hoc enim ad vestram salutem pertinet. Nam nullius vestrûm vel pilus ex capite cadet.

35 His dictis sumptum panem, actis in omnium conspectu Deo gratiis, fregit, ac comedere cœpit.

36 Tum omnes alacres reddi-ti, ipsi quoque cibum ceperunt.

37 Eramus autem in navi capita in summa ducenta septuaginta sex.

38 Deinde cibo satiati, navem exoneraruntjacto in mare frumento.

39 Octa die, terram non agnoscebant: sed sinum quendam animadvertebant, qui littus habebat, in quod cogitabant, si fieri posset, navem appellere.

40 Itaque

40 Itaque detractas anchoras permiſerunt in mare, ſimulque laxatis gubernaculorum ſcalmis, & ſublato ad flatum velo, tendebant ad littus.

41 Sed in locum bimarem delati navem illiſerunt, ita ut affixa prora maneret immobilis, puppis undarum vi ſolveretur.

42 Militum autem conſilium fuit, ut vinctos occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed centurio Paulum ſervare volens, eos illo conſilio prohibuit: juſſitque ut qui nare poſſent, primi ſe jacerent, & ad terram evaderent:

44 cæteri partim in tabulis, partim in quavis re ex navi. Atque ita factum eſt, ut omnes in terram evaderent incolumes.

CAPUT XXVIII.

Barbarorum humanitas erga naufragos. Paulus viperam manu tollit illæſus, Publium & alios ſanat. Melita ſolventes Romam perveniunt. Paulus Judæis cauſam ſuam exponit: Jeſum docet biennio.

ELapſi autem, tum demum intellexerunt, inſulam Melitam vocari.

2 Barbari verò non vulgari humanitate erga nos uſi ſunt. Nam accenſo igne, nos omnes juverunt, propter inſtantem pluviam, & propter frigus.

3 Cùm Paulus autem multum ſarmentorum collegiſſet, ac igni impoſuiſſet, vipera propter calorem egreſſa, ejus manum invaſit.

4 Et barbari, ut pendentem de ejus manu beſtiam viderunt, dicebant inter ſe: Omnino homicida eſt hic homo, quem ex mari ſervatum, fas vivere non ſinit.

5 At ille excuſſa in ignem beſtia, nihil mali paſſus eſt:

6 illis futurum expectantibus ut arderet, aut ſubitò mortuus concideret. Sed poſtquam diu expectantes, nihil inconsueti ei videnti accidere, mutati dicebant, eſſe Deum.

7 Erant iis in locis prædia primo inſulæ, nomine Publii, qui nos acceptos triduum benigne tractavit hoſpitio.

8 Accidit autem, ut Publii pater febribus & torminibus laborans decumberet: ad quem ingreſſus Paulus, ac precatus, impoſitis illi manibus, eum ſanavit.

9 Quo facto, cæteri quoque qui morbis in inſula tenebantur, accedebant, ac curabantur:

10 qui nos etiam multis honoribus proſecuti ſunt, & ſolventibus neceſſaria ſubminiſtrarunt.

11 Poſt tres menſes ſolvimus in navi Alexandrina, quæ in inſula hyemaverat, inſignita Caſtoribus:

12 & Syracuſas appulſi, illic manſimus triduum.

13 Inde circuitu pervenimus Regium: & poſt unum diem, orto Auſtro, altero die venimus Puteolos.

14 Ubi fratres nacti, exorati ſumus, ut apud eos maneremus ſeptem dies, & ita Romam contendimus.

15 Unde fratres, cùm de nobis audiviſſent, nobis obviam prodierunt uſque ad Appium forum, & Tres tabernas. Quibus viſis, Paulus actis Deo gratiis, ſumpſit fiduciam.

16 Poſtquam Romam venimus, centurio vinctos præfecto caſtrorum tradidit. Paulo autem permiſſum eſt, ut ſolus cum cuſtode ſuo milite maneret.

17 Poſt

17 Post triduum convocavit Paulus Judæorum primos, eosque postquam convenerunt, sic alloquus est: Viri fratres, ego quamvis nihil contra populum, patriósve mores fecissem, vinctus Hierosolymis traditus sum in Romanorum manus,

18 qui me examinatum volebant absolvere, quod nullum in me foret capitale crimen.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non ut qui aliquid haberem, quòd populares meos accusarem.

20 Hanc igitur ob causam vos advocavi ut viderem & alloquerer. Nam causa spei Israelitarum, hac catena circundatus sum.

21 Et illi: Nos quidem, inquunt, neque litteras de te accepimus ex Judæa, neque fratrum quispiam advenit, qui aliquid sinistrum de te nunciaverit, aut dixerit.

22 Cæterùm, vellemus ex te audire, quæ sentias. Nam de ista quidem secta notum est nobis, ei ubique contradici.

23 Ac dicto ei die, venerunt ad eum in hospitium plures: quibus ille differebat, divinum regnum testificans, & eis de Jesu, ex Mosis lege, & vatibus, à mane ad vesperam persuadere conans.

24 At aliis quidem oratione persuadebatur, alii non credebant:

25 cumque inter sese discordes essent, discedebant, Paulo unum verbum locuto, videlicet: Rectè allocutus est Spiritus sanctus, per Esaiam vatem, majores nostros,

26 dum ait: Adi populum istum, & dicito: Audietis quidem, sed non intelligetis: & aspicietis, sed non perspicietis.

27 Torpet enim animus istius populi, & auribus obtusè audiunt, & occlusos habent oculos, ne oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, ac mutentur, atque ita, eos ego sanem.

28 Quapropter hoc vobis notum esto, missam extraneis esse divinam salutem, qui etiam audient.

29 His ab eo dictis, abierunt Judæi, multam habentes inter sese contentionem.

30 Mansit autem Paulus totum biennium in conducto privatim, atque omnes admittebat, qui eum adibant,

31 divinum regnum publicans, & de Domino Jesu Christo summâ cum libertate, sine impedimento docens.

PAULI

PAULI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAPUT I.

Ab Apostolatus sui approbatione exorsus, Evangelii commendationem subnectit, per quod Deus virtutem suam exerit servandis Fide hominibus, impia gratitudinis reis: in quos ira Dei meritò effusa colligitur, quòd laxatis habenis in omne scelus passim ferantur.

PAULUS JESUS CHRISTI servus, vocatus Apostolus ad Evangelium Dei segregatus,

2 quod antè promiserat per vates suos in sacris literis,

3 de filio suo, orto ex Davidis semine quod ad carnem attinet:

4 definito Dei filio cum potentia, secundum spiritum sanctificum, dum ex mortuis resurgit Jesus Christus Dominus noster:

5 per quem gratiam sumus & Apostolatum adepti, ut obediatur fidei ob ejus nomen apud omnes gentes,

6 in quibus vos quoque estis vocati Jesu Christi.

7 Omnibus, qui Romæ estis, Deo charis, vocatis, sanctis, gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primùm, ago Deo meo gratias per Jesum Christum de vobis omnibus, quod vestra fides toto orbe divulgatur.

9 Testis enim mihi Deus est (quem ex animo in ejus filio Evangelio colo) me sine intermissione mentionem vestri facere semper in meis supplicationibus,

10 precantem ut (quod Dei voluntate fiat) tandem aliquando commoditatem adipiscar itineris ad vos visendos.

11 Cupio enim videre vos, ut divinum aliquod beneficium vobis communicem, vestri confirmandi gratia:

12 hoc est, ut una apud vos recreemur per utrorumque fidem, vestram & meam.

13 Nolo enim vos ignorare fratres, me sæpe statuisse adire vos (sed hactenus prohibitus sum) ut profectum aliquem apud vos quoque faciam, quemadmodum apud cæteras nationes.

14 Græcis juxtà, ac barbaris, doctis ac imperitis debeo.

15 Ita quod in me est, promptus sum, vos quoque qui Romæ estis, Evangelio instituere.

16 Nec enim me pudet Evangelii Christi: quippe quòd sit divina potentia, salutaris omni credenti, cùm Græco, tum Judæo.

17 Nam per id divina justitia exeritur, perpetuanda fide, quemadmodum scriptum est: Justus autem fide vivet.

18 Exeritur enim ira Dei de cœlo in omnem impietatem & injustitiam hominum, veritatem injustè supprimentium.

19 Nam

19 Nam quod Dei cognoſci poteſt, id apud eos manifeſtum eſt, utpote cùm Deus eis patefecerit.

20 Etenim quæ ejus ſunt inviſibilia, cujuſmodi eſt ejus ſempiterna potentia atque divinitas, ea ex mundi opificio, dum conſiderantur per opera, perſpiciuntur: ut ſint inexcuſabiles,

21 quoniam cognito Deo, non ei dignam Deo gloriam gratiamque tribuerunt: ſed vanis cogitationibus uſi ſunt, caligavitque eorum inſipiens animus:

22 ſapientes ſe profeſſi, ſtulti præſtiterunt:

23 & immortalis Dei gloriam ad imagines ſimiles hominis mortalis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium tranſtulerunt.

24 Quare Deus eos permiſit animi ſui cupiditatibus, in tantam impuritatem, ut ipſi ſua corpora in ſeſe deturpent:

25 quòd Dei veritatem in falſitatem tranſtulerint, & res creatas ſupra creatorem venerati coluerint, qui eſt laudandus in ſempiternum: Etiam.

26 Hanc ob rem permiſit eos Deus in turpes libidines ut eorum fœminæ mutaverint uſum naturalem in non naturalem:

27 ſimiliterque mares, omiſſo fœminæ uſu naturali, exarderunt mutua libidine, mares cum maribus obſcœna perpetrantes, atque ita dignam errore ſuo mercedem in ſe accipientes.

28 Ac quemadmodum Dei cognitione non probè uſi ſunt, ita permiſit eos Deus in improbam mentem, ita ut nefaria faciant,

29 pleni omnis injuſtitiæ, ſtupri, perverſitatis, avaritiæ, malitiæ: referti invidia, cæde, jurgio, fraudulentia, nequitia:

30 ſuſurrones, maledici, Dei oſores, contumelioſi, ſuperbi, arrogantes, malorum inventores, contumaces erga parentes,

31 Inſipientes, inſociabiles, inhumani, perfidioſi, immiſericordes:

32 qui cùm id eſſe divinum jus cognoſcant, ut qui talia faciunt, morte digni ſunt, non ſolùm ea faciunt, ſed etiam facientibus aſſentiuntur.

CAPUT II.

Omnes ad tribunal Dei ſiſtit, Gentibus excuſationem ab ignorantia præcidit. Urget Judæos à lege ſcripta in qua gloriabantur, æquatque eos inter ſe.

ITaque inexcuſabilis es, ô homo, quicunque damnas: nam eo ipſo quod alterum damnas, teipſum condemnas, cùm facias eadem tu qui damnas.

2 Scimus autem, ſeverum Dei judicium in eos futurum, qui talia faciunt.

3 An verò hoc putas, homo tu (qui eos damnas qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei judicium evaſurum?

4 An divitem ejus benignitatem & facilitatem, ac lenitudinem contemnis? ignorans, te Dei benignitate ad ſanitatem invitari?

5 Tu verò, quæ tua eſt duritas, & deploratus animus, congeris ipſe tibi ſupplicium in ſupplicii diem, & repræſentationis juſti Dei judicii,

6 qui ſuis cuique factis digna ſolvet:

7 hoc eſt, iis qui in rectè factis perſeverantes, gloriam, honoremque & immortalitatem quæruntvitam ſempiternam:

8 contentioſis autem, & in veritatem contumacibus, injuſtitiæ

stitiæ verò obedientibus, imminet sævitia, & pœna,

9 calamitas & angustia, omni hominis animæ pravè agentis, cùm Græci, tum Judæi.

10 Gloria verò, & honos, & pax omni rectè facienti cùm Græco, tum Judæo.

11 Nullum est enim apud Deum personarum discrimen:

12 nam quicunque sine lege peccaverint, sine lege etiam peribunt: item quicunque cum lege peccaverint, per legem damnabuntur.

13 Non enim legis auditores erunt apud Deum insontes, sed legis executores erunt insontes.

14 Cùm enim exterarum nationum homines, legem non habentes, natura legitima faciant, ii legem non habentes, ipsi sibi lex sunt.

15 qui quidem ostendant legis opus in suis animis inscriptum: id quod testabitur eorum conscientia: & utrorumque cogitationes eos vel accusabunt, vel defendent,

16 quo die judicabit Deus arcana hominum, ex evangelio meo, per Jesum Christum.

17 En tu Judæus nominaris: & in lege acquiescis, ac de Deo gloriaris,

18 & ejus voluntatem cognoscis, & præstabilia approbas, instructus lege:

19 tibique persuades, te cæcorum esse ducem, lumen eorum qui sunt in tenebris,

20 imprudentum præceptorem, imperitorum magistrum, qui veram legis cognitionem præ te feras.

21 Ergo qui alterum doces, teipsum non doces? qui prædicas non esse furandum, furaris?

22 qui adulterandum negas, adulteras? qui deastros detris, sacrilegium committis?

23 qui in lege gloriaris, tra legem committendo dedecoras?

24 Per vos enim mal dit Dei nomen apud exter tiones, quemadmodum scr est.

25 Nam ita demum pr circumcisio, si legi pareas contra legem committas, tu cumcisio in præputium abi

26 Quòd si præputiatus instituta conservat, nimirum jus præputium pro circumci habebitur:

27 damnabitque qui n præputiatus legem exequitur, qui literam & circumcisionem habens, contra legem facis.

28 Non enim is Judæus qui manifestò est: nec ea cumcisio est, quæ manifesta carne est:

29 sed is Judæus est, qui cultè est: & ea circumcisio quæ cordis est, spiritu, non ris: cujus Judæi laus non ab minibus est, sed à Deo.

CAPUT III.

Concedit Judæis aliquam, ex dare prærogativam, sed qua nitus in Dei misericordia sit. Judæos ac Gentes esse peccatores, auctoritate Scriptura confirmat: usumque gis monstruus, Fide nos justificari colligit.

QUÆ nam est ergo Jud præstantia? aut quæ circumcisionis utilitas?

2 Multa omnino. Primò quòd eis credita sunt oracula divina.

3 Quid enim, si diffiderunt nonnulli? Num eorum diffidentia Dei fidem abolebit?

4 Absit. Quin sit Deus ver

& omnis homo mendax, quemadmodum literis proditum est: Ut fis æquus in tuis dictis, & vincas obtineas.

5 Sed si injustitia nostra, Dei justitiam commendat, quid dicemus? Num Deus injustus est, qui supplicium irroget? Humano more loquor.

6 Absit. Alioquin quomodo judicaret Deus mundo?

7 Verùm si Dei veritas mea falsitate amplificatur, ad ejus gloriam, cur ego tandem ut nocens damnor?

8 quin potius faciamus mala, ut eveniant bona. Sic enim male de nobis dicitur, & sic aiunt quidam dicere nos, qui meritò damnandi sunt.

9 Quid ergo? antecellimus? Nequaquam. Convicimus enim, & Judæos, & Græcos omnes peccato subesse,

10 quemadmodum est in literis: Non est justus, ne unus quidem:

11 non est qui sapiat, non est qui Deo studeat.

12 Omnes pariter deflectunt, inquamque sunt: non est qui bene faciat, non est, ne unus quidem:

13 Sepulchrum patens eorum guttur est, linguis suis ad dolum utuntur: aspidum virus habent sub labiis.

14 Eorum os execratione amaritudinisque plenum est,

15 pedes ad fundendum sanguinem veloces:

16 exitium & calamitas est in earum viis,

17 & viam pacis nesciunt.

18 Non habent sibi propositum Dei metum.

19 Scimus autem quæcunque lex dicit, iis loqui, qui sunt in lege, ut omne os obmutescat, obnoxiusque fiat totus orbis Deo,

20 quòd per legis opera mortalium nemo justus fiet apud eum. Nam ex lege oritur agnitio peccati.

21 Nunc absque lege divina justitia patefacta est, à lege & vatibus testata:

22 divina, inquam, justitia, quam fide Jesu Christo habenda consequantur & obtineant omnes fidentes. Non enim est discrimen ullum:

23 nam omnes peccaverunt, divinaque gloria carent,

23 justificandi gratis, ejus beneficio, per liberationem quæ fit in Christo Jesu:

24 quem proposuit Deus placamentum, per fidem in ejus sanguine collocandum, ad demonstrationem justitiæ Dei, qui pro sua facilitate præteritis peccatis veniam det,

25 ut hoc tempore suam justitiam demonstret: ut sit ipse & justus, & qui Jesu fidem habentes justificet.

26 Ubi est ergo gloriatio? Excluſa est. Qua lege? operum? Non, sed fidei lege.

27 Censemus ergo fide justificari hominem, absque legis operibus.

28 An Judæorum solum Deus est? an non etiam extraneorum? Est etiam extraneorum:

29 quandoquidem unus Deus est, qui & circumcisionem fide, & præputium per fidem justificet.

30 Ergo legem abrogamus per fidem? Absit: imò legem stabilimus.

CAPUT IV.

Quod ante dixit de fide exemplo Abrahæ, Scriptura testimonio comprobat: & decies Imputationis vocem inculcat hoc capite.

QUid ergo dicemus Abrahamum noſtrum (quod ad humanam naturam attinet) parentem, conſecutum eſſe?

2 Si enim Abrahamus operibus juſtificatus eſt, habet quod glorietur, ſed non apud Deum.

3 Verùm quid dicunt literæ? Credidit autem Abrahamus Deo, id quod ei juſtitiæ ductum eſt.

4 In operante quidem merces, non gratiæ, ſed debiti locum habet.

5 At non operanti, ſed in eum credenti, qui ſontem juſtificat, ejus fides juſtitiæ ducitur:

6 quemadmodum David quoque hominis beatitatem in eo ſtatuit, ſi ei Deus juſtitiam tribuat ſine operibus.

7 Beati quorum remiſſa delicta, quorum obducta ſunt peccata.

8 Beatus homo, cui non imputat Deus peccatum.

9 Hæc igitur beatitudo in circumciſionémne cadit, an potius in præputium? Dicimus enim, ſi in Abrahamo habitam eſſe p ſtitia:

uomodo igitur habitam? cùm in circumciſione eſſet, an cùm in præputio: Non in circumciſione, ſed in præputio:

11 ac circumciſionis notam accepit, quæ ſigillum eſſet juſtitiæ fidei, quæ fides fuit in præputio, ut pater eſſet omnium fidentium, ſive præputiatorum (ut eis quoque juſtitia duceretur) ſive circumciſorum,

12 pater eſſet, inquam, non iis ſolùm, qui eſſent à circumciſione, verumetiam gradientibus per fidei veſtigia, quam parens noſter Abrahamus habuit in præputio.

13 Non enim per legem promiſſum eſt Abrahamo, aut ejus poſteritati, orbis hæredem fore, ſed per fidei juſtitiam.

14 Nam ſi, qui à lege ſunt, hæredes ſunt, vana fides eſt, & irrita promiſſio.

15 Lex enim pœnam parit. Siquidem ub lex non eſt, ne delictum quidem.

16 Ergo per fidem id fit, ut ſit gratuitum, quò rata ſit promiſſio omni poſteritati, non ſolùm quæ à lege, verumetiam quæ ab Abrahami fide ſit: qui noſtrûm omnium pater eſt,

17 (ut habetur ſcriptum: Te multarum gentium patrem effecturus ſum) videlicet apud eum cui credidit Deum: qui mortua vitam dat, & quæ non ſunt perinde ac ſi eſſent, vocat.

18 Qui Abrahamus contra ſpem ſpe credidit, fore ſe multarum patrem gentium, ut erat promiſſum: Sic erit tua poſteritas.

19 Itaque fide non infirmus non conſideravit ſuum corpus jam emortuum (qui propemodum centenarius eſſet) aut emortuam Saræ vulvam:

20 verùm de Dei promiſſo non dubitavit diffidentia, ſed fide valuit, Deoque gloriam tribuit:

21 exploratum habens, eum quæ promiſiſſet, etiam præſtare poſſe.

22 Itaque id ei juſtitiæ ductum eſt.

23 Non eſt autem ſcriptum propter eum ſolùm, ei ductum eſſe,

24 ſed etiam propter nos quibus futurum eſt ut ducatur credentibus in eum qui Jeſum Dominum noſtrum ſuſcitavit à mortuis:

25 qui Jeſus propter noſtra delicta

delicta traditus, propter noſtram juſtitiam revixit.

CAPUT V.

Amplificationibus illuſtrat juſtitiam Chriſti quæ fide apprehenditur, quia datus eſt pro infirmis, & peccatoribus. Inde comparationem facit Chriſti cum Adam: mortis cum vita: Legis cum gratia.

1 Gitur fide juſtificati, pacem habemus cum Deo, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,

2 per quem fide aditum habuimus ad hoc beneficium, in quo ſtamus, & divinæ gloriæ ſpe gloriamur.

3 Neque id ſolùm, ſed etiam gloriamur in calamitatibus: illud ſcientes, quòd calamitas patientiam parit,

4 patientia probationem, probatio ſpem:

5 ſpes autem non pudefacit, quod Dei amore perfuſi ſunt animi noſtri, per Spiritum ſanctum nobis datum.

6 Nam Chriſtus, cùm nos adhuc eſſemus per tempus infirmi, pro ſontibus mortuus eſt,

7 cùm vix quiſquam etiam pro inſonte moriatur: nam pro viro bono fortaſſis aliquis mori ſuſtineat.

8 At Deus ſuum erga nos amorem in eo commendat, quòd cùm adhuc nocentes eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.

9 Ergo multo magis nunc ejus ſanguine juſtificati, defendemur per eum à ſupplicio.

10 Si enim, hoſtes cùm eſſemus, reconciliati ſumus Deo per ejus filii mortem: multò magis reconciliati ſervabimur per ejus vitam.

11 Quinetiam (quod plus eſt) in Deo gloriamur per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem ſumus aſſecuti.

12 Propterea quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum intravit: & per peccatum mors: atque ita ad omnes homines pervaſit mors, quatenus omnes peccarunt.

13 Nam uſque ad legem peccatum erat in mundo: atqui peccatum non ducitur, niſi eſt lex:

14 & tamen ab Adamo ad Moſem uſque etiam in eos qui non peccaverant, regnavit mors propter ſimilitudinem delicti Adami, qui futuri exemplum eſt.

15 Sed non eadem beneficii, quæ delicti ratio eſt. Si enim unius delicto multi mortui ſunt, multò magis Dei beneficium, atque donum, unius hominis Jeſu Chriſti beneficio in multos exuberavit.

16 Neque eſt eadem condonationis ratio, quæ eſt ejus quod accidit per unum qui peccavit. Nam unus in cauſa fuit, ut judicium, & porro damnatio conſequeretur: at beneficium peperit multorum delictorum abſolutionem.

17 Si enim unius delicto mors per unum regnavit, multò magis qui tam excellens juſtitiæ beneficium atque donum fuerint adepti, in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum eſt, ut omnes homines damnarentur: ſic etiam unius juſtitia fit, ut omnes homines abſolvantur atque vivant.

19 Ut enim unius hominis contumacia ſontes effecti ſunt multi: ſic etiam unius obedientia juſti efficientur multi.

20 Lex autem supervenit, quò plus esset delicti: quò plus autem fuit peccati, eò magis excelluit gratia:

21 ut quemadmodum morte regnavit peccatum, sic gratia quoque per justitiam regnet, ad sempiternam vitam per Jesum Christum.

CAPUT VI.

Descendit ad sanctificationem, sine qua neminem induere Christi justitiam docet, argumento à Baptismo sumpto. Inde exhortationes ad vitæ puritatem deducit, brevemque mentionem interserit Legis abrogatæ.

QUid ergo dicemus? manebimus in peccato, quò plus sit gratiæ?

2 Nequaquam. Qui peccato mortui sumus, quomodo adhuc viveremus in eodem?

3 An ignoratis, quicunque sumus Christi Jesu nomine baptizati, ad ejus mortem esse baptizatos?

4 Sumus ergo unà cum eo per baptisma ad mortem sepulti: ut quemadmodum Christus ex mortuis in paterna gloria resurrexit, sic & nos in vitæ novitate gradiamur.

5 Si enim ejus mortis similitudine insititii facti sumus, etiam resurrectionis erimus:

6 illud scientes, veterem nostrum hominem simul esse crucifixum, ut peccati corpus aboleatur, ne nos amplius peccato serviamus.

7 Nam qui mortuus est, is peccato absolutus est.

8 Quòd si unà cum Christo mortui sumus, etiam cum eo victuros credimus:

9 scientes, Christum ex mortuis excitatum, non jam moriturum esse, non jam morti esse obnoxium.

10 Quod enim mortuus est peccato mortuus est semel: quod autem vivit, Deo vivit.

11 Sic vos quoque existimate vosipsos mortuos quidem esse peccato, sed vivos Deo, per Jesum Christum Dominum nostrum.

12 Ne regnet ergo peccatum in mortali vestro corpore, ita ut peccato in corporis cupiditatibus pareatis.

13 néve membra vestra injustitiæ arma peccato præbete: sed Deo vos, ut ex mortuis vivos, & vestra membra justitiæ arma præbete.

14 Non enim dominabitur vobis peccatum: quippe cùm non sub lege sitis, sed sub gratia.

15 Quid tum? peccabimus, quoniam non sub lege sumus, sed sub gratia? Absit.

16 An nescitis, cui vosipsos servos præbetis obediendo, ejus servos esse, cui obediatis? vel peccati, ad mortem: vel obedientiæ ad justitiam?

17 Sed est Deo gratia, quòd cùm servi essetis peccati, parustis ex animo ei doctrinæ rationi quæ vobis tradita est:

18 ac peccato liberati, mancipati estis justitiæ.

19 Humano more dico, propter vestræ humanæ naturæ imbecillitatem. Ut enim vestra membra impuritati ac sceleri serva præbuistis ad scelus, ita nunc quoque membra vestra serva præbete justitiæ ad sanctimoniam.

20 Nam cùm servi essetis peccati, eratis à justitia liberi.

21 Quem verò tum fructum percipiebatis eorum, quorum nunc vos pudet? Illorum enim finis mors est.

22 At nunc peccato liberati Deoque

Deoque emancipati, fructum vestrum percipitis, ad sanctitatem, ad extremum vitam adepturi sempiternam.

23 Etenim peccati stipendia, mors est: at Dei beneficium, sempiterna vita, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VII.

Explicat quid sit non esse amplius sub lege, sumpto ex conjugii lege exemplo. Idque in legis contumeliam ne urgeat, nostra culpa factum esse docet, ut in mortis materiam cederet, quæ in vitam data erat. Exin transit ad describendam spiritus & carnis luctam.

AN ignoratis, fratres (nam legis scientes alloquor) legem homini tandiu imperare quandiu ea vivit?

2 Etenim marita mulier viventi viro lege obstricta est. Sed si vir mortuus fuerit, ea à viri lege soluta est.

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, si fiat alterius viri. Verùm si vir moriatur, libera est à lege, ita ut adultera non sit, si fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti estis legi, per Christi corpus, ita, ut in jus alterius transieritis, ejus qui ex mortuis excitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cùm enim essemus in carne, peccatorum perturbationes à lege orientes, in membris agebant nostris, ita ut morti fœtificaremus.

6 At nunc lege soluti sumus, ei mortui qua tenebamur ita ut serviamus in novo spiritu, non in vetere litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? minimè: sed peccatum non nossem, nisi per legem. Nam cupiditatem nescissem nisi diceret lex: Ne concupiscito.

8 Peccatum autem, occasionem nactum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem absque lege peccatum est mortuum.

9 Ego verò aliquando sine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 ego mortuus sum: atque ita præceptum vitæ causa comparatum, compertum est mihi mortiferum.

11 Peccatum enim occasionem nactum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem sancta est, & præceptum sanctum, & justum & bonum.

13 Ergo quod bonum est id mihi mors fuit: Nequaquam: sed peccatum, quòd ut appareret peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut esset quàm peccantissimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem esse spiritualem: ego verò carnalis sum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnosco. Non enim quod volo, id ago: sed quod odi, id facio.

16 Quòd si quod nolo, id facio, legem bonam esse consentio.

17 Nunc non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc est in mea carne, bonum. Nam velle inest mihi: sed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, id ago.

20 Quòd si quod nolo ego, id facio, non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quod ad interiorem hominem attinet:

23 sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet?

25 Ago Deo gratias, per Jesum Christum Dominum nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit nihil damnationis esse iis qui sunt Christo inserti per eius spiritum, utcunque onerati sint adhuc peccatis. Illo enim spiritu vivunt, cujus testimonium dubitationem omnem arcet, & miserias præsentes sublevat.

1 Itur nulli jam damnationi sunt obnoxii, qui in Christo Jesu, non carnis, sed spiritus arbitrio parent.

2 Nam lex spiritus vitalis in Jesu Christo, liberavit me à lege peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non poterat, quoniam ipsa in eo propter carnem infirma erat, id Deus præstitit suo ipsius filio misso, carne sontis simili, & pro peccato peccatum damnavit in carne,

4 ut legis justificatio in nobis perageretur, qui non carni obtemperamus, sed spiritui.

5 Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, secundùm carnem affecti sunt: qui ad spiritus, secundum spiritum.

6 Carnis autem affectio est mors: at spiritus affectio vita est, atque pax:

7 siquidem carnis affectio inimicitiæ sunt adversus Deum, quippe quæ Dei legi non pareat: nec enim potest.

8 Qui sunt autem in carne, Deo placere nequeunt.

9 At vos non estis in carne, sed in spiritu, si modò Dei spiritus habitat in vobis. Quòd si quis Christi spiritum non habet, is Christi non est.

10 Si verò Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est per peccatum, sed spiritus vivus est per justitiam.

11 Quod si spiritus ejus qui Jesum ex mortuis excitavit, habitat in vobis, is qui Christum ex mortuis excitavit, etiam vestra mortalia corpora revocabit in vitam, per inhabitantem in vobis spiritum suum.

12 Quapropter, fratres, debemus non carni, ut ad carnis libidinem vivamus.

13 Nam si carnis arbitrio vixeritis, morituri estis. Sin spiritu corporis actiones peremeritis, vivetis.

14 Nam quicunque Dei spiritu aguntur, ii Dei filii sunt.

15 Non enim servitutis spiritum accepistis rursus ad metum: sed spiritum accepistis adoptionis, per quem clamamus, Abba, Pater.

16 Is spiritus animis nostris testatur, nos esse Dei liberos:

17 quod si liberos, etiam hæredes, hæredes inquam Dei, Christi autem cohæredes: si modò simul patiamur, ut simul etiam glorioſi fiamus.

18 Censeo autem, ea quæ hoc tempore patienda sunt, nequaquam esse paria gloriæ, qua fumus afficiendi.

19 Ex

19 Ea est enim rerum naturæ expectatio, ut filiorum Dei patefactionem præstoletur.

20 Nam vanitati natura rerum subjecta est, non sua sponte, sed per eum qui eam spei submisit, fore ut ipsa quoque rerum natura ab interitus servitute asseratur, in gloriosam liberorum Dei libertatem.

21 Scimus enim, omnem rerum naturam hactenus congemiscere atque condolere.

22 Quinetiam nos quoque, qui spiritus primitias habemus, intra nos ipsos gemimus, adoptionem expectantes, liberationem nostri corporis.

23 Nam spe servati sumus. Spes autem eorum quæ cernuntur, spes non est. Quod enim cernit quis, cur speret?

24 Quòd si quod non cernimus, id speramus, per patientiam expectamus.

25 Adde, quod spiritus quoque nostris succurrit infirmitatibus. Nam quid oremus, ut fieri debet, nescimus: sed ipse spiritus pro nobis supplicat gemitibus ineffabilibus.

26 Animorum autem indagator novit quæ sit spiritus affectio, qui quidem sic, ut Deus postulat, pro sanctis oret.

27 Scimus autem, Dei amantibus omnia ad bonum conferre, qui divino decreto sunt vocati.

28 Quos enim prænovit, etiam destinavit imaginis filii sui consimiles, ut sit is in multis fratribus primogenitus.

29 Item quos destinavit, hos etiam vocat: & quos vocat, hos etiam justificat: & quos justificat, hos etiam glorioſos efficit.

30 Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus à nobis est, quis contra nos?

31 qui suo ipsius filio non pepercerit, sed eum pro nobis omnibus tradiderit, potéstne non unà cum eo nobis omnia largiri?

32 Quis Dei electos accuset? Deus est qui absolvit?

33 quis est qui damnet? Christus est qui mortuus est, vel potius qui resurrexit, qui etiam est ad Dei dexteram, & pro nobis supplicat,

34 quis nos divellat ab amore Dei? Calamitas? an angustia? an vexatio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladii? quemadmodum scriptum est:

35 Tua causa necamur quotidie, pro lanionis ovibus ducimur:

36 & tamen in his omnibus exuperamus per eum qui nos adamavit.

37 Nam (quomodo mihi persuasum est) neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura,

38 neque sublimia, neque demissa, nec ulla alia rerum natura possit nos ab amore Dei divellere, qui amor est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Judæis occurrit, ac duplex filiorum Abraha genus dicit, cunctaque in hoc negotio peragi ex Dei voluntate, instar figuli. Tum vocationem Gentium tum Judæorum reprobationem Prophetarum testimoniis testatam ostendit.

Verum dico in Christo, non mentior, testis est mihi mea conscientia, in spiritu sancto,

2 magno me animi dolore & irremiſſo cruciatu affici.

3 Optarem enim meipſum à Chriſto infeliciter alienatum eſſe pro meis fratribus: meis, quod ad carnem attinet, cognatis:

4 qui ſunt Iſraelitæ, quorum eſt adoptio, & gloria, & fœdera, & legiſlatio, & cultus, & promiſſiones:

5 quorum ſunt patres, & ex quibus eſt Chriſtus, quod ad carnem attinet, qui eſt ſuper omnia Deus collaudandus in ſempiternum, Etiam.

6 Neque id eò dico, quòd Dei dictum exciderit. Non enim omnes ab Iſraele orti, ſunt Iſraelitæ:

7 neque quia ſunt Abrahami progenies, ideò ſunt omnes filii. Sed ab Iſaaco tibi denominabitur progenies:

8 hoc eſt non carnis filii, ii ſunt Dei filii: ſed promiſſionis filii, progenies habentur.

9 Promiſſionis enim eſt hoc dictum: Cùm reviſam te hoc tempore, habebit Sara filium.

10 Neque verò illi ſolùm, ſed etiam Rebeccæ ex uno Iſaaco parente noſtro uterum ferenti,

11 fœtibus nondum natis nec ullo bono malove functis, ut Dei per electionem decretum, non ex operibus,

12 ſed ex vocante ratum eſſet, Rebeccæ inquam dictum eſt: Major ſerviet minori.

13 Quemadmodum ſcriptum eſt: Jacobum amavi, Eſaum verò odio habui.

14 Quid ergo dicemus? Eſtne in Deo injuſtitia? Nihil minus.

15 Moſi enim dicit: Gratiam facio, & miſericordiam tribuo, cuicunque mihi collibitum eſt.

16 Ergo non eſt volentis, neque currentis, ſed gratiam facientis Dei.

17 Sic enim in literis Pharaoni dicitur: Te ad hoc ipſum excitavi, ut in te meam oſtendam potentiam, utque meum nomen toto orbe prædicetur.

18 Ergo quem vult miſerari, & quem vult indurat.

19 Dices mihi: Quid jam queritur? nam ejus voluntati quis reſiſtat?

20 Eho homo, tu quis es qui cum Deo diſceptes? Scilicet dicet ficta res fictori: Cur me ſic feciſti?

21 Quaſi verò non liceat figulo ex eadem luti maſſa alia facere vas ad honeſta, aliud ad inhoneſta.

22 Quid Deus? ſi volens ſuam iram exercere, potentiamque declarare, tulit multa cum patientia iræ vaſa, ad exitium compoſita,

23 ſimul ut ſuam opulentam gloriam declararet in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam:

24 hoc eſt, in nos, quos etiam non ſolum ex Judæis, ſed & ex cæteris nationibus vocavit,

25 quemadmodum & in Oſea dicit: Vocabo non populum meum, populum meum: & non amatam, amatam:

26 ac quo loco negati fuerint meus eſſe populus, illic Dei viventis filii vocabuntur.

27 Eſaias verò ſic de Iſraelitis vociferatur: Etiamſi fuerint Iſraelitæ marina numeroſiores arena, evadent tantum reliquiæ.

28 Nam rem ſeverè atque ſemel, idque cum juſtitia, rem inquam ſeveram faciet Dominus in terra.

29 Et

29 Ac quemadmodum jam dixerat Esaias: Nisi nobis Dominus omnipotens semen reliquisset, instar nobis quod Sodomæ ac Gomorræ accidisset.

30 Quid ergo dicemus? Cæteras nationes, justitiam non persequentes, justitiam consecutas esse: justitiam inquam, quæ à fide manat.

31 Israelitas autem justitiæ legem persequentes, ad justitiæ legem non pervenisse.

32 Cur? Quoniam non per fidem sed per legis opera. Impegerunt enim in lapidem impactoriam:

33 quemadmodum scriptum est. Positurus sum in Sione lapidem impactorium, & petram illisoriam, cui quicunque confidet, non frustra erit.

CAPUT X.

Pertractat effecta electionis, quòd alii respuant, alii amplectantur Christum finem legis. Gentium vocationem à Mose, Judæorum verò indurationem ab Esaia prædictam recenset.

FRatres, equidem animi mei propensio, & ad Deum supplicatio, ad salutem spectat Israelitarum.

2 Nam de eis hoc testor, eos Dei studium habere, sed id inscitè facere.

3 Ignorantes enim divinam justitiam, suam autem justitiam statuere conantes, divinæ justitiæ non subjiciuntur.

4 Finis enim legis Christus est, ad omnium fidentium justitiam.

5 Nam de ea quidem justitia, quæ in lege sita est, scribit Moses, hominem, qui jussa præstiterit, victurum esse per ea.

6 At quæ à fide proficiscitur justitia, sic dicit: Ne dixeris cum animo tuo, Quis ascendet in cœlum? Hoc est Christum devocare.

7 Aut quis in Tartara descendet? Hoc est Christum ex mortuis educere.

8 Sed quid aiunt literæ? Oratio tibi propè adest, tibi in ore est, & animo. Hæc est quam de fide publicè habemus orationem:

9 quòd si & ore Dominum Jesum confessus fueris, & à Deo ex mortuis excitatum animo credideris servabere.

10 Nam & animo creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem.

11 Sic enim dicunt literæ: Quisquis ei confidet, non frustra futurum.

12 Nullum quidem Judæi Græcique discrimen est, cùm idem sit omnium Dominus, dives omnibus qui eum invocant.

13 Quisquis enim Domini nomen invocaverit, servabitur.

14 Sed possunt ne invocare eum, in quem non credunt? aut credere ei, de quo non audierunt? aut audire sine præcone?

15 aut prædicare, nisi qui erunt legati? quemadmodum extat in literis: O quàm elegantes sunt pedes nuntiantium pacem, nuntiantium bona?

16 Sed non omnes obtemperant Evangelio. Esaias enim dicit: Domine, quis credit orationi nostræ?

17 Ergo fides est ex auditione: auditio autem ex divina oratione.

18 Sed an non audiverint? inquam. Quid ni? cùm in omnes terras pervenerit eorum sonus, eorumque verba ad ultimum orbem?

19 Sed an non noverunt Israelitæ? inquam. Primus Moses dicit: Ego vos per non gentem provocabo: vos per imperitam gentem irritabo.

20 Esaias verò dicere audet: Repertus sum non quærentibus me: perspicuus factus sum non curantibus me.

21 Ad Israelitas verò sic dicit: Pando meas manus totum diem ad contumacem contradicentemque populum.

CAPUT XI.

Ne Judæorum rejectio ad oculi aspectum limitetur, deceptum olim Eliam fuisse ait. Et cùm radicem sanctam habeant, plures quoque ex iis fore sanctos. Gentes verò admonet humilitatis, & exclamat profunda Dei esse judicia.

NUM ergo rejecit Deus populum suum? inquam. Absit. Etenim ego Israelita sum, ex Abrahami semine, tribus Benjamiticæ.

2 Non rejecit Deus suum populum, quem prænovit. An nescitis de Elia quid dicant literæ, ut Deum contra Israelitas appellet?

3 Domine, tuos, inquit, vates interfecerunt, & aras everterunt, me solo relicto quem postulant ad necem.

4 Verùm quid ei dicit oraculum? Mihi reliqua feci septem hominum millia, qui Baali genua non summiserunt.

5 Similiter hoc tempore supersunt per gratuitam electionem reliquiæ.

6 Quod si gratuitò, ergo non per opera: alioquin gratia non jam esset gratia: Sin per opera, non jam est gratia: alioquin opus non jam esset opus.

7 Quid ergo? quod conquirunt Israelitæ id non sunt assecuti: at electi assecuti sunt, reliqui excæcati sunt.

8 sicuti literis proditum est: Dedit eis Deus torpentem animum: oculos ita ut non viderent: & aures, ita ut non audirent: id quod ad hunc diem durat.

9 Item David dicit: Sit eis ipsorum mensa laqueus & decipula, & offendiculum atque supplicium.

10 Caligent eorum oculi, ita ut non videant: eorumque dorsum jugiter incurva.

11 Quæro igitur, an impegerint ut caderent? Nequaquam. Sed eorum casu cæteris gentibus parta salus est, ut ipsi provocentur.

12 Quòd si eorum lapsus sum orbis divitiæ, si eorum inopia reliquarum gentium opes sunt, quanto magis eorum plena copia?

13 Vobis enim dico extraneis: quatenus equidem sum extraneorum Apostolus, ministerium meum illustro,

14 si quà meos possim pellicere consanguineos, & eorum servare nonnullos.

15 Nam si eorum rejectio, mundi est reconciliatio: quid erit cooptatio, nisi vita ex mortuis?

16 Quòd si primitiæ sanctæ sunt, ergo & massa: & si sancta radix est, ergo & rami.

17 Quod si ramorum quidam avulsi sunt, & tu oleaster in eos insitus es, & particeps factus radicis ac pinguedinis oleæ,

18 noli contra ramos gloriari. Quòd si gloriaris, non tu radicem fers, sed radix te.

19 Dices: Avulsi sunt rami, ut ego insererer.

20 Recte.

20 Rectè. Diffidentia evulsi sunt: tu fide stas. Ne insolesce, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, quid si ne tibi quidem parcat?

22 Vide ergo Dei benignitatem & severitatem: in lapsos severitatem: in te benignitatem, si modò in benignitate perman-seris. Alioquin & tu resecaberis:

23 & illi, nisi in diffidentia permanserint, inserentur. Potest enim Deus eos rursus inserere.

24 Nam si tu ex naturali amputatus oleastro, insitus es contra naturam in bonam olivam: quanto magis illi secundum naturam in propriam inserentur oleam?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, arcanum hoc, ne ipsi vobis placeatis: cæcitatem ex parte Israelitis contigisse, donec cæterarum gentium plenus intret numerus:

26 atque ita omnes Israelitæ serventur: quemadmodum memoriæ proditum est: Veniet ex Sione liberator, qui à sceleribus Jacobeos vindicet.

27 Atque hæc est pactio, quam ego cum eis facio: videlicet me eorum peccata sublaturum.

28 Quòd ad Evangelium attinet, sunt propter vos inimici: quòd vero ad electionem, sunt chari propter majores.

29 Sunt enim irrevocabilia Dei munera & vocatus.

30 Ut enim vos qui aliquando non paruistis Deo, horum contumacia misericordiam estis consecuti:

31 sic hi nunc, tributa vobis misericordia, non parent, ut ipsis quoque tribuatur misericordia.

32 Conclusit enim Deus omnes in inobedientiam, ut omnium misereatur.

33 O altam sapientiæ cognitionisque Dei opulentiam: quàm penitus recondita ejus judicia, quàm abstrusæ sunt rationes?

34 Quis enim Domini mentem novit? aut quis ei fuit à consilio?

35 aut quis illi antè contulit, ut ei gratia referatur?

36 Nam ab eo, & per eum, & propter eum omnia: ei gloria in sempiternum, Etiam.

CAPUT XII.

Paranetica tractat. Ad cultum Deo gratum: ad dilectionem non simulatam, etiam inimicorum adhortatur.

QUare cohortor vos, fratres, per Dei misericordiam, ut præstetis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, acceptam Deo, qui vester sit cultus rationalis.

2 Néve similes vos huic seculo præstate, sed vestræ mentis renovatione transfiguramini, ut quod velit Deus, quod bonum, acceptum, perfectumque sit, id approbetis.

3 Edico enim, per beneficium quod mihi collatum est, vestrûm cuivis, ne sibi plus arroget, quàm arrogare debeat: sed tantùm arroget, ut sobriè arroget, pro fidei modo, quem cuique Deus impertivit.

4 Ut enim uno in corpore multa membra habemus, quæ membra non omnia idem opus habeant:

5 sic multi sumus unum corpus in Christo, invicem alii aliorum membra,

6 sed

6 sed qui dotes pro collato in nos beneficio varias habeamus: ut divinationem pro fidei portione:

7 ut ministerium, ad ministrandum: sive quis doceat, ad docendum:

8 sive cohortetur, ad cohortandum: sive sit distributor, ut sincerè: sive præsit, ut sedulò: sive largiatur, ut hilarè faciat.

9 Charitas simulationis expers: vitii osores, virtutis tenaces,

10 ad fraternum mutuumque amorem proclives, honore prævenientes alius alium,

11 studio impigri, ferventes animo, tempori servientes,

12 spe gaudentes, in adversis patientes, in precibus assidui,

13 sanctorum egestatibus opitulantes, hospitalitatem exercentes.

14 Bene precamini vos infectantibus, bene precamini, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & cum plorantibus plorate,

16 eodem modo invicem animati: non vos animo efferentes, sed humilibus accommodantes. Ne vobis placete,

17 nemini malum pro malo reddite, date operam ut vos apud omnes homines honestè geratis.

18 Si fieri potest (quantum in vobis est) pacem cum omnibus exercete,

19 non vos ipsos ulciscentes, ô mihi charissimi, sed supplicio locum dantes. Extat enim scriptum: Mea est ultio, ego remunerabor, inquit Dominus.

20 Si itaque esurit inimicus tuus, da ei comedere: si sitit, da bibere. Id enim faciens, candentes carbones in ejus caput congeres.

21 Noli maleficio vinci, sed beneficio vince maleficium.

CAPUT XIII.

Vult ut subdamur magistratibus, proximum diligamus, vivamus juste, & Christum induamus.

OMnes mortales superioribus potestatibus pareant. Nulla est enim potestas, nisi à Deo: ac quæ sunt potestates, eæ à Deo sunt institutæ.

2 Itaque qui potestati repugnat, Dei institutioni resistit: qui que restiterint, pœnas dabunt.

3 non enim rectè factis metuendi sunt magistratus, sed pravè factis. Vis potestatem non timere? benefacito, & ab ea laudem consequeris.

4 Nam Dei minister est, tibi quod sit bono: Verùm si malè feceris, formida. Nec enim sine causa gladium gestat: quippe cùm sit Dei minister, ad irrogandas pœnas iis qui malè faciunt.

5 Quapropter parère necesse est, non solùm supplicii metu, sed etiam quia officii est.

6 Siquidem hanc ob causam tributa penditis: sunt enim publici Dei ministri, in hoc ipso assidui.

7 Quocirca solvite quod cuique debetis: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui metum, metum: cui honorem, honorem.

8 Nihil cuiquam debete, nisi ut ametis vos inter vos. Nam qui alios amat, is lege perfunctus est.

9 Etenim, Ne adulterato, Ne occidito, Ne furator, Ne falsum testator, Ne concupiscito, & si quod aliud præceptum est, id in hoc dicto summatim compre-

comprehenditur: Alterum ut teipſum amato.

10 Charitas alteri non malefacit. Itaque legis perfunctio charitas eſt:

11 præſertim cùm ſciamus, veniſſe tempus & horam quæ jam ſit nobis à ſomno expergiſcendum. Nunc enim propius nos eſt ſalùs, quàm tum cùm credidimus.

12 Diſceſſit nox, dies adeſt. Quare deponamus opera tenebrarum, & induamus arma lucis.

13 Honeſtè nos, ut in die, geramus: non comeſſationibus & ebrietatibus, non concubitibus & libidinibus, non jurgiis & æmulatione:

14 ſed induite Dominum Jeſum Chriſtum: néve carnis curam gerite, cupiditatibus indulgendo.

CAPUT XIV.

Commendat eos qui fide ſunt infirma, ne vitio noſtro ſcandalizentur. Et illis è diverſo imperat ut non temerè infirmiores judicent, ut intra adificationis, & charitatis terminos Chriſtiana conſiſtat libertas.

SI quis autem imbecilla fide eſt, huic nulla cum animi dubitatione opitulamini.

2 Alius omnibus veſci fas eſſe credit: alius infirmus, veſcitur oleribus.

3 Qui veſcitur, non veſcentem ne contemnito. Item qui non veſcitur, veſcentem ne damnato, cùm ei Deus ſubvenerit.

4 Tu quis es, qui alienum famulum damnes? Suo Domino ſtat, aut cadit. Conſiſtet autem: poteſt enim Deus eum ſtabilire.

5 Alius diem diemque diſcernit: alius dies omnes eodem loco habet. Suam quiſque ſententiam explorata habeat.

6 Qui dierum rationem habet, Domino habet: item qui dierum rationem non habet, Domino non habet. Qui veſcitur, Domino veſcitur: agit enim Deo gratias. Item qui non veſcitur, Domino non veſcitur, & agit Deo gratias:

7 Nullus enim veſtrûm ſibi ipſi vivit, nullus item ſibi ipſi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: ſive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivimus, ſive morimur, Domini ſumus.

9 Nam ideo Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit ac revixit, ut & mortuis dominetur, & vivis.

10 Tu verò cur tuum fratem damnas? aut tu cur tuum fratrem deſpicis? cùm ſimus omnes ad Chriſti tribunal adfuturi?

11 Scriptum eſt enim: Sic vivam (inquit Dominus) ut mihi ſe flectet omne genu, omniſque lingua Deum celebrabit.

12 Itaque noſtrûm quiſque cauſam pro ſe dicet apud Deum.

13 Quamobrem ne jam damnemus alius alium: ſed hoc potius ſtatuite, non eſſe fratri offenſioni, aut incommodo.

14 Scio, & per Dominum Jeſum perſuaſum habeo, nihil per ſe profanum eſſe, niſi quod putanti aliquid profanum eſſe, ei profanum eſt.

15 Verùm ſi propter eſum frater tuus offenditur, tu non jam charitatis officio fungeris. Noli eum tuo eſu perdere, pro quo mortuus Chriſtus eſt.

16 Ne committite igitur, ut malè audiat veſtrum bonum.

17 Non eſt enim Dei regnum cibus & potio: ſed juſtitia, & pax, & gaudium in ſpiritu ſancto.

18 In

18 In his enim qui Chriſto ſervit, is & Deo acceptus, & hominibus probatus eſt.

19 Quamobrem perſequamur ea quæ ad pacem, mutuamque utilitatem pertinent.

20 Noli eſus cauſa Dei opus abolere. Omnia quidem pura ſunt: ſed in eo malum eſt, ſi quis cum alterius offenſione veſcitur.

21 Decet neque carnes comedere, neque vinum bibere, neque quicquam, quo tuus frater vel impingat, vel lædatur, vel infirmetur.

22 Tu fidem habes: apud te habe, in Dei conſpectu. Felix qui ſeipſum non damnat, in eo quod probat.

23 Qui verò dubitat, ſi comedit, damnandus eſt, quoniam non facit id cum fiducia: & quicquid cum fiducia non fit, peccatum eſt.

CAPUT XV.

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur ſuum conferant ad confirmandos fratres infirmos, idque Domini Jeſu Chriſti ſalvatoris noſtri exemplo, qui ſeipſum omnibus communicavit, non ſolùm Judæis, ſed etiam Gentibus. Denique rationem reddit, cur hanc ad Romanos epiſtolam ſcripſerit. Obſecrat fratres per Jeſum Chriſtum, ut ſe laborantem precationibus adjuvent, ut liberetur ab incredulis Judæis.

DEbemus autem nos, qui fortes ſumus, imbecillorum infirmitates tolerare, neque nobiſipſis indulgere.

2 Quiſque noſtrûm alteri indulgeat, boni cauſa, ad ejus utilitatem.

3 Etenim Chriſtus non ipſe ſibi indulſit: ſed quemadmodum memoriæ proditum eſt, Tuorum conviciatorum convicia impetor.

4 Quæcunque enim antè ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam, & literarum conſolationem ſpem habeamus.

5 Faxit autem Deus, & patientiæ & conſolationis author, ut idem inter vos ſentiatis, ſicuti Chriſto Jeſu dignum eſt,

6 ut uno animo, unoque ore concelebretis Deum & patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

7 Quocirca opitulamini mutuò, ut & Chriſtus nobis ad Dei gloriam opitulatus eſt.

8 Dico autem, Jeſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter Dei veritatem, ad ea confirmanda quæ majoribus fuerant promiſſa:

9 utque cæteræ gentes Deum ob ejus miſericordiam celebrarent, quemadmodum ſcriptum extat: Quare te celebrabo apud gentes, tuumque nomen cantabo.

10 Item: Lætamini gentes, inquit, cum ejus populo.

11 Item: Laudate Dominum gentes omnes, eumque collaudate omnes populi.

12 Itemque Eſaias: Erit Iſæa radix, exiſtetque qui gentibus imperet, in quo gentes ſpem habebunt.

13 Cæterùm Deus ſpei omni vos lætitia atque pace compleat, fidentes, ut ſpe abundetis, vi ſpiritus ſancti.

14 Equidem hoc de vobis perſuaſum habeo, mei fratres, vos omnis eſſe bonitatis plenos, omni refertos cognitione, qui alius alium commonefacere poſſitis.

15 Sed ideo vobis aliquanto audacius ſcripſi, fratres, ut vos in memoriam revocarem, pro eo

eo quod in me divinitùs collatum est beneficio,

16 ut sim Jesu Christi publicus minister ad extraneos, sacrum Dei administrans Evangelium, ut extraneorum libatio accepta fit, per sanctum consecrata spiritum.

17 Itaque habeo quod in Christo Jesu glorier, apud Deum quidem.

18 Nam ne quidem eloqui ausim, quàm nihil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) effecerit per me Christus, tum verbis tum re,

19 tanta prodigiorum ac miraculorum, tanta divini spiritus vi, ut à Hierosolyma per circuitum, usque ad Illyricum, omnia Christi Evangelio repleverim:

20 idque ita, ut Evangelium docere contenderem, non ubi nominatus esset Christus, ne alieno fundamento superstruerem.

21 Sed quemadmodum scriptum extat: Quibus de eo non erat nunciatum, aspicient: & qui non audiverant, intelligent.

22 Itaque sæpenumero impeditus sum, quo minus ad vos venirem.

23 At nunc cùm jam in his tractibus locum non habeam, & vestri visendi cupiditate jam à multis annis tenear,

24 si quando in Hispaniam proficiscar, adibo vos. Spero enim, in itinere visurum vos, & à vobis illo deductum iri, si prius meam vestri aviditatem aliquantum explevero.

25 Nunc quidem proficiscor Hierosolymam, ministraturus sanctis.

26 Visum est enim Macedonibus & Achæis, collectam quandam conficere ad sanctorum pauperes, qui sunt Hierosolymis.

27 Visum est, inquam & sanè eis debent. Nam si extranei illorum spiritualia participarunt, debent viciſſim carnalibus rebus subvenire illis.

28 Hoc igitur ubi perfecero, eisque fructum hunc consignavero, isthac me conferam in Hispaniam.

29 Scito autem, cùm veniam ad vos, venturum cum plena Christiani Evangelii ubertate.

30 Exhortor autem vos fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, perque spiritus charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me supplicationibus adjuvetis,

31 ut eos evadam qui sunt in Judæa contumaces: utque id, cujus administrandi gratia Hierosolymam peto, gratum sit sanctis,

32 quo vos cum lætitia, Dei voluntate, visam, vobiscumque recreer.

33 Deus pacis vobis omnibus adsit. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Phœbam, salutat officiosè complures, admonetque ut eos caveant, qui dissidiorum authores sunt.

COmmendo autem vobis Phœbam, sororem nostram Cenchreensis ecclesiæ ministram,

2 ut eam per Dominum accipiatis, sicuti sanctis dignum est, eique adsitis, quacunque in re ei vobis erit opus. Nam ea cùm multis aliis, tum mihi adfuit.

3 Salutate Priscam & Aquilam, meos in Christo Jesu adjutores,

4 (qui pro mea vita suas objicere cervices: quibus non ego solus gratias ago, verumetiam omnes extraneorum ecclesiæ,)

5 & eorum domesticam ecclesiam.

siam. Salutate Epænetum mihi charissimum, qui est Achaiæ primitiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multum nostra causa laboravit.

7 Salutate Andronicum & Juniam, meos cognatos, & aliquando mecum unà captos, qui sunt in Apostolis insignes, qui etiam ante me Christo accesserunt.

8 Salutate Ampliam, mihi in Domino charissimum.

9 Salutate Urbanum, nostrum in Christo adjutorem: & Stachym, mihi charissimum.

10 Salutate Apellem, in Christo probatum. Salutate eos qui sunt ex Aristoboli familia.

11 Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familia, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ in Domino laborant: Salutate Persidem charissimam, quæ multum in Domino laboravit.

13 Salutate Rufum, hominem in Domino lectum, ejusque & meam matrem.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, & eorum socios fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & ejus sororem, & Olympam, & eorum socios omnes sanctos.

16 Salutate vos inter vos osculo sancto. Salutant vos Christi Ecclesiæ.

17 Cohortor autem vos, fratres, ut ab eis, qui seditiones & offensiones contra eam quam accepistis, doctrinam excitant, caveatis, eosque declinetis.

18 Nam ejusmodi homines non Domino Jesu Christo, sed suo ventri serviunt, & blanda speciosaque oratione fallunt animos non malitiosorum.

19 Nam vestra obedientia apud omnes increbuit, id quod vestra causa gaudeo. Sed volo vos ut ad malum simplices, sic ad bonum esse sapientes.

20 Deus autem pacis Satanam brevi sub vestris pedibus conteret. Adsit vobis Domini nostri Jesu Christi favor.

21 Salutant vos Timotheus meus adjutor, & Lucius, & Jason, & Sosipater, mei cognati.

22 Saluto vos ego Tertius qui hanc epistolam in Domino scripsi.

23 Salutat vos Caius, meus hospes, & totius ecclesiæ. Salutat vos Erastus procurator civitatis, & Quartus frater.

24 Favor Domini nostri Jesu Christi adsit vobis omnibus. Amen.

25 Ei autem qui potest confirmare vos secundum meum Evangelium, & Jesu Christi prædicationem, secundum patefactionem mysterii æternis temporibus taciti,

26 nunc autem declarati, & per vaticinas literas ex Dei immortalis instituto, ad obediendum fidei, ad gentes omnes explicati,

27 Soli sapienti Deo per Jesum Christum gloria in perpetuum. Amen.

Scripta est Corinthi, missa per Phœbam, Cenchreensis ecclesiæ ministram.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA PRIMA AD
CORINTHIOS.

CAPUT I.

Post gratulationem, qua vim habet exhortandi, taxat dissidia Corinthiorum, eosque à fastu ad humilitatem revocat : Nam evertens omnem mundi sapientiam, solam crucis prædicationem erigit.

PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, & Sosthenes frater,

2 divinæ Ecclesiæ quæ Corinthi est, sanctificatis per Christum Jesum, vocatis sanctis : necnon omnibus qui Domini nostri Jesu Christi nomen invocant, quocunque in loco, sive suo, sive nostro,

3 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Ago Deo meo semper de vobis gratias, ob Dei beneficium in vos collatum, per Jesum Christum :

5 quòd per eum adeò rebus omnibus ditati estis, omni & oratione & scientia,

6 (quemadmodum de Christo testimonium in vobis confirmatum est.)

7 ut nulla dote careatis, patefactionem expectantes Domini nostri Jesu Christi,

8 qui vos confirmabit ad extremum inculpatos, ad diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis Deus est, per quem ad ejus filii Jesu Christi Domini nostri communionem vocati estis.

10 Exhortor autem vos, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut idem omnes loquamini : neve sint in vobis dissidia, sed sitis in eadem mente, eademque sententia compositi.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, mei fratres, à Chloæ domesticis, inter vos esse lites.

12 Quod dico, hoc est, quòd vestrûm alius dicit, Ego sum Pauli : alius, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi.

13 Divisúne Christus est : Num Paulus pro vobis crucifixus est ? aut in Pauli nomen estis baptizati ?

14 Ago Deo gratias, quòd vestrûm neminem baptizavi, nisi Crispum & Caium :

15 ne quis dicat, me in meum baptizasse nomen.

16 Baptizavi præterea Stephanæ familiam. Cæterorum nescio an ullum baptizaverim.

17 Non enim ligavit me Christus ad baptizandum, sed ad docendum Evangelium, nulla cum orationis eruditione, ne crux inanis fiat.

18 Est enim crucis oratio perituris stultitia, servandis autem nobis divina potestas.

19 Scriptum est enim : Perdam sapientum sapientiam & prudentum prudentiam abolebo.

20 Ubi sapiens ? ubi literatus ? ubi hujus seculi conquisitor ?

Nonne

Nonne infatuavit Deus ſapientiam hujus mundi?

21 Poſtquam enim ex divina ſapientia non ita ſapuit mundus ut Deum cognoſceret, viſum eſt Deo, per prædicationis ſtultitiam ſervare fidentes:

22 quandoquidem & Judæi portentum poſtulant, & Græci ſapientiam quærunt.

23 Nos verò Chriſtum prædicamus crucifixum, Judæis offenſionem, Græcis ſtultitiam:

24 ſed ipſis vocatis, tum Judæis tum Græcis, Chriſtum Dei potentiam, Deique ſapientiam.

25 Nam quod Dei ſtultum eſt, id ſapientius eſt quàm homines: & quod Dei imbecillum eſt, id fortius eſt quàm homines.

26 Videtis enim, quomodo ſitis vocati, fratres: non multi quidem ſapientes, quod ad carnem attinet: non multi potentes, non multi nobiles;

27 ſed mundi ſtultiſſima Deus elegit, ut ſapientes confutaret: & mundi infirmiſſima elegit Deus, ut fortia confutaret:

28 & mundi ignobiliſſima contemptiſſimaque elegit Deus, & quæ nihil ſunt, ut quæ aliquid ſunt, aboleret,

29 ne quis mortalium glorietur apud Deum.

30 Ab eo autem vos eſtis per Chriſtum Jeſum qui nobis eſt ſapientia à Deo, juſtitia, & ſanctitas, & liberatio:

31 ut, quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Prædicationem ſuam in exemplum adducit, humanitus quidem abjectam, ſpirituali tamen virtute inſignem. Tandem concludit carnis judicio non poſſe æſtimari.

ITaque ego cùm veni ad vos fratres, ita veni ut nulla orationis aut ſapientiæ excellentia divinum vobis oraculum ponerem.

2 Statueram enim nihil ſcire apud vos, niſi Jeſum Chriſtum & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum infirmitate & metu ac tremore verſatus ſum apud vos:

4 & ejuſmodi oratione ac prædicatione uſus, quæ non perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis ſed ſpirituali potentique demonſtratione conſtaret:

5 ne veſtra fides in hominum ſapientia, ſed in Dei potentia ſtaforet.

6 Sapientiam autem loquimur apud perfectos, ſapientiam illam quam non hujus ſeculi, neque principum hujus ſeculi, qui abolentur:

7 ſed Dei ſapientiam arcanam loquimur, abditam, quam deſtinavit Deus ante ſecula ad noſtram gloriam,

8 quam nemo principum hujus ſeculi cognovit. Si enim cognoviſſent, nunquam gloriæ Dominum crucifixiſſent.

9 Sed (quemadmodum ſcriptum eſt) quæ nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus ſuis amatoribus.

10 Nobis autem Deus ſuo ſpiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abditiſſima.

11 Nam quis hominum ſcit hominis negotia niſi hominis ſpiritus, qui in eo eſt? ſic Dei negotia nullus ſcit, niſi Dei ſpiritus.

12 Nos vero non mundi ſpiritum accepimus, ſed profectum à Deo ſpiritum, ut intelligamus quæ nobis largitus Deus eſt:

13 quæ

13 quæ etiam eloquimur non
ditis humanæ ſapientiæ, ſed
ditis ſancti ſpiritus ſermoni-
, ſpiritualibus ſpiritualia com-
rentes.

14 Animalis autem homo non
pit quæ ſunt divini ſpiritus,
ippe quæ ſint ei ſtultitia: ita-
non poteſt ea cognoſcere,
quæ ſint ſpiritualiter exami-
nda.

15 At ſpiritualis explorat om-
, nec ipſe à quoquam ex-
ratur.

16 Quis enim Domini men-
m novit, ut eum inſtiget? At
os Chriſti mentem habemus.

CAPUT III.

Ratione reddita doctrinæ ſuæ humilis, docet quo loco habendi ſint miniſtri, quod munus, qua vera ædificandi ratio, monet Corinthios, ne patiantur animas ſuas profanari, ſuperba carnis ſapientia.

EGO verò, fratres, non po-
tui vos ut ſpirituales allo-
, ſed ut carnales, ut in Chriſto
fantes.

2 Lac vobis bibendum dedi,
n cibum. Nondum enim po-
tis: ſed ne nunc quidem ad-
c poteſtis, quippe qui ſitis ad-
c carnales.

3 Etenim cùm ſit inter vos
mulatio & lis, & diſſidia, nón-
e carnales eſtis, humanoque
more vos geritis?

4 Cùm enim dicat aliquis?
go ſum Pauli: alius, Ego A-
llo: nonne carnales eſtis?

5 Quis verò eſt Paulus? aut
uis Apollos? niſi miniſtri, per
uos vos credidiſtis, prout cuique
dit Dominus.

6 Ego ſevi, Apollos irrigavit:
ed Deus auxit.

7 Itaque neque ſator quic-
am eſt, neque irrigator, ſed
qui auget Deus.

8 Sator autem & irrigator idem ſunt: ſed uterque ſuam mercedem accipiet, pro ſuo labore,

9 Nos enim Dei ſumus adjutores: vos Dei agricultura, Dei ædificium eſtis.

10 Ego pro Dei beneficio in me collato, ut ſapiens architectus fundamentum jeci, alius ſuperſtruit: ſed videat quiſque quomodo ſuperſtruat.

11 Nam fundamentum aliud jacere nemo poteſt, præter id quod jactum eſt, qui eſt Jeſus Chriſtus.

12 Quòd ſi quis huic fundamento ſuperſtruit aurum, argentum, gemmas, ligna, fœnum, ſtipulam,

13 cujuſque opus perſpicuum fiet. Dies enim declarabit: nam igne patefiet: ac quale cujuſque ſit opus, ignis explorabit.

14 Si cujus opus, quod ſuperſtruxerit, manebit, is præmium accipiet.

15 Si cujus opus comburetur, is jacturam faciet, quanquam evadet ipſe quidem, ſed ſic ut per ignem.

16 An neſcitis, vos Dei eſſe templum, Deique ſpiritum in vobis habitare?

17 Si quis Dei templum corrumpet, corrumpet hunc Deus: templum enim Dei ſanctum eſt, qui eſtis vos.

18 Nemo ſe ipſum fallat. Si quis ſapiens ſibi videtur apud vos, in hoc ſeculo ſtultus fiat, ut fiat ſapiens.

19 Nam hujus mundi ſapientia, apud Deum ſtultitia eſt. Sic enim ſcriptum extat: Qui ſapientes ſua ipſorum calliditate capit.

20 Itemque: intelligit Domi-

nus

Nonne infatuavit Deus ſapientiam hujus mundi?

21 Poſtquam enim ex divina ſapientia non ita ſapuit mundus ut Deum cognoſceret, viſum eſt Deo, per prædicationis ſtultitiam ſervare fidentes:

22 quandoquidem & Judæi portentum poſtulant, & Græci ſapientiam quærunt.

23 Nos verò Chriſtum prædicamus crucifixum, Judæis offenſionem, Græcis ſtultitiam:

24 ſed ipſis vocatis, tum Judæis tum Græcis, Chriſtum Dei potentiam, Deique ſapientiam.

25 Nam quod Dei ſtultum eſt, id ſapientius eſt quàm homines: & quod Dei imbecillum eſt, id fortius eſt quàm homines.

26 Videtis enim, quomodo ſitis vocati, fratres: non multi quidem ſapientes, quod ad carnem attinet: non multi potentes, non multi nobiles:

27 ſed mundi ſtultiſſima Deus elegit, ut ſapientes confutaret: & mundi infirmiſſima elegit Deus, ut fortia confutaret:

28 & mundi ignobiliſſima contemptiſſimaque elegit Deus, & quæ nihil ſunt, ut quæ aliquid ſunt, aboleret,

29 ne quis mortalium glorietur apud Deum.

30 Ab eo autem vos eſtis per Chriſtum Jeſum qui nobis eſt ſapientia à Deo, juſtitia, & ſanctitas, & liberatio:

31 ut, quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Prædicationem ſuam in exemplum adducit, humanitus quidem abjectam, ſpirituali tamen virtute inſignem. Tandem concludit carnis judicio non poſſe æſtimari.

ITaque ego cùm veni ad vos, fratres, ita veni ut nulla cum orationis aut ſapientiæ excellentia divinum vobis oraculum exponerem.

2 Statueram enim nihil ſcire apud vos, niſi Jeſum Chriſtum, & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum infirmitate & metu ac tremore verſatus ſum apud vos:

4 & ejuſmodi oratione ac prædicatione uſus, quæ non perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed ſpirituali potentique demonſtratione conſtaret:

5 ne veſtra fides in hominum ſapientia, ſed in Dei potentia ſtaret.

6 Sapientiam autem loquimur apud perfectos, ſapientiam inquam non hujus ſeculi, neque principum hujus ſeculi, qui abolentur:

7 ſed Dei ſapientiam arcanè loquimur, abditam, quam deſtinavit Deus ante ſecula ad noſtram gloriam,

8 quam nemo principum hujus ſeculi cognovit. Si enim cognoviſſent, nunquam gloriæ Dominum crucifixiſſent.

9 Sed (quemadmodum ſcriptum eſt) quæ nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus ſuis amatoribus.

10 Nobis autem Deus ſuo ſpiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abditiſſima.

11 Nam quis hominum ſcit hominis negotia niſi hominis ſpiritus, qui in eo eſt? ſic Dei negotia nullus ſcit, niſi Dei ſpiritus.

12 Nos verò non mundi ſpiritum accepimus, ſed profectum à Deo ſpiritum, ut intelligamus quæ nobis largitus Deus eſt:

13 quæ

13 quæ etiam eloquimur non
eruditis humanæ ſapientiæ, ſed
eruditis ſancti ſpiritus ſermoni-
bus, ſpiritualibus ſpiritualia com-
ponentes.

14 Animalis autem homo non
capit quæ ſunt divini ſpiritus,
quippe quæ ſint ei ſtultitia: ita-
que non poteſt ea cognoſcere,
ut quæ ſint ſpiritualiter exami-
nanda.

15 At ſpiritualis explorat om-
nia, nec ipſe à quoquam ex-
ploratur.

16 Quis enim Domini men-
tem novit, ut eum inſtiget? At
nos Chriſti mentem habemus.

CAPUT III.

*Ratione reddita doctrinæ ſuæ hu-
milis, docet quo loco habendi
ſint miniſtri, quod munus, quæ
vera ædificandi ratio, monet
Corinthios, ne patiantur ani-
mas ſuas profanari, ſuperba
carnis ſapientia.*

EGO verò, fratres, non po-
tui vos ut ſpirituales allo-
qui, ſed ut carnales, ut in Chriſto
infantes.

2 Lac vobis bibendum dedi,
non cibum. Nondum enim po-
teratis: ſed ne nunc quidem ad-
huc poteſtis, quippe qui ſitis ad-
huc carnales.

3 Etenim cùm ſit inter vos
æmulatio & lis, & diſſidia, nón-
ne carnales eſtis, humanoque
more vos geritis?

4 Cùm enim dicat aliquis?
Ego ſum Pauli: alius, Ego A-
pollo: nonne carnales eſtis?

5 Quis verò eſt Paulus? aut
quis Apollos? niſi miniſtri, per
quos vos credidiſtis, prout cuique
dedit Dominus.

6 Ego ſevi, Apollos irrigavit:
ſed Deus auxit.

7 Itaque neque ſator quic-
quam eſt, neque irrigator, ſed
qui auget Deus.

8 Sator autem & irrigator
idem ſunt: ſed uterque ſuam
mercedem accipiet, pro ſuo la-
bore,

9 Nos enim Dei ſumus ad-
jutores: vos Dei agricultura,
Dei ædificium eſtis.

10 Ego pro Dei beneficio in
me collato, ut ſapiens archite-
ctus fundamentum jeci, alius ſu-
perſtruit: ſed videat quiſque
quomodo ſuperſtruat.

11 Nam fundamentum aliud
jacere nemo poteſt, præter id
quod jactum eſt, qui eſt Jeſus
Chriſtus.

12 Quòd ſi quis huic funda-
mento ſuperſtruit aurum, argen-
tum, gemmas, ligna, fœnum,
ſtipulam,

13 cujuſque opus perſpicu-
um fiet. Dies enim declarabit:
nam igne patefiet: ac quale cu-
juſque ſit opus, ignis explorabit.

14 Si cujus opus, quod ſu-
perſtruxerit, manebit, is præ-
mium accipiet.

15 Si cujus opus comburetur,
is jacturam faciet, quanquam
evadet ipſe quidem, ſed ſic ut
per ignem.

16 An neſcitis, vos Dei eſſe
templum, Deique ſpiritum in
vobis habitare?

17 Si quis Dei templum cor-
rumpet, corrumpet hunc Deus:
templum enim Dei ſanctum eſt,
qui eſtis vos.

18 Nemo ſe ipſum fallat. Si
quis ſapiens ſibi videtur apud
vos, in hoc ſeculo ſtultus fiat,
ut fiat ſapiens.

19 Nam hujus mundi ſapi-
entia, apud Deum ſtultitia eſt.
Sic enim ſcriptum extat: Qui ſa-
pientes ſua ipſorum calliditate
capit.

20 Itemque: intelligit Domi-
nus

nus ſapientum cogitationes eſſe vanas.

21 Itaque nemo glorietur apud homines: omnia enim veſtra ſunt,

22 & Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præſentia, & futura, omnia veſtra ſunt: vos autem Chriſti, & Chriſtus Dei.

CAPUT IV.

Definitione veri Apoſtoli adducta, humilitatis ſpeciem honori ſibi magis eſſe debere, quàm probro docet. Signa profert unde re ipſa appareat, nec gloria, nec ventri ipſum ſtuduiſſe. Ad finem Timotheum commendat.

SIC de nobis exiſtiment homines, ut de Chriſti miniſtris, & divinorum arcanorum diſpenſatoribus.

2 Cæterùm quod in diſpenſatoribus requiritur, ut fidelis quis comperiatur:

3 ego verò minimi facio, de me vel à vobis, vel omnino humana die judicari, quin neque ipſe de me ſententiam fero.

4 Quamvis enim nihil mihi conſciam, non tamen idcirco ſum abſolvendus. Verùm qui de me judicium facturus ſit, Dominus eſt.

5 Quamobrem ne quid ante tempus judicate, donec veniat Dominus, qui & tenebrarum occulta proferat in lucem, & animorum conſilia patefaciat, ac tum demum laudem quiſque conſequatur à Deo.

6 Hæc ego, fratres, in me & in Apollo derivavi, propter vos, ut in nobis diſcatis, nemini ſuprà quàm ſcriptum eſt arrogare, ne alius de alio contra alterum tumeatis.

7 Quis enim de te judicaturus eſt? Quid verò habes, quòd non aliunde habeas? quod ſi aliunde habes, quid te jactas, perinde acſi non aliunde haberes?

8 Jam vos ſaturi, jam divites eſtis, ſine nobis regnatis: atque utinam regnaretis, ut nos quoque unà vobiſcum regnaremus.

9 Nos enim poſtremos apoſtolos, Deus, puto, pro necandis habet: qui mundo & angelis, & hominibus ſpectaculum ſimus.

10 Nos propter Chriſtum ſtulti ſumus, vos in Chriſto prudentes: nos imbecilli, vos fortes: vos glorioſi, nos infames. Ad hoc tempus & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & pugnis cædimur, & agitamur,

11 & laboramus, noſtris ipſis manibus operantes.

12 Conviciis apperiti, ſed precamur: inſectati, patimur:

13 cùm maledicitur nobis, ſolamur: hactenus pro purgamentis recrementis ac publicis quiſquiliis ducimur.

14 Non equidem ut vos pudore afficiam, hæc ſcribo: ſed ut chariſſimos mihi natos commonefacio.

15 Nam etiamſi mille pædagogos habeatis in Chriſto, ſed non multos patres. Etenim in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui.

16 Itaque vos cohortor mei ſitis imitatores.

17 Hanc ob cauſam miſi vobis Timotheum, qui meus charus fiduſque natus in Domino, qui vobis narret inſtituta mea, quod ad Chriſti rem attinet, quomodo ubique in omni eccleſia doceam.

18 Enimverò perinde quaſi ad vos ego venturus non eſſem inflati ſunt quidam.

19 Sed veniam ad vos brevi, ſi volet Dominus, & cognoſ-

non orationem iſtorum inflatorum ſed vires.

20 Non enim in oratione ſunt divinum regnum, ſed in viribus.

21 Utrum vultis cum virga veniam ad vos, an cum charitate, animoque manſueto?

CAPUT V.

Quod inceſtuoſum privigni cum noverca conjugium taciti ferunt ſatis cauſa eſſe admonet, cur pudore deficiantur potius, quam ſuperbiant. Ejuſmodi ſcelera excommunicatione vindicanda eſſe, ne contagio latius ſerpant.

OMnino auditur apud vos eſſe ſtuprum, & quidem tale ſtuprum, quale ne apud exteros quidem nominatur, ut uxorem quidam patris habeat:

2 & vos inflati eſtis? & non potius lugetis, ut de medio veſtrum tollatur, qui facinus iſtud commiſit?

3 Ego verò, ut corpore abſens, animo præſens, jam decrevi tanquam præſens, iſtius facti perpetratorem,

4 in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & animo meo cum Domini noſtri Jeſu Chriſti potentia,

5 iſtum inquam dedere Satanæ ad perniciem carnis, ut animus ſervetur ad diem Domini Jeſu.

6 Non eſt honeſta veſtra gloriatio. An neſcitis exiguo fermento maſſam totam fermentari?

7 Expurgate ergo vetus fermentum, ut ſitis nova maſſa, ſicut eſtis infermentati. Etenim Paſcha noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus:

8 proinde feſtum agamus, non vetere fermento, neque improbitatis malitiæque fermento, ſed ſincerikatis veritatiſque panibus infermentatis.

9 Quod ſcripſi vobis per epiſtolam, ne cum impudicis commercium haberetis,

10 id non ſcripſi de omnibus hujus mundi impudicis, aut avaris, aut rapacibus, aut deaſtricolis: alioqui vobis eſſet ex orbe migrandum.

11 Sed quòd cum eis non eſſe contrahendum ſcripſi, id eò pertinet, ut ſi quis, qui frater nominetur, impudicus eſt, aut avarus, aut deaſtricola, aut conviciator, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſmodi homine ne quidem cibum capiatis.

12 Nam de alienis quidem, quid me judicare attinet? cum vobis ſit de veſtris judicandum.

13 De alienis quidem judicat Deus. Igitur auferte malos de medio veſtrûm.

CAPUT VI.

Invehitur in forenſes contentiones, quibus ſe mutuò vexabant ſub infidelibus, cum magno evangelii dedecore. Deinde ſcortandi licentiam gravi comminatione exagitat.

AUdet aliquis veſtrûm, negotium habens cum altero, judicio experiri apud injuſtos, ac non potius apud ſanctos?

2 An neſcitis, ſanctos de mundo judicium eſſe facturos? Quòd ſi à vobis de mundo judicandum eſt, an tantillis indigni judiciis eſtis?

3 An vos præterit, nos etiam de angelis ſententiam eſſe laturos, nedum de hujus vitæ negotiis?

4 Ergòne ſi de hujus vitæ negotiis controverſias habetis, eas ad eorum judicium refertis, qui in eccleſia deſpicatui ſunt?

5 Hoc

5 Hoc dico, ut vos pudeat. Adeóne in vobis ne unus quidem ita peritus est, ut possit inter suos fratres dijudicare?

6 sed frater cum fratre litigat, idque sub infidentibus?

7 Jam quidem omnino vitium in vobis est, quod inter vos controversias habetis. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius fraudamini?

8 imò vos injuriam facitis ac fraudatis, & quidem fratres.

9 An vos latet, injustos non esse divinum regnum adepturos?

10 Ne errate: nec impudici, nec deastricolæ, nec adulteri, nec molles, nec pædicones, nec fures, nec avari, nec ebriosi, nec conviciatores, nec rapaces, divinum regnum consequentur.

11 Et tales quidem nonnulli eratis: sed abluti estis, sed sancti, sed justi facti, per nomen Domini Jesu, perque Dei nostri spiritum.

12 Quidvis mihi licet, tametsi non quidvis conducit: quidvis mihi licet, tametsi ego nulli rei mancipabor.

13 Et dapes ventri, & dapibus venter: & hunc & illas abolebit Deus. At corpus non stupro, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit, & vos per ejus potestatem suscitabit.

15 An nescitis, corpora vestra Christi esse membra? Ergo Christi membra tollam, & scorti membra faciam? Absit.

16 An nescitis, eum qui cum scorto copulatur, unum esse corpus? Fiet enim, inquit ille, ex duobus una caro.

17 Qui verò cum Domino copulatur, unus spiritus est.

18 Fugite stuprum. Omne aliud peccatum, quodcunque committit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, is intra suum corpus peccat.

19 An ignoratis, vestrum corpus templum esse sancti spiritus, qui in vobis est, quem à Deo habetis? neque vos estis vestros,

20 quippe precio empti. Honorate sanè Deum vestris in corporibus & animis, quæ Dei sunt.

CAPUT VII.

Disserens hic de conjugio, quod est remedium vitandæ fornicationis, indissolubile, jubet unumquemque sorte sua contentum vivere. Quis virginitatis finis esse debeat ostendit, & quo conjugium suscipere debeant.

DE quibus autem mihi scripsistis, bonum esset homini mulierem non tangere.

2 sed propter stupra, suam quisque uxorem, & suum quaque virum habeat.

3 Uxori vir debitam benevolentiam solvat: itidemque & uxor viro.

4 Uxor sui corporis domina non est, sed vir: itemque vir sui corporis dominus non est, sed uxor.

5 Nolite alter alterum defraudare, nisi fortè ex mutuo consensu, ad tempus, ut jejunio & precibus vacetis: deinde congrediamini, ne vos tentet Satanas, propter vestram intemperantiam.

6 Hoc autem dico, quod indulgeo, non quod præcipiam.

7 Vellem enim omnes homines sic esse, ut ego sum. Sed sua quisque dote præditus est à Deo: alius aliter.

8 Cæli-

1 Cœlibibus autem & viduis dico, bonum eis esse, si sic maneant, ut ego.

9 Tamen si se non continent, nubrahant matrimonium: satius est enim matrimonium contrahere, quàm ardere.

10 Conjugibus autem præcipio, non ego, sed Dominus, ne uxor à viro dirimatur.

11 Quòd si dirempta fuerit, maneat cœlebs, aut viro reconcilietur. Item, ne vir uxorem repudiet.

12 Cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidentem, quæ tamen cum eo libenter habitet, eam ne repudiato.

13 Item mulier quæ virum habet infidentem, qui tamen libenter cum ea habitet, eum ne repudiato.

14 Sanctus enim fit vir infidens per uxorem: itemque sancta fit uxor infidens per virum. Alioquin vestri liberi impuri essent, cùm nunc sint sancti.

15 Sin infidens divortium facit, faciat: non est in hujusmodi re servus frater aut soror: quin nos ad pacem vocavit Deus.

16 Quî scis autem mulier, an tu virum servatura sis? aut quî scis vir, an tu uxorem servaturus sis?

17 Cæterùm ut cuique largitus Deus est, ut quemque Dominus vocavit, ita se gerat: atque ita in omnibus ecclesiis faciendum præcipio.

18 Circumcisus vocatus est aliquis, ne præputietur: præputiatus vocatus est, ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed Dei præceptorum conservatio.

20 In quo quisque statu vocatus est, in eo maneto.

21 Servus vocatus es, ne curato, quanquam si liber fieri potes, eo potius utere.

22 Nam qui, cùm servus esset, vocatus est in Domino, is Domini libertus est. Itidem, qui liber vocatus est, is Christi servus est.

23 Precio empti estis, nolite hominum servi fieri.

24 In qua quisque conditione vocatus est, fratres, in ea maneto apud Deum.

25 De virginibus autem, Domini præceptum non habeo: sed consilium do, ut qui is sim, cui Domini clementia fidentem esse datum sit.

26 Arbitror igitur id bonum esse, propter instantes res adversas, quod homini bonum est sic esse.

27 Devinctus ex uxore, ne quære solutionem: solutus ex uxore, ne quære uxorem.

28 Quòd si duxisti, non peccasti: & si nupsit virgo, non peccavit, sed iis humanæ calamitates ferendæ sunt, & ego vobis parco.

29 Cæterùm hoc aio fratres: Tempus angustum est: restat, ut & qui uxores habent, perinde sint acsi non habeant:

30 & qui plorant, acsi non plorent: & qui gaudent, acsi non gaudeant: & qui emunt, acsi non teneant:

31 & qui utuntur hoc mundo, ita ut non abutantur. Abit enim species hujus mundi:

32 & ego vos securos esse vellem: Cœlebs Domini res curat, ut Domino placeat.

33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita divisus est.

34 Item

34 Item mulier cœlebs, aut virgo, Domini res curat, ut & corpore ſancta ſit, & ſpiritu: at nupta curat mundana, viro ut placeat.

35 Hoc autem ad veſtram ipſorum utilitatem dico, non uti laqueum vobis injiciam, ſed ut honeſtè, ac indiviſa cum Domino conjunctione vivatur.

36 Quòd ſi quis in virgine ſua indecorum eſſe putat ut ea vieta ſit, atque ita faciendum eſt, quod volet faciat, non peccat, nubat.

37 Sed qui animo conſtans eſt, neque cogitur, ſed liber & ſui juris eſt, atque hoc animo ſuo ſtatuit ſuam ſervandam eſſe virginem, rectè facit.

38 Itaque & qui nuptum elocat, rectè facit: & qui non elocat, rectius facit.

39 Mulier legè obſtricta eſt, quandiu vivit ejus vir: ſin obdormiverit vir ejus, liberum eſt ei cui velit nubere, dummodo in Domino:

40 quanquam felicior eſt ſi ſic manſerit, mea quidem ſententia. Videor autem ego quoque mihi habere Dei ſpiritum.

CAPUT VIII.

Ab hoc loco uſque ad finem decimi capitis dehortatur ut ab impuris Gentilium epulis abſtineant. Abuſum Chriſtiana libertatis coercet, & ſcientiam charitate frenandam docet.

DE iis autem quæ ſunt ſacrificata deaſtris, ſcimus omnes nos ejus rei cognitionem habere. Cognitio inflat, charitas aliis prodeſt.

2 Quòd ſi quis ſcire aliquid ſibi videtur, nihil dum novit, ut quidem noſci debet.

3 At ſi quis Deum amat, is Deo notus eſt:

4 ergo de eſu immolatorum deaſtris, ſcimus nullum eſſe in mundo deaſtrum: nullumque alium eſſe Deum, excepto uno.

5 Quamvis enim ſint qui dicantur Dii, tum in cœlo tum in terra (ut ſunt multi & qui ſi & qui Domini dicantur,)

6 at nobis quidem unus Deus, pater ille, à quo omnia & in quem nos: item unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & per quem nos.

7 Sed non eſt in omnibus hujus rei cognitio. Quin nonnulli hodie opinantes eſſe deſtros, tamen quaſi deaſtris immolata comedunt: itaque eorum conſcientia, quæ infirma eſt, polefactatur.

8 Atqui cibus non commendat nos Deo: nam neque ſi non ſcimus, præſtantiores ſumus: neque ſi non veſcimur ſumus deteriores.

9 Sed videte ne veſtra ista poteſtas detrimento ſit imbecillibus.

10 Si quis enim viderit te nota res eſt, in deaſtrorum menſam accumbentem, nónne ea ſua illa opinionis infirmitate impelletur ad veſcendum deaſtrum victimis?

11 atque ita per tuam cognitionem peribit frater imbecillis, propter quem oppetiit Chriſtus?

12 Sic autem peccantes in fratres, & eorum infirmam conſcientiam percellentes, in Chriſtum peccatis.

13 Quamobrem ſi eſus offendit meo fratri, nunquam carnem comedero, ne fratrem meum lædam.

CAPUT

CAPUT IX.

Docuit qualiter libertate à domino sibi permissa, ultro abstinuerit, ne quem in rebus mediis offenderet, vitamque nostram studii instar esse dicit.

AN scilicet non sum Apostolus? scilicet non sum liber? scilicet Jesum Christum Dominum nostrum non vidi? scilicet opus meum non estis vos in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certè vobis sum, si quidem vos mei muneris sigillum estis in Domino:

3 atque hæc est mea apud eos, qui me explorant, defensio.

4 Scilicet non liceat nobis comedere ac bibere?

5 scilicet non liceat nobis sororem uxorem circumducere, ut & cæteris Apostolis, & Domini fratribus, & Cephæ?

6 Solúne mihi & Barnabæ, ne non operemur, interdictum est?

7 quis unquam suis stipendiis militat? quis vineam pangit, nec ejus fructu vescitur? aut quis ovile pascit, quin ovilis lacte vescatur?

8 Num hæc ego humano more loquor? an non lex quoque dicit eadem?

9 Nam in Mosis lege scriptum est: Bovi trituranti os ne obstruito. Bovésne curæ Deo sunt?

10 An propter nos omnino dicit? Propter nos enim literis proditum est, spe debere arantem arare, & triturantem spe participare quod sperat.

11 Si nos vobis divina seminavimus, magnum verò est si nos humana vestra metemus?

12 Si alii vestras facultates participant, cur non magis nos? Verum non sumus hac usi potestate, sed quidvis perferimus, ne quid Christi remoremur Evangelium.

13 An nescitis, eos qui sacra procurant, sacris vesci? qui aræ operam dant, aræ participes esse?

14 Similiter item Evangelium publicantibus mandavit Dominus, ut Evangelio viverent.

15 Et tamen ego nihil horum usurpavi. Neque verò hæc eò scripsi, ut in me sic fiat. Nam mihi mori satius est, quàm ut meam gloriationem quisquam aboleat.

16 Etenim si Evangelium doceo, non est quod glorier, quippe cùm necessitate cogar: ac pœnas daturus sim, nisi doceam.

17 Quòd si volens hoc facio, mercedem assequar: sin invitus, hæc mihi procuratio credita est.

18 In quo igitur mihi posita merces est? si ita doceam, ut nullus in Christi Evangelium sumptus fiat, non abutendo mea in Evangelio potestate.

19 Cùm enim ab omnibus liber essem, omnibus me mancipavi, quò plures lucrarer:

20 fuique Judæis ut Judæus, quò Judæos lucrifacerem: legi subditis, ut legi subditus, quò legi subditos lucrifacerem:

21 exlegibus, ut exlex (non quòd Deo exlex essem, eram enim in lege Christo) quò exlèges lucrificarem.

22 Fui infirmis perinde ac infirmus, quò infirmos lucrifacerem: denique quibusvis quidvis fui, ut omnino aliquos servarem.

23 Atque hoc Evangelii causa facio, ut ejus fiam particeps.

24 An nescitis, ut qui currunt in curriculo, omnes quidem currant, sed unus certaminis pretium obtineat? Sic currite, ut assequamini.

25 Enimvero omnes qui certant, omnia perferunt, illi quidem

dem ut interituram assequantur coronam: at nos, immortalem.

26 Equidem sic curro, ut non incertò: sic luctor, ut qui non aerem verberem:

27 quin contundo subigoque meum corpus, ne fortè cùm alios docuerim, ipse sim rejectaneus.

CAPUT X.

Si Deus Judæis non pepercit, neque iis parcet, quibus sors est aqualis in tesseris externis sua gratia. Itaque absurdum esse participes fieri mensæ dæmoniorum eos, qui Cœnæ Domini communicant, & qui in rebus mediis rationem proximi non habent.

NOlo autem vos ignorare, fratres, majores nostros omnes sub nube fuisse, & omnes mare trajecisse,

2 & omnes nomine Mosis nube, marique baptizatos,

3 & omnes eodem spirituali cibo usos fuisse,

4 & omnes eandem potionem spiritualem bibisse. Bibebant enim ex spirituali sequente petra, quæ petra Christus erat.

5 Et tamen eorum plerique Deo accepti non fuerunt: sunt enim in solitudine prostrati.

6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne simus malorum cupidi, ut illi concupiverunt.

7 Neve deastrorum cultores fitis, ut illorum nonnulli, sicuti memoriæ proditum est: Sedit populus ad capiendum cibum ac potionem, deinde surrexerunt ad ludendum.

8 Neve scortemur: quemadmodum eorum nonnulli scortati sunt, ideoque ceciderunt uno die viginta tria millia.

9 Neve Christum tentemus, quemadmodum eorum nonnulli tentarunt, itaque à serpentibus perierunt.

10 Neve murmurate, quemadmodum eorum nonnulli murmurarunt, itaque ab exterminatore perierunt.

11 Hæc autem omnia illis in exempla contigerunt scriptaque sunt nostri, qui in extrema seculorum incidimus, admonendi gratia.

12 Proinde qui sibi stare videtur, videat ne cadat.

13 Nulla vos, nisi humana invasit tentatio. Sed ita fidelis Deus est, ut vos non sit tentari permissurus suprà quàm possitis: sed cum tentatione ejusmodi eventum facturus, ut ferendo vincere possitis.

14 Quamobrem, ô mihi charissimi, fugite deastrorum cultum.

15 Ut prudentes alloquor: judicate vos, quod ego dico.

16 Poculum laudatorium, in quo laudes dicimus, nonne communitas Christi sanguinis est? Quem panem frangimus, nonne communitas Christi corporis est?

17 quandoquidem unus panis, unum corpus multi sumus: omnes enim sumus ejusdem panis participes.

18 Considerate Israelitas, quod ad carnem attinet: nimirum qui sacrificiis vescuntur, sunt aræ participes.

19 Quid ergo est quod dico? sacrificata deastris esse aliquid? aut deastros esse aliquid?

20 Imò quæ sacrificant ethnici, ea dæmoniis sacrificare dico, non Deo. Dæmonum autem participes esse vos nolo.

21 Non potestis & Domini & dæmoniorum poculum bibere: non potestis & Domini & dæmoniorum mensam participare.

22 Irritandusne nobis Dominus est? num fumus eo potentiores?

23 Quidvis

23 Quidvis mihi licet, ſed non quidvis conducit. Quidvis mihi licet, ſed non quidvis prodeſt.

24 Nemo ſuo, ſed alterius quiſque commodo ſtudeat.

25 Quicquid in macello venale eſt, veſcimini, nihil ſciſcitantes propter conſcientiam.

26 Nam Domini & terra eſt, & omnia terreſtria.

27 Quòd ſi quis infidentium vos invitet, & vultis ire, quicquid vobis apponetur, veſcimini, nihil ſciſcitantes propter conſcientiam.

28 Si quis verò vobis dixerit, Hoc deaſtris immolatum eſt, ne veſcimini propter eum qui indicavit, propterque conſcientiam. Nam Domini & terra eſt, & omnia terreſtria.

29 Conſcientiam autem dico, non ſuam cujuſque, ſed alterius. Cur enim mea libertas damnetur ab alia conſcientia?

30 Quòd ſi ego gratè participo, cur in eo vituperer, de quo gratias ago?

31 Ergo ſive comeditis, ſive bibitis, ſeu quid aliud facitis, omnia ad Dei gloriam facite.

32 Præbete vos & Judæis, & Græcis, & Eccleſiæ divinæ inoxios:

33 quemadmodum ego quoque omnia omnibus indulgeo non meæ, ſed multorum ſtudens utilitati ut ſerventur. Imitatores mei eſtote, quemadmodum ego quoque ſum Chriſti.

CAPUT XI.

Iubet Corinthios quòd in ſacris cœtibus, viri orent velatis capitibus, mulieres verò retectis. In ſumma, quòd in pejus convenirent, & profana ſymboſia permiſcerent epulo ſacro Cœnæ Domini quam ad primam inſtitutionem exigit.

LAudo equidem vos, fratres, quòd omnia mea meminiſtis, & inſtituta, quemadmodum vobis tradidi, ſic tenetis.

2 Volo autem ſcire vos, omnis viri caput eſſe Chriſtum: fœminæ caput eſſe virum: Chriſti caput eſſe Deum:

3 omnis vir operto capite ſupplicans, aut vaticinans, caput ſuum turpificat.

4 Rurſus omnis mulier detecto capite ſupplicans, aut vaticinans, caput ſuum turpificat: nam prorſus perinde eſt acſi tonſa foret.

5 Quod ſi non velatur mulier, certè tondeatur. Quòd ſi tonderi radive mulieri turpe eſt, obnubatur.

6 Nam vir quidem caput obnubere non debet, cùm ſit imago gloriaque Dei. At mulier viri gloria eſt.

7 Non enim eſt vir ex muliere, ſed ex viro mulier:

8 cùm non propter mulierem creatus ſit vir, ſed propter virum mulier.

9 Propterea debet mulier habere in capite poteſtatis indicium propter angelos.

10 Cæterùm neque vir ſine fœmina, neque fœmina ſine viro in Domino.

11 Ut enim ex viro fœmina, ſic vir per fœminam: omnia autem ex Deo.

12 Ipſi apud vos judicate. an decorum ſit, fœminam Deo ſupplicare detectam.

13 Anne ipſa quidem natura vos docet, viro comam alere, dedecori eſſe?

14 fœminæ autem comam alere, decorum eſſe? Quandoquidem coma pro amictu data eſt.

15 Quòd ſi cui contentioſum eſſe libet, nos talem conſuetu-

dinem non habemus, neque Dei eccleſiæ.

16 Hoc autem admonens, non laudo, quòd non utiliter, ſed damnosè convenitis.

17 Primùm enim convenientibus vobis in concionem audio diſſidia in vobis eſſe, & nonnihil credo:

18 oportet enim in vobis factiones eſſe, ut fiant probi inter vos manifeſti.

19 Igitur cùm eódem coitis, iſtud non eſt Dominicam epulari cœnam,

20 cùm ſuam quiſque cœnam antecapiat comedendo, & hic eſuriat, ille ſit ebrius.

21 Námnam domos non habetis ad edendum ac bibendum? an divinam concionem contemnitis, & egenos pudore afficitis? Quid vobis dicam? laudem vos? in hoc non laudo.

22 Nam (quemadmodum ego & à Domino accepi, & vobis tradidi) Dominus Jeſus, qua nocte prodebatur, ſumptum panem,

23 actis gratiis, fregit ac dixit: Sumite, comedite: hoc meum corpus eſt, pro vobis frangendum, hoc facitote ad mei memoriam.

24 Similiter & poculum, poſtquam cœnavit, dicens: Hoc poculum eſt novum fœdus, per meum ſanguinem. Hoc facitote quoties bibetis, ad mei memoriam.

25 Quoties enim hoc pane veſcemini, & hoc poculum bibetis, mortem Domini indicabitis, donec veniat.

26 Itaque quiſquis indignè panem hunc comederit, aut Domini poculum biberit, pœnas dabit, ob Domini corpus atque ſanguinem.

27 Proinde exploret homo ſeipſum atque ita de pane comedat, & de poculo bibat.

28 Nam qui indigne comedit & bibit, damnationem ipſe ſibi comedit & bibit, qui de Domini corpore non recte judicet.

29 Propterea apud vos multi ſunt ægri, & infirmi, & frequentes obdormiverunt.

30 Si enim de nobis ipſi rectè judicaremus, non puniremur:

31 dum punimur autem, à Domino caſtigamur, ne cum mundo damnemur.

32 Quocirca, fratres mei, dum ad comedendum convenitis, alius alium expectate.

33 Quòd ſi quis eſurit, domi cibum capiat, ne ad pœnam conveniatis.

34 Reliqua cùm venero componam.

CAPUT XII.

Ut à contentione & ſuperbia Corinthios avocet, dicit ſpiritualia dona ideo varia conferri, ut mutuò collata, coaleſcamus in ſymmetria in unum Chriſti corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coaleſcunt.

QUod ad ſpiritualia, fratres, attinet, nolo vos ignorare.

2 Scitis, cùm extranei eſſetis, ut ad mutos deaſtros duceremini ac abduceremini.

3 Itaque declaro vobis, neminem eſſe, qui divino afflatu loquens, Jeſum verbis execretur: itemque neminem eſſe, qui Dominum poſſit Jeſum dicere, niſi per ſanctum ſpiritum.

4 Sed diſcrimina ſunt donorum, cùm ſit idem ſpiritus:

5 & diſcrimina ſunt miniſteriorum, cùm ſit idem Dominus:

6 & diſcrimina ſunt affectionum, cùm ſit idem Deus, qui omnia efficit in omnibus.

7 Datur autem cuique declaratio ſpiritus, prout commodum eſt.

8 Huic

8 Huic enim per ſpiritum datur oratio ſapientiæ: illi oratio ſcientiæ, ex eodem ſpiritu:

9 alii fides, per eundem ſpiritum: alii dona ſanationum, per eundem ſpiritum:

10 alii prodigiorum effectiones: alii vaticinatio: alii ſpirituum dijudicationes: alii genera linguarum, alii interpretatio linguarum.

11 Atque hæc omnia efficit unus idemque ſpiritus, diſpertiens privatim cuique ut vult.

12 Quemadmodum enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omniaque membra corporis unius multa cùm ſint, unum corpus eſt: ſic etiam Chriſtus.

13 Etenim uno ſpiritu nos omnes unum in corpus baptizati ſumus, & Judæi & Græci, & ſervi, & liberi, omneſque unum ſpiritum hauſimus.

14 Etenim corpus non eſt unum membrum, ſed multa.

15 Si ſe pes, quia manus non ſit, corporis eſſe neget, an idcirco non ſit corporis?

16 Item ſi auris, quia non ſit oculus, ſe corporis eſſe neget, an ideo non ſit corporis?

17 Si totum corpus oculus eſt, ubi auditus? ſi totum auditus, ubi olfactus?

18 Nunc Deus unumquodque membrorum in corpore ſic collocavit, ut voluit.

19 Quòd ſi eſſent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc multa membra, ſed unum corpus eſt.

21 Neque verò poteſt oculus dicere manui: Non egeo te: aut rurſum caput pedibus: Non egeo vobis.

22 Contraque, quantò quodque membrorum corporis debilius videtur eſſe, tanto eſt magis neceſſarium:

23 & quo quæque in corpore inhoneſtiora judicamus, eò majore honore ea ſtipamus: & noſtri inhoneſtiſſima quæque maximam honeſtatem obtinent,

24 cùm ea honeſtiſſima quæque noſtri nihil egeant. Enimverò Deus ita corpus temperavit, egentiſſimo cuique maximum tribuens honorem,

25 ne eſſet in corpore diſſidium, ſed eadem membra alia aliorum curam gererent:

26 ac ſive doleret unum membrum, unà condoleſcerent cuncta membra: ſive in honore eſſet unum membrum, omnia membra congratularentur.

27 Vos verò aliquatenus Chriſti corpus eſtis atque membra:

28 & alios ſtatuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, deinde vates, tertiò magiſtros, deinde portenta, deinde ſanationum dotes, adminicula, gubernationes, genera linguarum.

29 Nunquid omnes ſunt Apoſtoli? nunquid omnes vates? nunquid omnes magiſtri? nunquid omnes portentifici?

30 nunquid omnes habent ſanationum dotes? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

31 Affectate ſanè præſtantiſſimas quaſque dotes: ſed tamen excellentiorem viam jam vobis oſtendam.

CAPUT XIII.

Monet nulla tam eximia eſſe dona quæ non vitientur coram Deo, ſi abſit charitas, ideoque in ejus laudes digreditur.

SI & hominum loquar & angelorum linguis, neque charitate ſim præditus, ſum æs reſonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et ſi tantum divinationis habeam, ut omnia arcana ſcientiamque omnem teneam, & ſi adeò omni ſim fide præditus, ut vel montes tranſmoveam & tamen charitate non ſim præditus, nihil ſum.

3 Et ſi omnes meas facultates in liberalitatem erogem, & ſi vel meum corpus comburendum tradam, & tamen charitate non ſim præditus, nihil proficio.

4 Charitas patiens eſt, benigna eſt:

5 Charitas non æmulatur, non eſt temeraria, non tumet, non ſe gerit turpiter: non ſibi ipſi ſtudet, non eſt irritabilis, non male cogitat,

6 non gaudet injuſtitia, ſed veritate lætatur:

7 Omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

8 Charitas nunquam intercidit. Et vaticinationes abolebuntur, & linguæ ceſſabunt, & ſcientia delebitur.

9 Nam aliquatenus ſcimus, & aliquatenus vaticinamur.

10 Sed cùm venerit perfectio, tum quod aliquatenus ſit, delebitur.

11 Dum puer eram, ut puer loquebar, ut puer ſentiebam, ut puer cogitabam: ſed vir factus, puerilia delevi.

12 Nunc enim per ſpeculum cernimus per ambages: at tunc præſentes coràm. Nunc aliquatenus cognoſco: at tunc recognoſcam, quemadmodum recognitus ſum.

13 Nunc quidem manet fides, ſpes, charitas: ſed harum trium maxima eſt charitas.

CAPUT XIV.

Commendat donum prophetia, & comparatione à muſicis inſtrumentis ſumpta verum interpretandi ſcripturas uſum docet, abuſum tollit, ac vetat, ne mulieres publicè doceant.

PErſequimini charitatem, & æmulamini ſanè ſpiritualia, ſed imprimis ut vaticinemini.

2 Nam qui peregrina lingua loquitur, non homines alloquitur, ſed Deum: quippe cùm nemo audiat, ſed animo loquatur arcana.

3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur utiliter, & cohortando & conſolando.

4 Qui peregrina lingua loquitur, ipſe ſibi prodeſt: qui verò vaticinatur, is concioni prodeſt.

5 Vellem equidem vos omnes peregrinis loqui linguis: ſed magis ut vaticinemini. Major eſt enim qui vaticinatur, quàm qui alienis loquitur linguis, niſi ſi interpretetur, ut concio capiat utilitatem.

6 Alioquin, fratres, ſi ego vos alienis linguis allocutum veniam, quid vobis prodero, niſi inſit in oratione mea patefactio, aut cognitio, aut vaticinatio, aut doctrina?

7 Etiam inanimata vocem emittentia, ut tibia, ut cithara, niſi diſcrimen ſonis faciant, quomodo intelligetur quid tibia aut cithara ſignificetur?

8 Si enim incertam vocem tuba edat, quis ad prælium accingetur?

9 Similiter vos lingua niſi ſignificantia verba faciatis, quomodo intelligetur quid dicatur? Eritis enim ii qui in auram loquamini.

10 Tot ſunt (verbi gratia) genera vocum in mundo, nec ullum eorum mutum eſt.

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero loquenti barbarus, & loquens erit apud me barbarus.

12 Ita

12 Ita vos, poſtquam affectatores eſtis donorum ſpiritus, date operam ut in eis ita excellitis, ut ad utilitati ſit concioni.

13 Quare qui aliena lingua loquitur, oret, ut poſſit interpretari.

14 Si enim peregrina lingua orem, animo quidem oro: ſed quod ad ſententiam attinet ſum infructuoſus.

15 Quid ergo eſt? Ita animo orabo, ut ſignificanter orem: ita animo canabo, ut ſignificanter cantem.

16 Etenim ſi animo laudes dixeris, is qui illiterati locum tenet, quo pacto dicet, Amen, ad tuam gratiarum actionem, cùm quid dicas ignoret?

17 Nam tu quidem rectè gratias agis: ſed alter non juvatur.

18 Ago Deo meo gratias, quòd magis, quàm veſtrûm quiſquam linguis teneo peregrinas.

19 Sed in concione malo quinque verba ſic eloqui, ut intelligatur oratio mea, quo alios erudiam, quàm ignoto ſermone mille verba.

20 Fratres, ne eſte mentibus infantes: ſed vitiis eſte pueri, mentibus autem adulti.

21 In diſciplina ſic memoriæ proditum eſt: Alienis linguis atque labris iſtum populum alloquar, & tamen, ne ſic quidem mihi obtemperarunt, inquit Dominus.

22 Itaque, linguæ portento ſunt, non fidentibus, ſed infidentibus: vaticinatio verò non infidentibus, ſed fidentibus.

23 Igitur ſi convenerit eòdem univerſa concio, & omnes peregrinis loquantur linguis, ſi eò illiterati, aut infidentes intrent, nónne vos inſanire dicent?

24 Sed ſi omnes vaticinentur, & intret aliquis infidens aut illiteratus, arguitur ab omnibus, exploratur ab omnibus,

25 atque ita ejus animi arcana fiunt perſpicua: ita fit, ut pronus accidat, adorétque Deum confitens Deum revera in vobis eſſe.

26 Quid ergo eſt, fratres? Quando coitis, carmen habet aliquis veſtrûm, doctrinam habet, linguam habet, patefactionem habet, interpretationem habet, omnia ad utilitatem fiant.

27 Si quis peregrina loquitur lingua, fiat id per duos, aut ad ſummum tres, idque alternis, & unus interpretetur.

28 Quòd ſi abeſt interpres, taceat in concione, ac ſibi loquatur & Deo.

29 Vates item duo tréſve loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd ſi quid alii ſedenti patefactum fuerit, primus ſileto.

31 Poteſtis enim omnes ſingulatim vaticinari, ut omnes diſcant, & omnes confirmentur.

32 Et vatum ſpiritus ſeſe vatibus ſubmittunt.

33 Non enim eſt turbamenti Deus, ſed pacis: ut fit in omnibus ſanctorum concionibus.

34 Uxores veſtræ in concionibus tacento: non enim conceditur eis loqui, ſed parére, quemadmodum diſciplina dicit.

35 Quòd ſi quid diſcere volunt, domi ſuos viros interrogento. Turpe eſt enim fœminis, in concione loqui.

36 A vobiſne divinus ſermo prodiit? aut ad vos ſolos pervenit?

37 Si quis tibi vates aut ſpiritualis videtur eſſe, recognoſcat, quæ vobis ſcribo, eſſe Domini præcepta.

38 Quòd ſi quis ignorat ignorato.

39 Proinde, fratres, & æmulari ſtudete, neque peregrinis loqui linguis prohibete:

40 omnia decenter fiant, & ordine.

CAPUT XV.

Cùm eſſent apud Corinthios, qui corporum reſurrectionem in dubium vocarent, poſtquam ejus neceſſitatem validis argumentis comprobavit, rationem etiam & modum ſubjungit.

DEclaro autem vobis, fratres, Evangelium quod vos docui, & quod accepiſtis, & in quo ſtatis,

2 & per quod ſervabimini, qua ratione vos docuerim, ſi tenetis, niſi ſi fruſtra credidiſtis.

3 In primis enim vobis tradidi, id quod acceperam, Chriſtum mortuum eſſe propter peccata noſtra, ut eſt in literis:

4 & ſepultum eſſe, & tertio die reſurrexiſſe, ut in literis habetur:

5 & apparuiſſe Cephæ, deinde duodecim:

6 deinde apparuiſſe pluſquam quingentis fratribus ſemel, quorum plerique ſunt adhuc ſuperſtites, nonnulli obdormiverunt.

7 Deinde apparuit Jacobo, deinde Apoſtolis omnibus.

8 Poſtremò omnium quaſi abortui apparuit etiam mihi.

9 Ego enim ſum Apoſtolorum minimus, indignus qui vocer Apoſtolus, qui divinam Eccleſiam inſectatus ſim.

10 Sed Dei beneficio ſum quod ſum: & ejus in me beneficium adeò inane non fuit, ut plus quàm eorum quiſquam laboraverim: vel potius non ego, ſed Dei gratia, quæ mihi aderat.

11 Igitur & ego & illi ita prædicamus: & ita vos credidiſtis.

12 Quòd ſi Chriſtus ex mortuis ſurrexiſſe prædicatur, qui ſit ut quidam apud vos mortuorum reſurrectionem fore negent?

13 Quòd ſi mortuorum reſurrectio non eſt, ne Chriſtus quidem reſurrexit.

14 Si autem Chriſtus non reſurrexit, ergo vana eſt noſtra prædicatio, vana eſt & veſtra fides,

15 ac falſi de Deo teſtes deprehendimur, qui contra Deum teſtificati ſimus, eum ſuſcitaſſe Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſiquidem mortui non reſurgent.

16 Si enim mortui non reſurgent, ne Chriſtus quidem reſurrexit:

17 & ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt veſtra fides: adhuc eſtis in peccatis veſtris.

18 Ergo qui in Chriſto obdormiverunt perierunt.

19 Si hujus duntaxat vitæ gratia in Chriſto ſpem habemus, ſumus omnium hominum miſerrimi,

20 At nunc Chriſtus ex mortuis ſurrexit: fuit eorum, qui obdormivêre primitiæ.

21 Cùm ſit enim per hominem mors, etiam per hominem eſt mortuorum reſurrectio.

22 Ut enim per Adamum omnes moriuntur, ſic per Chriſtum omnes reviviſcent,

23 ſed ſuo quiſque in ordine: primitiæ Chriſtus, deinde Chriſtiani in ejus adventu:

24 deinde finis erit, cum regnum tradiderit Deo & patri, cum quidem omnem principatum, omnem potentatum ac poteſtatem aboleverit.

25 Oportet enim eum regnare, donec ille omnes hoſtes ſub ejus pedes ſubjecerit:

26 ultimus hoſtis delebitur mors.

27 Omnia

27 Omnia enim ille ſub ejus pedes ſubjecerit: Quod autem omnia ſubjicienda dicit, id ſic accipiendum eſt ut excipiatur is, qui ei ſubjecerit omnia.

28 Cùm autem ei ſubjecta fuerint omnia, tunc ipſe quoque filius ſubjiciétur ei, qui ipſi ſubjecerit omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient, qui pro mortuis baptizantur, ſi omnino mortui non reſurgent? quorſum pro mortuis baptizantur?

30 quorſum & nos omnibus horis periclitamur:

31 Quotidie morior, gloriationem noſtram juro, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro,

32 Si humano more Epheſi cum beſtiis pugnavi, quæ mihi inde utilitas, ſi mortui non reſurgunt? Comedamus & bibamus: cras enim morituri ſumus.

33 Nolite falli. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

34 Eſte ſobrii, ut æquum eſt, & ne peccate. Ignorant enim nonnulli Deum: quod ideo dico, ut vos pudeat.

35 Sed dicet quis: Quomodo reſurgent mortui, aut quali corpore venient?

36 O demens: tu quod ſeris, id non viviſcit, quin mortuum ſit,

37 & quod ſeris, non gignendum corpus ſeris, ſed nudum granum, verbi gratia, frumenti: aut cujuſpiam alterius rei.

38 Deus verò corpus ei dat, ut libuit, & ſuum cuique ſeminum corpus.

39 Non omnis caro eadem caro eſt: ſed alia eſt hominum caro, alia pecudum, alia piſcium, alia volucrum.

40 Item corpora ſunt cœleſtia alia, alia terreſtria: ſed alius eſt cœleſtium ſplendor, alius terreſtrium:

41 alius Solis, alius lunæ ſplendor eſt, alius item ſtellarum: nam ſtella alia aliam ſplendore antecellit.

42 Talis eſt etiam mortuorum reſurrectio. Seritur cum mortalitate, reſurgetur cum immortalitate:

43 ſeritur cum probro, reſurgetur cum gloria: ſeritur cum infirmitate, reſurgetur cum potentia:

44 ſeritur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale. Eſt corpus aliud animale, aliud ſpirituale.

45 Cumq; ita ſcriptum ſit: Factum eſſe primum hominem Adamum animantem vivum, ultimus Adamus ſpiritus eſt vivificus.

46 Sed non primum eſt ſpirituale, ſed animale, deinde ſpirituale.

47 Primus homo ex terra, terrenus: ſecundus homo de cœlo, cœleſtis.

48 Qualis terrenus, tales etiam terreni: & qualis cœleſtis, tales etiam cœleſtes.

49 Ac quemadmodum tulimus imaginem terreni, feremus etiam cœleſtis imaginem.

50 Hoc autem ideo dico, fratres, quòd caro & ſanguis divinum regnum conſequi nequeunt, neque mortalitas immortalitatem conſequetur.

51 Equidem arcanum quiddam vobis dico: Omnes quidem non obdormiemus, ſed omnes mutabimur:

52 uno temporis puncto, oculique momento, ad ultimum clangorem. Clangetur enim, & mortui reſurgent incorruptibiles, & nos mutabimur.

53 Oportet enim hoc corru-

ptibile incorruptibili natura, & hoc mortale immortalitate indui.

54 Cùm autem hoc incorruptibile incorruptam naturam, & hoc mortale immortalitatem induerit, tunc accidet id quod illo scripto dicitur: Absorpta mors est victoriosè.

55 Ubi est tuus, ô mors, stimulus: Ubi tua, ô Orce, victoria?

56 Est autem mortis stimulus peccatum, & peccati potentia lex.

57 Sed Deo gratia, qui nobis victoriam dat per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Proinde, fratres mei charissimi, præstate vos constantes, immobiles, semper excellentes in Domini negotio, scientes vestrum in re Dominica laborem non esse vanum.

CAPUT XVI.

Hortatur ut fratrum Hierosolymitanorum inopiæ succurrant. Deinde Timotheum commendat, & amica exhortatione: deinde salutationibus epistolam claudit.

QUod ad collectam attinet in sanctos conferendam, quemadmodum Galatiæ ecclesiis præcepi, sic vos quoque facite.

2 Primo quoque post Sabbatum die unusquisque vestrûm apud se reponat, congerens quod commodè poterit, ne tum demum, cùm venero, fiant collectæ.

3 Ut autem advenero, quos vos per epistolas probaveritis, eos mittam, qui ferant beneficium vestrum Hierosolymam.

4 Quòd si me etiam proficisci fuerit operæ precium, mecum proficiscentur.

5 Veniam autem ad vos, postquam Macedoniam obiero: nam Macedoniam obiturus sum.

6 Apud vos autem forsitan commorabor, aut etiam hyemabo, ut vos me deducatis, quocunque proficiscar.

7 Nolo enim vos duntaxat obiter videre, quin me spero aliquandiu mansurum apud vos, si Dominus permiserit.

8 Morabor autem Ephesi usque ad Quinquagesimam.

9 Nam mihi janua magna patet, & efficax, & multi sunt adversarii.

10 Quòd si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos. Nam Domini opus agit, ut & ego.

11 Quamobrem nemo eum contemnat, sed eum bona cùm pace dimittite, ut ad me veniat. Expecto enim eum cum fratribus.

12 Quod ad Apollo fratrem attinet, multum eum hortatus sum ut ad vos cum fratribus veniret, sed prorsùs non erat voluntas nunc eundi: verùm veniet, cùm erit ei commodum.

13 Vigilate, state in fide, este viri & constantes,

14 omnia vestra cum charitate fiant.

15 Cohortor autem vos, fratres: scitis Stephanæ & Fortunati familiam esse Achaiæ primitias, & sese ad ministerium addixisse sanctis:

16 ut vos quoque talibus, & omni adjuvanti, laborantique pareatis.

17 Gaudeo equidem adventu Stephanæ & Fortunati, & Achaici, quod hi defectum vestri suppleverunt:

18 quippe qui & meum & vestrum animum recreaverint. Tales ergo recognoscite.

19 Salutant vos Asianæ ecclesiæ. Salutant vos multum per Dominum Aquila & Prisilla, unà cum suæ domus ecclesia.

20 Salutant

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate inter vos oſculo ſancto.

21 Salutatio mea Pauli manu.

22 Si quis Dominum Jeſum Chriſtum non amat, ſtto deteſtabilis Maranatha.

23 Gratia Domini Jeſu Chriſti vobis adſit.

24 Meus amor in Chriſto Jeſu vobis omnibus adſit. Amen.

Ad Corinthios prima ſcripta eſt Philippis, miſſa per Stephanam, & Fortunatum, & Achaicum, & Timotheum.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA SECUNDA AD
CORINTHIOS.

CAPUT I.

A laude afflictionum auſpicatur, exponens quid in Aſia pertulerit, & quàm dexter affulſerit Deus. Addit nulla levitate id factum eſſe, quòd non venerit, uti fuerat pollicitus.

PAULUS JESU CHRISTI Apoſtolus, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei, quæ Corinthi eſt, necnon ſanctis omnibus in tota Achaia degentibus,

2 gratiam & pacem à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Collaudandus Deus & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, miſericordiæ pater, & omnis conſolationis Deus,

4 qui nos conſolatur in omni calamitate noſtra, quò poſſimus eos, qui ſunt in quacunque calamitate, conſolari ea conſolatione, qua conſirmamur ipſi à Deo.

5 Quantò enim majoribus propter Chriſtum malis afficimur, tantò per Chriſtum major eſt noſtra conſolatio.

6 Nam ſive affligimur, id fit pro veſtra conſolatione atque ſalute, quæ agitur in tolerandis iiſdem malis, quæ nos quoque patimur: ſive confirmamur, id fit pro veſtra conſolatione & ſalute:

7 ac firmam de vobis ſpem habemus, ſcientes quemadmodum adverſorum participes eſtis, ſic fore etiam conſolationis.

8 Nolumus enim vos ignorare, fratres, quanta afflictione, & quàm omnino viribus noſtris majore preſſi fuerimus in Aſia, uſque adeò ut etiam de vita dubitaremus.

9 Verùm ideo de nobis latam mortis ſententiam ſenſimus, ne ipſi nobis confideremus, ſed Deo mortuorum ſuſcitatori.

10 qui nos à tanta morte & defenderit & defendat, quem ſperamus etiam deinceps defenſurum eſſe,

11 vobis quoque nos ſupplicatione adjuvantibus, ut à multis perſonis agantur ingentes Deo gratiæ, ob collatum in nos beneficium veſtra cauſa.

12 Nam hæc noſtra gloriatio eſt, noſtræ conſcientiæ teſtimonium: quòd cum divina ſimplicitate

citate ac ſinceritate, non cum humana ſapientia, ſed cum divina gratia, verſati ſumus cùm in reliquo orbe, tum potiſſimum apud vos.

13 Non enim alia vobis ſcribimus, quàm quæ legitis, aut etiam recognoſcitis: &, ut ſpero, ad extremum recognoſcetis

14 quemadmodum nos aliquatenus recognoviſtis, quòd nos veſtra ſumus gloriatio, ſicut & vos noſtra ad diem Domini Jeſu.

15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos venire, ut alterum beneficium acciperetis,

16 & iſtac in Macedoniam tranſire: rurſumque ex Macedonia ad vos venire, & à vobis in Judæam deduci.

17 Hoc igitur deliberans, nunquid levitate uſus ſum? aut quæ delibero, humano more delibero, ut ſit apud me etiam, etiam: & non, non?

18 Fidelis eſt Deus, quòd noſtra ad vos oratio non fuit etiam, & non.

19 Nam Dei filius Jeſus Chriſtus, qui apud vos per nos prædicatus eſt, per me, & Sylvanum, & Timotheum, non fuit etiam, & non: ſed in eo fuit etiam.

20 Omnes enim Dei promiſſiones tales ſunt, ut in eo ſit etiam, & in eo ſit ita, quæ res Deo ſit gloriæ per nos.

21 Ac qui nos vobiſcum confirmat in Chriſtum, & qui nos unxit, Deus eſt,

22 is qui nos conſignavit, & ſpiritus arrabonem noſtris animis indidit.

Ego verò animi mei teſtem appello Deum, me parcendi vobis cauſa, nondum Corinthum veniſſe:

23 non quòd vobis fiduciam derogemus, ſed conſulimus veſtro gaudio: nam fiducia ſtatis.

CAPUT II.

Excuſans ſe quòd non venerit, clàm illos taxat, & communem ſympathiam oſtendit, ut nequa niſi ipſis hilaribus gaudere. Macho quem ſatanæ tradi præceperat, reſipiſcenti veniam dari ſecrat, & profectionis ſuæ in Macedoniam meminit.

SED hoc ego apud me decrevi, non vos rurſum viſere cum dolore.

2 Nam ſi ego vos contriſto, ecquis eſt qui me oblectet, niſi is qui à me contriſtetur?

3 Atque idipſum vobis ideo ſcripſi, ne ſi veniſſem, dolore afficerer ab eis, per quos gaudere debeo: perſuaſum habens de vobis omnibus, meum gaudium, omnium eſſe veſtrum.

4 Nam multa cum animi anguſtia atque angore vobis ſcripſi, multis cum lachrymis, non quò doleretis: ſed amorem, ut cognoſceretis, quo vos ſingulariter proſequimur.

5 Quòd ſi quis contriſtavit, non me contriſtavit, niſi aliquatenus, ne vos omnes onerem.

6 Satis eſt illi ea caſtigatio plurium,

7 ut contrà potiùs condonetis, ac conſolemini, ne fortè immodico mœrore conficiatur.

8 Quamobrem hortor vos, ut charitatem in eum exeratis.

9 Nam ideo ſcripſi, ut veſtri periculum facerem, an ſitis ad omnia morigeri.

10 Cui autem vos condonatis, ego quoque condono. Etenim ego ſi quid ei condonavi, cui condonavi, id feci propter vos in perſona Chriſti,

11 ne circumveniamur à Satana. Nec enim ejus conatus ignoramus.

12 Cùm autem in Troadem ob

ob Christi Evangelium veniſſem, & eſſet mihi in Domini negotio aperta janua:

13 nullam animi requietem habui, quòd Titum fratrem meum non inveniſſem. Itaque illis valedicto, profectus ſum in Macedoniam,

14 Deo verò gratia, qui ſemper facit, ut in Chriſti negotio triumphemus, ejuſque cognitionis odorem per nos divulgat omnibus in locis:

15 ſiquidem Chriſti ſuavis odor ſumus Deo, in iis qui ſervantur, & in iis qui pereunt:

16 quorum his ſumus mortalis odor ad mortem, illis vitalis odor ad vitam: Ad quæ quiſnam ſit idoneus?

17 Nec enim ſumus ut multi, qui divinam doctrinam cauponantur: ſed ut ex ſinceritate: ſed ut ex Deo, in Dei conſpectu, in Chriſti negotio loquimur.

CAPUT III.

Dicit ſe ſatis habiturum commendationis, quamdiu permanſerint in fide, ſe miniſtrum non literæ, ſed ſpiritus. Diſcrimen Legis & Evangelii exponit, quod illius claritas magis perſtringat oculos quàm illuminet, hujus verò lux conſpicuam Dei faciem exhibeat.

INgredimur rurſum noſipſos commendare? an verò nihil egemus (ut quidam) commendatitiis vel ad vos, vel à vobis epiſtolis?

2 Epiſtola noſtra vos eſtis, inſcripta noſtris animis, cognoſcenda, legendaque cunctis hominibus:

3 eſtque perſpicuum, vos eſſe Chriſti epiſtolam, à nobis adminiſtratam, non atramento, ſed viventis Dei ſpiritu deſcriptam non in lapideis, ſed in carneis animi tabulis.

4 In ea autem apud Deum perſuaſione ſumus per Chriſtum:

5 non quia per noſipſos ſimus idonei, qui aliquid, ut per noſipſos vel cogitemus: ſed quòd idonei ſumus, id à Deo eſt.

6 Qui nos idoneos reddidit novi fœderis miniſtros, non literæ, ſed ſpiritus: nam litera perimit, at ſpiritus vivificat.

7 Quòd ſi mortis miniſterium in literis impreſſum in lapidibus, tamen tanti fuit ſplendoris, ut non poſſent Iſraelitæ in Moſis vultum intueri propter ejus vultus ſplendorem periturum:

8 nónne magis ſpiritus miniſterium erit cum ſplendore conjunctum?

9 Si enim damnationis miniſterium ſplendidum eſt, multò magis excellit ſplendore miniſterium juſtitiæ.

10 Etenim ne ſplendidum quidem fuit id, quod ſplendidum fuit, ſi cum ſuperante ſplendore conferatur.

11 Si enim quod perit, tamen cum ſplendore conjunctum eſt: multo magis quod manet, eſt cum ſplendore.

12 Habentes igitur hujuſmodi ſpem, magna perſpicuitate utimur:

13 non ut Moſes vultui ſuo velamen obtendebat, ne Iſraelitæ in rei perituræ finem intuerentur, ſed mentes haberent torpentes.

14 Nam ad hunc uſque diem idem velamen in veteris lectione fœderis manet, neque detegitur id in Chriſto aboleri.

15 Quin ad hodiernum uſque diem, dum legitur Moſes, velamine tecti ſunt eorum animi.

16 Quandocunque autem revertitur ad Dominum, detrahitur velamen.

17 Do-

17 Dominus autem ſpiritus eſt: ubi verò Domini ſpiritus eſt, ibi eſt libertas.

18 Nos verò omnes detecta facie ſplendorem Domini ſpeculantes, in eandem transformamur imaginem, ſplendore perpetuando, tanquam à Domini ſpiritu.

CAPUT IV.

Recenſet ſe adeò laboraſſe in prædicando Evangelio, ut à ſatana excæcati ſint, qui illius ſplendorem non cernant, prolatum in teſtaceis vaſculis, tot ærumnis obnoxiis, itaque ſuo exemplo ad fortitudinem eos hortatur, ex contemptu præſentis vitæ.

PRopterea habentes hanc adminiſtrationem (quæ divina eſt in nos clementia) non defethiſcimur:

2 quin turpi occultatione repudiata non nos callidè gerimus, neque divinam doctrinam fallaciter tractamus: ſed veritatis declaratione noſipſos apud omnem hominum conſcientiam in Dei conſpectu commendamus.

3 Quòd ſi tectum eſt noſtrum Evangelium, tectum eſt pereuntibus:

4 quorum videlicet infidentium, mentes cæcavit hujus ſeculi Deus, ne colluſtret eos claritas glorioſi Chriſti Evangelii, qui eſt imago Dei inaſpectabilis.

5 Non enim noſipſos prædicamus, ſed Chriſtum Jeſum Dominum: nos autem veſtros ſervos, per Jeſum.

6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere juſſit, is eſt qui noſtris illuxit animis, ad claritatem cognitionis gloriæ Dei, in Jeſu Chriſti perſona.

7 Habemus autem theſaurum hunc in teſtaceis vaſis: ut tam excellens potentia ſit Dei, non ex nobis.

8 qui in omnibus premimur quidem, ſed non opprimimur: æſtuamus, ſed non exæſtuamus:

9 vexamur, ſed non deſerimur: dejicimur, ſed non perimus:

10 ſemper Domini Jeſu occiſionem in corpore circumferentes, ut etiam Jeſu vita in noſtro corpore repræſentetur.

11 Semper enim nos viventes morti dedimur propter Jeſum, ut & vita Jeſu repræſentetur in noſtra mortali carne.

12 Itaque in nobis mors, in vobis vita viget.

13 Ac eodem fiduciæ ſpiritu præditi, ut fert ſcriptum illud: Credidi, ideoque locutus ſum: nos quoque credimus, ideoque loquimur,

14 ſcientes futurum eſſe, ut qui Dominum Jeſum ſuſcitavit, idem nos quoque per Jeſum ſuſcitet, ac vobiſcum ſiſtat.

15 Omnia enim propter vos fiunt, ut tam largum beneficium per multorum gratiarum actionem redundet ad Dei gloriam.

16 Hanc ob cauſam non defethiſcimur, quin etiamſi exterior noſter homo corrumpatur, at interior quidem renovatur in dies.

17 Brevis enim leviſque noſtra calamitas, incredibile dictu quàm ſempiternam, quamque gravem nobis gloriam pariat,

18 non ſpectantibus ea quæ cernuntur, ſed quæ non cernuntur. Nam quæ cernuntur, temporaria ſunt: quæ verò non cernuntur, ſempiterna.

CAPUT

CAPUT V.

Instat in eodem argumento, de certa spe salutis, per fidem. Non ut se jactet cùm Deum & ipsius Ecclesiam pra oculis habeat, & nihili æstimet omnia, præter vitæ novitatem in Christo.

SCimus enim, si terrestris nostræ domus tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium habituros esse nos à Deo, domum nullis manibus factam, sempiternam in cœlis.

2 Etenim in hoc gemimus, domicilium nostrum cœleste superinduere cupientes,

3 si modò induti, non nudi, reperiemur.

4 Nam qui sumus in tabernaculo, gemimus onerati, quandoquidem nollemus exui, sed superindui, ut mortalitas conficiatur à vita.

5 Qui verò nos ad hoc ipsum fecit, Deus est, is qui nobis spiritus arrabonem dedit.

6 Itaque semper confidimus: & cùm sciamus, nos in corpore peregrinantes, à Domino peregrinos abesse,

7 (nam in rei fiducia, non in ipsa re versamur)

8 confidimus: & mallemus à corpore abesse, & apud Dominum adesse.

9 Proinde operam damus, ut sive adsumus, sive absumus ei simus accepti.

10 Nam nobis omnibus comparendum est ante Christi tribunal, ut ferat quique præmium ejus quod in corpore fecerit, vel boni vel mali.

11 Scientes igitur, Dominum esse metuendum, utut hominibus persuademus, Deo quidem perspicui sumus: quanquam spero, nos etiam in vestris animis esse perspicuos.

12 Non enim rursum nosipsos vobis commendamus, sed occasionem vobis damus de nobis gloriandi, ut muniti sitis adversus eos qui specie, non animo gloriantur.

13 Nam sive insanimus, Deo insanimus: sive sani sumus, vobis sumus.

14 Amor enim Christi tenet nos, ita judicantes: si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes esse mortuos:

15 ideoque pro omnibus esse mortuum, ut vivi non jam sibi ipsis vivant, sed ei qui pro eis & mortuus est, & revixit.

16 Itaque nos deinceps neminem novimus secundum carnem. Quòd si Christum secundum carnem cognovimus, at nunc jam non novimus.

17 Proinde si quis in Christo est, is nova creatura est. Vetera præterierunt, ecce nova facta sunt omnia:

18 omnia autem à Deo, qui nos sibi reconciliavit per Jesum Christum, nobisque reconciliationis administrationem dedit,

19 quippe cùm Deus esset in Christo, mundum sibi reconcilians eis non imputans ipsorum peccata nobisque reconciliationis orationem mandaverit.

20 Itaque cùm pro Christo legatione fungamur, ut Deo per nos adhortante, quæsumus pro Christo, reconciliamini Deo,

21 qui peccati ignarum pro nobis peccatum effecerit, ut in eo nos fieremus justitia Dei.

CAPUT VI.

Ut vitam Christo dignam vivant, hortatur, ne afflictionibus dejiciantur, nec gloria insolescant: pollutiones fugiant, cùm sint viva viventis Dei templa.

Nos

NOS verò ad hanc rem adjutores, hortamur vos, ut detis operam, ne Dei beneficium incassum acceperitis.

2 Dicit enim: Te aceepto tempore exaudivi, tibi die salutis subveni. Adest nunc tempus acceptum, adest nunc dies salutis.

3 Nos nullam usquam offensionem afferimus, ne taxetur ministerium:

4 sed omnibus in rebus nosipsos, ut Dei ministri commendamus, in multa patientia, in calamitatibus, in rebus adversis, in angustiis,

5 in plagis, in custodiis, in agitationibus, in laboribus,

6 in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in clementia, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate genuina,

7 in veritatis oratione, in Dei potentia armis justitiæ dextris & sinistris,

8 per gloriam & dedecus, per maledicta, & benedicta,

9 quasi fallaces, & tamen veraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi morientes, cùm tamen vivamus: quasi qui castigemur, neque tamen necemur:

10 quasi dolentes, & tamen semper gaudentes: quasi paupères, cùm multos locupletemus: quasi nihil habentes, & tamen omnia tenentes.

11 Os nostrum ad vos apertum est, Corinthii: animus noster largus est.

12 Si vos estis angusti, non erga nos estis angusti, sed erga hominem cui estis intimi.

13 Ego vero ut à filiis vicem reposco: largi estote vos quoque:

14 ne este infidentium socii jugales. Quod est enim justitiæ cum improbitate consortium? quæ luci communitas cum tenebris?

15 quæ Christo cum Belial concordia? aut quod fidenti cum infidente commercium?

16 quæ Dei templo cum idolis convenientia? Vos enim viventis Dei templum estis, quemadmodum dixit Deus: Habitabo ac versabor apud eos, eroque eorum Deus, & ipsi mihi populus erunt.

17 Quapropter exite ex medio eorum, ac separamini, inquit Dominus: néve impurum tangite: & ego vos accipiam,

18 vobisque pater ero, & vos mihi eritis filii ac filiæ, inquit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ne nimium teneros animos urgendo prosternat probabile reddat, quod omnia dixerit ex ingenti erga illos dilectione, itaque sibi non displicere quòd mœrore eos affecerit, & adduxerit ad pœnitentiam non pœnitendam.

HÆC igitur habentes promissa, charissimi, purgemus nosipsos ab omni & corporis & animi labe, sanctimoniam perfungentes cùm Dei metu.

2 Admittite nos: neminem injuriam fecimus, neminem corrupimus, neminem circumscripsimus.

3 Non equidem vestri damnandi causa dico, quippe qui ante dixerim, vos in nostris animis esse ad simul vel moriendum vel vivendum.

4 Multa mihi apud vos loquendi libertas est: multa mihi de vobis est gloriatio: plenus sum consolationis: circumfluo lætitia in omni calamitate nostra.

5 Etenim, cùm venissemus in Macedoniam, nec ullam quietem haberet nostra caro, sed in omni-

mibus premeremur, extrinſecus prœliis, intrinſecus timoribus,

6 tamen humilium conſolator Deus nos adventu Titi conſolatus eſt.

7 Neque ſolùm ejus adventu, ſed etiam ſolatio, quo de vobis conſectus eſt, exponens nobis veſtrum noſtri deſiderium, complorationem, atque ſtudium, ita ut magis lætatus ſim:

8 adeò, ut etiamſi vos per epiſtolam dolore affecerim, non me pœniteat, etiamſi pœnituiſſet. Video enim, ſi epiſtola illa, brevem quidem, ſed tamen dolorem vobis fecit,

9 non vos doluiſſe ſolùm, ſed (id quod gaudeo) ad vitæ correctionem doluiſſe. Doluiſtis enim ſecundum Deum, ita, ut nullo per nos incommodo ſitis affecti.

10 Divinus enim dolor, vitæ correctionem, ad nunquam pœnitendam ſalutem efficit. At mundanus dolor mortem parit.

11 Ecce enim vel hoc ipſum, quod ſecundum Deum doluiſtis, quantam vobis peperit diligentiam, imò defenſionem? imò indignationem? imò metum? imò deſiderium? imò ſtudium? imò vindictam? quibus omnibus veſtram in eo facinore innocentiam probaſtis.

12 Itaque ſi vobis ſcripſi, id non ejus qui fecit, nec ejus, qui paſſus eſt injuriam, cauſâ factum eſt: ſed ut veſtrum noſtri ſtudium apud vos patefieret, in Dei conſpectu.

13 Propterea orto à vobis ſolatio confirmati ſumus: ſed longè maximam cepimus ex Titi lætitia voluptatem, quòd ejus animus à vobis omnibus recreatus ſit.

14 Nam ſi quid apud eum de vobis gloriatus eram, non me puduit: quin ut omnia verè vobis elocuti ſumus, ſic noſtra de vobis apud Titum gloriatio vera fuit.

15 Atque ipſe vos ſingulari charitate proſequitur, recolens veſtram omnium obedientiam, ut ſe cum metu ac tremore acceperitis.

16 Gaudeo, poſſe me omnibus in rebus vobis confidere.

CAPUT VIII.

Macedonum, atque adeò ipſius Chriſti exemplo, ut liberales ſint in Sanctos hortatur, Titum, & alium fratrem hac de cauſa ad ipſos profectos dicit.

CErtiores autem vos facimus, fratres, de Dei beneficio in eccleſias Macedoniæ collato,

2 quòd in tanta, qua explorati ſunt calamitate, eorum ſingularis alacritas, penitiſſimáque paupertas, tantum effecit, ut appareret eorum opulenta ſimplicitas:

3 qui pro viribus (hoc teſtor) atque etiam ſupra vires ultro:

4 nos multis cum precibus oraverint, ut beneficium & commune in ſanctos officium reciperemus.

5 Neque id quemadmodum ſperaveramus: quin ſeipſos addixerunt, primùm Domino, deinde nobis, Dei voluntate,

6 ut nos Titum hortati ſumus, quò ille, quemadmodum jam cœpit, ſic abſolvat hoc etiam erga vos beneficium:

7 utque quemadmodum omnibus in rebus excellitis, fide & oratione, & ſcientia, & omni ſtudio, & iſto erga nos amore, ſic in hoc quoque beneficio excellatis.

8 Non

8 Non per præceptum dico: sed ut per aliorum studium vestræ quoque charitatis germanitatem explorem.

9 Cognoscitis enim Domini nostri Jesu Christi beneficium, qui propter vos pauper fuerit, cùm dives esset, ut vos ejus paupertate ditaremini.

10 Atque in hoc consilium do: hoc enim è re vestra est, qui jam ab anno superiore non solùm facere, sed etiam velle cœperitis.

11 Nunc igitur etiam rei confectionem absolvite: ut quomodo est voluntatis alacritas, ita sit etiam ex facultate perfectio.

12 Nam si jam adest alacritas, prout habet quis, ita acceptus est, non prout non habet.

13 Non enim aliis laxitatem, vobis angustiam esse oportet:

14 sed ex æqualitate, ad præsens tempus, abundantia vestra illorum egestati subveniri: ut illorum abundantia vestram vicissim egestatem suppleat, quò fiat æqualitas:

15 quemadmodum scriptum extat: Neque qui plus collegerat, plus habebat: neque qui minus collegerat, minus habebat.

16 Est autem Deo gratia, qui idem vestri studium injecerit in animum Titi:

17 qui adhortationem ita admiserit, ut diligentior sua sponte profectus sit ad vos.

18 Misimus autem unà cum eo fratrem, qui præterquam quòd in re Evangelica per omnes laudatur Ecclesias,

19 etiam Ecclesiarum suffragio creatus est nostri socius itineris, in hoc beneficio à nobis administrando, ad Domini gloriam alacritatemque vestr[illegible]

20 hoc caventes, ne qui[illegible] in hac à nobis administrand[illegible] beralitate carpat:

21 prospicientes, ut non [illegible] lum in Domini, verumetia[illegible] hominum conspectu honest[illegible] res habeat:

22 Misimus autem unà [illegible] eis fratrem nostrum, quem [illegible] pe cum multis in rebus dili[illegible] tem experti sumus, tum [illegible] longè diligentiorem: tanta [illegible] de vobis confidentia.

23 Quod sive Titus spec[illegible] tur, socius meus est, & ad [illegible] collega: sive fratres nostri, [illegible] postoli sunt ecclesiarum, gl[illegible] Christi.

24 Quapropter & amoris [illegible] stri, & nostræ de vobis gloriati[illegible] nis specimen datote erga eos, [illegible] in ecclesiarum conspectu.

CAPUT IX.

Cur de eorum voluntate bene [illegible] tiens, illis tamen adhortand[illegible] sedulò incumbat, rationem [illegible] ducit, & sementi eleemosyn[illegible] comparat, quam Deus repe[illegible] dit magno fœnore.

NAM de officio erga sanctos, ad vos scribere mihi supervacaneum est.

2 Novi enim alacritatem vestram, de qua vestro nomine glorior apud Macedones, Achaiam ab anno superiore paratam esse: quæ vestri æmulatio plerosque excitavit.

3 Ideo autem fratres misi, ne nostra de vobis gloriatio vana sit in hac parte: ut (quemadmodum dicebam) sitis parati:

4 ne, si mecum venerint Macedones, & vos offenderint imparatos, pudeat nos (ne dicamus vos) in hoc gloriationis argumento.

5 Itaque necessarium putavi, fratres

...tres hortari, ut ad vos præi-
...t, & jam divulgatam vestram
...eralitatem ita præpararent, ut
...ata foret: sic tamen, ut libe-
...litas, non ut profusio.
6 Cæterùm & qui parcè seret,
...cè etiam metet: & qui largè
...et, largè etiam metet:
7 prout quisque animo desti-
...vit, non ægrè, aut invitus: hi-
...rem enim datorem amat Deus.
8 Potest autem Deus adeò vos
...mni beneficio cumulare, ut om-
...ibus in rebus omnino quod satis
...ic habentes, abundetis ad om-
...nis rectè facta,
9 quemadmodum scriptum e-
...at: Cùm dispergat, & paupe-
...ribus largiatur, ejus liberalitas ma-
...net æterna.
10 Qui verò serenti, & se-
men & panem ad victum suppe-
ditat, is vobis semen suppeditet,
multiplicetque, ac vestræ libera-
litatis proventus sic augeat,
11 ut omnibus summa cum
simplicitate circumfluatis, quæ
efficiat per nos ut agantur gra-
tiæ Deo.
12 Siquidem hujus muneris
officium ejusmodi est, ut non
solùm sanctorum egestates sup-
pleat: verùm insuper hoc tam
probando officio in causa sit, ut
multi Deo gratias agant,
13 Deum collaudantes, tum
ob vestram, qui in Christi Evan-
gelium concordes sitis, obedien-
tiam, & simplicem in eos in-
que omnes largitatem:
14 tum ob eorum vota de vo-
bis, qui propter singularem Dei
in vos favorem, vestri sint cupidi.
15 Gratia Deo, de ejus dono
ineffabili.

CAPUT X.

Qua fiducia, quibus armis, qua vindicta sit instructus adversus improborum calumnias ostendit, seque præsentem non minus virtutis habere in operibus quàm absens gravitatis in verbis.

ILle ego Paulus vos exhortor
per Christi lenitatem ac man-
suetudinem, qui præsens qui-
dem apud vos humilis, absens
verò sum in vos confidens.
2 Rogo autem, ut detis ope-
ram, ne mihi præsenti sit auden-
dum confidentia, qua audere co-
gito in quosdam, qui nos perinde
habent, ac si secundum carnem
gradiamur.
3 Nam in carne gradientes,
non secundum carnem milita-
mus.
4 Arma enim militiæ nostræ
non carnalia sunt, sed divinipo-
tentia, ad munitionum demoli-
tionem:
5 quibus armis cogitationes
deturbamus, & omnem sublimi-
tatem elatam contra Dei cog-
nitionem, omnemque mentem
ad obediendum Christo cogimus.
6 Et omnem ulcisci contuma-
ciam sumus parati, cùm comple-
ta fuerit vestra obedientia.
7 Rerum speciem spectatis? Si
quis sibi persuasit, se esse Chri-
sti: hoc rursum per sese cogitet,
ut ipse Christi est, sic nos quo-
que esse Christi.
8 Etsi enim paulo amplius de
potestate nostra glorier, quam
nobis Dominus ad vos instruen-
dos non destruendos dedit, non
me pudebit,
9 ne videar vos per epistolas
terrere conari,
10 quod epistolæ quidem (in-
quit) graves fortesque sunt, at
corporis præsentia imbecilla, ora-
tioque abjecta est.
11 Hoc cogitet ille, quales
oratione per epistolas sumus ab-
sentes, tales re etiam præsentes
esse.

12 Nec

12 Nec enim auſimus comparare aut conferre nos cum quibuſdam, qui ſeſe commendant illi quidem, ſed ipſos ſe in ſe ipſis metiri, ſeque ſibi comparare non intelligunt.

13 Nos verò non immodicè gloriabimur, ſed ex modo regulæ, quem Deus nobis eum tribuit, ut etiam ad vos uſque pertingamus.

14 Non enim quaſi ad vos non pertingamus, nos nimis extendimus: nam ad vos etiam pervenimus Evangelio Chriſti, non ſupra modum gloriantes in alienis laboribus:

15 ſpem habentes, fore, ut creſcente in vobis veſtra fide, uſque adeò amplificemur ex noſtra norma,

16 ut ultra veſtros fines doceamus Evangelium: non aliena norma, de eis quæ ſunt in promptu, gloriando,

17 Qui verò gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui ſeipſum commendat, probandus eſt, ſed quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Ingenti ſe erga Corinthios amore cogi teſtatur, ut laudes ſuas deprædicet. Gratuitam illis ſuam operam impendiſſe, ne qua in re ſuperiores eſſent pſeudapoſtoli: quos longè antecellere recenſet in iis quæ vera ſunt laudis.

UTinam paululum aliquid meæ ſtultitiæ ferretis: & verò ferte me:

2 vobis enim obtrecto divina obtrectatione, quippe quos uni viro deſponderim, virginem caſtam Chriſto tradendam.

3 Sed vereor ne fortè, ut ſerpens Evam ſua aſtutia decepit, ſic veſtræ mentes à ſimplicitate, quæ eſſe debet in Chriſtiana, corruptæ deflectant.

4 Quòd ſi veniret qui aliu Jeſum prædicaret, quàm quem nos prædicavimus: aut ſi alium ſpiritum acciperetis, quàm quem accepiſtis: aut aliud Evangelium quàm quod admiſiſtis, rectè tu lum ferretis.

5 Ego verò me exiſtimo n hilo inferiorem fuiſſe vel ſu mis Apoſtolis.

6 Quòd ſi oratione imperi ſum, at non ſcientia: quin i omnibus omnino apud vos reb patuimus.

7 An peccatum admiſi, me ipſum demittens, ut vos extolle remini, quod vos gratis divinu Evangelium docui?

8 Alias eccleſias diripui, a cipiendo ad vobis inſerviendu ſtipendio?

9 & præſens apud vos, & g gens, neminem tamen exun Nam egeſtati meæ ſubvene fratres, qui ex Macedonia veno rant: itaque omnibus in rebu ne vobis oneri eſſem & cavi, & cavebo.

10 Hoc per Chriſtum ver confirmo, non me commiſſurum eſſe, ut hac gloriatione exclu dar in Achaiæ tractibus.

11 Quamobrem? an quia no amo vos? Scit Deus.

12 Ac quod facio, facturuſqu ſum, id facio ut occaſionem i adimam, qui occaſionem captan quò ſibi in quo glorientur, ſup petat, quemadmodum & nobis

13 Sunt enim iſtiuſmodi fa ſi apoſtoli, fallaces operarii, qui in Chriſti Apoſtolos transformantur.

14 Nec mirum, cùm ipſe Satanas transformetur in lucis angelum.

15 Itaque non magnum eſt,

ſi ejus quoque miniſtri ſic transfiguarantur, ut juſtitiæ miniſtri eſſe videantur: quos quidem dignus eorum factis exitus manet.

16 Iterum dicam: Nemo me dementem eſſe putet. Sin aliquis putat, vel ut dementem admittite me, ut ego quoque paulum me jactem.

17 Quod dico, non ut Domino dignum eſt dico, ſed ut per dementiam in hac gloriationis materia.

18 Quandoquidem multi humano more ſe jactant, ego quoque me jactabo:

19 quoniam vos libenter dementes fertis, ipſi prudentes.

20 Fertis enim, ſi quis vobis ſerviliter abutitur, ſi quis vos exeſt, ſi quis dona accipit, ſi quis ſeſe effert, ſi quis vos in os cædit.

21 Indecorè dicam: quaſi verò nos nequeamus. Quin ſi quid eſt, in quo quiſquam audeat (inſipienter dicam) auſim & ego.

22 Hebræi ſunt, & ego: Iſraelitæ ſunt, & ego: Abrahami progenies ſunt, & ego:

23 Chriſti miniſtri ſunt (deſipiens dicam) ego magis: in laboribus amplius, in plagis plus: in cuſtodiis amplius, in mortibus ſæpenumero.

24 A Judæis quinquies undequadragenis plagis affectus ſum: ter verberatus, ſemel lapidatus,

25 Ter naufragium feci: noctem & diem in profundo egi:

26 ſæpe verſatus in itineribus, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis à meis civibus, periculis ab extraneis, periculis in urbe, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus,

27 in labore & fatigatione, in vigiliis ſæpenumero, in fame & ſiti, in jejuniis frequenter, in frigore & nuditate:

28 præter cætera, quæ me quotidiana deſtinent, videlicet omnium eccleſiarum cura.

29 Quis æger eſt, quin ego ſim æger? quis offenditur, quin ego urar?

30 Si gloriandum eſt, de imbecillitate mea gloriabor.

31 Scit Deus & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt collaudandus in ſempiternum, me non mentiri.

32 Damaſci præfectus regis Aretæ, Damaſcenorum urbem cuſtodiebat, capere me volens.

33 Itaque per feneſtram in calatho demiſſus ſum per murum: atque ita ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Invitus recenſet revelationes divinitus ſibi factas, ob quas cùm verè gloriari poſſit, non velit infirmitatum ſuarum conſcius, ſed hanc ſibi neceſſitatem ineptiendi ipſos injicere, dum ſe addicunt ambitioſis hominibus, per quos à Chriſto alienantur.

GLoriari ſanè mihi non expedit: veniam enim ad viſiones, & Domini patefactiones.

2 Novi hominem Chriſtianum, ante annos quatuordecim (an in corpore, an extra corpus, neſcio: ſcit Deus) hunc, inquam, raptum ad tertium uſque cœlum.

3 Et ſcio, eum hominem (an in corpore, an extra corpus, neſcio, ſcit Deus)

4 raptum eſſe in Paradiſum, & audiviſſe arcana verba, quæ homini eloqui nefas.

5 De hujuſmodi homine gloriabor: de me verò non gloriabor, niſi in meis infirmitatibus.

6 Quòd ſi vellem gloriari, non

non essem equidem amens: utpote qui verum dicerem. Sed parco, ne quis de me existimet supra quàm esse me videt, aut ex me audit aliquid.

7 Ac ne ob patefactionum præstantiam me nimis efferam, appositus est mihi stimulus carni, angelus Satanæ, qui me tundat, ne nimis efferar.

8 De eo ter Dominum oravi, ut is à me faceſſeret.

9 Sed ille mihi sic dixit: Satis est tibi mea gratia, nam mea fortitudo in imbecillitate perficitur. Itaque multo libentissimè gloriabor in meis debilitatibus, ut habitet in me fortitudo Christi.

10 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus adversis, in vexationibus, in angustiis pro Christo. Dum enim debilis sum, tum fortis sum.

11 Amens fui, qui gloriatus sim: vos me coegistis, cùm deberem ego à vobis commendari. Nihilo enim inferior fui vel summis Apostolis, tametsi nihil sum.

12 Specimina quidem Apostoli edita sunt apud vos, in summa patientia, in prodigiis & miraculis ac portentis.

13 Quid enim est in quo superati sitis à cæteris ecclesiis, nisi quòd ego vos non exuxi? Condonate mihi hanc injuriam.

14 Jam tertiùm paratus sum visere vos, neque tamen vos exugam. Non enim vestra, sed vos expeto. Nec enim debent liberi parentibus congerere, sed parentes liberis.

15 Ego verò libentissimè & insumam & insumar pro vestris animis, quamvis vos majorem in modum amans, minus redamer.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed vafer, credo, vos cepi.

17 Num quis est eorum, quos ad vos misi, per quem vos cumvenerim?

18 Hortatus sum Titum, & unà legavi fratrem: num vos circumvenit Titus? Nonne eodem animo, nonne iisdem stigiis ingressi sumus?

19 An rursum putatis, vos excusare nos? In Dei conspectu per Christum loquimur, omnia, charissimi, pro vestra utilitate facimus.

20 Vereor enim, ne forte cùm venero, & ego vos non quales vellem inveniam, & ipse vobis qualem non velletis inveniar: ne fortè sint lites, simulationes, iræ, jurgia, maledicta, susurri, tumores, inconstantiæ

21 ne rursus ad vos ubi venero, affligat me Deus meus multosque deplorem, qui ante peccaverint, nec ab ea, cui operam dederint, turpitudine, impudico & libidine destiterint.

CAPUT XIII.

Tertiò adveniens, severiorem vindictam illis denunciat, qui ipsa experti sunt virtutem Christi in suo Apostolatu. Opta tandem ut resipiscant, & fausta illis precatur.

JAM tertio venturus sum ad vos: ex duorum triumve testium ore decernetur de omni re.

2 Et prædixi, & prædico: ut sicuti dum iterum aderam, nunc absens scribo, iis qui antè peccaverint, cæterisque omnibus, me si rursum venero, non esse parsurum,

3 quandoquidem experimentum petitis loquentis in me Christi: qui erga vos debilis non est, sed pollet in vobis.

4 Nam

4 Nam si per debilitatem crucifixus est, at vivit per Dei potentiam. Etenim nos quoque debiles in eo sumus: sed vivemus cum eo per Dei in nos potentiam.

5 Vosipsos pertentate, an fide præditi: vosipsos explorate. An non vosipsos eos agnoscitis, in quibus sit Jesus Christus? nisi forte rejectanei estis.

6 Spero equidem futurum ut nos non esse rejectaneos intelligatis.

7 Faxit Deus, ut nihil mali faciatis: non ut nos accepti esse videamur, sed ut vobis rectè facientibus, nos rejectanei esse videamur.

8 Nec enim quicquam possumus contra veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, cùm & nos debiles, & vos fortes estis. Hoc equidem optamus, vos esse bene comparatos.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsenti mihi severè sit utendum potestate, quam mihi Dominus ad juvandum, non ad officiendum, dedit.

11 Cæterùm, fratres, gaudete, comparate vos, confirmamini, idem sentite, pacem agite, & Deus amoris atque pacis vobis aderit.

12 Salutate inter vos osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Domini Jesu Christi gratia, & Dei amor, & sancti spiritus communio vobis adsit omnibus. Amen.

Ad Corinthios secunda scripta est Philippis Macedoniæ, missa per Titum & Lucam.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

GALATAS.

CAPUT I.

Post inscriptionem, subjungit objurgationem, Galatas accusans defectionis, à suo Evangelio, quod à Deo accepit, antequam cum ullo Apostolorum contulisset.

PAULUS Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum patrem, qui eum excitavit ex mortuis,

2 & mei comites omnes fratres, ecclesiis Galatiæ,

3 gratiam & pacem à Deo patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 qui seipsum pro nostris peccatis dedidit, ut nos eriperet, ex instante seculo malo, de voluntate Dei, patrisque nostri,

5 cui gloria in omnem perennitatem, Amen.

6 Miror, vos tam citò ab eo, qui vos in Christi beneficio vocavit, traduci ad aliud Evangelium:

7 quanquam nullum est aliud, nisi quod sunt quidam qui

vos

vos turbant, & Christi Evangelium pervertere volunt.

8 Verùm etiamsi nos, aut cœlestis angelus, vos diversum doceat ab eo quod vos docuimus, esto detestabilis.

9 Ut jam diximus, nunc iterum dicam, si quis vos diversum docet, ab eo quod accepistis, esto detestabilis.

10 Nam utrum tandem homines persuadeo, an Deum? num hominibus placere conor? Nam si jam hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Hoc autem vobis declaro, fratres, traditum à me Evangelium, non esse humanum.

12 Nec enim ego id ab homine accepi, aut didici, sed patefaciente Jesu Christo.

13 Audivistis enim, quomodo aliquando versatus sim in Judaismo: quàm immodicè divinam infestarem ac depopularer Ecclesiam,

14 & meæ nationis æquales meos Judaismi profectu longè superarem, mearum patriarum institutionum facilè studiosissimus.

15 Sed simulac Deo, (qui me à matris utero destinavit, & pro suo favore vocavit,)

16 suum filium in me patefacere visum est, ut eum per gentes publicarem, non equidem, cum carne & sanguine contuli,

17 neque Hierosolymam ascendi ad Apostolos priores me: sed Arabiam petii, & rursus Damascum reverti.

18 Deinde post annos tres Hierosolymam ascendi, visendi Petri gratia, apud quem etiam mansi dies quindecim.

19 Apostolorum quidem alium nullum vidi, nisi Jacobum, Domini fratrem.

20 Ac quæ vobis scribo, [illegible]stor Deum, me non mentiri.

21 Postea veni in Syriæ C[illegible] liciæque tractus.

22 Eram autem ignotus fa[illegible] Christianis Judææ ecclesiis.

23 Tantùm audiverant, e[illegible] à quo aliquando infestaba[illegible] nunc fidem quam aliquando p[illegible] pulatus esset, docere,

24 Deoque in me gratias a[illegible] bant.

CAPUT II.

Nihil à suo Evangelio diver[illegible] sensisse Apostolos, incirca[illegible] Titi exemplo ostendit, & qu[illegible] asseruerit illud adversus [illegible] simulationem. Inde trans[illegible] facit ad causa tractation[illegible] gratuitò nos justificari per Ch[illegible] stum.

DEinde post annos quatu[illegible] decim rursus ascendi Hi[illegible] rosolymam, cum Barnaba, s[illegible] sumpto etiam Tito.

2 Ascendi autem divino [illegible] stinctu, & ad illos Evangeli[illegible] retuli, quod apud extraneas g[illegible] tes publicarem: præsertim ad[illegible] lustres, ne fortè incassum [illegible] currerem, vel cucurrissem.

3 Quin neque Titus, me[illegible] comes, cùm Græcus esset, c[illegible] cumcidi coactus est.

4 idque propter emissarios fa[illegible] sos fratres, qui sese insinuaver[illegible] ad speculandum, quam habe[illegible] mus in Christo Jesu libertate[illegible] quò nos servituti subjicerent:

5 quibus ne ad horam q[illegible] dem parendo cessimus, ut Eva[illegible] gelii veritas apud vos perma[illegible] ret.

6 Quòd ad eos attinet, q[illegible] videntur esse aliquid, quales [illegible] dem essent, mea nihil refer[illegible] personæ hominis rationem Deu[illegible] non habet. Mihi quidem il[illegible] stres nihil contulerunt.

7 Com[illegible]

7 Contraque videntes mihi creditum esse præputii Evangelium, quemadmodum Petro circumcisionis,

8 (nam qui in Petro id egit, ut circumcisorum esset Apostolus, idem in me quoque id egit, ut essem alienigenarum)

9 cognoscentes inquam, collatum in me beneficium Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui columnæ esse videbantur, dextras mihi & Barnabæ dederunt societatis, ut nos alienigenas, ipsi circumcisi instituerent,

10 dummodo pauperum memores essemus: id quod equidem facere studui.

11 Cum venisset autem Petrus Antiochiam, ego ei in os restiti, quoniam reprehendendus erat.

12 Cùm enim, antequam venissent à Jacobo quidam, cum alienigenis epularetur, postquam illi advenerunt, inhibuit, seque subduxit, circumcisos veritus.

13 Itaque unà cum eo simularunt etiam reliqui Judæi, adeo ut Barnabas quoque ad eorum simulationem abduceretur.

14 Ego verò, qui viderem eos non recto pede incedere ad Evangelii veritatem, dixi Petro coram omnibus: Si tu Judæus alienigenarum more vivis, non Judæorum, cur alienigenas Judaizare cogis?

15 Nos natura Judæi, non ex alienigenis sontes,

16 scientes hominem non legis operibus justum fieri, sed tantum fide in Jesu Christo collocanda, nos quoque inquam, fidem adhibuimus Christo Jesu, ut justi fieremus Christi fide, non legis operibus: quoniam legis operibus mortalium nemo justus fiet.

17 Quòd si studentes per Christum justi fieri, reperimur tamen ipsi quoque sontes, ergo Christus peccati minister est? id quod absit.

18 Atqui si quæ abolevi, eadem redintegro, sontem me præbeo.

19 Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo viverem:

20 crucifixus sum cum Christo. Vivo autem, non jam ego, sed vivit in me Christus. Quòd verò nunc in carne vivo, fide vivo filii Dei, qui me adeò amavit, ut seipsum pro me dederet.

21 Non repudio Dei beneficium. Nam si in lege posita est justitia, ergo Christus frustra mortuus est.

CAPUT III.

Exprobrat quod se abduci passi sint ab expressa illis ad vivum in Christo justificationis gratia, Abrahæ exemplum adducit, effectum, & causas lata legis exponens.

O Dementes Galatæ, quis vos fascinavit, ut veritati non obtemperetis? quibus ob oculos Jesus Christus antea depictus fuit, apud vos crucifixus.

2 Hoc tantùm volo à vobis discere, per legis opera spiritum acceperitis, an per orationem fidei?

3 Adeóne dementes estis, ut à spiritu exorsi, nunc in carnem desinetis?

4 Tanta passi estis frustra? si tamen frustra.

5 Utrúmne qui vobis spiritum suggessit, & apud vos portentosa fecit, id per legis opera fecit, an per orationem fidei?

6 Quemadmodum Abrahamus Deo credidit, id quod ei justitiæ ductum est.

7 Ergo cognoſcite, qui ſunt à fide, eos Abrahami filios eſſe.

8 Prævidentes autem literæ, Deum per fidem juſtificaturum eſſe gentes, antè denunciaverunt Abrahamo, in eo beandas eſſe gentes omnes.

9 Itaque qui à fide ſunt, ii unà cum fidente Abrahamo beantur.

10 Quicunque enim ſunt à legis operibus, execrationi ſubjecti ſunt. Scriptum eſt enim, execrabilem eſſe quicunque non ſteterit omnibus in legis libro ſcriptis, eaque præſtiterit.

11 Neminem autem lege fieri juſtum apud Deum, hinc perſpicuum eſt, quòd juſtus per fidem vivet.

12 Atqui lex non eſt ex fide, ſed qui homo illa fecerit, per ea vivet.

13 Chriſtus nos à legis execratione aſſeruit, factus pro nobis execratio. Scriptum eſt enim, execrabilem eſſe, quiſquis ex patibulo pendeat,

14 ut ad gentes felicitas Abrahamica perveniat per Chriſtum Jeſum, ut ſpiritûs promiſſum adipiſcamur per fidem.

15 Fratres, humana loquor. Quamvis hominis ſancitum pactum, nemo tamen repudiat, aut immutat.

16 Abrahamo autem promiſſa ſunt illa, & ejus ſemini. Non dicit, Et ſeminibus, quaſi de multis, ſed ut de uno: Et ſemini tuo, qui Chriſtus eſt.

17 Hoc autem dico: Fœdus à Deo ſanctum, ſpectans in Chriſtum, lex quæ poſt annos quadringentos triginta fuit, non antiquat, ita ut promiſſionem reſcindat.

18 Atqui ſi à lege pendet hæreditas, non jam pendet à promiſſo, & tamen Abrahamo per promiſſum donavit Deus.

19 Quorſum ergo lex? delictorum cauſa adjecta eſt, donec veniret ſemen, cui promiſſum erat: inſtituta per angelos, ita per ſequeſtrem,

20 ſequeſter autem unius non eſt. Atqui Deus unus eſt.

21 Ergóne lex eſt contraria Dei promiſſis? Nequaquam. Si enim data lex eſſet, quæ vitam conferre poſſet, planè in lege ſita foret juſtitia.

22 Sed concluſerunt literæ omnia ſub peccatum, ut promiſſum per Chriſti Jeſu fidem daretur fidentibus.

23 Antequam autem veniſſet fides ſub lege cuſtodiebamur, concluſi ad fidem, quæ patefacienda erat.

24 Itaque lex pædagogus noſter fuit ad Chriſtum, ut fide juſti fieremus.

25 Poſtquam autem venit fides non jam ſub pædagogo ſumus.

26 Omnes enim Dei filii eſtis, fide Chriſto Jeſu habenda.

27 Nam quicunque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

28 Non eſt neque Judæus, neque Græcus: non eſt neque ſervus, neque liber: non eſt vel mas vel fœmina. Nam vos omnes idem eſtis in Chriſto Jeſu,

29 Quòd ſi vos Chriſti eſtis, ergo Abrahami ſemen eſtis, & ex promiſſo hæredes.

CAPUT IV.

A tutela Legis emancipatos, Chriſti adventu qui ejus eſt finis, abſurdum eſt ad egenas ſuperſtitiones relabi. Revocat ergo eos ad puritatem doctrina Evangelii, & pulchra allegoria ſuam diſputationem exornat.

SIC

SIC autem dico: Quandiu hæres puer eſt, nihil differt à ſervo, & tamen eſt omnium dominus:

2 ſed ſub tutoribus & diſpenſatoribus eſt, uſque ad præfinitum à patre tempus.

3 Similiter & nos, cum pueri eſſemus, ſub mundanis rudimentis eramus emancipati.

4 Sed poſtquam plenum tempus advenit, miſit Deus filium ſuum, ex muliere natum, qui ſub lege fuit,

5 ut legi ſubditos redimeret, quo adoptionem adipiſceremur.

6 Et quoniam filii eſtis, miſit Deus filii ſui ſpiritum in veſtros animos, qui clamet, Abba pater.

7 Itaque non jam ſervus es, ſed filius: quòd ſi filius, etiam hæres Dei per Chriſtum.

8 Sed tum quidem ignorantes Deum, ſerviviſtis eis, qui natura dii non ſunt.

9 At nunc Deum cognoſcentes, vel potius à Deo cogniti, qui fit ut vos rurſus ad infirma egenaque rudimenta convertatis, quibus rurſum de integro ſervire vultis?

10 Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos.

11 Metuo equidem vobis, ne fruſtra in vobis laboraverim.

12 Eſte mei ſimiles, quoniam & ego ſum veſtri. Fratres, oro vos. Nullam mihi feciſtis injuriam.

13 Scitis autem quanta cum carnis infirmitate vos, antea inſtituerim.

14 & tamen mei tentationem, quam in carne pertuli, tantùm abfuit ut repudiaretis, aut reſpuetis, ut me ceu Dei angelum, ceu Chriſtum ipſum Jeſum, acceperitis.

15 Quæ ergo eſt beatitudo veſtra? Teſtor enim, vos, ſi fieri potuiſſet, veſtros oculos effoſſuros, & mihi daturos fuiſſe.

16 Ergóne veſter inimicus factus ſum, vera vobis dicendo?

17 Ambiunt vos, non rectè: nam excludere nos volunt, ut ſe æmulemini.

18 Deceret autem æmulari in re bona ſemper, non ſolum me apud vos præſente.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus:

20 Vellem equidem nunc apud vos adeſſe, vocemque meam mutare, quoniam in vobis dubito.

21 Dicite mihi, qui ſub lege eſſe vultis, legem non auditis?

22 Scriptum eſt enim Abrahamum duos habuiſſe filios, unum ex ancilla, alterum ex libera:

23 quorum, ancillæ filius humano more natus eſt, liberæ autem filius ex promiſſo:

24 quæ res aliud ſignificant. Nam eæ ſunt duo fœdera. Unum à monte Sina, in ſervitutem gignens, videlicet Agar:

25 nam Agar, Sina mons eſt in Arabia, qui cum ea quæ nunc eſt Hieroſolyma congruit, quippe quæ unà cum ſuis ſerviat.

26 At ſuperior Hieroſolyma libera eſt, quæ mater eſt omnium noſtrûm.

27 Scriptum eſt enim; Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe in clamorem, quæ non eniteris. Nam plures futuri ſunt deſertæ nati, quàm virum habentis.

28 Nos verò fratres, quemadmodum Iſaacus, promiſſionis nati ſumus.

29 Sed ut tunc qui humani-

tus erat genitus, genitum divinitùs infestabat: ita fit etiam nunc.

30 Verùm quid aiunt literæ? Ejice ancillam ejusque filium: non enim hæres erit ancillæ filius cùm liberæ filio,

31 Ergo fratres, non ancillæ nati sumus, sed liberæ.

CAPUT V.

Quia ex libera ortos esse dixit, admonet quantum sit pretium tanta libertatis, qualiter ea sit utendum, ut spiritui obediant, resistant carni.

QUamobrem in libertate, in quam Christus nos asseruit, state, & nolite rursum jugo servitutis teneri.

2 En ego Paulus vobis dico, si circumcidemini, Christus nihil vobis proderit.

3 Hoc item confirmo omni homini, qui circumciditur, eum debere toti parere legi.

4 Nihil rei vobis cum Christo est: qui in lege positam habetis justitiam, ex beneficio excidistis.

5 Nos enim spiritu per fidem à spe justitiæ pendemus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed fides per charitatem operans.

7 Currebatis bene: qui vos impedivit quo minus veritati obtemperaretis?

8 Ista persuasio non ab eo est, qui vos vocavit.

9 Paulùm fermenti totam massam fermentat.

10 Equidem hoc mihi de vobis per Dominum persuasi, vos omnino non aliter animatos fore. Verùm qui vos turbat, dabit pœnas, quisquis est.

11 Ego quidem, fratres, si adhuc circumcisionem prædico, qui fit ut tamen infester? Si in esset, non esset ea quæ est crucis offensio.

12 O utinam excidantur, qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: modò ne libertate ad libidinem abutamini, sed per charitatem alius alii servi atis.

14 Nam tota lex in uno dicto comprehenditur, videlicet, Alterum ut teipsum diligito.

15 Quòd si alii alios mordetis ac exeditis, videte ne alii ab aliis consumamini.

16 Dico autem, obtemperate spiritui, neve carnis cupiditates exequimini.

17 Caro enim, contrà quam spiritus, & spiritus contrà quàm caro concupiscit. Atque hæc ita sunt inter sese contraria, ut non quæ velitis, ea faciatis,

18 Quòd si spiritu agimini, non estis sub lege.

19 Sunt autem manifesta carnis opera, videlicet adulterium, stuprum, impuritas, salacitas.

20 deastrorum cultus, veneficium, inimicitiæ, lis, æmulationes, iracundiæ, contentiones, seditiones, sectæ,

21 invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ qui faciunt (hoc vobis prædico, quemadmodum jam prædixi) ii divinum regnum non obtinebunt.

22 At spiritus fructus, est charitas, gaudium, pax, clementia, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia. Contra talia non est lex.

23 Qui sunt autem Christi, ii carnem unà cum libidinibus & cupiditatibus crucifixerunt.

24 Si spiritu vivimus, etiam spiritu gradiamur,

25 ne

25 ne simus glorioſi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Agit iam in ſpecie de charitate erga delinquentes & lapſos, erga miniſtros verbi, erga domeſticos fidei, non quemadmodum falſi Legis zelatores, qui in carne mutilata gloriantur, non autem in cruce Chriſti.

FRatres, ſi quis aliquo delicto anticipatus fuerit, vos eum, qui ſpirituales eſtis, reſicite eum animi comitate, aſpicientes voſipſos, ne vos quoque tentemini.

2 Alii aliorum onera ferte, atque ita Chriſti lege perfungimini.

3 Nam ſi quis ſibi videtur eſſe aliquid, cùm nihil ſit, ipſe ſe animo fallit.

4 Exploret autem ſuum quiſque opus, ita demum in ſeipſo tantùm quod glorietur habebit, non in altero.

5 Nam ſuum quiſque feret onus.

6 Communicet autem qui doctrina eruditur, cum eo à quo eruditur, omnia bona.

7 Ne errate. Deus non eluditur: nam quod quiſque ſeverit, idem metet:

8 ſiquidem qui in ſuam carnem ſeverit, ex carne metet interitum. Qui vero in ſpiritu ſeverit, ex ſpiritu vitam metet ſempiternam.

9 Nolimus autem rectè faciendo defethiſci, nam noſtro tempore metemus, non defatigandi.

10 Ergo ut tempus habemus benefaciamus, cùm omnibus, tum maximè fidei domeſticis.

11 Videte quantis vobis literis ſcripſerim mea manu.

12 Quicunque ſe in carne pulchra ſpecie venditant, ii vos circumcidi cogunt, tantùm ut Chriſti cruce non infeſtentur.

13 Nam ne ipſi quidem, qui circumciduntur, legi parent: ſed ideo vos circumcidi volunt, ut in veſtra carne glorientur.

14 At mihi gloriari ne ſit, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem & mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.

15 Etenim in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium, ſed nova creatura.

16 Et quicunque ad hanc normam ſe gerent, iis pax & miſericordia tribuetur, unà cum divinis Iſraelitis.

17 Deinceps nemo mihi negotia faceſſat: ego enim Domini noſtri Jeſu Chriſti notas in corpore meo geſto.

18 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit animis veſtris, fratres. Amen.

Ad Galatas ſcripta eſt Roma.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
EPHESIOS.

CAPUT I.

Post salutationem, de gratuita Dei electione, & adoptione disserit, à qua salus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam sublime arcanum capi non potest, precatur, ut ad plenam Christi cognitionem Ephesios Deus adducat.

PAulus Apostolus Jesu Christi, de Dei voluntate, sanctis omnibus, qui sunt Ephesi, & fidentibus per Christum Jesum,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Concelebrandus Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui nos felicitavit omni ubertate divina, in rebus Christi cœlestibus:

4 quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut essemus in suo conspectu sancti ac inculpati, charitate præditi.

5 Destinaverat enim nos adoptioni per Jesum Christum, in eundem, pro suæ voluntatis arbitrio,

6 ad laudem suæ glorioſæ beneficentiæ, qua nos acceptos reddidit per suum chariſſimum,

7 in quo liberationem habemus per ejus sanguinem, videlicet delictorum veniam, pro ejus tam divite beneficentia,

8 qua erga nos tam large usus est, summa cùm sapientia atque prudentia,

9 declarando nobis arcanum suæ voluntatis. Atque id fecit, quoniam sic ei visum est, ut ipse secum statuerat dispensanda esse tempora, cùm peracta forent,

10 omniaque in Christo summatim comprehendenda, tum cœlestia tum terrestria.

11 In Christo, inquam, in quo nos in sortem asciti sumus, destinati decreto efficientis omnia ſuæ voluntatis arbitratu,

12 ut ei laudi simus ac gloriæ, nos, qui spem in Christo collocavimus:

13 in quo eodem vos quoque spem collocastis, audita veritatis oratione, hoc est, vestræ salutis Evangelio, cui fidem habendo, consignati estis sancto spiritu promissionis,

14 qui pignus est hæreditatis nostræ, ad asserendam partam possessionem quæ res ei glorioſam laudem pariat.

15 Propterea ego vestram fiduciam in Domino Jesu collocatam, & amorem erga omnes sanctos audiens,

16 non intermitto gratias de vobis agere, vestri mentionem faciens in meis precibus,

17 ut Domini nostri Jesu Christi Deus, gloriæ pater, vos sapientiæ & patefactionis authore spiritu donet, quo eum cognoscatis,

18 illustratis vestræ mentis oculis, ut sciatis quid sperandum sit vocatis ab eo & quàm locuples, glorioſaque

gloriosaque sit ejus hæreditas destinata sanctis,

19 & quàm excellens sit ejus in nos fidentes potentiæ magnitudo,

20 quam pro sui egregii roboris virtute exeruit in Christo, eum ex mortuis suscitando.

21 Atque is Christus illi dexter assedit, in cœlestibus, supra omnem principatum & potestatem, & potentiam, & dominatum, supraque omne nomen quod nominatur non solùm in hoc seculo, verumetiam in futuro.

22 Et ille ejus pedibus omnia subjecit, eumque supra omnia Ecclesiæ,

23 (quæ ejus corpus est) dedit caput complementum omnia complentis in omnibus.

CAPUT II.

Ut gratia magnitudinem ex comparatione amplificet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorsus addicti, gratia sint servati, & propinqui facti, reconciliatione per Christum facta, & per Evangelium publicata.

VOS quidem mortui fuistis delictis & peccatis,

2 in quibus aliquando versati estis, ut est hujus mundi vita, ad principis aereæ potestatis arbitrium, videlicet spiritus, qui nunc in contumacibus viget hominibus.

3 In iisdem peccatis nos quoque omnes versati sumus aliquando, in nostræ carnis cupiditatibus facientes quæ vellet caro atque cogitationes: fuimusque natura digni supplicio, sicut & cæteri.

4 Verùm Deus, misericordia dives, tanta nos charitate complexus est,

5 ut cùm delictis essemus mortui, revocaverit nos in vitam, unà cum Christo (estis beneficio servati,)

6 simulque suscitaverit, & in Christo Jesu in cœlestibus collocaverit,

7 ut ostendat in futuris seculis suam tam divitem beneficentiam, qua pro sua benignitate usus est in nos in Christo Jesu.

8 Nam beneficio servati estis per fiduciam, idque non ex vobis.

9 Dei donum est, non ex factis, ne quis se jactet.

10 Ejus enim sumus opus conditi in Christo Jesu, ad rectè facta, quæ præparavit Deus, ut in eis versaremur.

11 Quamobrem mementote vos aliquando carne alienigenas (qui præputium vocamini, ab ea quæ circumcisio dicitur, in corpore manu facta,)

12 vos inquam, in illo tempore fuisse sine Christo, ab Israelitica republica alienos, fœderibus promissionis carentes, spem non habentes, & Dei expertes in mundo,

13 At nunc in Christo Jesu vos, qui aliquando aberatis, factum est ut adsitis per Christi sanguinem.

14 Is est enim pax nostra, qui ex ambobus unum fecit, septique interstitium abrupit,

15 & inimicitias, legem præceptorum in placitis positam, in sua carne abolevit, ut in sese ex duobus conderet unum novum hominem, faciendo pacem.

16 & ambos uno in corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis in ea inimicitiis.

17 Venit autem pacem nunciatum & vobis qui aberatis, & iis qui aderant.

18 Siquidem per eum aditum habemus utrique, per unum spiritum, ad patrem.

19 Ergo non jam peregrini estis, & inquilini, sed sanctorum cives, Deique domestici,

20 super apostolorum vatumque fundamentum extructi, anguli capite ipso Jesu Christo,

21 per quod totum ædificium compactum crescit in sanctum templum, in Domino:

22 in quo vos quoque unà ædificamini, ad Dei domicilium, divino afflatu.

CAPUT III.

Ideo se dicit à Judais multa passum, quod mysterium de Gentibus servandis Dei jussu praedicaverit. Deinde rogat Ephesios ne ob afflictiones quas patitur deficiant. Ac propterea orat Dominum, ut percipiant quanta sit Christi dilectio.

HUjus gratia ego Paulus, Jesu Christi vinctus, propter vos alienigenas, legatione fungor:

2 si modò audivistis Dei beneficii dispensationem, quod mihi ad vos collatum est:

3 quandoquidem ille mihi divinitùs mysterium declaravit, quemadmodum antè breviter scripsi,

4 unde potestis legentes animadvertere meam in Christi mysterio intelligentiam,

5 quod nullis aliis seculis declaratum est hominum generi, ut nunc patefactum est sanctis ejus apostolis ac vatibus, divina inspiratione,

6 videlicet alienigenas esse cohæredes, & ejusdem corporis, & participes divini promissi in Christo, per Evangelium,

7 cujus ego factus sum minister, dono divini beneficii, quod beneficium mihi divinæ potentiæ vi collatum est.

8 Mihi omnium sanctorum minimo id beneficium collatum est, ut apud exteras gentes infinitam Christi opulentiam publicem,

9 & omnibus perspicuum faciam quæ sit mysterii communio, quod ab omni æternitate apud Deum (qui omnia per Jesum Christum condidit) fuit celatum,

10 ut nunc declaretur principatibus & potestatibus, in cœlestibus per Ecclesiam, tam varii Dei sapientia,

11 quemadmodum & ab omni ævo decreverat, & in Christo Jesu Domino nostro præstitit,

12 in quo habemus audaciam, atque aditum, confisione quæ est in fide ei habenda.

13 Quamobrem peto, ne animos despondeatis, ob eas quas ego pro vobis fero, calamitates, quæ vestra gloria est.

14 Hujus gratia flecto mea genua ad patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 ex quo omnis & in cœlis & in terra denominatur cognatio,

16 ut pro sua gloriosa opulentia det vobis fortiter corroborari per suum spiritum, in interiorem hominem,

17 quo habitet Christus per fidem in vestris animis,

18 & fitis in charitate radicati atque fundati, ut comprehendere ac cognoscere valeatis, unà cum sanctis omnibus, quàm late longeque, quàm altè ac sublime pateat,

19 & quàm omnem cognitionem excedat amor Christi, ut omni divina profectione fitis perfecti.

20 Ei verò, qui ea vi, quæ viget in nobis, pot.st omnia longè longeque copiosius facere, quàm nos poscere aut cogitare,

21 ei inquam, gloria in Ecclesia per Christum Jesum, in omnem omnium seculorum perpetuitatem, Amen.

CAPUT IV.

Tria ultima capita præceptiones de moribus continent, hortatur ad unitatem

mutuam conjunctionem, propterea varia dona à Deo conferri, ut ædificetur Ecclesia. Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & spurcitie sermonis.

EXhortor ergo vos ego propter Dominum vinctus, ut ita vos geratis, ut dignum est ista conditione, ad quam vocati estis,

2 cum omni modestia ac mansuetudine, cum patientia, ferentes alius alium cum charitate,

3 spiritus unitatem pacis vinculo tueri studentes,

4 Unum corpus, unusque spiritus, quemadmodum in unam conditionis vestræ spem estis vocati.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma,

6 unus Deus & pater omnium, qui est supra omnia, & per omnia, & in omnibus.

7 Cæterum unicuique nostrûm collatum est beneficium, pro portione doni Christi.

8 Itaque ascendens in sublime (inquit ille) captivos abduxit, & dona dedit hominibus.

9 Quid est autem Ascendit, nisi quòd prius in imas terræ partes descenderat?

10 Qui descenderat, idem est qui supra cœlos omnes ascendit, ut omnia compleret.

11 Atque is partim Apostolos, partim Vates, partim Evangelistas, partim pastores & magistros dedit,

12 ad condendos sanctos, ad opis ministerium, ad Christi corporis extructionem,

13 donec perveniamus omnes ad unitatem fidei, cognitionisque filii Dei in virum adultum, ad modum plenæ ætatis Christianæ:

14 ne simus amplius pueri, qui omni doctrinæ vento fluctuemus ac circumferamur, hominum versutia, qua nos malitiosè ad fallendum aggrediantur.

15 sed verum tenentes cum charitate, omnino in eum adolescamus, qui caput est, videlicet Christus,

16 ex quo totum corpus omnibus (per quas efficitur administratio) commissuris compactum atque connexum, actione (quæ pro cujusque partis modo fit) facit corporis incrementum, ad semet extruendum in charitate.

17 Hoc igitur per Dominum dico, moneoque ne deinceps vos geratis, quomodo cæteri alienigenæ se gerunt, id suæ mentis vanitate,

18 animo caligantes, à divina vita alieni, propter eam qua præditi sunt ignorantiam, propter eorum animi duritiem,

19 qui obducto callo, seipsos addixerunt libidini, ad omnem obscœnitatem avidè perpetrandam.

20 At vos non ita Christum didicistis,

21 si modò eum audivistis, & ab eo (ut est in Jesu veritas) docti estis,

22 veterem hominem (qui superiores vestri fuere mores) deponere, qui fallacibus perit cupiditatibus,

23 & mentis vestræ spiritu renovari,

24 ac novum hominem induere, conditum divinitus, cum justitia, veráque pietate.

25 Quamobrem deposita falsitate, loquimini vera alius cum alio: quandoquidem alii aliorum membra sumus.

26 Ita irascimini, ut ne peccetis: néve sol occidat iratis vobis,

27 neve locum date diabolo.

28 Qui furabatur, ne furetur amplius, sed potius manuum labore bona comparet, ut habeat

quod egentibus impertiat.

29 Nulla vitiosa oratio ex ore vestro prodeat, sed si quæ bona est ad instructionem, qua sit opus ut auditoribus beneficium conferat:

30 neve sanctum Dei spiritum contristate, quo consignati estis ad liberationis diem.

31 Omnis acerbitas, & odium, & ira, & clamosi tas, & maledicentia, denique omne vitium tollatur ex vobis:

32 ac este alii in alios benigni, misericordes, condonantes inter vos, quemadmodum Deus vobis in Christo condonavit.

CAPUT V

Et ne in vitiis quæ reprehendit, oscitanter suas admonitiones excipiant, severa denuntiatione eos terret, stimulos etiam adhibet, & a generali morum parænesi ad specialem uxorum & maritorum descendit.

QUapropter este imitatores Dei, ut chari filii:

2 & cum charitate vitam agite, quemadmodum Christus adamavit nos, & seipsum pro nobis dedidit, fertum hostiamque Deo ad suavem odorem.

3 Stuprum verò, aut ulla obscœnitas aut avaritia, ne quidem nominetur apud vos, ut sanctos decet:

4 aut turpitudo, aut stulta oratio, aut facetia, quæ dedecent: sed potius gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum (qui est deastricola) habiturum esse hæreditatem in Christi Deique regno.

6 Nemo vos decipiat vanis verbis: nam propter has res invadit ira Dei contumaces homines.

7 Quare nolite eorum esse socii.

8 Cùm enim essetis aliquando tenebricosi, nunc lucidi estis in Domino: ut lucis homines vos gerite,

9 (est autem lucis fructus in omni bonitate ac justitia & veritate,)

10 approbantes quæ sunt accepta Deo:

11 tantumque abfit ut infructuosa tenebrarum opera participetis, ut ea potius arguatis,

12 Nam quæ ab illis occulè fiant, vel dicere turpe est.

13 Omnia autem quæ arguuntur, luce patefiunt. Quicquid enim patefit, lucidum est,

14 Propterea, Expergiscere qui dormis (inquit) & surge ex mortuis, & tibi Christus affulgebit.

15 Videte igitur, ut solerter gradiamini, non ut insipientes, sed ut sapientes,

16 ementes tempus, quoniam tempora mala sunt.

17 Quocirca ne este socordes, sed intelligite quæ sit Domini voluntas:

18 neve inebriamini vino, in quo ineft luxuria: sed spiritu pleni este,

19 colloquentes inter vos carminibus: Deique laudationibus & divinis cantionibus, Dominum ex animo canentes, ac cantantes,

20 Deo & patri semper pro omnibus gratias agentes in nomine Domini nostri Jesu Christi:

21 alius alii obedientes cum Dei metu.

22 Vos uxores vestris parete viris, ut Domino.

23 Nam vir caput uxoris est, ut Christus Ecclesiæ caput, idemque corporis servator est.

24 Ac quemadmodum Ecclesia Christo paret, sic uxores suis viris parère debent in omnibus.

25 Vos viri amate vestras uxores, ut Christus amavit Ecclesiam,

clesiam, seque pro ea dedidit.

26 quo eam sanctam redderet, aquæ lotione purgatam, divinis verbis:

27 ut eam sibi præstaret gloriosam Ecclesiam, nulla macula aut ruga, aut ulla tali re præditam, sed quæ sancta inculpataque foret.

28 Sic debent amare viri suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui suam uxorem amat, seipsum amat.

29 Nam nemo unquam suum corpus odit, sed id alit fovetque, ut Christus Ecclesiam:

30 cujus Christi corporis membra sumus nos ex ejus carne atque ossibus.

31 Propterea homo, relicto patre atque matre, adhærebit uxori suæ, fietque ex duobus una caro.

32 Mysterium hoc magnum est. Ego de Christo & Ecclesia dico.

33 Quanquam vestrûm quoque singulatim suam quisque uxorem sic amato, ut seipsum. Uxor autem virum revereatur.

CAPUT VI.

Subjicit præcepta de liberorum, servorum, dominorum officiis. Deinde proponit quàm acris pugna fidelibus sit proposita, quibus armis in ea utendum. Postremo Tychicum commendat.

VOS liberi obedite vestris parentibus in Domino: id enim æquum est.

2 Honora tuum patrem atque matrem, quod primum est cum promissione præceptum,

3 ut tibi bene sit, & vivas in terra diu.

4 Vos patres ne vestros irritate natos, sed eos in Domini disciplina ac monitis educate.

5 Vos servi obedite vestris quod ad carnem attinet, dominis, timidè ac trepidè, cum animi simplicitate, tanquam ipsi Domino:

6 non ad oculum serviendo, ut hominibus placere conantes, sed ut Christi servi, Dei voluntatem obeuntes ex animo,

7 cum benevolentia, servientes Domino, non hominibus:

8 scientes fore, ut quod quisque boni fecerit, ejus à Domino præmium reportet, sive servus, sive liber.

9 Item vos domini, vices eis reddite, remissis minis, scientes eorum & vestrum Dominum in cœlis esse, qui nihil personis tribuat.

10 Cæterùm, mei fratres, convalescite in Domino, ejusque virtutis robore.

11 Induite divinam armaturam, ut possitis aggressiones sustinere diaboli:

12 Nec enim nobis lucta est adversus sanguinem & carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundipotentes tenebrarum hujus seculi, adversus spiritus malitiæ, qui sunt in rebus cœlestibus.

13 Quamobrem sumite divinam armaturam, ut adverso tempore resistere, & confectis omnibus stare possitis.

14 State igitur accincti latera veritate, & justitiæ loricam induti,

15 pedibus calceatis alacritate Evangelii pacis,

16 assumpto inprimis clypeo fiduciæ, quo omnia mali ignea tela extinguere poteritis.

17 Item salutis galeam sumite, & gladium spiritus, hoc est, divina dicta,

18 omnibus precibus ac supplicationibus, animo precantes omni tempore, atque in id ipsum invigilantes

invigilantes summa cum perseverantia, & supplicatione, cùm pro omnibus sanctis,

19 tum pro me ut mihi detur oratio, ad liberè verba faciendum, declarando Evangelii mysterio,

20 pro quo legationem obeo in catena, ut id tam ingenuè eloquar, quam debeo.

21 ut autem vos quoque de me sciatis quid agam, omnia vobis exponet Tychicus frater charissimus, fidusque minister in Domini negotio:

22 quem ideo ad vos misi, ut quo statu res nostræ sint cognoscatis, utque vestros confirmet animos.

23 Pacem fratribus & charitatem cum fiducia opto à Deo patre, & Domino Jesu Christo.

24 Adsit Dei gratia immortalis omnibus Dominum nostrum Jesum Christum amantibus: Amen.

Ad Ephesios missa est Roma per Tychicum.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
PHILIPPENSES.

CAPUT I.

De pio animi sui erga Philippenses affectu testatus, de se & de suis vinculis tractat, & eos suo exemplo incitat, hortatúrque ad unitatem, & patientiam.

PAULUS ET TIMOTHEUS servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, necnon episcopis ac ministris,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & domino Jesu Christo.

3 Ago Deo meo gratias, quoties vestri venit in mentem,

4 semper in omnibus meis supplicationibus pro vobis omnibus cum lætitia supplicationem faciens,

5 quòd Evangelium hactenus à prima die participaveritis:

6 hoc fore confidens, ut qui in vobis rem bonam inchoavit, idem absolvat usque ad diem Jesu Christi,

7 quemadmodum æquum est, me hoc de vobis omnibus sentire, quòd vos in animo habeam & in vinculis meis, & in causæ dictione, & Evangelii confirmatione: vos omnes, inquam, collati in me beneficii unà participes.

8 Nam vos omnes (testis mihi Deus est) digna Jesu Christo affectione desidero:

9 atque hoc precor, ut charitate etiam magis magisque excellatis, in omni cognitione & perspicientia,

10 ut præstabilia approbetis, ut finceri sitis, & innoxii ad Christi diem,

11 pleni justitiæ fructibus, qui per Jesum Christum ad gloriam laudemque Dei pertinent.

12 Scire autem vos volo, fratres, meos casus magis in Evangelii profectum cessisse,

13 ut

13 ut mea vincula in Chriſtianitate, facta ſint perſpicua per totum prætorium, cæteriſque cunctis:

14 adeò, ut plerique eorum qui in Domino fratres ſunt, freti meis vinculis, magis audeant impavidi verbà facere.

15 Et nonnulli quidem invidè, ac diſſentientes, nonnulli etiam quòd ita ſentiant, Chriſtum prædicant.

16 Et illi quidem, qui id cum diffidentia faciunt, Chriſtum non caſtè publicant, putantes ſe afflictionem meis addituros vinculis.

17 ii verò faciunt amore, ſcientes eum eſſe me, per quem defendatur Evangelium.

18 Sed quid? certè quoquomodo, ſive in ſpeciem, ſeu verè, Chriſtus publicatur: id quod & gaudeo, & gaudebo.

19 Scio enim hoc mihi ſaluti futurum per veſtras preces, & ſpiritus Jeſu Chriſti ſuppeditationem,

20 quemadmodum intentus expecto: futurumque ſpero, ut nulla in re confuter: ſed ſumma cum loquendi libertate, ut ſemper, ſic nunc quoque Chriſtus evehatur in meo corpore, ſeu per vitam, ſeu per mortem.

21 Nam mihi & vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum.

22 Quòd ſi mihi in eo fitus eſt profectus operis, ſi vivam in corpore, utrum eligam neſcio.

23 Diſtrahor enim à duobus, & migrare quidem cupio, ac cum Chriſto eſſe: nam id multò melius eſſet.

24 Verùm in corpore manere, magis neceſſarium eſt, propter vos.

25 Qua quidem re fretus, ſcio me manſurum, & apud vos omnes remanſurum eſſe ad veſtrum profectum, fideique lætitiam,

26 quò per me fiat, ut vos magis in Chriſto Jeſu, vos jactare poſſitis, propter meum ad vos iteratum adventum.

27 Tantùm dignam Chriſti Evangelio vitam agite, ut ſive vos adibo ac videbo, ſive abero, audiam eos eſſe vos, qui ſtetis in uno ſpiritu, uno animo, cum Evangelica fide dimicantes: nec ulla in re ab adverſariis percellamini,

28 quod & illis exitii, & vobis ſalutis ſit argumentum,

29 idque à Deo, quod vobis datum ſit, non ſolum Chriſto fidem habere, verumetiam pro Chriſto adverſa pati,

30 idem certamen habentibus, quale in me & vidiſtis, & nunc auditis.

CAPUT II.

Obteſtatur eos ut nihil prius habeant humilitate, idque exemplo Chriſti, Timotheum ſe illis brevi miſſurum promittit, & moram Epaphroditi excuſat.

QUamobrem ſi quæ eſt in Chriſto confirmatio, ſi quod charitatis ſolatium, ſi qua ſpiritus communio, ſi qua commiſeratio ac miſericordia,

2 explete meum gaudium, hoc eſt, ejuſdem eſte ſententiæ, eadem charitate præditi, unanimes, idem ſentientes,

3 nihil per diſſidentiam aut oſtentationem, ſed cum modeſtia, alius alium ſibi præcellere exiſtimantes:

4 non ſua quiſque curantes, verùm etiam aliena.

5 Nam ſic animati eſſe debetis, ut Chriſtus Jeſus,

6 qui cùm in Dei forma foret, non rapinæ habuit ſuam cum Deo æqualitatem,

7 ſed

7 sed seipsum eousque ad nihilum redegit, ut sumpta servili forma, factus sit hominum similis: & figura repertus ut homo,

8 sese adeò dejecit, ut obediens fuerit usque ad mortem, & quidem mortem crucis.

9 Quapropter Deus eum summopere extulit, & nomine donavit omnium nominum summo,

10 ut ad Jesu nomen omne se genu flectat, cœlestium & terrestrium, & subterraneorum:

11 omnisque lingua confiteatur Dominum esse Jesum Christum, ad Dei patris gloriam.

12 Quamobrem mihi, charissimi, quemadmodum semper obtemperastis, non solùm, ut in præsentia mea, sed nunc multò magis in absentia mea, cum metu ac tremore vestram salutem agite.

13 Deus enim is est, qui pro sua benevolentia in vobis efficit, ut & velitis & efficiatis.

14 Omnia facite sine fremitibus, pravisque cogitationibus?

15 ut irreprehensi integrique sitis, inculpati Dei filii, in medio pravi, perversique generis hominum: quos inter micate, tanquam in mundo luminaria, vitalem doctrinam sustinentes,

16 quod mihi sit gloriationi in die Christi: quòd non nequicquam cucurrerim, neque nequicquam laboraverim.

17 Enimverò licet fidei vestræ sacrificio ac operatione immoler, gaudeo, & vobis omnibus gratulor.

18 Vos vicissim gaudete, mihique gratulamini.

19 Spero autem fore per Dominum Jesum, ut Timotheum brevi mittam vobis, ut ego quoque recreer, cognito vestrarum rerum statu.

20 Neminem enim habeo parem animo, qui vestra germanè curet:

21 omnes enim suæ rei student, non Jesu Christi.

22 Ejus autem exploratam probitatem hinc cognoscite, quòd ceu patri filius, mecum unà inservivit Evangelio.

23 Hunc igitur, ut spero, mittam, simulac meis rebus prospexero.

24 Confido autem fore per Dominum, ut ego ipse brevi veniam.

25 Necessarium autem putavi, Epaphroditum fratrem & collegam, commilitonemque meum, vestrum autem apostolum, & mei muneris vicarium, ad vos mittere,

26 quandoquidem desiderabat vos omnes, de eo anxius, quòd se ægrotasse audivissetis.

27 Ægrotavit enim ita, ut morti proximus esset. Verùm Deus ejus misertus est: nec ejus solùm, sed etiam mei, ne dolorem super dolorem haberem.

28 Itaque eo avidius eum misi, ut & vos eo viso rursum gaudeatis, & ego minus doleam.

29 Quare eum excipite per Dominum, cum omni lætitia, & tales in honore habete:

30 nam propter Christi negotium eò venit, ut à morte parum abesset, nulla habita suæ vitæ ratione, dum vestri erga me officii defectum suppleret.

CAPUT III.

Refellit inanes Pseudapostolorum iactantias, & illis unum Christum opponit, vim & naturam fidei describit, ut posthabitis omnibus, adspirent ad communicationem crucis Christi, cujus inimicos notat.

Cæte-

Cæterùm, mei fratres, gaudete in Domino. Eadem vobis ſcribere, neque me piget, & vobis tutum eſt,

2 Videte canes, videte malos operarios, videte conciſos.

3 Nos enim ſumus circumciſi, qui ſpiritu Deum colimus, & in Chriſto Jeſu gloriamur, non carne freti:

4 quanquam ego carne fretus eſſe poſſem. Si quis alius ſibi videtur in carne fiduciam habere poſſe, ego magis,

5 circumciſus octavo die genere Iſraelita, tribus Benjaminiæ, Hebræus ex Hebræis, inſtituto Phariſæus,

6 ſtudio infectator eccleſiæ, juſtitia in lege ſita inculpatus.

7 Sed quæ mihi lucra erant, ea propter Chriſtum pro damno habui.

8 Quinimò omnia damnum eſſe puto, propter cognitionis Chriſti Jeſu Domini mei præſtantiam, propter quam omnium jacturam feci, eaque pro ſtercoribus habeo, ut Chriſtum lucrer,

9 & mihi in eo ſuppetat, nec habeam juſtitiam meam, quæ à lege pendeat, ſed in fide Chriſtò habenda poſitam, pendentem à Deo juſtitiam in fide ſitam,

10 eum, ejuſque & reſurrectionis vim, & ſuppliciorum communitatem cognoſcendo: dum ad ejus mortem conformor:

11 ſi qua ad mortuorum reſurrectionem perveniam,

12 non quia jam conſecutus ſim, aut jam perfectus, ſed perſequor ut comprehendam, quatenus à Chriſto Jeſu ſum comprehenſus,

13 Fratres, ego me nondum aſſequutum eſſe arbitror:

14 veruntamen quæ ſunt à tergo obliviſcens, & ad anteriora me intendens, ad ſcopum contendo, ad palmam, ad quam ſupernè vocatus ſum divinitùs per Chriſtum Jeſum.

15 Quotquot ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus: quòd ſi quid aliter ſentitis, id vobis patefaciet Deus.

16 Interim quantum adepti ſumus, idem ſentiamus, eandem ad regulam vivamus.

17 Eſte mei imitatores, & eos conſiderate qui ita ſe gerunt, ut nos exemplum habetis.

18 (Nam multi ita ſe gerunt quos & ſæpe vobis dixi, & nunc plorans dico Chriſtianæ crucis hoſtes:

19 quorum exitus eſt exitium: qui & ventrem pro Deo habent, & gloriam ſibi in ſua turpitudine collocant: qui terreſtria ſapiunt)

20 Nam noſtra quidem obverſatio in cœlis eſt, unde etiam ſervatorem manemus Dominum Jeſum Chriſtum,

21 qui humile noſtrum corpus ſic transfigurabit, ut eandem cum ejus glorioſo corpore formam habeat pro ea vi, qua ipſe ſibi ſubjicere poteſt omnia.

CAPUT IV.

A particularibus monitis ad generalia deſcendit. Eorum libertate ita quidem ſe fuiſſe exhilaratum dicit, ut patienter defectum laturus fuerit.

QUamobrem, fratres mei chari, ac deſiderati, lætitia coronaque mea, ſic ſtate in Domino, ô chariſſimi.

2 Evodiam exhortor, & Syntychen exhortor, idem ut ſentiant in Domino.

3 Quin te quoque, vere ſocie, rogo, eis opitulare, quæ mecum certaverint in Evangelio, unà cum Clemente, reliquiſque

meis

meis collegis, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino ſemper: iterum dicam, gaudete.

5 Æquitas veſtra cunctis nota ſit hominibus. Dominus propè adeſt.

6 Nihil eſte ſoliciti, ſed omni in re efficite precibus & ſupplicationibus cum gratiarum actione, ut veſtra poſtulata Deo declarentur:

7 & divina pax, omnem mentem exuperans, veſtros animos ac cogitationes in Chriſto Jeſu cuſtodiet.

8 Cæterùm, fratres, quæ vera ſint, quæ gravia, quæ juſta, quæ caſta, quæ amabilia, quæ fauſta, ſi qua virtus & ſi qua laus eſt, ea cogitate,

9 quæ didiciſtis, & accepiſtis, & audiviſtis, & vidiſtis in me. Hæc agite, & Deus pacis vobis aderit.

10 Gaviſus ſum autem per Dominum magnopere, quòd tandem aliquando reviruit veſtra de me cura: tametſi curam habebatis, ſed opportunitate carebatis.

11 Neque propter inopiam dico: nam ego didici iis contentus eſſe, quæ adſint.

12 Scio deprimi, ſcio & excellere: in omnibus ubique rebus edoctus ſum & ſaturari & eſurire, & abundare & carere.

13 Omnia poſſum per eum, qui me corroborat Chriſtum.

14 Sed tamen rectè feciſtis, quod calamitati meæ opitulati eſtis.

15 Scitis vos quidem, Philippenſes, initio Evangelii, cùm ex Macedonia profectus eſſem, nullam eccleſiam mihi quicquam contuliſſe ad rationem expenſorum & acceptorum, niſi vos ſolos,

16 qui mihi Theſſalonicæ ſemel atque iterum, quæ opus eſſent, miſiſtis:

17 non quia dona quæram, quæro enim profectum, qui in veſtram rationem redundet.

18 Habeo autem omnia, & abundo: cumulatus ſum, acceptis ab Epaphrodito iis, quæ miſiſtis, qui ſuavis odor eſt, ſacrificium Deo gratum atque acceptum.

19 Deus verò meus, pro ſua opulentia, quibus vobis opus erit, gloriosè cumulabit per Chriſtum Jeſum.

20 Deo autem patrique noſtro gloria in perpetua ſecula. Amen.

21 Salutate ſanctos omnes in Chriſto Jeſu. Salutant vos qui mecum ſunt fratres.

22 Salutant vos omnes ſancti, præſertim Cæſaris domeſtici.

23 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit vobis omnibus. Amen.

Miſſa Roma per Epaphroditum.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
COLOSSENSES.

CAPUT I.

Post inscriptionem, illos laudat ut attentos faciat ad se audiendum, testimonium doctrinæ quam ab Epaphra audierant, reddit; Divinam erga eos gratiam suis dotibus prædicat, & omnes nostræ salutis partes in solo Christo omnino sitas esse exponit.

1 PAULUS APOSTOLUS Jesu Christi, voluntate Dei, & Timotheus frater,

2 iis qui Colossis degunt sanctis, fidentibus fratribus in Christo gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo,

3 Agimus Deo patrique Domini nostri Jesu Christi gratias, semper pro vobis orantes,

4 audita vestra in Christo Jesu fide, & amore in omnes sanctos,

5 propter ea, quæ vobis in cœlis reposita sperantur, quæ antè audivistis in vera Evangelii oratione,

6 quod ad vos pervenit quemadmodum etiam in toto orbe proficit, sicut in vobis, ex quo die Dei beneficium verè audivistis ac cognovistis:

7 quemadmodum ex Epaphra didicistis, conservo nostro charissimo, qui fidus est pro vobis minister Christi,

8 qui idem nobis vestram in spiritu charitatem exposuerit.

9 Itaque nos ex quo die id audivimus: non definimus pro vobis orare, ac poscere, ut ejus voluntatis cognitione repleamini, cum omni sapientia, prudentiáque divina.

10 Quò sic vos geratis, ut Domino dignum est, ut ei omnino placeatis, in omnibus rectè factis fructum ferentes, & in Dei cognitione crescentes,

11 summa vi convalescentes per ejus gloriosum robur, ut summa sitis patientia & clementia cum lætitia præditi.

12 Agimusque patri gratias, qui nos idoneos reddidit ad participandam sanctorum sortem in luce.

13 Qui nos ex tenebrarum potestate vindicatos, transtulit in regnum sui charissimi filii;

14 in quo filio liberationem habemus per ejus sanguinem, peccatorum veniam,

15 qui imago est inspectabilis Dei, totius rerum naturæ primogenitus,

16 utpote per quem condita sunt omnia, tum quæ in cœlis, tum quæ in terra sunt: tum aspectabilia, tum inaspectabilia, & solia, & dominatus, & principatus, & potestates: Omnia & per eum, & propter eum condita sunt,

17 & is est ante omnia, & per eum constant omnia,

18 & is corporis ecclesiæ caput est.

est. Is est principium, primogenitus ex mortuis, ut fit is in omnibus princeps,

19 quoniam per eum visum est patri omnem universitatem inhabitare,

20 & per eum omnia sibi reconciliare, pacificando per ejus crucis sanguinem, hoc est, per eum, tum terrestria, tum cœlestia.

21 Et vos aliquando mentibus alienos atque hostes in pravè factis,

22 nunc reconciliavit ejus humano corpore per mortem, quò vos in suo conspectu sanctos, inculpatos, & criminis expertes redderet:

23 si modo permanetis fide fundati atque fixi, neque de Evangelii spe dimovemini, quod audivistis, quod in omni creatura subjecta cœlo prædicatum est, cujus ego Paulus factus sum minister.

24 Nunc lætor in eis quæ pro vobis patior: & quæ desunt Christi calamitates, meo corpore suppleo, pro ejus corpore, quæ ecclesia est,

25 cujus ego factus sum minister, divina dispensatione, quæ mihi ad vos commissa est, ut divinam doctrinam impleam.

26 Quod mysterium ab omni sæculorum ævo celatum nunc patefactum est ejus sanctis,

27 quibus voluit Deus declarare quæ sit hujus glorioſi mysterii opulentia apud exteras gentes: qui Christus est in vobis gloriæ spes.

28 Quem nos nunciamus, omnem hominem admonentes, omnem hominem cum omni sapientia docentes, ut omnem hominem reddamus in Christo Jesu perfectum:

29 in quod ego elaboro, [illegible] vi certando, quæ fortiter in [illegible] viget.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid [illegible] extra Christum. Nominat[illegible] circumcisione, ciborum abs[illegible]tia, Angelorum cultus loqu[illegible] unde constituit à Decretis Christum liberatos esse.

VOlo enim scire vos, qu[illegible] tum pro vobis & La[illegible] censibus, & quicunque me [illegible] pore præsentem non viderun[illegible] certamen habeam,

2 tum ut confirmentur [illegible] rum animi, charitate cemen[illegible] rum: tum ut tam divite, [illegible] plena abundent peritia, ut [illegible] patrisque & Christi mysteri[illegible] percipiant,

3 in quo sunt omnes sapien[illegible] ac scientiæ opes reconditæ.

4 Hoc ideo dico, ne quis [illegible] bis probabilibus verbis impon[illegible]

5 Quamvis enim corpore [illegible] sim, ac animo quidem apud [illegible] sum, gaudens spectansque [illegible] strum ordinem, & vestræ [illegible] Christum fidei firmitatem.

6 Quamobrem quemadmodu[illegible] Christum Jesum Dominum acc[illegible] pistis, sic in eo vos gerite,

7 ut in eo radicati ædificem[illegible] ni, & in fide (ut docti est[illegible]) confirmemini in ea cum grat[illegible] rum actione excellentes.

8 Videte ne quis sit, qui [illegible] philosophia, fallaciaque [illegible] prædetur, ex hominum instit[illegible] tione mundique rudimentis, no[illegible] ex Christo,

9 in quo tota divinitatis pl[illegible] nitudo corporaliter habitat:

10 & vos in eo estis perfecti, qui caput est omnis principat[illegible] & potestatis:

11 in quo etiam circumcisi e[illegible] stis circumcisione non manu fa[illegible] cta,

exuto humanorum peccato-
corpore in Christi circumci-
,
12 unà cum eo sepulti in ba-
te: in quo etiam simul re-
xistis, per collocatam in Dei
luciam, qui eum ex mor-
suscitavit.
13 Qui idem vos delictis &
ri corporis præputio mortuos,
viam unà cum eo revocavit,
niaque nobis delicta condo-
vit,
14 obliterato placitorum chi-
grapho, quòd nobis adversaba-
, contrariumque erat. Id ille
medio sustulit, affixum cruci:
15 per quam in spoliatos
ncipatus, ac potestates palàm
emplum edidit, eosque trium-
havit.
16 Quare nemo vos damnet
cibum, aut potionem, aut fe-
rum discrimen, aut novilunia,
Sabbata,
17 quæ sunt futurorum um-
, quarum corpus est Christus.
18 Nemo vos supplantet, in
modestia angelorumque cultu si-
bi placens, in iis quæ non di-
dicit sese jactans, sua humana
mente temerè tumens,
19 neque caput tenens, à
quo totum corpus, dum com-
missuris copulisque compactum
regitur, divino crescit incre-
mento.
20 Quòd si unà cum Christo,
quod ad mundi rudimenta atti-
net, mortui estis, cur tanquam
in mundo viventes, utimini
placitis?
21 Ne tetigeris, néve gusta-
veris, néve attrectaveris:
22 quorum omnium is usus
est, ut usu pereant, & ad cor-
poris expletionem pertineant,
non ut in aliquo sint honore.
23 Ista verò placita sunt ex
hominum præceptis atque do-
ctrinis, quæ quidem sunt ejus-
modi, ut rationem habeant sa-
pientiæ, ob religionis speciem at-
que modestiam, & corporis ve-
xationem severam.

CAPUT III.

Terrenis exercitiis quæ Pseudapostoli urgebant, cœlestia opponit, & à mortificatione carnis orditur, unde deducit particulares exhortationes, & particularia officia, quæ pendent ex singulorum vocatione.

SI igitur cum Christo surre-
xistis, superis studete, ubi
Christus est, Deo dexter assi-
dens.
2 Supera sentite, non terre-
stria.
3 Interiistis enim, vestraque
vita cum Christo latet apud
Deum.
4 Cùm Christus vita vestra
patefiet, tum vos quoque unà
cum eo patefietis gloriosi.
5 Quamobrem necate vestra
membra terrestria, impudiciti-
am, obscœnitatem, libidinem,
cupiditatem malam & avariti-
am: quæ deastrorum cultus est,
6 propter quæ invadit ira
Dei contumaces homines,
7 in quibus vos quoque ver-
sati estis aliquando, cùm in eis
viveretis.
8 At nunc vos iidem omnia
deponite, iram, odium, maliti-
am, maledicentiam, & oratio-
nis turpitudinem ex ore vestro.
9 Nolite alii in alios mentiri,
exuti veterem hominum cum
suis actionibus,
10 indutique novum, qui co-
gnitione renovatur ad imaginem
conditoris sui:
11 ubi non est Græcus aut
Judæus, circumcisio aut præpu-
tium, Barbarus, Scytha, servus,
liber,

liber, sed & omnia & in omnibus Christus.

12 Induite igitur, ut Dei electi, sancti amatique, affectum misericordiæ, benignitatem, modestiam, mansuetudinem, patientiam,

13 alius alium ferentes, & invicem condonantes, si quis habet quod de aliquo expostulet: quemadmodum Christus vobis condonavit, sic vos quoque facite.

14 Sed super hæc omnia charitatem, quæ perfectionis vinculum est:

15 vigeatque divina pax in vestris animis, ad quam estis in uno corpore vocati, & este grati.

16 Christi sermo largè in vobis habitet, summa cum sapientia. Docete & commonefacite, alius alium, carminibus Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum animis gratè canentes:

17 ac quicquid vel verbis, vel re facitis, id in Domini Jesu nomine facitote, Deo patrique per eum gratias agentes.

18 Uxores, parete vestris viris, ut Dominicis dignum est.

19 Viri, amate uxores vestras, néve in eas sævite.

20 Nati, obedite parentibus in omnibus: hoc enim Domino gratum est.

21 Patres, ne vestros irritate natos, ne despondeant animos.

22 Servi, obedite in omni re vestris, quod ad carnem attinet, dominis, non ad oculum serviendo, ut hominum captantes gratiam: sed cum animi simplicitate, metuentes Deum:

23 ac quicquid facitis, id ex animo agitote, tanquam Domino, non hominibus servientes:

24 scientes fore, ut à Domino hæreditatem præmio accipiatis, quippe cum Domino Christo serviatis.

25 Qui verò injuriam facit is quam fecerit injuriam lo[illegible] nec habebitur ulla ratio personarum.

26 Domini ex justo æquoque cum servis agite, scientes vos quoque dominum habere in cœlis.

CAPUT IV.

Ad generales exhortationes rediit & precandi studium, ac sermonis suavitatem præcipit: postremò commendationes & salutationes subjungit.

SUpplicationi incumbite, in ea cum gratiarum actione vigilantes:

2 orantes simul pro nobis quoque ut Deus nobis portam sermonis aperiat, quo Christi mysterium eloquamur, propter quod vinctus sum,

3 ut id ita patefaciam, ut loqui debeo.

4 Sapienter vos erga alienos gerite, tempus redimentes.

5 Esto semper oratio vestra gratia prædita, sale condita, ut sciatis quomodo cuique respondere debeatis.

6 De me omnia vobis exponet Tychicus, charus frater, fidelisque minister & conservus in Domino:

7 quem ideo ad vos misi, ut vestrarum rerum statum cognoscat, vestrosque confirmet animos,

8 cum Onesimo fido charoque fratre, qui vestras est. Si vos de omnibus, quæ hic gerantur, certiores facient.

9 Salutat vos Aristarchus, meæ captivitatis socius: & Marcus Barnabæ consobrinus, de quo man-

...data accepistis, si venerit ad ... ut eum excipiatis:

10 Item Josua nomine Justus, ... sunt ex circumcisis, & ii ...dem soli ad divinum regnum ...tores, qui mihi solatio fue...

11 Salutat vos Epaphras, ve... Christi servus, assiduis pro ... precibus certans, ut perfe... absolutique stetis in omni vo...tate Dei.

12 Nam eum testor magno ...stri & Laodicensium ac Hie...politanorum studio teneri.

13 Salutat vos Lucas medi..., mihi charissimus, & Demas.

14 Salutate Laodicenses fratres, & Nympham, & ejus domus ecclesiam.

15 Cumque lecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium ecclesia legatur, itemque ut Laodicensem epistolam vos quoque legatis:

16 & Archippo dicite, ut quod munus à Domino accepit, id curet implendum.

17 Salutatio mea manu Pauli. Mementote meorum vinculorum. Adsit vobis Dei gratia: Amen.

Scripta est Roma, missa per Tychicum & Onesimum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD

THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Gratiarum actionem ideò proponit, ut Dei beneficium esse admoneat, quicquid pradicat in ipsis laude dignum: & quod reliquis exemplum facti sint.

PAULUS ET SYLVANUS, & Timotheus Thessalonicensium ecclesiæ, quæ Dei patris est, & Domini Jesu Christi, gratiam, & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Agimus immortales gratias Deo de vobis omnibus, vestri mentionem facientes in nostris precibus,

3 continenter coram Deo, patreque nostro recolentes opus fidei vestræ, charitatisque laborem, & spei in Domino nostro Jesu Christo sitæ coram Deo & patre nostro tolerantiam:

4 scientes, fratres charissimi, vos esse divinitùs electos:

5 quandoquidem evangelium nostrum non fuit apud vos in verbis duntaxat positum, sed cum potentia, sanctoque spiritu, & certissimis argumentis conjunctum. Scitis enim & quales nos istic vestra causa fuerimus,

6 & ut vos nostri Dominique fueritis imitatores, admissa doctrina cum multa calamitate, cum sancti afflatus lætitia,

7 adeò ut exemplo fueritis omnibus in Macedonia & Achaia fidentibus.

8 Non solùm enim à vobis Dominica doctrina Macedoniam Achaiamque personuit, verùm etiam

etiam in omnia loca permanavit vestra erga Deum fides, adeò ut nos quicquam loqui non sit opus.

9 Ipsi enim de vobis prædicant, qualem ad vos aditum habuerimus, utque vos à deastris ad Deum converteritis, ut viventi veroque Deo serviretis,

10 & ejus filium ex cœlis expectaretis, quem ex mortuis excitavit Jesum, qui nos à futuro supplicio defendit.

CAPUT II.

Declarat quanta fide ipsis evangelium prædicarit, neque lucrum aut gloriam quæsierit, idque eorum testimonio probat: & quòd ipsi infracto animo persecutiones à suis tulerint. Addit se magno illos visendi desiderio teneri.

SCitis enim ipsi, fratres nostrum ad vos adventum non inanem fuisse:

2 quin quamvis antè Philippis (ut scitis) mala contumeliasque passi essemus, tamen per Deum nostrum, ausi sumus divinum Evangelium vobis liberè, multo cum certamine, eloqui.

3 Non est enim nostra cohortatio erroris, aut obscœnitatis, aut fraudis:

4 sed, quemadmodum nobis divinitùs probatis creditum est Evangelium, sic loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo, qui nostros explorat animos.

5 Ne enim unquam assentatoria oratione usi sumus, ut vos scitis: nec per avaritiam quicquam fecimus, testis Deus:

6 nec ab hominibus gloriam expetivimus, nec à vobis, nec ab aliis. Et licet oneri esse possemus, ut Christi Apostoli:

7 tamen adeò mites inter vos fuimus, ut quemadmodum nutrix suos fovet alumnos:

8 sic vos præ vestri cu[...] te libenter vobis non mo[...] vinum Evangelium, verùm e[...] nostras ipsorum animas impe[...] ri fuerimus: tam chari nobis [...]

9 Recordamini enim, [...] nostrum laborem ac defa[...] nem: quippe qui noctes & [...] operando (ne quem vestr[...] varemus) apud vos divin[...] vangelium publicaverimus.

10 Vos testes estis, & D[...] quàm piè, quàm justè, inc[...] tè nos erga vos fidentes g[...] rimus:

11 quemadmodum scitis [...] unumquemque vestrûm, [...] pater liberos, sic cohortare[...]

12 ac consolaremur, mo[...] musque, ut ita vos gereretis [...] Deo dignum esset, qui vos a[...] um regnum ac gloriam voca[...]

13 Itaque nos Deo conti[...] ter gratias agimus, quòd vos [...] cepto Dei sermone, quem à [...] bis audivistis, admisistis non [...] minum sermonem, sed (ut [...] est) Dei sermonem, qui in [...] bis fidentibus viget.

14 Vos enim imitatores [...] stis, fratres, divinarum eccle[...] rum, quæ sunt in Judæa, q[...] ad Christum Jesum attinet: [...] quidem eadem vos quoque p[...] estis à vestris tribulibus, qu[...] à Judæis,

15 qui etiam Dominum J[...] sum suosque vates interfe[...] runt, & nos exegerunt: ne[...] Deo placent, & omnibus [...] hominibus contrarii,

16 vetantes ne alienige[...] quò serventur, alloquamur, [...] eorum peccata semper exple[...] tur, adeò extrema Dei ira in[...] stentur.

17 Nos verò, fratres, vobis [...] liquandiu præsentia, non anim[...] orbati, magna, vehementique

vest

...ri coràm videndi cupiditate ...vimus:

18 Itaque ad vos venire vo...us, ego quidem Paulus se... atque iterum, sed impedivit ... Satanas.

19 Etenim quænam nostra ... est, aut lætitia, aut gloria... corona? nonne vos co... Domino nostro Jesu Chri... in ejus adventu?

20 Vos enim nostra estis glo... atque lætitia.

CAPUT III.

...derii erga illos sui fidem facit, quòd Timotheum ad eos miserit, quòd prosperi eorum status nuncio ita sit affectus, ut gratias non possit satis agere, itaque in precationem erumpit.

Itaque cùm jam durare non possemus, visum est nobis A...nis relinqui solis,

2 Timotheumque mittere, fra...m nostrum, & Dei ministrum, ... nostrum in Christi evangelio ...legam, ad vos confirmandos, ... de vestra fiducia commone...ciendos,

3 ne quis ob has calamitates ...cellatur. Scitis enim ipsi nos ...c esse rei destinatos,

4 Nam dum apud vos eramus, ...bis prædicebamus, fore ut af...geremur: quemadmodum & ...cidit, & vos scitis.

5 Propterea ego me jam non ...nui, quin vestram fidem cog...tum mitterem, nè fortè vos ...tasset tentator, atque ita la...or noster periisset.

6 Verùm cùm modò Timo...theus, istinc ad nos venisset, no...bisque vestram fidem & charita...tem nunciasset, vosque nostri bo...nam semper tenere memoriam ...cupientes videre nos, ut nos quo...que vos:

7 propterea de vobis recreati sumus, fratres, in omni calamitate nostra ac rebus adversis, per vestram fidem,

8 adeò, ut nos nunc vivamus, si vos statis in Domino,

9 Ecquam enim Deo de vobis referre gratiarum actionem valeamus, ob tantam lætitiam, quam propter vos percipimus coram Deo nostro,

10 noctes & dies summopere orantes videre vos coràm, & quæ vestræ fidei desunt, supplere? Ipse Deus paterque noster, & Dominus noster Jesus Christus nostrum ad vos iter secundet:

11 vos verò Dominus & mutua inter vos, & erga omnes charitate abundè cumulet, quali nos erga vos sumus:

12 ut animi vestri inculpata sanctitate confirmentur in Dei patrisque nostri conspectu, in adventum Domini nostri Jesu Christi cum ejus sanctis omnibus.

CAPUT IV.

Hortatur ad vitæ sanctitatem, & charitatem mutuam. More infidelium eos vetat lugere mortuos, & historiam resurrectionis nostræ graphicè depingit.

QUOD superest igitur, fratres, oramus, ac hortamur vos per Dominum Jesum, ut quemadmodum à nobis didicistis, quomodo vos gerere, Deoque placere debeatis, in eo præcellatis.

2 Scitis enim, quæ mandata vobis per Dominum Jesum tradiderimus.

3 Hoc enim, & Dei voluntatis, & vestræ sanctitatis est, ut ab impudicitia vos abstineatis,

4 sciatque quisque vestrûm suum vas cum sanctimonia ac honestate,

5 non (ut alienigenæ Deum ignorantes)

ignorantes) cum cupiditatis libidine, possidere,

6 ne quis suum fratrem in negotiis circumveniat, aut circumscribat. Siquidem horum omnium ultor est Dominus, ut etiam antea vobis diximus, testatique fumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad obscœnitatem, sed ad sanctimoniam.

8 Itaque qui repudiat, non hominem repudiat, sed Deum, qui nos suo sancto spiritu donat.

9 Quod ad fraternum amorem attinet, nihil opus est, ut vobis scribatur, cùm vos ipsi mutuò amare, divinitùs didiceritis:

10 quippe, cùm id erga omnes fratres, qui sunt in tota Macedonia, faciatis. Hortamur autem vos fratres, ut in dies præcellatis,

11 acquiescere, & vestras res agere, vestrisque manibus operari contendatis, quomodo nos vobis præcepimus,

12 ut honestè vos ad alienos geratis, nec ulla re indigeatis.

13 Nolo autem ignorare vos, fratres, de iis qui obdormiverunt, ne cruciemini, ut cæteri qui spem non habent.

14 Si enim credimus, Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita Deus eos etiam, qui in Christo obdormiverint, ducet cum eo.

15 Hoc enim vobis Domini verbis dicimus, fore ut nos vivi, qui ad Domini adventum supererimus, non antevertamus eos qui obdormiverint.

16 Nam ipse Dominus cum præconio, cum summi angeli voce, cumque divina tuba descendet de cœlo, & mortui in Christo resurgent primùm,

17 deinde nos viventes, qui erimus superstites, unà cum eis rapiemur in nubibus obviam Domino, in aerem, atque ita semper cum Domino erimus.

18 Quamobrem consolamini alius alium his sermonibus.

CAPUT V.

Curiosam temporum adventus Christi inquisitionem damnat, admonet, ut assiduè ad eum excipiendum sint parati. Ipse descendit ad varias admonitiones.

DE temporibus verò, tempestatibusque, fratres, non est opus ut vobis scribatur,

2 cum ipsi præclarè sciatis Domini diem esse venturum ut furem nocte.

3 Cùm enim dicent homines pacem esse & securitatem, tum repentè, ut dolor uterum feminæ, sic eis instabit interitus, quem non effugient.

4 Vos fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur opprimat:

5 omnes enim lucis diei homines estis. Non sumus noctis aut tenebrarum:

6 ne dormiamus ergo, ut cæteri, sed vigilemus, sobriique simus.

7 Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, nocte ebrii sunt.

8 At nos cùm diei simus, sobrii simus, induti fidei & caritatisque loricam, galeamque spei salutis:

9 siquidem non destinavit nos Deus supplicio, sed salutis parte per Dominum nostrum Jesum Christum:

10 pro nobis mortuum, ut sive vigilamus, sive dormiamus, unà cum eo vivamus.

11 Quamobrem cohortamini inter vos, & alius alium instruite, ut & facitis.

12 Rog

12 Rogamus autem, vos fratres, ut eos qui in vobis laborant, vobisque præsunt in Domini negocio, & vos castigant, agnoscatis,
13 & maximi faciatis, charosque habeatis, propter eorum opus. Præbete vos eis pacatos.
14 Hortamur item vos, fratres, castigate incompositos, consolamini parum magnanimos, infirmis opitulamini, clementes este in omnes.
15 Videte, ne quis cui malum pro malo rependat: sed semper beneficia & inter vos & in omnes exercete.
16 Semper gaudete,
17 continenter orate,
18 in omnibus Deo gratias agite: nam ea est Dei de vobis, qui estis Christi Jesu, voluntas.
19 Spiritum ne extinguite,
20 vaticinationes ne contemnite:
21 omnia probate, bonum tenete,
22 ab omni maleficii genere abstinete.
23 Ipse Deus pacis vos sanctos reddat & absolutos, integrique vestri spiritus, & animæ, & corpora criminis expertia in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.
24 Ita fidelis est is qui vos vocavit, ut id facturus sit.
25 Fratres, orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes osculo sancto.
27 Obtestor vos per Dominum, ut hæc legatur Epistola omnibus sanctis fratribus.
28 Adsit vobis Domini nostri Jesu Christi gratia. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta est Athenis.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD

THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Laudat incrementa fidei, charitatis, & tolerantiæ Thessal. Et Dei ultionem adversus piorum oppressores describens, fideles docet recumbere in expectationem extremi judicii.

PAULUS ET SYLVANUS, & Timotheus, Thessalonicensium ecclesiæ, quæ Dei patris nostri est, & Domini Jesu Christi,
2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3 Deo gratias agere debemus immortales de vobis, fratres, ut dignum est, quòd adeo crescit vestra fides, adeoque exuberat vestrûm omnium mutua charitas,
4 ut nosipsi de vobis gloriemur in divinis ecclesiis, de patientia atque fide qua præditi estis in omnibus quas sustinetis, vexationibus ac calamitatibus:
5 quod indicio est fore, ut justo Dei judicio divinum regnum consequamini, pro quo patimini.

6 Siquidem æquum est, ut à Deo reddatur, sicut affligentibus vos afflictio,

7 sic vobis qui affligimini, requies unà nobiscum, tum cùm existet de cœlo Dominus Jesus, cum potestatis suæ angelis,

8 in igne flammante, supplicium irrogaturus nescientibus Deum, Domini nostri Jesu Christi Evangelio non obedientibus,

9 qui æterno exitio pœnas dabunt Domino, ejusque gloriosæ potentiæ,

10 cùm venerit, ut in illa die in sanctis suis illustretur, inque cunctis fidentibus admirandus esse videatur quòd nostro ad vos testimonio creditum fuerit.

11 Eam ob rem nos semper pro vobis oramus, ut vos Deus, eo in quem vocati estis, statu dignos reddat, perficiatque ut bonitatem ac fidei opus, & libentissimè & fortiter persequamini atque absolvatis,

12 quò Domini nostri Jesu Christi nomen in vobis celebretur, & vos in eo, pro Dei nostri & Domini Jesu Christi beneficentia.

CAPUT II.

Nozat venturum Christi diem, donec in apostasiam prolapsus fuerit mundus, & revelatus fuerit Antichristus, cujus interitum describit. Infertque inde exhortationem ad constantiam.

ROgamus autem vos, fratres, quod attinet ad adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 ne citò de sententia dimoveamini, neve turbemini, nec spiritu, nec oratione, nec epistola, cujus nos authores esse videamur, quasi instet Christi dies.

3 Nemo vos ullo modo decipiat: nam non prius id futurum est, quàm venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitiosus, homo ille perditus,

4 qui adversatur, & se supra quicquid dicitur Deus aut numen extollit: adeò ut in Dei templo tanquam Deus sedeat, seseque Deum esse ostendens.

5 An non meministis, me, cùm adhuc apud vos essem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc scitis quid obstet quò minus existat ille suo tempore:

7 sceleris enim mysterium jam agitur: supereſt tantùm, ut qui nunc tenet, è medio tollatur:

8 tum demum existet ille sceleratus: quem Dominus oris sui spiritu conficiet, adventúsque suæ claritate delebit:

9 cujus sceleratí adventus, Satanæ opera, erit cum omni falsorum prodigiorum, portentorum, miraculorumque genere,

10 cumque omni sceleris fraude conjunctus, apud perditos quidem: quoniam veritatis amorem, quo salvi fierent, non admiserint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio,

12 quò damnentur quicunque veritati non crediderint, sed iniquitatis delectati fuerint.

13 Nos verò debemus Deo gratias agere immortales de vobis, fratres, Domino dilecti, quod vos principiò Deus elegerit ad salutem, per spiritus sanctimoniam, fidemque veritatis,

14 ad quod vos vocavit per Evangelium nostrum, quærendæ Domino nostro Jesu Christo gloriæ causa.

15 Quamobrem, fratres, state, & instituta tenete, quæ

ex nostra vel oratione vel epistola didicistis.

16 Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus pater noster, qui nos pro suo favore adamavit, æternoque solatio & bona spe donavit,

17 vestros stabiliat animos, & vos in omni bono & sermone & opere confirmet.

CAPUT III.

Monet ut piis precibus Evangelii prædicationem promoveant: & se subducant ab iis qui ocio, & curiositate turbant ordinem publicum, quos etiam à communi fidelium cœtu excludit.

QUod superest, orate fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illustretur, sicut apud vos,

2 utque defendamur ab importunis, & malis hominibus: nec enim omnium est fides.

3 Sed Dominus, ut est fidelis, vos confirmabit, & à malo tuebitur.

4 Atque equidem de vobis per Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos esse.

5 Dominus verò vestros dirigat animos ad divinam charitatem, Christianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut viteris omnem fratrem intemperanter se, non ex institutione, quam à nobis accepit, gerentem.

7 Nam vos ipsi sciti quomodo simus imitandi: quippe qui nos adeò non intemperanter gesserimus apud vos,

8 ut ne victum quidem gratis à quoquam acceperimus, sed operoso labore noctes & dies functi fuerimus, ne cui vestrùm graves essemus:

9 non quia nobis id non liceret, sed ut nos vobis imitandos exemplum proponeremus.

10 Etenim dum istic eramus, hoc vobis edicebamus, si quis operari nollet, eum ne comedere quidem debere.

11 Audimus enim quosdam apud vos immodestè vivere, nihil agentes, sed supervacanea agentes.

12 Iis nos edicimus, eosque per Dominum nostrum Jesum Christum hortamur, ut quietè operantes sibi victum quærant.

13 Vos verò, fratres, nolite rectè agendo fatigari.

14 Quòd si quis dictis nostris non obtemperat, eum per epistolam significate, & ab ejus commercio abstinete, ut eum pudeat:

15 neve eum pro inimico habete, sed ut fratrem castigate.

16 Ipse pacis Dominus, pace vos & semper, & omnino doneт. Dominus vobis adsit omnibus.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod signum est in omnibus epistolis. Sic scribo:

18 Adsit vobis omnibus Domini nostri Jesu Christi gratia: Amen.

Scripta Athenis.

PAULI APOSTOLI
Epistola Prima ad
TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Absolutum veri pastoris exemplar proponens, cùm præcipua ejus functio sit in docendo, monet ut rejectis vanis quæstionibus ea tradat, quæ charitatem & fidem spirent. Ac ne contemptui sit sua authoritas, qualis factus sit, per Dei gratiam honorificè prædicat.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, ex mandato Dei servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo germano in fide filio, gratiam, misericordiam, pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo, Domino nostro.

3 Quemadmodum ego te in Macedoniam proficiscens cohortatus sum, maneto Epheſi, ut quibusdam denuncies ne aliam sequantur doctrinam,

4 néve fabulas attendant, & antiquitates infinitas, quæ potius quæstiones pariunt, quàm divinam in fide instructionem.

5 Enimverò præceptionum finis est charitas, ex animo puro, bonaque conscientia, & fide non ficta proficiscens:

6 à quibus aberrantes quidam, in eam orationis vanitatem defluxerunt,

7 ut velint legis esse doctores, cùm nesciant quid dicant, neque de quibus affirment.

8 Scimus sanè bonam esse legem, si quis ea legitimè utatur.

9 hoc intelligens, justis non esse latam legem, sed sceleratis & contumacibus, impiis & improbis, irreligiosis & profanis, paricidis & matricidis.

10 homicidis, impudicis, pædiconibus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ contrarium est,

11 quæ sita est in gloriosi beati Dei Evangelio, quod mihi commissum est.

12 Et gratiam habeo ei qui mihi vires dedit, Christo Jesu Domino nostro, qui mihi tantum fidei habuerit, ut me huic ministerio præficeret,

13 qui prius eram in Deum maledicus, & infestus, & contumelioſus. Sed mei misertum est, quoniam ignarus feci, expers fidei:

14 verùm Domini nostri beneficium fuit excellentissimum, cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

15 Certa res est, & omni approbatione digna, Christum Jesum in mundum venisse servatum sontes, quorum vel primus ego sum.

16 Sed ideo mihi tributa misericordia est, ut in me in primis exerceret Jesus Christus summam clementiam, ad eorum exemplum, qui ei fidem essent habituri ad vitam æternam.

17 Regi autem seculorum immortali, inaspectabili, soli sapienti

Deo

Deo honos & gloria in perpetua ſecula: Amen.

18 Hoc tibi præceptum commendo, fili Timothee, ſecundùm præceſſa de te oracula, ut quemadmodum ea poſtulant præclara ſtingare militia,

19 fidem habens, bonamque conſcientiam: quæ repulſa, quidam ſibi naufragium fecerunt,

20 quorum eſt Hymenæus & Alexander, quos ego Satanæ dedidi, ut dediſcant impiè loqui.

CAPUT II.

In precibus publicis vult omnes commendari Deo, idque duplici ratione. Inde omnes cujuſcunque loci ſint, ad orationem invitat, & quo veſtitu, quaque modeſtia mulieres in ſacro cœtu ſe gerere debeant, diſſerit.

EXhortor igitur primum omnium, ut fiant ſupplicationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones, pro cunctis hominibus,

2 pro regibus & omnibus poteſtate pollentibus, ut tranquillam quietamque vitam agamus, cum omni pietate ac gravitate.

3 Hoc enim honeſtum eſt, noſtroque ſervatori Deo acceptum,

4 qui omnes homines ſervari vult, & ad veritatis cognitionem venire.

5 Unus enim Deus eſt, unus item ſequeſter Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus,

6 qui ſeipſum, liberationis pretium pro cunctis dedit: quam ad rem ſuis temporibus teſtandam, ego præco ſum & apoſtolus conſtitutus.

7 Verum dico per Chriſtum, non mentior, magiſter alienigenarum fidelis atque verax.

8 Volo igitur ut ſupplicent homines quovis in loco, attollentes pias manus, citra iram pravamque cogitationem.

9 Item ut ſe mulieres modeſto habitu cum verecundia & frugalitate comant, non cincinnis, aut auro, aut margaritis, aut ſumptuoſo veſtitu:

10 ſed ut fœminas decet, pietatem rectè factis profitentes.

11 Mulier quietè diſcat, ſumma cum obedientia.

12 Mulieri quidem docere non permitto, nec authoritatem ſibi vendicare in virum, ſed quietam eſſe.

13 Nam prior Adamus formatus eſt, deinde Eva:

14 & Adamus non deceptus eſt: at mulier decepta delictum admiſit.

15 ſervabitur tamen per liberorum procreationem, ſi manſerit in fide, & charitate, & ſanctimonia cum frugalitate.

CAPUT III.

Epiſcopi, & Diaconos Chriſtianos depingit, cum eorum uxoribus, liberis & familia. Et eccleſiam domum Dei nominat.

CErta res eſt: ſi quis epiſcopi munus expetit, bonum munus cupit.

2 Debet autem epiſcopus irreprehenſibilis eſſe, unius uxoris vir, ſobrius, frugi, modeſtus, hoſpitalis, aptus ad docendum:

3 non vinolentus, non percuſſor, non ſordidus, ſed æquanimis, à jurgiis & avaritia alienus,

4 ſuam domum bene adminiſtrans, liberos habens dicto audientes, ſumma cum gravitate.

5 Quòd ſi quis ſuam ipſius domum adminiſtrare neſcit, quo pacto Dei eccleſiam procurabit?

6 Ne ſit novitius: ne inflatus, in Diaboli criminationem incurrat.

7 Debet etiam honeſto alienorum teſtimonio commendatus

esse, ne in probrum diabolique laqueum incidat.

8 Itidem ministri sint graves, non bilingues, non vino nimis dediti, non sordidi,

9 in fidei arcano sibi bene conscii.

10 Atque hi prius probentur, deinde ministrent inculpati.

11 Uxores item graves, non calumniatrices, sobriæ, fideles in omnibus.

12 Ministri sint singularum uxorum viri, liberos domosque suas bene regentes.

13 Nam qui rectè ministrant, ii præclarum sibi gradum faciunt, magnamque in fide in Christo Jesu collocanda libertatem.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venturum esse brevi,

15 ut, si tardem, scias quomodo sit in Dei domo versandum, quæ est Dei viventis ecclesia, veritatis columen atque firmamentum.

16 Et profectò magnum est pietatis arcanum, Deus apparuit in carne, per spiritum commendatus est, conspectus angelis, prædicatus gentibus, creditus in mundo, receptus in gloria.

CAPUT IV.

Falsas doctrinas tam de conjugii & ciborum discrimine, quam prophanas damnat, commendat autem pietatis studium, & assiduam scripturæ lectionem.

SPiritus autem diserte dicit, fore ut ultimis temporibus, deficiant quidam à fide, spiritibus adducti fallacibus, dæmoniorumque doctrinis,

2 per simulationem hominum falsiloquorum, inustam habentium conscientiam:

3 vetantium matrimonia contrahere, abstinere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratiarum actione vescantur fidentes, qui verum intelligunt:

4 videlicet omnia à Deo condita, esse bona, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumatur,

5 quippe quod divinis verbis & supplicatione lustretur.

6 Hæc tu fratribus proponens bonus eris Jesu Christi minister, educatus in fidei verbis, bonæque doctrinæ, quam assecutus es.

7 Profanus autem & aniles fabulas evita, ac teipsum ad pietatem exerceto.

8 Cùm sit enim corporis exercitatio ad pauca utilis, pietas ad omnia utilis est, promissiones habens & præsentis & futuræ vitæ.

9 Certa res est, & summa approbatione digna.

10 nam ideo & laboramus, & probra patimur, quòd spem habemus in vivente Deo, qui est omnium, tum maximè fidentium hominum servator est:

11 hæc præcipito ac docens.

12 Effice ut nemo tuam juventutem despiciat: quin fidentibus exemplo esto, verbis, moribus, charitate, spiritu, fide, castitate, donec veniam.

13 Da operam lectioni, cohortationi, doctrinæ.

14 Noli donum negligere, quod præditus es, quæ tibi per oraculum collata est, cùm quidem tibi manus imposuissent seniores.

15 Hæc meditare, in his esto, ut in omnibus proficere videare.

16 Curam gere & tui ipsius, & doctrinæ, in iisque perseverans: hoc enim faciens, & teipsum servabis, & auditores tuos.

CAPUT V.

Postquam modum monendi singulos præscripsit, de viduis agit, qua tunc in Ecclesia ministrium cooptabantur, inde ad presbyteros

presbyteros transit, & quadam corporis valetudini servientia admiscet.

SEniorem ne objurgato, sed ut patrem exhortare: juniores, ut fratres:

2 seniores fœminas, ut matres: juniores ut sorores, summa cum castitate.

3 Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.

4 Quòd si quæ vidua liberos habet, aut nepotes, doceat in primis suam familiam pietatem colere, parentibusque vicem reddere. Hoc enim honestum est, & Domino acceptum.

5 Vera quidem vidua & destituta, habet in Deo spem, vacatque supplicationibus & precibus noctes & dies.

6 At deliciis indulgens vidua, vivens mortua est.

7 Atque hæc denunciato, ut sint criminis expertes.

8 Quòd si qua suorum præsertim domesticorum, curam non habet, ea fidem abnegavit, estque infidente deterior.

9 Vidua cooptetur non minor annis sexaginta, quæ unius viri fuerit uxor,

10 à rectè factis bene audiens, si liberos educavit, si hospitalitatem exercuit, si sanctorum pedes lavit, si subvenit afflictis, si omnia rectè facta persecuta est.

11 Juniores autem viduas repudiato. Nam postquam Christum repudiantes lascivire cœperunt, nubere volunt:

12 eo damnandæ, quòd primam fidem fregerunt.

13 Adde quod ociosæ discunt pervagari domos: nec solum ociosæ, verumetiam nugaces, & curiosæ, loquentes illicita.

14 Itaque volo juniores nubere, liberis operam dare, regere familiam, nullam dare adversario occasionem criminandi.

15 Jam enim nonnullæ ad Satanam desciverunt.

16 Si quis, aut si quæ fidens viduas habet, subveniat eis: neve gravetur Ecclesia, ut veris viduis sufficiat.

17 Seniores qui rectè gubernant, gemino præmio afficiantur, præsertim qui in sermone doctrinaque elaborant.

18 Aiunt enim literæ: Bovi trituranti os ne obthurato: &, Dignus est operarius mercede sua.

19 Contra seniorem ne admiseris accusationem, nisi duo treve testes sint.

20 Peccantes coram omnibus argue, quo cæteri metu afficiantur.

21 Obtestor in Dei, Dominique Jesu Christi, & lectorum angelorum conspectu, ut hæc sine ullo discrimine exequare, nihil per favorem faciens.

22 Manus nemini protinus imponito, neve aliena peccata participato. Teipsum castum servato.

23 Ne amplius aquam bibe, sed exiguo vino utere, propter tuum stomachum, & crebras infirmitates.

24 Nonnullorum hominum peccata perspicua sunt, & judicium anteveniunt: in nonnullis verò subsequuntur.

25 Itidem rectè facta perspicua sunt, & quæ aliter se habent, latère nequeunt.

CAPUT VI.

Docet quid servos deceat. Quàm exitiosa pestis sit avaritia. Et postquam obiter de divitibus meminit, iterum prohibet Timotheo ne se inanibus doctrinis impediat.

QUicunque ſunt ſub jugo ſervi, heros ſuos omni honore dignos exiſtiment, ne Dei nomen & doctrina malè audiat.

2 Qui verò fidentes habent heros, ne ideo contemnant, quia fratres ſunt: ſed potius ſerviant, quia fidentes, Deoque chari ſunt, idem beneficium adepti. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis diverſam ſequitur doctrinam, neque ſanis Domini noſtri Jeſu Chriſti dictis, pietatiſque doctrinæ accedit,

4 is inflatus nihil intelligit, ſed morbo circa quæſtiones & verborum cerramina laborat: ex quibus oritur invidia, jurgium, maledicta, pravæ ſuſpiciones,

5 ineptæ diſputationes hominum mente corruptorum, & veri expertium, pietatem pro quæſtu habentium. A talibus abſtineto.

6 Eſt verò quæſtus magnus pietas, & ſua ſorte contentum eſſe.

7 Cum enim nihil in mundum attulerimus, profectò nihil auferre poſſumus:

8 itaque alimenta & tegumenta habentes, iis contenti ſimus.

9 Qui verò diteſcere volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum, inque multas & inſanas ac pernicioſas cupiditates, quæ homines in perniciem interitumque demergunt.

10 Radix enim omnium malorum eſt avaritia: cujus avidi quidam, à fide aberrarunt & ſeſe in multos dolores induxerunt.

11 At tu, divine vir, hæc fuge, juſtitiamque perſequere, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem.

12 Certa præclarum fidei certamen: vitam prehende ſempiternam, ad quam vocatus es, & præclara profeſſione coram multis teſtibus profeſſus es.

13 Edico tibi in Dei conſpectu, vitam dantis omnibus: itemque Chriſti Jeſu, qui coram Pontio Pilato præclara illa confeſſione verum teſtatus eſt,

14 ut præceptionem ſerves intemeratus ac irreprehenſibilis, uſque ad adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti,

15 quem adventum ſuis temporibus exhibebit beatus ille, ſoluſque potens, regnantium rex, & dominantium Dominus,

16 ſolus habens immortalitatem, lumen habitans inacceſſum, quem hominum nullus neque vidit, neque videre poteſt, cui honor & imperium æternum.

17 Amen. Iis qui in hac vita divites ſunt, denuncia ne ſuperbiant, néve ſpem habeant in incertis divitiis: ſed in vivens Deo, qui nobis omnia largè ſuppeditat ad fruitionem:

18 ut benefaciant, ut rectè factis divites, ut liberales ſint atque largi,

19 præclarum ſibi fundamentum in futurum congerentes, ut vitam aſſequantur verè ſempiternam.

20 O Timothee, depoſitum ſerva, abhorrens à profanarum vocum vanitate, & diſſidiis ejus quæ falsò nominatur ſcientia:

21 quam profitentes quidam, à fide aberrarunt. Adſit tibi gratia: Amen.

Scripta eſt Laodicea, quæ Pacatiana Phrygiæ caput eſt.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA SECUNDA AD
TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Laudata fide Timothei, ut in munere sibi commisso fideliter pergat, eum hortatur. Et ne propter suo vincula, aut aliorum defectiones labascat, de suo apostolatu gloriatur, & depositi custodiam illi commendat. Laudat etiam Onesiphorum.

PAULUS apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, secundùm vitæ in Christo Jesu positæ promissionem,

2 Timotheo charo filio gratiam, misericordiam, pacem, à Deo patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem ritu majorum pura conscientia colo, quòd assiduam teneo memoriam tui in meis supplicationibus,

4 noctes & dies cupiens videre te, memor tuarum lacrymarum, ut lætitia complear.

5 memoria repetens tuam non fictam fidem, quæ prius habitavit in avia tua Loide, & matre tua Eunica, & (quomodo mihi persuasi) etiam in te.

6 Quam ob causam summoneo te, ut suscites divinam dotem, quæ per meam manuum impositionem prædita es.

7 Non enim dedit nobis Deus timiditatis spiritum, sed fortitudinis, & charitatis ac frugalitatis.

8 Quamobrem ne te pudeat testificationis Domini nostri, neque mei ejus vincti: sed simul Evangelii adversa, Dei virtute, perpetere,

9 qui nos servavit, ad sanctumque statum vocavit, non ob facta nostra, sed ob suum decretum & beneficium, quod nobis in Christo Jesu ante omnem temporum æternitatem donatum,

10 nunc repræsentatum est adventu servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam ac immortalitatem collustravit, per Evangelium,

11 ad quod ego externarum gentium præco & Apostolus & magister constitutus sum.

12 ob quam causam hæc patior: sed me non pudet. Scio enim cui crediderim: & persuasum habeo, eum posse meum depositum custodire ad illam diem.

13 Exemplum sanorum dictorum, quæ ex me audivisti, retineto cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

14 Præclarum istud depositum servato, per spiritum sanctum in nobis habitantem.

15 Aversati sunt me (hoc tu nosti) omnes Asiani, quorum est Phygelus, & Hermogenes.

16 Tribuat Dominus misericordiam Onesiphori familiæ: nam is me sæpe recreavit.

17 adeóque eum meæ catenæ non puduit, ut postquam Romam pervenit, me diligenter quæsiverit, ac invenerit.

18 Faxit Dominus, ut misericordiam

cordiam consequatur à Domino in illa die. Quantum item Ephesi præstiterit, tu satis nosti.

CAPUT II.

Ut perseverantiam in militia Christiana commendet, similitudines sumit à militibus, & ab agricolis. Vincula sua sanctis usui esse declarat. Inde monet Timotheum ut sermonem veritatis rectè dispertiat, & reproborum exempla fugiens, modestè omnia agat.

QUare tu, mi fili, convalesce beneficio in Christo Jesu collato:

2 & quæ ex me multis testibus audivisti, ea exponito fidis hominibus, qui sint ad alios etiam docendos idonei.

3 Tu ergo adversa patere, ut bonus Jesu Christi miles.

4 Nemo militans sese vitæ negotiis implicat, ut militiæ duci placeat.

5 Jam si quis dimicat, non coronatur, nisi legitimè dimicaverit.

6 Laborandum agricolæ est prius quàm fructum percipiat.

7 Intellige quæ dico: det verò tibi Dominus industriam in omnibus.

8 Recordare Jesum Christum ex mortuis excitatum, Davidis semine prognatum, ut fert Evangelium meum,

9 in quo adversa fero usque ad vincula, tanquam facinorosus: verùm divinus sermo vinctus non est.

10 Propterea omnia tolero propter electos, ut ipsi quoque positam in Christo Jesu salutem cum gloria consequantur æterna.

11 Certa res est: si simul mortui sumus, simul etiam vivemus.

12 Si unà toleramus, etiam unà regnabimus. Si negamus, ille quoque negabit nos:

13 si diffidimus, ille fidelis manet, seipsum negare non potest.

14 Hæc commemorato, obtestans in Domini conspectu, non esse verbis pugnandum, quæ res non modò nihil profit, verùm etiam auditores evertat.

15 Da operam ut seipsum Deo probes, operarium non erubescendum, rectè secantem veritatis orationem.

16 Profanas autem verborum futilitates evitato: nam ad multam serpent impietatem,

17 eorumque sermo gangrænæ ritu corrodet: quorum est Hymenæus, & Philetus,

18 qui à veritate aberrarunt, dicentes resurrectionem jam fuisse, & nonnullorum fidem everterunt.

19 Atqui firmum Dei fundamentum stat, hoc habens sigillum: Novit Dominus qui sint sui: itaque recedat ab injustitia, quisquis nominat Christi nomen.

20 In magna autem domo non sunt solum aurea argentea que vasa, verùm etiam lignea & testacea, & alia ad res honestas, alia ad inhonestas.

21 Proinde si quis seipsum ab his expurgaverit, vas erit ad honestatem sacratum, hero utile, ad omne bonum opus paratum.

22 Juveniles cupiditates fuge: justitiam, fidem, charitatem, pacem, unà cum iis qui Dominum sincero animo invocant, persequere.

23 Stultas & indoctas quæstiones declina, quippe quæ (ut scis) pugnas gignant:

24 cum Domini servus non pugnare debeat, sed erga omnes mitis esse, ad docendum accommodatus, injuriæ patiens,

25 cum mansuetudine erudiens dissentientes, si forte Deo eos ad frugem revocante, verum agnoscant.

26 ad

26 ad ſeque redeant, & diaboli laqueum evadant, à quo capti, ejus arbitrio tenentur.

CAPUT III.

Prædicit quàm infeſta piis tempora immineant: ſed fiducia victoria animat eum ad certamen: exercitationem ſanæ doctrinæ inprimis commendans.

ILlud autem ſcito, extremo ævo difficilia fore tempora.

2 erunt enim homines ſui amantes, avari, arrogantes, ſuperbi, maledici, in parentes contumaces, ingrati, irreligioſi,

3 inhumani, fœdifragi, calumniatores, intemperantes, immites, virtutis inimici,

4 proditores, temerarii, inflati, *L.* cæci & *G.* voluptatis magis quàm Dei amantes.

5 pietatis ſpeciem habentes, ſed qui ejus vim abnegaverint. Hos tu averſare.

6 Ex his autem ſunt, qui in domos ſeſe inſinuant, captivaſque reddunt mulierculas, quæ peccatis coopertæ, & variis cupiditatibus actæ;

7 ſemper diſcunt, & nunquam ad veri cognitionem pervenire poſſunt.

8 Ac quomodo Jannes & Jambres Moſi reſtiterunt, ita hi veritati reſiſtunt: homines mente corrupti, circa fidem improbati.

9 Verùm non procedent longius: nam eorum dementia erit omnibus perſpicua, ut illorum fuit.

10 Tu verò aſſequutus es meam doctrinam, mores, propoſitum, fidem, clementiam, charitatem, patientiam,

11 vexationes, res adverſas: qualia mihi contigerunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris: quales vexationes ſuſtinui: ex quibus omnibus me vindicavit Dominus.

12 Et verò omnes qui volent in Chriſto Jeſu piè vivere, infeſtabuntur:

13 cùm interea mali homines & impoſtores pergent in deterius, & fallent, & fallentur.

14 Tu verò in eis perſevera quæ didiciſti, & per quæ fidem factus es, cùm & ſcias à quo didiceris,

15 & à puero ſacras literas noveris, quæ te poſſint erudire ad ſalutem per fidem Chriſto Jeſu habendam.

16 Omne ſcriptum divinitùs inſpiratum eſt, & utile ad doctrinam, ad reprehenſionem, ad correctionem, ad juſtitiæ diſciplinam.

17 ut compoſitus ſit divinus homo, ad omne rectè factum bene comparatus.

CAPUT IV.

Obteſtatur eum ut maximè evangelium prædicet in tam deplorato tempore. Sibi in propinquo eſſe mortem, ſed ita ut quaſi victor ad glorioſum triumphum properet. Tandem acerſendi Timothei neceſſitatem ex præſenti ſuo ſtatu oſtendit.

ITaque obteſtor ego in Dei conſpectu, & Domini Jeſu Chriſti, qui adventu regnoque ſuo & vivos & mortuos judicaturus eſt,

2 publica doctrinam, inſta opportunè, importunè: argue, increpa, cohortare ſumma cum clementia ac doctrina.

3 Erit enim tempus cùm ſanam doctrinam non ferent homines, ſed ad ſuas libidines ſibi magiſtros cumulabunt,

4 auribuſque prurientibus, & à vero averſis, ad fabulas ſe convertent.

5 Tu verò in omnibus eſto ſobrius: mala patere: Evangeliſtæ officio fungere: tuo munere perfungere.

6 Nam

6 Nam ego jamjam immolandus ſum, diſceſſuſque mei tempus inſtat.

7 Præclarum certamen certavi: curſum abſolvi: fidem ſervavi:

8 quod ſupereſt, reſervatur mihi juſtitiæ corona, quam mihi Dominus reddet in illa die, juſtus judex: neque ſolum mihi, ſed etiam omnibus qui ejus adventum amaverint,

9 Da operam ut ad me brevi venias.

10 Demas enim me, vitæ præſentis amore, dereliquit, & Theſſalonicam profectus eſt: Creſcens in Galatiam: Titus in Dalmatiam:

11 Lucas ſolus eſt mecum. Marcum aſſumptum tecum adducito: eſt enim mihi utilis ad miniſterium.

12 Tychicum legavi Epheſum.

13 Penulam, quam in Troade apud Carpum reliqui, cùm venies affero, & liberos, maximè membranas.

14 Alexander faber ferrarius multis me malis affecit: reddat ei Dominus digna ejus factis præmia.

15 Eum tu quoque cavето: nam magnopere reſtitit noſtris verbis:

16 In prima mea cauſæ dictione nemo mihi adfuit, ſed omnes me deſeruerunt, id quod ne eis imputetur precor.

17 At Dominus mihi adfuit, meque corroboravit, ut per me peragatur præconium, audiantque gentes omnes: atque ita liberatus ſum ex leonis ore,

18 meque liberabit ab omni mala re, & ad cœleſte ſuum regnum conſervabit Dominus, cui gloria in perpetua ſecula: Amen.

19 Saluta Priſcam, & Aquilam, & Oneſiphori familiam.

20 Eraſtus manſit Corinthi. Trophimum reliqui Mileti ægrotantem.

21 Cura ut ante hyemem venias. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, denique fratres omnes.

22 Dominus Jeſus Chriſtus adſit animo tuo. Adſit vobis gratia: Amen.

Scripta eſt Roma ad Timotheum ſecunda, cùm ſe Paulus iterum ſtiriſſet Cæſari Neroni.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

TITUM.

CAPUT I.

Docet quales oporteat miniſtros eligere, ſimul oſtendit quomodo vaniloquis os obturare oportet. Hac occaſione perſtringit Cretenſium mores, Ac Judæos qui in rebus externis ſanctitatem locabant.

PAULUS Dei ſervus, & Jeſu Chriſti Apoſtolus, quod attinet ad fidem electorum Dei, & veritatis cognitionem,

2 quæ in religione cum ſpe vitæ ſempiternæ conjuncta ſita eſt,

est, quam Deus qui nunquam mentitur, ante æterna tempora promiserat,

3 & suis temporibus exhibuit, videlicet suum sermonem prædicatione promulgandum, quod præconium mihi servatoris nostri Dei mandato commissum est,

4 Tito germano, quod ad communem fidem attinet, filio, gratiam, misericordiam, pacem à Deo patre, & Domino Jesu Christo servatore nostro.

5 Ego te iccirco in Creta reliqui, ut reliqua componas, & oppidatim seniores constituas, ut ego tibi præcepi:

6 si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fidentes, non luxu infames aut contumaces.

7 Decet enim episcopum inculpatum esse, ut Dei dispensatorem, non audacem, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non avarum:

8 sed hospitalem, virtutis amantem, frugi, justum, pium, temperantem,

9 fidi sermonis, qui in docendo adhibetur, defensorem, quo possit & sana doctrina cohortari, & contradicentes refellere.

10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, atque vafri, præsertim circumcisi, quos refutare oportet:

11 qui totas domos evertunt, docentes illicita, turpis lucri causa.

12 Dixit eorum quidam, proprius ipsorum vates: Cres semper mendax, mala bestia, venter iners est.

13 Hoc testimonium verum est: quamobrem argue eos severè, ut sint in fide sani,

14 non addicti Judaicis fabulis, hominumque præceptis, veritatem aversantium.

15 Puris quidem pura sunt omnia: sed pollutis & infidelibus nihil purum: quin polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum se scire profitentur, & eundem factis negant, nefarii, & contumaces, & ad omne bonum opus inepti.

CAPUT II.

Personarum & ætatum præscribens officia, jubet ut de moribus doceat Ecclesiam: & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit esse studium pie & rectè vivendi.

TU verò loquere quæ sanam deceant doctrinam.

2 Senes ut sint sobrii, graves, frugi: fide, charitate & patientia sani.

3 Anus item habitu augustæ, non calumniatrices, non nimis emancipatæ, vino, bene institutæ,

4 ut juvenes fœminas doceant suorum virorum ac liberorum amantes esse:

5 frugi, castas, domi manentes, bonas, suis viris obedientes, ne divina doctrina malè audiat.

6 Juniores item exhortare ut sint frugi:

7 in cunctis teipsum rectè factorum exemplum præstans, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 orationem sanam: & quæ damnari nequeat, ut adversarii moveantur, nihil habentes de vobis dicere vitiosum.

9 Servi suis heris pareant, in omnibus obsequiosi, non responsatores, non furaces,

10 sed summam fidem bene præstantes, quò servatoris nostri Dei doctrinam cohonestent in omnibus.

11 Extitit enim divina beneficentia,

ficentia, cunctis hominibus salutaris,

12 quæ nos erudiat ut impietati mundanisque cupiditatibus vale dicto, frugaliter & justè pieque vivamus in hoc seculo,

13 expectantes speratam beatitudinem, adventumque gloriosum magni Dei, & servatoris nostri Jesu Christi,

14 qui seipsum pro nobis dedit, quo nos ab omni scelere vindicaret, & sibi peculiarem populum purgaret, rectè factorum cupidum.

12 Hæc loquere & exhortare, & argue summa cum authoritate, ita ut nemo te contemnat.

CAPUT III.

Generaliter nunc vult omnes moneri ut placidè colant ordinem politicum, & memores sint vitæ pristinæ, ut justificationem omnem ex gratia esse existiment. Quod si quis contentiosus his reclamet illum jubet omitti.

EOS commonefacito ut magistratibus & potestatibus pareant, & imperata faciant: ad omne rectè factum parati sint:

2 nemini maledicant: ne sint contentiosi, sed æquanimes, summam erga omnes homines comitatem exerentes.

3 Fuimus enim aliquando nos quoque dementes, contumaces, errantes, variis servientes cupiditatibus & voluptatibus, in pravitate invidiaque degentes, odiosi, alii alios infensi.

4 Sed postquam benignitas & humanitas extitit servatoris nostri Dei,

5 non ob justitiæ opera, quæ fecerimus nos, sed pro sua misericordia servavit nos, lavacro renascentiæ, renovationisque spiritus sancti,

6 quo nos largè perfudit, per Jesum Christum servatorem nostrum,

7 ut ejus beneficio justi facti, fiamus hæredes vitæ, quæ speratur, æternæ.

8 Certa res est. Hæc te asseverare volo, quò curent rectè factis fungi, qui Deo confidunt. Hæc sunt præclara, & hominibus utilia.

9 Stultis autem quæstionibus, & antiquitatibus, & litibus pugnisque legalibus, superfedeto: sunt enim inutiles atque futiles.

10 Sectarium hominem post unam atque alteram admonitionem declinato,

11 sciens eum perversum esse, & ita peccare, ut ipse à seipso damnetur.

12 Cùm ad te Artemam aut Tychicum misero, cura ut ad me venias Nicopolim: illic enim hyemare statui.

13 Zenam legisperitum, & Apollo sedulo deducito, ne quid eis desit.

14 Discant & nostri rectè facta obire, ad usus necessarios, ne sint infructuosi.

15 Salutant te mei comites omnes. Saluta eos, qui nos amant in fide. Adsit vobis omnibus gratia: Amen.

Scripta Nicopoli Macedoniæ.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
PHILEMONEM.

CAPUT I.

Paulus argumentum humile hic tractans, ſuo tamen more ſublimis ad Deum evehitur. Fugitivum ſervum & furem Philemoni remittens, pro illo deprecatur veniam: & graviter de æquitate Chriſtiana deprecatur.

PAULUS Jeſu Chriſti vinctus, & Timotheus frater, Philemoni charo amico, adjutorique noſtro,

2 & Appiæ chariſſimæ, & Archippo commilitoni noſtro, & eccleſiæ domus tuæ,

3 gratiam & pacem à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

4 Ago Deo meo gratias, ſemper tui mentionem faciens in meis ſupplicationibus,

5 audiens qua charitate, & fide præditus ſis tum in Dominum Jeſum, tum erga ſanctos omnes,

6 quo iſta liberalitate tuæ in Chriſto Jeſu collocatæ fidei fiat, ut intelligatur quantum ſit in vobis boni.

7 Magna quidem lætitia & conſolatione afficimur ex charitate tua, quòd ſanctorum animi per te, frater, recreati ſunt.

8 Proinde cùm magnam in Chriſto authoritatem habeam imperandi tibi officium,

9 propter charitatem potius rogo, talis ego, hoc eſt Paulus ſenex, & nunc etiam Jeſu Chriſti vinctus.

10 Te, inquam, rogo de meo filio, quem in meis vinculis genui, Oneſimo,

11 eo qui tibi aliquando fuit inutilis, nunc & tibi & mihi utilis, quem dimiſi.

12 Tu verò eum, hoc eſt, mihi intimum, recipe:

13 quem ego volebam apud me retinere, ut mihi tua vice miniſtraret in Evangelii vinculis:

14 ſed injuſſu tuo nihil volui facere, ut non coactum, ſed voluntarium eſſet tuum beneficium.

15 Fortaſſis enim ideo ad tempus abfuit, ut eum reciperes æternum:

16 non jam ut ſervum, ſed plus quàm ſervum, fratrem etiam mihi chariſſimum, nedum tibi, & carnis & Dominicæ religionis nomine.

17 Quare ſi me ſocium habes, accipe eum, ut me.

18 Quòd ſi quid te læſit, aut tibi debet, id mihi imputato.

19 Ego Paulus ſcripſi mea manu, ego diſſolvam: ut interim illud tibi non dicam, quod tu mihi etiam teipſum debes.

20 Age frater, gratificare mihi per Dominum, recrea meum animum per Dominum.

21 Fretus obedientia tua ſcripſi tibi: ſciens te plus etiam, quàm peto, facturum.

22 Præterea

22 Præterea para mihi hoſpitium. Spero enim fore ut vobis per veſtras preces condoner.

23 Salutant te Epaphras meæ in Chriſto Jeſu captivitatis comes:

24 & Marcus, Ariſtarchus, Demas, Lucas, collegæ mei.

25 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit animis veſtris: Amen.

Miſſa eſt Roma, per Onuſimum ſervum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Differit de patientia, de fide, de animi modeſtia ad divites. Deinde oſtendit tentationes ad malum, non ex Deo eſſe, cum omnis boni author ſit. Qualiter recipiendum ſit ſermo vitæ.

JACOBUS Dei & Domini Jeſu Chriſti ſervus, duodecim tribubus ultro citroque diſperſis ſalutem.

2 Summopere gaudendum exiſtimate, fratres mei, cùm in varias inciditis periclitationes,

3 intelligentes fidei veſtræ exploratione patientiam gigni.

4 Patientia autem perfectum opus habeat, ut perfecti integrique nulla re careatis.

5 Quòd ſi quis veſtrûm ſapientia caret, poſtulet à Deo, qui omnibus planè donat, nec exprobrat, & ei donabitur.

6 Poſtulet autem cum fiducia, nihil dubitans. Qui enim dubitat, ſimilis eſt fluctui maris, ventis acto ac excito.

7 Neque verò ſe putet is homo quicquam à Domino impetraturum,

8 homo duplicis animi, in omnibus ſuis actionibus inconſtans.

9 Glorietur autem frater humilis in ſublimitate ſua,

10 & dives in humilitate ſua: nam ut herbæ flos, ſic peribit.

11 Ut enim exortus cum ardore ſol herbam arefacit, ejuſque & flos decidit, & decora ſpecies interit: ita dives cum ſuis copiis marceſcet.

12 Felix homo qui tentationem ſuſtinet: approbatus enim, vitæ coronam accipiet, quam promiſit Dominus ſuis amatoribus.

13 Nemo dum tentatur, dicat à Deo tentari ſe: Deus enim nec malis unquam tentatur, nec tentat ipſe quenquam.

14 Sed à ſua quiſque cupiditate allectus ac inescatus, tentatur.

15 Deinde cupiditas conceptum parit peccatum: peccatum porrò perpetratum, gignit mortem.

16 Nolite errare, mei fratres chariſſimi.

17 Omne bonum donum, omneque perfectum munus, ſurſumrè eſt, deſcendens à patre luminum, apud quem nulla eſt mutatio, aut ulla converſionis umbra.

18 Is conſultò nos genuit, veritatis

veritatis oratione, ut essemus quædam quasi primitiæ suorum operum.

19 Proinde, mei fratres charissimi, esto omnis homo ad audiendum celer, ad loquendum tardus, ad iram tardus.

20 Nam hominis ira divinæ justitiæ non paret.

21 Quamobrem, fratres, omnibus vitiorum sordidus excrementisque depositis, comiter accipite sativum sermonem, qui vestras animas servare potest.

22 Este autem ii qui sermoni pareatis, non eum duntaxat auditis: alioquin vosipsos decipitis.

23 Nam si quis sermonem audit, nec exequitur, is perinde est ac si quis corporis sui faciem contempletur in speculo,

24 deinde seipsum speculatus abeat, ac protinus qualis sit obliviscatur.

25 Qui verò in perfectam libertatis legem penitus introspexerit, & in ea manserit, is, qui non sit oblivioſus auditor, sed operis effector, suo facto beatus erit.

26 Si quis sibi videtur esse religiosus apud vos, neque tamen linguam suam frænat, sed animum suum fallit, hujus vana est religio.

27 Religio pura & impolluta apud Deum & patrem hæc est: curam gerere pupillorum & viduarum in eorum calamitate, & intaminatum se custodire à mundo.

CAPUT II.

Personarum acceptiones discrepare dicit à Christi fide, quam non satis est verbis profiteri, nisi & operibus misericordiæ & charitatis præstemus eandem, Abraha exemplo.

FRatres mei, nolite ita fidem habere in glorioso Domino nostro Jesu Christo collocatam, ut personarum habeatis rationem.

2 Nam si quis aureos gestaris annulos, in veste splendida, in vestrum conventum ingrediatur, eodemque intret etiam pauper in obsoleta veste:

3 & vos in eum, qui vestem gestat splendidam intueamini, eique dicatis: Tu sede hic pulchrè: pauperi autem dicatis, Tu istic sta, aut hìc sub meo subsellio sede:

4 nónne discrimen apud vos feciſtis, & malè cogitantes judices fuistis?

5 Audite mei fratres charissimi: Nonne Deus elegit hujus mundi pauperes, fide divites, hæredesque regni, quod suis promisit amatoribus?

6 & vos pauperem despicatui habetis? Nonne divites vobis imperant, & iidem vos in jus trahunt?

7 Nonne iidem pulchro nomini maledicunt, à quo vos nuncupamini?

8 Si quidem lege paretis regiæ, quæ sic literis est prodita, Alterum ut teipsum diligito: rectè facitis.

9 Sin personis indulgetis, peccatum committitis, & à lege, ut qui contra eam faciatis, arguimini.

10 Qui enim, quamvis alioquin totam legem observet, tamen in uno delinquit, is omnibus tenetur.

11 Nam qui dixit, Ne adulteraverit: idem dixit, Ne occidito. Quòd si non adulteras, sed occidis, contra legem committis.

12 Sic loquimini & sic agite, ut libertatis lege judicandi.

13 Nam

13 Nam judicium erit inclemens in eum, qui pietatem non exercuerit: at pietas judicio insultat.

14 Quæ est utilitas, mei fratres, si quis se fidem habere dicat, & opera non habeat? Num potest eum servare fides?

15 Si frater aut soror nudi sint, quotidianóque alimento destituti,

16 & eos vestrûm aliquis bona cum pace abire, calefierique & satiari jubeat, nec eis detis quæ corpus requirit, quid prodest?

17 Ita fides ejusmodi per se est, ut si opera non habeat, mortua sit.

18 Itaque dicet aliquis: Tu fidem habes, ego opera habeo: ostende mihi tuam fidem sine tuis operibus, ego tibi ex meis operibus fidem meam ostendam.

19 Tu Deum unum esse credis? Rectè facis: & dæmones credunt, atque horrent.

20 Vis autem intelligere, ô homo vane, fidem sine operibus mortuam esse?

21 Abrahamus parens ille noster, nonne operibus factus est justus, Isaaco filio suo in ara libando?

22 Vides, ut fides ejus opera adjuverit, utque operibus fides perfecta fuerit.

23 Atque ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Credidit Abrahamus Deo, idque ei justitiæ ductum est, & Dei amicus est appellatus.

24 Videtis ergo operibus justum reddi hominem, non solum fide.

25 Itidem Rachaba meretrix, nonne operibus justificata est, admissis nunciis, & alia via emissis?

26 Ut enim corpus absque spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Ut doceat linguam homini Christiano esse coercendam fidei & charitatis sanctæ repugnantia, commoda & incommoda quæ ab ea proveniunt ostendit, & quid humana sapientia, à cælesti distet.

NOlite multi esse magistri, fratres mei: scientes nos graviores esse pœnas daturos.

2 Multa enim delinquimus omnes. Si quis in verbis non delinquit, is perfectus homo est, qui possit etiam totum frænare corpus.

3 Frænos quidem equorum oribus adhibemus, ut nobis pareant, eorumque totum corpus agimus.

4 Itemque tantæ naves, tam vehementibus impulsæ ventis, tantulo gubernaculo, quocúnque vult gubernatoris impetus, aguntur.

5 Sic & lingua, quæ parvum membrum est, magnas vires habet. En quantulus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua ignis est, scelerum mundus. Sic se habet in nostris membris lingua, totum corpus contaminans, & ævi cursum inflammans, & ipsa à Gehenna inflammanda.

7 Omnis enim & ferarum natura, & volucrum serpentumque & aquatilium, humano ingenio domatur, domitaque est:

8 at linguam nemo potest hominum domare, effrænatum malum, mortifero refertam veneno.

9 Ea Deum & patrem collaudamus, eâdem homines execramur, ad Dei similitudinem factos:

10 prodeunte ex eodem ore laudatione & execratione. Non decet, mei fratres, hæc ita fieri.

11 Num

11 Num fons ex eodem foramine, dulci aquæ manat, & amaræ?

12 Potest ne, mei fratres, aut ficus oleas, aut vitis ficus edere? Sic nullus fons & salsam & dulcem aquam emittere.

13 Qui in vobis sapiens est, & intelligens, ostendat bonis moribus sua opera, cum sapientiæ mansuetudine.

14 Quòd si amaram invidiam, & simultatem habetis in animo, nolite contra verum jactare vos, atque mentiri.

15 Non ea est ista sapientia, quæ supernè proficiscatur: sed terrestris, humana, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & simultas, ibi est inconstantia, omnisque vitiosa res.

17 At supernè oriens sapientia, primùm casta est, deinde pacifica, æqua, obsequiosa, pieate bonisque referta fructibus, bonæ, & minimè simulatrix.

18 Fructus verò justitiæ in pace seritur, colentibus pacem.

CAPUT IV.

Denuntiat incommoda quæ ex carnis operibus proveniunt. Animi submissionem subjungit & repurgationem, à superbia, detractione, & ab oblivione propriæ infirmitatis.

UNde apud vos bella & pugnæ? nonne hinc, ex vestris libidinibus, quæ militant in vestris membris?

2 Concupiscitis, nec obtinetis: invidetis & æmulamini, nec assequi potestis: pugnatis & belligeratis: non obtinetis, quoniam non postulatis.

3 Postulatis, & non adipiscimini, quia malè postulatis, ut in vestras impendatis libidines.

4 O degeneres & viri & fœminæ: nescitis mundi amicitiam, Dei esse inimicitias? Qui vult amicus esse mundi, inimicus efficitur Dei.

5 An putatis illud inaniter esse literis proditum? Scilicet ad invidiam propensus est is qui in vobis habitat, spiritus?

6 at majus confert beneficium. Itaque Deus, inquit ille, & superbis adversatur, & modestorum fautor est,

7 Quamobrem parete Deo, resistite diabolo, & is vos fugiet:

8 accedite Deum, & accedet vos. Purgate manus, ô improbi, & animos lustrate:

9 qui estis animo duplici afflictate vos, & lugete ac plorate. Risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Summittite vos Domino, & vos evehet. Nolite alius alii detrahere. Qui fratri detrahit, fratremque suum damnat, legi detrahit, legemque damnat.

11 Quòd si legem damnas, non legis executor es, sed condemnator.

12 Unus est legislator atque Judex, qui & servare potest, & perdere. Tu verò quis es, qui alterum damnas?

13 Age jam, qui dicitis: Hodie aut cras proficiscemur in illam urbem, & illic unum annum agemus, & mercabimur, & lucrabimur:

14 cùm nesciatis quid sit cras futurum. Qualis enim est vita vestra? Vapor est qui pauliſper exstat, deinde evanescit.

15 Cùm dicere debeatis: Si volet Dominus, & si vivimus, hoc aut illud faciemus.

16 Nunc in vestris insolentiis vos jactatis. Omnis ejusmodi jactantia prava est.

17 Ergo qui rectè facere novit, neque facit, is in vitio est.

CAPUT

CAPUT V.

Divini judicii ſeveritatem divitibus denunciat, enumerata eorum ſuperbia, ut pauperes audientes divitum infelicem exitum, æquo animo afflictiones, ut Job, etiam cùm infirmantur, ferant.

JAM verò ô divites plorate, ejulantes ob veſtras miſerias, vobis eventuras.

2 Divitiæ veſtræ putruerunt: veſtimenta veſtra à tineis eroſa ſunt:

3 aurum & argentum æruginoſum, eorumque ærugo contra vos teſtimonium dicet, veſtraſque carnes ignis in morem conſumet, *L.* Pœnam *G.* vobis congeſſiſtis in ultimum tempus.

4 Merces ipſa mercenariorum qui veſtros meſſuerunt agros, à vobis retenta, quiritatur, meſſorumque querelæ in Domini armipotentis aures penetrarunt.

5 Luxuriaſtis ac laſciviiſtis in terris: genio indulſiſtis, tanquam ad lanienæ diem.

6 Condemnaſtis, occidiſtis inſontes, vobis non reſiſtentes.

7 Quamobrem durate, fratres, uſque ad Domini adventum. Ipſe agricola expectat eximium terræ fructum, & quidem in eo durat, dum primorem ſerotinamque pluviam accipiat.

8 Durate vos quoque, roborate veſtros animos: nam Domini adventus inſtat,

9 Nolite alius adverſus alium gemere, fratres, ne damnemini. En judex pro foribus adeſt.

10 Exemplum capite, fratres mei, tolerantiæ ac patientiæ, de vatibus, qui Domini nomine locuti ſunt.

11 Equidem beatos judicamus eos, qui patiuntur. Jobi patientiam audiviſtis, & quem finem Dominus (quippe miſericors & clemens) dederit, vidiſtis.

12 In primis autem, mei fratres, ne juratote neque cœlum, neque terram, nec aliud ullum jusjurandum: ſed eſto ejuſmodi ſermo veſter, ut etiam ſit etiam, & non non, ne in ſimulationem cadatis.

13 Affligitur veſtrûm aliquis, ſupplicet. Lætus eſt quis, pſallat.

14 Ægrotat veſtrûm aliquis, advocet eccleſiæ ſeniores, qui eum in Domini nomine ungant oleo, pro eoque ſupplicent,

15 & fidei ſupplicatio laborantem ſervabit, eumque allevabit Dominus, & ſi peccata commiſerit, ignoſcentur ei.

16 Confitemini invicem delicta, & ſupplicate alius pro alio, ut ſanemini. Multum valet efficitque juſti precatio.

17 Elias homo erat iiſdem, quibus nos, obnoxius: & tamen cùm precibus petiiſſet ne plueret, non pluit in terram per annos tres & ſex menſes.

18 Eodem rurſum precato, & cœlum dedit imbrem, & terra ſuum fructum germinavit.

19 Fratres, ſi quis veſtrûm vero aberraverit, & eum quispiam revocaverit,

20 intelligat eum, qui ſeptem ab erroris ſui via revocaverit, animam ex morte vindicaſſe, multitudinemque texiſſe peccatorum.

PETRI

PETRI APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Magnifice extollit Dei gratiam in Christo, qua fide recipitur, & ſe poſſidetur: de qua vaticinati ſunt prophetæ. Inde deducit exhortationem, ut renunciantes mundo & priori vitæ, ſe Deo conformet.

PETRUS Jeſu Chriſti Apoſtolus, ſparſim peregrinantibus in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia,

2 ſecundùm Dei patris proviſionem electis, ſpirituque luſtratis, ut obediant, & Jeſu Chriſti ſanguine conſpergantur, gratiam & pacem plurimam dicit.

3 Gratias agimus Deo, patrique Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos pro ſua ſingulari miſericordia, Chriſtum ex mortuis ſuſcitando, regenuit in vividam ſpem,

4 ad immortalem, impollutam, & invietam hæreditatem, vobis in cœlis, repoſitam,

5 qui divina potentia per fidem cuſtodimini ad ſalutem ultimo tempore exhibendam.

6 Ac in eo ſanè exultatis, paulùm modò (ſi eſt opus) variis tentationibus vexati,

7 ut explorata veſtra fides, auro (quod perit, & igne exploratur) longe precioſior inveniatur, ad laudem, & gloriam, & honorem tum futurum, cùm exiſtit Jeſus Chriſtus,

8 quem vos non viſum amatis: de quo jam, non eum videntes, ſed ei confidentes, incredibili & glorioſa lætitia geſtitis,

9 reportaturi fidei veſtræ finem, ſalutem animorum.

10 Quam ſalutem exquiſiverunt ac perſcrutati ſunt vates, qui de conferendo in vos beneficio vaticinati ſunt,

11 ſcrutantes quodnam aut quale tempus indicaret Chriſti ſpiritus, quo erant præditi, præſignificans & Chriſti ſupplicia, & deinde ſecuturam gloriam.

12 Quibus demonſtratum eſt non ipſos ſibi, ſed vobis ea adminiſtrare, quæ nunc vobis nuncciata ſunt, per eos qui vos in evangelio inſtituerunt, per ſpiritum ſanctum de cœlo miſſum, quæ cupiunt ipſi angeli perſpicere.

13 Quamobrem ſuccinctis mentis veſtræ lateribus, ſobrii, perfectè ſperate afferendum vobis adventu Jeſu Chriſti beneficium,

14 ut obedientes filii, non vos ſuperioribus ignorantiæ veſtræ cupiditatibus accommodantes:

15 ſed, quemadmodum qui vos vocavit, ſanctus eſt, ita vos quoque ſanctos vos in omni vita præbentes.

16 quandoquidem ſcriptum eſt: Sancti eſtote, nam ego ſum ſanctus.

17 Quod ſi patrem invocatis eum, qui ſeveriſſimè ex cujuſque facto judicat, veſtræ peregrinationis tempus religioſè tranſigite,

18 ſcientes

18 ſcientes non vos caducis rebus argento aut auro, ex vanis iſtis patriis moribus eſſe liberatos,

19 ſed Chriſti pretioſo ſanguine, ſicut integri vitioque carentis agni,

20 proviſi ante orbem conditum: exhibiti autem ultimis temporibus, propter vos,

21 qui per eum Deo confidiſtis, qui eum ex mortuis excitavit, & gloria donavit, ut ſit veſtra fides atque ſpes in Deo collocata.

22 Luſtrate obediendo veritati veſtros animos, per ſpiritum ad fraternum amorem non fictum: & pura mente inter vos impensè amate,

23 renati non ex mortali, ſed immortali ſemine, per ſermonem viventem Dei, & manentem in ſempiternum.

24 Nam mortales quidem omnes ſunt herbæ ſimiles, omniſque hominis gloria eſt velut herbæ flos. Aret herba, caditque flos:

25 at Domini dictum manet in ſempiternum. Eſt autem hoc dictum illud, quod apud vos eſt nunciatum.

CAPUT II.

Fideles verbo Dei renatos, hortatur ad ducendam vitam, quæ genitura reſpondeat: ac ne titubet eorum fides, allegat quid de Chriſto præditum fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præſtent magiſtratibus, & patienter adverſa ferant Chriſti exemplo.

ERgo depoſito omni vitio, omnique fallacia, & ſimulationibus, & invidiis, & omnibus maledicentiis,

2 ut recens nati infantes, rationale & alienum à fraude lac appetite, ut eo grandeſcatis ad ſalutem:

3 ſi modò ſenſiſtis Dominum eſſe benignum,

4 ad quem (lapidem vivum, ab hominibus improbatum, Deo lectum & eximium) accedentes,

5 ipſi quoque ut vivi lapides ædificamini, divina domus, ſacrum ſacerdotium, ad faciendas divina ſacrificia, Deo per Jeſum Chriſtum accepta.

6 Itaque ſic in literis habetur: Poſiturus ſum in Sione lapidem angularem, lectum, eximium: cui qui confidet, non frustrabitur.

7 Vobis quidem fidentibus eximius eſt: at diffidentibus, quem lapidem ſtructores improbarunt, is ad anguli caput adhibitus eſt, & lapis in quem impingant, & petra in quam illidant.

8 qui in ſermonem offendunt, ei inobedientes, ad quod & conſtituti.

9 At vos lectum genus eſtis, regale ſacerdotium, ſancta gens, populus acquiſitus, ut virtutes prædicetis ejus qui vos ex tenebris in ſuam lucem admirabilem vocavit:

10 qui aliquando non populus, nunc Dei populus eſtis: qui miſericordiam non conſecuti, nunc miſericordiam eſtis conſecuti.

11 Chariſſimi, cohortor, ut peregrinos ac peregrinos: abſtineatis vos à corporeis cupiditatibus, quæ contra animum militant,

12 honeſtè vos gerentes apud exteros, ut pro eo quod vobis tanquam maleficis detrahunt, rectè facta conſiderantes honorent Deum in die curationis.

13 Itaque omnibus parete perſonis humanis propter Dominum & regi, ut poteſtate pollenti:

14 &

14 & prætoribus, ut ab eo
m ad maleficorum ultionem,
m ad beneficorum laudationem
ſiſti.

15 Nam ea eſt Dei voluntas,
t rectè facientes, amentium ho.
inum ignorantiam compeſcatis,

16 ut liberi, non ut vitiorum
egumentum habentes libertatem,
ed ut Dei ſervi.

17 Omnes honorate: fraternitatem amate, veremini Deum, regem honorate.

18 Servi, parete cum omni metu heris, non ſolùm bonis & æquis, verùm etiam iniquis.

19 Hoc enim gratiam emerentur, ſi quis, quoniam ſibi ſit Dei conſcius, dolores ferat, patiens injuſtè.

20 Nam quæ gloria eſt, ſi peccantes cædi vos ſuſtinetis? At ſi rectè facientes toleratis injuriam, hoc verò gratiam merentur apud Deum.

21 Ad hoc enim vocati eſtis, quidem Chriſtus quoque pro nobis injuriam paſſus eſt nobis præſcriptum relinquens, ut ejus veſtigia ſubſequamini:

22 qui peccatum nullum commiſit, nec extitit in ejus ore dolus:

23 qui conviciantibus convicia non regerebat, injuriam patiens non minabatur, ſed rem juſtè judicaturo committebat:

24 qui peccata noſtra ipſe ſuo corpore ſuſtulit in patibulum, ut peccatis defuncti, juſtitiæ vivamus: cujus vibice vos eſtis ſanati.

25 Eratis enim quaſi palantes oves: ſed nunc ad paſtorem vos, & animorum veſtrorum curatorem, convertiſtis.

CAPUT III.

Ne mulieres Chriſtiana viros ſuos licet Ethnicos contemnant, piarum mulierum exemplum proponit: Addit generales præceptiones, ut æquis animis ſuſtineant perſecutiones: & intrepidè reſpondeant de ſua fide, Idque auſpiciis Chriſti.

SImiliter uxores veſtris parete viris, ut quibus oratione non perſuadetur, ſi per uxorum mores abſque oratione lucrifiant,

2 veſtrorum morum caſtitatem cum religione conjunctam contemplati.

3 Eſto autem veſter ornatus non exterior ille, in capillorum cincinnis, & auri circumpoſitu, aut palliorum amictu poſitus:

4 ſed mentis occultus homo, cum mitis & quieti animi ſinceritate, quæ res magni eſt in Dei conſpectu precii.

5 Sic enim olim ſanctæ illæ fœminæ, in Deo ſpem habentes, ſeſe comebant, obedientes ſuis viris,

6 ut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum appellans: cujus factæ eſtis filiæ, dum benefacitis, & nullo pavore terremini.

7 Viri itidem habitate ſcienter cum uxoribus, muliebri vaſi, ut infirmiori, tribuentes honorem, ut multiplicis beneficii & vitæ cohæredes, ne veſtræ preces impediantur.

8 In ſumma, eſte omnes unanimes, eodem modo affecti, fraterno amore, miſericordes, affabiles,

9 non malum malo, aut convicium convicio rependentes, ſed è contrario fauſta precantes: ſcientes ad hoc vocatos eſſe vos, ut felicitatem obtineatis.

10 Nam qui vitæ cupidus eſt, & felicia videre vult tempora, coerceat linguam ſuam à malitia,

malitia, & labra sua à loquendo fraudulenter: declinet malum, & faciat bene: studeat paci, eamque persequatur.

11 Habet enim Dominus oculos intentos in justos, & aures ad eorum implorationem.

12 Faciem autem habet Dominus intentam in maleficos.

13 Ecquis verò est qui vos lædat, si bonitatis imitatores fitis?

14 quanquam etiam si propter justitiam feratis injuriam, felices estis. Quæ verò metuunt illi, vos ne metuite, néve turbamini,

15 sed Dominum Deum animis sanctè colite. Ac semper parati este, quicunque ex vobis spei, qua præditi estis, rationem petierit, ei comiter ac religiosè respondere,

16 vobis bene conscii, ut cùm nunc de vobis, ceu maleficis maledicant, contrà fiat, ut pudeat eos, qui vestros bonos in Christianitate mores incessunt.

17 Præstat enim rectè facientes, si ita ferat Dei voluntas, adversa pati, quàm pravè facientes:

18 siquidem Christus quoque semel pro nobis passus est, justus pro injustis, quò nos ad Deum adduceret, carne necatus, spiritu in vitam revocatus:

19 in quo etiam spiritibus, qui erant in carcere, prædicatum ivit,

20 qui olim non paruerant, cùm semel expectaret Dei clementia, temporibus Noæ, cùm extrueretur arca: in qua paucæ, hoc est, octo animæ in aqua conservatæ sunt.

21 Consimili forma nunc quoque baptisma vos servat, quod non est corporis sordium detractio, sed bonæ conscientiæ stipulatio ad Deum, per Jesu Christi resurrectionem.

22 qui est ad Dei dexteram profectus in cœlum, angelis & potestatibus potentatibusque subjectis.

CAPUT IV.

Longius profert Christi exemplum, nempe ad carnis mortificationem. Charitatem in primis commendans. Redit inde ad patientiæ doctrinam. Necesse enim esse ut initium correctionis ab ecclesia fiat.

IGitur Christo pro vobis carne supplicium passo, vos quoque eadem mente armamini, siquidem qui carne supplicium tulit, is peccare desiit,

2 ne deinceps ad hominum cupiditates, sed ad Dei voluntatem reliquum in carne tempus vivat.

3 Satis est enim nobis, præterito vitæ tempore extraneis morem gessisse, versantes in libidinibus, cupiditatibus, vinolentiis, commessationibus, potationibus, & nefariis deastrorum culturis.

4 Atque id sanè mirantur illi, non concurrere vos ad eandem luxuriæ profusionem, & maledicunt:

5 reddituri rationem ei, qui & vivos est & mortuos judicaturus.

6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus est, ut & secundum homines carne judicentur, & secundum Deum spiritu vivant.

7 Omnium autem finis instat. Quocirca este frugi, & ad supplicationes sobrii,

8 ac ante omnia mutuam charitatem intentam habete: nam charitas multa peccata tegit.

9 Este alii in alios hospitales, sine murmuribus.

10 Prout quisque aliquo munere

munere dotatus est, ita id alii in alios dispensate, ut boni variorum Dei beneficiorum dispensatores.

11 Si quis loquitur, ut divina oracula: si quis subministrat, ut ex facultate quam Deus suppeditet, quò in cunctis celebretur Deus per Jesum Christum, cujus est gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

12 Charissimi, nolite istud incendium quod vestri periclitandi gratia vobis accidit, quasi novum aliquid vobis usuveniat, admirari:

13 sed quatenus Christi suppliciorum participes estis, gaudete, ut tum quoque, cùm existet ejus gloria lætitia exulteris.

14 Si ob Christi nomen probris incessimini, felices estis, quod glorioſus divinúsque spiritus vos insidet. Per illos quidem vituperatur, sed per vos collaudatur.

15 Absit enim, ut aliquis vestrûm supplicio afficiatur ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut ut alieni appetens:

16 aut si ut Christianus, ne pudeat eum, quin Deum hac in parte condecoret:

17 quandoquidem ejusmodi tempus est, ut pœna à divina domo incipiat. Quòd si capitur à nobis initium, quis futurus est exitus eorum, qui divino non parent Evangelio?

18 & si justus ægrè servatur, impius, & improbus ubi comparebit?

19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur adversa, ii rectè faciendo, conditori, ut fideli, suas commendent animas.

CAPUT V.

Seniores admonet ne imperium usurpent in ecclesiam, juvenibus docilitatem & modestiam commendat: Sobrietatem quoque, & excubias adversus hostem truculentum.

IGitur seniores vestrûm cohortor, ipse quoque senior, & Christi suppliciorum testis, & idem repræsentandæ gloriæ socius,

2 pascite istud ovile Christi, id non inviti, sed sponte curantes: non avarè, sed alacriter:

3 neque ut gregibus imperantes, sed ut qui ovilis exempla sitis.

4 Ita fiet, ut cùm advenerit pastorum magister, nunquam fracescentem gloriæ coronam accipiatis.

5 Similiter juniores parete senioribus, & omnes invicem obsequendo modestia ornamini: nam Deus & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

6 Quamobrem summittite vos potenti Dei manu, (ut vos tempore curationis evehat)

7 omni vestri cura in eum rejecta: quippe cui curæ sitis.

8 Sobrii este, vigilate: nam adversarius noster Diabolus, ut leo rugiens circuit, quærens quem devoret.

9 Cui resistite fide firmi, scientes eadem vestri, qui in orbe degunt, fratribus usu venire patienda.

10 Deus verò omnis gratiæ, qui nos ad æternam suam gloriam per Christum Jesum vocavit, is vos paulum passos componat, confirmet, corroboret, fundet.

11 Ei gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

12 Per Sylvanum vobis, fidum, ut arbitror, fratrem, paucis scripsi commonefaciens & testificans, istud esse verum Dei beneficium, in quo statis.

13 Salutat vos ea quæ Babylone eſt, etiam electa, & Marcus filius meus.

14 Salutate inter vos charitatis oſculo. Pax vobis qui quot eſtis in Chriſto Jeſu: Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Poſtquam Dei benitatem, & fidei bona commemoravit, ſanctitatem vitæ illis commendat: & quò plus ponderis habeat monitio, ſe jam morti vicinum indicat. Inſuper etiam oculatum teſtem ſe eſſe aſſerit.

SIMON PETRUS, JESU Chriſti ſervus & apoſtolus, iis qui parem noſtræ fidem per Dei noſtri & ſervatoris Jeſu Chriſti juſtitiam ſortiti ſunt,

2 gratiam & pacem plurimam dicit, in Dei & Jeſu Domini noſtri cognitione,

3 ut cujus divina potentia omnia nobis ad vitam & pietatem largita ſit, per ejus cognitionem, qui nos ſua gloria & virtute vocavit,

4 propter quem ille nos eximiis, maximiſque promiſſis donavit, ut per ea fiatis divinæ participes naturæ, & mundanam cupiditatis corrupteſam effugiatis.

5 vos verò in hoc omni ſtudio incumbite, acquirentes in fide veſtra virtutem, in virtute ſcientiam,

6 in ſcientia temperantiam, in temperantia patientiam, in patientia pietatem,

7 in pietate fraternum amorem, in amore fraterno charitatem.

8 Hæc enim ſi in vobis inſunt & abundabunt, non otioſos vos aut inertes efficient in Domini noſtri Jeſu Chriſti cognitionem.

9 Cui verò non adſint hæc, cæcus eſt, cæcutiens, oblivione captus expiationis veterum ſuorum peccatorum.

10 Proinde magis ſtudete, fratres, rectè factis ratum efficere veſtri vocatum ac electionem. Hæc enim facientes, nunquam delinquetis.

11 Ita enim vobis largè ſuppetet aditus ad æternum Domini noſtri ſervatoriſque Jeſu Chriſti regnum.

12 Itaque non negligam vos ſemper de his commonefacere, quanquam gnaros, & in præſenti veritate fixos.

13 Veruntamen æquum eſt judico, quandiu ſum in hoc domicilio, excitare vos admonitione:

14 ſciens brevi fore, ut meum domicilium deponam, quemadmodum mihi Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſignificavit.

15 Verùm dabo operam, ut vos poſt meum diſceſſum, aſſidam horum mentionem facere valeatis.

16 Non enim ſciolas ſecuti fabulas, potentiam vobis & adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti declara-

declaravimus: sed ipsi ejus majestatem contemplati,

17 quippe qui à Deo patre honorem acceperit & gloriam, voce delata ad eum hujusmodi à magnifica gloria.

18 Hanc nos vocem audivimus de cœlo delatam, quum unà cum eo essemus in sacro monte: Hic est meus charissimus filius, in quo me oblecto.

19 Adde quod habemus firmiorem fatidicum sermonem, in quem rectè facitis quod estis intenti, tanquam in lucentem in obscuro loco lucernam, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20 dum tamen hoc primùm intelligatis, nullum fatidicum scriptum privatæ explanationis esse.

21 Non enim hominis voluntate editum est unquam oraculum, sed Sancti spiritus instinctu loquti sunt homines divini.

CAPUT II.

Exponit cur hæc monuerit superius, nimirum propter falsos doctores, quorum nefandas artes ac interitum describit. Brutis animalibus, & fontibus sine aqua eos comparat, quòd homines Deo consecratos, ad spiritinam immunditiem retrahant.

FUerunt autem & falsi vates in populo, ut etiam in vobis erunt falsi magistri, qui pernitiosas sectas introducent, vindicemque suum herum abnegantes, celerem sibi perniciem concilabunt.

2 eorumque perniciem multi subsequentur, per quos veri instituto malè audiet,

3 quique vos per avaritiam fictitiis verbis mundinabuntur: quorum supplicium jamdiu non otiatur, neque pernicies dormitat.

4 Nam si Deus angelis, qui peccaverant, non pepercit, quin eos in tartarearum tenebrarum catenas præcipitatos conjecit, ad judicium custodiendos:

5 & antiquo generi adeò non pepercit, ut octavo Noa justitiæ præcone conservato, impiorum generi diluvium invexerit:

6 & Sodomorum, Gomorrhæque urbes in cinerem redactas, everſione punivit, documentum statuens eorum qui impii essent futuri:

7 & justum Lotum, qui à libidinosis nefariorum moribus vexabatur turatus est:

8 nam justus ille inter eos habitans, justum animum noctes & dies, scelestorum operum & aspectu cruciabat & auditu.

9 Scit Dominus & pios ex periculis eripere, & injustos ad judicii diem cruciandos custodire,

10 maximè qui corpori obsequentes, in obscœnis cupiditatibus degunt, dominatumque contemnunt, audaces, insolentes, qui de dignitatibus maledicere non horrent:

11 cùm angeli, viribus & potestate majores, non ferant contra eos apud Dominum maledicam sententiam.

12 At isti, similes animalibus rationis expertibus, naturaliter in prædam interitumque nati, de eis quæ ignorant, maledicunt, in sua corruptela perituri,

13 & injustitiæ præmium laturi: qui voluptatem in quotidianis ponant deliciis, labes & maculæ, qui de vobis in suis erroribus convivantes jocantur,

14 oculos habentes degeneris perpetuique peccati plenos, inescantes infirmas animas, animum rapinis exercitatum habentes: homines inteſtabiles,

15 qui relicta recta via, errant,

Balaami Boſoris filii viam ſecuti, qui ſceleris præmium amavit, ſuique criminis convictus eſt.

16 Jumentum mutum, humana voce locutum, inhibuit vatis amentiam.

17 Ii ſunt fontes aridi, actæ procella nubes, quibus tenebrarum caligo ſempiterna reſervatur:

18 Nam prætumida vanaque loquendo, ineſcant libidinoſi corporis cupiditatibus eos qui propemodum effugerant, eos qui in errore verſantur,

19 libertatem eis pollicentes, ipſi ſervi interitus. Siquidem quo quis victus eſt, ei emancipatus eſt.

20 Si enim ex mundanis fœditatibus, domini & ſervatoris Jeſu Chriſti cognitione elapſi, iiſdem rurſus implicati vincuntur, fit eorum poſterior conditio priore deterior.

21 Satius enim fuiſſet eis, juſtitiæ viam non cognoviſſe, quàm ea cognita, à tradita ſibi ſancta diſciplina retrò receſſiſſe:

22 eiſque accidit, quod eſt in illo vero proverbio: Canis ad ſuum vomitum regreſſus, & lota ſus ad cœni volutabrum.

CAPUT III.

Oſtendit non fruſtrà hac repeti, quia ſapius excitandi ſunt, ob periculum quod ab illuſoribus illis impendet. Itaque pios monet ne ex carnis ſenſu, diem Domini metiantur, ſed quaſi præſentem ſibi ſtatuant. In qua doctrina Paulum facit ſibi ſocium, & ſuffragatorem.

HAS jam alteras vobis, chariſſimi, ſcribo literas, in quibus veſtram ſinceram mentem admonitione excito,

2 ut vetera dicta ſanctorum vatum, & noſtram, qui Domini ſervatoriſque legati ſumus, diſciplinam recordemini:

3 hoc in primis ſcientes, venturos eſſe poſtremis temporibus illuſores, ſuis cupiditatibus obſequentes;

4 qui dicant: Ubi eſt ejus promiſſus adventus? nam ex quo majores obdormiverunt, omnia eodem in ſtatu manent ab orbe condito.

5 Illud enim eos volentes præterit, cœlos olim terramque & ex aqua & in aqua, Dei juſſu conſtitiſſe,

6 quibus rebus illius temporis mundus aqua inundatus periit.

7 Item qui nunc ſunt cœli & terra, eodem ejus juſſu condita reſervantur igni, ad judicii & impiorum hominum exitii diem.

8 Hoc autem unum ne lateat vos, chariſſimi, unum diem apud Dominum perinde eſſe ac mille annos, & mille annos perinde ac unum diem.

9 Non tardat Dominus promiſſum, ut nonnulli tarditatem interpretantur: ſed lentus eſt erga nos, nolens quenquam perire, ſed omnes ad ſanitatem redire.

10 Veniet autem Domini dies ut fur nocte, in qua cœli pernici ter interibunt, elementa ardentia diſſolventur, & tellus, & quæ ſunt in ea res, conflagrabunt.

11 Quòd cum ſint hæc omnia diſſipanda, quales decet eſſe vos in ſanctis moribus ac pietatibus expectantes, properanteſque die adventum Dei,

12 per quam & cœli incendio peribunt, & elementa ardentia conſumentur,

13 Novos autem cœlos, terramque novam ex ejus promiſſo expectamus, in quibus habitet juſtitia.

14 Qua-

14 Quapropter, chariſſimi, his expectandis, date operam, ut ei inpolluti inculpatique cum pace reperiamini,

15 & Domini noſtri lentitudinem pro ſalute ducite: quemadmodum noſter chariſſimus frater Paulus, pro ea qua donatus eſt, ſapientia, vobis ſcripſit,

16 ut in omnibus epiſtolis, de hiſce rebus in eis loquens: in quibus inſunt obſcura quædam, quæ indocti infirmique, ut & cætera ſcripta, in ſuam perniciem detorquent.

17 Vos igitur, chariſſimi, id prænognoſcentes, cavete ne in nefariorum errorem abducti, excidatis ex veſtra firmitate:

18 & creſcite in beneficio ac cognitione Domini noſtri ſervatoriſque Jeſu Chriſti, cui gloria, & nunc & in diem ſempiternam: Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Sermonem illum æternum in quo eſt Vita, & Lux, annunciare ſe teſtatur & propitium fidelibus Deum fore, ſi gementes ſub vitiorum onere, confugere diſcant ad ipſius miſericordiam.

QUOD fuit à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod & ſpectavimus, & noſtris ipſi manibus tetigimus,

2 (de ſermone vitæ loquor, quæ vita patefacta eſt) id, inquam, & videmus, & teſtamur, & vobis vitam nunciamus æternam, quæ apud patrem erat & nobis patefacta eſt.

3 Quod & vidimus & audivimus, id vobis annunciamus, ut & vos nobiſcum communitatem habeatis. Eſt autem nobis communitas cum patre, cumque ejus filio Jeſu Chriſto.

4 Atque hæc vobis ſcribimus, ut plena afficiamini lætitia.

5 Eſt autem hoc nuncium, quod & ab illo audivimus, & vobis nunciamus, Deum eſſe lumen, nec ullas in eo tenebras eſſe.

6 Si nobis cum Deo communionem eſſe dicimus, & tamen in tenebris degimus; mentimur, nec verum facimus.

7 Si in luce verſamur, ut ipſe in luce eſt: nobis eſt inter nos communitas: noſque Jeſu Chriſti ſanguis, ejus filii, expurgat ab omni peccato.

8 Si nos peccati expertes eſſe dicimus, fallimus noſipſos, nec eſt in vobis veritas.

9 Si confitemur peccata noſtra, ille ita fidelis & juſtus eſt, ut nobis peccatorum veniam det, noſque ab omni culpa expiet.

10 Si nos peccaſſe negamus, mendacem facimus eum, nec eſt in nobis ejus ſermo.

CAPUT II.

Propoſito Chriſto mediatore, & advocato, docet in vita ſanctimonia ſitam eſſe Dei cognitionem, quam cujuſvis ætatis, & conditionis hominibus communem facit, modò uni Chriſto adhæreant.

Tandem ubi ad contemptum mundi, hortatus eſt, ſuadet, Antichriſtos fugiendos eſſe: inhærendum autem agnitæ veritati.

FIlioli mei, hæc vobis ſcribo, ut non peccetis: quòd ſi quis peccaverit, patronum habemus ad patrem Jeſum Chriſtum, juſtum:

2 qui idem piaculum eſt peccatorum noſtrorum: nec ſolùm noſtrorum, ſed etiam totius mundi.

3 Ac in eo nobis eum eſſe notum intelligimus, ſi ejus præceptis paremus.

4 Qui eum ſibi notum eſſe dicit, & tamen ejus præceptis non paret, mendax eſt, nec in eo eſt veritas.

5 Qui verò ejus dictis paret, is verè Dei amore perfecto præditus eſt. Hac re nos in eo eſſe cognoſcimus,

6 quòd qui ſe in eo manere dicit, debet, ut ille ſe geſſit, ita ipſe ſe gerere.

7 Fratres, non novam præceptionem vobis ſcribo, ſed veterem præceptionem, quàm à principio habuiſtis. Præceptio vetus, eſt ſermo, quem audiviſtis principio.

8 Rurſus novam præceptionem vobis ſcribo, quæ res & in ſe & in vobis vera eſt: videlicet tenebras præterire, jamque verum lumen apparere.

9 Qui ſe in lumine eſſe dicit, & tamen fratrem ſuum odit, is adhuc in tenebris eſt.

10 Qui fratrem ſuum amat, is in luce manet, & is eſt qui non impingat.

11 Qui vero fratrem ſuum odit, is in tenebris eſt, & in tenebris graditur: neque ſcit quò eat, quippe quum ejus oculos occæcaverint tenebræ.

12 Scribo vobis, filioli, quia vobis ignoſcuntur peccata per ejus nomen.

13 Scribo vobis, patres, quia eum qui à principio eſt, noviſtis. Scribo vobis juvenes, quia Malum viciſtis.

14 Scribo vobis, nati, quia patrem noſtis. Scripſi vobis, patres, quia eum, qui à principio eſt, noſtis. Scripſi vobis, adoleſcentes, quoniam fortes eſtis, & vobiſque manet Dei ſermo, & Malum viciſtis.

15 Ne amate mundum, neque mundana. Si quis mundum amat, is non eſt patris charitas præditus:

16 nam quicquid in mundo eſt, videlicet carnis, & oculorum cupiditas, & vitæ arrogantia, non à patre, ſed à mundo eſt.

17 Et mundus abit, & ejus cupiditas. Sed qui Dei voluntati paret, is manet in ſempiternum.

18 Nati, ultimum tempus eſt: & quemadmodum venturum audiviſtis Antichriſtum, nunc quoque multi ſunt Antichriſti: unde ultimum tempus eſſe intelligimus.

19 A nobis profecti ſunt, ſed non erant ex nobis. Si enim ex nobis fuiſſent, nobiſcum manſiſſent. Sed declarandum fuit, non omnes ex nobis eſſe:

20 & vos à ſancto uncti, noviſtis omnia.

21 Non ideo vobis ſcripſi, quòd verum neſciatis: ſed quòd verum ſcitis, & quòd nihil falſum ex vero eſt.

22 Quis eſt mendax, niſi qui Jeſum negat eſſe Chriſtum? Is Antichriſtus eſt, qui patrem negat, & filium.

23 Quiſquis filium negat, ne patrem quidem habet.

24 Quod

24 Quod ergo vos ab initio audiviſtis, id in vobis maneat. Si in vobis manſerit quod initiò audiviſtis, & vos in filio ac patre manebitis.

25 Ac quod nobis promiſit, id vita æterna eſt.

26 Hæc vobis de veſtris deceptoribus ſcripſi:

27 & tamen ii eſtis, in quibus unctio, quam ab eo accepiſtis, maneat: neque vobis opus eſt ut quiſquam vos doceat, quippe cùm eadem unctio vos de unctis doceat, veraque ſit, & falſitatis expers: ac quemadmodum ille vos docuit, ſic maneatis in eo.

28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum exiſtet, confidentiam habeamus, nec eum in ejus adventu erubeſcamus.

29 Si ſcitis eum eſſe juſtum, cognoſcite, quicunque juſta faciat, ex eo eſſe natum.

CAPUT III.

Inæſtimabilem divinæ adoptionis honorem commendans, teſtandam eſſe bonis operibus vitæ novitatem docet, cujus certum ſymbolum eſt charitas. Deinde fiduciam, & Dei invocationem ſubnectit.

VIdete quanto nos proſecutus ſit amore pater, ut Dei filii vocemur. Ideo nos mundus non cognoſcit, quòd eum non cognoſcit.

2 Chariſſimi, nos nunc Dei filii ſumus, tametſi nondum patet quid ſimus futuri. Scimus autem cùm id patefactum fuerit, nos ejus fore ſimiles: utpote quem cernemus, ut eſt.

3 Ac quiſquis hanc in eo ſpem habet, is ſeipſum expurgat, quemadmodum ille purus eſt.

4 Quiſquis peccatum committit, is noxam committit, & peccatum noxa eſt:

5 & ſcitis illum ideo advenisſe, ut peccata noſtra auferret, nec ullum in eo eſſe peccatum.

6 Quiſquis in eo manet, non peccat: quiſquis peccat, eum non didicit, neque novit.

7 Filioli, nemo vos decipiat. Qui juſta facit, juſtus eſt, quemadmodum ille juſtus eſt.

8 Qui peccatum committit, ex diabolo eſt: ſiquidem à principio Diabolus peccat. Ideo patefactus eſt Dei filius, ut Diaboli opera aboleret.

9 Quiſquis ex Deo natus eſt, peccatum non committit, quòd Dei ſemen in eo manet: ideoque peccare nequit, quòd ex Deo natus eſt.

10 In eo manifeſti ſunt Dei filii, & diaboli filii, quòd quiſquis juſta non facit, is Dei non eſt, itemque qui fratrem ſuum non amat.

11 Nam hæc eſt quam principio audiviſtis, denunciatio, ut amemus inter nos:

12 non ut Cainus, qui cùm à Malo eſſet, fratrem ſuum interemit. Cujus autem gratia eum interemit? quoniam ejus opera erant mala, cùm fratris eſſent juſta.

13 Nolite mirari, fratres mei, ſi vos odit mundus.

14 Nos ſcimus, nos à morte ad vitam migraſſe, quoniam fratres amamus. Qui fratrem non amat, manet in morte:

15 quiſquis fratrem ſuum odit, homicida eſt. Scitis autem neminem eſſe homicidam, qui æternam vitam habeat in ſe manentem.

16 Inde amorem cognoſcimus, quòd & ille pro nobis animam ſuam poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Jam qui cùm hujus vitæ

facultates habeat, & fratrem ſuum egere videat, tamen non ejus vicem miſereatur, quî fieri poteſt ut ſit Dei charitate præditus.

18 Filioli mei, non verbis aut lingua, ſed re ac veritate amemus.

19 Ita fiet, ut nos à veritate eſſe intelligamus, & id in ejus conſpectu animis perſuaſum habeamus.

20 Quod ſi nos damnat animus noſter, major eſt Deus, quàm noſter animus, & cuncta novit.

21 Chariſſimi, ſi noſter animus nos non damnat, confidentiam habemus ad Deum:

22 ac quicquid poſtulamus, id ab eo impetramus, quoniam ejus præceptis obtemperamus, eique morem gerimus.

23 Atque hæc eſt ejus præceptio, ut in ejus filii Jeſu Chriſti nomen credamus, & inter nos amemus, quemadmodum præceptum dedit.

24 Ac qui ejus præceptis obedit, & ipſe in illo, & ille in ipſo manet. Atque hinc eum in nobis manere cognoſcimus, videlicet ex ſpiritu, quo nos donavit.

CAPUT IV.

Ubi quadam inſerunt de probandis ſpiritibus: quia alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad charitatem redit, & Dei exemplo ad fraternum amorem hortatur.

CHariſſimi, ne cuivis ſpiritui credite, ſed ſpiritus explorate, an ex Deo ſint: nam multi falſi vates in mundum prodierunt.

2 Hinc cognoſcite Dei ſpiritum: quiſquis ſpiritus Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe confitetur, is à Deo eſt.

3 Quiſquis autem ſpiritus Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe non confitetur, is à Deo non eſt. Atque hoc illud eſt de Antichriſto quod audiviſtis, venturum eſſe, qui jam nunc in mundo eſt.

4 Vos à Deo eſtis filioli, & eos viciſtis: quoniam major eſt qui in nobis, quàm qui in mundo eſt.

5 Illi à mundo ſunt, itaque à mundo loquuntur, eoſque mundus audit.

6 Nos à Deo ſumus: Deum qui novit, nos audit: qui à Deo non eſt, non audit nos. Inde quis veritatis, quis ſit erroris ſpiritus, dignoſcimus.

7 Chariſſimi, amemus nos inter nos. Nam amor à Deo eſt: ac quiſquis amat, ex Deo natus eſt, Deúmque novit.

8 Qui non amat, non novit Deum: nam Deus amor eſt.

9 In eo patuit Dei erga nos amor, quòd ſuum filium unicum miſit Deus in mundum, ut per eum vivamus.

10 In eo amor eſt, quòd Deus, non quia nos eum, ſed quia ipſe nos amaverit, miſit filium ſuum, pro peccatis noſtris piaculum.

11 Chariſſimi, ſi ſic nos amavit Deus, nos viciſſim debemus amare nos mutuò.

12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium amamus, manet in nobis Deus, ſimuſque ejus perfecto amore præditi.

13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere intelligimus, quòd nobis ſuum ſpiritum impertivit:

14 & nos vidimus & teſtamur à patre legatum eſſe filium, ſervatorem mundi.

15 Quiſquis Jeſum Dei eſſe filium confeſſus fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.

16 Et nos amorem, quo nos Deus proſequitur, novimus ac credimus.

gedimus. Deus amor eſt: & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In eo perfecto amore prædicti ſumus, ſi de judicii die confidimus, quod qualis ille eſt, tales nos ſimus in hoc mundo.

18 In amore metus non eſt: quin perfectus amor foràs quatit metum, quoniam metus cruciatum habet: quiſque metuit, perfecto amore non eſt.

19 Nos eum amamus, quoniam prior ipſe nos amavit.

20 Si quis à ſe Deum amari dicit, & tamen fratrem ſuum odit, mendax eſt. Qui enim fratrem ſuum, quem vidit, non amat: Deum, quem non vidit, quî poſſit amare?

21 Atque hoc ab eo præceptum habemus, ut Deum qui amat, ſuum quoque fratrem amet.

CAPUT V.

Oſtendit fraternum amorem & fidem eſſe res conjunctas. Nullam autem haberi poſſe fidem Deo, niſi credendo in Chriſtum. Hinc certa eſt invocatio: ut pro fratribus etiam valeant preces noſtra.

QUiſquis Jeſum credit eſſe Chriſtum, ex Deo natus eſt: & quiſquis genitorem amat, etiam ex eo natum amat.

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, ſi Deum amamus, ejuſque præceptis obtemperamus.

3 Is enim Dei amor eſt, ſi ejus præceptis obtemperamus, quæ ſanè ejus præcepta gravia non ſunt.

4 Nam quicquid ex Deo natum eſt, vincit mundum: & hæc victoria eſt, quæ vicit mundum, fides noſtra.

5 Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit Jeſum eſſe Dei filium?

6 Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem Jeſus Chriſtus: non in aqua ſolum, ſed in aqua & ſanguine. Et ſpiritus eſt qui teſtatur: ſiquidem ſpiritus eſt veritas:

7 quoniam tres ſunt qui teſtantur (in cœlo, pater, ſermo, & ſpiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.

8 Item tres ſunt, qui teſtantur in terra) ſpiritus, & aqua, & ſanguis, qui tres unum ſunt.

9 Si hominum teſtimonium admittimus, Dei teſtimonium majus eſt. Atque hoc eſt quod Deus de filio ſuo teſtimonium dixit:

10 Qui credit in Dei filium, is in ſe Dei teſtimonium habet. Qui Deo non credit, mendacem facit eum: quòd teſtimonio fidem non habeat, quod dixit Deus de filio ſuo.

11 Eſt autem hoc teſtimonium, quòd æterna vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus filio eſt.

12 Qui Dei filium habet, vitam habet: qui Dei filium non habet, vitam non habet.

13 Hæc ego vobis, in nomen filii Dei credentibus, ideò ſcripſi, ut vos æternam habere vitam ſciatis, utque in nomen filii Dei credatis.

14 Atque ea eſt quam ad eum habemus confidentia, quòd ſi quid ex ejus voluntate poſtulamus, audit nos:

15 Quòd ſi nos ab eo audiri ſcimus, quicquid poſcamus, ſcimus ea obtinuiſſe nos quæ ab eo popoſcimus.

16 Si quis fratrem ſuum peccatum non lethale committere viderit, ſi is Deum poſcat, Deus illi vitam dabit, videlicet peccantibus non lethaliter. Eſt lethale peccatum, pro quo orandum eſſe non dico.

17 Omnis injuſtitia eſt peccatum. Eſt & peccatum non lethale.

18 Scimus quiſquis ex Deo natus eſt, eum non peccare, nam ex Deo natus ſeipſum ſervat, nec eum Malus attingit.

19 Scimus nos à Deo eſſe, totumque mundum in Malo jacere.

20 Scimus item Dei filium veniſſe & nos eo ingenio donaſſe, ut verum cognoſcamus Deum, ſumuſque in vero, in ejus filio Jeſu Chriſto. Is verus eſt Deus, æternaque vita.

21 Filioli cavete deaſtros: Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Inſcribitur hac epiſtola eximiæ ac præſtanti dignitate fœminæ, quæ filios in Dei timore rectè educatos habebat. Hanc orat, ut in charitate Chriſtiana perſeveret, ne in Antichriſtos incidat, quin potius eos omnino vitet.

SENIOR electæ dominæ ejuſque liberis, quos ego verè amo: nec ego ſolus, ſed etiam omnes, qui veritatem noverunt,

2 propter veritatem, quæ & in nobis manet, & nobis aderit in ſempiternum.

3 Adſit vobis gratia, miſericordia, pax, à Deo patre, & à Domino Jeſu Chriſto, patris filio, cum veritate ac charitate.

4 Lætatus ſum magnopere, quòd liberos tuos ex veritate vivere comperi, ſicut præceptum accepimus à patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non quo tibi novum ſcribam præceptum, ſed quod habuimus ab initio, ut amemus nos mutuò.

6 Eſt autem in eo ſitus amor, ut ex ejus præceptione nos geramus. Hæc eſt præceptio, quemadmodum audiviſtis ab initio, ut ex ea vivatis:

7 quoniam multi impoſtores in mundum introiverunt, qui Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe non confitentur. Hic ille impoſtor & Antichriſtus eſt.

8 Date operam ne perdamus, quæ elaboravimus, ſed mercedem plenam accipiamus.

9 Quiſquis delinquit neque manet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Qui manet in doctrina Chriſti, is & patrem habet & filium.

10 Si quis venit ad vos, qui hanc doctrinam non ferat, eum domum ne accipite, neque ſalvere jubete.

11 Qui enim ſalvere jubet, participat ejus pravè facta.

12 Cùm multa vobis haberem ſcribenda, nolui charta & atramento, ſpero enim me venturum ad vos & coràm collocuturum, ut plenam percipiatis lætitiam.

13 Salutant te liberi tuæ ſororis electæ: Amen.

JOHAN.

JOHAN. APOSTOLI
EPISTOLA TERTIA.

CAPUT I.

Hospitalitatem Gaii laudat, & Diotrephis petulantiam accusans, Gaium monet, ut bene faciendo perseveret. Postremò Demetrium commendat.

SENIOR Gaio charissimo, quem ego verè amo.

2 Charissime, cupio te inte omnia feliciter agere ac valere, quemadmodum animo feliciter agis.

3 Lætatus sum enim vehementer, cùm veniissent fratres, & tuam veritatem testati essent, uti ex veritate vivas.

4 Majorem lætitiam nullam habeo, quàm ut audiam meos natos ex veritate vivere.

5 Charissime, fideliter agis, quicquid erga fratres & hospites facis,

6 qui tuam charitatem in ecclesiæ conspectu testati sunt: quos, rectè facies, si ut Deo dignum est deduxeris.

7 Nam pro ejus nomine profecti sunt: nihilque ab extraneis acceperunt.

8 Nos verò tales accipere debemus, ut veritatis simus adjutores.

9 Scripsi ecclesiæ: sed qui vult eorum esse primarius, Diotrephes, non admittit nos.

10 Itaque si venero, commemorabo, qualia patret facinora, qui in nos verbis improbis garriat: nec his contentus, nec ipse fratres admittat, & volentes prohibeat, exque ecclesia ejiciat.

11 Charissime, ne imitare malum, sed bonum. Qui benefacit, à Deo est, qui verò malè facit, Deum non novit.

12 Demetrius & omnium & ipsius veritatis testimonio commendatus est: & nos idem testamur, & vos verum esse testimonium nostrum scitis.

13 Multa haberem scribenda tibi, sed nolo tibi charta & atramento scribere.

14 Brevi te, ut spero, videbo, & præsentes colloquemur. Vale.

15 Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Admonet pios ut sibi caveant ab eo hominum genere, qui ex Christi gratia lasciviendi prætextum captant, quos non impunè laturos ejus gratia contemptum, tribus exemplis demonstrat, & vaticinium Enoch profert: Modum denique piis ostendit, quo omnes eorum machinas disjicere queant.

JUDAS Jesu Christi servus, Jacobi frater, sanctificatis in Deo Patre, & Jesu Christo reservatis, vocatis,

2 misericordiam, & pacem, & charitatem plurimam dicit.

3 Charissimi, cum vobis de communi salute scribere summo studio contenderem, necesse habui vos scribendo cohortari, ut fide, quæ semel sanctis est tradita, certetis.

4 Irrepserunt enim homines quidam, olim ad hoc ipsum supplicium designati, impii, Dei nostri beneficium transferentes in libidinem: & solum herum Deum, Dominumq; nostrum Jesum Christum negantes.

5 Illud autem vobis, quod semel didicistis, commemorare volo, quòd Dominus, cùm populum ex Ægypto servasset, rursum eos, qui non confiderant, perdidit;

6 angelosque, qui suam originem non retinuissent, sed suum domicilium reliquissent, ad magni Dei judicium æternis vinculis sub tenebris servàndos curavit:

7 ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urbes, quoniam consimili modo meretricatæ, impudici corporis libidinibus obsecutæ sunt, jacent ad exemplum, pœnas igne luentes sempiterno.

8 Similiter hi quoque somniantes, corpora habent polluta, & dominatum repudiant, dignitatibusque maledicunt.

9 Atqui Michael ille princeps angelus, cùm disceptans cum diabolo, de Mosis corpore disputaret, non ausus est sententiam ferre maledicam, sed dixit: Increpet te Dominus.

10 Isti verò & quæ ignorant, de iis maledicunt: & quæ naturaliter, brutorum animalium more intelligunt, in iis corrupti sunt.

11 Væ eis, quoniam Cainiana via grassantur, & erroris Balaamici mercede profligati sunt, Coranáque conjuratione pergunt.

12 Hi sunt in vestris charitatibus labes, irreligiosè convivantes, seipsos pascentes, siccæ nubes ventis circumactæ, arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ ac eradicatæ,

13 feri fluctus maris, spumantes suas fœditates, stellæ errantes, quibus reservatur caligo sempiterna tenebrarum.

14 De his etiam vaticinatus est septimus ab Adamo Enochus, dicens:

15 Venturus

15 Venturus eſt Dominus cum ſuis ſanctis legionibus, ut in omnes judicium exerceat, omneſque eorum impios convincat omnium quæ patraverint, impiè factorum, omniumque quæ contra eum atrociter dixerint ſontes impii.

16 Hi ſunt oblocutores, queruli, cupiditatibus ſuis obſequentes, & ore loquentes prætumida, perſonas admirantes utilitatis gratia.

17 Vos verò, chariſſimi, recordamini ea quæ à Domini noſtri Jeſu Chriſti apoſtolis prædicta ſunt,

18 qui vobis dixerunt, futuros poſtremo tempore illuſores, ex ſuis impiis cupiditatibus viventes.

19 Hi ſunt qui ſeipſos ſecernunt, animales ſpiritum non habentes.

20 Vos verò, chariſſimi, in ſanctiſſima veſtra fide voſipſos exædificantes, ſacro afflatu Deo ſupplicantes,

21 vos in Dei charitate conſervate, expectantes Domini noſtri Jeſu Chriſti miſericordiam, ad æternam vitam,

22 & alios miſeramini, delectum habentes:

23 alios religiosè ſervate, ex igne rapientes, exoſi etiam carne coinquinatam veſtem.

24 Ei vero qui vos expertes delicti ſervare, & in gloriæ ſuæ conſpectu inculpatos cum lætitia ſiſtere poteſt,

25 ſoli ſapienti Deo ſervatori noſtro gloria, & magnitudo, imperium, & potentia, nunc & in omnia ſecula: Amen.

EPISTOLA AD HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut oſtendat doctrinam à Chriſto allatam primas tenere, quia ſit omnium prophetiarum clauſula, nominatim illum ſupra angelos effert, & variis ſcriptura teſtimoniis longè omnibus præcellere probat.

MUltifariam & multipliciter olim Deus majores, per vates alloquutus,

2 poſtremis hiſce temporibus alloquutus eſt nos per filium, quem omnium ſtatuit hæredem, per quem etiam mundum fecit.

3 Qui cùm ſit ejus gloriæ ſplendor, & forma expreſſa ſubſtantiæ, feratque cuncta ſuo potenti ſermone, facta per ſemetipſum expiatione peccatorum noſtrorum, conſedit ad dexteram majeſtatis, in ſublimi,

4 tantò angelis factus præſtantior, quantò excellentius quàm illi nomen obtinuit.

5 Cui enim dixit unquam angelorum? Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rurſum: Ego ei pater, & ipſe mihi filius erit.

6 Item cùm in orbem inducit primoge-

primogenitum, dicit: Eumque adorent omnes divini angeli.

7 Et de angelis quidem ſic dicit: Qui angelis utitur ſpiritibus, & miniſtris ignea flamma.

8 Sed de filio: Solium tuum, ô dive, in omnem permanet æternitatem: ſceptrum æquitatis, ſceptrum regni tui eſt.

9 Juſtitiam amas, perosus improbitatem: propterea Deus, tuus Deus, oleo te lætifico potius inunxit, quam tuos ſocios.

10 Et: Tu principio, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli.

11 Et illi quidem peribunt, te permanente, omneſque tanquam indumentum inveterascent.

12 &, te tanquam amictum eos involvente, obſoleſcent. At tu is es, qui annorum ſis infinitorum.

13 Item cui unquam angelorum dixit: Sede ad dexteram meam, donec ex tuis hoſtibus faciam pedum tuorum ſubſellium?

14 Nonne ſunt omnes procuratores ſpiritus, qui ad miniſterium legantur, propter eos qui ſalutem adepturi ſunt?

CAPUT II.

Inde infert, Chriſti doctrinæ ſolidam audientiam deberi, & eum nobis fratris loco in carne noſtra proponit, ut libentius nos ſuos ille tradamus.

PRopterea eò magis nobis attendenda ſunt audita, ne fortè perfluamus.

2 Si enim habitus per angelos ſermo ratus fuit, & omne delictum ac contumacia dignas luit pœnas:

3 quomodo effugiemus nos, tanta ſalute neglecta? Quæ ſumpto à Domino ejus eloquendæ initio, ab iis qui audierant, apud nos eſt confirmata,

4 atteſtante Deo oſtentis & miraculis, variiſque prodigiis, & ſpiritus ſancti donationibus, ſuo arbitratu.

5 Non enim angelis ſubjecit orbem futurum, de quo loquimur.

6 Sic autem teſtificatus eſt alicubi quidam: Quid eſt homo, ut ejus memineris? quid eſt homini natus, ut eum cures?

7 Eum paulo angelis minorem feciſti: eum gloria & honore coronaſti, & operibus præfeciſti manuum tuarum.

8 Omnia ejus pedibus ſubjeciſti. Nam omnia ei ſubjiciendo, nihil reliquit non ei ſubjectum. Nunc nondum videmus ei omnia ſubjecta,

9 ſed paulò angelis minorem factum videmus Jeſum, propter necis ſupplicium gloria & honore coronatum, ut Dei beneficio pro cunctis pateretur mortem.

10 Decebat enim, ut is, propter quem & per quem fiunt omnia, tot filiis in gloriam ducendis, eorum ſalutis authorem ſuppliciis perficeret.

11 Nam & qui ſanctos reddit, & qui ſancti redduntur, omnes ſunt ab uno. Quam ob cauſam eum non pudet eos vocare fratres, dum ait,

12 Prædicabo nomen tuum meis fratribus, in medio te cœtu collaudans.

13 Item: ego ei confidam. Item: En ego & pueri, quos mihi tradidit Deus.

14 Jam cùm pueri carnem & ſanguinem habeant, ipſe ſimiliter iiſdem præditus fuit, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperium, hoc eſt, Diabolum:

15 eoſque liberaret, qui mo-

ti

di metu, per omnem vitam ſervituti erant obnoxii.

16 Non enim angelos, ſed Abrahami ſemen aſſumpſit:

17 & proinde debuit per omnia fratribus, eſſe ſimilis, ut miſericors fieret, fidufque pontifex in rebus divinis, quò populi peccata expiaret.

18 Quoniam enim paſſus eſt ipſe dum tentaretur, poteſt, qui tentantur ſubvenire.

CAPUT III.

Nunc oſtendit, intò inferior ſit Moſes Chriſto, nempe quantum diſtat ſervus à Domino. Inde exhortationes minaſque admiſcet ex Davidis teſtimonio, ſi quis vel contumaciter repugnet, vel ad obſequendum ſit tardior.

PRoinde fratres ſancti, cœleſtis vocatus participes, conſiderate legatum & pontificem profeſſionis noſtræ Chriſtum Jeſum,

2 fidelem erga eum à quo factus eſt, ut Moſes in tota ejus domo fidelis erat.

3 Hic enim tantò majore, quàm Moſes, gloria affectus eſt, quantò majorem habet quàm domus honorem is, qui eam condidit.

4 Omnes enim domus ab aliquo conditur: qui autem omnia condidit Deus eſt:

5 Et Moſes quidem fidelis erat in ejus univerſa domo, ut famulus, ad ea teſtanda, quæ erant dicenda.

6 At Chriſtus ut filius eſt ejus domui præpoſitus, cujus domus ſumus nos, ſi modò confidentiam & ſpei gloriationem ad extremum firmam tenemus.

7 Quamobrem ut ait ſpiritus ſanctus: Hodie ſi ejus vocem audieritis,

8 Nolite indurare corda veſtra, ut in jurgio, die tentationis, in ſolitudine,

9 ubi me tentavêre majores veſtri, cùm me probaverunt, & opera mea viderunt annos quadraginta.

10 Itaque pertæſus illius nationis, cogitans eos ſemper animis errare, meorumque inſtitutorum ignaros eſſe,

11 iratus juravi non eſſe in meam requietem ingreſſuros.

12 Videte, fratres, ne fortè ſit in aliquo veſtrum prava diffidentiæ mens, deficiendo à vivente Deo:

13 quin vos inter vos quotidie cohortamini, quandiu hodie dicitur, ne quis veſtrum peccati fraude occalleſcat.

14 Etenim Chriſti conſortes facti ſumus, ſi modò hoc argumentum ab initio ad finem firmum tenemus,

15 in quo dicitur: Hodie ſi ejus vocem audieritis, nolite indurare corda veſtra, ut in jurgio.

16 Nam pars eorum qui audierunt, jurgati ſunt, non omnes ex Ægypto ductu Moſis egreſſi.

17 Quorum ergo pertæſus eſt annos quadraginta? nonne eorum qui peccarunt, quorum membra ceciderunt in ſolitudine?

18 Quibus autem juravit, non eſſe in ſuam requietem ingreſſuros, niſi contumacibus?

19 quos videmus ingredi non potuiſſe, propter diffidentiam.

CAPUT IV.

Adhortationem comminationi admiſcet ne quemadmodum patres requie ſibi oblata priventur, ſed in eam ingredi ſtudeant. Inde initium facit retractandi de ſacerdotio Chriſti.

QUamobrem metuamus, ne, ſi fortè deſinat ingrediendi in ejus requietem promiſſio, aliquis

aliquis noſtrûm tardaſſe videatur.

2 Etenim nobis denunciatum eſt, quemadmodum illis. Sed illis nihil auditus ſermo profuit, non conjunctus cum eorum fide qui audiverant.

3 Ingredimur enim in requietem, qui fidem habemus: quemadmodum dixit, Iratus juravi, non eſſe in meam requietem ingreſſuros: cùm tamen eæ res jam ab orbe condito fuiſſent.

4 Nam quodam in loco de die ſeptimo ſic dictum eſt: Requievitque Deus die ſeptimo ab omnibus ſuis operibus.

5 Atque hic rurſum: Non eſſe in meam requietem ingreſſuros.

6 Ergo cùm ſuperſit ut aliqui in eam ingrediantur, & quibus antè denunciatum eſt, non ingreſſi ſint propter contumaciam,

7 rurſum quandam ſtatuit David diem, Hodie dicens, tanto poſt tempore, ut dictum eſt: Hodie ſi ejus vocem audieritis, nolite indurare corda veſtra.

8 Si enim eos Joſua quietos reddidiſſet, nunquam ille poſtea de alio loqueretur die.

9 Supereſt ergo Sabbatiſmus divino populo.

10 Qui enim in ejus requietem ingreſſus eſt, is à ſuis requievit operibus, quemadmodum Deus à ſuis.

11 Quamobrem demus operam, ut in illam requietem ingrediamur, ne quis eodem contumaciæ exemplo cadat.

12 Eſt enim divinus ſermo vivus & efficax, & quovis ancipiti gladio acutior, ac penetrans uſque ad diviſionem animæ, & ſpiritus, compagûmque & medullarum, & animi cogitationum, conſiliorumque judex:

13 adeoque nulla res ei obſcura eſt, ut omnia nuda ac reſupina ſint ejus oculis, de quo loquimur.

14 Habentes ergo ſummum pontificem, qui cœlos penetravit, Jeſum Dei filium, teneamus profeſſionem.

15 Non enim eum habemus pontificem, qui noſtris infirmitatibus affici non poſſit: ſed qui ſit in omnibus ſimiliter periclitatus, citra peccatum.

16 Accedamus ergo confidenter ad gratiæ ſolium, ut miſericordiam adipiſcamur, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Primò docet quodnam ſit ſummi pontificis officium. Secundò, Chriſtum à Deo noſtrum pontificem conſtitutum eſſe, & verè præſtitiſſe quæ ſummi pontificis erant.

OMnis enim pontifex ex hominibus deſumptus, pro hominibus præeſt rebus divinis, ut munera victimaſque liberet pro peccatis:

2 poteſtque facilis eſſe ignorantibus & hallucinantibus: utpote cùm ipſe ſit infirmitate circundatus,

3 & propter hanc debeat, ut pro populo, ſic etiam pro ſeipſo libare piacula.

4 Neque ſibi quiſquam eum honorem arrogat, niſi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aharon.

5 Sic Chriſtus quoque non ipſe ſibi eum honorem vendicavit, ut fieret pontifex, ſed is qui ſic eum alloeutus eſt: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es ſacerdos in æternum ad rationem Melchiſedechi.

7 Is Christus quum mortalis esset, precibus ac supplicationibus ei, qui se à morte servare posset, libatis cum vehementi fletu ac lachrymis, & pro sua religione exauditus,

8 quamvis filius, didicit tamen ex iis quæ passus est obedientiam:

9 & perfectus, omnibus sibi obedientibus salutis æternæ causa fit,

10 appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchisedechi.

11 De eo nobis multa dicenda sunt, eaque explicatu difficilia, quandoquidem vos auribus segnes estis.

12 Etenim cùm per tempus magistri esse debeatis, rursum docendi estis, quæ prima divinorum oraculorum elementa sunt: & ii estis quibus lacte sit opus, non solido cibo.

13 Cuicunque enim cum lacte res est, is orationis justitiæ rudis est, quippe infans.

14 Adultorum autem est solidus cibus, qui propter habitum, sensus habent ad boni malique discretionem exercitatos.

CAPUT VI.

Hebræorum pueri eam ignaviam perstringens, severa denunciatione eos terret, & maturè proficiendi studium excitat, meliora de ipsis sperans. Abraha exemplum citat, fidémque verbo Dei innixam, anchora comparat.

QUapropter omisso rudimentorum Christi sermone, ad perfectionem tendamus, non denuò fundamentum jacientes correctionis mortuorum operum, fidei Deo habendæ,

2 doctrinæ, baptismorum, impositionisque manuum & resurrectionis mortuorum, supplicii-que sempiterni.

3 Atque id faciemus, si permiserit Deus.

4 Fieri enim non potest, ut qui semel collustrati cœleste donum gustarunt, & participes fuerunt Sancti spiritus,

5 præclaraque Dei dicta & ævi futuri virtutes gustarunt,

6 & tamen relabuntur, ii iterum vitæ correctione renoventur: qui sibi Dei filium iterum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combibit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur, ea Dei favore felicitatur.

8 At quæ spinas effert, & tribulos, improba est, & affinis execrationi, ad extremumque exurenda.

9 Quanquam de vobis, amici, meliora nobis, & saluri vicina persuasimus, licet ita loquamur.

10 Nec enim ita injustus Deus est, ut oblitus sit opus vestrum, laboremque charitatis, quam exeruistis in ejus nomen, dum sanctis & ministrastis & ministratis:

11 verùm optamus, ut vestrûm quisque idem studium ad spei plenitudinem præstet ad extremum,

12 ne sitis ignavi, sed eorum imitatores, qui per fidem, & patientiam obtinent promissa.

13 Nam Abrahamo promittens Deus, cùm per nullum majorem jurare posset, juravit per seipsum:

14 dicens: Ni ego te felicitabo atque amplificabo.

15 Atque ita, cùm ille patiens fuisset, promissum consecutus est.

16 Homines enim per majorem

rem jurant; eiſque omnium controverſiarum finis eſt jusjurandum, ad rem confirmandam.

17 Itaque volens vehementius demonſtrare Deus, hæredibus promiſſi, immutabilitatem ſui conſilii, jusjurandum interpoſuit,

18 ut per duas immutabiles res, (in quibus ut Deus mentiatur fieri non poteſt) validam conſolationem habeamus, qui ad tenendam ſpem propoſitam confugimus,

19 quam velut anchoram habemus animi, tutam atque firmam,& intra ſipharium intrantem,

20 quò præcurſor pro nobis intravit Jeſus, ad Melchiſedechi rationem pontifex factus in ſempiternum.

CAPUT VII.

Hactenus ipſos ſtimulavit, ut attentè expenderent, qua in Melchiſedecho conſideranda ſunt. In quibus ſimiils ſit Chriſtus. In ſumma cur cedere Lex Evangelio debeat.

1 IS enim Melchiſedechus Solymæ rex, ſummi Dei ſacerdos, qui Abrahamo à regum cæde redeunti occurrit, eumque fauſtis omnibus proſecutus eſt,

2 cui etiam decumas omnium dedit Abrahamus: qui Melchiſedechus primùm juſtitiæ rex interpretatur: deinde Solymæ rex, hoc eſt, pacis rex,

3 ſine patre, ſine matre, ſine majoribus, nec ævi principium, nec vitæ finem habens, ac Dei filio conſimilis, manet ſacerdos in perpetuum.

4 Videtis autem quantus ſit hic, cui etiam decumas dederit Abrahamus ex manubiis, ſummus ille pater.

5 Et quidem qui à Levi genus ſacerdotium ineunt, in mandatis habent, ut populum ex lege deciment: hoc eſt, ſuos conſanguineos, quamvis ex Abrahami lumbis egreſſos.

6 Is verò qui ad idem cum eis genus non refertur, Abrahamum decimavit, & habentem promiſſa proſecutus eſt fauſtitate.

7 Jam verò ſine ulla controverſia, minori à præſtantiore impertitur fauſtitas:

8 & hìc quidem decumas morituri homines accipiunt: at illic, is quem vivere traditur.

9 Atque ut ita dicam, in Abrahamo etiam Levis, qui decumas accipit, decimatus eſt.

10 Adhuc enim in patris lumbis erat, cùm illi Melchiſedechus occurrit.

11 Quod ſi in Levitico ſacerdotio ſita foret perfectio (nam ſub eo ſacerdotio lata lex eſt populo) quid jam opus eſſet ad rationem Melchiſedechi alium exiſtere ſacerdotem dici, ac non ad Aharonis rationem?

12 Transferendo enim ſacerdotio, etiam legis tranſlatio fit neceſſe eſt.

13 Nam de quo hæc dicuntur, is aliæ tribus eſt, ex qua nullus aſtat aræ.

14 Perſpicuum eſt enim, à Juda exortum eſſe Dominum noſtrum: ad quam tribum quòd pertineret, nihil de ſacerdotio locutus eſt Moſes.

15 Atque id eo etiam magis manifeſtum eſt, ſi ad Melchiſedechi ſimilitudinem exiſtit ſacerdos alius.

16 Qui non ex humani præcepti lege factus ſit, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ.

17 Sic enim teſtatur: Tu es ſacerdos in æternum, ad rationem Melchiſedechi.

18 Fit enim præcepti ſuperio-

is abrogatio, propter ejus infirmitatem & inutilitatem:

19 quandoquidem nihil perfecit lex, sed adjectio melioris spei, per quam ad Deum accedimus:

20 melioris, inquam, quatenus non abest jusjurandum. Nam illi sine jurejurando facti sunt sacerdotes:

21 hic verò cum jurejurando, per eum qui de eo sic dicit: Juravit Dominus non mutaturus sententiam, tu sacerdos es in æternum, ad rationem Melchisedechi:

22 tantò præstantioris testamenti sponsor fuit Jesus.

23 Et illi quidem plures fuêre sacerdotes, quòd morte proliberentur permanere.

24 At hic, quia durat in sempiternum, nunquam tranfiturum habet sacerdotium:

25 & iccirco planè servare potest eos, qui per ipsum Deum adeunt, quippe qui semper vivat ad supplicandum pro eis.

26 Talis enim nobis conveniebat pontifex, pius, vitii expers, intemeratus, à sontibus alienus, cœlisque sublimior factus,

27 qui non habet quotidie necesse, sicuti pontifices, prius pro suis peccatis victimas libare, deinde pro populi.

28 Hoc enim semel fecit, dum seipsum libavit.

29 Lex enim homines constituit pontifices, imbecillitate præditos: at jurisjurandi legem secuti sermo, filium in perpetuitatem perfectum.

CAPUT VIII.

Quò certius probet abrogatas esse Legis cerimonias, ideo institutas esse commemorat, ut cœlesti prototypo servirent, Jeremiæ locum adducit, ut veteris Testamenti correctionem probet.

HUjus autem orationis summa est, quòd ejusmodi habemus pontificem, qui consedit ad dextram solii majestatis, in cœlis,

2 sanctuarii sacrificus, & veri tabernaculi, quod fixit Dominus non homo.

3 Omnis enim pontifex ob munera victimasque libandas constituitur: ideoque necesse est, ut hic quoque aliquid habeat, quod libet.

4 Nam si foret in terris, ne sacerdos quidem esset, quum sint sacerdotes qui ex lege munera obmoveant,

5 qui quidem cœlestium exemplo & umbra cerimoniis operantur, quemadmodum oraculo monitus est Moses, absoluturus tabernaculum. Vide, inquit, ut omnia facias ad exemplum tibi in monte demonstratum.

6 Nunc hic tanto præstantius sortitus est munus, quanto melioris est testamenti sequester, quod melioribus adhibitis promissis compositum est.

7 Si enim primum illud vitio careret, non quæreretur secundi locus.

8 Atqui ille eos accusans sic loquitur: Futurum est (inquit Dominus) ut faciam cum Israelis Judæque domo novum testamentum,

9 non quale testamentum feci cum eorum majoribus, tum cùm eos manu prehensos ex Ægypto eduxi. Nam illi in meo testamento non manserunt, & ego eos neglexi, inquit Dominus.

10 Sed hoc est testamentum quod cum Israelis domo faciam post illud tempus, inquit Dominus. Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos eas inscribam, & ego eis Deus,

& ipſi mihi populus erunt.

11 Neque jam inter ſeſe & alii alios Dominum cognoſcere docebunt: nam omnes ab eorum minimo ad maximum me cognoſcent:

12 quoniam eorum viciis veniam dabo, nec eorum peccata & ſcelera deinceps recordabor.

13 Dum novum dixit, prius antiquavit.

14 Quod autem antiquatur ac ſeneſcit, id eſt prope interitum.

CAPUT IX.

Tabernaculi diſpoſitionem, & ritus Legales ad veritatem in Chriſto exhibitam conferens, concludit non jam amplius alio ſacerdote opus eſſe, quia ipſe Chriſtus ſub novo Teſtamento has partes impleat.

HAbebat autem prius teſtamentum inſtituta ceremoniarum, mundanumque ſanctuarium.

2 Fuit enim conditum primum tabernaculum, in quo erat candelabrum, & menſa, & appoſitio panum, quæ ſacra dicitur.

3 Poſt ſecundum velum erat tabernaculum, quod ſanctiſſimum ſanctuarium appellatur, aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti, undique tectam auro:

4 in qua erat urna aurea, habens manna, & Aharonis virga, quæ germinaverat, teſtamentique tabulæ.

5 Super eam erant ſplendidi Cherubi, propitiatorium inumbrantes, de quibus non eſt nunc dicendum ſingulatim.

6 His autem ita compoſitis, in primum tabernaculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, ceremonias obeuntes:

7 at in ſecundum ſemel in anno ſolus pontifex, non abſque ſanguine, quem & pro ſeipſo, & pro populi imprudenter commiſſis libat:

8 hoc declarante ſancto ſpiritu, nondum patefactam eſſe ſanctuarii viam, adhuc priore tabernaculo ſtatum habente: quæ ejuſmodi res erat, ut præſens in tempus aliam rem indicaret,

9 quo tempore munera & hoſtiæ libarentur, quæ immolatorem, quod ad conſcientiam attinet, perficere non poſſent,

10 poſita tantùm in cibis & potionibus, diverſiſque lotionibus, & carnalibus inſtitutis, uſque ad correctionis tempus.

11 At Chriſtus advenit, futurorum bonorum pontifex, qui per majus perfectiuſque tabernaculum, non manufactum, hoc eſt non hujus ſtructuræ,

12 neque per hircorum & vitulorum ſanguinem, ſed per ſuum ipſius ſanguinem, ingreſſus eſt ſemel in ſanctuarium, æternam liberationem adeptus.

13 Si enim taurorum & hircorum ſanguis, juvencæque cinis, pollutos aſpergens, luſtrat ad corporis puritatem:

14 quanto magis Chriſti ſanguis, qui per æternum ſpiritum ſeipſum libavit innocentiſſimum Deo, purgavit noſtram conſcientiam à mortuis operibus, ut viventem colamus Deum?

15 Atque ideo novi teſtamenti ſequeſter eſt, ut mortis interventu ad expiationem commiſſorum in primum teſtamentum, vocati conſequantur promiſſam hæreditatem ſempiternam.

16 Nam ubi eſt teſtamentum, teſtatoris mortem conſequi neceſſe eſt.

17 Teſtamentum enim poſt mortem ratum eſt: ſiquidem nondum

nondum valet, dum vivit teſtator.

18 Itaque ne primum quidem ſine ſanguine ſanctum eſt.

19 Effatus enim omnia mandata ex lege Moſes univerſo populo, ſumpto vitulorum & hircorum ſanguine, cum aqua & lana coccina ac hyſſopo, ipſum librum & univerſum populum conſperſit.

20 dicens: Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod ad vos mandavit Deus.

21 Tabernaculum quoque & omnem ceremoniarum ſupellectilem ſanguine ſimiliter omnia conſperſit.

22 Et ferè ſanguine omnia ex lege purgantur, nec abſque ſanguinis fuſione datur venia.

23 Neceſſe eſt ergo, cœleſtium exempla hiſce purgari: ipſa autem cœleſtia potioribus ſacrificiis, quàm ſunt hæc.

24 Non enim in manufactum ſanctuarium ingreſſus eſt Jeſus, quod veri ſanctuarii exemplar foret: ſed in ipſum cœlum, ut nunc Deo coràm appareat pro nobis.

25 Neque ut ſæpe ſeipſum libaret, quemadmodum pontifex ingreditur ſanctuarium quotannis, adhibito ſanguine alieno:

26 alioquin fuiſſet ei ſæpe patiendum ſupplicium ab orbe condito. Nunc ſemel ſub ſeculorum exitu, ad obliterandum ſuo ſacrificio peccatum, extitit.

27 Ac quomodo hominibus ſemel moriendum eſt, deinde ſubeundum judicium:

28 ita Chriſtus ſemel ad multorum tollenda peccata libatus, iterum ſine peccato conſpicietur expectantibus ſe ad ſalutem.

CAPUT X.

Legis ſacrificia inde colligit infirma fuiſſe, quia quotannis repetebantur, Chriſti verò hoſtiam unicam eſſe, & perpetuam, Davidis teſtimonio probat. Hinc exhortationem ſubjiciens, ſevere iis minatur qui Chriſti gratiam abjecerint. Poſtremò tolerantiam, quæ ex fide naſcitur, commendat.

UMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipſam rerum repræſentationem, anniverſariis iiſdem ſacrificiis, quæ jugiter fiunt, nunquam poteſt accedentes perficere.

2 Alioquin nonne fieri deſiiſſent, quòd ſemel purgati immolatores, nullius jam ſibi peccati eſſent conſcii?

3 Atqui per ea fit quotannis peccatorum commemoratio.

4 Fieri enim non poteſt, ut taurorum caprorumque ſanguis peccata tollat.

5 Itaque in mundum ingrediens dicit: Sacrificium & fertum tibi non placet, corpus autem perfeciſti mihi:

6 Victimis & piaculis non delectaris.

7 Tunc dixi: En adſum: in capite libri ſcriptum eſt de me, ut exequar Deus voluntatem tuam.

8 Cùm ſuperius dixiſſet, ſacrificium, & fertum, & victimas, & piacula ei non placere, nec accepta eſſe quæ ex lege fiunt, deinde dicit: En adſum, ut exequar Deus voluntatem tuam.

9 Tollit prius, ut alterum ſtatuat:

10 in qua voluntate ſemel luſtrati ſumus per corporis Jeſu Chriſti libationem.

11 Cumque omnis ſacerdos pergat quotidie ceremoniis fungi, &

& eadem sæpe sacrificia facere, quæ peccata adimere nunquam possunt:

12 ille uno pro peccatis functus in perpetuum sacrificio, consedit ad Dei dexteram,

13 deinceps expectans, donec ejus hostes fiant ejus pedum subsellium.

14 Uno enim libamento perfecit in perpetuum lustrandos:

15 id quod nobis testatur etiam spiritus sanctus, qui ita prædixerit:

16 Hoc est testamentum, quod cum eis faciam post illud tempus, inquit Dominus: Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos inscribam,

17 nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

18 Ubi autem est peccatorum venia, nulla supereſt pro peccato libatio.

19 Quamobrem, fratres, cùm ad sanctuarium aditum habeamus liberum per Jesu sanguinem,

20 quam viam nobis lustravit recentem atque vivam, per velum, hoc est, per suum corpus:

21 cumque pontificem habeamus, Dei domui præfectum,

22 accedamus cum vero animo, plenaque fide, & animis à mala conscientia ablutis, & corporibus aqua pura lotis,

23 teneamus spei professionem immobilem (fidelis enim est qui promisit,)

24 & videamus ut alii alios ad charitatem & rectè facta provocemus:

25 neve nostram consociationem deseramus, ut solent nonnulli: sed cohortemur, idque eò magis, quòd videris instare diem:

26 Nam si postquam veri cognitionem assecuti sumus, data opera peccamus, non jam supereſt ullum pro peccatis sacrificium,

27 sed horrenda quædam expectatio judicii, igniſque æmulus adversarios confecturi.

28 Si quis contra Mosaicam legem commisit, is citra ullam misericordiam, ex duorum trium ve testimonio moritur:

29 quanto graviore putatis afficiendum pœna, qui Dei filium proculcaverit, testamentique sanguinem, per quem lustratus est, pro profano habuerit, & gratiæ spiritum affecerit contumelia?

30 Scimus enim quis dixerit: Mea est ultio, ego rependam, inquit Dominus. Item: Dominus vindicabit suum populum.

31 Horribile est in viventis Dei manus incidere.

32 Recordamini verò superiora tempora, in quibus colluſtrati magnum adversorum certamen sustinuistis,

33 partim dum ipsi per contumelias & calamitates oftentui fuistis: partim dum socii fuistis eorum, cum quibus sic actum est.

34 Nam & meorum vinculorum vicem doluistis, & facultatum vestrarum direptionem cum lætitia tulistis, intelligentes habere vos penes vos-ipsos, meliores opes in cœlis, & durabiles.

35 Quapropter nolite vestram projicere confidentiam, quæ magnum est habitura præmium.

36 Nam patientia vobis opus est, ut Dei voluntatem executi, promissa reportetis.

37 Etenim perpaulo post qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem fide vivet: quod

quod si se subtraxerit, non est acceptus animo meo.

39 Nos verò non ii sumus, qui nos subtrahamus, ad perniciem: sed qui fidamus, ad vitam comparandam.

CAPUT XI.

Stat usque ad finem capitis non aliunde salutem adeptos esse patres, quicunque ab initio mundi Deo probati fuerunt, quàm ex fide: ut sciant Judæi hac sola se colligari patribus in sanctam unitatem.

EST autem fides sperandorum substantia, rerum demonstratio quæ non cernuntur:

2 atque in ea explorati sunt antiqui.

3 Fide intelligimus mundum esse Dei jussu conditum, ita ut ex non extantibus, facta sint ea quæ cernuntur.

4 Fide præstantiorem rem divinam fecit Abel, quàm Cainus, Deo: per quam eum justum esse testatum est, ejus muneribus testimonium dante Deo: & per eandem mortuis adhuc loquitur.

5 Fide Enochus ita translatus est, ut mortem passus non sit: & à Deo translatus, nusquam extitit. Nam ante ejus translationem, testatum est eum placuisse Deo:

6 cui ut sine fide placeatur, fieri non potest. Credendum est enim ei, qui ad Deum accedat, Deum esse, & sui studiosis præmia rependere.

7 Fide admonitus oraculo Noa de rebus, quæ nondum cernebantur, veritus Deum, extruxit arcam, ad suæ familiæ salutem, per quam damnavit mundum, & posita in fide justitiam obtinuit.

8 Fide vocatus Abrahamus obedivit, in locum proficiscendo, quem hæreditate obtenturus erat: & profectus est, nesciens quò vaderet.

9 Fide migravit in promissam terram, ut alienam, & in tabernaculis habitavit, cum Isaaco & Jacobo, ejusdem cum eo promissi cohæredibus.

10 Expectabat enim fundamenta habentem urbem cujus artifex opifexque Deus est.

11 Fide ipsa quoque Sara vires ad jactum seminis accepit, præterque tempus ætatis peperit, quandoquidem fidum existimavit promissorem.

12 Itaque ex uno, eoque emortuo, tam multi nati sunt, quantus est cœlestium stellarum numerus, aut arenæ marini littoris, quæ est innumerabilis.

13 Fide præditi, mortui sunt omnes hi, non adepti promissa, sed ea procul conspicati crediderunt, & amplexi sunt, seque in terra hospites & peregrinos esse confessi.

14 Qui enim dicunt talia, patriam se requirere declarant.

15 Quod si eam recordarentur ex qua profecti sunt, haberent revertendi tempus.

16 Nunc potiorem desiderant, hoc est cœlestem. Itaque Deum non pudet eorum, quo minus eorum Deus appelletur: quippe quibus urbem paraverit.

17 Fide libavit Abrahamus Isaacum, cum tentaretur: unigenitum obtulit, is cui illa promissa fuerant,

18 cui dictum fuerat, ejus progeniem ab Isaaco denominatum iri:

19 cogitans Deum vel ex mortuis excitare posse: unde eum videtur quodam modo recepisse.

20 Fide

20 Fide in futurum fausta precatus est Isaacus Jacobo & Esao.

21 Fide Jacobus moriens, utrique filio Josephi bene precatus est, & in caput baculi sui sese venerabundus inclinavit.

22 Fide Josephus decedens, Israelitarum exitum memoravit, deque suis ossibus mandata dedit.

23 Fide Moses natus tres menses à parentibus occultatus est, quòd puerum elegantem videntes, regis edictum veriti non fuerunt.

24 Fide Moses postquam adolevit, filiæ Pharaonis filius dici recusavit,

25 maluitque cum divino populo mala pati, quam brevem habere peccati fruitionem:

26 majores divitias esse ratus Christi probrum, quàm Ægypti thesauros, utpote qui præmium spectaret.

27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus regis iram: tanquam enim inaspectabilem aspiceret, sic duravit.

28 Fide Pascha sanguinisque fusionem fecit, ne primogenitorum interfector illos tangeret.

29 Fide item illi mare rubrum tanquam terra ficca trajecerunt, quod experti Ægyptii, exhausti sunt.

30 Fide Hierichuntis mœnia collapsa sunt, per septem dies circumdata.

31 Fide Rachaba meretrix non periit unà cum diffidentibus, quæ exploratores amicè accepisset.

32 Denique quid multis? deficiet me tempus narrantem de Gedeone, Baraco, Sampsone, Jephtha, Davide, Samuele, & vatibus,

33 qui per fidem regna expugnaverunt, justitia functi sunt, adepti sunt promissa, obturarunt fauces leonum,

34 vim ignis extinxerunt, gladiorum mucrones effugerunt, convaluerunt ex morbis, fortes in bellis fuerunt, agmina verterunt hostium,

35 receperunt fœminæ revocatos in vitam suos mortuos. Alii autem cruciati sunt, neque se liberari siverunt, quo meliorem assequerentur resurrectionem.

36 Alii ludibria, & scutica, itemque vincula & custodias experti sunt,

37 lapidati, secti, tentati sunt, gladii cæde interierunt, ovina caprinasque pelles gestarunt, egentes, calamitosi, ærumnosi,

38 quibus dignus non erat mundus, per deserta & montes antraque & terræ specus errantes.

39 Atque hi omnes fide explorati, non obtinuerunt promissum,

40 Deo de nobis quiddam melius providente, ne illi sine nobis perfecti redderentur.

CAPUT XII.

Non modò ab eorum patrum quæ recitavit exemplis hortatur ad patientiam & constantiam, sed etiam ab exemplo Christi. Non recte æstimatum iri castigationes Dei ex præsenti carnis nostræ sensu.

PROinde nos quoque tanto circumsepti nimbo testium, depositio omni onere, ambitioso-que peccato, patienter decurramus propositum nobis certamen,

2 spectantes in fidei ducem perfectoremque Jesum qui pro lætitia sibi proposita, sustinuit contempto pudore crucem, & ad dexteram solii Dei consedit.

3 Considerate verò eum, qui tantos pertulit improborum adversum se insultus, ne defatigati

defatigati animos deſpondeatis.

4 Nondum uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adverſus peccatum decertantes,

5 & obliti eſtis cohortationis, quæ vos ceu filios alloquitur: Fili mi, ne contemne Domini caſtigationem néve deſponde, eo te corrigente.

6 Quem enim amat Dominus, caſtigat: & verberat, quemcunq; filium acceptum habet.

7 Si caſtigationem ſuſtinetis, ut filiis vobis utitur Deus. Quis eſt enim filius quem non caſtiget pater?

8 Quòd ſi caſtigationis expertes eſtis, cujus participes fuerunt omnes, ergo ſpurii eſtis, non veri liberi.

9 Ergone cum corporum noſtrorum patres haberemus caſtigatores, reverebamur? non multo magis parebimus ſpirituum patri, ut vivamus?

10 Nam illi ad tempus exiguum, prout eis videbatur, caſtigabant: hic verò ad utilitatem, quò ejus ſanctitatem participemus.

11 Omnis quidem caſtigatio in præſentia non voluptatis, ſed doloris eſſe cernitur: verum tandem ſalutarem juſtitiæ fructum reddit iis, qui per eam ſunt exercitati.

12 Quocirca remiſſas manus diſſolutáque genua porrigite,

13 & rectas pedibus iſtis orbitas imprimite, ne claudum quod eſt, contorqueatur, ſed potius ſanetur.

14 Pacem cum omnibus proſequimini & ſanctimoniam, ſine qua nemo Dominum videbit:

15 diſpicientes, ne quis Dei favore careat, ne qua radix acerbitatis ſurſum pullulans, noceat, per eamq; multi contaminentur,

16 ne quis ſit impudicus, aut profanus, ut Eſaus, qui pro unò cibatu ætatis ſuæ prærogativam addixit.

17 Scitis enim, cùm poſtea felicitatem obtinere vellet, repudiatum fuiſſe, neque pœnitentiæ locum inveniſſe, tametſi felicitatem cum lacrymis requiſierit.

18 Non enim acceſſiſtis ad palpandum montem, ardentemq; ignem, & caliginem, & tenebras, & procellam,

19 tubæque ſonitum, & illam verborum vocem, quam qui audiverant, orarunt ne ſibi plura verba fierent.

20 Non ferebant enim præceptum illud: Etiam beſtia ſi montem tetigerit, lapidetur, aut miſſilibus configatur:

21 cùm adeo horribile foret illud ſpectaculum, ut ſe Moſes ipſe præ timore tremere dixerit.

22 Verùm acceſſiſtis ad Sionem montem, & Dei vivi urbem, Hieroſolymam cœleſtem, angelorum legiones,

23 conventum cœtumque primogenitorum in cœlis conſcriptorum, & judicem Deum omnium, & ad ſpiritus juſtorum perfectorum,

24 & novi fœderis ſequeſtrum Jeſum, & luſtralem ſanguinem, meliora loquentem quàm ſanguis Abelis.

25 Videte ne loquentem repudietis. Nam ſi illi non effugerunt, qui oracula dantem in terris detrectarunt: multo magis nos non effugiemus, ſi cœleſtem averſamur,

26 qui & tum ſua voce terram concuſſit, & nunc ita denunciavit: Adhuc ſemel ego commovebo non ſolùm terram, verùm etiam cœlum.

27 Hoc verbum, Adhuc ſemel, concutiendorum mutationem declarat: quippe conditorum, quò maneant non concutienda.

28 Proinde regnum capeſſentes inconcuſſum, habeamus gratiam, per quam ita reverenter & religioſè Deum colamus, ut ei ſimus accepti.

29 Eſt enim Deus noſter ignis edax.

CAPUT XIII.

Præceptiones addit non tantùm quæ ad mores, ſed etiam quæ ad doctrinam pertinent.

DUret fraternus amor.

2 Hoſpitalitatem oblivioni ne mandate: per hanc enim nonnulli inſcienter angelos hoſpitio acceperunt.

3 Mementote vinctorum, perinde ac ſi eſſetis ipſi ſimul vincti: & calamitoſorum, ut qui ſitis ipſi quoque in corpore.

4 Honeſtum eſto matrimonium in omnibus, intemeratuſque lectus. Impudicos verò & adulteros puniet Deus.

5 Moribus eſte à pecuniæ ſtudio alienis, contenti iis quæ adſunt. Dixit enim ille: Non deſeram te, neque derelinquam:

6 adeò ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defenſor eſt, non metuam ne quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præſunt, qui vobis divinam expoſuere doctrinam, quorum intuentes eventum morum imitamini fidem.

8 Jeſus Chriſtus & heri, & hodie, & idem eſt in ſempiternum:

9 variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Præclarum verò eſt gratiarum actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti ſunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi poteſtatem non habent qui tabernaculo ſerviunt.

11 Quorum enim pecudum ſanguis in ſanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora crematur extra caſtra.

12 Itaque Jeſus, ut ſuo ſanguine populum luſtraret, extra portam ſupplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra caſtra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hic durabilem urbem, ſed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus aſſiduum laudationis ſacrificium Deo, hoc eſt, labiorum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem obliviſci nolite: talibus enim ſacrificiis propitiatur Deus.

17 Parete verò gubernatoribus veſtris, & obſequimini (nam ii pro animis veſtris vigilant, ut rationem reddituri) ut id cum lætitia faciant, non gementes; nam id è re veſtra non eſſet.

18 Orate pro nobis, qui nos benè nobis eſſe conſcios confidimus, præclarè nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum eo vehementius exhortor, ut celerius vobis reſtituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium paſtorem, per æterni teſtamenti ſanguinem, Dominum noſtrum Jeſum,

21 vos ritè componat in omnibus rectè factis, ad exequendam ſuam voluntatem, vobis ut ei viſum fuerit, faciens per Jeſum Chriſtum, cui gloria in omnem perennitatem: Amen.

22 Quæſo vos, fratres, boni conſulite

consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scripsi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si promprimùm venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores vestros, omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omnibus gratia. Amen.

Missa ex Italia per Timotheum.

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGI, HOC EST PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hic tractatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JESU Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut servis suis ostenderet quæ brevi futura sunt, & misso angelo suo, per eum significavit servo suo Johanni,

2 qui Dei sermonem, & Jesu Christi testimonium, ac quæcunq; vidit testatus est.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo scripta sunt exequuntur: nam tempus instat.

4 Johannes septem Asianis ecclesiis gratiam & pacem, ab eo qui est, & qui fuit, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui sunt ante ejus solium:

5 & à Jesu Christo, teste illo fideli, primogenito ex mortuis, & regum terræ principe.

6 Ei qui nos amavit, suoque sanguine à peccatis abluit, & reges ac sacerdotes Deo & patri suo fecit, ei gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

7 Venturus est cum nubibus, eumque cernet omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego sum α & ω, principium, & finis, inquit Dominus, qui est, qui fuit, & qui venturus est, Omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & frater sum vester: & socius in calamitate, inque regno & patientia Jesu Christi, cùm in insula nomine Patmo, propter Dei sermonem propterque Jesu Christi testimonium essem,

10 divinitùs afflatus die Dominico, audivi post me magnam quasi tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum α & ω, primus & ultimus. Tu quod cernis, scribe in libro, & mitte Asianis ecclesiis, Ephesum & Smyrnam, & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego converti, ut viderem, quæ vox esset allocuta me: conversusque vidi septem aurea candelabra,

13 & in medio septem candelabrorum similem hominis filio

indutum veſte talari, & ad mammas cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi, ut alba lana aut nix: oculi ut ignis flamma:

15 pedes chalcolibano ſimiles, tanquam in fornace igniti. Vox ejus, qualis eſt aquarum multarum vox.

16 Habebat in ſua manu dextera ſeptem ſtellas, exque ejus ore gladius anceps acutus prodibat. Ejus aſpectus erat, qualis micat cum ſua virtute Sol.

17 Eum conſpicatus ego, ad ejus pedes penè mortuus cecidi. At ille dextera ſua manu mihi impoſita dixit: Ne metue: ego ſum primus & ultimus, qui vivo,

18 & fui mortuus, & jam ſum vivus in perpetua ſecula. Ita eſt: & habeo Orci claves atque mortis.

19 Scribe quæ videris, quæque ſunt, & quæ ſunt poſthac futura.

20 Arcanum ſeptem ſtellarum, quas in mea dextera vidiſti, & ſeptem aureorum candelabrorum eſt hoc: Septem ſtellæ, angeli ſunt ſeptem eccleſiarum. Septem autem candelabra, quæ vidiſti, ſeptem eccleſiæ ſunt.

CAPUT II.

Jubetur Johannes ſcribere quæ Dominus neceſſaria noverat Eccleſiis, Epheſiorum, Smyrnenſium, Pergamenorum, Thyatirenſium, ut quæ ab Apoſtolis acceperunt, teneant.

EPheſinæ Eccleſiæ angelo ſic ſcribito: Hæc dicit qui ſeptem ſtellas ſua dextera tenet, qui in medio ſeptem aureorum candelabrorum ambulat,

2 Novi tua facta, laborem, & patientiam, utque malos ferre nequeas: & eos exploraveris qui ſe profitentur apoſtolos, nec ſunt: quos tu falſos deprehendiſti,

3 & tolerafti, patientiaque uteris, & propter meum nomen laboras indefeſſus.

4 Sed habeo de te quod expoſtulem, quod charitatem tuam priſtinam omiſiſti.

5 Quamobrem memento unde excideris, & ad ſanitatem redi, ac priora opera facito. Alioquin adoriar te brevi, tuumque Candelabrum ex ſuo loco tranſmovebo, niſi ad ſanitatem redieris.

6 Quanquam id habes, quòd Nicolaitarum facta odiſti, quæ ego quoque odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Victori dabo veſci arbore vitæ, quæ in medio eſt divini pomarii.

8 Item angelo eccleſiæ Smyrnæorum ſcribito: Hæc dicit primus & ultimus, qui fuit mortuus & revixit.

9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem (cùm tamen dives ſis) eorumque impium dictum, qui ſe Judæos eſſe dicunt, nec ſunt, ſed Satanæ caterva.

10 Noli metuere quæ paſſurus es. Daturus eſt quidem Diabolus veſtrûm nonnullos in cuſtodiam, ut exploremini: feretiſq; decem dierum afflictionem. Eſto fidelis ad mortem uſque, & tibi dabo coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis, Qui vicerit, non lædetur à ſecunda morte.

12 Item Pergamenſis eccleſiæ angelo ſcribito: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem, acutum:

13 Novi tua facta, & ubi habites, ubi Satanæ ſolium eſt: teneſque

esque meum nomen, nec meam fidem negasti, etiam iis temporibus, quibus Antipas, fidus ille testis meus, apud vos interfectus est, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo contra te pauca, quòd habes istic qui Balaami doctrinam teneant, qui propter Balcum docebat Israelitis detrimentum afferre, quò immolata deastris vescerentur, ac scortarentur.

15 Item habes tu idem qui Nicolaitarum doctrinam teneant, id quod ego odi.

16 Corrige te: alioquin aggrediar te brevi, & cum istis oris mei gladio depugnabo.

17 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis: Victori dabo occultò manna vesci: eiq; dabo calculum album, & in calculo novum nomen scriptum, quod nullus novit, nisi qui accipit.

18 Item angelo Thyatirensis ecclesiæ scribito: Hæc dicit Dei filius, qui oculos habet igneæ flammæ similes, cujusque pedes similes sunt chalcolibano.

19 Novi tua facta, & charitatem, & administrationem, & fidem, & patientiam, & postrema plura prioribus.

20 Sed habeo contra te pauca, quòd mulierem Jesabelem, quæ se vatem esse dicit, docere finis, servosque meos decipi & scortari, & deastris immolata vesci.

21 Cui quum ego tempus dederim, quo ab impudicitia sua secederet, non vult recedere.

22 Ego verò eam in lectum, & cum ea adulterantes in magnam calamitatem prosternam, nisi à suis operibus destiterint:

23 ejusque liberos morte mulctabo: & efficiam, ut intelligant omnes ecclesiæ, eum esse me, qui renes & corda scruter, & vos pro suis quemque factis remunerabor.

24 Vobis autem dico, reliquisque Thyatirensibus, quotquot hanc disciplinam non habent, & qui Satanæ calliditates non norunt, ut aiunt: non imponam vobis aliud onus:

25 ac quod habetis, tenete, donec veniam.

26 Qui verò vicerit, operaq; mea ad extremum retinuerit, huic ego dabo in gentes eam potestatem,

27 ut eos virga ferrea pascat, quomodo fictilia vasa conterantur, ut & ego à patre meo accepi:

28 eique stellam dabo matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

CAPUT III.

Sequitur epistola quinta ad pastores Ecclesiæ Sardensium, Philadelphiensium, & Laodicensium, ne trepidi sint, sed gloriæ Dei promovendæ operam dent.

1 Item angelo Sardensis ecclesiæ scribito: Hæc dicit qui septem Dei spiritus, & septem stellas habet: Novi tua facta, qui quum viventis nomen habeas, mortuus es.

2 Præsta te vigilantem, & cætera moritura confirma. Non enim inveni tua opera erga Deum officiosa.

3 Reminiscere igitur, quomodo acceperis audieriisque, & serva, ad frugemque redi. Quòd nisi vigilaveris, adoriar te ut fur, neque scies qua te adoriar hora.

4 Sed habes pauca nomina etiam Sardis, quæ sua vestimenta non contaminarunt: ii mecum

in albis vestibus ambulabunt, utpote digni.

5 Qui vicerit, is albis inductur vestibus, nec ejus nomen ex libro vitæ delebo: & ejus nomen coram meo patre, coramq; ejus angelis confitebor.

6 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat Ecclesiis.

7 Item angelo Philadelphiensis ecclesiæ scribito: Hæc dicit sanctus, verus, qui Davidis clavem habet, quo aperiente nullus claudit, claudente nullus aperit.

8 Novi tua facta. Ego tibi apertam proposui portam, quam claudere nullus queat: quoniam exiguas vires habens, meis dictis paruisti, neque meum nomen negasti.

9 Ego coram nonnullos ex Satanæ caterva, qui se Judæos esse dicunt, nec sunt, sed mentiuntur: eos inquam, eò adigam, ut te ante pedes tuos veneratum veniant, teque mihi charum esse intelligant.

10 quoniam meum patientiæ sermonem conservasti: ego quoque te adversus tentationis horam conservabo, eventuram toti orbi, quò tententur incolæ terrarum.

11 Ego brevi venturus sum: tene quod habes, ne quis tibi coronam præripiat.

12 Qui vicerit, eum ego columnam faciam in templo Dei mei, quæ deinceps inde non exibit: eique Dei mei nomen inscribam, & nomen urbis Dei mei, novæ Hierosolymæ, de cœlo à Deo meo descendentis, itemque meum nomen novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

14 Item angelo Laodicensis ecclesiæ scribito: Hæc dicit, Amen, testis fidus atque verus, opificii Dei caput.

15 Novi tua facta, qui neque frigidus sis, neque fervidus. Utinam aut frigidus esses, aut fervidus.

16 Ergo quia tepidus es, neq; frigidus, neq; fervidus, evomam te ex ore meo:

17 quoniam te divitem dicis tumque esse dicis, nec ulla re indigere: neque scis te esse æruminosum & miserum, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Suadeo tibi, ut à me aurum igne candens emas, quò ditescas: & vestimenta candida, quo induare, ne appareat tua nuditatis obscœnitas: & collyrio illine tuos oculos, ut cernas.

19 Ego quos amo, arguo & castigo. Quamobrem vehementior esto, teque corrige.

20 Equidem pro foribus asto, atque pulso. Si quis audita voce mea januam aperuerit, ingrediar ad eum, & cum eo cœnabo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, ei dabo mecum in meo sedere solio, ut ego quoque victor consedi cum meo patre in ejus solio.

22 Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

CAPUT IV.

Alia narratur visio, divinæ majestatis gloriam continens, quæ à quatuor animalibus, & viginti quatuor senioribus celebratur.

POstea animadverti apertam in cœlo portam, vocque illa prima (quam perinde ac si mecum tuba loqueretur, audiveram) dixit: Ascende huc, & tibi ostendam quæ posthac futura sunt.

2 Hic ego continuo divinitus afflatus, video positum in cœlo solium,

solium, & in solio sedentem quendam,

3 qui sedens, aspectu similis erat jaspidi gemmæ, & sardio. Solium circundabat Iris, aspectu smaragdum referens:

4 idemque solium circumstabant viginticquatuor solia, in quibus soliis vidi sedentes viginticquatuor senatores, vestibus indutos candidis, qui in capitibus coronas habebant aureas.

5 Ex solio prodibant fulgura, & tonitrua, & fragores, & septem faces igneæ, & ante solium sedentes, quæ sunt septem Dei spiritus.

6 Ante solium erat mare vitreum, crystalli simile: & in medio solii, circumque solium, quatuor animalia, oculis, & à fronte & à tergo referta.

7 Primum animal erat leoni simile: alterum animal erat vitulo simile: tertium animal faciem habebat hominis: quartum animal simile erat aquilæ volanti.

8 Hæc quatuor animalia habebant singula senas alas, per circuitum, & intus erant oculis referta. Ea sine ulla intermissione dies, & noctes dicunt: SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS Dominus Deus armipotens, qui fuit, qui est, & qui venturus est.

9 Cùm autem tribuunt animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem sedenti in solio, viventi in perennia secula:

10 procumbunt viginticquatuor senatores ante sedentem in solio, & adorant viventem in perennia secula, abjiciuntque suas coronas ante solium, dicentes:

11 dignus es, Domine, qui gloriam, & honorem, & potestatem accipias, quoniam tu omnia condidisti, eaque tua voluntate & sunt & condita sunt.

CAPUT V.

Librum septem sigillis obsignatum, quem nemo aperire poterat, Agnus ille Dei dignus qui aperiat, omnium cœlestium decantatur voce.

ITem vidi ad sedentis in solio dexteram, librum intus & extra scriptum, septem sigillis obsignatum:

2 vidique validum angelum magna voce pronunciantem: Quis dignus est qui librum aperiat, & ejus sigilla resignet?

3 Sed nullus nec in cœlo, nec in terra, nec sub terra, librum aperire aut inspicere poterat.

4 Ego verò multum plorare, quod nullus inventus esset dignus qui librum aperiret, & legeret, aut inspiceret.

5 Tum senatorum quidam me alloquens: Ne plora, inquit: en vicit leo qui est ex tribu Judæ, Davidica stirps, qui librum aperiat, ejusque septem sigilla reseret.

6 Tum ego aspiciens, animadverti in medio solii, & quatuor animalium, inque medio senatorum astantem agnum, tanquam mactatum, habentem septem cornua, septemque oculos, qui sunt septem dei spiritus in omnes dimissi terras.

7 Is venit, accipitque librum de dextera sedentis in solio.

8 Postquam is librum accepit, quatuor animalia, & viginticquatuor senatores procidere ante agnum, habentes singuli citharas, aureasque phialas suffimentorum plenas, quæ sunt sanctorum supplicationes,

9 novumque carmen canere, dicentes: Dignus es qui librum accipias, ejusque sigilla resolvas,

quoniam mactatus es, nosque Deo sanguine tuo comparasti ex omni natione, lingua, populo, gente,

10 nosque fecisti Deo nostro reges & sacerdotes regnaturos in terra.

11 Deinde aspiciens audivi multorum angelorum vocem, circum solium, & animalium ac senatorum, quorum numerus erat distributus in millies centena millia, & decies centena millia,

12 qui magna voce dicebant: Dignus est mactatus agnus qui potestatem accipiat, & divitias, & sapientiam, & vim, & honorem, & gloriam, & laudem.

13 Tum omnem rerum naturam, quæ & in cœlo est, & in terra, & sub terra, & in mari, hæc & quæ in eis sunt omnia audivi dicere: Sedenti in solio & agno laus, & honos, & gloria, & imperium in sempiterna secula.

14 Et quatuor animalia dixerunt: Amen. Et viginti quatuor senatores procubuerunt, & viventem in sempiterna secula venerati sunt.

CAPUT VI.

Aperit agnus primum libri sigillum: secundum, tertium, quartum, quintum & sextum: quibus apertis, cædes, fames, pestis, sanctorum querela, terræ motus, & varia cæli prodigia oriuntur.

DEinde aspiciens, quum aperuisset agnus unum de septem sigillis, audivi unum de quatuor animalibus dicens, quasi voce tonitrui: Veni spectatum.

2 Ego aspiciens animadverti equum album, cui qui insidebat, arcum habebat, eique data corona est: isque prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Deinde ubi sigillum secundum aperuit, audivi secundum animal dicens: Veni spectatum.

4 Tum prodiit alius equus rufus, quem insidenti commissum est ut ex terris auferret pacem, ita ut alii alios necarent: eique datus est magnus gladius.

5 Postquam tertium aperuit sigillum, audivi tertium animal dicens: Veni spectatum. Hic ego aspicio nigrum equum, cui qui insidebat, libram habebat in manu.

6 audivique vocem in medio quatuor animalium dicentem: Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario, & oleum & vinum ne læseris.

7 Ubi quartum aperuit sigillum, audivi vocem quarti animalis dicentem: veni spectatum,

8 animadvertique pallidum equum, cui qui insidebat, nomen habet Mors, quam simul comitatur Orcus. His data potestas est interficiendi ad quartam partem terræ, gladio, fame, letho, ferisq; terrestribus.

9 Deinde ubi quintum aperuit sigillum, vidi sub ara animas necatorum propter Dei sermonem, propterque testimonium quod habebant,

10 qui ingenti voce sic clamabant: Quousque tandem, ô Domine sancte atque vere, non ulciscêris ac vindicas sanguinem nostrum de terræ incolis?

11 Sed eis singulis datæ sunt albæ stolæ, eisque dictum est ut quiescerent adhuc paulisper, donec plenus esset numerus etiam conservorum eorum atque fratrum, qui interficiendi essent, ut & ipsi.

12 Deinde aspiciente me, ubi sextum

sextum sigillum aperuit, extitit magnus terræmotus: factusque est sol tam ater, quàm est saccus cilicinus: & luna facta est sanguinea,

13 & cœli stellæ ceciderunt ad terram, sicut ficus abjicit suos grossos, cùm vehementi vento quatitur:

14 & cœlum recessit, perinde ac si scheda convolvatur: omnesque & montes & insulæ ex suis locis motæ sunt,

15 & terrarum reges, & summates, & divites, & tribuni, & potentes, & omnes tum servi, tum liberi, seipsos in specus rupesque montium abdere,

16 & montibus rupibusque dicere: Obruite nos, & abdite ex conspectu sedentis in solio, & ab ira agni,

17 quoniam venit magna dies ejus iræ, quam quis possit subsistere?

CAPUT VII.

Grassantes in orbe angeli, inhibentur donec electi Domini ex omnibus tribubus signentur. Deinde eorum qui Christi causa persecutionem sustinuerunt, felicitas, & gaudium describitur.

Postea vidi quatuor angelos, stantes ad quatuor terræ angulos, tenentes quatuor terræ ventos, ne ventus terram, aut mare, aut ullam arborem afflaret.

2 Item vidi alium angelum ab ortu solis ascendentem, habentem viventis Dei sigillum, qui ad quatuor angelos (quibus ut terram & mare læderent, commissum erat) magna voce clamavit his verbis:

3 Ne læditote terram, nec mare, nec arbores, donec Dei nostri servos in eorum frontibus consignemus.

4 Audivi autem consignatorum numerum, qui consignati erant centum quadragintaquatuor millia ex omnibus Israelitarum tribubus.

5 Ex tribu Judæ consignata erant duodecim millia. Ex Rubenis, duodecim millia. Ex Gaddi, duodecim millia.

6 Ex Aseris, duodecim millia. Ex Napthalis, duodecim millia. Ex Manassis, duodecim millia.

7 Ex Simeonis, duodecim millia. Ex Levis, duodecim millia. Ex Issacharis, duodecim millia.

8 Ex Zabulonis, duodecim millia. Ex Josephi, duodecim millia. Ex Benjaminis, duodecim millia.

9 Postea animadverti tantam turbam, ut eam numerare nullus posset, ex omnibus gentibus, nationibus, populis & linguis, qui ante solium & agnum stabant, stolis amicti candidis, palmas gestantes in manibus.

10 & magna voce clamantes in hunc modum: Salus sedenti in solio Dei nostri, & agno.

11 Omnes autem angeli, solium senatoresque & quatuor animalia circumstantes, procubuerunt ante solium proni, Deumque venerati sunt,

12 dicentes: Amen. Faustitas, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honos, & potentia, & vires, Deo nostro in perpetua secula: Amen.

13 Tum unus de senatoribus, sic me affatus est: Hi stolis albis amicti quinam sunt, & unde venerunt?

14 Cui ego: Domine, tute scis. Et ille: Hi sunt, inquit, qui ex magna calamitate veniunt, stolasque suas agni sanguine perluerunt ac dealbarunt,

15 propterea sunt ante Dei solium, eumque dies & nocte in templo colunt, apud eosque deget is qui sedet in solio.

16 Non amplius esurient, nec amplius sitient, nec eos sol aut ullus æstus feriet:

17 quoniam agnus, qui est inter solium, pascet eos, & ad vivos aquæ fontes ducet, abstergetque Deus ex eorum oculis omnem lacrymam.

CAPUT VIII.

Septimo sigillo aperto, offeruntur sanctorum preces per suffitus. Procedunt septem angeli cum tubis, & quatuor primis clangentibus ignis decidit, mare turbatur, aquæ amarescunt, & stellæ obtenebrantur.

UT autem septimum aperuit sigillum, extitit in cœlo silentium ferè dimidiam horam:

2 vidique septem angelos, qui in Dei conspectu astiterant, quibus septem tubæ datæ sunt.

3 Alius item angelus venit, & ad aram constitit, thuribulum habens aureum, eique data sunt multa suffimenta, ut sanctorum omnium supplicationes ad aureum aram ante solium positam obmoveret:

4 ascenditque fumus suffimentorum supplicationum sanctorum, ex angeli manu in Dei conspectum.

5 Deinde sumpsit angelus thuribulum, & altaris igne replevit, ad terramque dejecit: & exiterunt fragores, & tonitrua, & fulgura, & terræmotus.

6 Itemque septem angeli, qui septem tubas habebant, sese ad clangendum pararunt.

7 Cumque primus angelus clanxisset, extitit grando & ignis permixta sanguini: quibus ad terram dejectis, tertia pars arborum combusta est, & omnes virentes herbæ conflagrarunt.

8 Deinde ubi secundus clanxit angelus, quidam quasi mons ingens, igni flagrans, in mare dejectus est, conversaque est pars tertia maris in sanguinem:

9 & mortua est tertia pars rerum quæ in mari animatæ sunt, tertiaque navium pars corrupta.

10 Ut tertius clanxit angelus, cecidit de cœlo magna stella, facis in morem ardens, quæ in tertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes delapsa:

11 (est autem stellæ nomen Absinthium) conversa est tertia pars in Absinthium, multique hominum ab aquis interierunt, quòd amaræ factæ essent.

12 Ad quarti angeli clangorem icta est solis tertia pars, & lunæ tertia pars, & stellarum tertia pars, adeò ut offuscata eorum parte tertia, dies tertia parte sui non luceret, itidemque nox.

13 Tum aspiciens audivi quendam angelum volantem per medium cœli, magna voce dicentem: Væ, væ, væ, terræ habitatoribus, à reliquis tubarum sonis trium angelorum, qui jam clangent.

CAPUT IX.

Quinto angelo clangente locusta vastatrices prodeunt. Sextus autem clangens equites producit, humanum genus devastantes.

TUm ubi clanxit quintus angelus, vidi stellam de cœlo delapsam ad terram, cui data clavis est putei Tartari:

2 qua postquam Tartareum puteum aperuit, exhalavit ex puteo talis fumus, qualis est magnæ fornacis, quo putei fumo, sol est & aer obscuratus.

3 Ex

3 Ex eo fumo prodierunt in terram locustæ, quibus talis est data vis, qualem habent terrestres scorpii:

4 eisque præceptum est, ne terrestres herbas læderent, neve ullam viriditatem ullamve arborem, sed solos homines, qui Dei signum in frontibus suis non haberent.

5 Est autem mandatum eis, ne eos interficerent, sed ut quinque menses cruciarentur: ita ut essent eorum cruciatus, qualis scorpii cruciatus est, cùm hominem punxit.

6 Atque illa tempestate quærent homines mortem, nec invenient: cupientque mori, & eos fugiet mors.

7 Erat autem locustarum ea species, ut similes essent equis ad prælium paratis: erantque in earum capitibus quædam quasi coronæ, auri similes. Vultus erant ut vultus hominum.

8 capillos habebant muliebrium similes: dentes erant quales sunt leonum.

9 Habebant & loricas, cujusmodi sunt ferreæ loricæ: eratque earum alarum sonitus qualis est curruum sonitus multorum equorum, ad pugnam currentium.

10 Caudas habebant scorpiorum similes & in caudis erant aculei. Earum potestas est, homines lædere per quinque menses:

11 habentque sibi præfectum regem, angelum Tartari, cui nomen est hebraicè Abbadon. Græco autem sermone Apollyon.

12 Una miseria præteriit, venturæ sunt adhuc posthac duæ miseriæ.

13 Deinde ubi sextus clanxit angelus, audivi ex quatuor altaris aurei cornibus, ante Deum positi, vocem quandam,

14 dicentem sexto angelo, qui tubam habebat. Solve quatuor angelos ad magnum flumen Euphratem colligatos.

15 Itaque soluti sunt quatuor angeli, qui ad horam, & diem, & mensem, & annum parati erant, ad hominum tertiam partem necandam.

16 Erat autem exercitus equitum numerus bis millies centena millia, eorumque numerum audivi.

17 Atque ita visus sum videre equos, & in eis equitantes, qui loricas habebant igneas & hyacinthinas ac sulphureas. Equorum capita erant leoninorum capitum similia, exque eorum oribus manabat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab his tribus cladibus interfecta est hominum pars tertia, videlicet igne, & fumo, & sulphure quæ prodibant ex eorum oribus.

19 Potestas enim eorum in ore eorum erat: siquidem eorum caudæ erant angulum similes, capita habentes quibus nocerent.

20 Reliqui hominum, qui his calamitatibus occisi non sunt, non destiterunt à suis actionibus, ne dæmonia venerarentur, & simulacra aurea, argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre possunt, nec audire, nec ingredi:

21 nec sua homicidia, nec veneficia, nec stupra, nec furta omiserunt.

CAPUT X.

Alius apparet angelus amictus nube, libellum apertum tenens. Inclamat & Johanni oraculi jussu, devorandum tradit.

DEinde vidi alium angelum validum, de cœlo descendentem,

dentem, indutum nube, cujus capiti iris incumbebat. Facies erat ſoli ſimilis, pedes ut igneæ columnæ. Habebat autem in manu libellum apertum, poſuitque pedem ſuum dextrum in mari, ſiniſtrum in terra,

2 & magna voce clamavit, quomodo rugit leo. Poſtquam clamavit, locuta ſunt ſeptem tonitrua ſuas voces.

3 quibus ſeptem tonitruis ſuas voces locutis, cùm ego ſcripturus eſſem, audivi vocem dicentem mihi: configna quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & ea ne ſcripſeris.

4 Tum angelus, quem in mari & in terra ſtantem videram, ſublata in cœlum ſua manu,

5 juravit per viventem in perpetua ſecula, qui cœlum & cœleſtia, terram & terreſtria, mare & marina condidit, futurum eſſe ut tempus deinceps non ſit,

6 videlicet diebus vocis ſeptimi angeli, quum clanxerit, peractumque fuerit arcanum Dei, ut ſuis ſervis vatibus nunciavit.

7 Atque eadem vox, quam de cœlo audiveram, rurſus mecum locuta eſt in hunc modum: I, ſume libellum apertum, qui eſt in manu angeli, in mari terraque ſtantis.

8 Tum ego angelum aggreſſus: Da mihi libellum, inquam. Et ille: Accipe, inquit, eumque deglutì, & tibi ventrem amaritudine torquebit, quanquam in ore tuo erit tam dulcis quàm eſt mel.

9 Hic ego ſumptum de angeli manu libellum deglutivi, qui mihi in ore quidem tam dulcis fuit, quàm eſt mel: ſed ubi id comedi, amaruit mihi venter.

10 Et ille me alloquens: Vaticinandum tibi rurſus eſt, inquit, ſuper populis, & gentibus, & linguis, regibuſque multis.

CAPUT XI.

Templum metiri jubetur. Duo Domini teſtes duos excitat, quos à beſtia laniatos nemo terra mandat: Deus autem in vitam revocatos ad cœlum evocat. Terrentur impii. Et ſeptimi angeli tuba reſurrectionis, & judicii nuncia deſcribitur.

TUm datus eſt mihi calamus virgæ ſimilis, Et angelus ſtans: Surge, inquit, & Dei metire templum, aramque, & adorantes in eo.

2 Ac exterius atrium templi, foris exclude, neque id metire, quippe datum extraneis, qui ſanctam urbem conculcabunt menſes quadraginta duos,

3 Mandaboque duobus meis teſtibus, ut vaticinentur dies mille ducentos ſexaginta, centonibus amicti.

4 Hi ſunt olivæ duæ, duoque candelabra in conſpectu Dei terræ, ſtantia.

5 Quod ſi quis eos lædere vult, manat ex eorum ore ignis, qui eorum hoſtes conficit: & ſi quis eos lædere vult, ſic interficiendus eſt.

6 Hi poteſtatem habent claudendi cœli, ne pluat imber tempore ſuæ vaticinationis: habentque in aquas poteſtatem, eas in ſanguinem convertendi, & terræ quamlibet cladem infligendi, quoties velint.

7 Quum autem ſuum teſtimonium peregerint, beſtia ex tartaro aſcendet, quæ eos aggreſſa, bello vincet ac interficiet.

8 jacebuntque eorum corpora in urbis magnæ foro, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus,

mus, ubi etiam Dominus noſter crucifixus eſt:

9 & aſpicient homines de populis & nationibus, linguiſque & gentibus eorum corpora tres dies & dimidium, nec ſinent eorum corpora monumentis mandari.

10 Gaudebunt autem terræ incolæ ſuper eis, lætique dona mittent inter ſeſe, quòd hi duo vates cruciaverint incolas terræ.

11 Verùm poſt dies tres & dimidium, vitali ſpiritu à Deo in eos ingreſſo, conſtiterunt in pedes ſuos, magno timore correptis iis qui eos ſpectabant:

12 audivique vocem magnam de cœlo dicentem eis: Aſcendite huc. Atque illi in cœlum in nube aſcenderunt, ſpectantibus eos hoſtibus eorum.

13 Ac eadem hora tantus exſtitit terræmotus, ut collapſa ſit urbis pars decima, occiſis in eo motu humanorum capitum ſeptem millibus. Reliqui timore perculſi, tribuerunt cœlesti Deo gloriam.

14 Miſeria ſecunda præteriit, ecce tertia miſeria mox aderit.

15 Deinde ſeptimus clanxit angelus, extiteruntque magnæ voces in cœlo dicentes: Facta ſunt mundi regna Domini noſtri, ejuſque Chriſti, qui regnabit in omnem perpetuitatem.

16 Et viginti quatuor ſenatores, ante Deum ſuis in ſoliis ſedentes, proni procubuerunt, Deumque venerati ſunt,

17 dicentes: Agimus tibi gratias, Domine Deus omnipotens, qui es, qui fuiſti, quique futurus es: quòd magnam tuam poteſtatem adeptus, regnum iniiſti,

18 & gentes iratæ ſunt, & venit ira tua, tempuſq; quo mortui judicentur, & merces detur tuis ſervis vatibus & ſanctis, tumque nomen reverentibus, tum parvis tum magnis, & corrumpantur corruptores terræ.

19 Tum aperto Dei templo in cœlo, viſa eſt arca fœderis in ejus templo, extiteruntque fulgura, & ſonitus & tonitrua, & terræmotus, & magna grando.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus filio inſidiatur draco, qui à Michaele devictus, dejicitur. Et quo magis vincendus excluditur, eò acrius ſuas non deſinit multiplicare verſutias.

VIſumque eſt oſtentum ingens in cœlo, mulier amicta ſole, ejus pedibus ſubjecta luna, capiti autem impoſita duodecim ſtellarum corona.

2 Ea in alvo geſtans vociferabatur, & parturiens pariendi doloribus cruciabatur.

3 Item conſpectum eſt aliud oſtentum in cœlo: Draco erat ingens, rufus, habens ſeptem capita, & decem cornua, & in capitibus diademata ſeptem,

4 cujus cauda tertiam cœleſtium ſiderum partem detraxit, ad terramque dejecit. Is draco ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cùm ea ſuum filium peperiſſet, ipſe eum devoraret.

5 Peperit autem filium marem, qui gentes omnes ferreo ſceptro recturus eſt: qui ejus filius raptus eſt ad Deum, ejuſque ſolium.

6 Mulier autem fugit in ſolitudinem, ubi locum habet à Deo paratum, ut illic alatur dies mille ducentos ſexaginta.

7 Factum eſt autem in cœlo prælium, Michael & ejus angeli adverſus draconem pugnabant:

8 & draco ejuſque angeli pugnantes victi ſunt, nec ullus extitit jam eorum locus in cœlo.

9 Itaque

9 Itaque dejectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui Diabolus & Satanas appellatur, qui totum orbem decipit: dejectus est, inquam, ad terram, ejusque angeli dejecti sunt.

10 Deinde magnam vocem audivi dicentem: In cœlo nunc facta est salus, & potestas, & regnum, Dei nostri, & potentia Christi ejus: quoniam dejectus est fratrum nostrorum accusator, qui eos apud Deum nostrum dies & nocles accusabat.

11 Eum illi, agni sanguine, suique testimonii sermone vicerunt: animamque suam usque adeò non amarunt, ut mortem oppetierint.

12 Propterea lætamini cœli, & cœlicolæ. Væ terræ & maris incolis: quandoquidem descendit Diabolus ad vos, magno furore percitus, sciens habere se breve tempus.

13 Ubi draco se ad terram dejectum vidit, mulierem persecutus est, quæ marem peperat.

14 Sed mulieri datæ sunt alæ duæ ingentis aquilæ, ut in solitudinem in locum suum avolaret, illic alenda tempus, & tempora, & dimidium temporis, ad viram dum serpentem.

15 Jecit autem serpens post mulierem, ex ore suo, aquam fluminis instar, quo eam flumine summergeret.

16 Verùm terra mulieri succurrit, aperiisque suis faucibus, flumen hausit, quod draco ore suo ejaculatus erat.

17 Tum iratus mulieri draco, ivit illatum bellum reliquis ejus seminis, qui Dei præceptis obedirent, & Jesu Christi testimonium haberent.

CAPUT XIII.

Describitur Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seduxit, quo ei alia bestia ascendente confirmatur.

EGo in mari arena stans, vidi ascendentem ex mari bestiam habentem capita septem, & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & super capita nomen contumelioſum.

2 Erat autem bestia, quam vidi, pardali simili pedibus ursini, ore leonino simili. Et draco suas vires suumque solium, & magnam dedit potentiam.

3 Deinde vidi unum ejus capitum pene morte extinctum, sed cujus letiferum vulnus sanatum est. Itaque tanta fuit per totam terram admiratione bestia,

4 ut draconem venerarentur, qui potentiam dedisset bestiæ, & bestiam item venerarentur, dicentes: Quis par est bestiæ? quis cum ea pugnare possit?

5 Ei autem datum est os magna & infanda loquens, & potestas agendi menses quadraginta duos,

6 eique os suum aperuit, in contumeliam adversus Deum, in ejus nomen: inque tabernaculum & cœlicolas contumelioſe loquens.

7 Item ei datum est bellum cum sanctis gerere, eosque vincere: eidemque potestas est data in omnes nationes, & linguas, atque gentes,

8 ita ut eam adoraturi sint omnes terrarum incolæ quorum nomina ab orbe condito scripta non sunt in vitæ libro agni mactati.

9 Si quis aurem habet, audiat.

10 Si quis captivos abigit, in captivitatem abit. Si quis gladio occiderit, cum gladio oportet occidi. Hic est patientia, fidesque sanctorum.

11 Item

11 Item vidi aliam beſtiam
de terra aſcendentem, quæ duo
cornua habebat agni ſimilia, &
loquebatur ut draco.

12 Ea omnem prioris beſtiæ
poteſtatem exercebat in ejus
conſpectu: efficiebatque ut terra
& ejus incolæ priorem beſtiam,
cujus mortiferum vulnus erat ſa-
natum, venerarentur:

13 magnaq; oſtenta faciebat,
adeo ut etiam ignem de cœlo ad
terram devocaret in hominum
conſpectu,

14 & terræ incolas oſtentis
(quæ ei in beſtiæ conſpectu face-
re datum erat) fallebat, jubens
terræ incolis ut ſimulacrum face-
rent beſtiæ, quæ gladio vulnerata
revaluerat.

15 Atque ei datum eſt, ſpi-
ritu donare ſimulacrum beſtiæ,
adeò ut loqueretur ſimulacrum
beſtiæ efficerétque ut quicunque
non venerarentur beſtiæ ſimula-
crum, occiderentur.

16 Atque eò adigebat omnes,
parvos juxtà ac magnos, divites
ac pauperes, liberos ac ſervos,
ut eorum manui dexteræ, aut
frontibus, notam inureret:

17 néve cui emere liceret,
aut vendere, niſi qui notam aut
nomen haberet beſtiæ, aut ejus
nominis numerum.

18 Hic eſt acumen. Qui ha-
bet ingenium, computet beſtiæ
numerum: numerus enim homi-
nis eſt, eſtque ejus numerus ſex-
centi ſexaginta ſex.

CAPUT XIV.

Agno ſtante ſuper montem Sion,
unà cum caſtis ſuis cultoribus,
Angelus unus Evangelium
nunciat. Alius Babylonis caſum
prædicit. Tertius Beſtiam vitari
monet, vox è cœlo beatos illos
pronuntiat qui Domini cauſa
morientur. Mittitur poſtea
falx Domini in meſſem, & in
vindemiam.

DEinde animadverti agnum
ſtantem in Sione monte,
& cum eo centum quadraginta
quatuor millia, patris ejus nomen
in ſuis frontibus ſcriptum ha-
bentia:

2 audivique de cœlo ſonitum,
qualis multarum aquarum ingen-
tiſque tonitrui ſonitus eſt: itemq;
vocem audivi citharœdorum, ci-
tharis ſuis canentium,

3 qui velut novum carmen
canebant ante ſolium, & ante
quatuor animalia ac ſenatores,
quod carmen nullus diſcere pote-
rat, niſi illa centum quadraginta
quatuor millia redempti à terra.

4 Hi ſunt qui cum fœminis
non ſunt polluti: ſunt enim vir-
gines. Hi ſunt qui agnum, quo-
cunque vadat, ſequuntur. Hi ex
hominibus redempti ſunt, primi-
tiæ Deo & agno,

5 quorum in ore nulla reperta
fraus eſt: ſunt enim inculpati
coram Dei ſolio.

6 Vidi item alium angelum
medio cœlo volantem, evange-
lium æternum habentem, quod
terræ incolas, gentéſque & na-
tiones, & linguas, & populos
omnes doceret,

7 dicentem magna voce: Ti-
mete Deum, eique gloriam tribu-
ite: nam venit hora ejus judicii:
& adorate cœli, terræ, maris, &
fontium aquarum conditorem.

8 Item alius angelus ſecutus eſt
dicens: Cecidit cecidit Babylon
urbs illa magna, quoniam ſævo
impudicitiæ ſuæ vino gentes om-
nes potionavit.

9 Item tertius angelus eos ſe-
cutus eſt magna voce dicens: Si
quis beſtiam, & ejus imaginem
veneratur, notamque in frontem
manumve ſuam admittit:

10 is

10 is etiam ſævum Dei vinum mixtum merumque potabit in ejus iræ poculo, & igne ac ſulphure torquebitur in ſanctorum angelorum agnique conſpectu:

11 eorumque tormenti fumus exhalabit in omnem perpetuitatem, nec ullam die noctéve requietem habebunt, qui beſtiam & ejus imaginem venerantur, aut ſiquis ejus nominis notam accipit,

12 Hic eſt ſanctorum patientia: hîc ſunt qui Dei præcepta, Jeſuque fidem tuentur.

13 Tum vocem audivi de cœlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Ii deinceps (affirmat ſpiritus) à ſuis requieſcent laboribus, & ſua eos comitantur opera.

14 Præterea animadverti nubem candidam & nubi inſidentem quendam filio hominis ſimilem, habentem in capite coronam auream, & in manu falcem acutam.

15 Tum alius angelus exiit ex fano, magna voce clamans ad eum qui nubi inſidebat: Immitte falcem tuam, & mete: nam tibi venit hora metendi, quandoquidem aruit terræ ſeges.

16 Itaque immiſit qui in nube ſedebat, falcem ſuam in terram, meſſaque terra eſt.

17 Item alius prodiit ex fano, quod in cœlo erat, angelus, habens & ipſe falcem acutam:

18 & alius prodiit angelus ex ara, ignipotens, qui magna voce clamans, eum qui falcem habebat ſic allocutus eſt: Injice tuam iſtam falcem acutam, & terræ uvas vindemia, quoniam ejus maturuerunt racemi.

19 Ita angelus ille, ſua falce in terram injecta, terræ vineam vindemiavit, & uvas in ingentem ſævitiæ Dei torcular conjecit:

20 quo torculari extra urbem calcato, manavit ex torculari ſanguis uſque ad frænos equorum, per mille ſexcenta ſtadia.

CAPUT XV.

Apparent ſeptem angeli habentes plagas ſeptem ultimas. Victores beſtiæ Deum laudant. Angeli ſeptem, ſeptem dantur divinæ furoris phialæ.

VIdi & aliud in cœlo oſtentum ingens, ac mirabile, angelos ſeptem, habentes ſeptem clades ultimas, in quas Dei ſævitia abſumatur.

2 Itemque vidi quaſi mare vitreum, igne mixtum, & ex beſtia ejuſque ſimulacro, & nota, & nominis numero, victores, ſtantes ſuper mare vitreum, divinas habentes citharas,

3 & Moſis Dei ſervi carmen, agnique carmen ita cantantes: Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens: juſta veraque ſunt inſtituta tua, ſanctorum rex.

4 Quis te non metuat, Domine, tuum nomen celebret? nam tu ſolus ſanctus: nam te gentes omnes coram adoratum venient, quòd tua jura patefacta ſint.

5 Poſtea vidi fanum aperiri oracularis tabernaculi in cœlo:

6 & ex fano prodire ſeptem angelos, ſeptem ultimas clades habentes, puro nitidoque veſtitos lino, & pectora cingulis aureis cinctos.

7 His ſeptem angelis dedit unum quatuor animalium ſeptem phialas aureas, plenas ſævitiæ Dei viventis in omnem ſeculorum ſeriem,

8 eſtque fanum tanto fumo, præ Dei ſplendore atque potentia,

completum, ut nullus posset fanum intrare, donec septem angelorum septem clades peractæ erant.

CAPUT XVI.

Fundunt Angeli septem commissa sibi furoris divini phialas, quibus effusis variæ plagæ in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magna urbis incolas.

TUm magnam ex fano vocem audivi, dicentem septem angelis: Ite, effundite phialas sævitiæ Dei in terram.

2 Itaque primus abiit, & phialam suam in terram effudit, diræ & tetro vulnere affecti sunt homines, bestiæ notam habentes, & ejus simulacrum colentes.

3 Deinde secundus angelus effudit suam phialam in mare: idque in cruorem, qualis mortuorum esse solet, mutatum est, omnesque animantes mortuæ sunt in mari.

4 Item tertius angelus phialam suam in fluvios & aquarum fontes effudit, iique mutati sunt in sanguinem.

5 Tum aquarum angelum audivi dicentem: Justus es Domine, qui es, quique fuisti, quique sanctus es, qui hæc ita facienda judicaveris,

6 ut qui sanctorum vatumque sanguinem effundebant, eis sanguinem potandum dederis, ut digni sunt.

7 Deinde alium audivi ex ara dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens: vera justaque sunt tua judicia.

8 Item quartus angelus effudit phialam suam in solem, eique mandatum est ut homines igne ureret.

9 Itaque magno ardore usti sunt homines, Deique nomini contumeliam dixerunt, qui haberet in eas clades potestatem: nec ad frugem redierunt, ut ei gloriam tribuerent.

10 Deinde quintus angelus phialam suam effudit in bestiæ solium: adeoque obscuratum est ejus regnum, ut ipsi suas præ dolore linguas manderent,

11 cœlique Deo, præ doloribus vulneribusque suis conviciarentur, nec à suis actionibus desisterent.

12 Deinde sextus angelus phialam suam effudit in magnum flumen Euphratem, & aruit ejus aqua, ut pararetur via regum, qui essent à solis ortu.

13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore bestiæ, & ex ore falsi vatis, tres spiritus immundos, ranarum similes.

14 Sunt autem dæmonum spiritus, qui spiritus efficiunt ut edantur ostenta ad terrarum & totius orbis reges, quò eos congregent in prælium illius magnæ diei omnipotentis Dei.

15 Venturus sum ut fur. Felix qui vigilat, suaque vestimenta servat, ne nudus incedat, ejusque obscœna cernantur.

16 Congregavit autem eos in locum, qui Hebraicè vocatur Armageddon.

17 Deinde septimus angelus phialam suam in aërem effudit, & prodiit magna vox ex cœli fano, ex solio, dicens, Factum est:

18 extiteruntque sonitus & tonitrua, ac fulgura: tantusque terræmotus factus est, ut post homines in terris natos tantus, tam ingens terræmotus nullus extiterit:

19 divisaque est urbs magna in tres partes, & gentium urbes corruerunt: & Babylon magna Deo,

Deo venit in mentem, ut ei poculum daret vini iræ iræ fracundiæ:

20 & omnes insulæ fugerunt, & montes nusquam extiterunt,

22 & ingens grando ad talenti magnitudinem de cœlo delata est in homines, feceruntque homines convicium Deo, ob grandinis cladem: tam gravis erat illa clades grandinis.

CAPUT XVII.

Describitur Meretrix illa magna, cum qua Reges terræ fornicantur, ebria piorum sanguine, & Bestia qua portat illam, mysterium utriusque & exitium, postremò agni victoria.

VEnit autem unus septem angelorum, septem phialas habentium, qui me sic alloquutus est: Ades, ostendam tibi supplicium meretricis magnæ, sedentis in multis aquis,

2 cum qua fornicati sunt reges terræ cujusque impudicitiæ vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Deinde me divino afflatu abstulit in solitudinem, ubi mulierem vidi insidentem belluæ coccineæ nefariis nominibus plenæ, habenti septem capita, & decem cornua.

4 Erat ea mulier induta purpura & coccino, auróque deaurata, & gemmis & margaritis, habens aureum poculum in sua manu, flagitiis & turpitudine ejus stuprorum refertum:

5 & inscriptum suæ fronti nomen, Mysterium Babylon magna, meretricum, flagitiorumque terræ mater.

6 Eam ego mulierem vidi sanguine sanctorum, testiumque Jesu ebriam, qua visa, cùm vehementer admirarer, angelus sic mecum loquitur:

7 Quid miraris? ego tibi mulieris mysterium eloquar, & bestiæ tantis eam beluæ, habentis septem capita & cornua decem.

8 Belua, quam vidisti, fuit & non est: & ascensura est e Tartaro, & in perniciem abibit: mirabunturque terræ incolæ, quorum nomina in vitæ libro ab orbe condito scripta non sunt, videntes beluam fuisse, nec esse, tametsi est.

9 Hic est sententia, quæ animum habet. Septem capita, septem sunt montes, in quibus sedet mulier: septemq; reges sunt,

10 quorum quinque ceciderunt, & unus est: alius nondum venit, & cum venerit, paululum duraturus est.

11 Bestia autem quæ fuit, & non est, is est octavus, & ex septem est, inque perniciem abit.

12 Decem autem, quæ vidisti, cornua, decem reges sunt, qui regnum nondum adepti sunt: sed potestatem, ut reges, eadem hora adipiscentur cum belua.

13 Ii eundem animum habebunt, suasque vires ac potestatem beluæ tradent.

14 Ii cum agno bellum gerent, eosque vincet agnus, utpote dominorum Dominus, & regum Rex: necnon vocati cum eo, electique, ac fidentes.

15 Quas autem aquas vidisti (inquit me alloquens) ubi sedet meretrix, populi sunt, & plebes, & gentes, & linguæ.

16 Item decem cornua, quæ super belua vidisti, ii meretricem oderint, eamq; desertam, ac nudam reddent, & ejus carnes comedent, & eam igne comburent.

17 Eis enim Deus eam mentem injecit, ut ejus sententiam exequantur, eodemque animo agant, & regnum suum beluæ tradant, donec Dei mandata peragantur.

18 Mulier

18 Mulier autem, quam vidi, eſt urbs magna, regnum in reges terræ obtinens.

CAPUT XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent negotiatores terræ, qui ex pompa & luxu ipſius ditati ſunt. Exultant verò omnes Electi ex tam juſta Dei ultione.

POſtea vidi alium angelum de cœlo deſcendentem, magna poteſtate præditum, cujus ſplendore colluſtrata terra eſt.

2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit: Cecidit, cecidit magna Babylon, factaque eſt dæmonum domicilium, & omnium impurorum ſpirituum, omniumq; obſcœnarum & inviſarum volucrum cuſtodia:

3 Quoniam tetro ſtuprorum ſuorum vino gentes omnes potionavit, regeſque terrarum cum ea ſcortati ſunt, & terrarum mercatores ejus deliciarum copia locupletati.

4 Item aliam vocem audivi de cœlo dicentem: Migrate ex ea, mi populus, ne ſitis ejus peccatorum participes, néve ejus cladibus afficiamini:

5 quoniam ejus peccata ad cœlum uſque pertigerunt ejuſq; ſcelera recordatur Deus.

6 Afficite eam ut & ipſa vos affecit, eique duplicem pro ejus factis gratiam referte: eodem poculo quo miſcuit, miſcete ei duplum:

7 quantum ipſa ſe honoravit & luxuriata eſt, tantum ei cruciatum luctumque date: quoniam ipſa ſic cum animo ſuo cogitat: Sedeo regina, neque vidua futura ſum, neque luctu afficiar.

8 Propterea uno die venient ejus clades, mors, luctus, fames, eaque igni cremabitur: quoniam potens eſt Dominus Deus, qui eam ulciſcetur:

9 eamque terrarum reges, qui cum ea ſcortati luxuriatique fuerint, deplorabunt, ac lamentabuntur, cùm ejus incendii fumum videbunt,

10 procul, metu ejus cruciatus, abſiſtentes, ac dicentes: Eheu urbs illa magna Babylon, urbs illa potens, cujus ſupplicium una venit hora.

11 Item eam terrarum mercatores deflebunt ac lugebunt, quòd eorum mercem nemo jam emet,

12 mercem auri, & argenti, & gemmarum, & margaritarum, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & coccini, & omnis generis lignum thyinum, eburneaque, & ex preciosiſſimis lignis confecta vaſa, & ære, & ferro, & marmore,

13 & cinamomum, & odores, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & ſimilam, & triticum, & jumenta, & oves, & equorum, & rhedarum, & corporum, & animas hominum.

14 Diſceſſerunt à te cupita animo tuo poma, omnia denique opima & præclara à te diſceſſerunt, nec ea amplius invenies.

15 Horum mercatores ab ea locupletati, procul, præ ejus cruciatus metu, aſtabunt, plorantes ac lugentes,

16 & ita dicentes: Heu, heu, urbs illa magna, induta byſſino, & purpureo, & coccino, & auro deaurata, gemmiſque & margaritis. Una hora depopulatæ ſunt tantæ opes.

17 Item omnes naviculárii, omniſque copia navalis, & nautæ, & quicunque in mari negotiantur, procul aſtiterunt,

18 & ejus incendii fumum ſpectantes, ita vociferari inſtiterunt: Ecquæ par fuit urbi illi magnæ?

19 Tum

19 Tum ſparſo ſuper capita ſua pulvere, flentes ac lugentes ita quiritari: Heu, heu, urbs magna, in qua omnes habentes in mari navigia, ditati ſunt ejus pretiis: ea una hora depopulata eſt.

20 Lætare ſuper ea cœlum, ſanctique Apoſtoli atque vates, quoniam Deus veſtras injurias in eam ultus eſt.

21 Deinde ſuſtulit robuſtus quidam angelus ſaxum ingens, ut molam: & in mare dejecit, dicens: Tali impetu jacietur Babylon urbs illa magna, nec amplius extabit,

22 nec amplius in te citharœdorum & muſicorum & tibicinum, & tubicinum vox audietur: nec amplius in te ullius artis artifex extabit, nec amplius in te molæ ſonus audietur,

23 nec amplius in te lucernæ lumen lucebit, nec amplius in te ſponſi ſponſæve vox audietur. Tui mercatores erant hominum optimates: tuis veneficiis deceptæ ſunt gentes omnes,

24 & in eadem te vatum ſanctorumque cruor inventus eſt, & omnium in terris occiſorum.

CAPUT XIX.

Laudant cœleſtes Deum, quòd vindicavit ſanguinem ſuorum è manu meretricis. Beati deſcribuntur, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. Angelus adorari ſe prohibet. E cœlo ſummus ille Rex regum apparet, Bellum oritur in quo apprehenditur Beſtia, & in ſtagnum ardens dejicitur.

POſtea audivi magnam ingentis multitudinis vocem in cœlo, dicentis: Halleluia, Salus, & gloria, & honos, & poteſtas Domino Deo noſtro,

2 cujus vera juſtaque ſint judicia, qui magnam illam meretricem (quæ terram impudicis ſua corrumpebat) damnaverit & ab ea pœnas ſanguinis ſuorum repetiverit.

3 Iterumque dixerunt: Halleluia. Ejus autem fumus exhalat in omnia ſecula.

4 Tum viginti quatuor ſenatores, & quatuor animalia procubuerunt, Deumque in ſolio ſedentem venerati ſunt, dicentes: Amen. Halleluia.

5 Et vox ex ſolio prodiit, dicens: Laudate Deum noſtrum omnes ejus ſervi, eumque metuentes, parvi juxtà ac magni.

6 Item audivi quaſi ingenti multitudinis vocem, quaſique multarum aquarum, & vehementium tonitruorum ſonitum, qui dicebant: Halleluia, regnum enim adeptus eſt Dominus Deus omnipotens.

7 Gaudeamus & exultemus, eique gloriam tribuamus, quoniam agni venerunt nuptiæ, ejuſque conjux ſeſe paravit,

8 eique datum eſt byſſino puro ſplendidoque veſtiri. Eſt autem byſſinum, virtutes ſanctorum.

9 Scribe (inquit me alloquens) Beati qui ad nuptiarum agni cœnam vocati ſunt. Hæc ſunt (inquit mihi) vera dicta Dei.

10 Hic ego ei ad pedes accidi, ejus venerandi gratia. Sed ille: Cave, inquit, ne facias: conſervus tuus ſum, tuorumque fratrum, Jeſu teſtimonium habentium. Deum venerator: nam Jeſu teſtimonium, oraculi ſpiritus eſt.

11 Deinde vidi apertum cœlum: & ecce albus equus cui qui inſidebat, vocatur fidelis & verus, juſteque & judicat & belligerat.

12 Ejus oculi ſunt ignea flammæ

ſummæ ſimiles: in capite inſunt multa diademata: habet nomen ſcriptum, quod nullus novit, niſi ipſe.

13 Indutus eſt pallio tincto ſanguine, & nomine vocatur Verbum Dei:

14 eumque ſequuntur in equis albis exercitus, candido mundoque byſſino induti.

15 Ex ejus ore prodit gladius acutus, quo gentes feriat, quas ipſe ferreo baculo reget: idemq; calcabit torcular vini ſævitiæ iræque Dei omnipotentis.

16 Habet autem in pallio & femore ſuo ſcriptum nomen: regum Rex, & dominorum Dominus.

17 Præterea vidi alium angelum in Sole ſtantem, qui magna voce clamans, omnes medio cœlo volantes aves ſic allocutus eſt: Adeſte, & coite ad magni Dei cœnam,

18 ut regum, ut tribunorum, ut potentum, ut equorum, equitumque, ut omnium tum liberorum, tum ſervorum, tum parvorum, tum magnorum carnes comedatis.

19 Vidi & beluam, terræque reges & eorum exercitus congregatos, ad bellum gerendum cum equi equite, ac ejus exercitu.

20 Verum comprehenſa eſt belua, & cum ea falſus vates, qui in ejus conſpectu fecerat oſtenta, quibus deceperat eos qui beſtiæ notam acceperant, quique ejus venerabantur imaginem. Duo illi vivi conjecti ſunt in ſtagnum ignis ardens ſulphure.

21 Reliqui gladio necati ſunt ſedentis in equo, qui gladius ex ejus ore prodibat, eorumque carnibus ſatiatæ ſunt omnes alites.

CAPUT XX.

Angelus Satanam vinculis conſtringit ad mille annos, quibus ſolutus, Gog & Magog, id eſt, occultos & apertos hoſtes, in Sanctos concitat. Sed Domini vindicta coercet illorum inſolentiam. Aperiuntur libri, ex quibus judicantur mortui.

DEinde vidi angelum de cœlo deſcendentem, clavem habentem Tartari, & ingentem catenam in manu ſua.

2 Is cepit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt Diabolus, & Satanas, eumque colligavit in mille annos,

3 & in Tartarum conjecit, concluſitque, & inſuper obſignavit, ne deinceps gentes deciperet, donec peracti forent mille anni, poſt quos ſolvendus eſt ad exiguum tempus.

4 Tum ſellas vidi, in quibus conſeſſum eſt, illiſque judicium datum eſt: itemque vidi animas decollatorum propter Jeſu teſtimonium, propterque Dei ſermonem, & qui neque beſtiam, aut ejus imaginem venerati ſunt, neque notam in ſuam frontem, aut manum acceperunt, eæ revixerunt, & cum Chriſto mille annos regnarunt.

5 Reliqui mortuorum non revixerunt, donec tranſacti forent mille anni. Hæc eſt prima reſurrectio.

6 Felices, ſanctique ſunt, qui ſunt primæ reſurrectionis compotes. In eos ſecunda mors poteſtatem non habet, quin erunt Dei & Chriſti ſacerdotes, & cum eo regnabunt mille annos.

7 Peractis iis mille annis ſolvetur Satanas ex ſuo carcere,

8 & proficiſcetur ad decipiendas gentes quæ quatuor terræ angulis continebuntur, Gogum

&

& Magogum, ut eos ad bellum convocet: quorum tantus erit numerus, quantus eſt arenæ maris.

9 Hi facta, quàm latè tellus patet, expeditione, ſanctorum caſtra & urbem amatam circumſederunt.

10 Sed eos delapſus à Deo ignis de cœlo, confecit: & Diabolus, qui eos decipiebat, dejectus eſt in igneum, ſulphureumq; ſtagnum, ubi erat belua, falſáſque vates: cruciabunturque dies & noctes in omnem perennitatem.

11 Item vidi ſolium album, ingens, & quendam in eo ſedentem, cujus ex conſpectu terra cœlumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt.

12 Vidi item mortuos, parvos juxtà ac magnos, ante Deum ſtantes, apertique ſunt libri, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ liber, & judicati ſunt mortui ex librorum ſcriptis pro ſuis factis.

13 reddiditque mare ſuos mortuos, & mors & Orcus mortuos reddidêre ſuos: de quibus ut erant cujuſque facta, ita judicatum eſt.

14 Mors autem & Orcus conjecti ſunt in ſtagnum igneum. Hæc eſt ſecunda mors.

15 Quod ſi quis in vitæ libro ſcriptus inventus non eſt, is in igneum ſtagnum conjectus eſt.

CAPUT XXI.

Novam Jeruſalem deſcendentem è cœlo ſponſam uxorem agni, ac illius ſtructuram deſcribit preciosis lapidibus ornatam, cujus templum eſt agnus.

VIdi autem novum cœlum, novamque terram: nam prius cœlum, priorque terra perierat, nec uſquam jam erat mare.

2 Ego Johannes vidi urbem ſanctam, Hieroſolymam novam, à Deo de cœlo deſcendentem paratam ut ſponſam viro ſuo ornatam.

3 Audivique magnam vocem de cœlo dicentem: Ecce Dei apud homines tabernaculum, qui apud eos habitabit, & ipſi ejus populus erunt, & ipſe Deus erit apud eos Deus eorum:

4 abſtergetque Deus omnem lachrymam ex eorum oculis, nec amplius mors erit, neque luctus, neque quiritatus, neque labor erit amplius, quod priora abierint.

5 Ego (inquit is qui in ſolio ſedebat) facturus ſum omnia nova. Tum me alloquens: Scribe, inquit, hæc dicta, vera, fidaq; eſſe.

6 Tum mihi dixit: Factum eſt. Ego ſum α & ω, principium & finis: ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor poſſidebit omnia, eique ego Deus ero, & ipſe mihi filius erit.

8 Sed ignavos & infideles, & execrabiles, & homicidas, & impudicos, & veneficos, & deaſtricolas, & omnes mendaces, hos, inquam, ſua ſors manet in ſtagno, quod igni ardet & ſulphure, quæ ſecunda mors eſt.

9 Tum venit ad me unus ſeptem angelorum, qui ſeptem phialas habebant, ſeptem poſtremarum cladum plenas, qui me ſic allocutus eſt: Ades, monſtrabo tibi ſponſam, agni uxorem.

10 Deinde me divino afflatu in magnum, arduumque montem ſuſtulit, & mihi monſtravit urbem magnam, ſanctam Hieroſolymam, de cœlo à Deo, deſcendentem.

11 divina gloria præditam. Ejus luminare ſimile erat lapidi preciosiſſimo, velut jaſpidi cryſtallum imitanti,

12 habe-

12 habebatque murum ingentem & altum, & portas duodecim, superque portis angelos totidem, & inscripta nomina, videlicet duodecim Israeliticarum tribuum.

13 Ab oriente tres erant portæ: à borea tres: ab austro tres: ab occidente tres.

14 Urbis murus habebat fundamenta duodecim, & in eis nomina duodecim Apostolorum agni.

15 Qui autem mecum loquebatur, calamum habebat aureum, quo urbem, ejusque portas & murum metiretur:

16 cujus urbis is situs erat, ut esset quadrata, tanta longitudine quanta latitudine. Hanc urbem calamo dimensus est ad stadiorum duodecim millia, pari longitudine & latitudine ac altitudine.

17 Ejus murum centum quadraginta quatuor cubitis dimensus est hominis, hoc est, angeli mensura.

18 Ejus muri structura erat ex jaspide: urbs ipsa ex auro puro, puri vitri simile.

19 Muri urbis fundamenta omnibus ornata gemmis. Primum fundamentum erat jaspis, alterum sapphirus, tertium chalcedon, quartum smaragdus,

20 quintum sardonyx, sextum sardius, septimum chrysolithus, octavum beryllus, nonum topazium, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus,

21 duodecimum amethystus. Duodecim portæ duodecim erant uniones, ex singulis unionibus singulæ constantes. Urbis area erat aurum purum, pellucida ut vitrum.

22 In ea fanum non vidi: nam Dominus Deus omnipotens ejus fanum est, & agnus.

23 Urbs Sole non egot, neque Luna, qui in ea luceant: nam Dei splendor eam collustrat, ejusque lucerna agnus est.

24 Atque in ejus urbis lumine gentes servatorum ingredientur, in eamque conferent terrarum reges gloriam suam ac honorem:

25 nec ejus portæ claudentur interdiu (nam nox quidem illic nulla erit)

26 & in eam conferetur gentium gloria & honos:

27 nec in eam intrabit quicquam profanum, quódve scelus committat, aut mendacium, sed duntaxat scripti in agni libro vitæ.

CAPUT XXII.

Ostenditur aqua viva fluvius, & arbor vita. Sequitur Prophetiæ hujus conclusio, in qua Johannes ostendit verissima esse quæ hic continentur. Et jam tertio repetit dictata hæc omnia ab eo esse, qui est A & Ω.

DEinde mihi monstravit vitalis aquæ purum fluvium, limpidum ut crystallum, ex Dei & agni solio manantem:

2 & in medio ejus areæ & fluvii hinc atque hinc vitæ arborem, fructus duodecim parientem, singulis mensibus suum fructum edentem. Arboris folia ad gentium curationem pertinent:

3 in ea nec ulla deinceps erit devotio, & Dei, agnique solium erit, eumque sui servi colent, & ejus faciem videbunt,

4 & ejus nomen gestabunt in suis frontibus:

5 nec erit ibi nox, nec lucerna soliſve lumine indigebunt, quippe quos collustrabit Dominus Deus, & regnabunt in omnia secula,

6 Hæc sunt (inquit me alloquens) certa veraque dicta: & Dominus, sanctorum vatum Deus, angelum

angelum ſuum miſit, ad monſtrandum ſuis ſervis quæ brevi futura ſunt.

7 Ego brevi venturus ſum. Felix qui verbis paret oraculi hujus libri.

8 Ego verò Johannes, qui hæc & aſpexi & audivi, cùm audiviſſem aſpexiſſemque, angelo qui hæc mihi monſtrabat, ad pedes accidi, ut eum venerarer:

9 Sed ille: Cave ne facias, inquit: tuus enim conſervus ſum, tuorumque fratrum vatum, & eorum qui iſtius libri dictis parent. Deum venerator.

10 Item illud addidit: Oraculi iſtius libri dicta ne obſignato: nam tempus in propinquo eſt.

11 Qui nocet, nocentior fiat: & qui ſordet, ſordidior fiat: & juſtus juſtior fiat: & ſanctus ſanctior fiat.

12 Equidem brevi venturus ſum, meam mecum mercedem ferens, ut pro ſuo quemque merito remunerer.

13 Ego ſum α & ω, principium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui ejus præcepta obeunt, ut poteſtatem habeant in arborem vitæ, & per portas intrent in urbem.

15 Foris quidem erunt canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & deæſtricolæ, & quiquis falſa amat atque facit.

16 Ego Jeſus meum angelum miſi, qui vobis hæc ſuper eccleſiis teſtaretur. Ego ſum Davidis ſtirps atque genus, ſtella clara & matutina.

17 Et ſpiritus & ſponſa dicunt, Veni: & qui audit, dicat, Veni: & qui ſitit, veniat: & qui vult, ſumat aquam vitæ gratis.

18 Teſtificor autem omnibus oraculi hujus libri dicta audientibus ſi quis ad hæc addiderit, addet ei Deus clades in hoc libro ſcriptas.

19 Et ſi quis de verbis libri hujus oraculi ademerit, adimet Deus ſortem ejus de libro vitæ, deque ſacra urbe, & ſcriptis in hoc libro.

20 Dicit, qui hæc teſtatur: Etiam, veniam brevi: Amen. Etiam veni Domine Jeſu.

21 Domine noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit vobis omnibus: Amen.

FINIS.